

שבוע פרשת נח

(15 - 21 October 2023)

ל' תשרי - ו' מרחשון תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוּדוּשׁ.
 יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את
עיני הישבי בשמים: ב הנה כעיני
עבדים אל יד אדוניהם כעיני
שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל
י אלהינו עד שיחננו: ג חננו י חננו
כי רב שבענו בוי: ד רפת שבעה לה
נפשנו הלעג השאננים תבוז לגאי
יונים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית י נלך:
ב עמדות היו רגלינו בשערך ירושלם: ג ירושלם
הבנויה בעיר שחברה לה יחדו: ד ששם עלו שבטים
שבטייה עדות לישראל להדות לשם י: ה כי שמה
ישבו כסאות למשפט כסאות, ל בית דוד: ו שאלו
שלום ירושלם ישליו אהבך: ז יהי שלום בחילך
שלוח בארמנותך: ח למען אחי ורעי אדברה נא
שלום כך: ט למען בית י אלהינו אבקשה טוב לך:

תחילת זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת, ו' מרחשון

נקודות משיחות קודש - מזמור קכב מתוך "תהילות מנחם"

ו - שאלו שלום ירושלים ישליו אוהבך דרישת שלום מירושלים

הפירוש בפסוק "שאלו שלום ירושלים" הוא, שבכל זמן ובכל מקום בני ישראל שואלים ב"שלום ירושלים". וגם כאשר "אין שם בית", ואין "שלום (ב)ירושלים" בגשמיות, בכל זאת יש להם געגועים ובקשה ("שאלו") שיהי "שלום ירושלים"¹ (כמאמר חז"ל² עה"פ³ "ציון היא אין דורש לה - מכלל דבעיא דרישה").

ובקשה זו מתבטאת אצלם גם בעבודה בפועל⁴, שניכר עליהם ענינה של "ירושלים", שלימות ענין היראה, "ירושלים - יראה שלם"⁵ ("שלם" מלשון שלימות), ועד לאופן שניכר עליהם ענינו ד"קדש הקדשים".

אולם כיון שכל זה הוא רק געגועים ובקשה, ובפועל ממש עדיין "אין שם בית" בגשמיות, לכן הם מוסיפים בעבודה של "ישליו אוהבך": שענינה לא רק (א) דרישה (ב) ב"שלום ירושלים" (שלימות היראה), אלא "ישליו" מלשון שלוחה ומנוחה⁶. היינו, שהם (א) מתחילים

המשך בעמוד 75

(1) ראה ראב"ע כאן.

(2) ר"ה ל, א.

(3) ירמ"ל, יז.

(4) כפי שניכר מדברי הרמב"ם בתחילת ספר עבודה, שהביא פסוק זה "שאלו שלום וגו'", בתור הקדמה להלכות שצריך "לעשות בית הוי".

(5) ראה תוד"ה הר - תענית טז, א. מב"ר פנ"ו, י. וראה לקו"ת ר"ה ס, ב.

(6) ראה תרגום, רש"י, מצו"ד ומצו"צ כאן.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 213 שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 214 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 217 תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 221 תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 222 דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 224 תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 225 ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 227 ספר המאמרים - תרפ"ט.
 227 לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 231 רשימת המאסר
 235 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 32 ילקוט לוי יצחק על התורה
 34 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 168 נביאים וכתובים.
 178 עין יעקב - מסכת ברכות.
 236 נקודה משיחת קודש מעובדת.
 237 חומש לקריאה בציבור.
 244 קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
 246 לוח זמנים.
 247 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה זאת אות הברית גו',
 שבת פרשת נח, וא"ו מרחשון, ה'תשמ"ג. 5

התועודיות

- שיחת יום ב', בדר"ח מרחשון, ה'תש"ל
 לתלמידים השלוחים דקנדה וצרפת. 11
 שיחת יום ב', בדר"ח מרחשון, ה'תש"ל - יחידות כללית לאנ"ש
 שיי' דכפר חב"ד ונחלת הר חב"ד בחדרו הק'. 14

לקוטי שיחות

- פרשת נח, כרך טו, ה. 19
 פרשת נח, כרך כ, א. 24

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 36 חומש יומי - פרשת נח.
 63 לוח לתהלים היומי.
 64 תניא יומי.
 76 לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 79 הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
 83 שלושה פרקים ליום.
 146 פרק אחד ליום.
 164 ספר המצוות.

לימוד מוהולק לפי ימים

- 170 משניות עם ביאור קהתי - מסכת חגיגה
 180 גמרא עם ביאור - מסכת קידושין.
 214 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זאת אות הברית גו' את קשתי נתתי בענן גו' והיתה הקשת
2 בענן גו' ¹ הקשת תהיה לזכרון. שכאשר תבא מדת הרין לקטרג עליכם,
3 ארצה את הקשת, ואזכור את ההבטחתי "ולא יהיה עוד המבול לשחת כל
4 בשר". הנה ישנו מאמר על פסוקים אלה, שנדפס זה-עתה
5 בספר מאמרי אדמו"ר הזקן²,
6 וכנראה הוא לרבינו הזקן.
7 [בשבת פרשת תשא תשר"מ הסביר
8 הרבי הטעם שצריך לבדוק מיהו בעל
9 המאמר, כיון ש"כל האומר דבר בשם
10 אומרו מביא גאולה לעולם". ואכן כאן
11 - במאמר מוסגר - מביא הרבי הוכחה
12 לכך שהמאמר הוא של אדמו"ר הזקן,
13 אף שישנן סיבות לומר שהוא של
14 הצמח צדק. דקטע מאמצע
15 מאמר זה הובא בדרוש כ"ק
16 אדמו"ר ה'צמח-צדק'
17 (ב'אור התורה'³) בשם
18 אדמו"ר ז"ל (=אדמו"ר הזקן).
19 ואפשר שמזהה שהקטע שבאמצע
20 המאמר הוא בשם אדמו"ר הזקן
21 משמע שגם התחלת המאמר
22 היא לאדמו"ר הזקן. אך מכל
23 מקום לא מושלל גם שהמאמר הוא של
24 הצמח צדק, וילהעיר, שגם אם
25 נאמר שהמאמר הוא
26 מה'צמח-צדק' לא יקשה מה
27 שאינו פותח בדרוש זה שנדפס
28 במאמרי אדמו"ר הזקן על קטע
29 שבאמצע שהוא מאדמו"ר
30 ז"ל (על-דרך הנ"ל ב'אור
31 התורה') שאין הכרח שיציין על
32 הקטע שהוא מאדמו"ר הזקן.
33 וכדמצינו כמה פעמים
34 שאדמו"ר ה'צמח-צדק'
35 מעתיק במאמריו את לשון
36 אדמו"ר הזקן או אדמו"ר
- האמצעי ואינו מציין שהוא העתקת הלשון אף שלפעמים
מציין שהוא בשם 'מצאתי כתוב' וכיוצא-בזה, אבל
לפעמים אינו מציין זאת, מטעם הידוע לו. אבל כנ"ל אפשר
אפשר שהוא כלו מרבינו הזקן, ומה שאין אדמו"ר
ה'צמח-צדק' מעתיק באור
התורה גם את הקטע הראשון
המובא במאמר כאן - יש לומר
בב' אופנים: או שמאמר זה
נכתב על-ידי רבינו ה'צמח-
צדק' לפני אמירת הקטע
הזה על-ידי אדמו"ר הזקן,
או שביכל' [=כך כתב יד] זה
שבו נמצאת התחלת המאמר
של אדמו"ר הזקן הגיע לידי
ה'צמח-צדק' אחר שכתב את
המאמר הנ"ל ולכן לא כתבו.
ובכל אופן תבוא עליהם
(המוציאים לאור) ברכה על
שהוציאו לאור מאמר זה. פי
על-פל-פנים בטח שהוא
מרבתינו נשיאנו, וקרוב
לודאי שהוא לרבינו הזקן
עצמו]. ומביא במאמר זה
את קשית המפרשים⁴
(ובמאמר כ"ק אדמו"ר

בס"ד. שבת פרשת נח, וא"ו

מרחשון, ה'תשמ"ג

(הנחה בלתי מוגה)

- 1 זאת אות הברית גו' את קשתי נתתי בענן גו'
2 והיתה הקשת בענן גו'.¹ הנה ישנו מאמר
3 על פסוקים אלה, שנדפס זה-עתה², וכנראה
4 הוא לרבינו הזקן. ונדקטע מאמצע מאמר זה
5 הובא בדרוש כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' (ב'אור
6 התורה'³) בשם אדמו"ר ז"ל. ואפשר שמזה
7 משמע שגם התחלת המאמר היא לאדמו"ר
8 הזקן. וילהעיר, שגם אם נאמר שהמאמר הוא
9 מה'צמח-צדק' לא יקשה מה שאינו כותב
10 בדרוש זה על קטע שבאמצע שהוא מאדמו"ר
11 ז"ל (על-דרך הנ"ל ב'אור התורה') וכדמצינו
12 כמה פעמים שאדמו"ר ה'צמח-צדק' מעתיק
13 במאמריו את לשון אדמו"ר הזקן או אדמו"ר
14 האמצעי ואינו מציין שהוא העתקת הלשון אף
15 שלפעמים מציין שהוא בשם 'מצאתי כתוב'
16 וכיוצא-בזה, אבל לפעמים אינו מציין זאת, מטעם הידוע לו. אבל כנ"ל אפשר
17 שהוא כלו מרבינו הזקן, ומה שאין אדמו"ר ה'צמח-צדק' מעתיק גם את
18 הקטע הראשון - יש לומר בב' אופנים: או שמאמר זה נכתב על-ידי רבינו
19 ה'צמח-צדק' לפני אמירת הקטע הנה על-ידי אדמו"ר הזקן, או שביכל' זה
20 שבו נמצאת התחלת המאמר הגיע לידי ה'צמח-צדק' אחר שכתב את המאמר
21 הנ"ל. ובכל אופן תבוא עליהם ברכה על שהוציאו לאור מאמר זה. פי
22 על-פל-פנים בטח שהוא מרבתינו נשיאנו, וקרוב לודאי שהוא לרבינו הזקן
23 עצמו]. ומביא במאמר זה את קשית המפרשים⁴ (ובמאמר כ"ק אדמו"ר

(1) פרשתנו ט, יב"טז. (2) ס' מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה והמועדים, ע' נו ואילך. (3) פרשתנו כרך ג' תרנב, א. וראה גם אוה"ת איכה (נ"ך ח"ב) ע' א'עא. (4) הובא גם בסה"מ תקס"ד ע' קכז (נעתק גם באוה"ת פרשתנו שם - תרמח, ב). סוד"ה את קשתי - תנר"ד. פלח הרימון פרשתנו לא, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

37 המסתיר את מקור החיות שבגוף הנברא, עד שנראה כאילו הנברא הוא
 38 מציאות עצמאית⁸. (ולכן לעתיד-לבוא פאָשר הקב"ה יוציא
 39 חמה מנרמקה הנה אז כו' צדיקים מתרפאין בה, ורשעים נידונין בה.
 40 לעתיד לבוא יתגלה האור האלוקי (הנמשל לחמה) המהווה את העולם,
 41 והצדיקים יהיו ראויים לקבל אור זה,

42 בזכות התורה ומצוות שקיימו בזמן
 43 הזה⁹, פי צריך לנרמק דשם
 44 אלקים). וזהו¹⁰ ענין הענין
 45 דמתן-תורה דכתיב¹¹ ויבא
 46 משה בתוך הענין ויעל אל
 47 הדר, משה הוצרך לבוא בתוך הענין,
 48 דלהיות שהגלוי דמתן-תורה
 49 היה גלוי נעלה ביותר, לכן,
 50 כדי לקבל את הגלוי הזה,
 51 הצריך ללבוש דענין כי הגלוי
 52 הנעלה מאוד אינו יכול להתקבל, אלא
 53 על ידי לבוש שיאיים את האור למקבל
 54 (על ידי שמסתיר ומצמצם את עוצמת
 55 האור). רואים אנו כי הענין הוא
 56 שאפשר שגלוי אור התורה יתקבל
 57 במשה. עד¹² שבחינת ענין
 58 שרשו למעלה גם מהגלוי
 59 מדרגה נראה ועליונה שהוא בחינת
 60 ישות חשף סתרו¹³ [=ישים חשך
 61 סביבותיו, מדרגה עליונה זו אין בכח
 62 העולמות לקבלה כלל, ולכן נקראת
 63 אצלם בשם חשך], וזהו גם-כן
 64 ענין ענין הקטרת דיום
 65 הפפרים, הבא על-ידי עבודת
 66 התשובה, שהוא הענין
 67 למעליותא בדרגא הכי נעלית

1 ה'צמח-צדק' בתחלתו⁵ העתיק את כל המפרשים בשמם
 2 ותוכן דבריהם (כו') מהו ענין הקשת שנתחדש אחר המבול
 3 שעל הקשת נאמר (והוא אות ברית כו') הרי ידוע שהקשת
 4 הוא דבר טבעי כשהשמש זורחת בצד אחד מהרקייע ובצד
 5 שפנגדו יש עננים הנה על-

6 ידיה נראים גוני הקשת 1 ה'צמח-צדק' בתחלתו⁵ העתיק את כל
 7 בעננים כי הקשת הוא דבר טבעי 2 המפרשים בשמם ותוכן דבריהם (כו') מהו ענין
 8 מתחילת הבריאה, שהרי תופעה זו 3 הקשת שנתחדש אחר המבול (והוא אות ברית
 9 מתהווה בכל פעם שאור השמש עובר 4 כו') הרי ידוע שהקשת הוא דבר טבעי
 10 בענין, ודבר זה היה לכאורה קיים עוד 5 כשהשמש זורחת בצד אחד מהרקייע ובצד
 11 לפני המבול? 6 שפנגדו יש עננים הנה על-ידיה נראים גוני

12 ויובן זה בהקדים באור ענין 7 הקשת בעננים.
 13 הענין (שעליו נאמר את קשתי
 14 נתתי) ברוחניות. דהנה⁶
 15 בענין הענין ברוחניות יש ב'
 16 בחינות, ענין הענין

17 למעליותא [=לשבת] המורה
 18 על בחינה נעלית ביותר,
 19 דכאשר מאיר גלוי נעלה
 20 ביותר שאי-אפשר לקבלו
 21 הנה בשביל זה צריכים לענין
 22 שעל-ידו דוקא יכולים לקבל
 23 הגלוי שהענין הינו ממוצע המסייע

24 לקבל את הגלוי. ועל-דרך מה
 25 שכתוב⁷ כי שמש ומגן ה'
 26 אלקים ההקבלה בפסוק היא -
 27 השמש כמשל לשם הו"ה, המגן -
 28 משל לשם אלוקים, דכשם שאי
 29 אפשר להסתכל בשמש אלא
 30 על-ידי מגן המשמש ממוצע

31 ממצמצם את עוצמת אור השמש כדי
 32 שיוכלו הבריות לסבלו שאם לא כן
 33 תשרוף ותכלה הכל, כן אי-אפשר
 34 לקבל את הגלוי דשמש הוי'
 35 שמהווה את הבריאה פי-אם על-

36 ידי המגן ונרמק דשם אלקים
 17 איה-אפשר לקבל את הגלוי דשמש הוי' פי-אם
 18 על-ידי המגן ונרמק דשם אלקים⁸. (ולכן
 19 לעתיד-לבוא פאָשר הקב"ה יוציא חמה
 20 מנרמקה הנה אז כו'⁹, פי צריך לנרמק דשם
 21 אלקים). וזהו¹⁰ ענין הענין דמתן-תורה דכתיב¹¹
 22 ויבא משה בתוך הענין, דלהיות שהגלוי דמתן-

23 תורה היה גלוי נעלה ביותר, לכן, כדי לקבל את
 24 הגלוי הזה, הצריך ללבוש דענין. עד¹² שבחינת ענין שרשו למעלה גם מהגלוי
 25 דבחינת ישות חשף סתרו¹³, וזהו גם-כן ענין ענין הקטרת דיום הפפרים, הבא
 26 על-ידי עבודת התשובה, שהוא הענין למעליותא בדרגא הכי נעלית

68

(5) תרמח, א ואילך. (6) ראה ס' מאמרי אדה"ז שם (ע' נט-ס). אוה"ת שם (תרנב, א). וראה גם אוה"ת סוכות ע' א'תשכז ואילך. אוה"ת איכה (נ"ח כ"ב) ע' א'עא. פלח הרמון שם לג, א. (7) תהלים פד, יב. הובא (בנוגע לענינינו) בס' מאמרי אדה"ז שם, אוה"ת שם (תרנא, א). סה"מ תקס"ד ע' קלא. סה"מ תקס"ח ע' תסה. (8) ראה גם יהל אור עה"פ (ס"ע ש ואילך). וש"נ. שעהיחיה"א רפ"ד ואילך. (9) נדרים ה, ב. ראה שעהיחיה"א שם. (10) מקומות שנשמנו בהע' 6. וראה גם אגה"ק סכ"ט (קמט, א). תו"א חיי"ש טז, א (הובא באוה"ת שם תרנב א). (11) משפטים כד, יח. (12) ראה אוה"ת פרשתנו שם. לקו"ת ויקרא א, א ואילך. האזינו עג, א. אוה"ת האזינו ע' א'תרעא. אוה"ת סוכות שם (הנ"ל בהע' 6). (13) תהלים יח, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבו, בחינת ישת השף סתרו. ויש בחינת ענן לגריעותא
 2 [=לגנאי], המורה על ענן הירידה ביותר. כי מחמת רבוי
 3 ההשתלשלות והמסכים והפרסאות מיני צמצומים רבים ועצומים,
 4 צמצום אחר צמצום, שנעש על מנת שהנברא יקבל את האור האלוקי ועד
 5 לענן השבירה, הנה מהענן
 6 דקדשה נשתלשל (מק"כ
 7 הצרופים דשם אלקים)¹⁴
 8 בחינת ענן לגריעותא שהיא
 9 העלם והסתור לגמרי. ומטעם
 10 זה דמו עונות ופשיעים
 11 לעננים, כמו שכתוב¹⁵ מחיתי
 12 כעב פשעיד וכענן טטאתיד
 13 [=מחיתי את העברות כענן המתפוגג
 14 ומתפור ברות], כי ענן זה של
 15 החטאים הוא מסף מבדיל בין
 16 ישראל לאביהם שבשמים, כמו
 17 שכתוב¹⁶ עונותיכם היו
 18 מבדילים ביניכם ובין ה' אלוקים,
 19 וכמבואר בארוכה בתניא
 20 (אגרת התשובה¹⁷) הענן
 21 בזה.
 22 והנה פשם שיש ב' בחינות
 23 אלו בענן הרוחני (בחינת
 24 הענן שעננינו הגלוי, ובחינת
 25 הענן שעננינו בשביל להסתיר
 26 ולהעלים לגמרי), ומפני שלכל
 27 דבר גשמי ישנו שורש ברוחניות, לכן
 28 הוא גם בענן הגשמי שיש בו
 29 ב' אופנים. דישנם עננים
 30 קלים שעל-ידם ודרכם אפשר
 31 להסתכל ולהינות מהשמש
 32 (על-פל-פנים לרגע), ויש
 33 עננים המחשיכים לגמרי,
 34 דעל-זה אמרו רבותינו ז"ל¹⁸
 35 (פמובא בפמאר¹⁹) קשה
 36 יומא דעיבא פיומא דיניא
 37 [=קשה יום המעונן, כיום הרין].
 38 שהם בבחינת דין גבורות
 39 רחמנא-ליצלן.

ובזה יוכן ענן הקשת שנתחדש אחר המבול דוקא²⁰. דלפני המבול היה העולם בלתי מזבף, ולכן היו העננים באופן שאין אור השמש יכול לחדור אותם כדי שיראו אותו על-ידם, ולכן לא היה אפשר שיהיו גוני קשת, מה-שאין-בן אחר המבול, שעל-ידו נזדבף העולם²¹, נעשו העננים קלים יותר, באופן שאור השמש יכול להיות נראה על-ידם בגוני הקשת.

והנה הענן הזה (שהוא בשביל הגלוי) מורה גם-כן על ענן התשובה²², על-דרך ענן הקטרת דיום הכפורים הפא על-ידי התשובה דיום הכפורים. והענן הוא, דכשם שהענן בפשטות פתיב ביה²³ ואד יעלה מן הארץ והשקה גו', והענן (אד) פא מן הארץ

(14) ראה פע"ח שער חגהמ"צ פ"ו. סידור האריז"ל – תקון חצות (עה"פ אלקים באו גוים וגו'). תו"א יתרו (הוספות) קט, ד. (15) ישע"י מד, כב. (16) שם נט, ב. (17) פ"ז (צז, ב) (18) ראה תענית ח, ב. ב"מ פה, א. אוה"ת איכה (נ"ך ח"ב) ע' א"ע. (19) מקומות שנשמנו בהע' 6. (20) מקומות שנשמנו בהע' 6. וראה גם אוה"ת ומפרשים שנשמנו לעיל בהע' 5. ד"ה את קשתי – תרנ"ד (הנסמן לעיל בהע' 4). (21) ראה גם תו"א נח ח, ג ואילך. ובכ"מ. (22) ס' מאמרי אדה"ז פרשתנו (הנ"ל בריש המאמר) ע' נח ואילך. (23) בראשית ב, ו. ראה ס' מאמרי אדה"ז שם. אוה"ת פרשתנו (הנ"ל) תרנא ב. לקו"ת האיזני עג,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הענן מתהווה מאדים העולים מן הארץ כתוצאה מהתחממותה על ידי השמש,
 2 כן הוא גם-כן ענן הענן ברוחניות המראה על העבודה
 3 מלמטה, עבודת התשובה שהתעוררות התשובה היא מהאדם עצמו
 4 - מצד התחנות. וכידוע²⁴ שיש ג' אורים בין השמש לארץ,
 5 והאור הקרוב לשמש הוא
 6 בתקף התמימות, והאור
 7 שבאמצע הוא בתקף
 8 הקרירות, ובאור הפתחון
 9 הקרוב לארץ מתפשט אור
 10 השמש גם-כן בתקף יותר,
 11 מחמת שאינו יכול להתפשט
 12 יותר שחומו של השמש מוכרח בארץ
 13 והוא חוזר מן הארץ, היינו
 14 שהחום החוזר הוא בחינת אור
 15 חוזר שממנו נעשה ענן²⁵, שזהו
 16 ענן עבודת התשובה שכאשר
 17 האדם נמצא בתחתית המדרגה (מצד
 18 טטאיו), ומשם שב בתשובה, אז
 19 דווקא בשל כך יקיים אחר-כך מצוות
 20 בתוקף יותר. על דרך מה שכתוב "מן
 21 המיצר" שאדם הוא ברוחק, או "ענני
 22 במרחב י"ה" שמתעלה יותר מערכו
 23 העצמי.
 24 והנה²⁶ על-ידי עבודת
 25 התשובה שבבחינת אור
 26 חוזר, נעשית אחר-כך הקשת
 27 שיש בה ג' גונים לבן אדם
 28 וירוק, הנוצרים בקשת כאשר אור
 29 השמש חוזר דרך הענן²⁷. והענן
 30 הוא, דהנה עבודת התשובה
 31 צריכה להיות בכל ג' הקוין
 32 חסד-דין-רחמים לתקן מה
 33 שחיסר בתורה (תפארת - רחמים),
 34 תפילה (גבורה) וגמילות חסדים
 35 (חסד), [ויכפי שמוסיף במאמר
 36 שם: בחינת רחמים רבים],
 37 ועל-ידי התשובה למטה בג'
 38 בחינות אלו ממשיכים
 39 למעלה את הקשת עם ג'
 40 הגונים שבה, חסד-דין-

רחמים. שעל-ידי מכללים את ג' הקוין דלעומת-זה
 [חסד דין ורחמים כאשר משתמשים בהם לעניני טומאה ח"ו], ובאופן
 דמחיתי כעב גו', מחיה גמורה, ובאופן של זכוף כו'.
 וזהו מה שכתוב זאת אות הברית גו' את קשתי נתתי בענן
 שהם שני שלבים: תחילה ברית ואחר-
 כך הקשת בענן, דעל-ידי עבודת
 התשובה נעשה א. בחינת
 הענן למעליותא, שהעננים
 מביאים את כל הברכות,
 ונתתי גשמיכם בעתם גו'²⁸,
 ובאופן של ברית "זאת אות
 הברית", שיש לזה תוקף נצחי כמבואר
 להלן, דוהי משמעות הכתוב בפסוק
 עוד כל ימי הארץ זרע וקציר
 וקר וחום קץ וחורף גו' (ו'
 תקופות השנה) לא ישבותו
 [לא יפסקו כל אלה מלהתנהג
 כסדר]²⁹. ויתירה מזו ב. את
 קשתי נתתי בענן. דיש לומר
 בדרך-אפשר, שבענן הקשת
 שעל-ידי הענן ישנו ענן
 נעלה יותר מכל הברכות
 הנמשכות על-ידי הענן,
 וכמבואר בכמה מקומות
 כמה שכתוב את קשתי נתתי
 גו', קשתי דבר המוקש לי
 [=דבר השווה אליו]³⁰, שזהו
 למעלה מכל הגלויים אלא
 הוא מוקש לי, לעצמותו
 ומהותו יתברך. וכמו
 שכתוב³¹ כמראה הקשת

א. 24) ראה אה"ת פרשתנו שם (תרנא, א). סה"מ תקס"ד ע' קלא. 25) ראה בארוכה אה"ת וסה"מ תקס"ד שם. 26) ראה ס' מאמרי אדה"ז שם (ס"ע נג ואילך). 27) ראה זח"א צח, ב. ובכ"מ. אה"ת בראשית כא, ב ואילך. ובכ"מ. 28) בחוקותיו, כו, ג. 29) פרשתנו ח, כב. 30) ב"ר פל"ה, ג. 31) יחזקאל א, כח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינֵי גו' הוּא מְרֵאָה דְּמוֹת כְּבוֹד ה'. וְכָל זֶה
 2 הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל בְּרִית, אֲשֶׁר עֲנִין הַבְּרִית הוּא³² שְׁמֵאֲחַד
 3 אֶת הָעוֹבְרִים בֵּין הַבְּתָרִים לְהִיּוֹת עוֹבְרִים בְּתוֹךְ גּוֹף אֶחָד
 4 מִמֶּשׁ, לְהִיּוֹת לְאַחַדִּים כְּאֶחָד מִמֶּשׁ כִּשְׁנֵי אוֹהֲבִים הַחֲפִצִּים לְכוֹרֹת
 5 בְּרִית שֶׁלֹּא תִפְסַק אֲהַבְתֶּם לְעוֹלָם.
 6 לִשְׁם כִּךְ הִיוּ לּוֹקָחִים עִגֵל, חוֹצִים אוֹתוֹ
 7 לְשָׁנִים, וְשִׁנְיָהֶם עוֹבְרִים בֵּין חֻלְקֵי, וְזוֹכֵר
 8 וְזוֹכֵר כְּמוֹ אוֹמְרִים הֵם: כִּשְׁם שְׁנֵינֵינוּ
 9 עוֹבְרִים בְּגוֹף אֶחָד, כִּךְ לְעוֹלָם נִהְיֶה
 10 שְׁנֵינוּ כְּגוֹף אֶחָד. דּוֹגְמַת הַקֶּשֶׁר שְׁבִין
 11 עִם יִשְׂרָאֵל לִקְב"ה אֲשֶׁר הוּא קֶשֶׁר נִצְחִי
 12 שֶׁלֹּא יִנְתַּק לְעוֹלָם.
 13 וְכֵּן יוֹכֵן מֵה שְׁפָתוֹב בְּזֵהר³³
 14 (הוֹבָא גַם בְּדְרוּשֵׁי כ"ק
 15 אֲדָמוּ"ר מֵהַר"ש³⁴) לֹא
 16 תִצְפִּי לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ עַד
 17 דִּיתַחֲזִי הַאי קָשָׁת בְּעֵלְמָא
 18 מְתַקְשָׁטָא בְּגוֹנֵי נְהִירִין = לֹא
 19 תִצְפֶּה (מִלְשׁוֹן רַאִיָּה) לְבִיאַת מְשִׁיחַ עַד
 20 שְׁתִּיִּיָּה הַקֶּשֶׁת נִרְאֵת כְּעוֹלָם מְקוּשָׁט
 21 בְּגוֹנֵים מֵאִירִים, כִּי עֲנִין הַקָּשָׁת
 22 מוֹרָה עַל עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה
 23 כְּנ"ל, וְכָל ג' הַקְּוִים
 24 הַנִּרְמָזִים בְּגוֹנֵים כְּנ"ל, וְלִכֵּן
 25 אֲזַ תִּצְפֶּה לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ, כִּי
 26 עֲנִינוּ שֶׁל מְשִׁיחַ הוּא עֲנִין
 27 הַתְּשׁוּבָה, מְשִׁיחַ אֶתָּא
 28 לְאַחַבָּא צְדִיקָא בְּתִיּוֹבְתָא³⁵
 29 [=מְשִׁיחַ בֹּא לְהַחְזִיר אֶת הַצְּדִיקִים
 30 בְּתִשׁוּבָה. אִף שֶׁלֹּא חֲטָאוּ ח"ו, יְרוּמָם
 31 אוֹתָם וְיִגְלָה בְּהֵם גַּם אֶת מַעֲלַת הַתּוֹקֵף
 32 שֶׁל עֲבוֹדַת תְּשׁוּבָה], דְּעַל-יְדֵי
 33 שְׁמֵגִלִים אֶת 'נִיצוּץ מְשִׁיחַ'
 34 שְׁבָכֵל צְדִיק, עֲנִין הַתְּשׁוּבָה,
 35 עַל-יְדֵי-זֶה מְתַגְלָה מְשִׁיחַ
 36 הַקְּלָלִי.

1 וְיִהְיֶה-רְצוֹן שְׁעַל-יְדֵי מְעַשְׂיָנוּ וְעֲבוֹדַתְנוּ בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת כְּכָל³⁶
 2 שְׁכָל הַגִּילּוּיִים הַנְּעִלִים שִׁיְהִיו לְעֵתִיד לְבוֹא, תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינֵינוּ וְעֲבוֹדַתְנוּ בּוֹמֵן
 3 הַגְּלוּת, וּבִפְרָט עַל-יְדֵי לְמוֹד עֲנִינִים אֱלוֹ בְּתוֹרָה, יִהְיֶה
 4 בְּחִינַת זְכָרוֹן לְמַעֲלָה מִכְּלָלוֹת הַבְּרִית דְּנַח אַחַר הַמִּכּוּל, "זֹאת
 5 אוֹת הַבְּרִית", וּבִפְרָט עֲנִין הַקָּשָׁת
 6 וּבְזֵה יוֹכֵן מֵה שְׁפָתוֹב בְּזֵהר³³ (הוֹבָא גַם
 7 בְּדְרוּשֵׁי כ"ק אֲדָמוּ"ר מֵהַר"ש³⁴) לֹא
 8 תִצְפִּי לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ עַד דִּיתַחֲזִי הַאי קָשָׁת
 9 בְּעֵלְמָא מְתַקְשָׁטָא בְּגוֹנֵי נְהִירִין, כִּי עֲנִין הַקָּשָׁת
 10 מוֹרָה עַל עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה כְּנ"ל, וְכָל ג' הַקְּוִים
 11 הַנִּרְמָזִים בְּגוֹנֵים כְּנ"ל, וְלִכֵּן אֲזַ תִּצְפֶּה לְרַגְלֵי
 12 מְשִׁיחַ, כִּי עֲנִינוּ שֶׁל מְשִׁיחַ הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה,
 13 מְשִׁיחַ אֶתָּא לְאַחַבָּא צְדִיקָא בְּתִיּוֹבְתָא³⁵, דְּעַל-
 14 יְדֵי שְׁמֵגִלִים אֶת 'נִיצוּץ מְשִׁיחַ' שְׁבָכֵל צְדִיק,
 15 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, עַל-יְדֵי-זֶה מְתַגְלָה מְשִׁיחַ הַקְּלָלִי.
 16 וְיִהְיֶה-רְצוֹן שְׁעַל-יְדֵי מְעַשְׂיָנוּ וְעֲבוֹדַתְנוּ בְּזִמְנֵי
 17 הַגְּלוּת כְּכָל³⁶ וּבִפְרָט עַל-יְדֵי
 18 לְמוֹד עֲנִינִים אֱלוֹ בְּתוֹרָה, יִהְיֶה בְּחִינַת זְכָרוֹן
 19 לְמַעֲלָה מִכְּלָלוֹת הַבְּרִית דְּנַח, וּבִפְרָט עֲנִין הַקָּשָׁת
 20 שְׁבָזֵה, דְּהַזְכָּרוֹן דְּנַח מוֹבָא גַם בְּפִסּוּקֵי זְכָרוֹנוֹת
 21 דְּרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה, כִּי הוּא בְּחִינַת זְכָרוֹן נִצְחִי, שֶׁהוּא
 22 קָשׁוֹר עִם עֵצָם נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל (כְּמִבּוֹאֵר
 23 בְּמִאֲמָרֵי כ"ק אֲדָמוּ"ר נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן³⁷), דְּעֲנִין זֶה שֶׁהוּא בְּכִסּוּי
 24 בְּרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה³⁸ וְנִמְשָׁךְ אַחֲרָיָהּ בְּעֲנִין הַקָּשָׁת דְּיוֹם הַכַּפָּרִים, שְׁנִקְרָא³⁹ בְּשֵׁם
 25 אַחַת בְּשָׁנָה, וְעַד שְׁמִמָּאָה קוֹלוֹת⁴⁰ שֶׁל הַתְּקִיעוֹת דְּרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ בְּסִכְף
 26 דְּסִכְף, סִכְף בְּגַמְטְרִיא מֵאָה⁴¹, אֲשֶׁר הַסִּכְּה נִקְרָאת בֵּן עַל-שֵׁם סִכְכָּה⁴²,

(32) לקו"ת נצבים מד, ב. (33) ח"א עב, ב. וראה גם שערי אורה מד, רע"ב. אוה"ת בראשית הנסמן לעיל בהע' 27. ד"ה את קשתי - תרנ"ד (הנסמן לעיל בהע' 4 ובהע' 20). (34) והחרים תרל"א ע' סט (רד"ה ולהבין ביאור הדברים). (35) הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ. וראה זח"ג קנג, ב. (36) ראה תניא רפ"ל"ו. (37) ד"ה דרשו ה' בהמצאו - עדר"ת (המשך בששה"ק תער"ב ח"א ע' תז ואילך). (38) ראה סדור רלה, ב. ובכ"מ. (39) אחרי טו, לד, ועוד. (40) ראה מג"א ושו"ע אדה"ז ר"ס תקצ"ו. (41) מ"ח ופע"ח שער הסוכות. וככה תרל"ז ספצ"ג. וראה תולו"צ ע' שג. (42) ראה רש"י סוכה ב, א ד"ה ושחמתה. יב, א ד"ה כשרין.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ראש השנה ויום הכיפורים, היא עיקר ענינה של הסוכה, וְעַל-יְדֵי-זֶה
2 זֹכִים בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ לַיֹּשֵׁב בְּסֶפֶת עוֹרוֹ שֶׁל לוֹיְטָן⁴³ סֶפֶת
3 שְׁלוֹם⁴⁴, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ.
4 וְהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעֵיל, שֶׁפְּאֲשֶׁר גּוֹנֵי הַקִּשְׁת׃ הֵם בְּהִירִים צְרִיף
5 לְצִפּוֹת לְרַגְלָיו שֶׁל מְשִׁיחַ,
6 וּבִפְרֹט בְּעַקְבָּתָא דְּמְשִׁיחָא 1 וְעַל-יְדֵי-זֶה זֹכִים בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ לַיֹּשֵׁב בְּסֶפֶת
7 [עַקְבָּתָא - גַּם מִלְשׁוֹן עָקָב] פְּאֲשֶׁר 2 עוֹרוֹ שֶׁל לוֹיְטָן⁴³ סֶפֶת שְׁלוֹם⁴⁴, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
8 מְטוֹ רַגְלֵין בְּרַגְלֵין⁴⁵ [=הדרגות 3
9 הַנְּמוּכוֹת שֶׁבְעוֹלָם הַאֲצִילוֹת (רַגְלִים)
10 יוֹרְדוֹת עַד לְדִרְגוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁבְעוֹלָם
11 הַבְּרִיאָה שֶׁבְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה, יַצִּירָה 5
12 וְעֵשִׂיחַ]. וְזֶה בְּעַקְבָּתָא דְּמִשִּׁיחָא כְּאֲשֶׁר
13 עִיקַר הַעֲבוּדָה הִיא לֹא כְּמוֹחַ וּלְבַב, אֲלֵא
14 בְּכַח הַמַּעֲשֵׂה (רַגַל) - עֲבוּדַת הַצְדָּקָה.
15 [דְּעַנְנֵן הַ'רַגְלִין' קָשׁוּר גַּם עִם עַנְנֵן ג'
16 עַנְנֵן ג' רַגְלִים, שְׂאֵז הִיא 8 רַגְלִים, שְׂאֵז הִיא
17 עֲלִית יִשְׂרָאֵל לְרַגַל לְבֵית 9 הַמִּקְדָּשׁ. וְלַעֲתִיד לְבֹא יְהִיָּה עַנְנֵן זֶה בְּכָל שַׁבָּת
18 הַמִּקְדָּשׁ. וְלַעֲתִיד לְבֹא יְהִיָּה 10 וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ, וּכְדֹאִיתָא בְּיַלְקוּט⁴⁶ (פְּמִבּוֹאֵר
19 עַנְנֵן זֶה בְּכָל שַׁבָּת וְרֹאשׁ 11 יַלְקוּט זֶה בְּמֵאֲמַר כ"ק אֲדַמּוּ"ר נִשְׁמָתוֹ-עַדן⁴⁷)
20 חוֹדֶשׁ, וּכְדֹאִיתָא בְּיַלְקוּט⁴⁶ 12 שְׂאֵז יְבֹאוּ בְּכָל שַׁבָּת וּבְכָל חוֹדֶשׁ, וְזֶה יְהִיָּה
21 (פְּמִבּוֹאֵר יַלְקוּט זֶה בְּמֵאֲמַר 13 עַל-יְדֵי הָעַנְנִים דְּקִדְשָׁה כו', וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁸ מִי
22 כ"ק אֲדַמּוּ"ר נִשְׁמָתוֹ-עַדן⁴⁷) 14 אֵלֶּה כְּעַב תְּעוֹפְיָנָה וְכִזְנוּיִם אֶל אֲרַבּוֹתֵיהֶם, וְעַד שִׁיְהִיָּה וְאָרוֹ עִם עַנְנֵי שְׁמִיָּא⁴⁹,
23 שְׂאֵז יְבֹאוּ בְּכָל שַׁבָּת וּבְכָל 15 הִנֵּה אֵז צְרִיכִין לְצִפּוֹת לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ, אֲשֶׁר בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ יְהִיָּה וְאַתֶּם תִּלְקֻטוּ
24 חוֹדֶשׁ, וְזֶה יְהִיָּה עַל-יְדֵי 16 לְאַחַד אֶחָד בֵּית יִשְׂרָאֵל⁵⁰, דְּכָל אֶחָד וְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפִנֵּי עַצְמוֹ יְבֹא עִם עַנְנֵי
25 הָעַנְנִים דְּקִדְשָׁה כו', וּכְמוֹ 17 שְׁמִיָּא, לְעֵלוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּכְשֶׁם שְׂבָא לְרֵאוֹת פֶּךָ בָּא לְרֵאוֹת⁵¹ בְּגִלוּי,
26 שֶׁכְּתוּב⁴⁸ מִי אֵלֶּה כְּעַב 18 בְּגֵאֲלָה הָאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה. וְטוֹעֲמִיָּה חַיִּים זָכוּ שְׁעוּד בְּעֶרְב׃ שַׁבָּת צְרִיף לְטַעַם
27 תְּעוֹפְיָנָה וְכִזְנוּיִם אֶל 19 מִכָּל תְּבַשִּׁיל שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד⁵², וְלִכְּן גַּם לְפִנֵּי-זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת וְהִיוּ מְלָכִים
28 אֲרַבּוֹתֵיהֶם [=מִי הֵם בְּנֵי הַגּוֹלָה 20 אֲוִמְנִיף גו'⁵³, עַד שְׁנֹזְפָה בְּקָרוֹב לְגֵאֲלָה הָאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, וְאָרוֹ עִם עַנְנֵי
29 אֲשֶׁר מִמֵּהֲרִים לְשׁוֹב, כְּעַנְנִים יַעוּפוּ
30 וְכִזְנוּיִם הַחַוּרִים אֶל הַשׁוֹבָר]. וְעַד 21

(43) ב"ב עה, א. (44) ראה אה"ת פרשתנו תרלח, ב. ובכ"מ. (45) זח"ב רנח, א. וראה מק"מ שם. (46) ישע"י רמז תקיד. (47) ד"ה שלש פעמים בשנה - סה"מ תרע"ח ע' קעג. (48) ישע"י ס, ח. (49) דניאל ז, יג. (50) ישע"י כז, יב. (51) חגיגה ב, א. רש"י ותוס' שם. (52) ראה לקר"ש חט"ו ע' 282. ושי"נ. (53) ישע"י מט, כג.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמ' ב

1 ששתיקת האדם נחשבת כהודאה, וחייב להביא קרבן. מביא אביי
2 סיוע לדבריו, וְתָנָא תוּנָא - שנה התנא שלנו דין זה במשנה
3 בכריתות (יא); אָמַר לוֹ לְאֹדָם עַד אֶחָד, אֶכְלֶתְ חֵלֶב, וְהִלָּה מִכְחִישׁוֹ
4 וְאֹמַר לֹא אֶכְלֶתִי, פְּשׁוּר. וְיֵשׁ לְדִיִּיק, טַעֲמָא - טעם פטורו מקרבן
5 הוא משום דהכחיש את העד ואָמַר לֹא אֶכְלֶתִי, הָא אִישְׁתִּיק - אם
6 שתק, אף שלא הודה בפירושו לדבריו מְהִימֵן העד.
7 הגמרא מביאה דין נוסף: וְאָמַר אַבְי, אָמַר לוֹ לְאֹדָם עַד אֶחָד נְטַמָּא

8 מְהִימֵן - מִאֲכִלֵּךְ הַטְהוּרִים נִטְמָאוּ, וְהִלָּה שׁוֹתֵק וְאִינוּ מִכְחִישׁוֹ,
9 נְטַמָּא העד. וְתָנָא תוּנָא, שנה התנא שלנו דין זה במשנה בטהרות
10 (פ"ה מ"ט). עַד אֶחָד אֹמַר לְאֹדָם נְטַמָּאוּ טְהוּרִין, וְהִלָּה מִכְחִישׁוֹ
11 וְאֹמַר לֹא נְטַמָּאוּ, (פְּטוּר). [מְהוּר]. וְיֵשׁ לְדִיִּיק, טַעֲמָא שְׁאִין העד
12 נִטְמָא, כִּיּוֹן דְּאָמַר הַבְּעֵלִים שְׁלֵא נִטְמָאוּ, הָא אִישְׁתִּיק הַבְּעֵלִים,
13 מְהִימֵן העד בדבריו.
14 הגמרא מביאה דין נוסף: וְאָמַר אַבְי, אָמַר לוֹ לְאֹדָם עַד אֶחָד

בס"ד. שיחת* יום ב', בדר"ח מרחשון, ה'תש"ל

– לתלמידים השלוחים דקנדה וצרפת –

א. מובא בחסידות¹ משל וביאור לירידת הנשמה בגוף:

למלך שברצותו כי בנו ינצל כל הכחות שלו וחושיו בתכלית השלימות, שלחו למקום רחוק מהיכל מלכותו, למקום שם ההנהגה אינה בדומה כלל – ויכולה להיות גם הפכית – מההנהגה בהיכל המלך; וכאשר בן המלך נתקל באותם הקשיים ועכ"ז מתגבר עליהם ומתנהג כראוי לו – אזי מתגלים כל הכחות שלו ויוצאים מן הכח אל הפועל ומנצלם בתכלית השלימות.

ועד"ז היא ירידת הנשמה בגוף – שירידה זו היא צורך עלי²: עקב גדלות הנשמה וחשיבותה, שהיא הדבר הנעלה ביותר אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה, מורידה הקב"ה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"³, מכמות שהיא בכסא הכבוד⁴, ולפני זה "קיימא בדיוקנאה קמי' מלכא קדישא"⁵ – אל עוה"ז התחתון ומלבישה בגוף גשמי, וכל זאת בכדי שאף שם תתנהג הנשמה באופן המתאים לה, אפילו בהיותה בבירא עמיקתא ניכר יהי' כי היא "חלק אלקה ממעל ממש"⁶, וממלאת רצון המלך – ובזאת יתגלו כל הכחות שלה מן הכח אל הפועל.

זהו גם אחד הטעמים ש"מפני חטאינו) גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו"⁷: "גלינו מארצנו" אינו אך ורק עונש לחטאינו⁸, אלא (ואדרבה) – ע"י ההנהגה הראוי' של היהודי בשעה שהוא בגלות, מגיע הוא לשלימות⁹ נעלית יותר מכמו שהי' קודם החורבן והגלות¹⁰.

ב. ענין הנ"ל שבכללות ירידת הנשמה למטה, ובכללות ירידת כלל ישראל בגלות, נמצא לעתים בפרטיות אצל אנשים פרטיים, שהוטלה עליהם ירידה מיוחדת למקומות מסויימים וכו', אשר פשוט שאין הכוונה לירידה ח"ו, אלא אדרבה: ניתנים להם הכחות והזכות להתעלות למדריגה גבוהה – עלי' שזולתו אינו מסוגל אלי' – ע"י שימלא באותו מקום רחוק את השליחות שהוטלה עליו.

וע"ד הודעת חז"ל¹¹ שרב בבואו לבבל מצא כי לימוד התורה נעדר, אך אח"כ – ע"י עבודתו – הרי דוקא בבבל הגיע לימוד התורה למעלה מופלגה¹² עד כי במחלוקת דתלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי נפסקת

(8) ראה תניא אגה"ק סכ"ב (קלד, ב).

(9) ראה לקו"ש ח"ב ע' 361. תורת מנחם – התוועדויות ח"ו ע' 124.

(10) וכנראה גם בתורה שלפנינו שהריבוי בה נעשה בזמן הגלות, וכדרז"ל עה"פ (שה"ש ו, ח) "ששים המה מלכות ושמונים פלגשים ועלמות אין מספר" – "אלו ששים מסכתיות של הלכות .. אלו שמונים פרשיות ובתורת כהנים .. אין קץ לתוספות" (שהש"ר פ"ו, א (ט). וראה במדב"ר פ"ח, כא). והטעם על זה מובן ע"פ מרז"ל (מנחות נג, ב) "מה הזית הזה אינו מוציא שמנו עד שכותשין אותו כך ישראל כו", וברוגמת הריבוי בתורה שנעשה ע"י שירת הלוחות (שמו"ר רפ"ו).

(11) חולין קי, א. רש"י תענית י"ד, א (ד"ה תתאי), אגרת רב שרירא גאון, וראה סדה"ד בערכו.

(12) המעלה של לימוד התורה בפלפול וע"י קושיות, אף שנקרא (סנהדרין כד, א) "במחשכים הושיבני" (איכה ג, ו), שהוא גם בערך של תלמוד ירושלמי, אף שארז"ל (ספרי ר"פ עקב. ב"ד פט"ז, ד) "אין תורה כתורת א"י" – ראה סה"מ תש"ח ע' 121.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 325 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ראה המשך תרס"ו ס"ע שפ. וראה ג"כ המשך וככה תרל"ז פ"ע (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקסד ואילך). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ט ע' 183. וש"נ.

(2) לקו"ת פנחס עז, ג. ובכ"מ.

(3) חגיגה ה, ב. רשימות הצ"צ לאיכה ע"פ השליך משמים ארץ, ע' 80 (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'ע).

(4) זח"א קיג, א. ובכ"מ.

(5) הובא בדא"ח בכ"מ, ולע"ע לא מצאתיו בל' זה. וראה זח"ג קד, ב. זח"א צ, סע"ב. רכז, ב. רלג, ב. זח"ג צו, ב. זח"א סא, ב.

(6) איוב לא, ב. תניא רפ"ב. וראה הגהות הצ"צ על זה (קיצורים והערות לתניא ע' עב ואילך).

(7) שהכוונה בזה לא רק ריחוק במקום גשמי, כ"א ועיקר – ברוחניות ובמעלה; בזמן הגלות הרי כו"כ מצות שגם בא"י אפשר לקיימן.

1 ההלכה כתלמודה של בבלי¹³. וכל זה כתוצאה מיציאתו של רב מא"י לחוץ לארץ, הליכה הנראית לכאורה
2 כענין בלתי רצוי, אך דוקא עי"ז נתוספה מעלה גדולה – דרגה נעלית בלימוד התורה.

3 וי"ל שזהו ג"כ אחד הטעמים להנהגת הבעש"ט¹⁴, הה"מ ממעזריטש, אדמו"ר הזקן וכו' עד כ"ק
4 מו"ח אדמו"ר – ששלחו תלמידים להתגורר במקומות רחוקים וכו' – אעפ"י שלכאורה אין מקום טוב
5 יותר עבור התלמידים מאשר להיות כל ימיהם במחיצת הרבי – אך הענין הוא, כנ"ל, שדוקא עי"י ירידה
6 זו מגלה התלמיד כחות מיוחדים, וניתנה לו זכות מיוחדת להגיע למדריגה נעלית מכפי שהי' קודם לכן.
7 והיינו, אף ש(בפשטות) נשלחו התלמידים בכדי לפעול עלי' במקום אליו נשלחו – עי"ז נתוסף גם עליו
8 רב בתלמידים עצמם¹⁵.

9 וכפי שראו בפועל, שאותם שמלאו השליחות, ועשו זאת באמונה ובמסירות ולא בדרך הכרח וכפי
10 [ואף אם ההתחלה היתה מצד קבלת-עול, אך קב"ע זו היתה חדורה בשמחה ובטוב לבב אמיתיים] –
11 היתה הצלחתם בנוגע למצבם הרוחני שלא בערך, ופשיטא שהיתה שלא בערך עליית אלו שהשתמטו
12 מהשליחות, או אלו שמלכתחילה לא הוטלה עליהם כל שליחות – מסתמא היות ולא זכו לכך – והתגוררו
13 בקרבת מקום.

14 וכשם שהי' הדבר אצל תלמידי הבעש"ט וכו' – שכבר עמדו על דעת עצמם – וקבלו הוראה להתיישב
15 במקומות רחוקים וכו', כן הי' גם בנוגע לתלמידי הישיבה: כשבא כ"ק מו"ח אדמו"ר למקום פ' ויסד
16 ישיבה בקירוב אליו ובד' אמותיו¹⁶, הרי בה בשעה בחר בכמה תלמידים מצויינים ושלחם למקומות
17 ועיירות רחוקים, רחוקים בגשמיות ורחוקים גם ברוחניות (ואף למקומות מעבר לים, מדינות שונות
18 ומשונות), בכדי לפעול עלי' באותם המקומות – וביחד עם זה הייתה גם כוונה ותכלית שע"י שימלאו
19 את שליחותם במקום רחוק יגיעו ויתעלו לשלימותם האמיתית.

20 המובן מהנ"ל, שתלמידים שזכו, ולומדים הם בישיבות אשר מחוץ לניו-יאָרק, פשוט שאין זה עונש
21 ח"ו או ריחוק ח"ו, אלא אדרבה, זו הוכחה כי רואים בהם כחות מיוחדים ונעלים בעבודת עשיית הדירה
22 לו ית' בתחתונים¹⁷ (כדרישת החסידות) במקום אליו נשלחו – עי"י לימודם באותה ישיבה דוקא, ולימוד
23 מתוך שמחה וטוב לבב, ולא באופן של הכרח, ועי"ז זוכים להתעלות למעלה יתרה מאותם שאינם בריחוק
24 מקום.

25 ג. לפיכך חייבים – כל אותם תלמידים שזכו ולומדים מחוץ לניו-יאָרק ומחוץ לארצות-הברית ומעבר
26 לים – לזכור את תפקידם וחובתם לעסוק בהפצת היהדות בכלל, והפצת המעיינות ביחוד, שהרי זהו
27 ענינה של הישיבה ותלמידי' – להאיר את כל העיר ואת כל המדינה שם הם נמצאים¹⁸.

28 ובפרטיות יש לזכור כי תפקידה של ישיבה הוא (ככל עניני התורה) שלא להיות בבחי' "עומד" אלא
29 במדרי' "מהלך"¹⁹, "מעלין"²⁰ בקודש²¹, דהיינו שחייבים להתווסף עוד ועוד תלמידים, יותר ויותר.

30 ובענין זה אין צורך להוראה מהראש-ישיבה, מהמשפיע וכו', מאחר וכבר קיימת ומפורסמת הוראה
31 ברורה שכל תלמיד צ"ל "מהלך", ובכדי שיצליח בכך יותר – ויהיו "מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה"²²

ראשונה היא פרי' ורבי', שכונתה (ברוחניות) היא שיהודי צריך
(להוליד) לפעול ברוחניות על עוד יהודי, וכמרו"ל (סנהדרין יט, ב.
וש"ג) "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".
(19) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). ובכ"מ.
(20) ברכות כח, א. וש"ג.

(21) וידוע המשל והדוגמא מעלי' להר משופע, שאם אינו
עולה אז בדרך מומילא יורד (ראה לקו"ש ח"י ע' 127. וש"ג).

(22) תו"א ר"פ בראשית, שע"י הצדקה נעשה כן. וראה אוה"ת
בראשית הגהות על תו"א שם (כרך ו – תתרכו, ב) שאין זה בדרך
גזומא.

(13) ראה יד מלאכי ח"ב כללי שני התלמודים אות ב.
(14) ראה לקו"ש ח"ב ע' 367. תורת מנחם – התוועדויות ח"ו
ס"ע 98 ואילך.
(15) וי"ל דג"ז חלק מ"לימוד" התלמיד אצל רבו, מפעולת
הרב בתלמידו.
(16) וראה רש"י ערובין מא, ב ד"ה כאילו (כל העיר כד"א).
ובגמרא שם מז, ב.
(17) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. בר" ספ"ג. במדב"ר
פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(18) וידוע (סה"ש תרצ"ו ע' 119. וש"ג) ביאור הענין הדמיוני

- 1 — עליו לראות שיתווספו תלמידים בישיבה, עוד ועוד יותר. וממנו יראו וכן יעשו, שאף מושפעי
2 ותלמידיו יהיו "נרות להאיר"²³ — וישפיעו גם הם כנ"ל, פירות ופירי פירות עד סוף העולם.
- 3 ומובטחים הם, שבאם יחליטו בשמחה ובטוב לבב לקיים הוראה זו, תהי' הצלחתם בהפלגה, שהרי
4 על ידי "יגעת" — לא רק משיגים הדבר, מבינים השכל וכו', מדרי' שבערך היגיעה, אלא "ומצאת"²⁴,
5 באופן של מציאה — הבאה בהסח הדעת²⁵ — למעלה מדעתו ותקוהו וכו', שלא הי' יכול לשער כלל
6 מראש עד היכן יגיע²⁶.
- 7 ד. תלמידי ישיבות מתחלקים לשני סוגים [וע"ד החלוקה הכללית²⁷] ל"יושבי אהל" ו"בעלי עסק":
8 אלה שתפקידם "יושב אוהלים", אין וישב אלא עכבה²⁸, אינם יוצאים מד' אמותי' של תורה, אלא
9 שבהיותם בישיבה גופא מוסיפים בהתמדה ובשקידה עד כדי כך — שבדרך ממילא מורגש זה בכל
10 הסביבה, ופועל ומקרב ומושך ומתוספים תלמידים חדשים. וישנם תלמידים שבסוג בני תורה עצמו הם
11 בדוגמת "בעלי עסק", דהיינו שאחר שמירת סדרי הישיבה, לימוד בהתמדה ובשקידה וכו', מנצלים הם
12 את השעות העומדות לרשותם ליציאה מכותלי הישיבה (ותלמודם בידם — בראשם) — במטרה להביא
13 תלמידים נוספים פנימה.
- 14 הקביעות אם התלמיד נמנה על "יושבי אהל" או על "בעלי עסק" מסורה בידי הנהלת הישיבה. אך
15 צד השווה בכל התלמידים, בכל חברי ההנהלה, הר"י, הר"מ, המשפיעים והמשגיחים גם יחד: על כאו"א
16 לדעת ואלבי' דנפשי' — כי כל ענין שבקדושה צריך להעשות בחיות, ועי"ז היא ההליכה "מחיל אל
17 חיל"²⁹, שהיוס הוא למעלה מהאתמוז, ובאופן שמחר יהי' למעלה מהיום — וללא התחשב כלל עם כל
18 מניעות ועיכובים.
- 19 וע"פ האמור לעיל, הרי אין זה ענין פרטי הנוגע לכל אחד כמו שהוא בפ"ע, אלא — מאחר וכל תלמיד
20 ותלמיד בפ"ע הוא שליח דהמשלח והוא נר להאיר, הרי שבעלייתו הוא, תלוי גורלם של כמה וכמה
21 מבנ"י הצמאים לדבר ה' ומצפים שיאירו את חייהם ויורום את דרך החיים: תורתנו תורת אמת ותורת
22 חיים ומצוותי' עליהן נאמר "וחי בהם"³⁰.
- 23 ה. המורם מכל האמור הוא, כי תלמידים הנשלחים ללמוד בישיבות מחוץ לעיר זו — ה"ז הוראה כי
24 הם מהמובחרים ומהמשובחים שבתלמידים, והם המקיימים את רצון הנשיא ומייסד הישיבה — כ"ק מו"ח
25 אדמו"ר — במילואו וגורמים נח"ר נפלאה, ועי"ז נמשך להם שפע ברכה עד כי "נעשים מוחו ולבו זכים
26 אלף פעמים ככה" בלימוד התורה ובקיום המצוות.
- 27 ותהא עבודתם זו בשמחה ובטוב לבב ויעוררו וימריצו את הישיבות להליכה מחיל אל חיל עד כי
28 "ותרעש הארץ"³¹, ויקרבו וימשכו עשרות מבחורי ישראל ויעמידום בדרך החיים, תורת חיים ומצוותי'
29 באור וחיות אמיתיים.
- 30 ומובטחים הם ע"י הנשיאים — החל מהבעש"ט והה"מ ואדמו"ר הזקן כו' ועד כ"ק מו"ח אדמו"ר —
31 שיראו הצלחה בפעולותיהם, ובאופן דמוסיף והולך.

אגה"ק סוס"ט. וכענין ישכר וזבולון, מארי תורה ומארי עובדין
טבין — ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאורו"ז פ' וישב
לאדמוה"א (כה, א"ב) ולהצ"צ (ע' קלד). וראה לקו"ש ח"ח ע'
189 ואילך.

(28) מגילה כא, א. הובא בפרש"י עה"ת תזריע יב, ד.

(29) ראה סוף ברכות. שו"ע אדה"ז חאו"ח רסקני"ו.

(30) אחרי יח, ה. ועיין או"ת להה"מ שם.

(31) תהלים יח, ה. עז, יט. ועוד.

(23) ראה סה"ש תורת שלום ע' פ"ז. קונטרס עץ החיים
פכ"ב. לקו"ש ח"ב ע' 484. תורת מנחם — התועדויות ח"ד ריש
ע' 228.

(24) ראה מגילה ו, ריש ע"ב.

(25) ראה סנהדרין צז, א.

(26) ראה אגה"ק סי' ד (קה, ב).

(27) ראה תו"א פ' תרומה. ולהעיר ג"כ ממרז"ל תלמוד גדול
או מעשה גדול (קדושין מ, ב. תקו"ז ו, א). וראה ג"כ תניא

1 ובאם היצר הרע³² יעמוד לנגדו לפתותו שעליו ללמוד דוקא בעיר זו וכו', יענהו³³ כי אינו אלא "זקן
2 וכסיל"³⁴, שהרי הקב"ה – ע"י עבדיו הנביאים רבותינו נשיאינו – עשאו לתלמיד זה שליח לעשות מדינה
3 פ' למדינה של תורה, את עיר פ' לעיר של תורה, וכל מקום שיבוא שמה. ופשיטא שלא יתפתה ע"י
4 ה"זקן וכסיל", אלא יעשה כעצת וע"פ חכמת ה"מסכן וחכם"³⁴, היא "נפש השנית בישראל – חלק אלקה
5 ממעל ממש"³⁵, וכל זה בשמחה ובטוב לבב.

6 ומובטחים המה בהצלחתם בגשמיות וברוחניות גם יחד, והצלחה מיוחדת בקיום השליחות וקיום
7 רצון המשלח בשלימות הכי גדולה.

8 ו. ויהי רצון שכל אחד ואחד מכם יעשה כהנ"ל בשמחה ובטוב לבב, ותצליחו ותתחדש ותהי' שנה
9 של אורה, של ברכה ושל הצלחה, שנה של תורה ושל שמחה, ואורה ושמחה גם יחד, וגם זה³⁶ יוסיף
10 ברכת הוי' בגשמיות וברוחניות.

11 ותראו הצלחה בלימוד הנגלה והחסידות גם יחד, ובקיום המצוות בהידור, עד כי "כל רואיהם יכירום
12 כי הם זרע ברך ה"³⁷, נרות להאיר, יכירום אשר אלו הם שלוחי הנשיאים בכל מקום ובכל מדינה,
13 בשמחה ובטוב לבב, "ושלוחו של אדם כמותו"³⁸ ואתם נמצא המשלח – הרבי וכל הרביים יחדיו.

14 וכ"ז הוא ג"כ הכנה לקבלת פני משיח צדקנו "שילמד תורה את כל העם כולו", תורתו של משיח³⁹,
15 בקרוב ממש בגאולה האמיתית והשלימה.

בס"ד. שיחת יום ב', בדר"ח מרחשון, ה'תש"ל

– ביחידות כללית" לאנ"ש שי' דכפר חב"ד ונחלת הר חב"ד, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

16 א. ישנו כלל בתורה ש"כללות ופרטות נאמרה"¹. וכיון שכן הוא בתורה, שהיא כלי אומנתו של
17 הקב"ה בבריאת העולם², הרי מובן, שכן הוא גם בעולם.

18 וכללות הענין בזה – כמאמר רז"ל³ שכל מה שיש בעולם יש באדם, וכל מה שיש באדם יש בעולם,
19 וזהו שהעולם נקרא "אדם גדול", והאדם (ואיש ישראל בפרט) נקרא "עולם קטן"⁴. וכיון שבריאת העולם
20 היא "בשביל ישראל" (כמ"ש רש"י בהתחלת פ' בראשית), הרי מובן, שכל הפרטים שישנם בעולם הם
21 כמו אצל האדם, ומזה משתקף גם בעולם.

22 והנה, רואים בגוף האדם, שבריאות האברים וכללות הגוף תלוי' בכך שכל אבר ממלא את תפקידו,
23 ואילו כאשר אבר מסויים עושה דבר (אפילו טוב, אלא) שאינו תפקידו, אזי נחסר בחוזק ובבריאות שלו.

39 ראה לקו"ת צו (יז, א). שער האמונה פ"ט. מנחות כט,
ב. ובקה"ר (פי"א, ח): "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני
תורתו של משיח".

1 ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

2 ב"ר בתחלתו.

3 אבות דר"נ ספ"א. וראה גם קה"ר פ"א, ד (קרוב לסופו).
מדרש תהלים יט, א. תנחומא (באבער) וארא יח.

4 ראה תנחומא פקודי ג. זהר ח"א קלד, ב. ח"ג לג, ב. תקו"ז

תס"ט (ק, ב. קא, א). אדר"ג וקה"ר שם. מו"נ ח"א פע"ב.

32 שבת קה, ב: "כך הוא אומנתו של יצה"ר היום אומר לו
עשה כך וכו'".

33 ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח סו"ס קנן.

34 קהלת ד, יג.

35 תניא שבעה ערה 6.

36 ע"ד "מגלגלין זכות ליום זכאי" (תענית כט, א. וש"נ).

37 ישע"י סא, ט.

38 ראה ברכות לד, ב. וש"נ. רש"י בא יב, ו. וראה ס' לקח

טוב (להר"י ענגל) בתחלתו, דשלימות השליחות "דגופו של שליח
נחשב כגוף של המשלח".

1 וכיון ששאר האברים מרגישים שאינם מקבלים חיזוק ממנו, ואדרבה, זה פוגע בהם, הרי מובן שהם
 2 מחפשים דרכים כדי ללחום עמו ולהפריע לו למלאות תפקידו.

3 ומזה מובן גם בנוגע לדרישה מיהודי לחיות כפי שיהודי צריך לחיות – שנוסף על העיקר שזהו ציווי
 4 של הקב"ה, הרי זה נוגע גם לכל העולם כולו: כאשר יהודי ממלא תפקידו בקיום ציווי הקב"ה, אזי
 5 מגיע לשלימות שלו, וגם העולם מקבל את השלימות שלו – עד כמה שהדבר תלוי בבני" – כנ"ל מדברי
 6 רש"י שכל בריאת העולם היא "בשביל ישראל שנקראו ראשית", והשלימות של ישראל היא ע"י הנהגתם
 7 ע"פ "התורה שנקראת ראשית".

8 ועפ"ז מובן גם בנוגע למ"ש בחומש ובתנ"ך ובמדרשי חז"ל, שכאשר יהודי מתנהג שלא כדבעי, אזי
 9 יש לו קשיים מגויים – שאין זה ענין של "גזירת הכתוב", אלא כן הוא ע"פ טבע (בין אם הוא מבין
 10 זאת או לא), דכיון שהיהודי הוא זה שצריך לגרום טובה לכללות העולם ולגויים בפרט, ע"י אורח חייו
 11 כיהודי, הנה כאשר אינו מתנהג כן, הרי הוא גורם קושי וצרה לגוי, ולכן מחפש הגוי לגרום ליהודי
 12 קשיים וכו'.

13 וזהו גם מ"ש הרמב"ם⁵ – ע"פ דברי הגמרא⁶ – ש"צריך כל אדם שיראה עצמו .. וכן כל העולם
 14 חציו זכאי וחציו חייב .. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות כו" –
 15 בהתאם להאמור לעיל ששלימות העולם כפשוטו תלוי בכך שיהודי ממלא את תפקידו.

16 ובדוגמת האמור לעיל שפעולה של כל אבר שייכת ובה תלויים הפעולות והשלימות של כל הגוף
 17 בתור "קומה שלימה"⁷, והרי כל העולם כולו ביחד הוא "קומה אחת", אלא שהענין העיקרי שבזה הוא
 18 היהודי, שבשבילו נברא העולם⁸.

19 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכל יהודי בתור איש פרטי ויחיד – כן הוא בנוגע לבני" בתור כלל,
 20 בכל מקום שבו נמצאים.

21 ב. ונוסף לזה, יש ענינים מיוחדים שצריכים לעשות בני" שנמצאים בארץ ישראל – כמדובר כמ"פ⁹
 22 שכל דבר מתבטא גם בהלכה בפועל, שיש כמה מצוות התלויות בארץ, ואפילו משחרב ביהמ"ק יש כמה
 23 מצוות מדאורייתא שחייבים לקיימם בארץ, משא"כ בחו"ל, ועאכו"כ בנוגע למצוות מדרבנן, ועאכו"כ
 24 בנוגע למנהגי ישראל והידורי מצוה וכו' וכו'.

25 ומזה מובן – כמו בנוגע לכללות המקום – שכאשר ארץ הקודש ממלאת את תפקידה, שיהי' ניכר
 26 שהיא "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁰, הנה בזה תלוי מצב הבריאות,
 27 השלום והבטחון של אה"ק, ויתירה מזה: בזה תלוי הטוב, שלום ובטחון שצריך להיות בכל העולם כולו.
 28 והעובדה שגויים מערימים קשיים באה"ק, הנה ברובא דרובא תלוי הדבר בכך שצריך להוסיף משהו
 29 בענין מילוי התפקיד של אה"ק, שאז רואה ומרגיש הגוי (מבלי להבין את סיבת הדבר) שזוהי ארץ שעל
 30 ידה נעשה אצלו תוספת כח.

31 ג. ובפרטיות יותר:

32 בנוגע לשם "ארץ" שבו נקראת ארץ ישראל – איתא במדרש¹¹: "למה נקרא שמה ארץ, שרצתה
 33 לעשות רצון קונה".

34 והכוונה בזה – ליהודים שנמצאים בארץ ישראל, שיש להם תפקיד מיוחד נוסף על התפקיד של בני" –
 35 שבחו"ל, בכל העולם כולו – להגדיר את כל עניניהם, אכילה ושתי', שינה, טיול, מסחר ומשא ומתן

(9) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חנ"ח ע' 125. וש"נ.

(10) עקב יא, יב.

(11) ב"ר פ"ה, ח.

(5) ה' תשובה פ"ג ה"ד.

(6) קידושין מ, סע"א ואילך.

(7) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(8) ראה ברכות ו, סע"ב. סנהדרין לז, סע"א. ועוד.

- 1 וכיו"ב, יותר מכמו שיהודי שנמצא בחו"ל צריך להגדיר אותם, כיון שהם נמצאים בארץ ש"עיני ה' אלקיך
2 בה מרשית השנה ועד אחרית שנה".
- 3 והחילוק העיקרי הוא: בחוץ לארץ, בנוגע לכל יהודי וחלקו בעולם, הנה לפעמים הרי זה נוגע לכל
4 המדינה ולפעמים לא; משא"כ בארץ ישראל, הנה הנהגתו של יהודי בפינה מסוימת בד' אמותיו, יש
5 לה השפעה על המעמד ומצב של אה"ק כולה.
- 6 וכאמור לעיל, וכמובן מהדוגמא בגוף האדם, יש לזה השפעה גם על היחס של השכנים של א"י כיצד
7 יתייחסו כלפי א"י, כיון שהם מרגישים [או – ע"פ לשון חז"ל – השר שלהם למעלה מרגיש] שעי"ז
8 שבא"י יהי' ניכר יותר הענין ד"עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", אזי יתוסף גם בעניני
9 הטוב שצריכים להגיע לשכנים של א"י, וכאשר חסר בהנהגה הראוי' לא"י, מרגישים הם שבגלל זה חסר
10 גם אצלם, ולכן מחפשים דרכים כיצד להתנקם בהם ולשלם להם כגמולם.
- 11 ד. ובהמשך להאמור, הנה כשם שיש תפקיד קדוש נוסף לבנ"י שבא"י לגבי בנ"י שבחו"ל (נוסף על
12 תפקידם המשותף לעשות לו ית' דירה בתחתונים בכל מקום שנמצאים), כמו"כ יש חילוקים בנוגע לא"י
13 עצמה, שאע"פ שכולם בני אברהם יצחק ויעקב, וכולם הם תושבי א"י וכו', מ"מ, יש כאלו שהקב"ה
14 נתן להם תפקיד מיוחד.
- 15 והכוונה היא – לאלו שהקב"ה זיכה והצליח אותם להודיע ולהתחיל להשתמש בפנימיות התורה
16 שנתגלתה בתורת החסידות, שעי"ז עושים כל ענין באופן של אור וחיות, ובאופן החדור באהבת ה' אהבת
17 התורה ואהבת ישראל (כל אחד ואחת מישראל), שאז עושים שלא בערך יותר בכמות, ועאכו"כ שלא
18 בערך יותר באיכות, בפנימיות ובעצמיות.
- 19 ולכן: כל אלו שיודעים אודות תורת החסידות או אור החסידות, או שניהם יחד, יש להם עוד תפקיד
20 מיוחד – שכל הענינים האמורים לעיל יהיו נעשים באור וחיות חסידות, ובאופן שיגיע למספר גדול
21 יותר של יהודים, מבלי הבט על מעמדם ומצבם באיכות – להגיע אליהם בדרכי נועם אור וחיות, ולהאיר
22 את דרכם בחיים, עד שכל אחד מהם יהי' בעצמו בבחי' "מאור", "נר להאיר", כסגנון חכמינו ז"ל.
- 23 ה. וכן יש תפקיד נוסף לאלו שזכו והקב"ה האמין בהם ולכן העמידם בנסיונות הכי קשים במשך
24 עשרות שנים, בהיותו בטוח שיעמדו בהם, ויצאו בשלימותם, לא רק בנשמתם, אלא גם בתורתם, וגם
25 בחינוך בניהם ובנותיהם.
- 26 הם ראו איך שיהודי אחד ויחיד יכול להתגבר על כל עניני הטבע שמנגדים אליו – ממשלה אדירה
27 שלא מתייראת מכל הממשלות שבכל העולם, בהראותו דוגמא שביכלתו למרוד בכל ההנחות של ממשלה
28 זו, ולהתנהג כרצונו של הקב"ה, אע"פ שאינו רואה בדרך הטבע כיצד יוכל ליישם זאת, וכיצד סוכ"ס
29 ישתחרר מהם.
- 30 ויתירה מזו: לא זו בלבד שמסרו את נפשם, אלא הם חינוכו בדרך זו גם את ילדיהם. והרי רואים
31 בפועל שנקל יותר לאדם למסור את נפשו, מאשר לחנך את ילדיו בדרך כזו שבדרך הטבע לא רואים
32 כיצד יוכל הילד לחיות חיים טבעיים, כיון שלא נראה שיוכלו להיפטר פעם מהממשלה שלוחמת נגד
33 זה; ורק בגלל שהקב"ה צוה לעשות, לכן עושים זאת, ובשמחה ובטוב לבב!
- 34 והם ראו איך שענין המס"נ הועיל לא רק בנוגע לעוה"ב, אלא גם בנוגע לעוה"ז כפשוטו, וסוכ"ס
35 הוציא הקב"ה אותם מן המיצר אל המרחב (אם כי לפי ערך), ובניהם ובנותיהם אתם – אלו שכבר הגיעו,
36 ובעתיד הקרוב – אלו שנמצאים בדרך, או שצריכים להגיע וסוכ"ס בודאי יגיעו.
- 37 ולכן יש להם תפקיד נוסף על כל האמור לעיל – שיכולים לדרוש מס"נ מיהודי נוסף:
- 38 ע"פ שו"ע יכולים לדרוש מיהודי רק דבר המפורש בסעיף מסויים בשו"ע, ואילו לדרוש מס"נ – לאו
39 כל מוחא סביל דא; אבל מי שהראה בעצמו "דוגמא חי" שבמשך עשרות שנים חי וחניך את ילדיו

1 באופן כזה – הרי מעצמו מובן שכאשר ידרוש מס"נ מיהודי נוסף בדרכי נועם ובדרכי חסידות, אזי יצליח
 2 גם בזה, כיון שהראה "דוגמא חי", שבדידי הוה עובדא, שלא נעצר מפני הקשיים, ואכן הצליח!
 3 ו. ונוסף על התפקיד הנ"ל המוטל על כל אחד ואחת, יש תפקיד נוסף – לפעול שלא רק יחידים
 4 יתנהגו כן, אלא גם קבוצות שלמות, מושבים או כפרים או ערים ועיירות בישראל.
 5 וזהו התפקיד המיוחד המוטל על כפר חב"ד, וביחוד על נחלת הר חב"ד – שלשם הגיעו זה עתה
 6 רובם ככולם של אותם יהודים בעלי מס"נ, וכן ירבו, שיתוספו שם עוד עשרות משפחות שיעלו מתוך
 7 שמחה וטוב לבב – להראות שלא רק היחיד יכול לחיות כן בחיי היום יום של ימות החול, אלא גם בתור
 8 קבוצה, עיירה ועיר או עיר גדולה, יכולים לחיות כן, ובהצלחה רבה, כאשר הדבר מיוסד דוקא על יסודי
 9 התורה והמצוה, כפי שנעשים חיים ומוארים ע"י תורת החסידות ואור החסידות.
 10 וכאשר יתנהגו כן בנוגע לעצמם מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך חיות – הנה ראיית הדוגמא כשלעצמה
 11 תפעל פעולתה, ועאכו"כ כשיעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב, וינצלו את הדרכים העומדים לרשותם –
 12 שהקב"ה נותן להם "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹² – להפיץ את הרעיון שיהודי צריך לחיות
 13 באופן כך וכך, וכך צריכה לחיות גם קבוצה, כפר ועיר, ובאופן דהולך ומוסיף – הרי בודאי שמהם יראו
 14 וכן יעשו רבים, ועד שהרבים יהיו טובים וגם שלמים.
 15 וזוהי גם הכוונה בהדיבור בתוקף כ"כ שחייבים להבטיח שנחלת הר חב"ד – שרובה ככולה מאותם
 16 יהודים בעלי מס"נ – תשגשג גם בגשמיות, ועאכו"כ ברוחניות, עד שכל אחד יוכל להראות עלי': "כזה
 17 ראה", כך צריכים להיבנות שאר המושבות והכפרים והערים בארץ הקודש.
 18 ומובן שכן הוא גם בנוגע לכפר חב"ד, שזהו המקום הראשון שבו התחילו להראות דוגמא הנ"ל –
 19 שצריך לא רק לתמוך בו, אלא לפעול להתפתחותו ושגשוגו כו', שכן, אע"פ שהם נמצאים באה"ק יותר
 20 מעשרים שנה, וטבע האדם שדבר חדש פועל עליו יותר מאשר דבר שכבר הורגל אליו, הרי יש גם מעלה
 21 בייך ישן וענין ישן, ובנדר"ד, שהם יכולים להראות דוגמא חי' שלא רק בשנה הראשונה, אלא גם לאחר
 22 שעברו עשר שנים, עשרים שנה ויותר, רואים שזוהי הדרך של חיים אמיתיים, הן ברוחניות והן בגשמיות,
 23 להיותם חיים הקשורים עם "אלקים חיים", שהראה דרך החיים בתורתו, תורת חיים.
 24 ז. ויהי רצון שכל אחד מכם
 25 – ובפרט האנשים שהם בעלי השפעה, כולל גם אלו שזכו בגורל, שכל אחד מהם הוא בא"כח של
 26 כל אלו שהשתתפו בגורל, וכן אלו שהם מלמדים או ראשי-ישיבות או חברים בהנהלת מוסד בכפר חב"ד
 27 או בנחלת הר חב"ד, או באי"כחם, כך, שהוא פרט שכולל רבים –
 28 ימסור את הדברים האמורים – באופן של דברים היוצאים מן הלב, שאז בודאי יפעלו פעולתם –
 29 לבני ביתו שלא היו כאן, וכן לסביבה הקרובה והרחוקה – רחוקה בגשמיות, כיון שכל בני"הם קרובים,
 30 ועד שהם כגוף אחד (כמבואר בתניא פרק לב), ובודאי יתקבלו הדברים בסבר פנים יפות.
 31 והמעשה הוא העיקר¹³ – שעי"ז יפעלו שיתוסף ב"נר מצוה ותורה אור"¹⁴ בכל הפינות שבאה"ק,
 32 וכאמור לעיל, שעי"ז יתוסף בריאות, בטחון, שלום ושלווה והשקט בארה"ק, ויתוסף, גם בהכרה של
 33 "כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך"¹⁵, שהקב"ה ובנ"י כולא חד, וכפי שאומרים ב"זמן שמחתנו"¹⁶:
 34 "למען דעת כל עמי הארץ גו' אין עוד"¹⁷, היינו, שאין שום דבר חוץ מאלקות; זוהי המציאות של כל
 35 העולם.

(12) נוסח ברכה הג' דברכת המזון.

(13) אבות פ"א מ"ז.

(14) משלי ו, כג.

(15) תבוא כח, יו"ד.

(16) בסיום ההושענות.

(17) מלכים-א ח, ט.

1 ויה"ר שכל הענינים שנפעלו במשך חודש תשרי יומשכו בשמחה ובטוב לבב על כל השנה כולה –
 2 אצל כל אחד מישראל וכל בני יחד בכל מקום שהם, הן בחו"ל, כאן, והן באה"ק, ובכל הנצרך הן
 3 בענינים רוחניים והן בענינים גשמיים, עד לבני חיי ומזוני, ובכולם ריחי, למטה מעשרה טפחים.
 4 ותהי' השנה – כמדובר בהתוועדות¹⁸ בלשון הרב¹⁹ – שנה של אורה וברכה והצלחה, שנה של תורה,
 5 ותורה הקשורה עם שמחה ושמחת תורה, ונשמע מכם בשורות טובות בכל הענינים האמורים לעיל.
 6 ח. כדאי שתבחרו אחד שיהי' הבא-כח של הנמצאים כאן מכפר חב"ד, וכן מנחלת הר חב"ד, וכן
 7 מירושלים או משאר המקומות שבא"י, שיבקרו את ידידנו שם²⁰, וימסרו לו נקודות מהענינים שדובר
 8 אודותם במשך חודש תשרי, וגם מהענינים שנאמרו עתה בה"צאתכם לשלום", בצירוף ברכה מיוחדת
 9 לרגלי יום הולדתו לאריכות ימים ושנים טובות²¹.
 10 מסתמא יעשו זאת באופן מסודר – לבחור איך ללכת, מי ילך ומי ידבר שם וכו'. וכל אלו שלא ילכו
 11 בגופם, לא יקפידו על כך, ויחשב להם כאילו השתתפו גם הם בהליכה זו. והעיקר – שיהי' זה באופן
 12 מסודר, שזהו בדרכי נועם ובדרכי שלום.
 13 וכדאי גם שיבחרו מישהו שיקח על עצמו את הטירחא לכתוב משם מה נעשה בפועל בכל ענינים
 14 אלו, ולכתוב בפרטיות הדרושה, וכל המפרט הרי זה משובח.
 15 ויה"ר שיהי' "ויעקב²² הלך לדרכו"²³, ותהי' ההליכה על כל השנה בשמחה ובשלום, כמ"ש²⁴ "כי
 16 בשמחה תצאו ובשלום תובלון", ועד שנצא מתוך ריקוד ("ארויסטאנצן") לקבל פני משיח צדקנו, בגאולה
 17 האמיתית והשלמה בקרוב ממש.

18 שיחת יום שמח"ת ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות
 חנ"ח ס"ע 165 ואילך). וש"נ.
 19 שיחת יום שמח"ת תש"ה ס"ה (סה"ש תש"ה ע' 59).
 20 כנראה הכוונה להרש"ז שזר.
 21 ראה גם מכתב כ"ב חשון שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רלח
 ואילך).
 22 ויצא לב, ב.
 23 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר כאן פירוש רש"י, ואולי
 הכוונה לפרש"י עה"פ (ויצא כט, א) "וישא יעקב ורגליו",
 ש"נעשה קל ללכת".
 24 ישע"י נה, יב.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמ' 1

1 כלומר לאחד מהם. שכיון שנישואין אלו מותרים לכתחילה,
 2 הבנים מתייחסים אחר אביהם, שנאמר (במדבר ד ב) 'למשפחתם
 3 לבית אבתם', כלומר שהיחס במשפחות הכשרות יהיה לפי בית
 4 אבותם, וכגון אם אביו לוי ואמו כהנת או ישראלית, הולד לוי.
 5 הכלל השני, וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה – שיש איסור
 6 בקידושי האב והאם אך אין האיסור גורם שלא יחולו קידושיהם,
 7 הולד הולך אחר הפגום – מתייחס אחרי הפחות ביחסו מביניהם.
 8 ואיזה זה, זו אלמנה שנישאת לבתן גדול, או גרושה וחלוצה שנישאו
 9 לבתן הקטן, או ממורת ויטולדה מביאה שחיבים עליה כרת),
 10 ונתנה וי מהגעבונים' שהתגיירו ונאסר להתחתן עמם) שנישאו
 11 לישראל, או בת ישראל שנישאת לממזר, ולנתין. שכיון שאינם
 12 אסורים זה לזו אלא בלאו שאין בו חיוב כרת, חלו קידושיהם,
 13 ויחוס ולדם הוא כפי הפחות מבין שניהם, כגון אם האב כשר והאם
 14 ממזרת הולד ממזר. הכלל השלישי, וכל מי – כל אשה שבא עליה
 15 אדם שאין לה עליו קידושין – שאין קידושי תופסין בה מחמת
 16 שאטורה עליו, אבל יש לה על אחרים קידושין – יכולה היא
 17 להתקדש לאדם אחר שאינה אטורה עליו, הולד שנולד מביאה זו
 18 ממזר. ואיזה זה, זה תפא על אחת מקל העריות שבתורה – אחת מכל

19 הנשים האטורות עליו באיסור 'ערוה', שכיון שחיבים על ביאתה
 20 'כרת' הולד ממזר. הכלל הרביעי, וכל מי – כל אשה שבא עליה
 21 אדם שאין לה לא עליו – על הבעל, ולא על אנשים אחרים
 22 קידושין, כלומר שאינה ראויה כלל להתקדש לישראל, דין הולד
 23 כמותה, ואיזה זה, זה וולד של שפחה כנענית מביאת ישראל, וכן
 24 וולד של נכרית מביאת ישראל, שבשתייהן אין קידושי ישראל חלים
 25 כלל, והולדות מתייחסים לאמם, בן השפחה הוא עבד כנעני, ובן
 26 הגויה הוא גוי כאמו, ואם ישתחרר בן השפחה או יתגייר בן הגויה
 27 הרי הם מותרים בישראלית, כשם שאמם כשירה לבוא בקהל
 28 ישראל לאחר שתשתחרר או תתגייר.

29 **גמרא**
 30 שנינו במשנה, כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר
 31 הזכר. ושאלת הגמרא: אמר ליה רבי שמעון לרבי יוחנן, וכי כללא
 32 הוא דכל מקום שיש קידושין – שהקידושין חלים ואין בהם עבירה,
 33 הולד הולך אחר הזכר, ותר

לקוטי שיחות

פרשת נח

כרך טו, שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

אלא על תרח: "וימת תרח בחרן" – מדוע, אפוא, אומר רש"י "עד אברם חרון אף". לכאורה צריך היה לקשר את הענין של "חרון אף" לתרח?⁴

ב.

חרון אף בעולם – עד אברהם

ההסבר לכך הוא: בפסוק נאמר "וימת תרח בחרן", ואילו היינו מסבירים ש"חרון האף" של מקום היה לגבי תרח, צריך היה להסביר שהיה זה עד למותו.⁴ אך אי אפשר להסביר כך, כי, לפי שיטת רש"י⁵ חזר תרח בתשובה זמן רב לפני מותו.⁶

לכן מוכרח רש"י להסביר ש"חרון האף" של הקדוש-ברוך-הוא, הרמוז בפסוק זה, אינו בקשר לתרח, אלא בעולם בכלל.⁷

אך אז מתעוררת השאלה: מהו הקשר בין "חרון האף"

א.

פירוש רש"י על ב"חרן", והשאלה על כך

בסוף הפרשה מצטט רש"י את המילה "בחרן" ומפרש: "הנו"ן¹ הפוכה² לומר לך עד אברם חרון אף של מקום (בעולם)³".

בפשטות מובן שאין הכוונה לכך שמשמעות הנו"ן ההפוכה היא "עד אברם חרון אף של מקום", שהרי אין קשר בין ענין זה לבין נו"ן הפוכה, אלא שהנו"ן ההפוכה רומזת לכך, שבנוסף למשמעות הפשוטה של "בחרן" – בעיד חרן, יש למילה זו משמעות נוספת – "חרון אף". ומהו הקשר של חרון אף לפסוקנו? על כך מפרש רש"י שעד אברם היה חרון אף של מקום.

אך אין מובן: פירוש רש"י למילה בחרן "חרון אף" – צריך להתאים לפסוק זה, והנה בפסוק אין מדובר על אברם

(5) לך טו, טו. (וראה ר"ק: ויש דרש אחר שעשה תשובה כו). וכ"מ פשוטו של מקרא כאן – ע"פ פרש"י (יא, כח) המאורע באור כשדים ולאח"כ נאמר ויקח תרח גו' ויצאו אתם מאור כשדים – שהוא ע"ד פרש"י לפני זה (י, יא) במן הארץ ההיא יצא גו'.

(6) ראה פרש"י לך שם שבזמן ברית בין הבתרים (כבר) עשה תרח תשובה (ולא שנתבשר אברם ער"ז כבישמעאל שם*) והבית ה' בהיות תרח בן קמ שנים (רש"י בא יב, ז).

ומה שפירש"י בד"ה "וימת תרח בחרן" – "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם כבוד אביו .. שהרשעים אף בחיים קרויים מתים כו", היינו שאז ה' רשע** – והרי לפי פרש"י הג"ל כבר עשה תשובה לפניו, כשהי' אברהם בן שבעים שנה; ולאידך: ע"פ פרש"י שתרחה עשה תשובה למה נצטווה אברהם "לך לך גו' מבית אביך"?

וי"ל בהקדים התמיה: כיון שתרחה עשה תשובה: (1) למה נתעכב (תרח) בחרן? (2) למה לא נורק (ע"י נמרוד) לכבשן כמו הרן? ועכצ"ל – שהי' תשובתו בחשאי ונע"ז בנוגע לאשור וכו' (ראה הערה הקודמת).

ועפ"ז גם יומתק ל' רש"י "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו וכו'". ויש להאריך בכהנ"ל. וראה לקו"ש ח"ה ע' 307 ואילך בכ"ז באו"א.

(7) בפרט להגירסא (ראה לעיל הערה 3) "חרון כו' בעולם". אבל גם אם לא גרסינן תיבת "בעולם" – צ"ל שכוונת רש"י היא ש"חרון אף של מקום" לא ה' על תרח, כ"א על הדור בכללותו, כיון שלא העתיק רש"י בתחילת הדיבור תיבת "תרח" (רק "בחרן").

(1) יש מפרשים (מנחת שי. מושב זקנים) דלא קאי על נו"ן דחרן, כ"א שיש נו"ן הפוכה לאחרי תיבת "חרן". אבל ממ"ש רש"י "הנו"ן הפוכה" – בה"א הידיעה – מוכרח שכוונתו להנו"ן שבתיבת חרן (וכמ"ש בס' הזכרון (להר"א בקראט הלוי), מהרי"ק, ועוד בכונת רש"י). וראה פרש"י בהעלותך (י, לה) שכשהוא לאחרי התיבה אומר "מלאחריו".

(2) ראה מנחת שי שאינה "הפוכה" ממש, עיי"ש, ולפי' אחד – שהיא כפופה (ולא פשוטה) – אבל בפרש"י א"פ לפרש כן, וכפי שדובר כמ"פ, שרש"י כתב פירושו (גם) בשביל בן ה' למקרא ולכן מובן שצ"ל בלשון בוור, וגם בנדר"ד: "הפוכה" – פירושו כפשוטו, השינוי הוא רק זה שנהפכה.

והנה לכאורה עדיין אינו ברור כיון שבזה גופא אפ"ל ב' אופנים: (א) מימין לשמאל – שהי"ד שבראשה של הנו"ן פשוטה הוא על צד ימין (ע"ד מ"ש במחזור ויטרי – בסופו); (ב) מלמעלה למטה – הי"ד הוא בתחתיתו של הקו

ואינו, כי לרש"י הפוכה פי' פשוט – מלמעלה למטה, ועד כדי כך שמספיק כתבו "הפוכה" – ראה פרש"י וירא (יט, כח). ושם מתרין זה שלא נאמר "כל הערים" והחידוש הוא שבסלע אחד יושבות.

אבל "הנו"ן (הפוכה)", שהיא של תיבת "חרן" (ככהערה הקודמת), היא נו"ן סופית כנדינה, פשוטה. וראה לקמן ס"ג.

(3) כ"ה בכמה דפוסים. וראה לקמן הערה 7.

(4) כבדרי"ק כאן: כי בחרן אף הא"ל המיתו.

(* וי"ל שישודו של רש"י לפרש כן (ולחלק בין תרח וישמעאל) הוא מהנאמר כאן ויצאו אתם מאור כשדים, וכבהערה הקודמת. (** אם גרסינן "ויעוד" (כברמב"ן) לכאור' רק לפי פי' השני ה' רשע. אבל מפשטות ל' רש"י ("ויעוד שהרשעים" ולא כ' "ויעוד שהי' רשע כו") משמע שפי' השני לא פליג על פי' האי' אם ה' רשע, אלא רק בהטעם לומר קראו הכתוב מת.

בין שני צדדים – ובענינו, הפרדה בין סוף פרשת נח לבין תחילת פרשת לך לך – בכל זאת, הרי ישנן שתי דרכים כדי להביע את ההפסק: א) להדגיש את הצד החיובי – "חרון האף" היה קיים ונמשך עד לסוף תקופת פרשת נח. ב) את הצד השלילי – "חרון האף" נפסק לפני פרשת לך לך.

כיון שרש"י מפרש את המילה "בחרן", הוא היה צריך, לכאורה, להתבטא בדרך הראשונה, שחרון האף נמשך עד לסוף פרשת נח – ומדוע הוא אומר "עד אברם..." – באופן המדגיש את ביטול "חרון האף"?

אך לאמיתו של דבר אין זו קושיא כלל: תקופת פרשת נח מסתיימת בפסוק "וימת תרח בחרן" – ומותו של תרח היה, כפי שמפרש רש"י לפני כן, יותר משישים שנה לאחר בואו של אברם לארץ כנען. ואם כך, אין רש"י יכול לומר שחרון האף של הקדוש-ברוך-הוא נמשך עד מות תרח, כי כאשר הגיע אברם והאיר את העולם – לפחות שישים שנה לפני מות תרח – כבר פסק חרון האף.

לכן מדייק רש"י ואומר "עד אברם..." – בכך הוא מבחיר שלמרות שהפסקת חרון האף רמוזה על ידי הנו"ן בסוף הפרשה, בכל זאת אין היא קשורה לתקופה של "וימת תרח", אלא באופן כללי לסיום התקופה "עד אברם". בעשרת הדורות – עד לתחילת תקופת אברם.

ה.

חרון האף היה בעולם למרות שהאריכו ימים אך דרוש הסבר: בשביל מה צריכה התורה לכתוב נו"ן הפוכה, ולספר שבמשך עשרת הדורות עד אברם היה חרון אף של הקדוש-ברוך-הוא בעולם – הרי זה דבר המובן מעצמו: הם הרי חטאו כל כך הרבה, עברו עבודה זרה¹⁵ וכדומה, ומובן¹⁶ שהקדוש-ברוך-הוא לא היה מרוצה מהתנהגותם והיה חרון אף בעולם?

ההסבר לכך הוא: כאשר לומדים בפרשה על דורות אלו ורואים שהאנשים האריכו ימים הרבה יותר ממאה-

1 בעולם לבין הפסוק "וימת תרח בחרן" – חרון האף אינו קשור במיוחד לתרח, ובמיוחד כאשר הוא חזר בתשובה לפני מותו?

4 על כך אומר רש"י "עד אברם...": זה קשור ל"אברם" – לפסוק המופיע מיד לאחר הנו"ן ההפוכה – "ויאמר ה' אל אברם לך לך". כלומר, על ידי הנו"ן ההפוכה במילה "בחרן" רומזת התורה לכך, שעד אברם היה חרון אף של מקום, אך אברם התחיל להאיר⁸ את העולם באלקות, כנאמר⁹ "ויקרא שם בשם הוי' אל-עולם", ואז הוסר חרון האף מן העולם.

ג.

נו"ן סופית – הפרדה והפסקת החרון

אך עדיין יש להבין: אמנם, מיד לאחר המילה "בחרן" מופיע הפסוק "ויאמר ה' אל אברם..." – אך בכל זאת קשה להסביר שהנו"ן ההפוכה של "בחרן" מוסבת לפסוק הבא¹⁰?

וההסבר לכך הוא: נו"ן פשוטה היא אות סופית המציינת סוף מילה, ובין האותיות הסופיות עצמן היא נראית¹¹ כקו ארוך המפריד בין שני צדין, באופן של הפרדה מוחלטת. כי בנו"ן סופית¹² אין רווח (כפי שיש, למשל, באות קו"ף בין הרי"ש לבין התג השמאלי) שבאמצעותו ניתן לעבור מן הצד האחד למשנהו.

ומכך שהתורה שנתה דוקא את הנו"ן של "בחרן" כדי להצביע על חרון-אף,

ויותר מכך – רק את הנו"ן, למרות שלכאורה צריך היה לשנות את כל המילה, שהיא המילה "חרון", שאף כתובה מספר פעמים בתורה¹³ ללא וא"ו,

זוהי הוכחה שיחד עם זאת נרמז כאן שהחרון נפסק בסוף פרשה זו¹⁴. ולכן מפרש רש"י "עד אברם חרון אף...".

ד.

הפסקת החרון – לפני מות תרח – "עד אברם"

אך עדיין ניתן לשאול: למרות שהנו"ן רומזת להפרדה

(8) שמור' פט"ו, כו. וראה ב"ר פ"ב, ג.

(9) וירא כא, לג. וראה ג"כ פרש"י יב, ה. ולהעיר מבפרשתנו יא, כט: שכחת את צלמיו.

(10) גם את"ל (כנ"ל הערה 1) דפירוש "נו"ן הפוכה" הוא שישנו נו"ן לאחרי תיבת "בחרן", אינו מובן – שהרי נו"ן זה מרמז להפירוש של "חרן" הוא מל' חרון אף.

(11) ראה פרש"י (כ, ד) שלמדים מצורת האותיות.

(12) ואף שכ"ה גם באותיות הסופיות "ך", "ף", "ץ" – הרי באותיות

הנ"ל יש ציור נוסף על הקו, שזה מורה שיש בהן עוד תוכן בהוספה להתוכן של "הפסק"; משא"כ באות נו"ן פשוטה שאינה רק קו ארוך, היינו שזהו כל תוכנה.

(13) בשלח, טו, ז. ועוד.

(14) וראה ברש"י כת"י: לומר לך עד כאן עד אברם כו.

(15) פרש"י ד, כו, י. ט. ועוד.

(16) במכש"כ וק"ו מחטא עץ הדעת, ענין קין וכו'.

שמעל ל"סדר ההשתלשלות" והירידה לעולם, ששם "אם חטאת... ורבו פשעיך מה תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו..."²²: זוהי דרגה הנעלית מכדי כך שמצוות או עבירות ישפיעו עליה²³. ולכן גם עוברי עבירות יכולים לקבל חיות מדרגה זו.

וכשם שיש הבדל כללי בין כ"ו הדורות שלפני מתן תורה לבין אלו שלאחר מתן תורה, כך יש הבדל גם בתוך כ"ו הדורות עצמם: עשרים הדורות הראשונים, לפני "שני אלפים תורה"²⁴, ניוזנין בחסדו של הקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות – יותר מאשר ששת הדורות האחרונים²⁵.

לענין זה רומז רש"י במילים "חרון אף", שהרי, לכאורה, יש לשאול: לשם מה מוסיף רש"י את המילה "אף"? הרי רק המילה "חרון" חשובה כאן, ורמוזה ב"חרן"²⁶.

אלא, במילה "אף" נרמז הענין של היו ניוזנין בחסדו של הקדוש-ברוך-הוא, בחינת חסד שלמעלה מהשתלשלות, כי המילה "אף" מצביעה על דרגת האור שלמעלה מהשתלשלות, כפי שיוסבר להלן.

ז.

חרון אף – השפעה מדרגה שמעל להשתלשלות
בפרשת בשלח²⁷ אומר רש"י שחרן הוא משרש "חרה", ואת המילה "חרה" אין מוצאים רק לגבי אף (חרה אף)²⁸, אלא גם לגבי "גרון", כנאמר²⁹ "נחר גרוני", וכפי שרש"י מפרש ש"נחר" הוא מלשון "חרה" – הגרון יבש.

1 ועשרים שנה¹⁷, וקשה להבין: כיצד ייתכן שרשעים יאריכו
2 ימים כל כך?
3 וניתן להגיע על ידי כך למחשבה שלמרות חטאיהם
4 מצאה התנהגותם חן בעיני הקדוש-ברוך-הוא (מסיבה כל
5 שהיא, כגון: עם אחד ושפה אחת לכולם, שלום. כבוד אב
6 – כדברי רש"י כאן), והוא היה מרוצה מהם. מחשבה
7 כזאת שוללת התורה על ידי כתיבת נ"ן הפוכה, שלא זו
8 בלבד שהקדוש-ברוך-הוא לא היה מרוצה מהם, אלא
9 להיפך: היה חרון אף של מקום. ואם כך, כיצד האריכו
10 ימים כל כך? אלא, כך עלה ברצונו של הקדוש-ברוך-הוא,
11 ואין אנו יודעים את הטעם לכך¹⁸.
12 או (בדרך הפשט): מובן והגיוני שאדם הראשון, יצור
13 כפיו של הקדוש-ברוך-הוא צריך להאריך ימים ביותר
14 (לולא חטא עץ הדעת), וככל שהדור מתרחק ממנו הוא
15 חלש יותר ודמה יותר באורך-חיייו לדורותינו.

ו.

הדורות שלפני מתן תורה ניוזנין בחסדו של הקב"ה
למרות שבפירוש, בדרך הפשט, אין רש"י מסביר כאן את הטעם לאריכות הימים של עשרת (או עשרים) הדורות, בכל זאת הוא רומז לכך בדרך הסוד שבתורה. וכאמור פעמים רבות שבפירוש רש"י מוסתר "יינה של תורה"¹⁹ – פנימיות התורה.

חז"ל אומרים²⁰, שעשרים וששה הדורות שלפני מתן תורה היו ניוזנין בחסדו של הקדוש-ברוך-הוא. מבואר בחסידות²¹ שהם ניוזנו וקבלו השפעה מדרגת החסד

המדה והדין והמשפט כו" (תו"ח שם).
23* (ראה תקו"ז ת"ע בסופו. וראה לקו"ת ברכה צג, ריש ע"ב) דאריכות ימים דדורות הראשונים היא מבחי' אריך אנפיו.
24 (סנהדרין צד, סע"א. ע"ז ט, א.
25 ראה אוה"ת בראשית שם. ולהעיר, דבמשנה אבות (פ"ה מ"ב) עשרה דורות כו' עשרה דורות מנח ועד אברהם כו' להודיע כמה ארך אפים לפניו – שהפ' בזה הוא (כמבואר במקומות שבהערה 21) שקבלו מבחי' "אריך אפים" שלמע' מהשתל' – כולל רק עד אברהם. וראה תקו"ז שם (בנוגע לאריכות ימים) ובגין דא באברהם אתמר כו'. וראה שם לפני"ז ב' הניסוחות – "ומאברהם" או "וימנח" (ובלקו"ת שם – "עד נח").
26 לכאור' ה' אפשר לתרץ ע"פ מ"ש רש"י בבשלח (טו, ח): כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו כו' וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן חרה אף כו' – אבל עדיין אינו מוכן כ"כ (נוסף לזה שהתלמיד עדיין לא למד פ' בשלח): כדי להדגיש ד"חרון" מלשון חרון, ה' מתאים יותר לכתוב חרון (ולא חרון אף).
27 שם.
28 כפרש"י שם.
29 תהלים סט, ד.

17 (להעיר ממש"נ (בראשית ו, ג) "והיו ימיו מאה ועשרים שנה". אבל ראה פרש"י שם.
18 (ופשוט שאין רש"י צריך לתרץ "למה דרך רשעים צלחה") (אבל צריך לשלול פ' מוטעה בהפרשה לומר שלא ה' חרון אף כו').
ועוד י"ל שגם קושיית "מדוע דרך כו" מתורצת ע"י ההודעה שהי' "חרון אף בעולם", כי פשוט שהחרון כו' מביא עונשין בעולם (אף שלא נתפרשו – ראה פרש"י לעיל ד, טו, ה, כט).
ובלאה"כ צל"פ כן וגם ע"ד הפשט ופשוטו ש"מ דאם לא אתמר כן – מהו תוכן הענין דחרון אף בעולם?
19 היום יום ע' כד.
20 פסחים קיח, א.
21 אוה"ת בראשית רפח, א. קוני' וענין מאמר ח' ואילך. וראה בארוכה ד"ה ויהי בשלח כסה"מ תקס"ב (ע' קמו), תו"א, תו"ח ואוה"ת (ע' סג). ועוד.
22 איוב לה, ר"ז.
23 אף שאפ"ל שמעשה התחנתנים אין להם שום תפיסת מקום (כדמוכח מזה גופא שהי' "חרון אף של מקום"; וכן מעונשי דור המבול וההפלגה. וראה בארוכה תו"ח שם – בכ"ז "מוותירים להם ביתר מכפי

ה.
נו"ן סופית – המשכת אור עליון ביותר לדרגות נמוכות ביותר

זהו ההסבר והטעם הפנימי לכך שהענין של "עד אברם חרון אף של מקום" רמוז דוקא בשינוי של נו"ן סופית³⁵:

עם תחילת שני אלפים תורה, בזמן אברהם אבינו³⁶, ירד השפע של האור המקיף לתוך דרגה של פנימיות, וכאשר האור שלמעלה מהשתלשלות נמשך בפנימיות, בלתי אפשרי שתיתן ממנו יניקה וכח רוחני ל"חיצונים".

כידוע³⁷, שמדרגת המקיף שמעל להשתלשלות יכולות הקליפות הטמאות לינוק ולשאוב חיות רק כאשר הוא עדיין בבחינת מקיף, ואילו כאשר הוא יורד לפנימיות, יכול השפע והחיות האלקית להגיע רק לעיני קדושה.

זה רמוז בנו"ן סופית, שמצויים בה שני עינים הפכיים³⁸: א) המספר של נו"ן מורה על שער החמישים שהוא מעל להשתלשלות³⁹. ב) אופן שרטוטה⁴⁰, שהיא בעלת רגל ארוכה, מורה על השפעה למטה-מטה⁴¹.

כלומר, מהות הנו"ן הסופית היא "להמשיך" ולהוריד את האור שמעל להשתלשלות, בדרגת "מעלה עד אין קץ" לתוך "מטה עד אין תכלית". ואז בטלה ההשפעה לקליפות הטמאות והיא ניתנת רק לקדושה.

כמוסבר בלקוטי תורה⁴² לגבי הנו"ן הסופית אשר ב"ובו תדבקון"⁴³, שאת שיא המעלה של "ובו תדבקון" יש להוריד למטה מטה, עד שגם דרגת העשיה תהיה "כולו קודש לה", ואז "לא יהיה יניקה לסטרא אחרא וחיצונים כלל".

1 שני פירושים אלו קיימים גם בענין "חרן": א) כפי
2 שמפרש רש"י כאן: חרון אף של מקום. ב) חרון (עם)
3 הכולל בגימטריא גרון³⁰ – וחרן, אותיות נחר, רמז לענין
4 של "נחר גרוני"³¹, הגרון יבש והקול אינו יכול לעבור דרך
5 הגרון כראוי.

6 ההבדל בין שני עינים אלו הוא:
7 "גרון" הוא המקשר בין הראש – המוח, לבין הלב³².
8 כלומר, ההשפעה היורדת מהשכל שבמוח אל המדות
9 (הרגש) שבלב עוברת באמצעות הגרון. כאשר הגרון הוא
10 במצב של "נחר גרוני" אין הוא מאפשר את ירידת
11 ההשפעה מהמוח ללב. לעומת זאת האף, הוא מעל לגרון,
12 והענין של "אף" נעלה מן החכמה, כי החכמה היא תחילת
13 ההשתלשלות, ואילו הריח הוא מעל להשתלשלות³³.

14 את זאת מבהיר רש"י בדייקו בפסוקנו בביטוי "חרון
15 אף": אין הכוונה כאן ל"חרן" שמלשון "נחר גרוני", כי
16 מדובר על הדורות שלפני שני אלפים תורה, שניזונו מחסד
17 שלמעלה מהשתלשלות, למעלה מהחכמה – ולכן אין
18 חשיבות למצבו של הגרון שמקשר בין החכמה ולמטה
19 הימנה. לכן מדגיש רש"י "חרון אף", המצביע על דרגת
20 האור שמעל להשתלשלות.

21 ועל כך אומר רש"י, שהשפעה מדרגה שמעל
22 להשתלשלות לעוברי רצונו היתה רק "עד אברם", כי זו
23 היתה הנהגה של שני אלפים תהו. אך כאשר התחילו שני
24 אלפים תורה, פסק "חרון אף" – ההשפעה שמעל
25 להשתלשלות: אז התחילה מדידה והגבלה על-פי תורה,
26 שכל ההשפעות חייבות להגיע לפי החישוב של "שכל
27 התורה"³⁴.

(36) ע"ז שם.

(37) תו"א ויחי (קג, ד) ד"ה ואני נתתי לך (וביאורו – באוה"ת חכט, א ואילך). תו"ת שמות (ד"ה ויאמר גו' למיילדות העבריות). ד"ה נ"ח תרנ"ט. ויגש תש"ד, ועוד.

(38) אוה"ת ראה ע' תרפ"א. ביאור"ז להצ"צ ע' תנט.

(39) ראה אוה"ת וביאור"ז שם דנו"ן פשוטה (דוקא) הוא שער הנו"ן.

(40) ראה שעהייה"א (פ"א. פ"ב בהגהה) דתמונת האותיות מורה על ציור ההמשכה כר.

(41) תו"א ק"י, ג. לקו"ת ראה כ, סע"ב. ביאור"ז בהעלותך צ, א. מקומות שבהערה 38. ועוד.

(42) שם. וראה אוה"ת וביאור"ז (להצ"צ) שם, שההמשכה למטה מטה המרומות בנו"ן פשוטה, היא מצד גילוי שער הנו"ן שבו.

(43) ראה יג, ה.

(30) לקו"ת להאריז"ל ר"פ ויצא. פ' וישב. תו"א וארא נח, ג. ועוד.

(31) לקו"ת שם פ' וישב. תו"א ויצא כא, ג. ועוד.

(32) לקו"ת שם. תו"א ותו"ת וארא (ביאור לד"ה לכן אמור). ובכ"מ.

(33) ד"ה והריחו תקס"ב (ע' סד). לקו"ת מסעי צ, ד. שה"ש לג, א. ובכ"מ. וראה אד"ר קל, ב. אד"ו רפט, א. רצד, א.

וראה שערי אורה ד"ה ככ"ה בכסלו (פ"ג ופכ"ה), וד"ה והוא כחתן תרנ"ז (פ"א ואילך) דיש ב' בחי' בריח: א) ריח דקרבנות שהוא ע"ד ריח המאכל (השייך לפה); ב) ריח דקטורת (שעליו נאמר (ברכה לג, י) "ישמו קטורה באפיך" (אף*)) – שהוא ריח שתושמה נהנית ממנו, בחי' עצם הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף.

(34) ראה אוה"ת בראשית שבהערה 21 לענין ב' אלפים תורה. וראה בארוכה מקומות שבהערה הנ"ל.

(35) להעיר מבחי' כאן, דנו"ן הופכה יורה על התהו, ועד כאן נמנים שני אלפים תהו ומאברהם ואילך נמנים שני אלפים תורה וכו'.

(* וראה לקו"ש ח"ה ע' 402 (בהערה 102). דבפרטות, בריח עצמו: ריח דקרבנות הוא בנקב הימיני (חיין). ודקטורת – בשמאלי (חיין החיין). עיי"ש אבל בסידור שער התפילין (ג. ט) משמע ד"חרון אף" לא שייך לענין הריח שבאף (נקב השמאלי. בחי' חיין דחיין). אלא לענין נשימה שבו (נקב הימיני. בחי' חיין). ואכ"מ.

3 היא, כפי הסיום בלקוטי תורה שם, 'ואת רוח הטומאה
4 אעביר מן הארץ'⁴⁵ בביאת משיח צדקנו⁴⁶ בקרוב ממש.
(משיחת ש"פ נח תשכ"ז)

1 ושני אלפים תורה הם הכנה לשני אלפים ימות
2 המשיח, שאז יומשכו כל המקיפים לפנימות⁴⁴, והתוצאה

(46) שהוא בחי' מקיף ובחי' פני'. משמונה נסיכים ומבחי' רועה**
(תו"א לד, א ואילך. יהל אור ע' טרט), מלך ורב (סהמ"צ להצ"צ מצות
מניני מלך פ"ג).

(44) ויומשכו שמים חדשים, מקיפים חדשים* (ונעלים יותר, שאין
שייך בהם יניקה ללעומ"ו).
(45) זכרי"ג, ב.

(* ד"ה כי כאשר השמים (לקו"ת בסופו. ועוד).
(** ובש"ס (סוכה ג, ב) נחשב בנסיכים - ר"ל מפני שזוהו העיקר בו.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמ' א

38 והאשה מודים לדברי העד.
39 מקשה הגמרא: איתיהיב דבא לרב נחמן מהדין המבואר במשנתנו,
40 האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני, הוא אסור
41 בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ויש לברר באיזה אופן מדובר,
42 אי דאיבא עדים שנתקדשה, אמאי מותרת האשה בקרוביו. ואי
43 דליבא עדים כלל, ואפילו עד אחד, הרי אף לדברי הבעל לא חלו
44 הקידושין, שהרי לא היתה שום עדות, ואמאי אסור בקרובותיה.
45 אלא לאו מדובר שקדשה בעד אחד, ולכן האיש שמודה לעדותו
46 נאסר בקרובותיה, ומוכח שהקידושין חלים גם כשנעשו בפני עד
47 אחד בלבד, ובלבד שיודו לדבריו. דוחה הגמרא, הבא - במשנתנו
48 במאי עסקינו, כגון דאמר לה קדשתך בפני פלוני ופלוני, ולכן
49 לדבריו חלו הקידושין בודאי, והלכו להם העדים למדינת הים
50 ואינם יכולים לבוא ולהעיד, וזוהו הטעם שהאיש נאסר
51 בקרובותיה. מקשה הגמרא: איתיהיב, מבואר במשנה בגיטין (פא.),
52 המגרש את אשתו, ואחרי הגירושין לנה עמו בלילה בפונדק, בית
53 שפאי אומרים איה צריכה לקבל הימנו גם שני מלבד הגט
54 שהתגרשה בו, משום שאין חשש שחזר וקידשה, ובית הלל אומרים
55 צריכה הימנו גם שני. מבררת הגמרא, היכי דמי, אי דאיבא עדים
56 שבא עליה בפונדקי לשם קידושין, מאי טעמיהו דבית שפאי
57 שאינה צריכה לקבל ממנו גט, והרי ודאי התקדשה לו. ואי דליבא
58 עדים שהתקדשה, מאי טעמיהו דבית הלל שהיא צריכה גט נוסף,
59 הרי אין הקידושין חלים ללא עדים. אלא לאו - בודאי נחלקו
60 באופן שיש עד אחד על הקידושין ושניהם מודים לדברי העד,
61 שלדעת בית הלל אפשר לקדש בפני עד אחד, ושלא כדברי רב
62 נחמן. דוחה הגמרא, וליטעמיהו שמדובר במשנה כשהתקדשה בפני
63 עד אחד, וכי המשנה מובנת, איבא ספא, שם נאמר ומודים בית
64 הלל במקרה שנתגרשה מן האירוסין קודם שנישאה, שאם התיחדה
65 עמו אין צריכה הימנו גם שני, מפני שאין לבו גם רגיל בה, ואין
66 חשש שבא עליה לשם קידושין, ואי סלקא דעתך שמדובר
67 כשקדשה בפני עד אחד, ולבית הלל עד אחד מהימני, מה לי אם
68 נתגרשה מן האירוסין ומה לי אם נתגרשה מן הנשואין, והרי כיון
69 שהעד נאמן עליה לקבל גט. מבארת הגמרא, אלא הבא במאי
70 עסקינו, כגון דאיבא שני עדי יחד שראו אותם מתיחדים בפונדק,
71 וליבא עדי ביאה שראו שבא עליה, שגית שפאי סברי שכשיש
72 עדות על איש ואשה שהתגרשו וחזרו והתיחדו,
73 לא

1 - על איזה מהמקרים שבמשנה נאמרה מחלוקת זו, אילימא
2 ארישא, שהאיש אומר שקידשה והיא מכחישתו, לא יתכן לומר
3 כן, שהרי לדבריהם היא צריכה ממנו גט והיא אסורה בקרוביו,
4 ואילו במשנתנו לאו 'בופין' איבא - אינו חייב לגרשה, ולא
5 'מבקשין' איבא - אין מבקשים ממנו לגרשה, ואינה צריכה כלל גט
6 אלא היא מותרת בקרוביו. אלא נאמרו דבריהם אפיפא, שאם
7 האשה אומרת שהתקדשה לו נאמנת לאסור את עצמה כאשר
8 איש עד שיתן לה גט. מקשה הגמרא, בשלמא לשמואל שמבקשין
9 ממנו לתת לה גט, לתי - מובן הצורך בבקשה זו, כיון שהוא לא
10 חפץ בה, ובנתינת גט זה הוא מפסיד שנאסר בקרובותיה. אלא לרב
11 שפופין אותו לתת גט, אמאי, והרי אמר - הוא יכול לטעון לא ניהא
12 לי דאיתסר בקריבה, לא נח לי להאסר בקרובותיה, ואיני רוצה
13 לתת לה גט. חוזרת בה הגמרא מהבנתה שרב ושמואל חולקים,
14 אלא שמעתתא - דברי רב ושמואל אהרדי איתמר - נאמרו יחד,
15 לגבי המבואר בסיפא שאשה האומרת שהתקדשה לאדם מסוים
16 נאסרת על כל העולם, אמר שמואל מבקשין ממנו ליתן לה גט
17 ולהתירה, ועל זה הוסיף ואמר רב שאם נתן אותו אדם גם מעצמו
18 ללא שביקשו ממנו, הרי זו הודאה שהיתה מקודשת לו, ובפין
19 אותו ליתן לה כתובה, כדין אדם המגרש את ארוסתו.
20 מוכיחה הגמרא שזו כוונת רב: איתמר נמי, אמר רב אחא בר אבא,
21 אמר רב, ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא, אמר רב הונא, אמר
22 רב שבאותו מקרה 'בופין ומבקשין'. ולכאורה קשה וכי שייך
23 שיתקיימו במקרה אחד 'תרת' - שני דינים אלו, והרי הכפיה היא
24 סתירה לבקשה, אלא ודאי הכי קאמר, מבקשין ממנו ליתן גט כדי
25 להתירה אך אין כופים אותו, ואם נתן גט מעצמו בופין אותו ליתן
26 כתובה. בסוגיא הבאה יבואר בפני כמה עדים על הבעל לקדש את
27 אשתו ונמתוך כך תבואר גם משנתנו: אמר רב יהודה, המקדש
28 אשה כמעמד עד אחד בלבד, אין חוששין לקידושיו אפילו להחמיר,
29 והאשה נשארת בחזקת פנויה. קעו מיניה מרב יהודה, אם שניהם
30 - האיש והאשה מודים לדברי העד שהתקדשו, מאי, האם החסרון
31 בעד אחד הוא כיון שאינו נאמן, וכששניהם מודים לדבריו הוא
32 נאמן, או שהחסרון הוא במעשה קידושין עצמו, שצריך להיעשות
33 בפני שני עדים, ואין הודאתם מועילה. ורב יהודה היה משיב
34 לפעמים אין, שהיא מקודשת, ולפעמים לא, שאינה מקודשת,
35 ורפא בדייה - היה דין זה רופף בידו. מביאה הגמרא את דעת
36 שמואל בנידון זה, איתמר, אמר רב נחמן אמר שמואל, המקדש
37 אשה בעד אחד, אין חוששין לקידושיו, ואפילו שניהם - האיש

לקוטי שיחות

פרשת נח

כרך כ, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

16 עבודה זרה כל השנים הללו¹⁰, ורק לאחר מכן הוא הכיר
17 את בוראו.
18 אך בודאי לפני היותו בן נ"ח שנה כבר הכיר אברהם
19 אבינו את בוראו לכל הדעות¹¹. ובנוסף על כך, הוא הגיע
20 להכרה זו בכחות עצמו, כפי שמתאר הרמב"ם בהרחבה
21 בתחילת הלכות עבודה זרה, כיצד הגיע אברהם בעצמו
22 להכרה ולידיעה בקדוש-ברוך-הוא "ולא היה לו מלמד ולא
23 מודיע דבר"
24 [שלא כנח, אשר הכרתו את הבורא לא היתה (כפי
25 שניתן להבין¹²), בכחות עצמו, ואנו מוצאים שלגבי סוד
26 העיבור נאמר במפורש שהוא למד זאת מתנוך¹³
27 וממתושלח¹⁴ סבו. ובמיוחד, לפי דברי הרמב"ם¹⁵
28 שלמתושלח היה בית-מדרש¹⁶ ובית-דין¹⁷ ובודאי שנכדו
29 נח¹⁸ היה שם ולמד שם. נח קיבל הדרכה מאחרים שהיו
30 לפניו (וכך נאמר על ההבדל של דרכיהם: "נח¹⁹ היה צריך
31 סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק והולך בצדקו
32 מאליו")²⁰ –

א.

דברי הז"ל על "נח איש... בדורותיו", והשאלה על כך
1 על הפסוק שבתחילת פרשתנו "אלה תולדות נח נח
2 איש צדיק תמים היה בדורותיו", יש שני פירושים¹ על
3 הלשון "בדורותיו", כפי שמביא רש"י בפירושו על התורה
4 – "יש מרבותינו דורשין אותו לשבח... ויש דורשין...²".
5 לפי הדעה שבהדגשה "בדורותיו" הכוונה אינה לשבח,
6 אומרים חז"ל, וכפי שרש"י מפרש: "לפי³ דורו היה צדיק
7 ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום"⁴.
8 הסגנון "אילו היה בדורו של אברהם", אינו מובן:
9 אברהם נולד חמישים ושמונה שנה לפני פטירת נח⁵, כפי
10 הסימן שקובע לכך ה"אבן-עזרא"⁶ "ואברהם אבינו בן נ"ח
11 כאשר מת נח"⁷. כלומר, נח חי תקופה מסויימת בדורו של
12 אברהם⁸!
13 אמנם, בתחילת חייו לא הגיע אברהם, לכאורה, לדרגה
14 המושלמת של "צדיק", ואף נאמר במדרש⁹ "שהיה אבינו
15 אברהם מתפחד ואומר: תאמר שיש בידי עון שהייתי עובד

דאלו ה' בדורו של אברהם הכוונה רק לאחר שאברהם ה' בן תשעים שנה ותשע שנים, שאז א"ל הקב"ה "לא יקרא עוד את שמך אברהם" (לך י, א. ה).

(9) ב"ר פל"ט, ח.
(10) וכמ"ש הרמב"ם ה' ע"ז פ"א ה"ג (נעתק לקמן בפנים).
(11) ראה לקמן רס"ב.
(12) מדברי הרמב"ם שם ה"ב וג' שזה ה' החידוש דאברהם.
(13) פדר"א רפ"ח.
(14) ראה רד"ל שם שכצ"ל בפדר"א. וראה ג"כ סדר הדורות שנת אלף נו.
(15) מ"ו ח"ב פל"ט.
(16) באחרונים שלא נמצא מקור לזה. ואולי הוא מדרש אכירי הובא ביל"ש בראשית רמז מב ש"ה שונה ט' מאות סדרי משנה".
(17) אולי המקור פדר"א הנ"ל שהרי, עיבור הוא בכ"ד, וסוד העיבור רק החכמים הגדולים יודעים אותו ואינן מוסרין אותו אלא לסמוכים נבונים (רמב"ם ה' קדה"ח פ"א, ד).
(18) להעיר מבמדב"ר פ"ד, ח שמסר לו בגדי אדה"ר (כה"ג).
(19) פרש"י ריש פרשתנו ד"ה את האלקים. מתנחומא פרשתנו שם. דעת ר"נ כו' בב"ר פ"ל שם.
(20) ראה בארוכה עקידה (פ' לך שער טז. ובחזות קשה שער שני). ובכ"מ.

(1) סנהדרין קח, א. ב"ר פ"ל, ט. תנחומא פרשתנו ה. זח"א ס, א (תוספתא). תנחומא באבער פרשתנו ו. וראה לקמן הערה 4.
(2) לשון רש"י עה"פ. ועד"ז הוא בתנחומא באבער שם. ובשאר מקומות שבהערה 1 לתא.
(3) לשון רש"י עה"פ. וראה מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, ועוד. ולפי הענף יוסף לתנחומא שם, מפורש הוא בתנחומא שם) דלכ"ע אם ה' בדור צדיקים וה' צדקתו כמו שהי' בדורותיו לא ה' נחשב לכלום. אלא דפליגי בכוננת התורה בתיבת "בדורותיו" – אם לשבח הוא דאתא או לגנאי.
(4) ועד"ז הוא בוהר שם, אבל בדרין אחרנין לא ה' נחשב לכלום כמו דרא דאברהם ודרא דמשה ודרא דדוד. בתנחומא: תמים ה' בדור המבול ובדור הפלגה שאלו ה' בדורו של אברהם אבינו לא מצא ידיו ורגליו. בב"ר שם ליתא בדורו של אברהם. ושם א"י "אלו ה' בדורו של משה או בדורו של שמואל". בסנהדרין (תנחומא באבער) שם "בדורות אחרים" ולא נזכר שם דור פרטי.
(5) וי"ל שמתעם זה לא נזכר בב"ר שם דורו של אברהם.
(6) פרשתנו עה"פ.
(7) והוא מפרש שבדורותיו כולל גם דורו של אברהם "וטעם בדורותיו בדורו בעת המבול ובדורות שהיו אחריו".
(8) בניצוצי זהר לזהר שם מתרין דאז לא נקרא עוד דורו של אברהם שעודנו נקרא אברהם. ודוחק הוא שהרי בחז"ל כו' נקרא בכל מקום "אברהם" גם כשמדובר בזמן שהי' נקרא אברהם (ראה ברכות יג, א). ועוד: לפ"ז צ"ל

17 אברהם בקולי – מנין עקב".
 18 "הכסף משנה" מסביר, ש"אפשר לקיים זה וזה, דבן
 19 שלש שנים היה כשהתחיל לחשוב...³² להכיר בוראו, אבל
 20 כשהיה בן ארבעים השלים להכירו³³. ורבינו כתב העיקר,
 21 שהוא גמר ההיכרא, דהיינו שהיה בן ארבעים שנה. וצריך
 22 לומר שהיה גורס .. בן ארבעים³⁴ .. ולא בן מ"ח כמו
 23 שהוא בספרים".
 24 אך יש להבין: כיון שהגירסא הנפוצה במדרשים
 25 המצויים בידינו³⁵ היא "בן מ"ח" שנה הכיר אברהם את
 26 בוראו" – מדוע קיבל הרמב"ם דוקא את הגירסא ש"בן
 27 ארבעים שנה³⁷ הכיר אברהם את בוראו"³⁸ ?
 28 כן יש להבין: אם "אפשר לקיים זה וזה" – הן את
 29 הדעה שבן שלוש הכיר את בוראו, והן את הדעה שהוא
 30 היה בן ארבעים – והרמב"ם עצמו מתאר בתחילת דבריו
 31 את אברהם בקטנותו "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט
 32 בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב...", מדוע אין הוא מציין
 33 במפורש, שבעת אשר "התחיל לחשוב" הוא היה בן שלוש
 34 שנים³⁹.

זה סתם, לא בשם הרמב"ם.

(31 תולדות כו, ה).

(32 בכס"מ "הגהות כתבו בשם הרמ"ך". וראה הגהות מיימוניות לפנינו
 סק"א. אבל בסק"ב שם כתב (ע"ז שכתב הרמב"ם בן ארבעים שנה הכיר)
 כרבי יוחנן כו' בן מ"ח שנה הכיר כו' ולא כו"ל שאמר בן שלש שנים.

(33 ועד"ז הוא במגן אבות להתשב"ץ בתחלתו. וראה גם מאירי
 שבהערה 30.

(34 ראה ב"ר (הוצאת תיאודור-אלבק) פס"ד, ה בחילופי נוסחאות ש"ה
 בב' כת"י רב"ר שם.

(35 כמו שהוא בכ"מ במדרש – ראה בהנסמן בב"ר פ"ל ופס"ד שם.

(36 וכן הגיה בהגה"מ ברמב"ם וממשיך "וכן כתב הר" אלעזר בן ר'
 יב"ק בשרש קדושת היחוד".* וכ"ה בכמה דפוסים וכת"י (הובאו ברמב"ם
 ספר המדע ירושלים תשכ"ד).

(37 ובפרט שהגירסא בן מ"ח יש לה מקור במק"א, "שהרי בדור הפלגה
 ה' אברהם בן מ"ח ולא מצינו שנשתתף בעצתם" (פרש"י לב"ר פס"ד, ד).
 ועד"ז כתב במגן אבות שם "ויצא להם זה המספר (דבן מ"ח הכיר) לפי דעתם
 כי בשנת מות פלג נפלגה הארץ ואז ה' א"א בן מ"ח שנה כו' ובראותו
 התפלגות לשונם ובלבולם הפך כוונתם נתיקמה לו אמונת ההשגחה ואז הכיר
 את בוראו בשלימות". וכתב שם מהגירסא בן מ' היא "גירסא משובשת"
 והנוסחא המדוייקת היא בן מ"ח.

(38 בצפצפ"נ על הרמב"ם כאן: ועי' ב"ב ד' צא דעשרה שנים ה'י חבוש
 ואח"כ בחזן הוה בן ניב כמבואר בע"ז ד' ט. ע"ש. והיינו שמה מקור שיטת
 הרמב"ם שהכיר את בוראו בן ארבעים לא בן מ"ח. אבל להעיר שהרמב"ם
 כאן לא הזכיר שה'י כלאו, אף שכתבו במו"נ ח"ג פכ"ט.

(39 אף ש"ל שרמונו במש"כ "ונגמל". ואדרבא ע"ז מוסיף ביאור (1
 למע דוקא אז התחיל כו' (כי נגמל ה"ז סימן גדלות) (2) בתחלת ג' שנים
 (נגמל ה"ז לטוף כד חידש (גטין עה, ב)).

1 וכיצד נאמר "אילו היה בדורו של אברהם...", כאשר
 2 נח אכן חי תקופה מסויימת בדורו של אברהם, כבר לאחר
 3 שאברהם "הכיר את בוראו"²¹ ?
 4 אף אם נסביר שבמילים "דורו של אברהם" אין הכוונה
 5 לתקופה שבה עבד אברהם עם עצמו, אלא לתקופה שבה
 6 התחיל להשפיע על אחרים – "את הנפש אשר עשו
 7 בחזן"²², כנאמר בגמרא²³ שדוקא אז מתחילה תקופה של
 8 שני אלפים תורה²⁴, הרי גם ענין זה היה לפני פטירת נח,
 9 כנאמר בגמרא²³: "גמירו (=מקובל) דאברהם בההיא
 10 שעתא (=בזמן ההוא) בר חמשין ותרתי הוה (=בן 52
 11 היה)".

ב.

הדעות השונות לגבי הגיל שבו "הכיר אברהם את בוראו"
 12 לגבי הגיל שבו אברהם הכיר את בוראו יש מספר
 13 דעות: בן 25²⁵, בן מ', מן מ"ח²⁶, בן 27²⁷.
 14 הרמב"ם בהלכות²⁸ עבודה זרה²⁹ אומר "בן ארבעים
 15 שנה הכיר אברהם את בוראו"³⁰. ועל כך אומר הראב"ד
 16 "יש אגדה בן שלש שנים, שנאמר³¹ עקב אשר שמע

(21 ולהעיר (בתיורן ברוח עכ"פ) ד"עשרה דורות מנח ועד אברהם" (אבות פ"ה מ"ב). או י"ל בסגנון אחר: "נח איש צדיק תמים ה'י בדורותיו" מדבר בהזמן דאז, היינו בדור המבול ולפני המבול, ולגבי דור המבול נאמר ואפ"ל "תמים ה'י בדורותיו" (ולא לגבי דורו של אברהם). אבל בתנחומא שם מפורש (כנ"ל הערה 4) "בדור המבול ובדור הפלגה", ואברהם בעת הפלגה ה'י בן מ"ח שנה. ונמצא נח חי אחרי הפלגה עשר שנים (סדר עולם פ"א). וגם מפרשי"י ריש פרשתנו "הואיל והזכירו ספר בשבח" מובן בהנאמר בקרא "נח איש צדיק תמים ה'י בדורותיו" הוא לא (רק) הקדמה להנאמר לאח"ז, כ"א כמו מאמר המוסגר ע"ד שבחו של נח (בכלל, היינו במשך כל ימי חייו).

(22 לך יב, ה).

(23 ע"ז ט, א.

(24 וראה חדא"ג נדרים לב, סע"א.

(25 נדרים שם. ב"ר פ"ל, ח. וש"נ.

(26 ב"ר שם. וש"נ.

(27 דיעה הא' בפסיקתא רבתי פ' כא.

(28 "הל' ע"ז וחוקות הגוים" זהו השם המלא דההלכות כדפרס ראשון, קושטא רס"ט (בראש ספר היד במנין המצות על סדר ההלכות שברמב"ם, וכן בכותרת דספר המדע, והכותרת להל' אלו). ועוד. ובדפוסים שנגעה בהם יד הצנוור כולל הדפוסים שלפנינו (ווארשא, ווילנא, וצלוס מהם) בראש הספר "הלכות עבודת כוכבים ומזלות וחוקות העכו"ם" (הכותים) וכיו"ב בשאר הכותרות. וככותרת להל' ע"ז: "הלכות עבודת כוכבים וחוקותיהם". ועד"ז שינו בכוי"ב מקומות בגוף ההלכות.

(29 פ"א ה"ג.

(30 וכ"ה בדר"ק תולדות כו, ה. במאירי בחבור התשובה (מאמר א פ"ו ד"ה אמנם קצת יש חכמים): והוא אמרום בהגדה אחרת הביאה הר"ם ז"ל בן ארבעים שנה הכיר את בוראו. ובפתיחתו למס' אבות (ד"ה וה'י זה) הביא

* ראה הלשון ברוקח שם לפנינו. וצ"ע.

ג.

דברי הרמב"ם בתחילת הלכות עבודה זרה – סיפור דברים בלבד?

1 דברים אלו יובנו על ידי הסבר כללי של דברי הרמב"ם
2 בהלכות עבודה זרה. בפרק הראשון פותח הרמב"ם ואמר:
3 "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול", לאחר מכן הוא
4 מבאר בהרחבה את טעותם ובסיום הוא אומר "וזה היה
5 עיקר ע"ז".

6 לאחר מכן, בהלכה ב', הוא ממשיך: "ואחר שארכו
7 הימים עמדו בבני אדם נביאי שקר ואמר שהאל צוה
8 ואמר להם עבדו כוכב פלוני...", והוא מפרט כיצד התחילו
9 לעבוד לכוכב מסויים, ומתאר בהרחבה כיצד התדרדרו
10 מאוחר יותר עד אשר הגיעו לשלב הנחות ביותר של
11 עבודה זרה. "וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד
12 והנורא מפי כל היקום ולא היה שום אדם מכירו.. אלא
13 יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח, נח, שם ועבר, ועל
14 דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של
15 עולם, והוא אברהם אבינו".

16 ובהלכה ג' הוא מסביר בהרחבה כיצד הגיע אברהם לידי
17 הכרת בוראו ומתאר את המעשים הנעלים אשר עשה אברהם
18 לאחר מכן כדי להפיץ את ה"עיקר גדול", הכרת הבורא
19 ועבודתו, בלבבם של "אלפים ורכבות", עד אשר "הודיעו
20 ליצחק בנו.. ויצחק הודיע ליעקב.. ויעקב לימד בניו...",
21 ומתאר את מצבם של בני יעקב עד אשר שלח הקדוש־ברוך
22 הוא את משה רבינו ונתן לישראל את המצוות, וכל זאת –
23 בהרחבה ובפירוט רב.

24 ולכאורה, אין מובן: ספר היד החזקה הוא ספר של

25 "הלכות הלכות", כפי שהוא כותב בהקדמה לספרו, ולא
26 ספר המתאר דברי ימי עולם או אפילו דברי ימי ישראל –
27 ומהי החשיבות להלכה של כל המתואר בהרחבה בפרק
28 כולו, אודות ההתדרדרות של עובדי עבודה זרה מימי אנוש
29 והלאה, עד לתקופה אשר "בחר ה' בישראל לנחלה
30 והכתירן במצוות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט
31 עבודה זרה וכל הטועים אחריה"?

32 אילו היה הרמב"ם מקדים ואומר, שעבודה זרה נאסרה
33 על אדם הראשון⁴⁰, ניתן היה לתרץ, ולפחות בדוחק, שכל
34 ההרחבה הזאת קשורה לדברי הרמב"ם מאוחר יותר בפרק
35 ב'41 "שכל המודה בעבודה זרה כופר... ובכל מה שנצטוו
36 הנביאים מֵאֵת ועד סוף העולם...". בנוסף לכך: כיון שגם
37 בני נח הוזהרו על עבודה זרה⁴², הרי זאת הבהרה, שלמרות
38 שבמשך דורות רבים מאז ימי אנוש והלאה עברו עבודה
39 זרה, עד אשר "פשט דבר זה בכל העולם"⁴³, בכל זאת אין
40 לחשוב שלא היה זה איסור לגביהם, אלא כוונת הרמב"ם
41 להדגיש שהם עברו בכך על ציווי ה'.

42 אך הרמב"ם אינו מזכיר כלל בפרק זה, שאדם הראשון
43 צווה על עבודה זרה, וכלל אין הוא מדגיש את האיסור
44 החמור של עבודה זרה גם בתקופות שעברו על איסור
45 זה⁴⁴.

46 יוצא שהסיפור בהרחבה בפרק כולו הוא, לכאורה,
47 סיפור מאורעות בלבד, שאינו קשור כלל לספר היד החזקה
48 של הרמב"ם⁴⁵, שמהותו – הלכות.

ד.

עיקר איסור עבודה זרה – במחשבה

49 יש לומר שהפרק הראשון של הלכות עבודה זרה

כלה היתה להסיר ע"ז ומהות זכרה" (פכ"ט) "כי עיקר התורה להסיר הדעת
ההוא ולמחות זרעו של עכו"ם" (לשונו שם ספ"ל), נמצא לכאורה שהודעת
דבר זה, כתות ואופני ע"ז שהיו עד ימי אברהם, נוגע להידיעה והבנת תוכן
הציויים השייכים לע"ז, שהכל בכדי להתרחק ולהסיר מאתנו דעות ועבודות
כזבות אלו שהיו נפוצות בעולם, כמו שמבאר במו"נ שם בארוכה.
אמנם [נוסף ע"ז שאז נוגע בעיקר הידיעה דעובדי ע"ז, ולא האריכות
בדרגת אברהם ופעולת אברהם (שבה"ג כאן), וכבמו"נ שם, שהאריכות שם
היא כשיטתם ושטותם וע"ד אברהם באו הדברים בקיצור*, הנה ענין זה
הוא לכאורה רק טעמי המצוה ובטהמ"צ מדובר בספרו המורה שם ולא
בספרו היד שהוא ספר של הלכות, ואינו מביא טעמי המצוה (ראה הל' ת"ת
לאדח"ז רפ"ב בקו"א).

40 כמ"ש בהל' מלכים רפ"ט.
41 דהל' ע"ז ה"ד.
42 וראה הל' מלכים שם ה"ב.
43 לשון הרמב"ם הל' ע"ז שם ה"ב.
44 ובפרט שהטעות שבימי אנוש (בתחלת הפרק) אינו ענין ע"ז שב"נ
מוזהרים עליה, כ"א ענין השיתוף, שמשלשון הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע ב משמע
שנאסר לבני ולא לב"נ. ראה סהמ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' בתחלתה.
יודעה השקייט בזה – ראה ד"ה באתי לגני תשי"ג ס"ג. וש"נ. וראה גם ס'
הערכים חב"ד ח"ב ע' שמג. וש"נ. ואכ"מ.
45 משא"כ במו"נ. ואמנם האריך בענין זה במו"נ ח"ג פכ"ט.
לפי המבואר במו"נ שם (פכ"ט ופ"ל) ש"הכוננה הראשונה מן התורה

* וכן ליתא שם סיום הענין שברמב"ם כאן שארכו הימים כו' וכמעט קט' הי' הניקח ששתל אברהם נעקר כו'. ואדרבה, מבאר שם מה שאנו רואים היום רוב אנשי העולם
מסכמת להגדילו ולהתברך בו.. ואין חולק עליו כו'.

28 ההלכות הדנות במעשה – מה יש לעשות ומה אסור
 29 לעשות, אלא, ראשית כל יש לודא שהמחשבה היא לגמרי
 30 כראוי, ולשם כך באה ההרחבה בענין זה.
 31 חובה לקבוע במחשבת האדם ובלבו, שכל הברואים
 32 שבעולם אינם מציאות כשלעצמם ולכן אין מקום לכבוד,
 33 להחשיב, או לעבוד ח"ו נברא כלשהו⁵² – "לא מלאך ולא
 34 גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבעה יסודות ולא אחד מכל
 35 הנבראים מהן"⁵³.
 36 ויותר מכך – ההקדמה להלכות עבודה זרה חשובה
 37 לקיום כל המצוות, כי קיום איסור עבודה זרה הוא "עיקר
 38 כל המצוות כולן"⁵⁴.
 39 לפיכך מקדים הרמב"ם את פרק א' כולו לפני הלכות
 40 עבודה זרה, בהתחילו את דבריו "בימי אנוש... טעו בני
 41 אדם... חכמי אותו הדור", והוא מסביר שטעותם נבעה מכך
 42 שחשבו, ש"הואיל והאלקים ברא כוכבים .. וחלק להם
 43 כבוד...", לפיכך ראוי שיכבדו וישבחו אותם, ועד לבניית
 44 היכלות עבורם ועבודתם ח"ו.
 45 בכך מבחיר הרמב"ם שהגורם לעבודה זרה, גם כפי
 46 שהיה בימי אנוש, כאשר כוונתם היתה "להשיג רצון הבורא
 47 בדעתם הרעה" אינו מופרך רק מפני ציווי וגזירת ה', אלא
 48 שדבר זה הוא ההיפך מן האמת והמציאות, ההיפך מן
 49 ההגיון⁵⁵, ונבע מכך ש"טעו בני אדם טעות גדול". יחד עם
 50 ידיעתם "שאתה הוא לבדך": הם נכשלו בחטא עבודה זרה
 51 עקב "טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא"⁵⁶.
 52 בהלכה ב' מדבר הרמב"ם אודות הדרכים השפלות
 53 והחמורות ביותר הקיימות בעבודה זרה, באמירה
 54 ש"האל צוה עבדו כוכב פלוני", ו"כהנים אומרים להם
 55 שבעבודה זו תצליחו", או שה"כוכב עצמו .. אמר להם
 56 עבדוני", ועד כדי הקביעה "שזו הצורה מטיבה ומריעה..."

1 ופרטיו מהוים הקדמה כללית לכל הלכות עבודה זרה ב"ד
 2 החזקה" להרמב"ם:
 3 ההסבר לכך הוא:
 4 חטא עבודה זרה אמנם מורכב גם מאיסורים לגבי
 5 המעשה⁴⁶ והפעולה – עבודה זרה, אך עיקר מהותו⁴⁷ קשור
 6 למחשבתו של האדם ולהרהורי לבו – מחשבתו, שנברא
 7 כלשהו, מלאך, גלגל וכדומה הוא אלקות, או לפחות
 8 מציאות בפני עצמה, אשר גם מחשבה זו היא איסור
 9 מפורש.
 10 וכפי שמפרט הרמב"ם בהלכות אלו מיד בתחילת פרק
 11 ב': "עיקר הציווי בעבודה זרה שלא לעבוד אחד מכל
 12 הברואים או מלאך... ואף על פי שהעובד יודע שה' הוא
 13 האלקים והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש...
 14 ענין זה הוא שהזהירה התורה עליו... כלומר, שמא תשוט
 15 בעין לבך, תראה שאלו הן המנהיגים את העולם, והם
 16 שחלק ה' אותן... ותאמר שראוי להשתחוות להן ולעבדן,
 17 ובענין הזה צוה ואמר... כלומר, שלא תטעו בהרהור הלב
 18 לעבוד אלו להיות סרסור ביניכם ובין הבורא". בהלכות
 19 המאוחרות שלאחר מכן הוא ממשיך ואומר "ציונו הקדוש"
 20 ברוך הוא שלא לקרות באותן הספרים (אודות עבודה זרה)
 21 ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה⁴⁸ .. וכל⁴⁹ הלאוין האלו
 22 בענין אחד הן, והוא שלא יפנה אחר עבודה זרה...⁵⁰ ולא
 23 עבודה זרה בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה,
 24 אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי
 25 התורה...⁵¹.

ה.

סיפור הדברים בתחילת דברי הרמב"ם – היסוד להלכות עבודה זרה

26 מכך מובן שכדי לקיים כראוי את מצוות העשה
 27 והלא-תעשה הנכללות באיסור עבודה זרה אין די בידיעת

51) וברמב"ם שם פ"ב ה"ו: כל המודה בע"ז שהוא אמת אע"פ שלא עבדה הרי זה מחרף ומגדף כו'.

52) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ב וגי'.

53) לשון הרמב"ם שם רפ"ב.

54) רמב"ם שם סה"ד. וראה לשונו במנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם בתחלתו (ברייתא ספר היר): ספר ראשון אכלול בו כל המצות שהם עיקר דת משה רבינו ע"ה וצריך אדם לידע אותם תחילת הכל כגון יחוד השם ב"ה ואיסורי ע"ז. ולהעיר שלא הזכיר שם שאר המצות שבספר המדע (הלכות דעות, ת"ת, תשובה).

55) ועדמ"ש הרמב"ם בפיה"מ ע"ז פ"ד מ"ז. ע"ש.

56) ל' הרמב"ם שם פ"א סה"א.

46) אף שגם במצות מעשיות – הרהורי עבירה קשין מעבירה (וימא כט, רע"א. וראה מו"ג ח"ג פ"ח) וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ג.

47) גם של המצות והאיסורים שבמעשה. משא"כ המצות שבריש הל' יסוה"ת שענינן רק כמוח ולב (לידע שיש שם אלקה, שלא יעלה במחשבה שיש שם אלקה אחר, ליחדו, לאהבו וליראה ממנו). ובלשון אגרת המחבר בריש ספר החינוך: שש מצות כו'.

48) ה"ב שם.

49) ה"ג שם.

50) ורק "כל הנפנה אחרי" בדרך שהוא עושה מעשה ה"ז לוקה" (רמב"ם שם). אבל גם עצם הפני' היא בלאו – ראה נ"כ הרמב"ם שם. וראה סהמ"צ להרמב"ם מל"ת יו"ד. מזו. ועוד.

29 האדם, שבהם תיקבע האמת, המונעת כלל אפשרות לחטא
30 זה – שברור לו שלכל הנבראים אין שום מציאות וחשיבות
31 כשלעצמם, כדלעיל⁶¹.

נ.

”בן ארבעים” – ההכרה בבורא היא מצד טבע שכלו של

האדם

32 לפי זה ניתן להסביר מדוע בחר הרמב”ם את הגירסא
33 ”ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו”, ולא את
34 הגירסא ”בן מ”ח” וכדומה, ובנוסף לכך יובן גם מדוע
35 בכלל צריך הרמב”ם לציין בן כמה היה אז אברהם.

36 כי גם על ידי פרט זה מובנת ומודגשת יותר שלילת
37 עבודה זרה:

38 על גיל ארבעים שנה אומרים חז”ל⁶² ”בן ארבעים
39 לבניה” כלומר, כאשר מגיעים לגיל ארבעים, מגיעים,
40 בדרך הטבע, לשלימות הבנה, כשם שהנאמר לפני כן ”בן
41 שלושים לכה” אף הוא ענין בטבע האדם, וכן הנאמר לפני
42 כן ”בן ה’ למקרא”, והנאמר לאחר מכן ”בן חמישים
43 לעצה”, ”בן שישים לזקנה”, וכדומה⁶³.

44 מכך מובן שההכרה במציאות הבורא וההבנה בשלילת
45 המציאות והחשיבות של כל דבר זולתו, תלוי בטבעו של שכל
46 הנברא, ואין זה דבר שמעל לשכלו של הנברא⁶⁴. ולכן סובר
47 הרמב”ם לפי הגירסא ”בן ארבעים שנה הכיר את בוראו”, כי
48 זהו הגיל שבו מגיעה ההכרה וההבנה השכלית לשלימותה,

49 וזאת, בהתאם לתוכן הכללי של ההלכה והפרק (אף)
50 כי גם לדעת הרמב”ם רוב שנים יודיעו חכמה⁶⁵, וכנאמר
51 לעיל ”בן חמישים...”, וגם לאחר מכן התעלה אברהם
52 באופן תמידי בהכרת הבורא, בהיותו בן מ”ח, נ’
53 וכדומה⁶⁶.

חלוקה בתוכן ההלכה שמשמענו (אופן ההתאמתות וידיעת האדם בשלילת
הע”ז): א) בהלכה א’ סוג ע”ז שיסודה בטעות בני”א, ב) ההלכה בסוג ע”ז
שבשקר יסודה, ”נביאי שקר. כוזבים אחרים”, ג) ההלכה המכרחת שההכרה
באלקות (וזה שע”ז מופרכת) הוא מצד שכל האדם, וכן”ל.

(62) אבות ספ”ה.

(63) וראה ע”ז ה, ב. פרש”י ס”פ תבוא. מאירי לאבות שם.

(64) ומובן שא”ז סתירה למ”ש הרמב”ם פ”ב ה”ג: ”מפני שדעתו של
אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בווינו, ואם ימשך כל
אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו” ע”ש –
כי שם מפורש ”שלא יפנה אחר ע”ז כו’ ולא ע”ז בלבד הוא שאסור אלא
כל מחשבה שהוא גורם כו’”. אבל פשיטא שאדם מותר לחשוב ולהשיג
אלקות מתוך הבריאה, ואדרבה – זוהי הדרך לבוא לאהבתו ויראתו כמ”ש
הרמב”ם ה”ל יסוה”ת רפ”ב. וראה לקמן בפנים סעיף ט.

(65) איוב לב, ז.

(66) ואולי י”ל שזהו תוכן השגת הראב”ד על מ”ש הרמב”ם ”בן ארבעים
שנה הכיר” – ”יש אגדה בן שלש שנים”, שע”פ אגדה זו נמצא דוח שהכיר

1 – ומפרט שהגיעו לכך מפני ש”עמדו בבני אדם נביאי
2 שקר”, כלומר, הטעות הנ”ל במחשבה ובלב הובילה
3 להדרדרות עצומה כל כך הנחותה יותר אף מטעות בהגיון
4 ובהבנה, אלא מנוגדת לחלוטין להגיון, ונובעת מ”נביאי
5 שקר .. כוזבים אחרים”.

6 ובסופו של דבר מגיעים על-ידי כך לשכוח את הקדוש-
7 ברוך-הוא לגמרי, כפי שאירע אז – ”וכיון שארכו הימים
8 נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום...” – עקב טעות
9 גדולה זו הדרדרו במשך הזמן מדחי אל דחי, עד לשכחת בורא
10 העולם ומנהיגו⁵⁷.

11 ולאחר כל זאת ממשיך הרמב”ם לתאר, בהלכה ג’,
12 כיצד הגיע אברהם אבינו להכרת ה’, וזה מדגיש יותר שגם
13 לפי ההגיון צריך האדם לשלול כל דרך של עבודה זרה,
14 עד אשר אפילו כאשר חי אברהם בין עובדי עבודה זרה
15 באופן החמור ביותר⁵⁸, ”והוא עובד עמהם”, בכל זאת
16 ”השיג דרך האמת והבין קו הצדק”⁵⁹ מתבוננתו הנכונה...
17 וידע שכל העולם טועים...⁶⁰.

18 יותר מכך: הרמב”ם מתאר בפירוט כיצד הגיע לכך
19 אברהם – ”והיה תמיהה האיך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג
20 תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו כי אי אפשר שיסבב
21 את עצמו .. ולבו משוטט ומבין”.

22 כלומר, הבריאה עצמה מחייבת ומגלה את ”דרך
23 האמת”, ש”יש שם אלוהה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא
24 ברא הכל...”.

25 וכל זה הוא, כאמור לעיל, היסוד וההקדמה, ואף חלק
26 של הלכות עבודה זרה: לא זו בלבד שהדברים מועילים
27 ומשפיעים על כך שהיהודי יימנע מעבודה זרה במעשה,
28 אלא הדברים משפיעים בעיקר על מחשבתו ולבו של

(57) ראה במצות אחדות ה’ שם: וכמ”ש הרמב”ם בפ”א מה’ ע”ז שזה
הי’ טעות אנוש כו’ ר”ל ענין השתוף כו’ ומהו נמשכים אח”כ לעבוד ע”ז
גמורה ולשכוח על ה’ ח”ו. וי”ל שהם הם ג’ הדרגות הנ”ל שבפנים.
(58) שהיה אז כבר ”נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום” כמ”ש
בהלכה ב.

(59) ע”פ כל הנ”ל מובן דיוק לשונות הנ”ל ברמב”ם, ולא כתב ”דרך
השם” (כמ”ש לקמן ”ויעקב אבינו למד בניו כו’ ללמד דרך השם”). וכיו”ב.
כי, מדלא הזכיר עד עתה שהי’ בזה ציווי ה’, מובן שכונתו ב”דרך האמת
והבין קו הצדק”, מצד עצמו.

(60) ומפרט גן איך ש”שיכר הצלמים והתחיל להודיע לעם .. ראוי לאבד
ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם”. והיינו דגם המ”ע ”לאבד
ע”ז ומשמשי” וכל הנעשה בשבילה” (רמב”ם שם רפ”ז) הבין והכיר אברהם
מדעתו.

(61) וגם החלוקה של ההלכות היא לא רק חלוקה בקשר להזמן וירידת
הדרגות זו למטה מזו, והמדובר בה”ב ה” לאחר שארכו הימים, ופשיטא
בנוגע להמדובר בהלכה ג’, שמתחיל אז מזמן אברהם – אלא היא (בעיקר)

22 בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום":
 23 אין נאמר כאן שלגבי אברהם עצמו "לא היה נחשב
 24 לכלום", אלא לגבי "דורו של אברהם" –
 25 במילים "דורו של אברהם" אין הכוונה לתקופה שבה
 26 התפרסם אברהם בדורו על-ידי "הנפש אשר עשו בחרן",
 27 דבר שכבר התחיל בחיי נח, כדלעיל, אלא לתקופה שבה
 28 הדור נעשה דורו, בהתאם לדרכו של אברהם, לפי שיטתו,
 29 וזה עדיין לא התחיל בהיותו באור כשדים, אשר שם רק
 30 "גבר עליהם בראיותיו", ואף לא בהיותו בחרן, אלא הרבה
 31 יותר מאוחר, כאשר "הגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר⁷²
 32 ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם עד שנתקבצו אליו אלפים
 33 ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול
 34 הזה":
 35 החידוש בכך הוא, שהכרת הבורא לא היתה אצלם רק
 36 על ידי שאברהם "גבר עליהם בראיותיו", ולא רק באופן
 37 שהם קבלו בשלם את הסבריו והוכחותיו של אברהם –
 38 הכרה שהיא כענין הנוסף מחוץ להם – אלא "שתל בלבם"
 39 – אברהם נטע⁷³ בתוכם את ההכרה באלקות, אשר הפכה
 40 לחלק ממהותם כאצל אברהם – הם הכירו באלקות גם
 41 מצד השכל שלהם עצמו.
 42 ואז ראוי לומר שזהו "דורו של אברהם"⁷⁴ – דור⁷⁵
 43 אשר היה חדור בהכרה באלקות כאברהם⁷⁶.
 44 לפי זה מובן הניסוח "אילו היה בדורו של אברהם",
 45 כי מצב זה של הדור התממש רק לאחר מות נח, בהיות
 46 אברהם כבן שבעים⁷⁷.

1 לפי זה מובן גם מדוע אין הרמב"ם מזכיר בתחילת
 2 הלכה זו שאברהם היה "בן שלוש" כאשר "התחיל
 3 לחשוב ולשוטט במחשבתו" ובכך התחיל הענין של
 4 "הכיר את בוראו" – כי אז היה ניתן לטעות, שהדבר
 5 לא היה תלוי בשכל הטבעי כשלעצמו, אלא באופן נסי⁷⁷
 6 למעלה מהשכל⁶⁸, שבהיותו בן שלוש שנים כבר היתה
 7 לו ההכרה באלוקות!

ז.

ההכרה באלוקות באמצעות הוכחות הגיוניות

8 ומבסיס זה ובכיוון זה ממשיך הרמב"ם את דבריו
 9 בהלכה זו, ומפרט בהרחבה כיצד אברהם "התחיל
 10 להשיב תשובות... ולערוך דין עמהם .. כיון שגבר
 11 עליהם בראיותיו ביקש המלך להרגו⁷⁰...", וכיצד "היה
 12 מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר", עד אשר
 13 השיב את העם "לדרך האמת⁷¹ עד שנתקבצו אליו
 14 אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם
 15 העיקר הגדול הזה" –
 16 באמצעות הוכחות הגיוניות השיב אברהם "אלפים
 17 ורבבות" אשר היו עובדי עבודה-זרה "לדרך האמת",
 18 "ושתל בלבם" – כל זה מוסיף ומדגיש את העצמה
 19 וההכרה ההגיוני שבהכרת האדם בשלילת עבודה-זרה
 20 כאמור לעיל.

ח.

"דורו של אברהם" – דור שחדור בהכרה באלקות כאברהם

21 לפי כל האמור לעיל מובן הנאמר על נח "אילו היה

אברהם את בוראו לא ה' מצד גדר ושכל הנברא כ"א מלמעלה. ו"ל שלכן
 גם הביא הראי" ש"נאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עק"ב", שמדגיש
 שהכרת אברהם באלקות וקיום המצות שלו ה' מצד קול ה', שנצטווה. וראה
 ב"ר רפ"ט: הציץ עליו כו.

(67) הכרה לגמרי אין בזה – שהרי אפילו כמה דורות לאח"ז היו מולידין
 בני ת"ראו (סנהדרין טז, ב. ב"ר ספ"ח) ובדור המבול תיכף שגולד ה' עזר
 לאמרו כו' (ב"ר רפ"ו).

(68) בחבור התשובה להמאירי שם מפרש דמה דאמרו בן שלש הכיר
 אברהם את בוראו "ירצו בו שהוא ע"ה להפלת מזוג ולטוב הכנתו אל העינין
 והשלמות הוכן כיום תחלת למורו להיות זאת הפנה, ר"ל אמנת היחוד,
 נשלמה על ידו כו". והיינו שבהיותו בן שלש לא ה' גם תחלת הכרתו
 לחשוב ולשוטט בדעתו (שזה ה' אח"כ בהיותו נער קטן). וראה לשונו
 בפתיחה לאבות.

וגם עפ"ז מובן מה שלא הביאו הרמב"ם כאן, כי זה ה' מורה שמזוג
 הטוב והעינין כו' ה' באברהם מטבעו ועיקר יצירתו (כלשון המאירי שם)
 שגולד מתחלה לזה. וא"כ אין מזה ראי' שכן הוא גם מצד שכל וגדר שאר
 הנבראים.

(69) ואף שכתב "כיון שנגמל איתן זה" – (ובפרט עפ"מ"ש בהערה (39)
 הרי ממשיך ומוסיף "הוא קטן". היינו משך זמן אחרי שנגמל, ואז התחיל

כו' – כבהגה"מ הובא לעיל הערה 32.
 (70) דגם זה מוסיף בהדגשה הנ"ל, תוקף ההכרה דאברהם באלקות,
 שהיתה עד למסנ"פ שהוצרך שיעשה לו נס.

(71) ראה לעיל הערה 59.

(72) וירא כא, לג.

(73) וע"ד דבר הנטוע, שהארץ עצמה מצמיחה אח"כ.

(74) ועפ"ז ה"ז ע"ד הלשון שבדיעה ה' בוהר ובפרש"י "אילו ה' בררא
 דכולהו צדיקים" "בדור צדיקים".

(75) ראה מאירי בפתיחתו לאבות (ד"ה ונשוב בסופו): והשיב רוח רוב
 העולם לאמונת ה' ית'. וראה שם לפני"ז (ד"ה והי' מש"כ) בנוגע להלימוד
 הדתון ומתושלה נח.

(76) ער"ז יל"פ בפרש"י ר"פ לך: לך לך, ושם אעשך לגוי גדול וכאן
 אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם – שהכוונה בזה היא לא
 רק שאז נעשה ידוע ומפורסם בעולם, אלא "טבעך" זה שמכיר באלקות
 ומפרסם אלקות נפעל גם בעולם. ואז נקרא "דורו של אברהם". והרי
 בפש"מ מפורש "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן" (לך
 יב, ד).

(77) כפשוטו של מקרא, כנ"ל בהערה שלפני"ז. וגם לפי המובן מתור"ה
 וגמירי (ע"ז ט, א) דהליכתו מחרן היתה כשהי' בן ג' (וראה סדר הדורות ב"א

28 במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותן
29 .. חוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן".

30 כדי להמנע מחטא עבודה זרה היה עליהם להגיע לכך
31 ש"מארכת ה' אותנו .. עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים
32 ושלחו וכיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה
33 הכתירן במצוות והודיעם דרך עבודתו... – כלומר, הקיום
34 היה עקב ציווי ה'.

35 ולא רק לגבי ההכרה במציאות הבורא אלא גם לגבי
36 עבודתו, שגם לענין זה הגיעו בתקופת אברהם על ידי הכרה
37 טבעית – "שאין ראוי לעבוד אלא לאלוקה העולם ולו ראוי
38 להשתחוות ולהקריב ולנסך... 78 – יש לדעת שגם זה תלוי
39 בדברי ה', נבואת משה רבינו. הקדוש־ברוך־הוא "הודיעם
40 דרך עבודתו".

41 ויש לומר, שזה חשוב גם להלכה: גם מי שמגיע
42 לשלילת מציאות עבודה זרה ולהכרה באלקות על ידי
43 הבנה שכלית־הגיונית, צריך לקיים את מצות וציווי עבודה
44 זרה, כולל הלאו שבה – לא לעבוד עבודה זרה – משום
45 שה' "הודיעם דרך עבודתו".

:

ההבנה והאמונה ב"לא תעשה" וב"עשה"

46 לפי כל האמור לעיל יוצא, שבפרק א' בהלכות עבודה
47 זרה קובע הרמב"ם שתי הלכות: א) חטא עבודה זרה מופרך
48 גם לפי שכל האדם, וצריך להיות ודאי לאדם במחשבתו
49 השלילה של פרטי הציוויים והאיסורים של עבודה זרה. ב)
50 מצד שני, קיום המצוה בפועל אינו צריך להתבסס רק על
51 ההכרה והידע, אלא האדם חייב לקיים מצוות אלו משום
52 שה' "הודיעם דרך עבודתו" באמצעות משה רבינו "רבן של
53 כל הנביאים". כלומר, הקיום בפועל צריך להתבסס על
54 אמונה בה⁷⁹ ועל היראה מלעבור על ציווי ה'.

ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם כו", ואינו אומר סתם שהכתירן
במצות והודיעם דרך עבודתו, כי מדגיש שהחיוק והקיום לדרך עבודתו
(ומצות ע"ז ש"הוא עיקר כל המצות כולן") הוא לאחרי: א) "שנתנבא משה
רבינו", היינו גילוי דבר ה' מלמעלה, ולא כמו שהי' לפניו שהידיעה וההכרה
בה' באה ע"י שאברהם הכיר מכה עצמו (וראה של"ה רעה, א**). ב) "בחר
ה' ישראל לנחלה", נבחרו ע"י הקב"ה, ולא כמו שהי' עד עתה "שנעשית
(מאלי) אומה שהיא יודעת את ה'" – שכ"ז מוסיף בהבנת הענין דהכתירן
במצות והודיעם דרך עבודתו – בא מצד אמונה בה' כו".

ט.

אין די בהכרה באלקות מצד השכל

1 אך לפי זה יש להבין את דברי הרמב"ם בהמשך בהלכה
2 ג', שלאחר שנעשו בני יעקב ל"אומה שהיא יודעת את ה'
3 עד שארכו הימים לישראל במצרים (ואז התרחש בהם
4 שינוי) וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותן...
5 וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר" – לפי האמור
6 לעיל מתבטא כאן ההיפך מתוכן הפרק כולו, שהאדם מבין
7 בשכלו הטבעי את האפסות של עבודה זרה, ומכיר את
8 הקדוש־ברוך־הוא. ואילו כאן נאמר, שאפילו ה"אומה
9 שהיא יודעת את ה'" השתתה ו"חזרו ללמוד מעשיהן
10 ולעבוד עבודה־זרה כמותן".

11 הדבר מובן לפי דברי הרמב"ם בהמשך ובסיום הפרק,
12 ואלה דבריו: "ומארכת ה' אותנו עשה משה רבן של כל
13 הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה'
14 בישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה
15 יהיה משפט עבודה זרה וכל הטועים אחריה".

16 בכך מדגיש הרמב"ם: הענין שמציאות העבודה זרה
17 ועבודתה בכל דרך שהיא (אפילו באופן של דור אנוש),
18 אין לה מציאות ממשית, הוא אכן ניתן להבנה מצד שכלו
19 הטבעי של האדם, והכרחי מצד הבריאה, כדלעיל, וחשוב
20 לדעת זאת כהקדמה להלכות עבודה זרה, כי זה משפיע
21 על שכל האדם להכיר באלקות ולשלול עבודה זרה,
22 כדלעיל –

23 אך עם זאת יש לדעת, שאי אפשר להסתמך ולבנות על
24 כך בלבד, שההגיון יהווה את הבסיס היחיד למניעת עבודה
25 זרה ולהכרה במציאות הבורא ובעבודתו, כפי שניתן
26 לראות אצל ישראל בתקופה ההיא, שלאחר היותה "אומה
27 שהיא יודעת את ה'" הרי כאשר "ארכו הימים לישראל

כג) – אבל ראה מהרש"א שם* – הרי מפורש ברמב"ם "הוא קורא שנאמר
ויקרא שם בשם ה' א"ל עולם" שנאמר כאשר יטע אשל בבאר שבע לאחרי
היותו משך זמן בא"י. וראה פרש"י וירא (שם, לד). וראה ברכות יג, א:
בתחלה נעשה אב לאדם ולבסוף (כשנקרא אברהם – בן צ"ט שנה) נעשה
אב לכל העולם כולו. אבל ראה מאירי שם (בפתיחתו למס' אבות). וראה
מגן אבות לתשב"ץ שם.
78 רמב"ם שם ה"ג.

79 וי"ל שלכן הקדים הרמב"ם "כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה'

(* וראה לקו"ש (המתורגם) חט"ו ע' 90 הנעה 13, 14.

** וע"פ זה יש לברר לשון הרמב"ם "עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו כו", שמורה דמעלתו אינה מעצמו כ"א שה' עשה (וראה פי' ר' דוד עראמה לדמב"ס כאן). כי זה מוסיף בהדגשה הנ"ל שדבר ה' וציווי בא מלמעלה עד דגם מעלתו של משה רבינו באה מאת ה' ולהעיד דהעילוי בנבואת משה שהוא רבן של כל הנביאים מבאר הרמב"ם לפי' בהג' יסודות (פ"ו ה"ו) בארוכה, שהתנגדות אלקות אליו היתה באופן הכי נעלה "במראה כו" הוא עומד על עמוד שלשם" (ומתנבא בכל זמן שיחפוף כו') שהיה הוא מתוך זמזום ועומד כמלאכי השרת", ניי"ש. וראה לקמן הנעה 88.

21 הקדוש-ברוך-הוא מצמצם את עצמו, כביכול, ומתקשר
 22 למציאות העולם – אך אל ההכרה ב"אמיתית המצאו" של
 23 האלקות, האור האלקי שמעל לקשר עם העולם ניתן להגיע
 24 רק על ידי אמונה שמעל לשכל;
 25 כך גם בצד השלילה, לגבי ציווי ואיסורי עבודה זרה,
 26 שלא זו בלבד שקיומם בפועל אינו צריך להתבסס על השכל
 27 בלבד, אלא גם כדי להגיע לקביעה הודאית בשכלו לגבי אי
 28 קיומו וחשיבותו של כל דבר זולת הקדוש-ברוך-הוא, ועל-
 29 אחת-כמה-וכמה של הדרגה השפלה ביותר של עבודה זרה,
 30 גם לשם כך אין די בשכל בלבד, כי בנוסף לכך שאם הבסיס
 31 היחיד הוא ההגיון, הרי ייתכן שכאשר האדם שקוע זמן רב
 32 בעניני העולם, משפיעה על הגיונו מציאות העולם וכל אשר
 33 בו, והוא עלול להגיע לקצה הקטבי והשפל ביותר, כפי
 34 שהתרחש אצל ישראל במצרים, שכאשר "ארכו הימים", אז
 35 "חזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותם",
 36 אך בנוסף לכך גם שכלו של האדם הוא מציאות
 37 נבראת ומוגבלת, ואין בכחו לשלול את מציאות הנבראים
 38 לחלוטין.
 39 רק כאשר נובע הדבר מציווי הקדוש-ברוך-הוא. בדרך
 40 של אמונה⁸⁷, רק אז חש האדם באמת⁸⁸, שכל מציאות
 41 זולת אלקות אינה קיימת לחלוטין.
 (משיחת מוצאי ש"פ נח תש"מ)

1 ציווי ואיסורי עבודה זרה הם הצד השלילי – ה"לא
 2 תעשה", ואילו הצד החיובי בענין זה הוא מצוות העשה
 3 של ידיעת ה' ואחדות ה', וכדברי הרמב"ם⁸⁰ על החלק
 4 הראשון של ספרו "היד החזקה", ש"אכלול בו כל המצות
 5 שהם עיקר דת משה רבינו ע"ה... כגון יחוד השם ברוך
 6 הוא ואיסורי עבודה זרה, וקראתי שם ספר זה ספר
 7 המדע"⁸¹. והנה גם כאשר עוסק הרמב"ם במצוות עשה
 8 אלו מזכיר הרמב"ם את שני הענינים הללו:
 9 בתחילת הלכות יסודי התורה מתבטא הרמב"ם "לידע
 10 שיש שם מצוי ראשון (לידע שיש שם אלוקה)⁸²" –
 11 שהמצוה מתבססת על הידיעה וההבנה השכלית שקיים
 12 מצוי ראשון, בורא העולם. ובתחילת ספר המצוות⁸³
 13 מתבטא הרמב"ם במילים "צונו בהאמת האלקות שנאמין
 14 שיש שם עילה וסיבה..." – הציווי הוא להאמין באמונה⁸⁴,
 15 שמעל לשכל, במציאות האלקות.

יא.

גם ב"לא תעשה" אין די בהכרה שכלית בלבד

16 לפי זה יש להוסיף בפנימיות הענינים:
 17 כשם שבהכרה בבורא עולם, ב"עשה", אין די בידיעה
 18 באלקות בלבד⁸⁵, כי כיון שהבנת האדם היא בהתאם לשכלו
 19 שלו, ובשכל ניתן "לקלוט" רק את דרגת האלקות שבבחינת
 20 "מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא"⁸⁶, כלומר, הדרגה שבה

(87) ולהעיר, שגם אצל אברהם, אחר שהשלים הכרתו את בוראו עד מקום שיד העיון משגת בא לכלל אמונה בה, ראה עקידה דלעיל הערה 20. ועד שנק' ראש למאמינים – ראה שמו"ר פכ"ג, ה. שהש"ר פ"ד, ח (א). (88) וי"ל שלכן מדגיש הרמב"ם כאן בסוף הפרק ענין נבואת משה (ולא כתב סתם שציונו ה' במ"ת וכי"ב), כי זה מוסיף ההתאמתות בהציווי דע"ז, שהרי נבואת משה "עיינינו ראו ולא זר" (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"א), "נבואתו של משה ראינו ושמענו" (שם בסוף הפרק). ובפרט בע"ז "שלכן נביא שבא ואמר שה' צוהו שתעבד ע"ז כו' אין שומעים לו שהרי בא להכחיש נבואתו של משה" (רמב"ם שם ספ"ט) – ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 199 ואילך, שכ"ז הוא הקדמה להתאמתות דמצות וציווי ע"ז גם כשכא מצד ציווי ה', "הודיעם דרך עבודתו".

(80) במנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם בתחלתו.
 (81) ראה לעיל הערה 54.
 (82) לשונו בהכוותרת להל' יסודי התורה. ועד"ז במנין המצות שבריש ס' היד מ"ע א.
 (83) מ"ע א.
 (84) אבל י"א (ראה סהמ"צ הוצאת הר"ח העליר והר"י קאפח) שגם בסהמ"צ התרגום הנכון הוא – ידיעת אלקות. אבל בסהמ"צ להצ"צ מצות האמת אלקות בתחלתה העתיק לשון הרמב"ם מסהמ"צ כפנים – ל' אמונה – ומפרש שם שלדעת הרמב"ם יש ב' הענינים (ידיעה ואמונה) – ראה שם ספ"ב.
 (85) ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ שם.
 (86) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת. וראה בארוכה "הדרן" על ספר משנה תורה להרמב"ם (קה"ת, תשמ"ה) בביאור הלכות הראשונות דהל' יסוה"ת.

ילקוט לוי יצחק על התורה

מז - והיה לאות על ידכה ולמופת בין עניך בי בחזק יד הוציאנו הי ממצרים

צז

ביאור הטעם, דקשר תפילין של יד קטנה וקשר של ראש גדולה

היו"ד דקשר תפילין של יד היא קטנה², הקשר הוא בחי יסוד, והתפילין של יד כנגד רחל³ בחי מלכות –

(1) בסמין זה יבואר:

(א) מה הטעם דה"קשר בתפילין של יד האות יו"ד היא קטנה, ובתפילין של ראש האות ד' היא גדולה?
(ב) מה הענין דהקשר של האות ד' בשל ראש הוא במקום הע"רף דוקא?

(2) תפילין של יד היא קטנה... מלכות: ראה אור התורה ואתחנן ע' שמה וז"ל: תש"י שהם מוחי דמל' הם נק' החב"ד שיש בזה לעולמות כו' ותש"ר הם המשכות חכמתו כו' להעולמות... ההפרש בין ד' מוחי דתש"י שהם בבחי' מל' לד' מוחי דתש"ר שהם בבחי' ז"א כי בחי' מל' היא מקור דבי"ע דהיינו שהיא בחי' ממוכ"ע כנ"ל והחב"ד הוא ענין כמ"ש כולם בחכ' עשית ומה נמשך ג"כ חכ' בכל נפש המשכלת, והנה בחי' זו שהוא ית' ממוכ"ע מורגש בשכל אנושי כנ"ל רק שהציווי הראת לדעת היינו להתבונן בזה וזהו"ע ד' מוחי דתש"י שהוא הדעת איך הוא ית' ממוכ"ע שברא כל העולמות מאין ליש ואתה מוחי את כולם ולפי שדבר זה נרגש ונודע ולכן נק' המל' עלמא דאתגליא ע"כ נק' בחי' מוחי אלו החב"ד שיש בזה העולם וכן שרשן למעלה הם חב"ד הנמשך ומתפשט ממנו ית' להעולמות היינו בחי' מלכותך כו' ונק' חכ' תתאה אבל תש"ר הם המשכות כחב"ד ממנו ית' להעולמות שיהי' להם ידיעה בבחי' סוכ"ע שלמעלה מבחי' מל' וזהו"ע מוחי דז"א והוא מבחי' ח"ע ע"ש.

וראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' ע" קח ואילך.

(3) ויצא כט, מז. "שם הגדולה לאה שם הקטנה רחל", ראה וזהו חלק ג' – רעיא מהימנא – דף רמד, ב. פירושו: ראה אגרת התשובה פ"ד, דהד' אותיות דשם הוי' הם: אות י' חכמה (אמונה), ה' ראשונה בינה (שכל), אות ו' ששה מדות (ז"א), ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה). ו"לאה" ה- גדולה מרמז לבחי' בינה (מחשבה), ו"רחל" ה- קטנה מרמז לבחי' מלכות (מעשה).

המקבלת מיסוד ז"א⁴.

והקשר דתפילין של ראש האות ד' הוא גדולה בחי' לאה⁵, והוא ד' רבתי דאחד.

והקשר עומדת בערף לנגד דעת⁶, ומקבלת מאחוריים⁷

וראה אור התורה פרשת בהעלותך עמוד שצז וז"ל: איתא במדרש דלאה נק' גדולה ע"ש שגדולה במתנותי כהונה לעולם מלוכה לעולם וכמו ודוד עבדי (שיצא משבט יהודה) נשיא להם לעולם כו' אבל רחל נק' קטנה שקטנה במתנותי כי מלוכה דשואל לא נמשכה כו', ובהר (חלק ג' – רעיא מהימנא – דף רמד, ב) איתא 'שם ה' גדולה לאה ושם ה' קטנה רחל והוא בחי' ה' הראשון דשם הוי' שנק' גדולה כי ה' ראשונה יש בו יו"ד (בכתיבתו יו"ד בתחלה וממנו נמשך ה') ובחי' היו"ד הוא שיש בו קצונו ש"י שהוא הכתר שעז"נ אני ה' לא שניתי וע"כ נק' גדולה במתנותי במדרש כנ"ל אבל ה' אחרונה הוא שמקבל מבחי' וי"ו שהוא בחי' היסוד וי"ו זעירא הנ"ל וע"כ נק' קטנה במתנותי, ע"ש. ובפ' בשלח עמוד תסח וז"ל: בת"א פרשת וישב סוף ד"ה בכ"ה בכסלו [כט, ד] ושם ה' קטנה רחל היינו בחי' מלכות ה' אחרונה של שם הוי' שהיא בחי' ממלא כל עלמין המתלבשת בגבולים ומצרים והיא בחי' הדבור ה' מוצאות הפה כו', ולפ"ז ה' גדולה היינו ה' ראשונה דשם הוי' שהוא בחי' מחשבה עילאה סובב כל עלמין כנודע מענין כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו', ועיין ברבות ויצא פרשה ע' בענין הגדולה גדולה במתנותי כהונה לעולם כו', ר"ל שנמשך מבחי' אני הוי' לא שניתי ע"כ אין הפסק להחמשה והיינו כי בינה הנק' ה' עילאה שם התגלות עתיק כו' משא"כ המלכות מקבלת מועיר ע"כ ה' קטנה כו'. עיי"ש.

(4) ראה אור התורה ואתחנן ע' שכד. וראה גם לקמן סי' צח.

(5) ראה גם לעיל סי' צו. לקמן סי' קטז. קכה, קלא.

(6) ראה תורת חיים פרשת יתרו ער, ד וז"ל: יש ג' מוחין בגלגלתא הנקראים חב"ד כידוע, והנה מוח החכמה ומוח הבינה עומדים בגלגלתא שניהם זה אצל זה ומוח הדעת עומד למולם ונגדם לצד העורף שבראש כמבואר זה גם בספרי הטבע, והעורף הוא המכסה למוח הדעת ומלבישו ומעלימו ונמצא מוח הדעת הוא עומד בין ב' מוחין חו"ב ובין העורף כו', עיי"ש. ועי"ג כ' לעיל סי' מח הערה 4.

(7) פירושו: הקשר דתפילין של ראש מורה על המוחין – חכמה ובינה – כפי שבא לבחי' דעת, דממנו נתחלק השני רצועות כנגד המדות חסד ובורה (ראה דרך מצותיך יח, ב), וידוע דאין "הפנימיות" דחו"ב בא

דחו"ב שהם קפ"ד קס"ו מספר ערף.

צח

מעם דאין להפריד הקשר דתפילין של יד מהתפילין עצמה

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד סה

אינ¹⁰ להפריד הקשר דתפילין של יד מהתפילין עצמה, דהקשר דתפילין של יד בחו"י יסוד¹¹, והתפילין עצמה בחו"י מלכות, ויסוד ומלכות אין להפרידם זה מזה, וכן סמיכת גאולה לתפלה¹².

לקוטי לוי יצחק, הערות לזר בראשית עמוד מזח

ומאיר לבחי' הדעת, רק בחי' היציגות¹³ ואחוריים". ומבאר ומרמז כאן, דזה מרמז בגי' בתבנת "ערף" בגי' 350. 8 פירוש: שם ע"ב הוא בחכמה דהיינו שם הוי' במלוי יו"דין (דאות י' הוא בחכמה, עיין אגרת התשובה פ"ד), והוא: יו"ד ה"י וי"ו ה"י = 72, ע"ב.

ולשם ס"ג* הוא בבניה, והוא שם במילוי כזה: יו"ד ה"י וא"ו ה"י = 63, ס"ג. וה"אחוריים" השם ע"ב בגי' קפ"ד (ראה לקוטי תורה פ' פקודי ז, ד) הוא: יו"ד (20) + יו"ד ה"י (35) + יו"ד ה"י וי"ו (57) + יו"ד ה"י וי"ו ה"י (72) = 184, קפ"ד.

והאחוריים דשם ס"ג הוא כזה: יו"ד (20) + יו"ד ה"י (35) + יו"ד ה"י וא"ו (48) + יו"ד ה"י וא"ו ה"י (63) = 166, קס"ו.

ביחד 184 + 166 = 350, בגי' "ערף".

נמצא דבאותיות "ערף" מרמזו האחוריים דחכמה ובינה (ראה מאורי אור ערך שון). וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שפז. וראה גם לקמן סי' קח הערה 11. קכח.

* ראה הביאור, במאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' קפב, ואילך. אור התורה ענינים ע' רמח, ואילך. ספר המאמרים – בשעה שהקדימו ה'תער"ב חלק ב' ע' תתסח ואילך.

9 היינו, דבתיבת "ערף" מלמד ב' דברים:

א) "מקום" והנחת הקשר דתפילין של ראש, שמניחים אותו ב"מקום" ה"ערף".

ב) אותיות "ערף" מרמז בהתוכן של הקשר דתפילין של ראש, דהגי' מורה על בחי' הדעת שמקבלת מאחוריים דחכמה ובינה.

10 בסיומן זה יבואר הטעם דאין להפריד הקשר דתפילין של יד מהבית. וראה לעיל סי' צו, הטעם דהקשר בתפילין של ראש הוא ב"ערף" דוקא.

11 ראה אור התורה ואתחנן ע' שכד. לעיל סי' צו דהתפילין של יד בחו"י המלכות מקבלת מיסוד דו"א – הוא האות י' – הקשר של תפילין של יד.

12 ראה אור התורה פ' ויחי שנה, ב ואילך. לעיל סי' צד.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' א

14 לאוין, פֿעל פֿורְחִיף שְׂבָקִיף לְקַרָּא דְתַנּוּ דְחִיק – בהכרח אין לפרש
15 את הפסוק וְהֵאָחַת שְׁנוּאָה לְנָשִׁים שְׂאִיסוּרֵן בְּלֹא, שקידושין
16 תופסין בהם, ולכך מוֹנִין אֲנַפְשֵׁיהָ – מפרש שה'שנואה' היא מצרית
17 או בעולה לכהן גדול, כדי שלא יסתר הפסוקים זה את זה.
18 שנינו במשנה: וְכָל מִי שֶׁאֵין לָהּ לֹא עֲלָיו וְכוּ' ולא על אחרים
19 קידושין הולד כמותה, ואיזה זה, זה ולד שפחה ונברית. מבררת
20 הגמרא: דין זה שאין קידושין תופסים בשפחה פְּנֵעֵנִית, מְנַלְן. אָמַר
21 רַב הוֹנָא, אָמַר קְרָא (בראשית כב ה) וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ
22 לְכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר, וְנַעֲרֵיוֹ הֵינּוּ אֲלֵיכֶם עֲבָדוּ הַכְּנַעֲנִי, ולשון
23 הפסוק עִם הַחֲמוֹר נדרש שעבדים הם עִם הַיּוֹמָה לְחֲמוֹר, ואין
24 קידושין תופסים בהם כשם שאין קידושין תופסים בבהמה.
25 מבררת הגמרא: אמנם בפסוק זה אֲשַׁפְתָּן דְּלֹא תִפְסִי בָּהּ קְדוּשָׁי –
26 שאין קידושין תופסין בשפחה,

1 עשה/ משום דהני חייבי עשה במאי ניהו – באיזה איסור עשה'
2 נפרש את הפסוק, אִי שְׂתִיָּהּ – גם האהובה וגם השנואה הן נשים
3 מְצֻרִית האסורות בעשה/ אם כן שְׂתִיָּהּ שְׁנוּאָה, ואילו בתורה
4 כתוב שֶׁהֵאָחַת אֶהוּבָה. וְאִי אֵחָת מְצֻרִית שְׁנוּאָה בנישואיה,
5 וְאֵחָת יִשְׂרָאֵלִית שֶׁאֶהוּבָה בנישואיה, הרי לשון הפסוק הוא 'כי
6 תהיין לאיש שְׂתִי נָשִׁים' משמע, שְׂמַעִם אֶחָד מְצֻרִין – שהיו שתיהן
7 מאותו עם, ולא אחת ישראלית ואחת מצרית. וְאִי נפרש
8 שה'שנואה' היא פְּעוּלָה שְׁנוּאָה לְכַהֵן גָּדוֹל, אם כן פרשה זו
9 שייכת רק בכהן גדול, וְכִי בְּתִיב 'תְּהִיִּין לְכַהֵן', והרי לשון התורה
10 'כי תהיין לאיש', ומשמע שפרשה זו עוסקת אף בישראל. ולכך
11 פירשו רבנן שכוונת התורה שה'שנואה' היא חייבי לאוין, ומ'כי
12 תהיין' למדים שקידושין תופסין בהם. וְאִילוּ רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק
13 וסובר, שכיון שיש ללמוד מ'יבמה' שאין קידושין תופסין בחייבי

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

העולם משתנה בלחיצת כפתור

הרמב"ם מלמדנו שאדם אחד, על ידי פעלה אחת - יש בכחו לפעל "תשועה והצלה" לכל העולם כלו. ובנימינו אלו - רואים דבר זה במוחש: אדם אחד, "נער קטן", בפעלה אחת בלבד, לחיצת כפתור - יכול לפעל שנוי בכל העולם כלו!

אדם זה אינו צריך להיות "מלמד גדול" שיודע ומבין כיצד פועל ה"אטום" וכיצד יתכן שלחיצת כפתור תפעל בכל קצוי תבל; לא נוגע כאן ענין של שכל והבנה, כי אם מעשה בפעל - לחיצת כפתור!

על אחת כמה וכמה... שעל ידי פעלה אחת (לחיצת כפתור) במלוי רצונו של הקדוש ברוך הוא... - יכולים לפעל שנוי לטובה בכל העולם כלו, עד ל"תשועה והצלה"...

ויהי רצון שבקרוב ממש, ומה טוב ברגע כמימרא - יקרה המאורע שיכריע... עד לתשועה והצלה העקרית - גאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(התועודיות תשמ"ו ח"ב ע' 458-9, מתוך "לקראת שבת")

העבודה הפלילית הסתיימה - על הגאולה לבא!

כיון שהעיד כבוד קדשת מורי ורמי אדמו"ר נשיא דורנו שכבר סימו כל עניני העבודה. כולל גם צחצוח הכפתורים, ועומדים מוכנים ("עמדו הכן בלכם") לקבל פני משיח צדקנו. הרי, מסקנת החשבון צדק (חשבון-צדק דיקא, חשבון אמת) שעושים בימינו אלו, היא, שתכף ומיד ממש צריכה לבוא הגאולה האמתית והשלמה בפעל ממש!

ובפרטיות יותר:

גם כשידע איניש בנפשיה מעמדו ומצבו שיש אצלו ענינים הצריכים תקון, אין זה בסתירה חס ושלום לעדותו של נשיא דורנו שכבר נשלמה העבודה ועומדים מוכנים לקבל פני משיח צדקנו, כי, העבודה דקללות בני ישראל במשך כל הדורות שצריכה להיות בזמן הגלות כדי לבוא להשלמות דהגאולה (שתלויה ב"מעשינו ועבודתנו (ד) כל זמן משך הגלות") - נסתיימה ונשלמה, ואין באור והסבר כלל על עכוב הגאולה, ולכן, גם אם חסר בעבודתו של הפרט במשך

אצל הקדוש ברוך הוא גם מעשה קטן של ילד קטן חשוב!

יהודי צריך להוסיף עוד פעלה ועוד פעלה בתורה ומצוות, הפצת היהדות והמעצמות חוצה, וזאת כיון שעל ידי זה אפשר להביא את משיח צדקנו ברגע אחד קדם.

ולכאורה נשאלת שאלה על כה, שהרי בני ישראל כבר מחכים למשיח אלפי שנים, וכבר במשך כל הדורות למדו תורה וקדמו מצוות ברובי [ומה פחה של עוד פעלה קטנה]?

אלא, מכיון שמדבר בענין השלמת שליחותו של הקדוש ברוך הוא "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים" - הרי הקדוש ברוך הוא אינו מגבל אם יהיה הדבר על ידי פעלה קטנה או גדולה, על ידי קטן שבקטנים או גדול שבגדול.

ולכן, יתכן שפעלה קטנה שנעשתה על ידי ילד קטן היא תהיה ה"מכה בפטיש" שתביא את הגאולה.

(ע"פ התועודיות תשמ"ח ח"א ע' 595, מתוך "לקראת שבת")

המטבעות החסרות כדי להכריע את הכף

המצוה שיש לה סגלה מיחדת לקרב את הגאולה, היא, מצות הצדקה - "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר במצות הצדקה, ומה טוב שההוספה בצדקה תהיה תכף ומיד, כדי שגם הגאולה (שבאה על ידי מצות הצדקה) תבוא תכף ומיד. ובפרט שכיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה", הרי יתכן שהדבר היחיד שחסר להבאת הגאולה אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!...

ובלשון הרמב"ם - פסק דין להלכה - "צריך כל אדם שיראה עצמו.. וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב.. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה", הינו, שפעלתו של יהודי אחד, מבגר או ילד, שנותן פרוטה אחת לצדקה, גורמת לו ולכל העולם "תשועה והצלה" לגאולה האמתית והשלמה.

(משיחת כ"ד כסלו ה'תשנ"ב, מתוך "לקראת שבת")

חשיב מעשה). ומכיון שפכר היתה הגאולה הראשונה, הינו, שנפרע השטר, איה יתכן שתהיה הגאולה האחרונה כמו הראשונה, הרי זה כמו "שטר שלוח בו ופרעו, (ש) אינו חוזר ולוח בו", הינו, שלא מספיק גאולה שהיא "כבראשית"!

ועל פרח צריה לומר, שהגאולה האחרונה היא באפן מחדש, כמו שטר חדש, ועל פי זה הפרוש ד"אחרית כבראשית" הוא - בכ"ף הדמיון למעליותא, הינו, שהגאולה ד"אחרית" תהיה נעלית יותר מהגאולה ד"כראשית", "כבראשית", כמו בראשית, ולא ממש, אלא נעלית יותר.

וכידוע הפרוש בפסוק "כימי צאתה מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי גו" (בכ"ף הדמיון) למעליותא, מכיון שהגאולה העתידה תהיה נעלית יותר מ"ימי צאתה מארץ מצרים", באפן ד"נפלאות" לגבי הגאולה ממצרים.

(ת"מ התורה ודורות תשמ"ח ח"א ע' 612. מתוך "לקראת שבת")

משמעות השפע הגשמי ללא יגיעה לעתיד

נאמר בפתוב ובמאמר רבותינו זכרונם לברכה בנוגע לעתיד לבא "בו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פרות", "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלסקאות וכלי מילת" וכיוצא בזה - פי דוקא זה מורה על שלמות מצב בני ישראל בלמוד התורה וקיום המצוות שלהם:

זה שעכשו באים עניני האדם באפן של טרחא ויגיעה, ועובר זמן רב עד שמוציאים פרות, הן בעשבים והן בפרות האילן, אינו רק בסבת חטא עץ הדעת שירד מצב העולם, "ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה גו' בוצעת אפיה תאכל לחם גו'", אלא לפי שעניני גשמיות העולם אינם "כלים" כביכול להשפעת הקב"ה. והינו שגם אדם הלומד תורה ומקיים מצוות כדבעי, ונשפע לו כל טוב גם בצרכיו הגשמיים, אין זה בא תקף ומיד, פי דבריו הגשמיים אינם מיחדים עם שרשם ברוחניות, השפעת ה'.

וזהו החדוש שיהיה לעתיד לבוא בימות המשיח, שלא יהיה הפסק בין הפעלה והצמיחה בגשמיות, לפי שלעתיד יהיו הדברים הגשמיים בהתאחדות עם שרשם ומקורם - דבר הוי'.

(לקר"ש חל", בחוקותי - אותיות ד-ה. מתוך "לקראת שבת")

הזמן שמתעכבת הגאולה מאיזו סבה שתהיה, הרי זה ענין פרטי שבודאי צריה לתקנו ולהשלימו, אבל, אין זה גורע חס ושלום בגמר ושלמות "מעשינו ועבודתנו" דכלל ישראל שעומדים מוכנים להגאולה, וכיון שכן, גם התקון והשלמות דהפרט היא בנקל יותר, ומתוך שמחה, בידעו שתכף ומיד ממש באה הגאולה האמתית והשלמה.

(משיחת ש"פ נח תשנ"ב. מתוך "לקראת שבת")

יש כבר רכוש גדול ברבוי הכי מפלג

כאשר מדברים אודות 'בית המקדש' בגלותנו זה האחרון - אין הפננה לבית ראשון ובית שני, כי אם, לבית שלישי, אשר, בית זה בהכרח שיהיה באין ערוך אפלו ביחס לבית שני, "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", שכן, בשביל העלוי דבית שני, היתה "מספיקה" הירידה דחרבן בית ראשון וגלות במשך שבעים שנה, ובמילא פשוט, אשר חרבן בית שני וגלות במשך למעלה מאלף ותשע מאות שנה... אפשרי להיות אך ורק בשביל עלוי שבאין ערוך לגמרי!

ואם בזמן הגמרא - כבר "כלו כל הקצין", ומאז "עבר קציר פלה קצי ואנחנו לא נושענו"... על אחת כמה וכמה לאחרי החשף כפול ומכפל דעקבות משיחא.

ולכאורה צריה לומר דהסבה להמשך אריכות הגלות היא - כדי שיתוסף עוד יותר ביציאה ב"רכוש גדול" (כפי שמצינו בגלות מצרים) שגאלתנו היא כימי צאתה מארץ מצרים), "שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אתם קים בהם, ואחרי כן יצאו ברכש גדול לא קים בהם", אמנם, בימינו אלה לא שיה עוד סבה זו - שהרי ישנו כבר גם ה"רכוש גדול", רבוי הכי מפלג דתורה ומצוות שקימו בני ישראל במשך כל הדורות,

ובפרט לאחרי גלוי פנימיות התורה ובאפן דהפצה, בחכמה בינה (וגם) דעת, הרי כמאמר חז"ל "דעה קניית מה חסרת".

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 225-6. מתוך "לקראת שבת")

"אחרית כבראשית" - שטר חדש!

בקדשת פתח שבתפלת מוסף אנו אומרים "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית". ולכאורה, אינו מובן: הבטחתו של הקב"ה על דבר הגאולה היא כמו פתיבת שטר (במפל שכן מזה שדבורו של הקדוש ברוך הוא

חומש יומי

פרשת נח

~ יום ראשון ל' תשרי ~

ו (ט) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה ט אליו תולדת נח נח גבר זכאי שלים הנה בדרוהי בדתלתא דיי הליף נח: בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלָּךְ־נֹחַ:

התהלכתי לפניו, נח היה צדיק סעד לתמוכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו. התהלך לשון עבר, וזהו שמושו של ל', בלשון כבוד משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד: (שם יא) "קום התהלך", להבא. "התהלך נח", לשעבר. (שמואל א יב) "התפלל בעד עבדיך", להבא. (מלכים א ח) "ובא והתפלל אל הבית הזה", לשון עבר, אלא שהי"ו שבראשו הופכו להבא.

כט- אלה תולדת נח, נח איש צדיק. הואיל והזכירו, ספר בשבחו, שנאמר: (משלי י) "זכר צדיק לברכה". דבר אחר: ללמדך שעקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים. בדרתיו. (סנהדרין קח) יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל-שכן שאלו היה בדור צדיקים, היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום. את-האלהים התהלך-נח. ובאברהם הוא אומר: (לקמן כד) "אשר

~ נקודות משיחות קודש ~

הצלה מטורדות הפניקה

"טורדות הפניקה והמחשבות שבעניני עולם הזה" צריך "לבוא" ולפנס אל ה"תכה" – תבות התורה והתפלה. עלול האדם לחשב: זה שגח נצל ממי המבול על ידי שנקנס אל התכה, הוא מפני היותו צדיק תמים, אך מי שנמצא בדרגה נחותה, מי יאמר שגם הוא יכול להנצל מ"מי המבול" על-ידי "כניסה" לתיבות התורה והתפלה? ולכן דרשו את נח לגנאי, שדורו של אברהם "לא היה נחשב לכלום", להשמיענו שכל אחד, גם אם אינו בדרגת "צדיק", יכול להנצל ממי המבול הזידונים על-ידי כניסה לתיבות התורה והתפלה.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ה, עמוד 279 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו בדרותיו – יש שדורשין אותו לגנאי. לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (ו. ט. ובפירוש רש"י) לכאורה תמוה הדבר: הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דבר הפתוב" (ראה בבא בתרא קנב, א) ומדוע נכתבה בתורה "גנותו" של נח? אלא על-פירוש צריך לומר, שבזה גופא בא הפתוב ללמדנו ענין הנוגע למעשה. באור הדברים: על הפסוק "בא אל התכה" מבאר ארמו"ר הגהן בספר "תורה אור" (פרשתנו), שהפתוב מרמז פאן אשר כדי להנצל ממי המבול, הרומזים על

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות בלום, אברמובין

הוא מיצר (ובושה) [ובוכה], מפני שלא העמיד דורות, אומר לו הקדוש-ברוך-הוא יש לך פרי, התורה אשר יגעת בה, שכתוב בה 'פרי צדיק עץ חיים', 'בניי' אין פתיב פאן אלא 'עץ

ומשני הדיא אמרה שעשה תרח תשובה (ראה ב"ר שם ד): איש צדיק. פתח רבי תנחומא, פרי צדיק עץ חיים (משלי יא ט), בשעה שנסתלק אדם מן העולם בלא בנינים,

(ט) אלה תולדות נח נח. נח לעליונים נח לתחתונים (ב"ר ל ה). וכל שנקפל שמו בידוע שהוא צדיק, כמו (להלן בב יא) אברהם אברהם. ומקשינו בירושלמי והכתיב (שם יא כז) תרח תרח.

יִוָּלַד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־
יִפֶּת׃
יִוָּלַד נֹחַ תְּלָמָא בְּנֵין יֵת שֵׁם יֵת חָם וְיֵת יִפֶּת׃

וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס׃
יֵא וְאִתְחַבְּלַת אַרְעָא קְדָם יְיָ וְאִתְמַלְיַאת אַרְעָא חֲטוּפִין׃

כִּי־שָׁחַת וַתִּשְׁחַת לְשׁוֹן עֲרוּה וְעַבְדַּת כּוֹכְבִים (סנהדרין נח), (ספרים אחרים: עֲרוּה: "כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ", וְעַבְדַּת כּוֹכְבִים: כְּמוֹ: (דברים ז) "פֶּן תִּשְׁחִיתוּן"), וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס • גִּזְלוּ (ספרים אחרים: שְׂנֵאמֶר: (וינה ג) "וּמִן הַחֲמִס אֲשֶׁר בְּכִפְיָם") •

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחַתָּה כִּי־
הִשְׁחִית כָּל־בְּשָׂר אֶת־דְּרָכּוֹ עַל־הָאָרֶץ׃
יב וַיִּתְּזָא יְיָ יֵת אַרְעָא וְהָא אִתְחַבְּלַת אַרְי חֲבִילוֹ כָּל בְּסָרָא אֲנַשׁ יֵת אַרְחָה עַל אַרְעָא׃

כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בְּשָׂר • אִפְלוּ בְּהֵמָה, חִיָּה וְעוֹף - נִזְקָקִין לְשִׂאֵינָן מִיָּנָן׃

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַן כָּל־בְּשָׂר בָּא לִפְנֵי־
כִּי־מִלְּאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ׃
יג וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ קַצָּא דְכָל בְּסָרָא עַל־תְּלָמָא לְקַדְמֵי אַרְי אִתְמַלְיַאת אַרְעָא חֲטוּפִין מִן קְדָם עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׂאָ וְהָא אֲנָא מְחַבְּלָהוֹן עִם אַרְעָא׃

כִּי־קַן כָּל־בְּשָׂר • כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא זְנוּת וְעַבְדַּת כּוֹכְבִים, אַנְדְּרָלְמוֹסִיָּא בָּאָה לְעוֹלָם וְהוֹרְגַת טוֹבִים וְרָעִים. כִּי־מִלְּאָה הָאָרֶץ חָמָס • לֹא נִחַתָּם גִּזְרֵי דִינָם אֲלָא עַל הַגִּזְלוּ (סנהדרין קח) • אֶת־הָאָרֶץ׃
כְּמוֹ מִן הָאָרֶץ, וְדוּמָה לוֹ: (שמות ט) "כִּצְאָתִי אֶת הָעֵיר", (מלכים א טו) מִן הָעֵיר. "חָלָה אֶת רִגְלֵיו", מִן רִגְלֵיו. דְּבַר אַחַר: "אֶת הָאָרֶץ", עִם הָאָרֶץ, שְׂאָף ג' טְפָחִים שֶׁל עֵמֶק הַמַּחְרָשָׁה, נִמְחוּ וְנִשְׁשֻׁטְשׁוּ׃

עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וּכְפָרֶת אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר׃
יד עֵיבַד לָךְ תִּבּוּתָא דְאַעִין דְקַדְרוּם מְדוּרִין תַּעֲבַד יֵת תִּבּוּתָא וְתַחֲפִי יֵתָה מְגוּ וּמְבָרָא בְּכַפְרָא׃

כִּי־עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת • הִרְבֵּה רוּחַ וְהִצְלָה לִפְנֵינוּ. וְלָמָּה הִטְרִיחוּ בְּבִנְיָן זֶה? בְּדִי שִׁינְאוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל עוֹסֵק בְּהַ מְאָה וְעֹשִׂים שְׁנָה וְשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ: 'מַה זֹאת לָךְ? וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְשַׁבֵּחַ לְךָ הַתֵּבָה וְלִמְדַת הַשְּׂבוּעָה. וּפִירֵשׁ הִרְבַּ רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבָרְהָם, שֶׁשְׁנוֹתָיו הוֹלְכִין בְּשִׁבְעֵיזוֹת, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּאֲבָרְהָם ע"ה שְׁחִי מְאָה שְׂבָעִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים. וְנֹחַ שְׁחִי תִשַׁע מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים שָׁנָה, וְהֵם חֲמֵשׁ שָׁנִים יִתְרִים עַל הַשְּׂבִיעִיּוֹת. יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֵׁשׁ לְחֻשׁוֹב מִשְׁעָה שְׁנָאמֶר בּוֹ 'תְּמִים', דְּהֵינּוּ כְּשֶׁאֲמַר ה' יִתְבַּרְךָ לְעֲשׂוֹת הַתֵּיבָה, וְהוּא נִתְעַסֵּק בְּהַ מְאָה וְעֹשִׂים שְׁנָה (בִּדֵּר ל ז), וְשִׁלַּשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים [שְׁנָה] שָׁנָה חֵי אַחַר הַמַּבּוּל, וְזוֹ הִיא הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת עַץ חַיִּים (שם ג ח). גַּם פְּסוּק זֶה מוֹכִיחַ אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק, 'אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ שֵׁם וְחָם וְיִפֶּת' אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלָא אִישׁ צַדִּיק. וְאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל לֹא מֵת נֹחַ עַד שֶׁרָאָה אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּיִשׁוּבוֹ, וְרָאָה שְׂבָעִים אוֹמְרוֹת יוֹצְאִים מִחֻלְצָיו, וּמִפְּלֶם לֹא נִזְכַּר אֲלָא צְדָקוֹ, שְׁנָאמֶר אִישׁ צַדִּיק תְּמִים (תנחומא ב). אֲרָא בְּכִרְאִישִׁית רַבָּה (ל ח) שֶׁכָּל מִי שְׁנָאמֶר בּוֹ 'תְּמִים' בְּיָדוֹעַ שְׁנִשְׁלָמוּ

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורות בלום, אברוטובין

הָרִי לָךְ אַרְבַּע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים, סֹלֶק שְׁנַת הַמַּבּוּל שְׂאִינָה נִחְשָׁבַת לְפִי שְׁנֵשְׁתָּנוּ בְּהַ סְדְרֵי כְרִיאִישִׁית (ראה בִּדֵּר לֵב ג, סנהדרין קח), וְהַנְּשֹׂאֲרִים הוֹלְכִים לְשִׁבְעֵיזוֹת׃
הִיָּה. (כָּל מְקוֹם) [כָּל מִי] שְׁנָאמֶר בּוֹ 'הִיָּה' רָאָה עוֹלָם חֲדָשׁ וּפְרָגַס אַחֲרִים, נֹחַ, יוֹסֵף (שְׁמוֹת א ח), מִשְׁהָ (שם ג א), וְאִיֹּב (איוב א א), כְּכֹלֶם נִאָּמַר 'הִיָּה' וְכְכֹלֶם תַּמְצָא שְׁנֵי דְרָכִים הַלְלוּ (בִּדֵּר ל ח): תורה י

בפפרא'. בתבתו של משה, על ידי שהיו המים תשים, דיה בחמר מבפנים וזפת מבחוץ, ועוד כדי שלא חזק המים, זפתה מבית ומחוץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

משך זמן עשית התבה

צווי הקב"ה היה "עשה לך תבת גו'", והינו שנת בעצמו? בנה את התבה. ואם היה צריך לעשות הכל לבד, מוכן היטב טעם אריכות הזמן. ואדרבה, מפלא הדבר שהספיק לבנות תבת שלש מאות אמה ארץ וכו' הכל בעצמו תוך מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מיד.

עשה לך תבת עציגפר וגו' (ו, יד) מאה ועשרים שנה היה משתדל בה (לקח טוב פרשתנו בתחלתו) צריך להבין: מדוע התעכב בעשייתה משך זמן רב כל-כך, ולא נודרו בקיום הצווי "עשה לך תבת עצי גפר" ובפרט שבנה תלוייה הצלתו וקיום העולם כלו? גיש לומר בפשטות:

(יעוין בלקוטי משיחות כרך טו, עמוד 34 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טו ודין דמעבד? תה תלת מאה אמינ ארפא דתבותא חמשינ אמינ פתיה ותלתין אמינ רומה:

(טו) וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארץ התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה:

טז גהור תעביד לתבותא ולאמתא תשכללנה מלעלא ומרעא דתבותא בסטרה תשוי מדורין ארעין תננין ותליתאין תעבדנה:

(טז) צהר. תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה:

מכאן ומכאן (בספרים אחרים אינו). בצדה תשים • שלא פלו הגשמים בה. תחתים שנים ושלשים • שלא עליות זו על גב זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתים לזבל (שם).

כז צהר • יש אומרים: חלון, גיש אומרים: אבן טובה המאירה להם (בראשית ובה שם). ואל-אמה תכלנה מלמעלה • כסויה משפע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שזיבוב המים למטה

יז ונאנא הא אנא מתי ית טופנא מיא על ארעא לחבלא כל בסרא די בה רוחא דחיי מתחות שמיא כל די בארעא ימות:

(יז) ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר-בארץ ינוע:

אונקלוס, שתרגם 'טופנא', שהצירף את הכל והביאם לבבל שהיא עמקה, לכך נקראת שנער, שנגערו שם כל מתי מבול, (ספרים אחרים: מימי, וכן הגיה מהרש"ל ב'חכמת שלמה' במסכת שבת).

כח ונאני הנני מביא • הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר: (תהלים ח) "מה-אנוש כיתזכרנו". מבול • שבלה את הכל, שבלבל את הכל, שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך. וזהו לשון

יח ואקם ית קנימי עמך ותעול לתבותא את ובניך ואתתך ונשי בניך עמך:

(יח) והקמתי את-בריתי אתך ובאת אל-התבה אתה ובניך ואשתך ונשי-בניך אתך:

דעת זקנים מכעלי התוספות - מהדורת בלום, אברמוביץ

לתיבה, כלומר שאותו צהר יהי סמוך לאמה מן הכיסוי: תורה יז

שרחבה אמה ותעכבו. לכך פירש הרב יוסף קרא דקאי אצהר תעשה

(טז) ואל אמה וגו'. פירש [הקונטרס] שלא תעכבו הגשמים וינקיבו התיבה. ואם תאמר כיון

שיעור יומי ליום שני א' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת נח
 כש"י • וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי • (בראשית רבה) : בְּרִית הָיָה | רְשָׁעִים שֶׁבְדוֹר. אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ • הָאֲנָשִׁים לְבַד
 צָרִיךְ עַל הַפְּרוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וַיַּעֲפֹשׂוּ, וְשֶׁלֹּא יִהְרָגוּהוּ | וְהַנָּשִׁים לְבַד, מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתִשְׁמִישׁ הַמַּטָּה (טו).

(יט) וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֶל־
 הַתְּבָה לְהַחֲיֹת אֹתָךְ זָכָר וְנִקְבָה יְהוּי:
 יט ומכל דחי מכל בסרא תרין מפלא תעיל
 לתבותא למקמא עמך דכר ונקבא יהוי :

כש"י • וּמִכָּל־הַחַי • אֶפְלוּ שְׂדִים (חגיגה טו) • שְׁנַיִם מִכָּל • מִן הַפְּחוֹת שֶׁבָּהֶם לֹא פָּחַתוּ מִשְׁנַיִם, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד
 נִקְבָה.

(כ) מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ
 הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת:
 כ מעופא לזנוהי ומן בעירא לזנה ומכל
 רחשא דארעא לזנוהי תרין מפלא יעלון
 לדתך למקמא :

כש"י • מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ • (בראשית רבה) אֹתָן שֶׁדָּבְקוּ בְּמִינֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְכָל שֶׁהִתְבָּה
 קוֹלְטָתוֹ הַכְּנִיס בָּהּ.

(כא) וְאִתָּה קַח־לְךָ מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ
 אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאֹכְלָהּ:
 כא ואת סב לך מכל מיכל דמתאכל ותכנוש
 לדתך ויהי לך ולהון למיכל :

(כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים בְּכֹן עֲשָׂה:
 כש"י • וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בְּנֵין הַתִּיבָה (סנהדרין קח) •
 כב ויעבד נח ככל די פקיד יתה יי כן עבד :

~ יום שני א' מרחשון ~

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בְּאֶ־אֶתָּה וּכְל־בֵּיתְךָ אֶל־
 הַתְּבָה כִּי־אֲתִיךָ רָאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה:
 ז ואמר יהוה לנח בא-אתה וכל ביתך אל-

כש"י • רָאִיתִי צְדִיק • וְלֹא נֹאמַר "צְדִיק תָּמִים". מִכָּאן שֶׁאֲוֹמְרִים מְקַצֵּת שֶׁבָּחוּ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכָלוּ שֶׁלֹּא
 בְּפָנָיו (כ"ד) •

~ נקודות משיחות קודש ~

לבוא אל ה"תיבה" - ולצאת ממנה

בא אתה וכל ביתך אל התיבה (ז, א) | בהוספות לכתר שם טוב ס"ח ואילך. ובכ"מ, אֲשֶׁר "תִּיבָה"
 מפורסמת היא תורת הבעל-שם-טוב על פסוק זה (הובא) | רומז לתיבות התורה והתפלה, והפירוש "בא אל התיבה"

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורת בלום, אברמוביץ
 (יט) וּמִכָּל הַחַי. פִּרְשׁ רַש"י: | הַנְּקֻטָּיִם הֵן אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, הַלֵּךְ וּמִצָּא
 לְרֵבּוֹת אֶת הַשְּׂדִים (ב"ר לא יג). וְנִמְצָא | הַשְּׂקָר 'פְּחָתָא', שֶׁהוּא הַמְּמוֹנָה עַל
 בְּב"ר (ראה מדרש תהלים ז טו) שֶׁרְצָה | בְּנֵי אָדָם לְהַפְחִיתָם וּלְחַסֵּר מְמוֹנָם,
 'שִׁיקְרָא' לִיכְנֹס לְתִיבָה, אָמַר לוֹ נֹחַ | אָמַר לוֹ: מִנְּסִבְתָּ לִּי, אָמַר לוֹ: מֵה
 לָךְ וּבִקֵּשׂ אֶת בֵּת זִוְגָךְ, לְפִי שֶׁכָּל | תַּתֵּן לִי אִי מִנְּסִיבָנָא לָךְ, אָמַר לוֹ:

הוא שיהודי צריך "לבוא" ולהכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפלה.

ולקאורה הדבר פלא, דהרי בהמשך הפרשה (ח, טו) מצוה הקב"ה לנח – "צא מן התיבה!" ולפירוש הבעל-שם טוב, ש"תיבה" קאי על התיבות הקדושות דתורה ותפלה – איך יתכן הדבר?

אלא שבאמת כך הוא הסדר בעבודת האדם, שמצד הכונה של "דירה בתחתונים" נדרש הוא לצאת מהתבודדותו והסתגרותו במדרו עם תיבות התורה והתפלה, ולהביא אל העולם כולו את אור הקדושה.

יחד עם זה, מוכרחת ההכנה של "בא אל התיבה". כלומר: ראשית-כל צריך יהודי להשקיע את עצמו בתוך ה"תיבה" דתורה ותפלה, ולהיות שם משך זמן של "שנה תמימה" (פרש"י פרשתנו ח, יד), הכוללת בתוכה את כל שינויי הזמנים האפשריים; ואז, כאשר חדור הוא בתורה ובתפלה ובכל הפרטים, יש בידו הכח לעבודה ד"צא מן התיבה" – שיוצא לעולם התחתון ומקדשו להיות "דירה לו יתברך".

(ע"פ שיחת מוצ"ק פרשת חיי שרה תש"מ, ויש"פ נח תשמ"ה – מותר 'לקראת שבת')

(ב) מכל הבהמה הטוהרה תקח-לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן-הבהמה אשר לא טוהרה הוא שנים איש ואשתו:

ב מכל בעיירא דכניא תסב לך שבעא שבעא דכר ונקבא ומן בעיירא דלא איתהא דכניא היא תריין דכר ונקבא:

כ"ט • הטוהרה • העמידה להיות טוהרה לישראל, למדנו שלמד נח תורה (עירובין יח). שבעה שבעה • כדי שיקריב מהם קרבן בצאתו.

(ג) גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על-פני כל-הארץ:

ג אף מעופא דשמאיא שבעא שבעא דכר ונקבא לקימא זרעא על אפי כל ארעא:

כ"ט • גם מעוף השמים וגו' • בטוהרים – הכתוב מדבר, ולמד סתום מן המפרש.

(ד) כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על-הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי את-כל-היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה:

ד ארי לזמן יומין עוד שבעא אנא מחת מטרא על ארעא ארבעין ומיין וארבעין לילון ואמחי ית כל יקומא די עבדת מעל אפי ארעא:

כ"ט • כי לימים עוד שבעה • (סנהדרין קח) אלו שבעת ימי אבלו של מתושלח הצדיק, שחס הקדוש-ברוך-

הוא על כבודו ועפב את הפרענות. צא וחסב שנותיו של מתושלח, ותמצא שהם כלים בשנת שש מאות

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורות בלוס, אברמוביץ

קלטה טמאים לכל הפחות שנים מכל, אם לא נפרש, כל שהתיבה קולטתו יותר משנים טהור, אלא קאי אקרא דמהעוף למינהו (לעיל ו ב) דפרשינן מאותן שדבקו במינן, ועל זה פירש 'מנא ידע' נח, ומשני 'כל שהתיבה קולטתו טהור', פירוש, שדבקו במינם, ו'כל שאין התיבה קולטתו טמא', פירוש, דבקו בשאינן מינן. וטהורה וטמאה שייכא גבי ערוה, דכתיב (ויקרא יח ב) אל תטמאו בכל אלה: תורה ג

נהירא, שהרי הבין זה ממה שאמר לו יתברך להכניס מהם שבעה, כי כן פירש רש"י גבי ויקח מכל הבהמה הטוהרה (להלן ח ב) אמר נח לא צינה לי הקדוש-ברוך-הוא להכניס מאלו שבעה אלא כדי להקריב מהן קרבן. לךך נראה לי דמה שלמד נח תורה, כדפירש רש"י, והא דקאמר בזבחים 'מנא ידע', לא קאי אטהורים וטמאים, דמנה לא הנה מתרין כלום 'כל שהתיבה קולטתו טהור', שהרי התיבה

ז (ב) מכל הבהמה הטוהרה. פירש רש"י: העמידה להיות טוהרה לישראל, למדנו שלמד נח תורה. ותימה מהא דאמרינן בזבחים פרק פרת חטאת (טט): מנא ידע, כל שהתיבה קולטתו טהור, וכל שאין התיבה קולטתו טמא. אלקא לא ידע אלא מתוך קליטת התיבה. ויש מפרשים שאין להוכיח שלמד תורה אלא מדלא הקריב קרבן ביציאתו מן התיבה אלא מן הטוהרה. והאי נמי לא

שיעור יומי ליום שני א' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת נח
 שנה לחיי נח. פי לַיָּמִים עוֹד • מהו עוד? זמן אחר | כַּנְגַד יַצִּירַת הַנֹּלָד, שֶׁקִּלְקְלוּ לְהַטְרִיחַ לְיוֹצְרָם לְצוּר
 זמן זה, נוסף על מאה ועשרים שנה. אַרְבָּעִים יוֹם • צוּרַת מְמַזְרִים.

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: | ה וַעֲבַד נֹחַ כְּכֹל דֵּי פִקְדֵיהּ יי:
 כש"י • וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בִּיאָתוֹ לַתְּבָחָה.

(ו) וַיִּבֶן בְּנֵי־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה מִיָּם | וַיִּבֶן בַּר שֵׁשׁ מֵאָה שָׁנָיִן וְטוֹפְנָא הָיָה מֵאָה
 עַל־הָאָרֶץ: | עַל אַרְעָא:

(ז) וַיִּבְנֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו אֵתוֹ אֶל־הַתְּבָחָה | וַיַּעֲלֵא נֹחַ וּבְנֵיהֵי וְאִתְתָּהּ וּבְנֵי בְנוֹהֵי עִמָּה
 מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל: | לְחַבְתָּא מִן קָדָם מִי טוֹפְנָא:

כש"י • נֹחַ וּבָנָיו • הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד, לְפִי | וְאֵינּוּ מֵאֲמִין שֵׁיבָא הַמְּבּוּל, וְלֹא נִכְנַס לַתְּבָחָה עַד
 שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי בְּצַעֲרֵי. | שֶׁדְּחָקוּהוּ הַמַּיִם.

(ח) מִן־הַתְּבָחָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַתְּבָחָה אֲשֶׁר אֵינָנָה | ח מִן בְּעִירָא דְכִנְיָא וּמִן בְּעִירָא דֵי לִיתְתָּא
 טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׁ עַל־הָאָרֶץ: | דְּכִנְיָא וּמִן עוֹפָא וְכָל דֵי רַחֲשׁ עַל אַרְעָא:

(ט) שָׁנִים שָׁנִים בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתְּבָחָה זָכַר וַיִּמְכַּה | ט תַּרְיִין תַּרְיִין עֲלֵי לִוְתָּ נֹחַ לְחַבְתָּא דְכַר
 פֶּאֶשֶׁר צוּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ: | וְנִקְבָּא קָמָא דֵי פִקְדֵי יי ית נח:

כש"י • בָּאוּ אֶל נֹחַ • מֵאֲלֵיהֶן. שָׁנִים שָׁנִים • כָּלֵם הַשּׁוּי בְּמִנְיָן זֶה, מִן הַפְּחוּת הָיוּ שָׁנִים:

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורות בלום, אברטוביץ

וגו' ותראך היבשה (לעיל א ט), ובה
 ברא אדם במקום המים והשפיע להם
 טובה, שהיו זורעין הארץ ומעלה
 להם לארבעים שנה, ומרוב טובה
 מררו בהקדוש-ברוך-הוא, שמע
 הקדוש-ברוך-הוא במרדם וציונה
 למים שיבואו עליהם וישטפו אותן.
 מפי רבי ששמע מפי הרב נתן
 אפניאל (ראה ב"ר ה א): תורה ז
 (ז) ויבא נח ויבניו. פירש רש"י:
 האנשים לבד והנשים לבד, לפי שכל
 ימי המבול נאסרו בתשמיש המטה.
 במדרש שאמר הקדוש-ברוך-הוא,
 אני קובר אני הורס אתה בונה,
 המתן עד שיעבור זעם (תנחומא ישן
 י: תורה ח

אדם שרואים ולכלכלם כמו הסומים,
 ואותם בני אדם לשואו עצמן בהנאה
 גבה לבם, וכשרואים המלך עובר היו
 מקללים אותו ואמרו אוי לו לזה
 שפכש אותנו בזה, פעם אחת שמע
 קולם ושאל מה הן אומרים, אמרו לו
 מקללים אותך ואינם עושים כמו
 העורים שהחזנת לאחור, ציונה המלך
 עליהם שיהרגום. כך העולם מתחילה
 היה פלו מים, שאינם רואים ולא
 שומעים ואפילו הכי היו מקלסין
 להקדוש-ברוך-הוא, שנאמר (תהלים צג
 א) נשאו נהרות ה' [נשאו נהרות
 קולם], אמר הקדוש-ברוך-הוא אילו
 הייתי בורא אדם ששומע ורואה פמה
 קילוסין וכמה שבחות היו נתנין לי,
 מיד ציונה? תברך? קווי המים מתחת

(ו) והמבול היה. יש לשאול מאי
 שנא שהביא הקדוש-ברוך-הוא מבול
 יותר משאר מכות. רבותינו ז"ל אמרו
 (סנהדרין קח): ברותחין קלקלו וברותחין
 נדונו. אמנם יש להמשיך הדבר,
 למלך שבנה דירה נאה לחבורה של
 עורים וצוה לכלכלם בריוח, וכל זמן
 שהיה המלך עובר הרף שם היו
 עומדים ומשתתוים כנגד המלך
 ומשבחים לו בקול גדול, פעם אחת
 שמע המלך קולם, אמר מה הקול
 הזה באזני, אמרו לו הם הסומים
 שצויית לכלכלם שם, וכן עושים בכל
 עת ששומעים קול סוסים שלך, אמר
 אילו היו רואין אותי על אחת פמה
 וכמה היו משבחין לי, מיד ציונה
 להחזירם לאחור ולתת במקומם בני

~ נקודות משיחות קודש ~

בדרך ממילא

ובדוגמת הסיפור הידוע על הבעל-שם-טוב, שפעם נצרך לדבר מסויים, הלך לאחד הבתים והקיש על החלון, וכלי לחכות למענה חזר לביתו (ואחר-כך באו אליו ונתנו לו את מבוקשו). וכששאלו אותו: ממה-נפשך - אם הוא סומך על הנס, מדוע בכלל עליו להקיש על החלון? ואם ברצונו לפעול בדרך הטבע, הרי עליו לחכות עד שיענו לו!

והשיב הבעל-שם-טוב, כי רצונו של הקב"ה הוא שיהודי יעשה "כלי", פעולה טבעית, ופעולה זו יכולה להיות אפילו פעולה קטנה כמו נקישת בחלון; ולאחר שהוא מצידו עשה את שלו, יכול הוא כבר לחזור לביתו, ושאר כל הענינים יפעלו מעצמם!...

(על-פי שיחת ש"פ נח תשמ"ה - מתוך 'לקראת שבת')

שנים שנים באו אל נח אל התיבה זכר ונקבה באשר צנה אלקים את נח באו אל נח - מאליהן" (ו, ט. רש"י) נח לא התעסק בהכאת בעלי-החיים אל התיבה, אלא הם באו "מאליהן". ושינו, שלאחר שגח הכין את התיבה, כפי שנוצטה על-ידי הקב"ה - התקבצו וקאו כל בעלי-החיים בדרך ממילא, בלי השתדלות מצידו של נח. ולמדנו מקאן הוראה נפלאה:

יהודי נדרש לעסוק במילוי שליחותו, "אני נבראתי לשמש את קוניי" (סוף קידושין); ואין לו לדאוג לשאר הענינים הנדרשים - כי באשר הוא ממלא את שליחותו, יפעלו שאר הענינים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצידו.

יִבְהוּהוּ לְזִמְן שְׁבַעַת יוֹמִין וּמִי טוֹפְנָא הוּוּ עַל אַרְעָא:

(י) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל-הָאָרֶץ:

יא בַּשָּׁנָה שֶׁתּ מָאָה שְׁנַיִן לַחַיִּי נִחַ בִּירְחָא תַנְיִנָא בְּשַׁבְעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּיוֹמָא הַדִּין אֲתַבְּנֻעוּ כָּל מְבוּעֵי תְהוֹמָא רַבָּא וְכוּי שְׁמִיָּא אֲתַפְתְּחוּ:

(יא) בַּשָּׁנָה שִׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי-נִחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּשַׁבְעַת-עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל-מַעֲיֵנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:

מימניהן. תהום רבה. מדה נגנדה מדה, הם חטאו ב"רבה רעת האדם", ולקו ב"תהום רבה".

כ"י - בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִן. רבי אליעזר אומר: זה מרחשוון, רבי יהושע אומר: זה אדר (סנהדרין ח). נבקעו - להוציא

יבְהוּהוּ מִטְרָא נַחַת עַל אַרְעָא אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלוֹן:

(יב) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

אם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. ארבעים יום וגו'. אין יום ראשון מן המגנן, לפי

כ"י - וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ. ולהלן הוא אומר: "ויהי המבול", אלא כשהורידן, הורידן ברחמים,

דעת זקנים מבועלי התוספות - מהדורות בלום, אברמוביץ

מצאתי בסדר עולם (פ"ד) וזה לשונו: ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה ויהי הגשם על הארץ, עד מתי, עד כ"ז בכסליו. ויגברו המים ועל הארץ (מקצה) חמשים ומאת יום (להלן פסוק בד), עד מתי, עד אחד בסיון וכו'. ואם כן על כרחך הוא סובר שיום ראשון הוא מן המגנן: תורה יג

לי דיום ראשון הוי מן המגנן, והתחילו גשמים לירד מאור ליל יום ראשון, כי מ'ביום הזה' אין ראיה, שהרי בהרבה מקומות 'ביום' ו'ביום' הנה רוצה לומר מליל שלפניו, כמו ביום השביעי [תשבת] (שמות כג יב), וכן כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה (ויקרא כג ח). ולפי זה כלים הארבעים יום בכ"ז בכסליו. וכן

(יא-יב) ארבעים יום. פירש רש"י: יום ראשון אינו מן המגנן לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב ביום הזה נבקעו כל מעינות וגו', ונמצאו ארבעים יום כלים בכ"ח בכסליו. ולא נהירא לי, שהרי הוא עצמו כתב גבי חמשים ומאת יום (להלן ח א), והוא אחד בסיון, כיצד, בכ"ז בכסליו פסקו הגשמים. לכך נראה

שָׁאִין לִילּוֹ עִמּוֹ, שְׁהָרִי כְּתִיב: "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת", נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים יוֹם כְּלִים בְּכ"ח בְּכֶסֶל

יג כִּכְרֵן יוֹמָא קִדִּין עָאל נַח וְשֵׁם וְחַם וְחַם וְנִפְתַּח בְּנֵי נַח וְאִפְתַּח נַח וְתִלְתָּא נְשִׁי כְּנוּהֵי עִמְהוֹן לְתַבּוּתָא: **וַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-יָחִם וַיִּפֹּת בְּנֵי-נֹחַ וַאֲשֶׁת נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי-בָנָיו אֵתָם אֶל-הַתְּבֹה:**

כט"ג ◀ **וַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה** • לְמַדְדַּךְ הַכְּתוּב, שְׁהָיָה בְּנֵי דוֹרוֹ אֹמְרִים: "אֵלּוֹ אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לַתְּבֹה,

יד אֲנִי וְכָל חֵיטָא לְזִנְה וְכָל בְּעִירָא לְזִנְה וְכָל רְחֵשָׁא דְרְחֵשׁ עַל אַרְעָא לְזִנְהֵי וְכָל עוֹפָא לְזִנְהֵי כָּל צִפּוֹר כָּל דְּפָרַח: **וְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צִפּוֹר כָּל-כַּנְּף:**

כט"ד ◀ **צִפּוֹר כָּל כַּנְּף** • דְּבוּק הוּא, צִפּוֹר שֶׁל כָּל מִין כַּנְּף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים (כַּנְּף זֶה, לְשׁוֹן נוֹצָה, כְּמוֹ: (ויקרא א) "וְשִׁפְעָ אוֹתוֹ בְּכַנְפָּיו", שֶׁאֵפְלוּ נוֹצָתָה עוֹלָה. אֵף כֵּן צִפּוֹר, כָּל מִין מְרִאִית נוֹצָה) •

טו וְעַלּוּ עִם נַח לְתַבּוּתָא תְּרִין תְּרִין מִכָּל בְּשָׂרָא דִּי בַּה רוּחָא דְחַיִּי: **וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתְּבֹה שְׁנַיִם שָׁנִים מִכָּל-הַבְּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים:**

טז וְעַלּוּ דְבַר וְנִקְבָּא מִכָּל בְּשָׂרָא עַלּוּ כְּמוֹ דִּי פְקִיד יְתֵה יְיָ וְאֲגַן יְיָ (בְּמִימְרָה) עֲלוּהֵי: **וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בְּשָׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֵּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:**

ד' "בְּעֵדָךְ וּבְעֵד בְּנִיךָ", (איוב ב) "עוֹר כְּעֵד עוֹר", (תהלים א) "מִגֵּן כְּעֵדִי", (שמואל א יב) "הַתְּפַלֵּל כְּעֵד עֲבָדֶיךָ", כַּנְּגַד עֲבָדֶיךָ • **וַיִּסְגֵּר ה' בַּעֲדוֹ** • הִגֵּן עָלָיו שְׁלֹא שְׁכַרוּהָ, הַקִּיף הַתְּבֹה דְבִים וְאֲרִיּוֹת וְהָיָה הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: סִגַּר כַּנְּגִידוֹ מִן הַמַּיִם. וְכֵן כָּל "בְּעֵד" שֶׁבְּמִקְרָא, לְשׁוֹן 'כַּנְּגִיד' הוּא: (בראשית כ) "בְּעֵד כָּל-רְחֵם", (מלכים ב

~ יום שלישי ב' מרחשון ~

יז וַיְהִי הַמִּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתְּבֹה וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ:

כט"ה ◀ **וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ** • מְשַׁקְעַת הָיְתָה בַּמַּיִם אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה, כְּסַפִּינָה טְעוּנָה הַמְּשׁוֹקְעַת מְקַצֶּתָה בַּמַּיִם, וּמִקְרָאוֹת שֶׁלְּפָנָיו יוֹכִיחוּ.

יח וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתְּבֹה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

כט"ו ◀ **וַיִּגְבְּרוּ** • מֵאֲלִיָּהוּ.

יט וַיִּמָּא תְּקִיפוֹ לַחְדָּא לַחְדָּא עַל אַרְעָא וְאִתְחַפִּיאוּ כָּל טוּרְיָא רְמִיָּא דִּי תַחַת כָּל פְּלִהֵרִים הַגְּבִהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:

(כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה מְלֻמְעָלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:

כ חמש עשרי אמין מלעלא תקיפו מיא ואתחפסאו טוריא:

כ"י - חמש עשרה אמה מלמעלה • למעלה של כל גבה כל ההרים, לאחר שהשוו המים לראשי ההרים.

(כא) וַיִּגְוַע כָּל־בְּשָׂר׃ הַרְמִישׁ עַל־הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל־הָאָדָם:

כא ומית כל בשרא דרחש על ארעא בעופא ובבעירא ובחיתא ובכל רחשא דרחש על ארעא וכל אנשא:

(כב) כָּל־אִשׁ׃ נְשַׁמְת־רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ מִכֹּל אִשׁ׃ בְּחִרְבָה מֵתוּ:

כב כל די נשמתא רוחא דחיינ באנפוהי מכל די ביבשמתא מיתו:

כ"י - נשמת-רוח חיים • נשימה של רוח חיים. אשר בחרבה • ולא דגים שביים (סנהדרין קח).

(כג) וַיִּמַח אֶת־כָּל־הַיְקוּם׃ אִשׁ׃ עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ׃ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן־הָאָרֶץ וַיִּשְׁאָר אֲדָמָה וְאִשׁ׃ אֵתוּ בַתְּבָה:

כג ומחא ית כל יקומא די על אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמא ואתמחיאו מן ארעא ואשתאר ברם נח ודי עמה בתבוחא:

כ"י - וימח • לשון ויפעל הוא, ואינו לשון ויפעל, והוא מגזרת "ויפן", "ויבן". כל תבה שסופה ה"א, כגון: בנה, מחה, קנה, כשהוא נותן י"ו יו"ד בראשה, נקוד בחיריק תחת הי"ו"ד. אף נח • לבד

~ נקודות משיחות קודש ~

הוראה כפולה בעבודת השליחות

וישאָר אף נח

"אף נח – לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: הנה גונח וכוהה דם" (ז, כג. רש"י)

בשעם שהיה נח "גונח וכוהה דם" – מביא רש"י ב' פירושים: (א) "מטורח הבהמות והחיות". (ב) "איחר מזונות לארי והפישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם".

וכד דייקת בב' פירושים אלו, מורים הם הַרְף בעבודת ה':

הפירוש הראשון, שגנח הנה "גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות" – מלמדנו עד כמה צריך יהודי להתמסר לשליחותו, להשפיע ולסייע לאלו הנמצאים בשפל המדרגה, ואפילו לכאלו שמצד מצבם הרוחני נדמים כ"בהמות" ו"חיות"; גם אם הדבר כרוך בטורח רב, עד כדי מצב של "גונח וכוהה דם" ר"ל, עליו להמשיך ולקיים את שליחותו, ויהימה.

איבְּרָא, דְּכִאָּשֶׁר יְהוּדֵי מְגִיל אֶת עֲצָמוֹ שְׁלֵא לְהִתְחַשֵּׁב בְּטוֹרַח וְהַקוֹשִׁי, אֶלָּא לְהִתְמַסֵּר לְשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה בְּכָל מִצְבָּ – עָלוּל הוּא לְחֹשֶׁב, כִּי כִשֵּׁם שֶׁהוּא מוֹכֵן לוֹתֵר עַל מְנוּחַת הַגּוֹף שֶׁלוֹ וְצָרְכּוֹ הַגִּשְׁמִיִּים, כִּף יִנְהַג גַּם עִם זולתו "בְּחֻזֵּק יָד" וְיִתְבַּע מִמֶּנּוּ שְׁיִוֵּתֵר עַל צָרְכּוֹ שְׁלוֹ;

וְזֶהוּ שְׁקֵא־מִשְׁמַע־לֵן הַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי, שֶׁנֶּחַ נֶעֱנֵשׁ רַק מִשׁוּם "שְׂאִיחַר מְזוֹנוֹת לְאָרִי", וְהִינּוּ כִּי לְצָרְכֵי הַזּוּלָת יֵשׁ לְדֹאוֹג בְּשְׁלִימוֹת, וְאִם מוֹחֲסִירִים בְּכֶף אוֹ אֶפִּילוֹ רַק מֵאֲחֵרִים – מְגִיעַ עַל כֶּף עוֹנֵשׁ חֶסֶד־וְשְׁלוֹם.

הַגּוֹי־אוֹמֵר: מֵעֲצָמְךָ צָרִיךְ אֶתָּה לְתַבּוּעַ מְדַרְגוֹת נְעֻלוֹת שֶׁל "אֲתִכְפִּיא"; אוּלַם בְּשִׁבִיל הַזּוּלָת צָרִיךְ אֶתָּה לְהַעֲמִיד אֶת כָּל מֵה שֶׁהוּא צָרִיךְ, "אֶפִּילוֹ סוּס לְרַכֵּב עָלָיו וְעָבַד לְרוּיֵן לְפָנָיו", בְּעֵתוֹ וּבְכֹמֶנּוּ!

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ה' ע' 35 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

שיעור יומי ליום שלישי ב' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת נח
 נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: (בי"ד) גונח וכוהה דם | לָאֲרִי, וְהַפִּישׁוּ, וְעַלְיוֹ נֹאמַר: (משלי יא) "הֵן צַדִּיק בְּאֶרֶץ
 מִטְרָח הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵחַר מִזִּנּוֹת
 יִשְׁלַם".

(כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם: | כד ויתקיפו מַיָּא עַל אַרְעָא מָאָה וְחֲמִשִּׁין
 יוֹמִין:

ח (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת כָּל־הַחַיָּה וְאֶת־
 כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֵה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ
 עַל־הָאָרֶץ וַיִּשְׂפוּ הַמַּיִם:

כ"ט - וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים. זֶה הַשֵּׁם, מֵדַת הַדִּין הוּא, | אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וּגְו'. מֵה זָכַר לָהֶם לְבִהְמוֹת? זְכוּת
 וְנִהְפְּקָה לְמֵדַת רַחֲמִים עַל־יְדֵי תַפְלַת הַצַּדִּיקִים, | שְׁלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם קִדְּם לְכֹן, וְשְׁלֹא שָׁמְשׁוּ בַּתְּבֵה.
 וְרִשְׁעָתָם שֶׁל רְשָׁעִים הוֹפְקֶת מֵדַת רַחֲמִים לְמֵדַת | וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ. רוּחַ תְּנַחֲמִין וְהַנְחָה עֲבָרָה
 הַדִּין, שֶׁנֹּאמַר: (בראשית ו) "וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם | עַל הָאָרֶץ. עַל עֲסָקֵי הָאָרֶץ. וַיִּשְׂפוּ. כְּמוֹ:
 וּגְו' וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה" וְהוּא שֵׁם מֵדַת רַחֲמִים. וַיִּזְכֹּר | "כְּשׁוֹף חֲמַת הַמֶּלֶךְ", לְשׁוֹן הַנְחַת חֲמָה.
 (אסתר ב)

(ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּפְּלָא
 הַגֹּשֶׁם מִן־הַשָּׁמַיִם:

כ"ט - וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת. כְּשֶׁנִּפְתְּחוּ כְּתִיב: "כָּל | וַיִּפְּלָא. וַיִּמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלָא
 מַעֲיֵנוֹת", וְכֵאן אֵין כְּתִיב "כָּל", לְפִי שֶׁנִּשְׁתַּיְרוּ מֵהֶם | רַחֲמִיךְ", (בראשית כג) "לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ".
 אוֹתָן שֵׁשׁ בְּהֶם צָרָךְ לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצֵא

(ג) וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלּוֹךְ וְשׁוֹב
 הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:

כ"ט - מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם. הַתְּחִילוּ לַחֲסֹר, | הַגֹּשְׁמִים, הָרִי ג' מִפְּסָלוֹ וְכ"ט מִשְׁבַּת, הָרִי ל"ב,
 וְהוּא אֶחָד בְּסִינּוֹן, כִּיצַד? - בְּכ"ז בְּכִסְלוֹ פְּסָקוֹ | וּשְׁבַט וְאָדָר וְנִינְסָן וְאִיר - קי"ח, הָרִי ק"נ.

דעת זקנים מכעלי התוספות - מהדורות כלום, אברטוביץ

(כג) וַיִּשְׁאֹר אֶף נֹחַ. נִמְצָא בְּשֵׁם רַבִּי | כָּל זֶה חֲשׁוֹב אַרְבָּעִים יָמִים (ו) מִיְרִידָה
 יְהוּדָה חֲסִיד, מִכָּאן רַמְזוֹ לְעוֹג שְׁפֹלֵט | [ו]חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם מִתְּגַבְּרוֹת, לֹא
 מִן הַמַּבּוּל, 'אֶף נֹחַ' עוֹלָה בְּגִימְטְרִיָּא | תִּמְצָא שֶׁהֵיוּ פְּלִין עַד אֶחָד בְּסִינּוֹן, וְאִם
 'עוֹג': תוֹרָה כֹּד | פֶּן לֹא נִחָה הַתִּיבָה מֵאִיר, עַד יוֹם
 ח (א) וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ. אוֹתוֹ רוּחַ | שְׁבָעָה [עֶשְׂרִי] בְּסִינּוֹן, וְנִחָה בְּשִׁשָּׁה
 שֶׁנֹּאמַר בּוֹ (לעיל א) מִרְחַפְתָּ, הוֹלֵךְ עַל | עֶשֶׂר יָמִים לְאַחַר שְׁפִסֵּק תְּגַבְּרוֹת:
 הַמַּיִם בְּשַׁעַת הַמַּבּוּל וְהַחֲזִיר הַמַּיִם | כְּעֵשְׂרִי וּגְו', זֶהוּ אָב, שֶׁהוּא עֵשְׂרִי
 לְכַשְׁתֵּיב בַּתְּחִילָה, וְאוֹתוֹ רוּחַ הַעֲבִיר | לְמִרְחָשׁוֹן שָׁבוּ הַתְּחִילוֹ הַגֹּשְׁמִים
 עֲכָשְׁיוֹ וְנַחוּ הַמַּיִם: תוֹרָה ב | לִירֵד, שְׂאִין לְפָרֵשׁ עֵשְׂרִי לְהַפְּסָקָה
 (ג-יג) וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה | וְהוּא אֱלֹל, שְׁהָרִי פִּירֵשׁ רִשִׁי: וַיְהִי
 חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם. הֵינּוּ, בְּאֶחָד | מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ וּגְו', מִקֶּץ
 בְּסִינּוֹן: וַתִּנַּח הַתִּיבָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי | אַרְבָּעִים יוֹם מִשְׁנָרְאוֹ רֹאשֵׁי הַהָרִים.
 הוּא סִינּוֹן, שֶׁהוּא שְׁבִיעִי (ז) לְכִסְלִיו | וְאִם פֶּן לְפִירוּשׁוֹ וּלְפִי הַמִּקְרָאוֹת יֵשׁ
 שְׁפָסְקוּ בּוֹ הַגֹּשְׁמִים. שְׂאִין לְפָרֵשׁ | שְׁשִׁים יוֹם מִשְׁנָרְאוֹ רֹאשֵׁי הַהָרִים עַד
 שְׁבִיעִי לִירִידַת גֹּשְׁמִים דְּהֵינּוּ | שְׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְאִם הֵייתִי אוֹמֵר
 מִרְחָשׁוֹן וַיְהִי שְׁבִיעִי אִירֵי, שְׁהָרִי עַם | שְׁלֹא נָרְאוֹ עַד אֱלֹל, כְּשֶׁתְּחַשְׁבוּ

(ד) וַתִּנַּח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הַרִי אֲרָרַט:
וַיִּנַּח תְּבוֹתָא בִּירְחָא שְׁבִיעָא בְּשַׁבְעַת עֶשְׂרִי יוֹמָא לִירְחָא עַל טוּרֵי קַרְדּוּ:

חֲמִשָּׁעֶשְׂרֵה אַמָּה, וְחִסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינּוֹן עַד אֶחָד בְּאָב חֲמִשָּׁעֶשְׂרֵה אַמָּה לְשָׁשִׁים יוֹם, הַרִי אַמָּה לְאַרְבָּעָה יָמִים, נִמְצָא שְׁבַט"ז בְּסִינּוֹן לֹא חִסְרוּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְּחָה הַתֵּבָה לְיוֹם הַמַּחְרָת. לְמַדְתָּ, שֶׁהִיְתָה מְשַׁקַּעַת אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה בְּמִים שָׁעַל רֹאשֵׁי הַהָרִים.

כִּי"ג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. סִינּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְכִסְלוֹ שְׁבוּ פֶסְקוּ הַגְּשָׁמִים. בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם. מִכָּאן אַתָּה לְמַד שֶׁהִיְתָה הַתֵּבָה מְשַׁקַּעַת בְּמִים אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה, שֶׁהַרִי כְּתִיב: "בְּעֶשְׂרֵי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים", זֶה אָב שֶׁהוּא עֶשְׂרֵי לְמַחְרָשׁוֹן לִירִידַת גְּשָׁמִים, וְהֵם הָיוּ גְבוּהִים עַל הַהָרִים

(ה) וַתָּמִים הָיוּ הַלֹּךְ וְחֹסֵר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֶשְׂרֵי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים:
הַיּוֹמָא הוּוּ אֲזִלִּין וְחִסְרִין עַד יְרְחָא עֶשְׂרִיבָּרָא בְּעֶשְׂרִיבָּרָא בְּחַד לִירְחָא אַתְחַזִּיאוּ רִישֵׁי טוּרֵיבָּא:

אַתָּה מוֹנֶה אֶלָּא לְהַפְסָקָה, שֶׁהָרִי לֹא פָּלוּ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יְרִידַת גְּשָׁמִים, וַיִּמָּאֵה וַחֲמִשִּׁים שֶׁל תְּגַבְרַת הַמִּים עַד אֶחָד בְּסִינּוֹן, וְאִם אַתָּה אֹמֵר שְׁבִיעִי לִירִידָה, אֵין זֶה סִינּוֹן. וְהָעֲשִׂירִי אֵי אֶפְשָׁר לְמַנּוֹת אֶלָּא לִירִידָה, שְׂאֵם אַתָּה אֹמֵר לְהַפְסָקָה וְהוּא אֶלּוּל, אֵי אַתָּה מוֹצֵא

כִּי"ג בְּעֶשְׂרֵי וְגו', נִרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים. זֶה אָב, שֶׁהוּא עֶשְׂרֵי לְמַחְרָשׁוֹן שֶׁהַתְּחִיל הַגְּשָׁם. וְאִם תֹּאמַר הוּא אֶלּוּל, וְעֶשְׂרֵי לְכִסְלוֹ שֶׁפֶסֶק הַגְּשָׁם, כְּשֵׁם שֶׁאַתָּה אֹמֵר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי", סִינּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה. אֵי אֶפְשָׁר לומר כֵּן, עַל כְּרִתְךָ, שְׁבִיעִי אֵי

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורות כלום, אברמוביץ

אָבֵל קָשָׁה לִי דְמֵאחַר שְׁצַרִּיכִים לומר שֶׁהָיוּ אֵילָנוֹת עַל הַהָרִים וְנִתְּרָאוּ קוֹדֶם שֶׁנִּרְאוּ הַהָרִים (כדפירוש רש"י) [כְּדַמְפְּרָשׁ], מְדוּעַ לֹא כְּתוּב יוֹם רִאֲיִיתִי הָאֵילָנוֹת כְּמוֹ שְׁכְּתוּב יוֹם רִאֲיִיתִי הַהָרִים, וְכִי תִּמָּא שְׂלֵא נִשְׂאָר שׁוֹם אֵילָן כִּי אִם זֵית כְּדַכְּתִיב (לעיל ז טו) וַיִּמַּח [אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה] וְגו', כִּי בֵּן מִשְׁתַּמֵּעַ (לפרש) [לְפִירוּשׁ רִש"י] דְּגַבִּי וַיִּשַׁע כָּרָם (להלן טו) שְׁכָשְׁכַנְסֵנָּח בְּתִיבָה הַכְּנִיס עִמּוֹ תְּבִילֵי זְמוּרוֹת (בד"ר לא יד, ע"ש). מְכַלֵּל דְּלֹא נִשְׂאָרוּ אֵילָנוֹת, וּמִשׁוֹם רִאֲיִיתִי אֵילָן אֶחָד לֹא כְּתוּב יוֹם רִאֲיִיתוֹ. מְכַלֵּמֶקוֹם קִשְׂיָא לִי, מִפְּנֵי מָה נִשְׂאָר זֵית מִשְׂאָר אֵילָנוֹת. וְאִם תֹּאמַר שֶׁנִּשְׂאָר בְּזִכּוֹת שְׁעִתִּידִין לַעֲשׂוֹת מִפִּירוֹתָיו שֶׁמֶן לְמֵאֹר, גַּם כָּרָם עֲתִידִין לַעֲשׂוֹת מִפִּירוֹתָיו נִסְכִּים. וּמִיָּהוּ יֵשׁ לומר שֶׁכָּרָם הָיָה לוֹ תִּקְנָה בְּהַכְּנַסֵּת זְמוּרוֹת לְתִיבָה, אָבֵל לְזֵית לֹא הָיָה יָכוֹל נִחַ לַעֲשׂוֹת תִּקְנָה זוֹ, כִּי תִּתְיַבֵּשׁ בְּשַׁנַּת הַמַּבּוּל, יוֹתֵר מִכָּרָם, וְלִכְךָ נִשְׂאָר זֵית וְלֹא כָּרָם: תורה ד

בְּתַמּוּז, וְלֹא מִצָּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחָה. וְאוֹמֵר אֲנִי, שְׂגַם רָמְזוֹ לְתַחֲלִילַת הַחוּרְבָן שֶׁהָיָה בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, שֶׁהוּבַקְעָה הַעִיר, וְלֹא מִצָּאוּ בּוֹ מְנוּחָה יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ יוֹנָה. וְהַמְתִּין עוֹד שְׁבַעָה יָמִים [וַיִּשְׁלַח עוֹד אֶת הַיּוֹנָה] וַיִּמְצָאָה זֵית, כְּדַכְּתִיב וְהָיָה גַלְיָה זֵית טָרַף בְּפִיהָ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם צָרִיף לומר שֶׁנִּרְאוּ רֹאשֵׁי הָאֵילָנוֹת. וְהַמְתִּין עוֹד שְׁבַעָה יָמִים, וַיִּשְׁלַח עוֹד, וְהוּא חוֹדֶשׁ עֶשְׂרִי שֶׁהוּא אָב, עֶשְׂרִי לִירִידָה, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, וְלֹא יִסְפָּה שׁוּב אֵלָיו עוֹד, כִּי מִצָּאָה מְנוּחָה עַל רֹאשֵׁי הַהָרִים שֶׁנִּרְאוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהָא לֶךְ שְׁשִׁים יוֹם מִפְּסִיקַת תְּגַבְרַת עַד שֶׁנִּרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים, כְּמוֹ לְפִירוּשׁ רִש"י, [וּמֵאֶחָד בְּאָב שֶׁנִּרְאוּ עַד אֶחָד בְּתַשְׂרִי, שִׁשׁ שָׁשִׁים יוֹם בִּינְיָהֶם, חָרְבוּ הַמִּים, כְּדַכְּתִיב בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמִּים, חָשׁוּב וְתִמְצָא מִשְׁנִרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים עַד שֶׁחָרְבוּ הַמִּים שְׁשִׁים יוֹם כְּמוֹ פִירוּשׁ רִש"י. וְכֵן מִצָּאֵתִי בְּסִדֵּר עוֹלָם (פ"ד) כְּמוֹ שֶׁפִּירְשֵׁתִי, אָמְנָם אֵין זֶה לְשׁוֹנוֹ.

דְּהִינּוּ אַמָּה בְּאַרְבָּעָה יָמִים, וְאִם כֵּן בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר יָמִים חִסְרוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר יָמִים מִשְׁהַתְּחִילוֹ לְחַסֵּר נִתְּחָה עַל הַהָרִים, וְאִם כֵּן תִּמְצָא שֶׁהִיְתָה מְשׁוּקַעַת בְּמִים אַחַת עֶשְׂרֵה אַמּוֹת. כֵּן זֶה פִּירֵשׁ רִש"י. וְקָשָׁה הָא דְּפִרִישׁ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נַח, דְּהִינּוּ מִשְׁנִרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים, דְּאִם כֵּן הַיּוֹנָה אֲשֶׁר שִׁלַּח שְׁבַעָה יוֹם לְאַחַר אוֹתָם אַרְבָּעִים יוֹם מְדוּעַ לֹא מִצָּאָה מְנוּחָה, וְהֵלֵא הִיְתָה יָכוֹלָה לְהִיּוֹת נִתְּחָה עַל הַהָרִים. לְכָךְ פִּירֵשׁ (רש"י) [רַבְּנֵי תַּם], וְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁהַתְּחִילוֹ הַמִּים לְחַסֵּר. וְלִפִּי עֲנִיּוֹת דְּעִתֵּי צָרִיף לומר שֶׁהָיוּ אֵילָנוֹת עַל הַהָרִים שֶׁנִּרְאוּ כְּכָר. וְכֵן הָיָה מְעֻשָׂה, וַיִּחְסְרוּ הַמִּים מִקְצֵה הַמִּשְׁמַיִם וַיִּמָּאֵת יוֹם וְהוּא אֶחָד בְּסִינּוֹן. וַתִּנַּח הַתֵּיבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּסִינּוֹן, וְאַרְבָּעִים יוֹם אַחַר שֶׁהַתְּחִילוֹ הַמִּים לְחַסֵּר, וַיִּפְתַּח נַח חִלּוֹן הַתֵּיבָה, וְהוּא בְּעֶשְׂרֵה בְּתַמּוּז, וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב מִיָּד, וְלֹא עָשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, וְהוּא הַמְתִּין שְׁבַעָה יָמִים, וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה, וְהָיָה שְׁבַעָה עָשָׂר

שיעור יומי ליום שלישי ב' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת נח
 "בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ",
 שְׁהָרִי מִקֶּץ אַרְבָּעִים, מִשְׁנָרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים, שָׁלַח
 אֶת הָעוֹרֵב, וְכִ"א יוֹם הוֹחִיל בְּשְׁלִיחוֹת הַיּוֹנָה, הָרִי
 שָׁשִׁים יוֹם מִשְׁנָרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים עַד שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי
 הָאָדָמָה. וְאִם תֹּאמַר בְּאֵלּוּל נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחָרְבוּ
 בְּמִרְחֻשׁוֹן וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ "רְאִישׁוֹן", וְאִין זֶה אֵלָּא
 תְּשָׁרִי, שְׁהוּא רְאִישׁוֹן לְבְרִיאַת עוֹלָם, וְלִרְבֵי הַיּוֹשֵׁעַ
 הוּא נִסְוֹן.

(ו) וַיְהִי מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן
 הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:
 וַיִּהְיֶה מִסּוּף אַרְבָּעִין יוֹמִין וַיִּפְתַּח נֹחַ יַת
 פֶּתַח תֵּבֹתָא דִּי עֶבֶד:

כ"ט - מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם • מִשְׁנָרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים. אֶת חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה • לְצַהַר (כ"ט), וְלֹא זֶה פֶּתַח
 הַתֵּבָה הָעֲשׂוּי לְבִיאָה וּיצִיאָה.

(ז) וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא וַיָּצוּא וְשׁוֹב עַד-יִבְשֶׁת
 הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:
 וַיִּשְׁלַח יַת עוֹרֵב וַיִּנְפַק מִפֶּק וְיָבִיט עַד
 דִּיבִישׁוּ מֵיָא מֵעַל אַרְעָא:

כ"ט - וַיֵּצֵא וְשׁוֹב • הוֹלֵךְ וּמִקֶּץ סְבִיבוֹת הַתֵּבָה, וְלֹא
 הֵלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹתוֹ, שְׁהָיָה חוֹשְׁדוֹ עַל בֵּת זוּגוֹ, כְּמוֹ
 שֶׁשְׁנִינּוּ בְּאַגְדַּת חֶלֶק' (סנהדרין קח) • עַד יִבְשֶׁת הַמַּיִם •
 פְּשוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, אֲבָל מִדְּרַשׁ אַגְדָּה: מוֹכֵן הָיָה

(ח) וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם
 מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה:
 ח וַיִּשְׁלַח יַת יוֹנָה מִלְּוֹתָה לְמַחְזֵי הַקָּלִיאוּ
 מֵיָא מֵעַל אִפֵּי אַרְעָא:

כ"ט - וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה • לְסוּף שְׂבַעַת יָמִים, שֶׁחָרִי
 כְּתִיב: "וַיִּיחַל עוֹד שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם". מִכְּלָל זֶה
 אִתָּה לְמַד, שְׂאָף בְּרֵאשׁוֹנָה הוֹחִיל שְׂבַעַת יָמִים.

(ט) וְלֹא-מִצָּאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו
 אֶל-הַתֵּבָה בֵּרִימִים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ
 וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵתָהּ אֵלָיו אֶל-הַתֵּבָה:
 ט וְלֹא אִשְׁפַּחַת יוֹנָה מְנוַח לְפָרְסַת רַגְלָהּ
 וְתִבַּת לִוְתָה לְתִבּוֹתָא אַרְי מֵיָא עַל אִפֵּי כָל
 אַרְעָא וְאוֹשִׁיט יְדָה וְנִסְבָּה וְאַעִיל יַתָּה
 לְוֹתָה לְתִבּוֹתָא:

(י) וַיַּחַל עוֹד שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּף שַׁלַּח
 אֶת-הַיּוֹנָה מִן-הַתֵּבָה:
 י וַאֲוִרִיף עוֹד שְׂבַעַת יוֹמִין אַחֲרֵינִין וְאוֹסִיף
 שַׁלַּח יַת יוֹנָה מִן תִּבּוֹתָא:

כ"ט - וַיַּחַל • לְשׁוֹן הַמִּתְנָה, וְכֵן (איוב כט): "לִי שְׁמַעוּ וַיַּחֲלוּ", וְהִרְבָּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא.

(יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֵת עֹרֵב וְהִגִּיהָ עַל-הַזֵּית
 טָרְף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי-קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:
 יא וְאִתָּת לְוֹתָה יוֹנָה לַעֲדוֹן רַמְשָׁא וְהָא טָרְף
 יִתָּא תְּבִיר נְחִית כְּפּוּמָה וַיֵּדַע נֹחַ אַרְי
 קָלִיאוּ מֵיָא מֵעַל אַרְעָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהויות בלום, אברטוביץ
 (יא) וְהִגִּיהָ עַל-הַזֵּית טָרְף בְּפִיהָ. נֹחַ כִּי קָלוּ הַמַּיִם, שְׂאֵם לֹא בָּן אֵלָּא עַל-הַזֵּית גְּדוֹל, מִנָּא יֵדַע, וְהָלֵא שְׂמָא עַל
 מִלְּשׁוֹן כָּל טָרְפֵי צְמַחַת תִּיבִישׁ (יחזקאל
 יז ט), שְׁהוּא מִתְּפָרֵשׁ סְמִדָּר, וְלִכְךָ יֵדַע

ומדַבֵּשׁ אֲגָדָה: לְשׁוֹן מְזוֹן, וְדַרְשׁוּ (עירובין יח): בְּפִיָּה, לְשׁוֹן מְאָמֵר. אָמְרָה: 'יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִין כְּפִיִּי בְּיַדְךָ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא מִתּוֹקִין כְּדָבָשׁ בְּיַדִּי בְּשׂוּרֵי-דָבָשׁ'.

כִּי-יִטְרַף בְּפִיָּה • אוֹמֵר אֲנִי שְׂזָכָר הִיָּה, לְכֵן קוֹרְאוּ פְעָמִים לְשׁוֹן זָכָר וּפְעָמִים לְשׁוֹן נְקֵבָה, לְפִי שֶׁפֶל יוֹנָה שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן נְקֵבָה, כְּמוֹ (שיר השירים ה): "כִּיֹּנִים עַל אִפְיָקִי מִיַּם רוּחַצוֹת", (יחזקאל ז): "כִּיֹּנִי הַגְּאִיּוֹת כָּלֶם הוֹמוֹת", (הושע ז): "כִּיֹּנָה פּוֹתָה". טְרַף • חֲטָף,

יב וְאוֹרִיף עוֹד שְׂבַעָה יוֹמִין אַחֲרָיִךְ וְשִׁלַּח יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפֶת לְמִתּוֹב לְוֹתָה עוֹד:

(יב) וַיִּיחַל עוֹד שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יָסְפָה שׁוֹבֵא-אֵלָיו עוֹד:

כִּי-יִיחַל • הוּא לְשׁוֹן וַיִּחַל, אֲלֹא שְׂוָה לְשׁוֹן וַיִּפְעַל וְזֶה לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל: וַיִּחַל, וַיִּמְתֵּן. וַיִּיחַל, וַיִּתְמַתֵּן.

יג וְהָיָה בַשָּׁתָּה מֵאָה וְחֵד שְׁנַיִן בְּקִדְמָאָה בְּחֵד לְיִרְחָא נְגוּבֵי מִיָּא מְעַל אֲרַעָא וְאַעֲדֵי נַח יָת חוּפְאָה דְתַבּוּתָא וְחִזָּא וְהָא נְגוּבֵי אִפִּי אֲרַעָא:

(יג) וַיְהִי בְּאַחַת וּשְׁשִׁמָּאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נָח אֶת-מִכְסֵה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה:

כִּי-יִבְרָאשׁוֹן • לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תְּשָׁרִי, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִיָּסָן (ראש השנה יב). חָרְבוּ • נַעֲשֶׂה כְּמִין טִיט, שֶׁקָּרְמוּ פְּנֵיהָ שֶׁל מַעֲלָה.

יד וּבְיִרְחָא תְּנַיְנָא בַעֲשָׂרִין וְשִׁבְעָא יוֹמָא לְיִרְחָא יְבִישַׁת אֲרַעָא:

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבָּשֶׂה הָאָרֶץ:

דור המבול, שָׁנָה תְּמִימָה הִיָּה. יְבָשָׂה • נַעֲשֶׂה גָרִיד כְּהַלְכָתָה.

כִּי-יִבָּשֶׂה וָעֶשְׂרִים • וּרְיִדְתָּן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ כִּי-זוֹ, אֵלּוּ יִיָּא יָמִים שֶׁהַחֲמָה יִתְּרָה עַל הַלְבָנָה, שֶׁמִּשְׁפֵּט

~ נקודות משיחות קודש ~

גַּם חֹדֶשׁ הָעֶבֶר (פמ"ג יו"ד פ"ד סקכ"ד). וּמִכִּיֵּן שֶׁבִּשְׁנַת הַמַּבּוּל לֹא שִׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת, וְשָׁנָה זוֹ לֹא נִכְנְסָה לְמִסְפַּר שְׁנַיִ עוֹלָם לְגַבִּי כְּמָה דְבָרִים – לֹא נִחְשְׁבָה לְשָׁנָה גַּם לַעֲנֵן זֶה.

שֶׁמִּשְׁפֵּט דוֹר הַמַּבּוּל, שָׁנָה תְּמִימָה הִיָּה (רש"י ח, יד) אָמְרוּ רַבּוּנָא, שֶׁבְרֵיָה שְׂאִין בַּה עֲצָם, אֵינָה חִזָּה שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים וְאֵינָה מִתְקַיְמַת י"ב חֲדָשׁ (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א, א). וְקָשָׁה, אִיךְ הַתְּקִימוּ בְרִיּוֹת אֵלּוּ בַתְּכָה. וְגַשׁ לִזְמַר, דְּהִנֵּה דְבָר זֶה תְּלוּי בְּסִיבּוּב הַמַּזְלוֹת וּבְקִדְוֶשׁ הַחֲדָשִׁים, שְׁחָרִי אִם נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה, מִתְקַיְמַת בְּרֵיָה כְּזוֹ י"ג חֲדָשִׁים,

(רשימות חוברת סד)

~ יום רביעי ג' מרחשון ~

טו וּמִלֵּיל י"ז עַם נַח לְמִימָר:

(טו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר:

טז פּוֹק מִן תְּבוּתָא אֶת וְאַתְתָּךְ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ כְּנֵךְ עִמָּךְ:

(טז) צֵא מִן-הַתֵּבָה אֲתָה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי-בְנֵיךָ אִתְּךָ:

כִּי-יִצֵּא אֲתָה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ • אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, כְּאֵן הַתִּיר לָהֶם תִּשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

יִכַּל חֵתָא דַעֲמָךְ מִכָּל בְּשָׂרָא בְּעוֹפָא
וּבְבַעֲיָרָא וּבְכָל רִחְשָׁא דְרִחְשׁ עַל אַרְעָא
אֲפִיק עֲמָךְ וְיִתְגַּלְדוּן בְּאַרְעָא וְיִפְשׁוּן וְיִסְגּוּן
עַל אַרְעָא:

(י) כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אֵתָךְ מִכָּל־בֶּשֶׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
וּבְכָל־הַרְמֹשׁ הַרְמֹשׁ עַל־הָאָרֶץ הֵיבֵא אֵתָךְ וְשָׂרְצוּ
בָאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ:

הוֹצִיאָם אִתָּךְ. וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ. וְלֹא בַתְּכָה, מִגִּיד
שָׂאף הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף נֶאֱסְרוּ בַתְּשֻׁמִּישׁ.

כש"י ◀ הוֹצֵא • הוֹצֵא" כְּתִיב, "הֵיבֵא" קָרַי. "הֵיבֵא",
אָמַר לָהֶם שְׂיֵצְאוּ. "הוֹצֵא", אִם אֵינֶם רוֹצִים לְצֵאת,

יח וּנְפַק נַח וּבְנוּהֵי וְאִתְתַּה וּנְשֵׁי בְנוּהֵי
עָמָה:

(יח) וַיֵּצְאוּ־נַח וּבְנוֹ וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בְנוֹ אִתּוֹ:

יט כָּל חֵתָא כָּל רִחְשָׁא וְכָל עוֹפָא כָּל דְרִחְשׁ
עַל אַרְעָא לְזַרְעֵיתְהוֹן נְפִקוּ מִן תְּבוּתָא:

(יט) כָּל־הַחַיָּה כָּל־הַרְמֹשׁ וְכָל־הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ
עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתְּכָה:

כש"י ◀ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם • קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם עַל־מִנַּת לְדַבֵּק בְּמִינּוּ.

כ וּבְנָא נַח מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ וַיְנַסִּיב מִכָּל
בְּעִירָא דְכָנָא וּמִכָּל עוֹפָא דְכִי וַאֲפִיק עֲלוֹן
בְּמִדְּבַחָא:

(כ) וַיִּבְנוּ נַח מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה
וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ:

כש"י ◀ מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה • אָמַר: לֹא צָוָה לִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהַכְנִיס מֵאֵלוּ שְׂבָעָה שְׂבָעָה, אֲלֵא כְּדִי
לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מִהֶם (כּוּרַשִׁית רַבָּה, פְּרֹשָׁה כ"ו וּפְרֹשָׁה ל"ד) •

כא וּקְבִיל יְיָ בְּרַעְוָא יְת קוֹרְבָנָה וְאָמַר יְיָ
בְּמִימְרָה לֹא אוֹסֵף לְמִילַט עוֹד יְת אַרְעָא
בְּדִיל חוֹבֵי אֲנָשָׁא אַרִי יִצְרָא לְפָא דְאֲנָשָׁא
בִישׁ מוֹזְעִירָה וְלֹא אוֹסֵף עוֹד לְמַחְחֵי יְת כָּל
דְּחֵי פְּמָא דְעֻבְדִית:

(כא) וַיִּירַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֵּאמֶר יְהוָה אֶל־לְבוֹ
לֹא אוֹסֵף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם
כִּי יִצַּר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אוֹסֵף עוֹד לְהַבּוֹת
אֶת־כַּלְחֵי בְּאִשֶׁר עֲשִׂיתִי:

מַעֲבַר מִי נַח", וְלֹא מְצִינּוּ בַּה שְׂבוּעָה אֲלֵא זו, שְׂכַפְל
דְּבָרָיו, וְהִיא שְׂבוּעָה, וְכֵן דְּרָשׁוּ חֲכָמִים בְּמַסְכַּת
שְׂבוּעוֹת (דף לו').

כש"י ◀ מִנְעֻרָיו • "מִנְעֻרָיו" כְּתִיב, מִשְׁנַעֲרַע לְצֵאת מִמְעֵי
אִמּוֹ, נִתֵּן בּוֹ יִצַּר הַרַע. לֹא אוֹסֵף • "וְלֹא־אוֹסֵף". כָּפַל
הַדָּבָר לְשְׂבוּעָה, הוּא שְׂכַתוֹב (ישעיה נד) "אֲשֶׁר נִשְׂבַּעְתִּי

כב עוֹד כָּל יוֹמֵי אַרְעָא זְרוּעָא וְחֻצְדָּא וְקוֹרָא
וְחוּמָא וְקִנְטָא וְסִתְוָא וַיִּמָּם וְלִילֵיָא לֹא
יִבְטְלוּן:

(כב) עוֹד כָּל־יוֹמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקִיץ
וְחֹרֵף וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

ב"י • קָר • קָשָׁה מְחַרֵּף. חֹרֵף • עֵת זְרַע שְׁעוֹרִים
וְקִטְנוֹת, הַחֲרִיפִין לְהַתְּפִישׁ מֵהַר. קָר, הוּא חֲצִי שְׂבָט
וְאָדָר וְחֻצֵי נִיסָן (מַהֲרֵש"ל). קָצִיר, חֲצִי נִיסָן וְאִיר וְחֻצֵי
סִינּוֹן. קִיץ • הוּא זְמַן לְקִיטַת תְּאֵנִים וְזְמַן שְׂמִינְבָשִׁים
אוֹתָן בְּשָׂדוֹת, וְשָׁמוּ קִיץ, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ב טו) : "וְהִלַּחֵם

כש"י ◀ עוֹד כָּל־יוֹמֵי הָאָרֶץ וְגו', לֹא יִשְׁבְּתוּ • ו' עֵתִים
הֵלְלוּ, שְׁנֵי חֲדָשִׁים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שְׂשֻׁנֵינוּ:
חֲצִי תִשְׂרֵי וּמְרַחֲשׁוֹן וְחֻצֵי כְּסֵלוֹ, זְרַע. חֲצִי כְּסֵלוֹ
וְטַבַּת וְחֻצֵי שְׂבָט, קוֹר וְכו', ב'בְּכָא מְצִיעָא' (דף ע"ב)
(סְפָרִים אַחֲרִים: "עוֹד כָּל־יוֹמֵי", כְּלוּמַר תְּמִיד, כְּמוֹ (כַּמְדָּבָר יט) "עוֹד טְמַאְתוּ

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהורות כלום, אברטוביץ

עַד שְׂבָעֵתִים אוֹ עַד שְׂבָעִים וְשָׂבָעָה
כְּדֹאֲשַׁבַּח גְּבִי קִיץ (לעיל ד טו, כב), כִּי עוֹד
כָּל יוֹמֵי הָאָרֶץ וְגו': תוֹרָה א

(כא-כב) עוֹד כָּל יוֹמֵי הָאָרֶץ. אֲקָרָא
דְּלַעִיל קָאֵי, דְּלֹא אוֹסֵף (עוֹד) לְהַבּוֹת
אֵת כָּל חַי וְגו', עַד הֵנָּה דְרַכֵּי לְהָאָרֶץ

(יט) לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן
הַתְּכָה. וְכִי יֵשׁ מִשְׁפַּחָה לְבַהֲמָה,
אֲלֵא אוֹתָן שְׂדַבְּקוּ בְּמִינּוּ וְכוּ לִיכְנֹס
וְלְצֵאת מִן הַתְּכָה (תְּנוּמָא יב): תוֹרָה ב

כָּל יְמוֹת הַמְּבוּל, שְׁלֹא שָׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת, וְלֹא נָפַר בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה (בראשית רבה פרשה כ"ה ופרשה ל"ה) • לֹא יִשְׁבְּתוּ • לֹא יִפְסְקוּ כָּל אֵלֶּה מִלְּהִתְנַהֵג בְּסֻדְרָן •

וְהַקִּיץ לֹאֵכֵל הַנְּעָרִים • וְחֵם • הוּא סוּף יְמוֹת הַחֶמֶה, חֲצִי אָב וְאֵלּוּל וְחֲצִי תִשְׁרִי, שֶׁהָעוֹלָם חֵם בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא: 'שְׁלֵהִי קִיטָא קְשִׁי מְקִיטָא' • וְיוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ • מְכַלֵּל שֶׁשְׁבַתוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

— רש"י יומא כט, א ד"ה שילהי, ואלו החם של וריחת השמש כשילעצמה נחלש מחמשה עשר באב ואילך, כפי שרואים במציאות.

חצי אב ואלול וחצי תשרי, שהעולם חם ביותר (רש"י ה, כב) ומה שאמרו רז"ל שמחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה — יש לומר, שהעולם חם ביותר (לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריית בהם הקיץ שעבר עליו

(לקוטי שיחות כרך יח עמ' 254)

א ובריוף ?? ית נח וית בנהוי ויאמר להון פושו וסגו ומלו ית ארעא :

ט (א) וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ :

ב ונדחלתכון ואימתכון תהי על כל חנת ארעא ועל כל עופא דשמיא בכל די תרחיש ארעא ובכל נוגי נמא בידכון יהון מסירין :

(ב) וּמוֹרָאֲכֶם וְחֶתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בַּיּוֹדְכֶם נִתְּנוּ :

עוג מלך הבשן מת, צריף לשמרו מן העכברים, שנאמר: "ומוראכם וחתכם יהיה" — אימתי יהיה בן יומו חי, אין אתה צריף לשמרו מן העכברים.

כש"י • וחתכם • ואימתכם, כמו: "תראו חתת" (איוב ה), ואגדה: לשון חיות (סנהדרין זח שבת קנא), שכל זמן שהתינוק בן יומו חי, אין אתה צריף לשמרו מן העכברים.

ג כל רחשא דהוא חי לכון יהי למיכל כירוק עשפא יהבית לכון ית כלא :

(ג) כָּל־רִמְשׁ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ פִּירֶךְ עֹשֵׁב נִתְּתִי לָכֶם אֶת־כָּל־

כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, "נתתי לכם את-כל".

כש"י • לכם יהיה לאכלה • (סנהדרין נט) : שלא הרשיתי לאדם הראשון (לאכול) בשר, אלא ירק עשב, ולכם —

ד ביום בשרא בנפשה דמה לא תכלון :

(ד) אַדְּבִשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ :

הרי אבר מן החי, ואף "בנפשו דמו לא תאכלו" הרי דם מן החי.

כש"י • בשר בנפשו דמו • אסר להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר • בנפשו דמו • בעוד נפשו בו • בשר בנפשו לא תאכלו •

ה וברם ית דמכון לנפשתיכון אתבע מיד כל חיקתא אתבענה ומיד אנשא מיד גבר דישוד ית דמא דאחיהי אתבע ית נפשא דאנשא :

(ה) וְאֵדָּךְ אֶת־דַּמְכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם :

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהזרות בלום, אברוטובין

ט (ה) ואך את דמכם עצמו. ואמרו בבראשית רבה (לד א): כמו אלו שמסרו עצמן לקידוש השם,

אזכה לחונק. אזכה לחונק. יכול אפילו פתגמה מישאל ועזריה, יכול אפילו לנפשתיכם] וגו'.

מיד ההורג במזיד ואין עדים, אני אֶדְרֹשׁ. מִיָּד אִישׁ אָחִיו • מִיָּד (מי) שהוא אוֹהֵב לוֹ כְּאֵחַ וְהָרְגוּ שׁוֹגֵג, אֲנִי אֶדְרֹשׁ אִם לֹא יִגְלֶה וַיִּבְקֹשׁ עַל עֲוֹנוֹ לְמַחֵל, שְׂאֵף הַשׁוֹגֵג צָרִיף כְּפָרָה. וְאִם אֵין עֲדִים לְחִיבוֹ גְלוֹת, וְהוּא אֵינּוּ נִכְנָע, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׂדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: "וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לְיָדוֹ" בְּמַסְכֵּת 'מִכּוֹת': הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְזַמְּנֵן לְפּוֹנְדֵק אֶחָד וְכוּ'.

כִּי-יִאָּרֶף אֶת דְּמָכֶם • אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרַתִּי לְכֶם נְטִילַת נֶשְׁמָה בְּבִהְמָה, "אֶת דְּמָכֶם אֶדְרֹשׁ" מִהַשׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ. לְנַפְשֵׁיכֶם • אֶף הַחֹנֵק עֲצָמוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ דָם. מִיָּד כָּל חֵיָה • לְפִי שֶׁחֲטָאוּ דוֹר הַמַּבּוּל וְהִפְקְרוּ לְמַאֲכַל חַיּוֹת רְעוּת לְשִׁלַּט בְּהֵן, שְׁנֶאֱמַר (תהלים ט): "נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת נְדָמוֹ", לְפִיכֶף הַצָּרֶף לְהִזְהִיר עֲלֵיהֶן אֶת הַחַיּוֹת. וּמִיָּד הָאָדָם •

~ נקודות משיחות קודש ~

התורה עד שלא נתנה – שְׁהָרִי נִצְטָה לֹא לְשַׁפֵּף דָּמוֹ, וּפְשׁוּט שְׁנֵה דוּחָה קִיּוֹם מִצְוָה שְׂלֹא נִתְּנָה. מִה-שְׂאִין-כֵּן כְּשֶׁנִּצְטָה עַל הַמִּילָה, הָרִי צוּי זֶה דוּחָה אֶת הָאִסוּר שֶׁל שׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ.
(לקוטי שיחות כרך י עמ' 138)

הַשׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ (רש"י ט. ה) הֵינּוּ שֶׁעַל-פִּי דָרֶף הַפֶּשֶׁט אִסוּר לוֹ לְאָדָם לְשַׁפֵּף דָּם עֲצָמוֹ, אֶף שְׂלֹא יְבוֹא עַל-יְדֵי-זֶה לְחַלִּי אוֹ לְמִיתָה (וְכֵמוֹ הָאִסוּר שֶׁל "דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ", שֶׁהוּא דָם מִן הַחַי). לְפִי זֶה, מוּבָן מִדּוּעַ לֹא מָל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ אֶת עֲצָמוֹ קֹדֶם שֶׁנִּצְטָה, אֶף שֶׁקִּים אֶת כָּל

וּדְיִשׁוּד דְּמָא דְאַנְשָׁא בְּסִהְדִין עַל מִימַר דִּינְיָא דְמָה יִתְּשֵׁד אַרִי בְּצַלְמָא דִּי עֶבֶד יְתֵ אַנְשָׁא:

(1) שֶׁפֶף דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּף בִּי בְּצַלְמִי אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת-הָאָדָם:

זֶה מִקְרָא חֶסֶר, וְצָרִיף לְהִיּוֹת: עֲשֵׂה הַעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם, וְכֵן הִרְבֵּה בְּמִקְרָא.

כִּי-יִאָּרֶף בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּף • אִם יֵשׁ עֲדִים הַמִּיתוּהוּ אִתָּם, לְמָה? "כִּי בְּצַלְמִי וְגו'". עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם •

וְזֹאתוֹן פּוֹשֵׁי וּסְגוּ אֲתִילִידוֹ בְּאַרְעָא וּסְגוּ בָּהּ:

(2) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרִצוּ בְּאַרְץ וּרְבוּ-בָּהּ:

כִּי-יִאָּרֶף וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ • (כתובות ה): לְפִי פְּשׁוּטוֹ, הָרֵאשׁוֹנָה לְכַרְכָּה וְכֵאֵן לְצוּי. וּלְפִי מְדַרְשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׂאִינוּ עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה לְשׁוֹפֵף דָּמִים (יבמות טו).

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהזרות בלום, אברטובין
שֶׁשׁוֹחֲטִין הַתִּינוּקוֹת בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד. תִּינוּקוֹת בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד, שֶׁהֵיָה יָרָא וַיֵּשׁ שְׂאוֹסְרִין, וּמְפָרְשִׁים בֵּן, יְכוּל כְּנֻנְיָה וְחִבְרִיו, שֶׁכָּבֵר נִמְסְרוּ לְמִיתָה, תִּלְמוּד לֹאֵר אֶף, אֲכָל אֵינוּ יְכוּל לְהָרוּג אֶת עֲצָמוֹ. יְכוּל כְּשִׂאוֹל, שְׂמֵסֵר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, תִּלְמוּד לֹאֵר אֶף, פִּירוּשׁ, שְׂאִינוּ יְכוּל לְחַבּוֹל אֶת עֲצָמוֹ כָּלֵל, וְשִׂאוֹל שְׂלֹא בְּרִצוֹן חֲכָמִים עֲשֵׂה. מִהַר"ש בֵּר אֲבָרְהָם הַמְּכַוֵּנָה אוֹכְמֵן. וּמַעֲשֵׂה בְּרַב אֶחָד שֶׁשְּׁחַט הִרְבֵּה שְׂלֹא יוּכַל לְחַבּוֹל בְּעֲצָמוֹ אִם הוּא יָרָא שְׂלֹא יוּכַל לְסַבּוֹל בְּעֲצָמוֹ לְעַמּוּד בְּנִסְיוֹן זֶה, תִּלְמוּד לֹאֵר אֶף, כִּי בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד יְכוּל לְמַסּוֹר עֲצָמוֹ לְמִיתָה וְלְהָרוּג עֲצָמוֹ. וְכֵן בְּשִׂאוֹל בֵּן קִישׁ, שְׂאֵמֵר לְנַעֲרוֹ שֶׁלֶף חֲרָבָף וְדִקְרָנִי בָּהּ וְגו' (שמואל א' לא ד), תִּלְמוּד לֹאֵר אֶף. שְׂאֵם יָרָא אָדָם שְׂמָא יַעֲשׂוּ לוֹ יְסוּרִין קָשִׁים שְׂלֹא יוּכַל לְסַבּוֹל וְלְעַמּוּד בְּנִסְיוֹן שֶׁיְכוּל לְהָרוּג אֶת עֲצָמוֹ. וּמִפָּאן מְבִיאִין רְאִיָּה אוֹתָן

~ יום חמישי ד' מרחשון ~

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: ח וַאֲמַר יי לְנֹחַ וּלְבָנָיו עִמָּה לְמִימָר:

(ט) וַאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זִרְעֵכֶם אַחֲרֵיכֶם: ט וַאֲנֵא הָא אָנָּא מְקִים יְת קְנָמִי עִמְכוֹן וְעַם בְּנִיכוֹן בְּתַרְיִכוֹן:

כ"ט וַאֲנִי הִנְנִי • מְסַפֵּים אֲנִי עִמָּךְ, שְׁהִיָּה נֹחַ דּוֹאֵג לְעֶסֶק בְּפָרְיָה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁהִבְטִיחוּ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁלֹא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עָשָׂה. וּבְאַחֲרֵיכֵן

אָמַר לוֹ: הִנְנִי מְסַפֵּים לְעֲשׂוֹת קִיּוּם וְחוּזֵק בְּרִית לְהִבְטָחָתִי, וְאַתָּן לָךְ אוֹת.

(י) וְאֵת כָּל־נַפְשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבַהֲמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:

י וְעַם כָּל נַפְשָׂא חַיָּתָא דְעִמְכוֹן בְּעוֹפָא בְּבַעֲרָא וּבְכָל חַוַּת אַרְעָא דְעִמְכוֹן מִכָּל נַפְקֵי חַבּוּתָא לְכָל חַוַּת אַרְעָא:

כ"י חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם • הֵם הַמַּתְהַלְכִים עִם הַבְּרִיּוֹת. מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה • לְהִבְיֵא שְׂקָצִים

וּרְמְשִׁים. לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ • לְהִבְיֵא הַמְזִיקִין, שְׂאִינָן בְּכָלֵל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם, שְׂאִין הַלוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת.

(יא) וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בֶּשֶׂר עוֹד מִמִּי הַמְּבוּל וְלֹא־יְהִיָּה עוֹד מְבוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ: כ"י וְהִקְמַתִּי • אַעֲשֶׂה קִיּוּם לְבְרִיתִי, וּמַהוּ קִיּוּמוֹ? "אֵת הַקְּשֵׁת", כְּמוֹ שְׂמֻסִּים וְהוֹלֵךְ.

יֵא וְאָקִים יְת קְנָמִי עִמְכוֹן וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָּל בְּשָׂרָא עוֹד מִמִּי טוֹפְנָא וְלֹא יְהִי עוֹד טוֹפְנָא לְחַבְלָא אַרְעָא:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נַפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם:

יב וַאֲמַר יי דָּא אֵת קְנִים דִּי אָנָּא יְהִי בֵּין מִימָרִי וּבֵינִיכוֹן וּבֵין כָּל נַפְשָׂא חַיָּתָא דִּי עִמְכוֹן לְדְרִי עֲלָמָא:

כ"ג לְדֹרֹת עוֹלָם • נִכְתַּב חֹסֶר, שֵׁיִשׁ דּוֹרוֹת שְׁלֹא הִצְרַכּוּ לְאוֹת, לְפִי שְׂצַדִּיקִים גְּמוּרִים הָיוּ, כְּמוֹ דּוֹרוֹ

שְׁל חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי (בְּרַאשִׁית רַבָּה)

~ נקודות משיחות קודש ~

דורו של חזקיהו ודורו של רשב"י

זֶהוּ גַם עֲנִנָּה שֶׁל אוֹת הַקְּשֵׁת לְהִרְאוֹת שׁ"לֹא יְהִיָּה עוֹד מְבוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ" – כִּי עַל־יְדֵי הַמְּבוּל נִטְהַר הָאָרֶץ בְּאֶפְסָן שְׂאִי־אֶפְשָׁר עוֹד שְׁהָעוֹלָם יְהִיָּה בְּמַצָּב שְׁפָל כְּזֶה שִׁיְהִיָּה דְרוֹשׁ מְבוּל לְתַקְנֹה.

וְהִנֵּה גַם עַל הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבֵא, נֹאמַר בְּכַתוּבִים (ישעיה סו, כב) שְׂאֵזוּ יְהִיוּ "הַשְּׂמִים הַתְּדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַתְּדוּשָׁה". שְׁהָעוֹלָם יִתְעַלֶּה לְכַחֲנִיָּה גְבוּהָה מְאֹד, עַד שִׁיְהִיָּה כְּמוֹ "עוֹלָם תְּדוּשׁ".

זֹאת אוֹת־הַבְּרִית . . . לְדֹרֹת עוֹלָם: (ט, יב)

לְדֹרֹת קְתִיב, פָּרַט לְשִׁנֵּי דּוֹרוֹת, וְדוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ . . . וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי (בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה לָהּ, ב)

יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַטַּעַם שֶׁרַק בְּשִׁנֵּי דּוֹרוֹת אֵלוֹ לֹא נִרְאָתָה הַקְּשֵׁת:

אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ו"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה ל, ח) שְׂאֲחֲרֵי הַמְּבוּל נִתְרָאָה "עוֹלָם תְּדוּשׁ", שְׁעַל־יְדֵי הַמְּבוּל נִטְהַר הָעוֹלָם וְנִתְעַלְּה לְמִדְרָגָה גְבוּהָה מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְרָא "עוֹלָם תְּדוּשׁ".

לַעֲשׂוֹת חֲזָקָהּ מִשִּׁיחַ". רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי – חֵבֶר סֵפֶר
 הַזֶּהר אֲשֶׁר "נִפְקָן בֵּיהּ מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי" (רעיא מהימנא
 נשא קכד, ב).
 (על-פי לקוטי-שיחות כרך לה, עמוד 31 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לומר שְׁנֵה שְׂדוּקָא בְּדוּרוֹת חֲזָקָהּ וְרַבִּי
 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי לֹא הֶצְרָכוּ לְאוֹת הַקֶּשֶׁת הוּא, כִּי שְׁנֵיהֶם
 שִׂיכִים לְגַאֲלָה הֶעֱתִידָה.
 חֲזָקָהּ – אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ו"ל (סנהדרין צד, א) "בְּקֶשׁ הַקֶּב"ה

יג) יָגֵת קֶשֶׁתִי יְהִיבִית בְּעַנְנָא וְתִהִי לְאֵת קָנִים
 בֵּין מִימְרֵי וּבֵין אַרְעָא :

יג) אֶת-קֶשֶׁתִי נִתְתִי בְּעַנֵּן וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי
 וּבֵין הָאָרֶץ:

יד) וְיִהְיֶה בְּעַנְנוֹתַי עַנְנָא עַל אַרְעָא וְתִתְחַזֵּי
 קֶשֶׁתָא בְּעַנְנָא :

יד) וְהִיָּה בְּעַנְנֵי עַנֵּן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת
 בְּעַנֵּן:

כז"א - בְּעַנְנֵי עַנֵּן • כְּשֶׁתַּעֲלֶה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנַי לְהִבְיֵא חֲשׂוֹף וְאֶבְדוּן לְעוֹלָם.

טו) וְדִכְרִינָא יָת קִמְי דִּי בֵין מִימְרֵי וּבִינֵינוּ
 וּבֵין כָּל נַפְשָׁא חִיתָא כָּל בִּשְׂרָא וְלֹא יְהִי
 עוֹד מִיָּא לְטוֹפְנָא לְחַבְלָא כָּל בִּשְׂרָא :

טו) וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבִינֵיכֶם וּבֵין כָּל-
 נַפְשׁ חַיָּה כָּל-בִּשְׂרָא וְלֹא-יְהִיֶּה עוֹד הַמּוֹם לְמַבּוּל
 לְשִׁחַת כָּל-בִּשְׂרָא:

טז) וְתִהִי קֶשֶׁתָא בְּעַנְנָא וְאֶחְזַנְהָ לְמַדְבַּר קָנִים
 עֲלָם בֵּין מִימְרָא דִּי וּבֵין כָּל נַפְשָׁא חִיתָא
 כָּל בִּשְׂרָא דִּי עַל אַרְעָא :

טז) וְהִיתָה הַקֶּשֶׁת בְּעַנֵּן וְרִאִיתָהּ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם
 בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נַפְשׁ חַיָּה כָּל-בִּשְׂרָא אֲשֶׁר
 עַל-הָאָרֶץ:

כז"ב - כָּל-נַפְשׁ חַיָּה, אֲלֵא זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ: כְּשֶׁתַּבֵּא מִדַּת הַדִּין
 לְקַטְרֵג עֲלֵיכֶם (לְחַיִּב אֲתֶכֶם), אֲנִי רוֹאֶה אֶת הָאוֹת וְנִזְכָּר.

כז"ב - בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נַפְשׁ חַיָּה • בֵּין מִדַּת הַדִּין
 שֶׁל מַעֲלָה וּבִינֵינוּ, שֶׁהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: בִּינֵי וּבֵין

יז) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ דַּא אֵת קָנִים דִּי אֲקַמִּית בֵּין
 מִימְרֵי וּבֵין כָּל בִּשְׂרָא דִּי עַל אַרְעָא :

יז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ זֹאת אוֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר
 הִקַּמְתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל-בִּשְׂרָא אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

כז"ג - זֹאת אוֹת הַבְּרִית • הִרְאֶהוּ הַקֶּשֶׁת, וַאֲמַר לוֹ: הִרִי הָאוֹת שְׁאֻמְרִיתִי.

~ יום שישי ה' מרחשון ~

יח) וְיִהְיוּ בְּנֵי-נֹחַ הַיְצִאִים מִן-הַתְּבָה שֵׁם וַחַם וַיִּפֹּת
 וַחַם הוּא אָבִי כְנַעַן:

יח) וְיִהְיוּ בְּנֵי-נֹחַ הַיְצִאִים מִן-הַתְּבָה שֵׁם וַחַם וַיִּפֹּת
 וַחַם הוּא אָבִי כְנַעַן:

יח) תּוֹלְדוֹת חָם וְלֹא יִדְעֵנוּ שְׁכַנְעַן בְּנוֹ. לְפִיכֹה, הֶצְרָף
 לומר כָּאן: "וַחַם הוּא אָבִי כְנַעַן".

יח) כז"ד - וַחַם הוּא אָבִי כְנַעַן • לְמָה הֶצְרָף לומר כָּאן?
 לְפִי שֶׁהַפְּרָשָׁה עֲסוּקָה וּבָאָה בְּשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל נֹחַ,
 שֶׁקִּלְקַל בֵּה חָם וְעַל-יָדוֹ נִתְקַלַּל כְּנַעַן, וְעַדִּין לֹא כַּתֵּב

(יט) **שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאלֹה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ:** יט תִּלְתָּא אֲלִין בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֲלִין אֲתַבְּדְרוּ כָּל אַרְעָא:

(כ) **וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרִם:** כ וַיִּשְׂרֵי נֹחַ גֹּבַר פְּלַח בְּאַרְעָא וַיַּנְצִיב כְּרָמָא:

כ"ט • **וַיַּחַל** • (בראשית רבה) עֲשָׂה עֲצָמוּ חֲלִין, שְׁהִיָּה לוֹ לַעֲסַק תַּחֲלָה בְּנִטְיָעָה אַחֲרֵת. **אִישׁ הָאֲדָמָה** • אֲדוּנֵי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ (רות א): "אִישׁ נַעֲמִי". **וַיִּטַּע כָּרִם** •

כ"ט • **וַיַּחַל** • (בראשית רבה) עֲשָׂה עֲצָמוּ חֲלִין, שְׁהִיָּה לוֹ לַעֲסַק תַּחֲלָה בְּנִטְיָעָה אַחֲרֵת. **אִישׁ הָאֲדָמָה** • אֲדוּנֵי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ (רות א): "אִישׁ נַעֲמִי". **וַיִּטַּע כָּרִם** •

(כא) **וַיִּשְׁתֶּ מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֶלָה:** כא וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמֵרָא וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּלֵּי בְּגוֹ מִשְׁכְּנָהּ:

כ"ט • **וַיִּתְגַּל** • לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל. **אֹהֶלָה** • "אֹהֶלָה" כְּתִיב, רָמַז לַעֲשֵׂת הַשְּׂבִטִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם שׁוּמְרוֹן,

כ"ט • **וַיִּתְגַּל** • לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל. **אֹהֶלָה** • "אֹהֶלָה" כְּתִיב, רָמַז לַעֲשֵׂת הַשְּׂבִטִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם שׁוּמְרוֹן,

(כב) **וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֵת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגִּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בְּחוּץ:** כב וַיִּרְאָ חָם אָבִיהִי חָם אָבִיהִי דְכְנַעַן יֵת עֲרִיתָא דְאָבִיהִי וַחֲוֵי לְתַרְיִן אַחֵיהִי בְּשׁוּקָא:

כ"ט • **וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן** • (בראשית רבה) יֵשׁ מִרְבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים: כְּנָעַן רָאָה וְהִגִּיד לְאָבִיו, לְכַף הַזְכָּר עַל

כ"ט • **וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן** • (בראשית רבה) יֵשׁ מִרְבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים: כְּנָעַן רָאָה וְהִגִּיד לְאָבִיו, לְכַף הַזְכָּר עַל

(כג) **וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֹלָה וַיִּשְׂמֹו עַל־שִׁבְמֵ שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֵת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וַפְּנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֲרוֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:** כג וַיִּנְסִיב שָׁם וַיִּפֹּת יֵת כְּסוּתָא וְשׁוּיָו עַל כַּתְּף תְּרוּוּיָהוּן וַאֲזָלוּ מִחֲזָרִין וַחֲפִיאוּ יֵת עֲרִיתָא דְאָבִיהוֹן וַאֲפִיהוֹן מִחֲזָרִין וְעֲרִיתָא דְאָבִיהוֹן לֹא חָזוּ:

כ"ט • **וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת** • אֵין כְּתִיב וַיִּקַּחוּ אֶלָּא "וַיִּקַּח" (סנהדרין ט), לְמַד עַל שֵׁם שְׁנֵיהֶם בְּמַצְוָה יוֹתֵר מִיִּפֹּת, לְכַף זָכוּ בְּנָיו לְטִלִּית שֶׁל צִיצִית, וַיִּפֹּת זָכָה לְקַבּוּרָה לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לט): "אֵתָן לְגוֹג מְקוֹם־שֵׁם קַבְרִי", וְחָם שֶׁבָזָה אֵת אָבִיו, נֶאֱמַר בְּזַרְעוֹ (ישעיה כ): "כֵּן יִנְהַג

כ"ט • **וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת** • אֵין כְּתִיב וַיִּקַּחוּ אֶלָּא "וַיִּקַּח" (סנהדרין ט), לְמַד עַל שֵׁם שְׁנֵיהֶם בְּמַצְוָה יוֹתֵר מִיִּפֹּת, לְכַף זָכוּ בְּנָיו לְטִלִּית שֶׁל צִיצִית, וַיִּפֹּת זָכָה לְקַבּוּרָה לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לט): "אֵתָן לְגוֹג מְקוֹם־שֵׁם קַבְרִי", וְחָם שֶׁבָזָה אֵת אָבִיו, נֶאֱמַר בְּזַרְעוֹ (ישעיה כ): "כֵּן יִנְהַג

(כד) **וַיִּיקֶץ נֹחַ מֵיֵינוֹ וַיֵּדַע אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:** כד וַיִּאֲתַעַר נֹחַ מִחֲמֵרָה וַיֵּדַע יֵת דֵּי עֶבֶד לֵה בְּרָה זַעֲרִיא:

כ"ט • **בְּנוֹ הַקָּטָן** • הַפְּסוּל וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ (ירמיה מט): "הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיף בְּגוֹיִם בְּזוּי".

(כה) **וַיֹּאמֶר אַרְוֵר פְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאָחָיו:** כה וַאֲמַר לֵיט כְּנָעַן עֶבֶד פְּלַח עֲבָדִין יִהִי לְאַחֵיהִי:

כ"ט • **אַרְוֵר כְּנָעַן** • אַתָּה גְּרַמְתָּ לִי שְׁלֹא אוֹלִיד בֶּן רְבִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשׁוֹנִי, אַרְוֵר בְּנֵךְ רְבִיעִי לְהִיֹּת מְשַׁמֵּשׂ אֵת זֶרַעַם שֶׁל אֱלוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטֵּל עֲלֵיהֶם טֶרַח עֲבוֹדָתִי מֵעַתָּה. וַיִּמָּה רָאָה חָם שֶׁסָּרְסוּ? אָמַר לְהֶם

כ"ט • **אַרְוֵר כְּנָעַן** • אַתָּה גְּרַמְתָּ לִי שְׁלֹא אוֹלִיד בֶּן רְבִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשׁוֹנִי, אַרְוֵר בְּנֵךְ רְבִיעִי לְהִיֹּת מְשַׁמֵּשׂ אֵת זֶרַעַם שֶׁל אֱלוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטֵּל עֲלֵיהֶם טֶרַח עֲבוֹדָתִי מֵעַתָּה. וַיִּמָּה רָאָה חָם שֶׁסָּרְסוּ? אָמַר לְהֶם

דעת זקנים מבטלי התוספות - מהורות בלום, אברמוביץ (כה) וַיֹּאמֶר. אָמַר וַיִּחַל (תנחומא טו) מִי יִתֵּן יְהִי לְבָנֵי עֲבָדִים, שִׁיְהִיֻּהוּ הֵם יוֹשְׁבִים וְעֲבָדִים מְשַׁמְשִׁין לְפָנֵיהֶם, וַאֲמַר כְּשֶׁאֲצַא מִכָּאן מָה שְׁאֵנִי מוֹלִיד, עוֹשָׂה אוֹתָם עֲבָדִים לְפָנָי. הֵלֶךְ כְּנָעַן

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כִנְעַן עֶבֶד לָמוֹ׃
כז וַאֲמַר בְּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵה דְשָׁם וַיְהִי כִנְעַן עֶבְדָּא לְהוֹן׃

כ"ז - ברוך ה' אלהי שם. שעתיד לשמר הבטחתו לזרעו, לתת להם את ארץ כנען. ויהי. להם כנען למס עובד.

(כו) יִפְתָּ אֱלֹהִים לַיִּפְתָּ וַיִּשְׁפֹּן בְּאֵהֱלֵי־שָׁם וַיְהִי כִנְעַן עֶבֶד לָמוֹ׃
כז יִפְתִּי יְיָ לַיִּפְתָּ וַיִּשְׁרִי שְׂכִינְתָהּ בְּמִשְׁכְּנָהּ דְשָׁם וַיְהִי כִנְעַן עֶבְדָּא לְהוֹן׃

כ"ז - יפת אלהים ליפת. מתרגם: יפת, 'ירחיב'. וישפן באהלי-שם. ישרה שכינתו בישראל. ומדרש חכמים: אף-על-פי ש"יפת אלהים ליפת", שבתה כרש, שהיה מבני יפת, בית שני - לא שרתה בו

(כח) וַיַּחֲיֶנְהָ אַחֲרַיִם הַמְּבֹול שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה׃
כח וַחֲיָא נַח בְּתַר טוֹפְנָא תַלַּת מָאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין׃

(כט) וַיְהִי כִלְיָמִינָח תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת׃
כט וַיְהוּ כַל יוֹמֵי נַח תִּשְׁעַ מָאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין וַיָּמָת׃

י (א) וַאֲלֵה תוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שָׁם חָם וַיִּפְתָּ וַיִּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרַיִם הַמְּבֹול׃
א וַאֲלֵין תוֹלְדַת בְּנֵי נַח שָׁם חָם וַיָּפְתָּ וַיִּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִין לְהוֹן בְּתַר טוֹפְנָא׃

דעת זקנים מבבלי התוספות - מהורות בלום, אברוביץ

וסרסו. אמר נח, אתה מנענני מלהוליד בן רביעי לעשותו עבד לאחיו. הרי בנך הרביעי יהיה עבד לאחיו. ואם תאמר למה קילל כנען יותר מכל שאר בני חם, בשלמא למאן דאמר (סנהדרין ע) סרסו נחא כדפרשית, אלא למאן דאמר חם רבעו מה תאמר. והתקם רבי אהרן מצא במדרש (ראה פרקי דר"א פכ"ג), שחם ראה וספר לאחיו כמלעיג, ולא עשה דרך פבד, אף בשוק גילה הדבר, ושמע כנען הנבונה ורבעו. הדיא הוא דכתיב ויודע נח את אשר עשה לו בנו הקטן, של חם, דבני כנים הרי הם כבנים (קידושין ד), שהרי חם עצמו לא היה הקטן, שהרי הפתוב (לעיל ו) מונה אותו אמצעי, אלא רוצה לומר קטנו של חם, והוא כנען, ולכך פתיב וירא חם

אבי כנען, אבי של עובר עבירה. ולמאן דאמר סרסו, קורא חם בנו הקטן כלומר הזוי, כמו הנה קטן נמתף בגוים בזוי אתה מאד (עובדיה א ג). ועוד אמרין בפרקי רבי אליעזר, מה ראה לקלל בנו בעבד, דכתיב (מלאכי א ו) בן יכבד אב ועבד אדניו. והכי פירושו, אם בן יכבד אביו הרי זה טוב, ואם לאו, יהיה לעבד לאדוניו. דבר אחר, לכן קיללו בעבד, לפי שהיה ראשון שראה הדבר והיה מושל עליו אותו עבדות ולא עשה, ושעבד אחיו לעשותה, לכך נחלקלל בעבד מדה כנגד מדה. ולכך פתיב נמי עבד עבדים, שתי עבדות, ששעבד חם לאחיו וכנען לאחיו. [דבר אחר], עבד עבדים שאינו יוצא לחירות לעולם. ומי גרם לו כל

(ב) בְּנֵי יִפֶּת גָּמְרוּ וּמְזֹגָוּ וּמְדֵי וַיִּוֶן וְתַבְלָה וּמִשְׁפַּחַת תִּירָס:
 בְּנֵי יִפֶּת גָּמְרוּ וּמְזֹגָוּ וּמְדֵי וַיִּוֶן וְתַבְלָה וּמִשְׁפַּחַת תִּירָס:
 ומִשְׁפַּחַת תִּירָס:
 כש"י • וְתִירָס • זו פָּרָס (בראשית רבה) •

(ג) וּבְנֵי גָמֶר אֲשַׁפְּנוּ וְרִיפַת וְתַגְרָמָה:
 ג וּבְנֵי גָמֶר אֲשַׁפְּנוּ וְרִיפַת וְתַגְרָמָה:

(ד) וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ פְּתַיִם וְדַדְנַיִם:
 ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ פְּתַיִם וְדַדְנַיִם:

(ה) מֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁוֹנוֹ לְמִשְׁפַּחַתָּם בְּגוֹיֵיהֶם:
 ה מֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁוֹנוֹ לְמִשְׁפַּחַתָּם בְּגוֹיֵיהֶם:

(ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:
 ו וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:

(ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וְחַוִּילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא:
 ז וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וְחַוִּילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא:
 וּבְנֵי רַעְמָה שְׂבָא וְדָדָן:

(ח) וְכוּשׁ יֵלֵךְ אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַיּוֹת גְּבַר בְּאַרְצָן:
 ח וְכוּשׁ אוֹלִיד יֵת נִמְרֹד הוּא שְׂרִי לְמַהְוֵי גְבַר תְּקִיף בְּאַרְעָא:

כש"י • לְהַיּוֹת גְּבוּר • לְהַמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, בְּעֶצַת דּוֹר הַפְּלִגָּה •

(ט) הוּא־הִיָּה גְבַר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֵאמָר:
 ט הוּא הִיָּה גְבַר תְּקִיף קָדָם יי' עַל כֵּן יֵאמָר:
 כְּנִמְרֹד גְּבַר תְּקִיף קָדָם יי':
 כְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה:

כש"י • גְבוּר צִיד • צִיד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיּוֹ, וּמִטְעָן לְמַרְד בְּמִקּוֹם. לִפְנֵי ה' • מִתְכַּנְּנִיטוֹ עַל פְּנֵיו. עַל כֵּן יֵאמַר • עַל כָּל אֲדָם מְרִשִׁיעַ בְּעֻזּוֹת פְּנִים,

(י) וְתַהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל וְאַרְץ וְאַפְד וְכַלְנָה:
 י וְתַהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל וְאַרְץ וְאַפְד וְכַלְנָה:
 בְּאַרְץ שַׁנְעָר:

(יא) מִן־הָאָרֶץ הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־נִינְוָה:
 יא מִן אֲרַעָא (נ"א עֵיצָה) הַהִיא נִפְק אֶתוֹרָאָה וּבְנָא יֵת נִינְוָה וַיֵּת רַחֲבַת (נ"א רְחוּבִי) קְרַתָּא וַיֵּת כְּלַח:

כש"י • מִן־הָאָרֶץ • כִּיּוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֶת כְּנֵיו שׁוּמְעִין לְנִמְרֹד וּמִוֹרְדִין בְּמִקּוֹם לְכַנּוֹת הַמַּגְדָּל, יֵצֵא מִתּוֹכָם
 (בראשית רבה) •

(יב) וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כְּלַח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
 יב וַיֵּת רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כְּלַח הַיָּהּ הַגְּדֹלָה הַהִיא קְרַתָּא:
 כש"י • הָעִיר הַגְּדֹלָה • הִיא נִינְוָה, שְׁנַאֲמַר (יונה א) : "וַיִּנְיָנָה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים".

יג ומצרים ילד את לודים ואת ענמים ואת להבים
לודאי ונת ענמאי ונת להבאי ונת נפתוחאי:

(יג) ומצרים ילד את לודים ואת ענמים ואת להבים
ואת נפתוחים:

כט"ג - להבים • שפניהם דומים ללהב.

יד ונת פתרוסאי ונת פסלוחאי די נפקו
מתמן פלשתאי ונת קפוטקאי:

(יד) ואת פתרוסים ואת פסלוחים אשר יצאו משם
פלשתים ואת כפתרים:

מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו, ויצאו מהם
פלשתים.

כט"ד - פתרוסים ואת פסלוחים אשר יצאו משם
פלשתים • משניהם יצאו, שהיו פתרוסים וכסלחים

טו וכנען אוליד נת צידון בקרה ונת חת:

(טו) וכנען ילד את צידון בכרו ואת חת:

טז ונת יבוסאי ונת אמוראי ונת גרגשאי:

(טז) ואת היבוסים ואת האמורים ואת הגרגשים:

יז ונת חנאי ונת ערקאי ונת אנתוסאי:

(יז) ואת החונים ואת הערקי ואת הפיני:

יח ונת ארודאי ונת צמראי ונת חמתאי ובתר
כן אתפדרו זרעית פנענאי:

(יח) ואת הארודים ואת הצמרים ואת החמתי ואחר
נפצו משפחות הפנעני:

כט"ה - ואחר נפצו • מאלה נפצו משפחות הרבה.

יט והיה תחום פנענאי מצידון מטי לגרר
עד עזה מטי לסדום ועמורה ואדמה
וצבאים עד לשע:

(יט) והיה גבול הפנעני מצידון באכה גררה עד עזה
באכה סדמה ועמרה ואדמה וצבאים עד לשע:

כ אלוין בני חם לזרענתהון ללישנהון
בארעתהון בעממיהון:

כט"ו - גבול • סוף ארצו, כל "גבול" לשון סוף וקצה. באכה • שם דבר. ולי נראה, כאדם האומר לחברו:
גבול זה מגיע עד אשר תבא למקום פלוני.

כא אלן בני חם לזרענתהון ללישנהון
בארעתהון בעממיהון:

(כ) אלה בני חם למשפחתם ללשנתם בארצתם
בגויהם:

כט"ז - ללשנתם בארצתם • אף על פי שחלקו ללשונות וארצות, כלם בני חם הם.

כב וילשם את לודי אף הוא אבוהון דכל בני
עבר אחיהי דיפת רבא:

(כב) וילשם ילד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת
הגדול:

שש מאות שנה [לנח]. נמצא, שהגדול בבניו היה
בן מאה שנה, ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר
המבול. אחי יפת • ולא אחי חם, שאלו שניהם
כברו את אביהם, וזה בזהו.

כט"ז - אבי כל בני עבר • הנחר - היה שם. אחי
יפת הגדול • איני יודע אם יפת הגדול, אם שם?
כשהוא אומר: "שם בן מאת שנה וגו' שנתים אחר
המבול", הרי אומר יפת הגדול, שהרי בן חמש מאות
שנה היה נח כשהתחיל להוליד, והמבול היה בשנת

כג בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד
וארם:

(כג) בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם:

(כג) וּבְנֵי אָרַם עֹיִן וְחוּל וְגֵתָר וּמֵשׁ:

כג ובני ארם עיין וחול וגתר ומש:

(כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר:

כד וארפכשד אוליד ית שלח ושלח אוליד ית עבר:

(כה) וּלְעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחִיו יֶקְטָן:

כה ולעבר אתילידו תרין בנין שום חד פלג ארי ביומהי אתפליגת ארעא ושום אחוהי יקטן:

כ"י • נִפְלְגָה • נתבלבלו הלשונות ונפצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד (י, כה) בדרך הפשט, אין הכרח ששם מבטא את ענינו של בעל השם (רק אם הפסוק עצמו מדגיש זאת, כמו אברהם – אב המון גוים), אלא-אם-כן יש הכרח בדרך הפשט ששם זה שיך לבעל השם, שלכן מצינו בכמה מקומות

שנאמר: "ויקטן ילד וגו'", ואחר-כך "וי'הי כל הארץ וגו'". ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתם אלא לפרש, ה'א למדת', שבשנת מות פלג נתפלגו. יקטן • שהיה ענו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו.

~ נקודות משיחות קודש ~

כ"י • נִפְלְגָה • נתבלבלו הלשונות ונפצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד (י, כה) בדרך הפשט, אין הכרח ששם מבטא את ענינו של בעל השם (רק אם הפסוק עצמו מדגיש זאת, כמו אברהם – אב המון גוים), אלא-אם-כן יש הכרח בדרך הפשט ששם זה שיך לבעל השם, שלכן מצינו בכמה מקומות

ברש"י הענין ד'מדרש שמות'. וראה פרוש המיחס לרש"י דבריי-הימים א, כג: נביא גדול היה עבר, אבל שמות אחרים לא נתנו לדרש.

(לקוטי שיחות כרך כה עמ' 64)

(כו) וַיִּקְטָן יָלַד אֶת־אֱלִמֶלֶךְ וְאֶת־שֵׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֵרַח:

כו ויקטן אוליד ית אלמלך וית שלף וית חצרמות וית ירח:

כ"י • חֲצַרְמוֹת • על שם מקומו, דברי אנדה (בראשית רבה).

(כז) וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוּזל וְאֶת־דִּקְלָה:

כז וית הדורם וית אוזל וית דקלה:

(כח) וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא:

כח וית עובל וית אבימאל וית שבא:

(כט) וְאֶת־אוֹפְרַי וְאֶת־חַוִּילָה וְאֶת־יוֹבָב כִּלְאֵלָה בְּנֵי יֶקְטָן:

כט וית אופר וית חוילה וית יובב כל אלן בני יקטן:

(ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁא בְּאֶרֶץ סְפֵרָה הַר הַקָּדִים:

ל ויהי מושבם ממשא בארץ ספרה הר הקדים: מדינתא:

(לא) אֵלֶּה בְנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנֹתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם:

לא אלן בני שם לנרעיתהון ללישנהון לארעתהון בעממיהון:

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהירות בלום, אברמובין

י (כה) פֶּלֶג. פירש הרב יוסף קרא נפלגו ימי חיי בני אדם, שהתחילו ימי בני אדם לקצר, כי מיום שגולד ז"ל, שקרא שמו פלג לפי שבנימיו

פלג לא בא אדם לכלל שלש מאות שנה: תורה כו

(ב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתֵם בְּגוֹיֵיהֶם וּמְאֹלָה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵי אַחֵר הַמְּבוּלָה:

לִב אֲלֵיִן זְרַעְתָּ בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדוֹתֵהוֹן
בְּעַמְמֵיהוֹן וּמְאֵלֵיִן אֶתְפָּרְשׁוּ עַמְמֵיִיא
בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפְנָא:

~ שבת קודש ו' מרחשון ~

יא (א) וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שָׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים: א וַיְהִי כָל אֲרָעָא לִישָׁן חֵד וּמִמְלַל חֵד:

כִּי־יִשְׁפָּה אַחַת • לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּדְבָרִים אַחָדִים • בָּאוּ בְּעֶזְזָה אַחַת וְאָמְרוּ: לֹא כָל הַיָּמֵנוּ שְׂכִיבֵר לֹא אֶת הַעֲלִיּוֹנִים. נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דָּבָר אַחֵר: עַל יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דָּבָר אַחֵר: "וּדְבָרִים אַחָדִים", (סְפָרִים אַחֲרִים: דְּבָרִים חֲדָים). אָמְרוּ: אַחַת לְאֵלֶּף וְתִרְנֹו שְׁנַיִם הִרְקִיעַ מִתְמוּטָט, כְּשֵׁם שֶׁעָשָׂה בִּימֵי הַמְּבוּלָה. בָּאוּ וְנַעֲשֶׂה לֹא סְמוּכוֹת (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) •

(ב) וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֵּדָם וַיִּמְצְאוּ בַקָּעָה בְּאַרְצֵי שְׁנַעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

בְּיַהֲוָה בְּמִטְלֵהוֹן בְּקִדְמִיתָא וְאַשְׁפָּחוּ
בְּקַעְתָּא בְּאַרְעָא דְּכַבֵּל וַיִּתִּיבוּ תַמָּן:

כִּי־יִשְׁפָּה אַחַת • שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, בְּדַכְתִּיב לְמַעַלָּה: (לעיל א) "וַיְהִי מוֹשְׁבָם וְגו'" הֵר הַקֹּדֶשׁ" וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹר לָהֶם מְקוֹם לְהַחְזִיק אֶת כָּלָם, וְלֹא מִצְאוּ אֶלָּא שְׁנַעַר •

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הֲבָה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשַׂרְפָּה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבָּנָה לְאַבָּן וַתַּחֲמָר הִיָּה לָהֶם לַחֲמָר:

גּוֹאֲמְרוּ גְבֵר לְחֻבְרָה הָבֹו נְרַמִּי לְבָנִין
וְנִשְׂרָפְנֹון בְּנֹרָא יוֹקְדָתָא (ג"י בְּנֹרָא) וַתְּהִי
לְהוֹן לְבָנְתָא לְאַבְנָא וַחֲמִימָא הָנָה לְהוֹן
לְשִׁיעַ:

כִּי־יִשְׁפָּה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ • אָמָה לְאָמָה: מִצְרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעָן. הֲבָה • הַזְּמִינוּ עֲצָמְכֶם. כָּל 'הֲבָה', לְשׁוֹן הַזְּמִנָּה הוּא, שְׂמֻכִּינִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאָכָה, אוֹ לְעֶזְזָה, אוֹ לְמִשְׁאָה. הֲבָה •

(ד) וַיֹּאמְרוּ הֲבָה נִבְנֶה־לָּנוּ עֵיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־נִפּוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

דּוֹאֲמְרוּ הָבֹו נִבְנֵי לָנָא קְרַתָּא וּמִגְדָּלָא
וְרִישָׁה מְטִי עַד צִית שְׁמַיָּא וְנַעֲבִיד לָנָא
שׁוּם דִּילְמָא נִתְבַּדַּר עַל אֲפִי כָל אֲרָעָא:

כִּי־יִשְׁפָּה פֶּן־נִפּוּץ • שְׁלֹא יָבִיא עָלֵינוּ שׁוּם מִכָּה לְהַפְּיֵצְנוּ מִכָּאן.

(ה) וַיִּירַד יְהוָה לִרְאוֹת אֶת־הָעֵיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

הַ וַיִּתְגַּלִּי יְיָ לְאַתְּפָּרְעָא עַל עוֹבְדֵי קְרַתָּא
וּמִגְדָּלָא דִּי בְּנוּ בְּנֵי אֲנָשָׂא:

כִּי־יִירַד ה' לְרְאוֹת • לֹא הִצְרִיף לְכָף, אֶלָּא בָּא לְלַמֵּד לְדַגְנִים שְׁלֹא יִרְשִׁיעוּ הַנְּדוֹן עַד שִׁירָאוּ וַיְבִינּוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. בְּנֵי הָאָדָם • אֶלָּא בְּנֵי מִי, שְׂמָא בְּנֵי חֲמוּרִים וּגְמִלִים? אֶלָּא בְּנֵי אָדָם הָרֹאשׁוֹן

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה חַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

וַיֹּאמֶר יְיָ הָא עֲמָא חֵד וְלִישָׁן חֵד לְכָלְהוֹן
וְדִין דְּשְׂרִיִו לְמַעַבְד וְכַעַן לֹא יִתְמַנַּע מְנַהוֹן
כָּל דְּחִשְׁבִּיבוּ לְמַעַבְד:

לא־יבצר מהם וגו' לעשות. בתמיהה, "יבצר" לשון מניעה, פתגומו. ודומה לו: "יבצר רוח נגידיים" (תהלים עז).

ה' הן עם אחד. כל טובה זו יש עמה, שעם אחד הם ושפה אחת לכלם, ודבר זה החלו לעשות. החלם. כמו: אמרם, עשותם, להתחיל הם לעשות.

ז הכוונת נגדלי ונבלבל תמן לישנהון דלא ישמעון (גבר) אנש לישן חברה:

(ז) הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו:

ונבלבל, נו"ן משמש בלשון רבים, וה"א אחרונה יתרה כה"א של נרדה. לא ישמעו. זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מחו.

ה' הבה נרדה. בבית דינו נמלך מענותותו יתרה. הבה. מדה כנגד מדה, הם אמרו: "הבה נבנה", והוא כנגדם מיד ואמר: "הבה נרדה". ונבלה.

ח ויבדדו יי תהוון מתמן על אפי כל ארעא ומנעו למבני (נ"י ואתמנעו מלמבני) קרעא:

(ח) ויפץ יהוה אתם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר:

הוא שאמר שלמה (משלי): "מגורת רשע היא תבואנו".

ה' ויפץ ה' אותם משם. בעולם הזה, מה שאמרו: "פן נפוצ" נתקיים עליהם. הוא שאמר שלמה (משלי): "מגורת רשע היא תבואנו".

ט על כן קרא שמה בכל ארי תמן בבל יי לישן כל ארעא ומתמן בדרנון יי על אפי כל ארעא:

(ט) על פני קרא שמה בכל כ"שם בלל יהוה שפת כל הארץ ומשם הפיצם יהוה על פני כל הארץ:

העולם? אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם, לכן נאבדו. ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר: "שפה אחת ודברים אחדים", למדת ששנאויה המחלקת וגדול השלום.

ה' ומשם הפיצם. למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה: של דור המבול, או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעקר, ואלו פשטו יד בעקר להלחם בו, ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן

י אליו תולדת שם שם פר מאה שנין ואוליד ית ארפכשד תרתין שנין קמר טופנא:

(י) אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול:

ה' שם בן מאת שנה. כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול.

יא ויחיא שם קמר דאוליד ית ארפכשד חמש מאה שנין ואוליד בנין ויבנו:

(יא) ויחיישם אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

יב וארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את שלח:

(יב) וארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את שלח:

יג ויחיא ארפכשד קמר דאוליד ית שלח ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין ויבנו:

(יג) ויחי ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

יד ושלח חי תלתין שנין ואוליד ית עבר:

(יד) ושלח חי שלשים שנה ויולד את עבר:

טו ויחיא שלח קמר דאוליד ית עבר ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין ויבנו:

(טו) ויחיישלח אחרי הולידו את עבר שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

- (מז) וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־פֶּלֶג:
- טז וַיְחַיָּא עֵבֶר תְּלָתִין וְאַרְבַּע שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג:
- יז וַיְחַיָּא עֵבֶר בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג אַרְבַּע מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:
- יח וַיְחַיָּא פֶּלֶג תְּלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת רַעֵו:
- יט וַיְחַיָּא פֶּלֶג בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת רַעֵו מָאָתָן וּתְשַׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:
- כ וַיְחַיָּא רַעֵו תְּלָתִין וּמֵרִתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת שְׂרוּג:
- כא וַיְחַיָּא רַעֵו בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת שְׂרוּג מָאָתָן וּשְׁבַע שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:
- כב וַיְחַיָּא שְׂרוּג תְּלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת נְחֹר:
- כג וַיְחַיָּא שְׂרוּג בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת נְחֹר מָאָתָן שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:
- כד וַיְחַיָּא נְחֹר עֶשְׂרִין וּתְשַׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת תְּרַח:
- כה וַיְחַיָּא נְחֹר בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת תְּרַח מָאָה וּתְשַׁע עֶשְׂרִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:
- כו וַיְחַיָּא תְּרַח שְׁבַעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אַבְרָם יֵת נְחֹר וְיֵת הָרָן:
- כז וְאַלְיָן תּוֹלְדַת תְּרַח תְּרַח אוֹלִיד יֵת אַבְרָם יֵת נְחֹר וְיֵת הָרָן וְהָרָן אוֹלִיד יֵת לוֹט:
- כח וּמֵית הָרָן עַל אִפִּי תְּרַח אֲבוּהִי בְּאַרְעָא דְּגִלְדוּתָהּ בְּאַרְעָא דְּכַסְדֵּיאִ:
- (מא) וַיְחַיָּא אַבְרָם וְנָחֹר לְהֵם מֵשֵׁל מִי אֶתְהָ? אָמַר לְהֵם הָרָן: מֵשֵׁל אַבְרָם אָנִי. הִשְׁלִיכוּהוּ לְכַבְשָׁן הָאֵשׁ וְנִשְׂרָף, וְזֶהוּ "אוֹר פְּשָׁדִים". וּמִנְחָם [בֶּן סְרוּק] פָּרַשׁ אוֹר, בְּקַעָה. וְכֵן (ישעיה כד): "בְּאָרִים כְּבָדוּ ה'", וְכֵן (שם כא): "מְאוֹרַת צַפְעוֹנִי". כָּל חוֹר וּבְקַע עֲמַק קְרוּי אוֹר.
- כט וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחֹר לְהֵם גְּשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחֹר מְלֶכָה בִּתְ-הָרָן אֲבִי־מְלֶכָה וְאֲבִי יִסְכָּה:
- (מב) וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־פֶּלֶג:
- (מג) וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
- (מד) וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־רַעֵו:
- (מה) וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רַעֵו תְּשַׁע שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
- (מו) וַיְחִי רַעֵו שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שְׂרוּג:
- (מז) וַיְחִי רַעֵו אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שִׁבְעַת שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
- (מח) וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־נְחֹר:
- (מט) וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְחֹר מֵאֵתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
- (נא) וַיְחִי נְחֹר תְּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־תְּרַח:
- (נב) וַיְחִי נְחֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תְּרַח תְּשַׁע־עֶשְׂרִי שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
- (נג) וַיְחִי־תְּרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַבְרָם נְחֹר וְאַתְ-הָרָן:
- (נד) וְאַלְהָ תּוֹלְדַת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאַתְ-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:
- (נה) וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאַרְצָא מוֹלְדָתוֹ בְּאוֹר פְּשָׁדִים:

כ"ט ← על־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו • בְּחַיֵּי אָבִיו (בראשית רבה).
 ומדרש אגדה: ג'ש אומרים שעל־יְדֵי אָבִיו מֵת, שְׁקֵבֶל תְּרַח עַל אַבְרָם בְּנֵו לְפָנֵי נְמֹרֵד עַל שְׁכַתָּת אֶת צְלָמִיו, וְהִשְׁלִיכוּ לְכַבְשָׁן הָאֵשׁ, וְהָרָן יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ: אִם אַבְרָם נוֹצֵחַ אָנִי מִשְׁלוֹ, וְאִם נְמֹרֵד נוֹצֵחַ אָנִי מִשְׁלוֹ,

פרעה"). ועוד: "יִסְכָּה", לְשׁוֹן נְסִיכוֹת (וכן הוא בסנהדרין ל"ט להדיא). כְּמוֹ שָׂרָה, לְשׁוֹן שָׂרָה.

כְּשִׁי יִסְכָּה • זו שָׂרָה, עַל שֵׁם שֶׁסְכָתָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְשֶׁהִלל סוֹכֵין בְּיַפְיָה (סְפָרִים אֲחֵרִים: כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֵּרָאוּ אוֹתָהּ שָׂרִי

(ל) וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְלֹד:

ל וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה לִית לָהּ וְלֹד:

לא וַיִּכְבֶּר תְּרַח יֵת אֲבָרָם בְּרַח וַיֵּת לוֹט בַּר הָרֵן בַּר בְּרַח וַיֵּת שָׂרִי כַלְתָּהּ אֶתֵת אֲבָרָם בְּרַח וַיִּנְפְקוּ עִמָּהוֹן מֵאוּרָא דְכַסְדָּאֵי לְמִזְל לְאַרְעָא דְכַנְעַן וַאֲתוּ עַד הָרֵן וַיִּתְיָבוּ תַמְזָן:

(לא) וַיִּקַּח תְּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בְּנֵיהֶרֶן בְּנֵיהֶרֶן וְאֵת שָׂרִי כַלְתּוֹ אִשְׁת־אֲבָרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־הָרֵן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

כְּשִׁי • וַיֵּצְאוּ אֹתָם • וַיֵּצְאוּ תְרַח וְאֲבָרָם עִם לוֹט וְשָׂרִי.

לב וַיְהִי וַיְמִי תְרַח מֵאֵתָן וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וַיְמִית תְּרַח בְּחָרָן: פ פ פ

(לב) וַיְהִי וַיְמִי־תְרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתָיִם שָׁנָה וַיְמִית תְּרַח בְּחָרָן*:

יְהֵא הַדְּבָר מִפְּרָסָם לְכָל וַיֵּאמְרוּ: לֹא קָיָם אֲבָרָם אֶת כְּבוֹד אֲבִיו, שֶׁהֵנִיחוּ זָקֵן וְהִלֵּךְ לוֹ. לְפִיכֹף, קָרָאוּ הַכְּתוּב מֵת. (סְפָרִים אֲחֵרִים: וְעוֹד) שֶׁהִרְשָׁעִים אֵף בְּחַיֵּיהֶם קְרוֹיִים מֵתִים, וְהִצְדִּיקִים אֵף בְּמִיתָתָן קְרוֹיִים חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּבְנֶיהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חִי". בְּחָרָן • הַנּוֹרָאן הַפּוֹכָה, לוֹמַר לָךְ: עַד אֲבָרָם, חָרוֹן אֵף שֶׁל מְקוֹם:

כְּשִׁי • וַיְמִית תְּרַח בְּחָרָן • לְאַחַר שֶׁיֵּצֵא אֲבָרָם מִחָרָן וַיָּבֵא לְאַרְץ כְּנָעַן, וְהָיָה שֵׁם יוֹתֵר מִשְׁשִׁים שָׁנָה, שֶׁהָרִי כְּתִיב: (לְקַמֵּן יב) "וְאֲבָרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן", וְתְרַח בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁנּוֹלַד אֲבָרָם, הָרִי קַמֵּ"ה לְתְרַח כְּשֶׁיֵּצֵא אֲבָרָם מִחָרָן. עַדִּין נִשְׁאַרוּ מִשְׁנוֹתֵי הַרְבָּה, וְלָמָּה הַקֹּדִים הַכְּתוּב מִיתָתוֹ שֶׁל תְּרַח לִיצֵאתוֹ שֶׁל אֲבָרָם? שֶׁלֹּא

~ נקודות משיחות קודש ~

אֲלִיו, עַכ"ל. וְהֵנָּה, תְּרַח הָיָה תְּלַמִּידוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם, שֶׁחָרִי אֲבָרָהָם לְמַד אוֹתוֹ לְהֶאֱמִין בֵּה', וְכַפִּי שֶׁכְּתִב רַשִׁי (לך לך טו, טו) שֶׁתְּרַח עָשָׂה תְּשׁוּבָה. וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁלֹּכֵן עֲזַב אֲבָרָהָם אֶת אֲבִיו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְעַמֵּד מִפְּנִיו. (לְקוֹטִי שִׁחוֹת כִּרְך ה עמ' 310)

וַיְמִית תְּרַח בְּחָרָן (יא, לב) שֶׁהֵנִיחוּ זָקֵן וְהִלֵּךְ לוֹ (רַשִׁי) אֵיִתָא בְּגִמְרָא (קִירוּשִׁין לג, ב) בְּנוֹ וְהוּא רַבּוֹ, מֵהוּ לְעַמֵּד מִפְּנֵי אֲבִיו. וְכַתֵּב הָרִא"ש: וְסָפִיקָא דְאוּרִיִּיתָא הוּא, וַיִּעַמְדוּ זֶה מִפְּנֵי זֶה. אֲמָרוּ עַל רַבְּנוּ מֵאִיר מְרוֹטְנַבּוּרְג, שֶׁמִּיּוֹם שֶׁעָלָה לְגַדְלָה לֹא הִקְבִּיל פְּנֵי אֲבִיו וְלֹא רָצָה שֶׁאֲבִיו יָבֵא

סחלת פרשת נח

קנ"ג פסוקים, בצלא"ל סימן. אבי"י יסכ"ה לר"ט סימן.

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423.

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמג - רמד

דעת זקנים מבעלי התוספות - מהדורות בלום, אברמוביץ
יָא (ל) וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה [אֵין לָהּ וְלֹד]. קָשְׁיָא לָן אֵין לָהּ וְלֹד לָמָּה לִיָּהּ. וַיֵּשׁ לוֹמַר דְּאֵיצְטְרִיף לוֹמַר דְּאֵפִילוּ מְקוֹם יֵצִיאַת הַנֹּלַד לֹא הָיָה לָהּ, כְּדָאֲמַרְיָנָן (יבמות סד): אֲבָרָהָם וְשָׂרָה, וְדוּמָה לְזָה, וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקִשְׁקִשָׁת (ויקרא יא י) דְּרָשִׁינָן בְּמִסְכַּת חוֹלִינָן (סו): אֵין לוֹ עֲכָשְׁי וְעֵתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן: תוֹרָה לֹא וְשָׂרָה טוֹמְטוּמִין הָיוּ וְנִקְרָעוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נא א) הַבֵּיטוּ אֶל צוּר תְּצַבְתֶּם וְאֶל מַקְבַּת בּוֹר נִקְרַתֶּם. דְּבַר אַחַר, אֵין לָהּ וְלֹד עֲכָשְׁי וְהָיָה לָהּ לְאַחַר זְמַן, דְּכֵתִיב (להלן בא ב) וַתֵּהָר וַתֵּלֵד

לוח תהלים

יום ראשון, ל' תשרי < פרק כ. מפרק קמה עד פרק קנ

יום שני, א' מרחשון < פרק כ. מפרק א עד פרק ט

יום שלישי, ב' מרחשון < מפרק י עד סוף פרק יז

יום רביעי, ג' מרחשון < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום חמישי, ד' מרחשון < מפרק כג עד פרק כח

יום שישי, ה' מרחשון < מפרק כט עד פרק לד

שבת קודש, ו' מרחשון < פרק כ. מפרק לה עד פרק לח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ל' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, והנה נפש האדם... עד עמ' 280, בלא דיבור:

שחכמה דאצילות נקראת "אבא", ו"בינה" נקראת "אימא", וספירת ה"דעת" נכללת משתייהן, כפי המוסבר בחסידות, ומדות אהבה ויראה וכו' שפנפשו – של יהודי – הן דוגמא למדות שבנפש ספירות, – דאצילות, הנקראות בשם "יעיר אנפיו";

וכח הדבור שפנפשו דוגמא לדבור העליון, הנקרא בשם "מלכות" ו"שכינה", – כפי שהוסבר לעיל. ולכן – כיוון שדיבורו של יהודי הוא דוגמא לדיבור שלמעלה, לשכינה, כשמדבר דברי תורה – מעורר דבור העליון ליחד השכינה, ומשום פוסקים, בקריאת שמע לא יצא בהרהור בלא דיבור:

והנה, נפש האדם, – היהודי, ידוע לכל שהיא כלולה מעשר ספירות: חכמה בינה דעת וכו'. – כמבואר ב"תניא" חלק א' פרק ג', ואף שכלן – כל עשרה הכוחות שכנגד עשר הספירות, באים מ"רוח פיו" ותברך, כדכתיב: – כמו שכתוב: "ויפח באפיו בו", – נשמת חיים", הלשון "ויפח" מורה שהנשמה באה מהרוח והחיות הפנימיים שנופחים מבפנים, כמוסבר בפרוטרוט

ב"תניא" חלק א' פרק ב' וחלק ג' פרק ה', מכל מקום – יש קשר בין כל אחד מעשרה הכוחות לבין כל אחת מעשר הספירות שלמעלה, דרך פרט – חכמה בינה דעת שפנפשו הן דוגמא לחכמה בינה דעת שבנפש ספירות, – שלמעלה, המכנות בשם "אבא" ו"אימא"; – כמו שכתוב בזה

אגרת הקדש

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מו"ם חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כדכתיב ויפח באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן דוגמא לחב"ד שבי"ם המכונות בשם או"א ומדות אהבה ויראה וכו' שבנפשו הן דוגמא למדות שבי"ם הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שבנפשו דוגמא לדבור העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי קי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דיבור:

הכי קימא לן³⁴ – ולכן אנו וברכת המזון ודברי תורה – דיבור:

~ יום שני א' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, והנה ולעו"ז יש... עד עמ' 280, המעלות.

כלולות מעשר בחינות אלו ממש. ומודעת זאת בארץ, – וידוע הדבר על פני תבל, מה שכתוב בספר הגלגולים³⁶

על פסוק³⁷: "אשר שלט האדם באדם לרע לו", שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקלות, לתחיותם ולהשליטם בזמן הגלות, – זה משמעות "אשר שלט האדם באדם", שאדם בליעל

והנה, – כשם שבקדושה ישנן עשר הספירות ועשרה כוחות הנפש האלקית, כך גם "זה לעמת זה, – עשה האלקים", שכנגד כל ענין בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא אחרא", יש עשרה פתרי דמסאבותא³⁵, – עשרה כתרם מן הטומאה, כשם שישנן עשר ספירות בקדושה, ומן נמשכות נפשות האמות, גם כן

אגרת הקדש

והנה ולעו"ז יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר בחי' אלו ממש ומודעת זאת בארץ מ"ש בספר הגלגולים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן

34. ראה שו"ע אדה"ז סס"ב ס"ג. סקפ"ה ס"ג. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. 35. זח"ג מא, ב. ובכ"מ. 36. פרק ב. 37. קהלת ח, ט.

לְהֵם מִבְּחִינַת אַחֲזֵרִים דְּקָדְשָׁה, כְּמֵאן דְּשַׂדִּי בְּתַר
 בְּתַפְיָה, – כְּמִי שְׁמַשְׁלִיךְ אֶל מֵאחֻרֵי כְּתָפוֹ (כְּפִי הַמוֹסְבֵּר
 ב"תניא" חלק א' פרק כ"ב). וְאַף גַּם זֹאת – דְּבַר זֶה עֲצֻמו
 בֵּא עַל־יְדֵי צְמֻצוּמִים וּמִסְכִּים רַבִּים וְעֲצוּמִים, עַד
 שְׁנַתְּלִבְשָׁה הָאָרֶה זֶה
 בְּחֻמְרֵי עוֹלָם הָיָה,
 וּמִשְׁפַּעַת לְאַמּוֹת עֶשֶׂר
 וְכַבּוּד וְכָל תַּעֲנוּגִים
 גְּשָׁמִים. מֵה־שְׂאִיזְבֵּן
 יִשְׂרָאֵל, יוֹנְקִים –
 חַיִּוּתָם, מִבְּחִינַת פְּנִים
 הָעֲלִוּנִים, – מֵהַפְּנִימִיּוֹת
 שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב³⁸: "יָאֵר
 ה' פָּנָיו אֵלָיִךְ", כָּל
 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׂרָשׁ
 נִשְׁמָתוֹ עַד רוּם
 הַמַּעְלוֹת:

שְׁמֵה־קְלִיפָה שׁוֹלֵט בְּאֵדָם שְׁמֵה־קְדוּשָׁה, אֲכָל הוּא "לְרַע לוֹ"
 וְכוּ'. – כְּפִי הַמוֹסְבֵּר ב"ספר הגלגולים" שם, זֶה כְּדִי לְבַרֵּר
 נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה מֵהַקְּלִיפָה. וְלִבְנֵי הָאֲמּוֹת הָיוּ שׁוֹלְטִין עַל
 יִשְׂרָאֵל, לְהֵיוֹת נִפְשׁוֹת הָאֲמּוֹת – בְּאוֹת מִתְּקַלְפוֹת אֲשֶׁר
 הִשְׁכִּינָה מִתְּלַבְּשַׁת
 בְּבְחִינַת גְּלוּת בְּתוֹכָם.
 – כְּדִי שֶׁהֵן תְּהִינָה
 הַשׁוֹלְטוֹת. וּרְבֵנוּ הַזֶּקֶן
 מִסְכֵּם: וְהֵנָּה, אָף שֶׁהָיָה
 – אוֹפֵן הַתְּלַבְּשׁוֹת
 הַשְׁכִּינָה בְּגִלוּת בְּתוֹךְ
 הַקְּלִיפּוֹת, צָרִיךְ בְּאוֹר
 רֶחֶב אֵיךְ וְמָה, מְכַלֵּי
 מְקוֹם הָאֲמַת בֵּן הוּא.
 אֲלֵא שְׂאֵף-עַל-פִּי-בֶן,
 אֵין תְּקַלְפוֹת וְהָאֲמּוֹת
 יוֹנְקִים וּמְקַבְּלִים חַיִּוֹת
 אֲלֵא מֵהָאָרֶה הַנִּמְשָׁכַת

אגרת הקדש

הַעוּ"ג הָיוּ שׁוֹלְטִין עַל יִשְׂרָאֵל לְהֵיוֹת נִפְשׁוֹת הַעוּ"ג
 מֵהַקְּלִיפּוֹת אֲשֶׁר הִשְׁכִּינָה מִתְּלַבְּשַׁת בְּבַחֲוֵי גְלוּת
 בְּתוֹכָם וְהֵנָּה אָף שֶׁזֶה צָרִיךְ בְּאוֹר רֶחֶב אֵיךְ וְמָה
 מ"מ הָאֲמַת כֵּן הוּא אֵלֵא שְׂאֵעַפ"כ אֵין תְּקַלְפוֹת
 וְהַעוּ"ג יוֹנְקִים וּמְקַבְּלִים חַיִּוֹת אֵלֵא מֵהָאָרֶה הַנִּמְשָׁכַת
 לְהֵם מִבְּחִי' אַחֲזֵרִים דְּקְדוּשָׁה כְּמֵאן דְּשַׂדִּי בְּתַר
 כְּתַפְי' וְאָף גַּם זֹאת ע"י צְמֻצוּמִים וּמִסְכִּים רַבִּים
 וְעֲצוּמִים עַד שְׁנַתְּלִבְשָׁה הָאָרֶה זֶה בְּחֻמְרֵי עוֹלָם
 הַזֶּה וּמִשְׁפַּעַת לְעוּ"ג עוֹשֵׁר וְכַבּוּד וְכָל תַּעֲנוּגִים
 גְּשָׁמִים. מִשְׂא"כ יִשְׂרָאֵל יוֹנְקִים מִבְּחִי' פְּנִים הָעֲלִוּוּנִים
 כְּמ"ש יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלָיִךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׂרָשׁ
 נִשְׁמָתוֹ עַד רוּם הַמַּעְלוֹת:

~ יום שלישי ב' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, ואחר הדברים והאמת... עד עמ' קמא, וכה"ג טובא.

מִשָּׁה", וְהֵינּוּ מִשׁוּם – מִפְּנֵי, בִּי ה' הַקְּרָה לְפָנָיו מִצְוֶה זֶה,
 לְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא, – לְפָרוּשׁ מֵאִיסוּר, כְּדִי לְזַבְּתוֹ: –
 הַהִיפֵךְ מִמֶּשׁ מִכְּפִי שֶׁהִדְבַּר לְגַבִּי נִזְק בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, כְּפִי
 הַמוֹסְבֵּר לְעֵיל.

וְאַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֲמַת הָאֵלֶּה הַגְּלוּיִם וְיָדוּעִים לְכָל,
 נִחְזֵר לְעֵינֵי רֵאשׁוֹן, – אִדּוּתוֹ מְדוּבֵר בְּאֵגְרַת זֶה, בְּעֵינֵי
 הַכַּעַס שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּד־הַזֶּרֶה, וְהֵינּוּ בְּמַלִּי דְעֵלְמָא, –
 בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, בִּי "הַכָּל בְּיַדֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאֵת שָׁמַיִם"³⁹,

אֵךְ זֶהוּ – כָּל זֶה מְדוּבֵר,
 בְּשֵׁשׁ בִּידוֹ לְמַחֹת –
 וְלֵהֲנִיא אֶת חֲבֵרוֹ בְּקַצְפּוֹ
 וְכַעַסוֹ עַל חֲבֵרוֹ; – אִז
 מוֹתֵר לוֹ לְכַעֵס בְּעֵינֵים
 שֶׁל יִהְדוּת וִירַאת שָׁמַיִם,
 כְּפִי שֶׁהִיָּה הַדְּבַר בְּמִשָּׁה
 רַבְּנוּ, אֲכָל בְּשְׂאִין בִּידוֹ
 לְמַחֹת, בְּגוֹן – כְּמוֹ
 לְמַשֵּׁל, נִכְרִי – גִּי, וְ
 הַמְּדַבֵּר וּמְכַלְכֵּל
 בְּתַפְלָתוֹ, אִם בֵּן –
 מִתְּעוֹרֵר הַשְּׂאֵלָה, מָה
 זֹאת עֲשֵׂה ה' לוֹ, –

אגרת הקדש

וְאַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֲמַת הָאֵלֶּה הַגְּלוּיִם וְיָדוּעִים לְכָל
 נִחְזֵר לְעֵינֵי רֵאשׁוֹן בְּעֵינֵי הַכַּעַס שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד
 ע"י וְהֵינּוּ בְּמִילֵי דְעֵלְמָא כִּי הַכָּל בְּיַדֵי שָׁמַיִם חוּץ
 מִי"ש וְלִכֵּן בְּמִילֵי דְשִׁמְיָא לְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא לֵא
 שִׁיךְ הָאֵי טַעְמָא דְאַמְרֵן וְכְמ"ש וְיִקְצוּף מִשָּׁה וְהֵינּוּ
 מִשׁוּם כִּי ה' הַקְּרָה לְפָנָיו מִצְוֶה זֶה לְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא
 כְּדִי לְזַבְּתוֹ:

אֵךְ זֶהוּ כְּשִׁישׁ בִּידוֹ לְמַחֹת בְּקַצְפּוֹ וְכַעֵסוֹ עַל חֲבֵרוֹ
 אֲבָל כְּשִׂאֵין בִּידוֹ לְמַחֹת כְּגוֹן עוּ"ג הַמְּדַבֵּר
 וּמְכַלְכֵּל בְּתַפְלָתוֹ א"כ מָה זֹאת עֲשֵׂה ה' לוֹ אֵין זֹאת
 כ"א כְּדִי שִׁתְּגַבֵּר וְיִתְאַמֵּץ יוֹתֵר בְּתַפְלָתוֹ בְּעוֹמֵק הַלֵּב

– וּמְכִיוּן שֶׁהַכָּל בְּיַדֵי
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הָרִי
 שִׂאֵין מָה לְכַעֵס, מֵה־
 שִׂאֵין-כֵּן בְּעֵינֵי יִרַאת
 שָׁמַיִם יֵשׁ מְקוֹם לְעֵינֵי
 הַכַּעַס, וְלִבְנֵי בְּמַלִּי
 דְשָׁמַיָא לְאַפְרוּשֵׁי
 מְאִיסוּרָא⁴⁰ – כְּשִׁמְדוּבֵר
 בְּעֵינֵים שֶׁל יִהְדוּת וִירַאת
 שָׁמַיִם, לְהַפְרִישׁ יִהְדִּי
 מִלְּעֲשׂוֹת אִיסוּר, לֹא שְׂיֵךְ
 הָאֵי טַעְמָא דְאַמְרֵן, –
 לֹא שִׁיךְ הַטַּעַם שֶׁנִּאֵמַר
 לְעֵיל, בְּעֵינֵי הָעוֹלָם,

שְׁגִי יִפְרִיעַ לוֹ בְּתַפְלָתוֹ, אֵין זֹאת בְּיָאֵם בְּדִי שִׁתְּגַבֵּר
 וְיִתְאַמֵּץ יוֹתֵר בְּתַפְלָתוֹ, בְּעֵמֶק הַלֵּב וּבְכֻנָּה גְּדוּלָה כָּל

שֶׁהֵם בִּידֵיוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר לִכֵּן אֵין מָה לְכַעֵס
 עַל מִי שֶׁגָּרַם לוֹ אֶת הַנּוֹק וְכְדוּמָה, וְכְמוֹ שְׁכַתּוֹב⁴¹: "וְיִקְצוּף

38. נשא ו, כה. 39. ברכות לג, ב. 40. שבת מ, ב. 41. מטות לא, יד.

של הגוי. מכל האמור מוסברים דברי הבעל-שם-טוב ב"צוואת הריב"ש", שהגוי המדבר בשעת תפלתו של יהודי ומפריע לו בכך, הרי השכינה היא בהתלבשות בזה – שכן, לכל דבר בעולם יש ניצוץ של קדושה, והוא במצב של גלות בתוך הגוי, ויתירה מזו – יש בכך

מכוון חיובי, להביא את היהודי להתבוננות בגלות השכינה ולתפילה ביתר כוונה. ומה שפכתב המלקט – של "צוואת הריב"ש", "שרתה" – שהשכינה "שרתה" בגוי, לא ידע לבון הלשון בדקדוק, כי הבעל-שם-טוב ז"ל היה אומר דברי תורה פלשון אידיש ולא פלשון הקדש, – ולכן מביא התורות בלשון הקודש כתב רק את התוכן ולא את לשונו של הבעל-שם-טוב, והוא טעה בכיטוי הנכון של תיאור האופן איך השכינה בגלות בתוך הגוי, ורצה לומר "נתלבשה", – לא "שרתה" שמשמעותה ענין של גילוי שכינה,

אלא "נתלבשה", והינו פְּחִינַת גְּלוּת. – ולא גילוי. וזהו – מה שכתוב שם: "וּבְפִרְטָא אִם הוּא נְכָרִי בּוֹ", – שלפי הפירוש שהכוונה היא להשראת השכינה, מדוע שתהיה השראת השכינה בגוי המדבר ומפריע ליהודי בתפלתו, יותר מאשר ביהודי? – אלא שְׂאֵז – בגוי, הִיא – פְּחִינַת גְּלוּת בְּיִתְרָה. וְאִין לְתַמְנָה אִם נִיצוּץ מִן הָאֶרֶץ שְׂכִינָה נְקָרָא – ב"צוואת הריב"ש", בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", דְּהָא אֲשַׁכְּחִין – שהרי מוצאים אנו, שְׂאִפְלוּ מִלְּאֵךְ נְכָרָא – לא ניצוץ של השכינה, נְקָרָא בְּשֵׁם ה' כְּפָרְשַׁת וַיֵּרָא – בפסוק⁴²: "ויאמר אד' אל נא תעבור מעל עבדך", לְפָרוּשׁ תְּרַמְבִּין, – שאברהם אמר כך לאחד המלאכים שבאו אליו, וּבְמֹו שְׂכִינָתוֹב⁴³: "וַתִּקְרָא – הגר, שֵׁם ה' הַדְּבָר אֵלֶיהָ וְכוּ", – שם כתוב במפורש, בפסוקים שלפני זה, שמדובר אודות מלאך. וְכִהֲאִי גִוְנָא טוֹבָא. – ובדומה לכך בהרבה מקומות.

כִּךְ, עַד שְׁלֵא יִשְׁמַע דְּבוּרֵי הַנְּכָרִי. – שכן, הוא יהיה כל כך שקוע בתפלתו, שאין הוא שומע כלל את הנעשה סביבו. אֵךְ שְׁלֵמְדֻרְגָה זו צָרִיךְ הַתְּעוּרְרוֹת רַבָּה וְעֲצוּמָה. וְעֲצוּמָה הַיְעוּצָה לְהַתְּעוּרְרוֹת זו, הִיא מ – ההתבוננות בִּעֲנֵין זֶה

עֲצוּמוֹ, כְּשֵׁי שִׁים אֵל לְבוֹ וַיִּתְּבוֹנֵן עֵינָיו יְרִידַת הַשְּׂכִינָה כְּכִיבּוֹל, "וַתֵּרֵד פְּלִאִים"⁴², לְהַתְּלַבֵּשׁ נִיצוּץ מִהָאֶרֶץ – בתוך הקליפות, אֲשֶׁר הִיא בְּכַחֲנִית גְּלוּת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת דְּרָךְ כָּלֵל לְהַחְיוֹתָם, – באופן כללי הארה זו היא בגלות בתוך הקליפות, כדי להחיות, וְעַתָּה הַפְּעֵם נִיצוּץ הָאֶרֶץ מִתְּלַבֵּשׁ בְּכַחֲנִית גְּלוּת דְּרָךְ פֶּרֶט בְּדְבוּר נְכָרִי זֶה, הַמְּדַבֵּר דְּבָרִים הַמְּכַלְפִּים עֲבוּדַת ה', הִיא פְּנֵת הַתְּפִלָּה, – שברצון הגוי להפריע לתפלה זו, וּכְמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל, כִּי "זֶה לְעֲמַת זֶה וְכוּ", – עשה האלקים, וְדְבוּר

הַעֲלִיזוֹן מִתְּלַבֵּשׁ בְּדְבוּר הַתְּחַתּוֹן וְכוּ, – כלומר בחינת הדיבור שלמעלה מתלבשת בדרגה תחתונה כדיבור, ועל ידי השתלשלות היא יורדת עד להחיות את הקליפות, וְזֶהוּ מְמִשׁ "אֲשֶׁר שְׁלַט הָאֵדָם בְּאֵדָם לֹרַע לוֹ" – כלומר, במקרה זה, שהגוי יש בו, בכחינת גלות, ניצוץ של קדושה, מנצל את הניצוץ להפריע ליהודי בתפלתו, הרי זה ממש כפי שקליפה שולטת בקדושה, וזאת כדי להוסיף חיות בקדושה, להתפלל ביתר כוונה. הרי בשעה שאדם יתבונן בירידה הגדולה והנפלאה של השכינה בגלות, שהיא במיוחד בענין זה עצמו של הגוי המפריע לו בתפלתו – יעורר דבר זה עצמו את האדם להתפלל ביתר כוונה, שתהיה כבר גאולת השכינה, ובלשון רבנו הזקן: דְּהִינּוּ שְׁעֵל־יְרִידָה – על ידי ההתבוננות בכל האמור, מִתְּעוּרְרֵי הָאֵדָם לְהַתְּפַלֵּל יוֹתֵר בְּכֹוֹנָה מְעֻמְקָא דְּלְבָא, – מעומק הלב, עַד שְׁלֵא יִשְׁמַע דְּבוּרֵיו. –

אגרת הקדש

ובכוונה גדולה כ"כ עד שלא ישמע דבורי העו"ג אך שלמדורגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה. ועצה היעוצה להתעוררות זו היא מענין זה עצמו כשישים אל לבו ויתבונן ענין ירידת השכינה כביכול ותרד פלאים להתלבש ניצוץ מהארתה אשר היא בבחי' גלות בתוך הקליפות דרך כלל להחיותם ועתה הפעם ניצוץ הארתה מתלבש בבחי' גלות דרך פרט בדבור עו"ג זה המדבר דברים המבלבלים עבודת ה' היא כוונת התפלה וכמ"ל כי זה לעומת זה וכו' ודבור העליון מתלבש בדבור התחתון וכו' וזהו ממש אשר שלט האדם באדם לרע לו דהיינו שעו"ג מתעורר האדם להתפלל יותר בכוונה מעומקא דלבא עד שלא ישמע דיבוריו. ומ"ש המלקט שרתה לא ידע לכוין הלשון בדקדוק כי הבעש"ט ז"ל היה אומר ד"ת כל"א ולא בלא"ק ור"ל נתלבשה והיינו בבחי' גלות וזהו ובפרט אם הוא עו"ג כו'. שאז היא בחי' גלות ביותר ואין לתמוה אם ניצוץ מן הארת שכינה נקרא בשם שכינה דהא אשכחן שאפילו מלאך נברא נקרא בשם ה' בפ' וירא לפי הרמב"ן וכמ"ש ותקרא שם ה' הדובר אליה וכו' וכה"ג טובא

42. ע"פ איכה א, ט. 43. יח, ג. 44. שם טז, יג.

~ יום רביעי ג' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמא, וכמדומה לי שתפיסתם... עד עמ' קמב, אמרי פי:

העולם למטה, אָבַל לא עלינו - על מגלי תורת החסידות, הבעל-שם-טוב, המגיד ורבנו הזקן, הַלּוֹנְתָם - וטענותיהם, בִּי-אֵם על בְּתֵבֵי הָאָרֶץ ו"ל. - שם כתוב ענין התלבשות השכינה בקליפות. וְאֵל יַחֲשְׁדָנִי שׁוֹמֵעַ, שְׁאֵנִי בְּעֵינֵי

וְכַמְדָּמָה לִּי, - כותב רבנו הזקן, שְׁתַּפְּיֶתְכֶם - וקושייתם על "צוואת הריב"ש", אֵינָה מִצַּד דְּקָדוּקַת הַלְשׁוֹן, - "שרתה", אֵלָּא מֵעַקֵּר עֲנִיָּן הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשְּׂכִינָה בְּקַלְפוֹת, שְׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּמַה שֶּׁכָּתַב הָאָרֶץ ו"ל בְּסֵפֶר הַגְּלִגּוּלִים⁴⁵, - אודות

אגרת הקדש

וכמדומה לי שתפיסתם

וְלֵ"ל לְהַפְּשִׁיטָן מְגַשְׁמִיטָן; כִּי לֹא בָאתִי רַק לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב וְלֵ"ל וְתַלְמִידָיו עַל-פִּי קִבְּלַת הָאָרֶץ ו"ל. בְּשֵׁנָם - וגם יתירה מזו, שהאמת היא שְׁעִנְיָן זֶה - שהקדוש-ברוך-הוא

אינה מצד דקדוק הלשון אלא מעיקר ענין התלבשות השכינה בקליפות שאין להם אמונה במו"ש האר"ז ל' בס' הגלגולים שאם ירצו לחלק בין קליפות הרוחניים לעו"ג הגשמיים אין לך גשמי כעפר הארץ ואף על פי כן מתלבשת בו מלכות דמלכות דעשיה וכתוכה מלכות דיצירה כו' וכנ"ל. ואם משום טומאת נפשות העו"ג הרי נפשותיהם מזווג זו'ן דקליפות הרוחניים כמ"ש בכהאר"ז ל'. נמצא שהרוחניים מקור טומאתם אך באמת צריך ביאור רחב איך הוא התלבשות זו אבל לא עלינו תלונתם כ"א על כהאר"ז ל'. ואל יחשדני שומע שאני בעיני שהבנתי דברי האר"ז ל' להפשיטן מגשמיותן כי לא באתי רק לפרש דברי הבעש"ט ו"ל ותלמידיו עפ"י קבלת האר"ז ל' בשגם שענין זה אינו מחכמת הקבלה ומהנסתרות לה' אלקינו כי אם מהנגלות לנו ולבנינו להאמין אמונה שלימה במקרא מלא שדבר הכתוב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' שאין מקרא יוצא מידי פשוטו וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות עם ה' בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ לידע איך הוא מלא כל הארץ רק שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה זו וא"א לקרב להם אל השכל אלא דוקא עפ"י הקדמות לקוחות מכאר"ז ל' מופשטות מגשמיותן וכפי

התלבשות השכינה גם בקליפות. אי אפשר לומר שמה שקשה להם לקבל שיכולה להיות התלבשות השכינה בגוי, תואם למה שהאר"ז ל' כותב אודות התלבשות השכינה בקליפות, שהאר"ז ל' דן בקליפות "רוחניות", ואילו כאן מדובר אודות גוי גשמי בעולם הזה - שְׁאֵם יִרְצוּ לְחַלֵּק בֵּין קַלְפוֹת הַרוּחָנִיִּים לְעוֹבְדֵי גִלּוּלִים הַגְּשָׁמִיִּים - חלוקה זו אין לה בסיס, שהרי אין לך גְּשָׁמִי בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ, וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן - כתוב ב"קבלה", מִתְּלַבְּשֵׁת בּו מְלַבֵּשׁ דְּמַלְבֹּשֵׁת דְּ- עולם עֲשִׂיָּהּ. וּבְתוֹכָהּ מְלַבֵּשׁ דִּי-צִירָה כו', - "מלכות דבריאה" ו"מלכות דאצילות", וְכַנְפֵּר לְעִיל. וְאֵם - קשה להם לומר

נמצא בכל מקום ובכל מדריגה, גם בדרגות הנמוכות ביותר, אֵינִי מְחַכְּמַת הַקְּבָלָה וּמְהַנְּסֵתָרָת לָהּ אֱלֹקֵינוּ⁴⁶, בִּי-אֵם מ"הנגלת לנו ולבנינו", לְהֵאֱמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּמִקְרָא מְלֵא שְׁדָפְרֵי הַכְּתוּב⁴⁷: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא, נֹאֵם ה'", שְׁאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטִי. - שהקדוש-ברוך-הוא מלא ונמצא גם בשמים וגם בארץ, גם בעיניים הרוחניים וגם בעיניים הגשמיים, וְגַם

שהשכינה מתלבשת בגוי, מְשׁוּם מְמַאֵת נַפְשׁוֹת הַנְּכָרִים, הָרֵי נַפְשׁוֹתֵיהֶם מְזוּוּג 'זעיר-אנפין ונוקבא' - ז"א ומלכות, דְּקַלְפוֹת הַרוּחָנִיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכַתְבֵי הָאָרֶץ ו"ל, נִמְצָא - הרי, שְׁהַרוּחָנִיִּים - הקליפות הרוחניות, הן מְקוּר מְמַאֵתָם. - ובאשר לקליפות הרוחניות הרי סוברים הם שיכולה להיות בהן התלבשות השכינה - מדוע, איפוא, אי אפשר שיהיה כך בנפשות אומות העולם? אֵךְ בְּאֵמַת צִירֵךְ בְּאוֹר רַחֲב, אֵיךְ הוּא הַתְּלַבְּשׁוֹת זו, - שהשכינה מתלבשת בקליפות, גם בקליפות הרוחניות וגם באומות

היא אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה - מקובלת בסתם בללות ישראל, וּמְסוּרָה בְּיָדָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים שֶׁחֲלָבוּ בְּתַמִּימוֹת - באמונה תמימה, עם ה', בְּלִי לְחַקֵּר בְּשִׁכְל אֲנוּשֵׁי - להבין עֲנִיָּן הָאֱלֹקוֹת אֲשֶׁר הוּא לְמַעַלָּה מִהַשְּׁכָל עַד אֵין קֵץ, לִידַע - בשכל, אֵיךְ הוּא "מְלֵא כָל הָאָרֶץ". רַק שְׁתַּדְּשִׁים מְקֻרָב בְּאוֹ לְחַקֵּר - בשכל, בְּחַקִּירָה זו, - איך אלקות מלא את כל העולם, וְאֵי אֲפֻשֵׁר לְקַרֵּב לָהֶם אֶל הַשְּׁכָל אֵלָּא דְּוָקָא עַל-פִּי הַקְּדָמוֹת לְקוּחוֹת מִכְּתָבֵי אֶרֶץ ו"ל, מְפֻשְׁטוֹת מְגַשְׁמִיטָן, וְכִפִּי שְׁשֻׁמְעָתִי מִרְבּוֹתֵי

45. שבעהרה 36. 46. ע"פ נציבים כט, כח. 47. ירמ' כג, כד.

הכל בְּמִכְתָּב, כִּי הוּא מְלֹאכָה בְּבִדָּה וּמְרֵבָה, וְאִי אֶפְשֶׁר
בְּשׁוּם אֶפֶן, רַק אִם תִּרְצוּ שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וּמְיֻחָד
שֶׁעֲבָדָה, וְפָה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ אִם יִרְצֶה ה', וְה' יִהְיֶה
עִם פִּי בְּהִטִּיפִי, וְיִהְיֶה לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי:"

הרבי מציין, שלמרות שאגרות הקודש (מ"אגרת הקודש") כתב רבנו הזקן בזמנים שונים, ואחרי הסתלקותו, קיבצו וסידרו אותן בניו ב"אגרת הקודש" (כפי המובא בהקדמה), והם סידרו את האגרות שלא לפי סדר כתיבתן (שכן, אגרת הקודש סימן כ' נכתבה לפני ההסתלקות, בשנת תקע"ג, וסימן ז"ך נכתב אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מהורודוק,

בשנת תקמ"ט בערך) – בכל זאת, כשיכולים למצוא שייכות בין אגרת אחת לקודמתה, יכול הדבר לשמש טעם מדוע סידרו בני הגאון המחבר את האגרות בסדר כפי שנדפסו. יכולים הרי לומר בדרך אפשר, שגם באגרת הקודש סימן כ"ו נראית שייכות לסימן כ"ה:

נִשְׁמַתְם עֲדָן. – מֵהֵבֶל־שֶׁס־טוֹב, מֵהֵרֵב הַמְגִיד וְתַלְמִידֵיהֶם, אֵךְ אִי אֶפְשֶׁר לְבַאֵר זֶה הַיִּטֵּב בְּמִכְתָּב, כִּי־אִם מִפֶּה לְאֹזֵן שׁוֹמֵעַת, לִיחִידֵי סִגְלָה וְלִשְׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרְא⁴⁸, בְּדַכְתִּיב: – כִּמוֹ שִׁכְתוּב⁴⁹: "וּמִבְּקִשֵׁי הוּי' יִבְיֵנו כָּל", וּמִכָּלֵל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ

כ"ו⁵⁰. – לאו, שאלה שאינם דורשים את ה' אינם יכולים להבין, שכן להבין ענינים אלה יכולים רק אלה שדורשים את ה', להבין אלקות שנתגלתה בפנימיות התורה בכלל, ובאה בהשגה באופן של "יתפרנסון"⁵¹ בתורת החסידות.

הִנֵּה, אַתֶּם רְאִיתֶם – כּוֹתֵב רַבְנוּ הַזְּקֵן לַמְּנַגֵּד תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, פְּרוּשׁ

מֵאֲמָר אֶחָד מִסְּפָרִים הַיְדוּעִים, – שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, לְדוּגְמָא וְלֵאוֹת, כִּי גַם כָּל הַמְאֲמָרִים הַתְּמוּהִים – וְשִׁמְקִשִׁים עֲלֵיהֶם קוֹשִׁוֹת, יֵשׁ לָהֶם פְּרוּשׁ וּבֵאֵר הַיִּטֵּב לְיִדְוָעֵי חָן. – חֲכֵמָה נִסְתָּרָה (תּוֹרַת הַקְּבָלָה). אֵךְ לֹא יִקְוֶה מַעֲלָתָם – פּוֹנֵה רַבְנוּ הַזְּקֵן אֵלֵיהֶם בְּכּוֹד, אֵלֵי לְבַאֵר לָהֶם

אגרת הקדש

ששמעתי מרכותי נ"ע אך א"א לבאר זה היטב במכתב כי אם מפה לאזן שומעת ליחידי סגולה ולשרידים אשר ה' קורא כדכתיב ומבקשי הוי' יבינו כל ומכלל הן אתה שומע כו'.

הנה אתם ראיתם פי' מאמר אחד מספרים הידועים לדוגמא ולאות כי גם כל המאמרים התמוהים יש להם פי' וביאור היטב לי"ח. אך לא יקוו מעלתם אלי לבאר להם הכל במכתב כי היא מלאכה כבידה ומרובה וא"א בשום אופן. רק אם תרצו שלחו מכם אחד ומיוחד שבעדה. ופא"פ אדבר בו אי"ח. וה' יהי' עם פי בהטיפי. ויהיו לרצון אמרי פי:

~ יום חמישי ד' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמב, כו בר"מ פ' נשא... עד עמ' קמג, הלכה בלבד.

בכך יתחיל (בתחילת האגרת) להסביר ענין המובא ב"רעיא מהימנא" מהזוהר פרשת נשא, ממנו עלולה להתקבל טעות, שחלק הנגלה שבתורה הוא "עץ הדעת טוב ורע", וחלק פנימיות התורה שתגלה בעיקר לעתיד לבוא (כשהמשיח יבוא) – היא "עץ החיים"; רבנו הזקן יסביר שקביעה זו איננה נכונה, כי כל התורה נקראת "עץ חיים". אלא כוונת ה"רעיא מהימנא"

היא – שנגלה דתורה באה בהתלבשות בטוב ורע, מדובר בה אודות איסור והיתר, כשר ופסול וכו', ויהודי בלימודו תורה מפריד את הטוב מהרע ומברר את הטוב מן הרע.

בְּרַעֲיָא מֵהֵימְנָא פְּרָשַׁת נִשְׂא: – אומר על הפסוק²: "וְהַמְשַׁבְּלִים יִזְהָרוּ בְּזֵהֶר הַרְקִיעַ" – "בְּהֵאֵי חֲבוּרָא דִּילְךָ

כו. לאחר שבאגרת הקודמת – סימן כ"ה – הוסבר ענין התלבשות השכינה בגלות בתוך הקליפות, באה האגרת בסימן כ"ו להסביר, איך שמצד התלבשות השכינה בגלות יש גם בתורה העלם והסתר, מה שה"קליפה" מסתירה על אור התורה, ועבודתו של יהודי היא, שעל ידי יגיעתו בתורה יסיר את ההעלם וההסתר. יש בכך משום הוספה למה

שבתורה ישנה העבודה של יהודי לברר את הטוב מהרע ולהפריד את הטוב מן הרע, ההיתר מן האיסור, הכשר מהפסול וכו', כלומר, שגם בתורה ישנה ההתלבשות מה שתורה מלובשת בטוב ורע, ועל היהודי הלומד תורה להפריד ולברר את הטוב מהרע ולהעלות את הטוב.

48. יואל ג, ה. 49. משלי כח, ה. 50. ראה ספרי עקב יא, יט. 51. ראה תקו"ז ת"ו. 1. זח"ג קכד, ב. 2. דניאל יב, ג.

קושיא הבאה – מהצד הרע, – ולא מחלקת – הבאה, מרוח
 הַמַּמָּאָה, דְּכַתְּבִיב: – כמו שכתוב⁵: "וְאֵת רוּחַ הַמַּמָּאָה
 אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ", דְּלֹא יתְּפַרְנְסוּן – שלא יתפרנסו
 תַּלְמִידֵי חֻכְמַיִם מֵעַמֵי הָאָרֶץ, אֲלֵא מִסְטְרָא – מהצד
 דְּטוֹב דְּאֲבָלִין –

שאוכלים דברים שהם
 מְהַרְהֵ פֶשֶׁר הַתֵּר, וְלֹא
 מְעַרְבֵ רַב – כפי
 שנקראים שם בזוהר,
 דְּאֲבָלִין – שאוכלים
 דברים שהם מַמָּאָה
 פְּסוּל אֲסוּר כּו', – והוא
 ממשיך שם בזוהר:
 וּבִזְמַנָּא דְּאֵילְנָא דְּטוֹב
 וְרַע שְׁלֵמָא כּו', – ובזמן
 שהעץ של טוב ורע שולט
 בעולם, אֵינּוֹן חֻכְמַיִם
 דְּדַמְיִין – הרי תלמידי
 החכמים הדומים
 לַשְּׂפָתוֹת וְיָמִים
 טוֹבִים, לִית לְהוֹן אֲלֵא
 מַה דְּיַהֲבִין לְהוֹן אֵינּוֹן
 חֲלוּן, – אין להם רק מה
 שנותנין להם אלה
 שנקראים "חולין",
 בְּגוּנָא דְּיוֹם הַשַּׁבָּת –
 כמו יום השבת, דְּלִית
 לֵיה אֲלֵא מַה דְּמַתְּקִין
 לֵיה בְּיוֹמָא דְּחַל, –
 שאין לו – אלא רק מה

שמכניסם עבורו ביום החול, וּבִזְמַנָּא דְּשְׁלֵמָא אֵילְנָא דְּחַיִּי –
 ובזמן ש"עץ החיים" שולט (כלומר בזמן הגאולה), אַתְּבַּפִּיָּא
 אֵילְנָא דְּטוֹב וְרַע, – נכנע העץ של טוב ורע, וְלֹא יְהֵא
 לְעַמֵי הָאָרֶץ אֲלֵא מַה דְּיַהֲבִין לְהוֹן תַּלְמִידֵי חֻכְמַיִם, –
 ולא יהיה לעמי הארץ רק מה שיתנו להם תלמידי חכמים.
 וְאַתְּבַּפִּיָּין תַּחֲוִיתִיהוּ בְּאֵלוֹ לֹא הוּוּ בְּעֵלְמָא, – ועמי הארץ
 יהיו נכנעים לתלמידי חכמים, כאילו לא היו קיימים בעולם,
 וְהָכֵי – וכך, אֲסוּר הַתֵּר טְמָאָה וְטַהֲרָה לֹא אַתְּעַבֵר – לא
 ילקח מֵעַמֵי הָאָרֶץ, דְּמִסְטְרִיהוּ לִית בֵּין גְּלוּתָא – שמצדם
 אין כל הבדל בין הגלות לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעִבּוּד
 מַלְכוּת בְּלַבַּד, דְּאֵינּוֹן לֹא טַעְמֵי מַאֲלֵנָא דְּחַיִּי, – שכן,
 הם לא יטעמו מ"עץ החיים", וְצִרְיָד לֹן מַתְּנִיתִין – והיו
 זקוקים למשניות ולדינים בְּאֲסוּר וְהַתֵּר טְמָאָה וְטַהֲרָה". עַד
 כָּאֵן בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא:

דְּאֵיהוּ סֵפֶר הַתֵּר, – בחיבורך זה – של הרשב"י שהוא ספר
 הזהר, מִן זְהַרָּא דְּאֵמָא עֲלָאָה תְּשׁוּבָה, – מן הזוהר
 (והאור) של "אימא עילאה" (בינה ד'אצילות", שבה היא
 מדריגת ה)תשובה – תשובה עליונה, שבדרגת "בינה", כמובא

ב"אגרת התשובה" סוף
 פרק ט' מהזוהר
 והתיקונים, פְּאֲלִין –
 באלה, הלומדים חיבור
 זה, לֹא צִרְיָד נְסִיּוֹן, –
 לפני זה כתוב שם
 ב"רעיא מהימנא":
 "כגוונא דא יתעביד
 לנסאה לון לישראל
 בפורקנא בתרייתא" –
 שינסו את בני ישראל
 בגאולה האחרונה, כמו
 שכתוב³: "יתבררו
 ויתלבנו ויצרפו רבים",
 שאלה שהם "מסטרא
 דטוב" (מצד הטוב)
 יעמדו בנסיון זה,
 והאחרים שהם "מסטרא
 דרע" (מצד הרע) יהיה
 בהם "והרשיעו רשעים",
 ועל כך הוא אומר כאן,
 שה"משכילים", שעליהם
 אמר לפני זה על הפסוק
 "והמשכילים יבינו",
 שאלה הם שעוסקים
 ב"אילנא דחיי" (בעץ

החיים) ש"מסטרא דבינה" (שמצד הבינה), הכוונה לפנימיות
 התורה, אלה אינם זקוקים לנסיון. וּבְגִין – ומפני, דְּעַתִּידִין
 יִשְׂרָאֵל לְמַטְעַם מַאֲלֵנָא דְּחַיִּי, – לטעום מ"עץ החיים",
 דְּאֵיהוּ תַאי סֵפֶר הַתֵּר – שהוא ספר הזהר הזה, יִפְקוּן בֵּיה
 מִן גְּלוּתָא – יצאו אתו מן הגלות פְּרַחְמַיִם, וְיִתְקַבֵּין בְּהוֹן:
 – ויתקיים בהם הפסוק⁴: "ה' בְּרַד וְנַחֲנֵה, וְאֵין עֵמוֹ אֵל
 גִּבֹּר", – הם לא יהיו זקוקים בגאולתם לאומות העולם,
 שהמלאכים והשרים שלהם נקראים "אל נכר", אלא הקדוש-
 ברוך הוא בעצמו יוציא אותם מן הגלות ויוליכם לגאולה;
 וְאֵילְנָא דְּטוֹב וְרַע – עץ הדעת טוב ורע, דְּאֵיהוּ – שהוא,
 אֲסוּר וְהַתֵּר טְמָאָה וְטַהֲרָה – לא יִשְׁלֹטוּ עַל יִשְׂרָאֵל
 יְתִיר, – יותר, דְּהֵא פְּרַנְסָה דְּלְהוֹן לֹא לְהוּי אֲלֵא מִסְטְרָא
 דְּאֵילְנָא דְּחַיִּי, – שהרי פרנסתם תהיה מהצד של "עץ החיים"
 בלבד, דְּלִית תַּמָּן לֹא קִשְׁיָא מִסְטְרָא דְּרַע – שאין שם לא

3. שם יב, י. 4. האזינו לב, יב. 5. זכרי' יג, ב.

החיים" האמור. וְגַם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר בְּהַרְבֵּי תְּקַדְּוִישׁ¹⁰ שְׁלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת לְגַלּוּת – חֲכַמַת הַקְּבֵלָה, רַק לֹא וְלִתְּכַרְוֵי לְבָדִים; וְאִף גַּם זֹאת פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה, דְּלִפִּי זֶה – בְּהַתָּם לְמַסְתַּבֵּר בְּהַשְׁקֵפָה רֵאשׁוּנָה מֵהִירְעִיא מֵהִימְנָא¹¹

האמור, שרק ספר הזוהר

נקרא "עץ חיים" ואילו

חלק הנגלה שבתורה הוא

"עץ הדעת טוב ורע", לא

הֵיךָ לְמוֹד – דִּינֵי אִסּוּר

וְהַתֵּר, וְכָל־שֶׁכֶּן –

לִימוּד דִּינֵי מְמוֹנוֹת¹², –

על סכסוכים כספיים בין

אדם לחברו, לא היו

דוחין מִצְוֹת תְּפִלָּה,

שְׁנִתְּקַנָּה עַל־פִּי סוּדוֹת

הַיָּהָר וְיַחֲוּדִים עֲלוּיִים

– היחודים בשמות

הקדושים וספירות

העליונות, לִיּוֹדְעִים, –

הסודות והיחודים, כְּרַבִּי

שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי

וְתַכְרְוֵי, – שלהם נתגלו

כל הסודות והיחודים

שעליהם מבוסס ענין

התפלה; וְזֶה אֵינִי, –

אלא, ענין לימוד דיני

איסור והיתר, או אפילו

הדינים של דיני ממונות,

הרי דוחה ענין התפלה,

כְּדֹאִיתָא – כְּמוֹכָא בְּגִמְרָא¹³, דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי

וְתַכְרְוֵי וְכָל מִי שֶׁתּוֹרַתֵי אֲמָנוֹתָ – הַמֵּתַעֲסֵק רַק בְּלִימוּד

הַתּוֹרָה, אֵין מַפְסִיקוֹן – מִלִּימוּד תּוֹרָה, לְתַפִּלָּה, וְאֶפְלוּ

כְּשֶׁעוֹסְקִין בָּ – לִימוּד דִּינֵי מְמוֹנוֹת, כְּרַבִּי יְהוֹדָה, דְּבִלְחֹהוּ

תְּנַנְיֵי בְּנוֹזִיקִין הַיּוֹנֵי, – כֹּל לִימוּדוֹ הִיָּה בְּסֵדֵר נוֹזִיקִין, וְאֶפְלוּ

הָבִי לֹא הָיוּ מִצְלִי – לֹא הִיָּה מִתְּפַלֵּל, כְּדִי שְׁלֹא לְהַפְסִיק

מִלִּימוּדוֹ, אֲלֵא מִתְּלַתִּין יוֹמִין לְתַלְתַּין יוֹמִין כְּדִי מְהֵרָה

תְּלַמְּדָא, – אֵלֵא מִשְׁלֵשִׁים יוֹם לְשִׁלְשִׁים יוֹם¹⁴ – כִּשְׁהִיָּה חוֹזֵר

עַל לִימוּדוֹ, כְּדֹאִיתָא – כְּמוֹכָא בְּגִמְרָא¹⁵, וְכִירוּשְׁלָמִי פִּרְק

קָמָא – פִּרְק רֵאשׁוֹן, דְּכְרִבּוֹת¹⁶ סְבִירָא לִיהִי לְרַבִּי שְׁמַעוֹן

בֶּן יוֹחָאי, – סוּבֵר רֵשְׁבִי, דְּאֶפְלוּ לְקִרְיָאֵת שְׁמַע אֵין

וְהִנֵּה, הַמּוֹכֵן מֵהַשְׁקֵפָה רֵאשׁוּנָה לְכַאוּרָה מִלְּשׁוֹן זֶה

הַמֵּאמֵר לְחִסְרֵי מַדְעָ, – לֵאלֹהֵי שְׁחִסְרֵים יָדַע וְהִבְנֵה, שְׁלִמּוּד

– בתורה בעניני אסור וְהֵתֵר וְסִדְר מְהֵרָת – בּו נִדְוֹנִים

דִּינֵי טוּמְאָה וְשִׁהְרָה, הוּא מֵאִילָנָא – מַעַץ הַדַּעַת דְּמֵזֵב וְרַע

– מְלַבֵּד שֶׁהוּא פְּלֵא

גְּדוֹל מַחְמַת עֲצָמוֹ, –

הַעֲנִין מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא

פְּלֵא גְדוֹל, שְׁנֵאמַר שְׁחַלֵּק

בְּתוֹרָה נִקְרָא "עֵץ הַדַּעַת

טוֹב וְרַע", שְׁהִי "עֵץ

הַדַּעַת טוֹב וְרַע" מוֹסֵב עַל

קְלִיפַת "נוֹגַה" שְׁבֵה

מְעוּרָב טוֹב וְרַע, וְסוֹתֵר

פְּשִׁטֵי הַתְּוֹכִים

וּמְדַרְשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ וְלֵא,

שְׁכַל הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית

לָנוּ וְלְבְנֵינוּ – חֵלֵק

הַנִּגְלָה שְׁבִתּוּרָה, נִקְרָא

"עֵץ חַיִּים לְמַחְזִיקִים

בָּה", וְלֹא סֵפֶר הַיָּהָר

לְבַד, – נִקְרָא "עֵץ

חַיִּים", אֵלֵא כֹל הַתּוֹרָה

כּוֹלָה, גַּם חֵלֵק הַנִּגְלָה

שְׁבִתּוּרָה, נִקְרָא "עֵץ

חַיִּים", וּבְפִרְטָאָ – סֵפֶר

הַזוֹהַר הֵיךָ גְּנוּזֵי

בְּיַמֵּיהֶם, – הוּא עֲדִינֵן

לֹא נִתְּגַלָּה אַז, וְגַם כָּל

חֲכַמַת הַקְּבֵלָה הִיָּתֵה

נִסְתַּרְהָ בְּיַמֵּיהֶם וְנִעְלָמָה מִכָּל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים בְּיָאָם –

הִיָּתֵה גְלוּיָה לִיְחִידֵי סְגֻלָּה, – בְּלַבַּד, וְאִף גַּם זֹאת – גַּם

בְּיַחֲדֵי סְגוּלָה אֵלֵה, הִיָּה לִימוּדֵם חֲכַמַת הַקְּבֵלָה כְּהַצְנַע לְכַת

וְלֹא כְּרַבִּים, כְּדֹאִיתָא – כְּמוֹ שְׁאֵנוּ מוֹצִיאִים בְּגִמְרָא¹⁷, וְכִמוֹ

שְׁכַתְּבֵי הָאֵר"י וְלֵא, דְּדוֹקָא בְּדוֹרוֹת אֵלֹהֵי הָאֲחֵרוֹנִים מְהֵרָ

וּמִצְוָה לְגַלּוּת זֹאת הַחֲכָמָה, – חֲכַמַת הַקְּבֵלָה וּפְנִימִיּוֹת

הַתּוֹרָה, וְלֹא בְּדוֹרוֹת תְּרֵאשׁוּנִים, – בְּכֹל הָאֵמּוֹר לְעֵיל, כְּדֹאִי

לְעִינֵן בְּהַקְּדַמַת רַבִּי חַיִּים וְיִטְאֵל ל"שַׁעַר הַהַקְּדַמוֹת", שְׁנִדְפְּסָה

גַּם בְּתוֹר הוֹסֵפָה (הוֹסֵפָה א') בְּקוֹנְטֵרַס "עֵץ חַיִּים" לְכ"ק

אֲדַמוּ"ר מֵהוֹרֵשׁ"ב נ"ע, בְּהוֹצֵאת "אוֹצֵר חַסִּידִים" (קַה"ת),

וְכֵן – בְּהַקְּדַמַת כ"ק אֲדַמוּ"ר מֵהוֹרֵי"צ נ"ע לְקוֹנְטֵרַס "עֵץ

6. כֵּן הוּא בְּדַפּוּסֵי תַנִּיא יִשְׁנִים, "חִסְרֵי מַדְעָ", בְּרִי"ש, וְכֵן צ"ל, וְלֹא כְּמוֹ שְׁנֵרָאָה מֵהַדְּפוּסִים הָאֲחֵרִים שְׁנִכְתַּב "חִסְרֵי מַדְעָ", בְּדַל"ת -

שַׁעַל פִּיהֶם תּוֹרָגֵם בְּטַעוֹת בְּתַנִּיא אִידִישׁ וְכֵן בְּאִנְגְלִית. 7. מִשְׁלֵי ג, יח. 8. חִגִּיגָה יא, ב. יג, א. 9. רֵאָה שַׁעַר הַגְּלִילוֹתִים הַקְּדַמָּה ט"ו

בְּסוּפָה. וְכַ"מ. 10. הַעֵרַת כ"ק אֲדַמוּ"ר שְׁלִיט"א: "רֵאָה אֲד"ר בְּתַחֲלַתָּה (זח"ג קכו, ב וְאֵילֶךְ) וְעוֹד בְּכ"מ בּוֹהַר עַד"ז דְּבִרֵי רֵשְׁב"י."

11. הַעֵרַת כ"ק אֲדַמוּ"ר שְׁלִיט"א: "אוֹלֵי י"ל דְּמַבְדִּיל ד"מ - דְּבַהֶם הַפִּס"ד עֲדוּשִׁין כְּמִנְהַג הַתְּגָרִין, דִּינָא דְּמַלְכוּתָא וְכו'. וּמִהֵנָּה מַחִילָה

וְכו'". 12. שְׁבַת יא, א. הַעֵרַת כ"ק אֲדַמוּ"ר שְׁלִיט"א: "לְשֵׁאלַת כְּמָה - אֵיךְ נִעֲשׂוּ הַיְחִידִים שַׁע"י הַתְּפִלָּה בְּכֹל יוֹם - רֵאָה תו"א לח, ד.

סֵט, א. וְכַ"מ". 13. בְּרֹכוֹת כ, א. 14. רֵאָה לְעֵיל הַעֵרָה 12. 15. ר"ה לה, א. 16. סוֹף הַלְכָה ב'.

יִוְחָאֵי דְעֶסְק בֵּיהּ טוֹבָא – מוצאים אנו ברשב"י שעסק בהן רבות גַם בְּהִיּוֹתוֹ בְּמַעְרָה, – למרות ששם לא היה נוגע לפסוק להלכה, ובפרט בדיני ממונות בין אדם לחברו? וְאִדְרָבָה בְּזִכּוֹת צַעַר – מהיותו מוחבב ב־הַמַּעְרָה זָכָה לָזֶה,

כְּדֹאֵיתָא – כמובא

בְּגִמְרָא²² דְאָמַר לְרַבִּי

פְּנַחֲם בֶּן יֵאִיר אָבֵל –

על כל קושיא כ"ד

פְּרִיָקָן, – תירוצים, וְ –

רבי שמעון בן יוחאי אָמַר

לִז: "אֵלֹו לֹא רֵאִיתִי

בְּכַף בּוֹ" – אילו לא

ראית אותי במצב זה של

צער המערה לא הייתי

זוכה ליכולת לענות על כל

קושיא כל כך הרבה

תירוצים; שכן, רק בזכות

צער המערה זכה

לעלינות זו בלימוד

התורה, לפלפולים

ולקושיות ולתירוצים,

(וְגַם פְּאָמַת, על פְּרִיָקָן

– מן ההכרח הרי לומר,

שְׁעָר עֶסְקִיהֶם בְּמַעְרָה

הָיָה תּוֹרַת הַמְּשִׁנִּיּוֹת,

ת"ר סְדְרֵי – משניות, שְׁהִיָּה בִּימֵיהֶם²² עַד רַבְּנֵי הַקְּדוּשָׁה,

– סידר המשניות בששה סדרים אך לפני זה היה אצלם שש

מאות סדרים במשניות, דְאֵלֹו סִפְר הַזֶּהֱרַר וְהַתְּקוּנִים הָיָה

יָכוֹל לְגַמְרָ בְּב' וְג' חֲדָשִׁים, כִּי בְּנִדְאֵי לֹא אָמַר דְּבַר אַחַד

ב' פְּעָמִים). – הרי שבדאי היו עסוקים כל הזמן בסדרי

המשניות הרבים שהיו לפניהם, גַם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²³:

"מִיּוֹם שֶׁחֶרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא

אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הַלְכָה בְּלִבָּר". – שארבע האמות של

הלכה הן במקום בית המקדש, כיצד, איפוא, יכולים לומר,

בהתאם למסכתך בהשקפה ראשונה מה'רעיא מהימנא"

האמור, שהלימוד בהלכות איסור והיתר וכו' הוא ענין של "עץ

הדעת טוב ורע"²⁴?

מִפְּסִיקוֹן בִּיָּאֵם מְמַקְרָא, – מתורה שבכתב מפסיקין לקריאת שמע, וְלֹא מִמְּשִׁנָּה, – תורה שבעל־פה, דְּעַדִּיפִי – המשנה עדיפה מִמְּמַקְרָא²⁷ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי, וְלֹא חֵלַק בֵּין – לימוד סְדֵר זְרָעִים וּמוֹעֵד וְקִדְשֵׁי מְהֻרָת ל' – לימוד

סדר נְזִיקִין²⁸ – שנאמר

שבלימוד שאר הסדרים

לא יפסיקו ובלימוד סדר

נזיקין – יפסיקו, אין רבי

שמעון בן יוחאי מחלק

כך, אלא לדעתו גם

בלימוד סדר נזיקין לא

מפסיקין אפילו לקריאת

שמע, (וְ – אגב, הוא

סוֹתֵר דְּעַת עֲצָמוֹ – כפי

שהוא עצמו סובר

בְּדַעֲיָא מְהִימְנָא פְּכַמָּה

מְקוּמוֹתֵי, דְּמִשְׁנָה –

בהשוואה למקרא, אֵיחִי

– היא, שֶׁפָּחָה בּוֹ,

וְהַמְּקָרָא שֶׁהוּא תּוֹרַת

מִשָּׁה וְדֹאֵי עַדִּיפָא –

עדיפה, מְקַבְּלָה, דְאֵיחִי

– הקבלה, היא

"מְטְרוֹנִיתָא" – מלכה,

בְּדַעֲיָא מְהִימְנָא שָׁם,

וְתוֹרָה שֶׁפְּכַתֵּב הוּא "מְלָכָא" – בחינת מלך, שהוא חשוב

יותר מאשר "מטרוניתא" (מלכה) שהיא משנה; הרי, שרבי

שמעון בן יוחאי סובר שמקרא (תורה שבכתב) חשוב אפילו

מקבלה, ובוודאי חשוב ממשנה, ואילו כאן יוצא שרבי שמעון

בן יוחאי סובר שמשנה חשובה ממקרא, ואשר ממקרא מפסיקין

לקריאת שמע וממשנה לא מפסיקין. ועל ענין "מלכא" אומר

רבנו הזקן במוסגר (דְּהֵינּוּ – בחינת "מלכא" היא "יסוד אָבֵא"

הַמְּלַבֵּשׁ בְּ"וְעִיר אֲנִיפִין", כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב הָאֵר"י ז"ל²⁰)). וְגַם

פְּלִפּוּל תְּקוּשִׁיּוֹת וְתוֹרִיצִים, – שבהתאם ל"רעיא מהימנא"

האמור, הם דְּמִסְטְרָא דְּרַע – מצד הרע וְרוּחַ הַמְּמַאָּה, – הרי

שלא רק במשניות ובהלכות עצמן – אלא גם בפלפולים של

הקושיות והתירוצים שבדינים, אֲשַׁכְּחֵן בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן

אגרת הקדש

כ"א ממקרא ולא ממשנה דעדיפי ממקרא לרשב"י ולא חילק בין סדר זרעים ומועד וקדשים טהרות לנזיקין (וסותר דעת עצמו בר"מ בכמה מקומות דמשנה איהי שפחה כו' והמקרא שהוא תורת משה ודאי עדיפא מקבלה דאיהי מטרוניתא בר"מ שם ותורה שבכתב הוא מלכא (דהיינו יסוד אבא המלוכב ב"א כמ"ש האר"ז ל)). וגם פלפול הקושיות ותירוצים דמסטרא דרע ורוח הטומאה אשכחן ברשב"י דעסק ב' טובא גם בהיותו במערה ואדרכה בזכות צער המערה זכה לזה כדאיתא בגמ' דאמר לר' פנחס בן יאיר אבל קושי' כ"ד פירוקי וא"ל אילו לא ראיתני בכך כו' (וגם באמת ע"כ עיקר עסקיהם במערה הי' תורת המשניות ת"ר סדרי שהיה בימיהם עד רבינו הקדוש דאילו ספר הזוהר והתיקונים היה יכול לגמור בב' וג' חדשים כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים) גם אמרו רבותינו ז"ל מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דהוסיף הטעם - כי גם הטעם חלק מהתמי' כדלקמן. ולהעיר דמשנה - גליא דתורה ומקרא שייך לקבלה (לקו"ת ב' דולא תשבית. אבל ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב)". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבק סדר נשים וכו' (ראה לקוטי לוי"צ לתניא)". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וחיפוש. וראה זח"א כו, ב (הקדמת תקו"ז יד, סע"א ואילך) ובביאוה"ז שם (גם דהצ"צ - ח"ב)". 20. שער המצוות פ' ואתחנן. ובכ"מ. 21. שבת לג, ב. 22. חגיגה יד, א. ובפרש"י. 23. ברכות ח, א. על מה שרבנו הזקן אומר כאן ההכרח שמן ההכרח לומר שעיקר עסקם במערה היה בתורת המשניות, בת"ר סדרים שהיו בימיהם, מפני שאת הזוהר והתיקונים היו יכולים לסיים בשנים או שלשה חדשים - מקשה בספר "דברי תורה" לבעל "מנחת אלעזר" מהדורא ח' סימן ע' (אחרי בקשת מחילה מהדרת גאון קדשו וכו'), שלכאורה אין זה הכרח כלל, שכן, כפי שאומר שם: האם כנגלה

~ יום שישי ה' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמג, ועוד יש להפליא... עד עמ' 286, בהסתר כו':

פְּדֻכְתֵּיב: – כמו שכתוב²⁹: "הָרָה וְיֹולֶדֶת יַחְדָּו"³⁰, – יהיו בין הנגאלים בגאולת משיח, **אִם תֵּלֵד אִשָּׁה בְּכָל יוֹם מִפְּיֹאָה אַחַת**, – כלומר, שלא יצטרכו לחכות תשעה חודשים להולדת ילד, אלא באותו יום שתתעבר, באותו יום גם תלד, ולאחר מכן יולדו לאותה

אשה עוד ילדים ביום אחר מאותה ביאה שממנה נולד הילד הראשון, **אִף-עַל-פִּי-בֵּן דִּין אִסּוּר מִמָּאֵתָה לֹא יִשְׁתַּנֶּה**, – הרי שיצטרכו לדעת דיני טומאת יולדת גם בזמן המשיח. מה שפירשנו "אם תלד אשה בכל יום", שהכוונה היא שבאותו יום שתתעבר, באותו יום תלד, הוא – כותב הרבי: "כפי'

האריז"ל בלקוטי הש"ס (מילואים) לתהלים להצ"צ קאפ' כ'. סד"ה גנתא - דלא כפרש"י בשבת (ל, ב). וראה חדא"ג שם – בהתאם לפירוש האריז"ל שמפרש מה שהגמרא אומרת בשבת (ל, ב) "עתידה אשה שתלד בכל יום", מפרש האריז"ל שהכוונה היא שזמן העיבור יהיה ביום אחד, במקום שעתה זמן העיבור הוא תשעה חודשים, כפי שהאריז"ל אומר ב"לקוטי הש"ס" (על שבת ל, ב), מובא ב"מילואים" לתהלים לה"צמח צדק" על פרק כ', ובסוף מאמר דיבור-המתחיל "גנתא" (ביאורי הוזהר לה"צמח צדק" חלק ב' עמוד תתכו ואילך). ואין זה כפי שמפרש רש"י בשבת הפסוק "הרה ויולדת יחדיו" (ממנו מביאה הגמרא את הראיה), שבאותו יום שתתעבר בילד חדש – באותו יום תלד ילד מעיבור קודם, וכפי שאומר שם "חדושי אגדות מהרש"א" שאי אפשר לומר שההריון והלידה של אותו ילד יהיו ביום אחד, כי אז אין ראייה ממה שהראה

ועוד יש להפליא הפלא ופלא, – על מה ש"חסירי מדע" לומדים פירושו של ה"רעיא מהימנא" האמור, יש להתפלא פליאה שלישית, בנוסף לשתי הפליאות האמורות: א) מצד הענין שחלק מן התורה נקרא "עץ הדעת טוב ורע". ב) מצד זה שבהתאם לכך לא היה

הלימוד ביני איסור והיתר דוחה ענין התפלה שנוסד על פי סודות הוזהר ויחודים עליונים, והרי העובדה היא, שבאלה שנתורתם אומנתם, דוחה הלימוד באיסור והיתר את מצות התפלה, הרי בנוסף לשתי פליאות אלו, ישנה פליאה שלישית, כפי שיפרט להלן: **אִיךְ אִפְשָׁר שְׁלִימוֹת הַמְּשִׁיחַ לֹא**

יִצְטָרְכוּ לִידַע הַלְכוֹת אִסּוּר וְהֵתֵר וְטָמְאָה וְטָהַרָה, כִּי אִיךְ יִשְׁחַטּוּ הַקְּרֻבָּנוֹת וְגַם חֲלִיץ – לַצְרִיכָה הַרְגִּילָה, אִם לֹא יִדְעוּ הַלְכוֹת דְּרָסָה וְחֻלְדָּה²⁵ **וְשִׁהִי הַפּוֹסְלִים הַשְּׁחִיטָה, וּפְגִימַת הַסְּפִיץ, – הַפּוֹסֵלֶת אֶת הַשְּׁחִיטָה, וְכִי יוֹלֵד אִישׁ בְּטַבְעוֹ שִׁיחַט – הַשּׁוֹחֵט בְּלִי שְׁחִיחַ וְדָרְסָה? וְגַם הַסְּפִיץ תִּהְיֶה – בְּטַבְעוֹ, פְּרִיאָה – בְּלִי פֶגַם וְעוֹמְדָת בְּלִי פְּגִימָה לְעוֹלָם? – וְכוּיוֹן שְׁמוֹשֶׁלל הַדְּבַר שֶׁכֵּן יִהְיֶה בְּטַבְעוֹ – מִן הַהִכָּרָה הָרִי לְדַעַת הַהֲלָכוֹת כְּדִי שֶׁהַשְּׁחִיטָה לֹא תִהְיֶה פְּסוּלָה, וְעוֹד הַרְבֵּה הַלְכוֹת – הַקְּשׁוּרוֹת בְּשַׁחִיטַת הַקְּרֻבָּנוֹת וְכוּ, חֲלָב וְדָם וְשֹׁאֵר אִסּוּרִין, וְגַם – הַלְכוֹת מִמָּאֵת הַמֵּת וְהִי צְרִיכִין – הַכֹּהֲנִים שִׁיקְיָבוּ הַקְּרֻבָּנוֹת לִידַע, – לְדַעַת, פְּדֻכְתֵּיב: – כְּמוֹ שְׁכָתוּב²⁷: "הַנֶּעֱרַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוֹת"²⁸, – הָרִי עַל-כֹּל-פָּנִים יִהְיֶה עֲנִין הַמֵּיתָה – וְצְרִיכִים הָרִי לְדַעַת דִּינֵי טוֹמְאֵת מֵת, וְגַם – הַלְכוֹת מִמָּאֵת יוֹלֶדֶת צְרִיף לִידַע,**

לא היו יכולים לסיים כל המשניות במשך כמה חודשים, בשעה שלא היו מפללים ומסלסים בחידושים שבהן? – אלא בגלל פלפולם וסלסולם בקושיות ובתירוצים וכו' זה לוקח זמן רב, ואם כך – אומר הוא – הרי אותו דבר בנסתר דתורה, ועוד יותר מאשר בנגלה, שעל ידי ביאור הפרטים והענינים שבספר הוזהר ובתיקונים, זה יכול לארוך זמן רב, שגם י"ג שנה לא יספיקו לכך. ענה הרבי: "להשאלה הנ"ל דאדה"ז האט באווראנט באגה"ק זו עצמה. ובהקדם דלימוד הש"ס ע"י ר' אשי ארך'ס' שנה כל שנה ב' חודשים (ב"ב קנז, ב ברשב"ם) – ורק ב' "מהדורות" – פעמים היינו עשר שנים רצופות. ואז הי' שש סדרים, והלימוד – שהי' לאחרי ר' יוחנן – שלא בערך לדורו דרשב"י – ראשונים (עירובין נג, א). אכא"כ כשעסקו ב"שש מאות סדרי שהי' בימיהם, ב"פלפול הקושיות ותירוצים" – כ"ד פירוקי וכו' [להעיר להנ"ל מקו"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג ע' 1684], משא"כ ב"ס' הוזהר והתיקונים", כי לפול... דמסטרא הרע" ולית תמן ב"ס' הוזהר והתיקונים" (כדלעיל). אבל מוכרח הי' בלימודו דרשב"י בנגלה ובפרט במערה שעני"ז זכה לזה כו". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא הזכיר הגרמה ועיקור". 26. כצ"ל, "היו", בו"ו, כפי שציינ' כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 27. ישע"י סה, כ. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז מיתה". 29. ירמי' לא, ז. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז לידה".

בזמן ההיתר היו לאחר מכן כמה וכמה לידות בכמה וכמה ימים, וכפי שאכן כך הדבר בתרנגולת (מה שהגמרא מביאה דוגמה מתרנגולת), שלמרות שאחרי שנתעברה אין התרנגולת מקבלת זכר (בהתאם לרש"י בבכורות ח, ב דיבור-המתחיל

והיא) "אף-על-פי כן היא מולידה כמה וכמה ביצים בכמה וכמה ימים מן הביאה האחת של הזכר. ואין להאריך בדבר הפשוט ומפרסם הפכו בכל הש"ס ומדרשים, שבכל הש"ס והמדרשים מפורסם, שבזמן המשיח יצטרכו לדעת הלכות איסור והיתר, טומאה וטהרה, להיפך מהמסתבר בהשקפה ראשונה

מה"רעיא מהימנא" האמור, דפרייף³¹ – שמקשים "הלכתא למשיחא"? – לשם מה צריכים לומר עכשיו הלכה שתהיה נוגעת רק כשמישיח יבוא? – הרי שעל-כל-פנים בזמן המשיח יצטרכו לדעת הלכה זו, ואלהיו פא לפשט כל הספקות³², ופרשה זו עתיד אליהו לדרשה בו³³. ועוד אינו מובן, – ב"רעיא מהימנא" האמור: מה שכתוב: "דלא יתפרנסון – שלא יתפרנסו, תלמידי חכמים מעמי הארץ בו" – שלכן "עץ הדעת טוב ורע" שהוא איסור והיתר וכו' לא ישלוט בבני ישראל, מפני שתלמידי חכמים לא יתפרנסו מעמי הארץ, ולא "מערכ רב" דאכלין – שאוכלים פסול טמא ואיסור חסוי ושלום, [דקחא גם בזמן בית שני לא היו – תלמידי חכמים, מתפרנסין מעמי הארץ דאכלין – שאוכלים פסול איסור חסוי ושלום שהרי תלמידי חכמים היו³⁴] להם שדות וקרמים פעמי הארץ, – ולא היו צריכים להזדקק לעמי הארץ לפרנסתם, ואפלו חבי – ואף-על-פי-כן, היו עוסקין בלמוד איסור והיתר וטמאה וטהרה כל הזוגות – של התנאים, שהיו בימי בית שני³⁵, והעמידו תלמידים – בדינים אלה ובחלק זה של נגלה דתורה, לאלפים ורבבות³⁶, ולמוד – חלק הנסתר – שבתורה, היה בהסתר בו: – הרי שהעובדה שאין תלמידי חכמים צריכים להזדקק לעמי הארץ לפרנסתם, אינה מהווה סיבה שבגללה לא צריכים חלילה ללימוד של דיני איסור והיתר, טומאה וטהרה.

לתלמיד תרנגולת המולידה ביצים כל יום, שהרי גם בתרנגולת אין ההריון שהיא מתעברת מהזכר ולידת הביצה – באותו יום, אלא בין ההריון ללידת הביצה עוברים עשרים ואחד ימים, כמו שהגמרא אומרת בבכורות "תרנגולת לכ"א יום", מפרש

רש"י שאחרי שהתרנגולת מתעברת מהזכר, משתהה הביצה להשלמתה, עשרים ואחד יום. ואילו הארז"ל אינו לומד כך את פירוש הגמרא בשבת, אלא שהכוונה היא שההריון והלידה של אותו ולד הם ביום אחד. אגב, ה"צמח צדק" ב"מילואים" על תהלים (הנזכר לעיל) מביא ממדרש רבה פרשת נח (התחלת פרשה ל"ו),

שכך היה לפני המבול, שבאותו יום שאשה התעברה, באותו יום גם ילדה. מה שרבנו הזקן מוסיף כאן, שזה יהיה "מביאה אחת", הכוונה מן (על ידי) ביאה אחת. על מה שישנם הרוצים לפרש, שהכוונה היא "מביאה אחת", שהיא מביאה קרבן אחד – כתב הרבי: "!? עתה ראינו שגם המעתיק לאנג' פי' כן! ומה זה שייך לנדר"ד? (ובפרט שזה דין גם עתה). ולדעתי הפי' "מן (ע"י) ביאה אחת" (ובזה גם מתורצת קושיית החדא"ג). – הרבי כותב אי אפשר ללמוד כך, שכן: איזו שייכות יש לכך לעניינינו כאן? ובמיוחד שזה דין גם כיום (ולאו דוקא בזמן המשיח). אלא, לומד הרבי, שהכוונה היא "מביאה אחת" – מן ביאה אחת תלד ילד אחד ביום אחד, וילד שני ביום שני וכו'. והרבי מציין מהגמרא בנדה (כו, א) שמביאה אחת היתה לידה של שני ילדים כשבין לידה אחת לשניה עברו כמה וכמה ימים, כפי שהגמרא מביאה שם מקרה של שלשה חדשים שעברו בין הלידה של ילד אחד ללידה של הילד השני, למרות ששתי הלידות היו מביאה אחת. במה שרבנו הזקן מוסיף שזה יהיה מן ביאה אחת (אומר הרבי) תוקטן או תתורץ התמיה שהרי אין זה יכול להיות בכל יום, שכן אחרי לידה אחת באים הרי ימים רבים של איסור ביאה, הרי בין-כך אין שום לידה בכל הימים האלה שהם שבעה או ארבע עשרה פעמים יותר מאשר הימים שבהם ביאה מותרת, אך כשאומרים שזה יהיה מביאה אחת הרי מהביאה שהיתה

31. סנהדרין נא, ב. 32. ראה עדיות פ"ח מ"ז ובמפרשים שם. 33. מנחות מה, א. 34. הבא להלן בחצ"ר ליתא בתניא שלפנינו, ונוסף כאן ע"פ הגהת הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חגיגה פ"ב מ"ב". 36. רמב"ם בהקדמת ספר היד.

~ שבת קודש ו' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 286, אך באמת כשתדקדק... עד עמ' קמד, הכל אחד:

הַעוֹלָה לַה' מִכַּח הַנֶּבֶר מִהַמֶּאֱכָל הַהוּא, – שאכל, החיות שבמאכל היא מקליפת "נוגה", והיא עולה לה, וְזוּהוּ בְּחַל, – שאז מן ההכרח להודקק לתורה ותפילה כדי שהחיות שבאותו מאכל תעלה לה, אֲכַל בְּשֶׁבֶת שֵׁישׁ עֲלֶיהָ לְקַלֶּפֶת נֹגַהּ בְּעֶצְמָה עִם הַחִיצוֹנוּת, – שְׂבֻכָל הַעוֹלָמוֹת, –

שהיא אז בעליה, שכן שבת היא עליית העולמות³⁷, לְכֵן מִצְוָה לְאָכַל כָּל תַּעֲנוּגִים בְּשֶׁבֶת – האכילה עצמה בשבת היא מצוה, לא רק מה שבכוח האכילה היא הוא לומד ומתפלל, וְלִהְרַבּוֹת בָּ – אכילת בָּשָׂר וְ – בשתיית יין, אִף שְׂבַחַל – כשהוא מחפש לאכול בשר ולשתות יין, נִקְרָא "זוֹלֵל וְסוֹבָא", – ואילו בשבת, כשהוא אוכל לשם עונג שבת, זו מצוה. על כל פנים, כל האמור הוא בדבר של "היתר" שאינו קשור בקליפה ויש בו היכולת לעלות, וכפי שמוסבר בפרק ז' שבחלק

הראשון של ספר התניא. "מִהַשְּׂאִינֵי כֵן בְּדָבָר אִסוּר – שאסור לאכול אותו, שְׂאִינֵי יִכּוֹל לְעֹלֹת – לקדושה, לֹא בְּשֶׁבֶת וְלֹא בְּחַל גַּם בְּשִׂמְתַּפְּלָל וְלֹא מִכַּח הַהוּא, – כלומר, דבר איסור אינו יכול לעלות לקדושה, כי הוא אסור וקשור לקליפה, אִם לֹא שְׂאִינֵי לְפָקוּחַ נֶפֶשׁ – להצלת נפשו, שֶׁהִתִּירוּ רַ"ל וְנַעֲשֶׂה הֵתֵר [גְּמוּר]³⁸. אֲבָל תִּלְמוּד בְּתוֹרָה, אִף תְּלֻבוֹת אִסוּר וְהֵתֵר מִמָּאָה וְיִתְרָה, – לא הדברים עצמם שהם אסור וטמא מותר וטהור, אודותם דנות ההלכות, שהם "עץ החיים טוב ורע", אלא הלכות התורה שלומדים אודות דברים אלה, שֶׁהֵם הַמְּשֻׁנּוּת וּבְרִיתוֹת שְׂבֻכָמְרָא וּפּוֹסְקִים, – הפוסקים הלכה למעשה, הַמְּבָאִרִים וּמְבַרְרִים דְּבְרֵיהֶם – דברי המשנה והברייתות, לְהַלְכָה לְמַעֲשֶׂה, הֵן הֵן גּוֹפֵי – עיקר תוֹרָה שְׂבַעֲלֶפְהָ, שְׁחִיא – תורה שבעל-פה היא סְפִירַת

אִךְ בְּאֵמַת, בְּשִׂתְרָדְקָק בְּלִשׁוֹן רַעִיא מְהִימְנָא דְלַעֲלִי, – רבנו הוזק מסביר להלן, שמדקדוק לשון ה"רעיא מהימנא" מובן, שלא הדינים ולימוד התורה של איסור והיתר וכו' נקראים חלילה "עץ הדעת טוב ורע", אלא הדברים של איסור והיתר המקבלים חיותם מן ועל-ידי קליפת נוגה, שהיא, קליפת נוגה, היא "עץ הדעת טוב ורע", מעורב בה טוב ורע, כפי שיסביר להלן, לשון ה"רעיא מהימנא" הוא: "וְאִילָנָא דְטוֹב וְרַע דְאִיהוּ אִסוּר וְהֵתֵר כּוּ", – והעץ של טוב ורע שהוא איסור והיתר וכו', וְלֹא אִמֵר "תּוֹרַת אִסוּר וְהֵתֵר" – הלימוד של עניני איסור והיתר, או "תְּלֻבוֹת אִסוּר וְהֵתֵר", – שהן, הלימוד או ההלכות של איסור והיתר הם חלילה "עץ הדעת טוב ורע" – אֵלָּא ה"רעיא מהימנא" אומר "איסור והיתר", רוֹצֵה לֹאמֵר דְּגוּף דְּבַר הָאִסוּר וְדְבַר הַמְּתֵר – עצם

הדבר אודותו מדובר בדינים אלה, שדבר זה אסור ודבר זה מותר, הוּא מְאִילָנָא דְטוֹב וְרַע, – מ"עץ הדעת טוב ורע", שְׁהוּא קְלִיפַת נֹגַהּ, – בה מעורב טוב ורע, כְּמוֹ שְׂבֻכָטוֹב בְּעֵץ חַיִּים³⁷. וְזוּהוּ לִשׁוֹן "אִסוּר", – מלשון קשור, שֶׁהַקְּלִיפָה שׁוֹרָה עֲלָיו וְאִינוּ יִכּוֹל לְעֹלֹת לְמַעְלָה – בקדושה, בְּדָבָר הַמְּתֵר, – מלשון התרה, דְּהִינּוּ – המלה "מותר" משמעותה שְׂאִינֵי קְשׁוּר וְאִסוּר בְּקַלְפָּה, – שלא יוכל לעלות למעלה, וְיִכּוֹל לְעֹלֹת עַל־יְדֵי הָאֲדָם הָאוֹכְלוֹ – את הדבר המותר, בְּכּוֹנֵה לַה', – שאוכל דבר זה כדי שיהיה לו כוח לעבוד את ה', וְגַם בְּסִתָּם – כשהוא אוכל אותו סתם מבלי שתהיה לו, בשעת מעשה, כוונה כדי לעבוד את ה', כָּל אֲדָם הַעוֹבֵד ה' שְׂבֻכָח הָאֲכִילָה הִיא לֹא מִדְּמַת וּמִתְפַּלֵּל לַה', וְנִמְצָא שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתִיוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה

הדבר אודותו מדובר בדינים אלה, שדבר זה אסור ודבר זה מותר, הוּא מְאִילָנָא דְטוֹב וְרַע, – מ"עץ הדעת טוב ורע", שְׁהוּא קְלִיפַת נֹגַהּ, – בה מעורב טוב ורע, כְּמוֹ שְׂבֻכָטוֹב בְּעֵץ חַיִּים³⁷. וְזוּהוּ לִשׁוֹן "אִסוּר", – מלשון קשור, שֶׁהַקְּלִיפָה שׁוֹרָה עֲלָיו וְאִינוּ יִכּוֹל לְעֹלֹת לְמַעְלָה – בקדושה, בְּדָבָר הַמְּתֵר, – מלשון התרה, דְּהִינּוּ – המלה "מותר" משמעותה שְׂאִינֵי קְשׁוּר וְאִסוּר בְּקַלְפָּה, – שלא יוכל לעלות למעלה, וְיִכּוֹל לְעֹלֹת עַל־יְדֵי הָאֲדָם הָאוֹכְלוֹ – את הדבר המותר, בְּכּוֹנֵה לַה', – שאוכל דבר זה כדי שיהיה לו כוח לעבוד את ה', וְגַם בְּסִתָּם – כשהוא אוכל אותו סתם מבלי שתהיה לו, בשעת מעשה, כוונה כדי לעבוד את ה', כָּל אֲדָם הַעוֹבֵד ה' שְׂבֻכָח הָאֲכִילָה הִיא לֹא מִדְּמַת וּמִתְפַּלֵּל לַה', וְנִמְצָא שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתִיוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה

37. שער מ"ט פרק ב'. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר לכהנ"ל מלשון אדנ"ע בעצמו (ת"א פ' ח"ש) ובביאור הצי"צ לשם (נדפס בת"א קה"ת בהוספה)". 39. ראה הוספה (הודפס בספר "שיעורים בספר התניא").

בחינת "מלכות דאצילות", הן באופן היחוד של "מלכות דאצילות", ולא שיין לומר חסד-ושלום עליהם הענין של "עץ הדעת טוב ורע". אלא, כפי שיסביר להלן, כך הדבר מצד עצם הענין של "מלכות דאצילות" כפי שהיא ב"אצילות", ומצד עצם

הענין של הלכות התורה שהן בבחינת "מלכות דאצילות", אך כפי שזה

בא לאחר מכן בהתלבשות, הרי שלא רק ההלכות של התורה באו בהתלבשות בעולמות, בהם יכול להיות עליהן

העלם והסתר, כ"אם גם "מלכות דאצילות" כפי שהיא באה בהתלבשות – אלא גם היא נקראת "עץ הדעת טוב ורע", מצד ההתלבשות בקליפת "נוגה" הכלולה מטוב ורע, וזאת – כדי לברר בירורים (לברר את הטוב מן הרע).

מַלְכוּת דְּאֲצִילוּת, פְּדֵאִתָּא – כמובא בְּזִהַר הַקְדוּשׁ בְּמִקְוֹמוֹת אֵין מִסְפֵּר, וּבְרִישׁ תִּיקוּנִים: – בתחילת "תיקוני זוהר"⁴⁰ כתוב: "מַלְכוּת – היא בחינת פֶּה, וְתוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה קְרִינָן לָהּ", – אנו קוראים לה, וּבְאֲצִילוּת אֵיהּ – הוא, אור אֵין־סוּף, וְגֵרְמוּהִי –

הכלים והמדות שלו (הנקראים "גרמוהי"), תְּד בְּהוֹנִין⁴¹, – הם דבר אחד בהם, הֵהִינוּ שְׂאוֹר אֵין סוּף קְרוּן־הוּא מִתְיַחַד בְּאֲצִילוּת בְּתַכְלִית הַיַּחֲדוּד, שְׂהוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ הַמְּלַבְּשִׁים פְּדֵבְרוֹ שְׁנִקְרָא "מַלְכוּת" – תְּבַל אֶחָד: – דבר אחד, הרי ששם לא שיין לומר הענין של "עץ הדעת טוב ורע"; אלא זה תכלית היחוד של אלקות, כך ההלכות של תורה שבעל-פה מהמשניות, הברייתות והפוסקים שהן

אגרת הקדש

בזוה"ק במקומות אין מספר וברישי תיקונים מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה ובאצי' איהו וגרמוהי חד בהון דהיינו שאור א"ם ב"ה מתייחד באצילות בתכלית היחוד שהוא ורצונו וחכמתו המלובשים בדברו שנקרא מלכות הכל אחד:

הכל – תְּבַל אֶחָד: – דבר אחד, הרי ששם לא שיין לומר הענין של "עץ הדעת טוב ורע"; אלא זה תכלית היחוד של אלקות, כך ההלכות של תורה שבעל-פה מהמשניות, הברייתות והפוסקים שהן

40. יז, א (בהקדמה - פתח אליהו"). 41. ראה לעיל ריש ס"ב.

המשך מעמוד 3

לעבוד את ה' באופן של שלווה ומנוחה, בדוגמת ימות המשיח (כדלקמן). (ב) מציאותם היא "אוהביך", עובדים מאהבה שהיא תכלית השלימות בעבודה לשמה⁷.

והטעם בזה, מכיון שכבר נמצאים בסוף זמן הגלות, לאחר ששכר הפכו את כל הדברים הבלתי רצויים (כי הטעם שיעקב "ביקש לישב בשלוה"⁸ ובפועל "קפצה עליו רוגזו של יוסף", הוא מפני שאז הי' לפני העבודה דזמן הגלות, אבל עתה) הגיע הזמן שעבודתם תהי' בפועל באופן של שלווה ומנוחה, בדוגמת ימות המשיח ש"לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"⁹.

ועבודה זו תלוי' בבחירתו של כל אחד ואחד מישראל, שכן הקב"ה הוא "חלקו נחלתו"¹⁰ של כל אחד ואחד מישראל, וידוע¹¹ שגם בזמן הגלות אין הנשמה נמצאת בגלות, ואם כן על האדם רק לגלות זאת בחיי היום יום, ולראות כיצד זה ממחר עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו¹².

(7) ראה רמב"ם סוף ה' תשובה.

(8) פרש"י ר"פ וישב.

(9) ל' הרמב"ם בהל' מלכים פי"ב ה"ה.

(10) ל' הרמב"ם בסוף ה' שמיטה ויובל.

(11) שיחת ג' תמוז תרפ"ז.

(12) משיחת ש"פ אמור ה'תשמ"ט (סה"ש ה'תשמ"ט ח"ב ע' 446).

לוח היום יום...

ה'תש"ד	<p align="center">ל תשרי, א דר"ח</p> <p align="center">יום ששי</p> <p align="center">שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.</p> <p align="center">הלל: כּוּפְּלִין "הוֹדוּ לַה'" אַחַר כָּל אֶחָד מֵהַג' פְּסוּקִים "יאמר נא", וְגַם פְּשֵׁמֶת־פְּלִים בְּיַחֲד. - "וְאַבְרָהָם זָקֵן גו' וְבָרְיָהּ יִשְׁמְרֵנִי כו'" - ג' פְּעָמִים.</p>	יום ראשון
--------	--	-----------

ה'תש"ד	<p align="center">א חשוון, שר"ח</p> <p align="center">שבת</p> <p align="center">שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י. תהלים: א-ט. תניא: והנה זלעז"ו . . . המעלות.</p> <p align="center">במנחה - וכן בשני וחמישי דשבוע הבא עלינו לטובה - קורין לישראל מפסוק וירא ה' אל אברהם גו'.</p> <p align="center">כּוּד קִדְּשַׁת אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר לְאַחַד עַל יַחֲדוֹת: מֵאֲז שְׁאַמַּר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עַל-יַד-הַשְּׁלוֹם "לְךָ-לְךָ מֵאַרְצֶךָ גו'" וּכְתִיב "וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנֹסֵעַ הַגְּבָה", הַתְּחַל סוּד הַבְּרוּרִים. וְעַל פִּי גִזְרַת הַהִשְׁגָּחָה הַעֲלִיּוֹנָה הָאָדָם הוֹלֵךְ לְמַסְעָיו בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הַנִּיצוּצוֹת הַצָּרִיכִים לְהַתְּבַרֵר עַל-יָדוֹ מְחַכִּים לְגַאֲלָתָם.</p> <p align="center">הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם בְּעַלֵּי רְאִיָּה, רוֹאִים הֵם בְּאִיזָה מְקוֹם הַבְּרוּרִים שֶׁלָּהֶם מְחַכִּים לָהֶם וְהוֹלְכִים שָׁמָּה בְּעֶצְמָם. וְעַמָּא דְּבַר [=וְהַאֲנָשִׁים חוּץ מֵהֶם], הֵנָּה עֵילַת כָּל הַעֲלוֹת וְסִבַּת כָּל הַסְּבוֹת מְסַבֵּב כִּמָּה עֲלוֹת וְסִבּוֹת שֶׁיִּבְאוּ לְמָקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר שָׁם הִטְלָה עֲלֵיהֶם הַעֲבוּדָה בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים.</p>	יום שני
--------	--	---------

ה'תש"ד	<p align="center">ב חשוון</p> <p align="center">יום ראשון</p> <p align="center">שיעורים. חומש: לך לך, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: י-יו. תניא: ואחר . . . קמא טובא.</p> <p align="center">משיחת אאמו"ר מוצש"ק לך לך תרנ"א: אין די ערשטע יאהרען פון זיינע נשיאות האָט דער אלטער רבי געזאָגט ברבים "מען בעדארף לעבן מיט דער צייט". דורך זיין ברודער מהרי"ל האָבען זקני החסידים אויסגעפונען, אז דער רבי מיינט אז מ'דארף לעבען מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואָך. נישט נאָר לערנען די פרשת השבוע יעדען טאָג, נאָר לעבען מיט איר.</p>	יום שלישי
--------	--	-----------

תרגום

משיחת אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] מוֹצְאֵי שַׁבַּת קִדְּשׁ לְךָ לְךָ תַּרְנַ"א: בְּשָׁנוֹת נְשִׂאוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹנוֹת אָמַר רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן בְּרַבִּים "יש לחיות עם הזמן". בְּאַמְצָעוֹת

אָחיו מִהַרְי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] בָּרְרוּ זְקֵנֵי הַחֲסִידִים, שְׁפוּנַת הַרְבֵּי הַיָּא שֵׁישׁ 'לְחִיּוֹת' עִם פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ וּפְרֻשַׁת הַיּוֹם מִפְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ. לֹא רַק לְלַמֵּד אֶת פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ כָּל יוֹם, אֲלָא 'לְחִיּוֹת' עִמָּה.

ה'תש"ד

ג חשוון

יום שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: לך לך, שני עם פירש"י.
תהלים: יח-כב.

תניא: וכמדומה . . . קמב אמרי פי.

(המשך שיחת הנ"ל): בראשית איז א פרייליכע סדרה, אפילו דער סוף איז ניט גאָר אזוי געשמאַק. נח איז דער מבול, אָבער א פרייליכער סוף וואָך – געבאָרען געוואָרען אברהם אבינו. די אמת פרייליכע וואָך איז פרשת לך לך, אלע טעג פון דער וואָך לעבט מען מיט אברהם אבינו, דער ערשטער וועלכער האָט זיך מוסר נפש געווען אויף מפרסם זיין ג-טליכקייט אויף דער וועלט, און זיין מסירת נפש האָט אברהם אבינו איבערגעגעבען בירושה צו אלע אידען.

תרגום

(המשך שיחה הנ"ל): בְּרֵאשִׁית הַיָּא פְּרֻשָּׁה שְׁמֻחָה, לְמֵרֹת שְׁהַסּוֹף אִינוּ כָּל כָּךְ נְעִים; נַח הוּא הַמְּבֹול, אֲךָ סוֹף שְׁבוּעַ שְׁמֻחַ – אַבְרָהָם אָבִינוּ נוֹלַד; הַשְּׁבוּעַ הַשְּׁמֻחַ בְּאַמֶּת הוּא פְּרֻשַׁת "לְךָ לְךָ". כָּל יְמוֹת הַשְּׁבוּעַ 'חַיִּים' עִם אַבְרָהָם אָבִינוּ, הָרֵאשׁוֹן שְׁמֻסֵּר נַפְשׁוֹ עַל פְּרֻסוּם אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם. וְאֵת מְסִירוֹת הַנַּפְשׁ שְׁלוֹ הוֹרִישׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ בִירוּשָׁה לְכָל הַיְהוּדִים.

ה'תש"ד

ד חשוון

יום שלישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: לך לך, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כג-כח.

תניא: כו. בר"מ . . . 284 ע"כ בר"מ.

למוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש. לא לבד בנפש הלומד, כִּי־אם גם בנפשות בני ביתו, שאז אור הבית הוא אור תורה ויראת שמים.

ה'תש"ד

ה חשוון

יום רביעי

יום שישי

שיעורים. חומש: לך לך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.

תניא: והנה המובן . . . קמג בלבד.

יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְכוֹכְבִים הַמִּתְנוֹצְצִים בְּשָׁמַי רְקִיעַ, אֲשֶׁר לְאוֹרָם לֹא יִתְעָה גַם הַהוֹלֵךְ בְּמַחְשְׁבֵי הַלֵּילָה.
כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין אִישׁ וּבֵין אִשָּׁה, יֵשׁ בּוֹ דֵי כַח מוֹסְרֵי וְרוֹנְחָנֵי, לְהַשְׁפִּיעַ לְהַעֲמִיד גַּם אֶת מַכְרִיו וּמִדְעָיו בְּקֶרֶן אוֹרָה.

שבת קודש

יום המישי

ו חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: לך לך, המישי עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תניא: ועוד יש . . . 286 בהסתר כו'.

כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אבער ניט מיט פויערשע יאָהרען, וואָס עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו, מען זעהט ניט קיין ג-טליכקייט און מען הערט ניט קיין ג-טליכקייט.

תרגום

כְּשֶׁרָצָה רַבִּינוּ הַזֶּקֶן לְבָרֵךְ אֶת ר' יְקוֹתִיאֵל לְיַעֲפֹלֶעֶר בְּעִשְׁרִיתוֹ, אָמַר שְׂאִינוּ חֹפֵץ בְּזֶה, שְׁלֹא תַטְרִידוּ הָעֵשִׁירוֹת מִלְּמִוד הַחֲסִידוֹת וְהַתְּעַסְקוֹת בְּעִבּוּדָה. וְכִשְׁרָצָה לְבָרְכּוֹ בְּאַרְיֵכוֹת יָמִים אָמַר: אַבְעֵר נִיט מִיט פּוֹיַעֲרֶשֶׁע יֶאָהֲרַעַן, וְאִסְ עֵינַיִם לְהֵם וְלֹא יֵרְאוּ אֲזִנַיִם לְהֵם וְלֹא יִשְׁמְעוּ, מֵעַן זֶעֱהֵט נִיט קִיִּין ג-טְלִיכְקֵיִט אֹון מֵעַן הֵעֲרַט נִיט קִיִּין ג-טְלִיכְקֵיִט.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' ב

28 בהיותם בבבל, ולא היה שם אלא תרומה דרבנן, לִיבָא לְמִינְיָר
29 מְשֻׁם תְּרוּמָה דְּאֹרֵייתָא - לא היה מקום לגזור שלא יאכלו
30 בתרומה דרבנן מחשש שמא יבואו לאכול תרומה דאורייתא, אַך
31 לְכַסּוּף - כשעלו לארץ ישראל והיתה מצויה להם תרומה
32 דאורייתא, אַף עַל גַּב דְּאִיבָא לְמִינְיָר עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יֵאכְלוּ בְּתֵרוּמָה
33 דרבנן מְשֻׁם שְׁמַא יְבוֹאוּ לֵאכּוֹל תְּרוּמָה דְּאֹרֵייתָא, לֹא גִזְרוּ כֵן,
34 אֲלֵא בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן אֲכֹל, וּבְתֵרוּמָה דְּאֹרֵייתָא לֹא אֲכֹל, כִּיּוֹן
35 שֶׁגְּדוּלָה חֻזְקָה וְיִפָּה כּוּחָה לְסַמּוֹךְ עֲלֶיהָ וְלִהְתִּיר גַּם כֹּאשֶׁר יֵשׁ
36 מִקּוּם לְגִזְרוּ וְלֹאסֹור.
37 שואלת הגמרא: איך אפשר לפרש שלא הותרו אלא בתרומה
38 דרבנן, וְהִרִי הֶכְתִּיב בִּפְסוּק שֶׁהֻזְכַּר בְּבֵרֵייתָא לְעִיל וְיִאמַר
39 הַתְּרִישְׁתָּא וְנַחְמִיחוּ לָהֶם, אֲשֶׁר לֹא יֵאכְלוּ מִקִּדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, וּמִשְׁמַע
40 שֶׁרַק בְּקִדְשׁ הַקִּדְשִׁים - בְּבִשֶׁר קִדְשִׁים הוּא דְלֹא יֵאכְל - נֹאסֶרו
41 לֵאכּוֹל, הֵא כֵּן מִיַּד נִיבּוֹל - אֲבַל שֶׁאֵר דְּבָרִים כְּגוֹן בְּתֵרוּמָה
42 דאורייתא, הִתִּיר לָהֶם נַחְמִיָּה לֵאכּוֹל. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: שְׁמָה
43 שְׁנֹאסֶרו לֵאכּוֹל מִקִּדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, אִין הַכוּוּנָה לְדַבֵּר אַחַד שְׁנִקְרָא
44 קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים, אֲלֵא לְשֵׁנֵי דְּבָרִים, וְהִכֵּי קָאָמַר לָהֶם נַחְמִיָּה, לֹא
45 תֵּאכְלוּ מִיַּד דְּמִיְקָרִי קִדְשׁ וְלֹא מִיַּד דְּמִיְקָרִי קִדְשִׁים. כְּלוּמַר, לֹא מִיַּד
46 דְּמִיְקָרִי 'קִדְשׁ' - לֹא תֵּאכְלוּ תְּרוּמָה דְּאֹרֵייתָא שְׁנִקְרָא 'קִדְשׁ'
47 דְּכִתִּיב לְגַבֵּי תְּרוּמָה (ויקרא כב י) 'וְכֹל זֶר לֹא יֵאכְל קִדְשׁ', וְכֵן לֹא
48 תֵּאכְלוּ מִיַּד דְּמִיְקָרִי קִדְשִׁים - חוּזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים שְׁנִקְרָאוּ
49 'קִדְשִׁים' דְּאָמַר קְרָא (ויקרא כב יב) 'זֶבֶת בָּהֶן כִּי תִקְרָה לְאִישׁ זֶר הוּא
50 בְּתֵרוּמַת הַקִּדְשִׁים לֹא תֵּאכְל', וְתֵרוּמַת הַקִּדְשִׁים הֵינִי חוּזָה וְשׁוֹק,
51 שְׁכֵן אָמַר מִרְּ בִּיבְמוֹת (פז), שֶׁהַפְּסוּק מְלַמְּדֵנוּ עַל בֵּת כּוּחַ
52 שְׁנֵתֵאלְמָנָה אוּ נִתְגַרְשָׁה מִיִּשְׂרָאֵל חוּרַע אִין לֵה, שְׁכַמּוּרְיָם מִן
53 הַקִּדְשִׁים - חוּזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים, שְׁמוּפְרָשִׁים וְנִיתְנִים לְכַח

1 סיבה לאסור יותר מאשר לפני כן, והלא לדבריך שלא היה מקום
2 לגזור עליהם איסור, היה לרבי יוסי לומר מנין שסומכין על חזקה.
3 מיישבת הגמרא: נקט רבי יוסי לשון זו משום דְּמַעֲיָקְרָא - קודם
4 שעלו לארץ ישראל, אֲכֹל בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן - היו מוחזקים לאכול
5 רק בתרומת חוץ לארץ שחיובה מדרבנן, וּלְכַסּוּף מִשְׁבָּאוּ לֵאכּוֹל אֲרִיץ
6 יִשְׂרָאֵל אֲכֹל בְּתֵרוּמָה דְּאֹרֵייתָא - הִתִּיר לָהֶם נַחְמִיָּה לֵאכּוֹל גַּם
7 מִתְּרוּמַת אֲרִיץ יִשְׂרָאֵל שְׁחִיבָה מִן הַתּוֹרָה, וְזוֹהוּ כּוּוֹנַת רַבִּי יוֹסִי
8 שְׁגְּדוּלָה כּוּחַ הַחֻזְקָה, שְׁמַחְמַתָּה מוֹתֵרִים אִף בִּאֲכִילַת תְּרוּמָה
9 דאורייתא.
10 חוזרת הגמרא ליישב באופן אחר מדוע לא חששו שיבואו
11 להעלותם ליוחסין: וְאִיבְעִית אִימָא, לְעוֹלָם תִּשְׁתָּא נְמִי בְּדְרַבְּנָן אֲכֹל
12 - אִף אַחַר שֶׁעָלוּ אֲרִיץ יִשְׂרָאֵל לֹא הִתִּיר לָהֶם נַחְמִיָּה לֵאכּוֹל אֲלֵא
13 מִתְּרוּמַת יֶרֶק וּפְרִיתוֹ הַאֵילָן שֶׁאִף בִּאֲרִיץ יִשְׂרָאֵל אִין חִיּוּבָם מִן
14 הַתּוֹרָה, אֲבַל בְּדְאֹרֵייתָא לֹא אֲכֹל - בְּתֵרוּמַת 'דְּגַן תִּירוּשׁ וִיצְהַר'
15 שְׁחִיבָה מִן הַתּוֹרָה, לֹא הִתִּיר לָהֶם נַחְמִיָּה לֵאכּוֹל, כִּיּוֹן שְׁלֹא
16 הוּחָזְקוּ בְּבַבֵּל לֵאכּוֹל בְּתֵרוּמָה דאורייתא. וְלִכְךָ לֹא חֲשָׁשוּ
17 שְׁמַחְמַת אֲכִילַתָם בְּתֵרוּמָה יַעֲלוּ אוֹתָם לִיּוֹחֲסִין, מִשּׁוּם דְּכִי מִסְּקִינָן
18 בְּתֵרוּמָה לִיּוֹחֲסִין - אִימַתִּי נֹאמַר שֶׁמַּעֲלִין מִתְּרוּמָה לִיּוֹחֲסִין, הֵינִי
19 דוּוֹקָא בֹּאוּכַל תְּרוּמָה שְׁחִיבָה מְדְאֹרֵייתָא, אֲבַל כְּשֹׂאוּכַל רַק
20 בְּתֵרוּמָה שְׁחִיבָה מְדְרַבְּנָן לֹא מִסְּקִינָן - אִין מַעֲלִין אוֹתוֹ לִיּוֹחֲסוּ בְּלִי
21 בְּדִיקָה. שוּאֲלַת הַגְּמָרָא: אִי הִכֵּי - אִם כְּדַבְּרִיךְ שֶׁגַּם בִּאֲרִיץ יִשְׂרָאֵל
22 לֹא הוּתְרוּ לֵאכּוֹל אֲלֵא מֵאוֹתָהּ תְּרוּמָה שֶׁהִיוּ אוּכְלִים בְּבַבֵּל, מֵאִי
23 גְּדוּלָה חֻזְקָה - מְדוּעַ נִקְטַר רַבִּי יוֹסִי לְשׁוֹן 'גְּדוּלָה חֻזְקָה', שְׁמִשְׁמַעוּ
24 שְׁגְּדוּלָה כּוּחַ הַחֻזְקָה לְסַמּוֹךְ עֲלֵיהָ אִף בְּדַבֵּר שִׁישׁ סִיבָה לֹאסֹור יוֹתֵר
25 מֵאֲשֶׁר קוּדֵם לָכֵן, הֲלֹא לֹא הוּתֵר מַחְמַת הַחֻזְקָה מִזֶּה שְׁלֹא הוּתֵר
26 לְפָנָיו כֵּן. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: אִף שְׁלֹא הוּתְרוּ בִּאֲרִיץ יִשְׂרָאֵל אֲלֵא
27 בְּתֵרוּמָה דרבנן, מִכַּל מִקּוּם הִיָּה בּוֹזֵה מִשּׁוּם חִידוּשׁ, דְּהִרִי מַעֲיָקְרָא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ל' תשרי ~

הכניסה אסורה אפילו למלאכים

דין באופן העבודה שעליה להיעשות כאשר אין כל יצור אחר במקום.

וכן ניתן ללמוד עיקרון זה ממיקומה של ההלכה ברמב"ם: אם מדובר באיסור המוטל על האדם הנכנס, היה ראוי להביאו בהלכות 'ביאת המקדש' העוסקות בהיתר ואיסור הכניסה לבית המקדש, ומכך שהובאה בהלכות 'עבודת יום הכיפורים' מובן שזהו דין הנוגע לעבודה עצמה, שעליה להיעשות ללא נוכחות אדם זר.

לפי זה, יובן גם מה התחדש באיסור השהייה בעת הקטרת הקטורת ביום הכיפורים, והרי בלא-הכי אסורה כל כניסה לקודש הקדשים שלא לצורך עבודה? אלא שאיסור זה נאמר כלפי העבודה בנוכחות אדם זר אפילו אם הכניסה עצמה אינה אסורה, כגון שנכנס שלא כדרך, ומכל-מקום העבודה אסורה מחמת עצם נוכחותו במקום.

(ביאור הגר"ף לספר המצות לרס"ג ל"ת קפג. הררי קדם א סי' צא)

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד, הלכה ב: **בְּשַׁעַת הַקָּטֵר הַקְּטֹרֶת בְּקֶדֶשׁ תִּקְרְשׁוּם - כָּל הָעָם פּוֹרְשִׁין מִן הַחֵיכָל.** יש להסתפק: האם איסור השהייה בהיכל בעת הקטרת הקטורת מכוון כלפי האדם השוהה או שהאיסור הוא כלפי הכהן, שאסור לו לעבוד בשעה שאדם שוהה במקום. ונפקא מינה בין שני האופנים, אם הכהן עבר והקטיר כאשר אדם נמצא בהיכל: אם האיסור הוא על האדם השוהה, אין העבודה נפסלת בכך, אך אם האיסור הוא על עשיית העבודה בנוכחות אדם זר והכהן עבר באופן האסור, הרי העבודה פסולה.

ויש לפשוט ספק זה מכך שמהריבוי וזנל אדם לא יהיה באהל מועד ללמוד בירושלמי (יומא פ"ה, ב) שאפילו מלאכים (שנאמר בהם 'ודמות פניהם פני אדם') לא יהיו שם. ואם האיסור מופנה כלפי האדם השוהה, איך שייך לומר שהאיסור כולל גם מלאכים שאינם מחויבים במצוות? אלא מוכח שזהו

~ יום שני א' מרחשון ~

האם אפשר להקדיש חפץ הפקר?

שם בשם הר"א ממיין).

אך יש שכתבו כי לדעת הרמב"ם אין מדובר כאן בהקדש במובן הפשוט של הקנאת החפץ לבעלות הקדש, אלא הדברים באים בהמשך לתחילת ההלכה "יש מעילה בנדירים, האומר כיכר זו עלי קרבן או הקדש ואכלה – מעל, אע"פ שהיא מותרת לאחרים", היינו שמדובר באדם שאסור על עצמו (מדן נדר) אכילת כיכר זו באמירת "כיכר זו עלי הקדש", ואע"פ שהכיכר נשאת של חולין ומותרת לאחרים, כלפיו היא נחשבת כהקדש ואסורה עליו בהנאה, ואם נהנה ממנה דינו כנהנה מהקדש שעליו לשלם את דמיה בתוספת חומש ולהביא קרבן אשם.

ובהמשך לכך מובא הדין "היתה לפניו כיכר של הקדש ואמר כיכר זו הקדש", ואע"פ שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, כאן אינו מכניס את הכיכר לבעלות של הקדש אלא רק אוסר אותה עליו, ואת זאת הוא יכול לעשות גם בדבר שאינו שלו (מרומי שדה, נדרים שם).

הלכות מעילה פרק ד, הלכה ט: **הִיתָה לְפָנָיו כֶּבֶד שֶׁל הַפֶּקֶר, וְאָמַר: 'כֶּבֶר זוּ הַקֹּדֶשׁ' - נִשְׁלָה עַל מִנְתָּ לְאֹכְלָהּ, מְעַל לְפִי כֶּלֶה.**

הקשו ראשונים: הרי אין אדם יכול להקדיש דבר שאינו שלו, ומאחר והקדיש את הכיכר בהיותה הפקר קודם שזכה בה לא חל ההקדש, ומדוע אם-כן עובר על איסור מעילה כשנטלה לעצמו?

וביאר הר"ן (נדרים לה, ב): מדובר כאשר הוא עומד בתוך ארבע אמות של הכיכר, ועל כן באפשרותו לזכות בה לעצמו מתקנת חכמים שאדם קונה דבר הפקר הנמצא בתוך ד' אמותיו, ומתוך כך הוא יכול לנצל את כוח הזכייה גם בעבור ההקדש, כשם שהמגביה מציאה לחברו – קנה חברו.

יש אומרים שמדובר אפילו כשעומד בריחוק ארבע אמות מהכיכר, אלא שאין בקרבת מקום אדם אחר שיוכל לזכות בה, ודבר שבאפשרותו של אדם לזכות בו ואין מי שיעכב בעדו – הרי הוא יכול להקדישו קודם שזכה בו (רא"ש נדרים

~ יום שלישי ב' מרחשון ~

האם אפשר לקנות לולב בהקפה?

(ראה מתנה אפרים, משיכה ב, ברכי יוסף סי' תרנח ס"ד).

אך לכאורה הדברים עומדים בסתירה לדברי הרמב"ם כאן שהמשאיל קרדום של הקדש לחברו, מותר לשואל לבקע בו כי משעת המשיכה כבר קנה את זכות השימוש בקרדום ויצא לחולין. והרי קניינו של השואל על ידי משיכה הוא רק מדרבנן (הל' שכירות פ"ב ה"ח), ואם-כן קנין מדרבנן מועיל לדין תורה - להוציא חפץ של הקדש לחולין!

ומבאר ה'דבר אברהם' (ח"א, סי' א סקט"ז):

יש להבדיל בין תקנת חכמים לגבי האדם הקונה או המקנה, לתקנה בנוגע לאופן הקנין: בהלכות לולב מדובר על קטן שמדין תורה איננו בר הקנאה, וגם לאחר שתיקנו חכמים שיוכל להקנות, אין לכך השלכה על דין התורה, אך כאן מדובר על פנולת קנין (משיכה) שתקנו חכמים והיא מועילה גם לדין תורה שהרי אפילו קנין שהתחדש מחמת מנהג הסוחרים תקף מהתורה.

ולפי זה, ניתן לקנות לולב במשיכה ולצאת בו ידי חובה מהתורה ולשלם לאחר החג.

הלכות מעילה פרק ו, הלכה ד: וכן המשאיל קרדום של הקדש - הוא מעל לפי מוצת הנייה שבו, ויחברו מתר לבקע בו לכתחלה.

בהלכות לולב (פ"ח ה"י) כתב הרמב"ם: "ואין נותנין אותו (את הלולב) לקטן, שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר".

כלומר, לאחר שהגדול יתן את הלולב לקטן, לא יוכל לזכות בו בחזרה כדי לצאת בו בעצמו (שהרי אין אדם יוצא ידי חובה מדאורייתא אלא כלולב השייך לו), משום שהקטן "אינו מקנה לאחרים מן התורה".

ומשמע מדבריו כי אף שהקטן יכול להקנות מדרבנן, הגדול לא יוכל לצאת בו ידי חובה מהתורה כשיקבלו בחזרה מהקטן, משום שקנין מדרבנן אינו מועיל לדין תורה.

ויש שלמדו מכך שהקונה ארבעת המינים על מנת לשלם עליהם לאחר החג, לא יוכל לצאת בהם ידי חובה, שהרי מדין תורה מטלטלין נקנים בכסף וחכמים תיקנו שיהיו נקנים במשיכה, ונמצא שהמושך את ארבעת המינים ועדיין לא שילם, קנה רק מדרבנן ולא ייצא ידי חובת המצוה מהתורה

~ יום רביעי ג' מרחשון ~

הציו עבד וחציו בן-חורין באכילת הפסח

"הרי הוא כבן-חורין ואוכל משל עצמו".

ולפי זה, יש להקשות (וכן השיג הראב"ד): דברי הרמב"ם כאן שאינו אוכל מהפסח ששחט לעצמו הם כ'משנה ראשונה' והרי ההלכה כ'משנה אחרונה' (שכופים את רבו לשחרורו הל' עבדים פ"ז ה"ז)?

וביאר ה'כסף משנה' (ע"פ דברי הר"א בן אברהם):

לדעת הרמב"ם, אדרבה, דין המשנה שאוכל משל עצמו הוא כ'משנה ראשונה', כיון שאין חיוב לשחררו וחיוב במצוה זו מספק (וה'בני יששכר' (חודש ניסן, מאמר ד) הוסיף כי לא מסתבר לומר, שבעת היותו עבד גמור היה אוכל מקרבן הפסח (לעיל ה"ד) ועתה כשחציו בן-חורין לא יאכל) - לכן תיקנו חכמים שיאכל משל עצמו. ואילו ל'משנה אחרונה' (שכופים את רבו לשחררו) לא תיקנו תקנה זו, שמה יהיה זה גורם לעיכוך שחרורו, אלא אומרים לרבו: זה אינו אוכל משלך ולא משל עצמו - מהר ושחררו כדי שלא ימנע מן המצוה. ונמצא שהרמב"ם פסק שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, בהתאם ל'משנה אחרונה'.

הלכות קרבן פסח פרק ב, הלכה יג: מי שחציו עבד ויחציו בן חורין - לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה בל' בן חורין.

וכתב ה'כסף משנה':

מדברי המשנה (פסחים פח, א) משמע כי מי שחציו עבד וחציו בן-חורין אינו אוכל משחיטת הפסח של רבו, כי הפסח נאכל רק למנויו ואין בדעת רבו למנות על פסחו את חלק הבן-חורין של העבד, ואם הוא שוחט קרבן פסח לעצמו - הרי הוא אוכל משלו. אך בברייתא שנינו, שאינו אוכל לא משל עצמו ולא משל רבו.

ומבואר בגמרא (ע"פ רש"י שם) כי האמור בברייתא (שאינו אוכל משל עצמו) הוא כ'משנה ראשונה', היינו ההוראה הראשונה של בית הלל - מי שחציו עבד וחציו בן-חורין עובד לרבו יום אחד ולעצמו יום אחד ואין כופים את רבו לשחררו. ולכן אינו יכול לאכול משל עצמו כי חלק העבדות אינו נמשך אחר דעת העבד אלא תלוי באדון. ואילו השנוי במשנה (שאוכל משל עצמו) הוא כ'משנה אחרונה', כהוראה האחרונה של בית הלל - שכופים את רבו לשחרר את חלקו. וכיון שעומדים לשחררו,

~ יום חמישי ד' מרחשון ~

האם יש לחשוש לדברי עד אחד?

ומאחר וכתב הרמב"ם שאם הוא נאמן על בני החבורה עליהם להביא קרבן אחר, בהכרח שזהו חיוב מעיקר הדין (אבני נזר אבהע"ז סי' בחסקי"א).

אמנם, בשלחן ערוך (יו"ד סי' כזו ס"א) נפסק שהאומר לחברו "נתנסך יינך" והבעלים אומר איני יודע, אין העד נאמן ולא הוזכר שאם הוא מאמין לו עליו לחשוש לדבריו, אלא להיפך: מלמדים אותו לומר 'איני יודע' כדי ששתיקתו לא תתפרש כהודאה (רמ"א שם), וזה לכאורה היפך דברי הרמב"ם כאן שאם בעל הדבר מאמין לו, הוא חייב לחשוש לדבריו. ויש לפרש כי דברי הרמב"ם נאמרו רק במקום שיש על האדם 'חזקת חיוב', כמו החובה להביא קרבן פסח, ולפי עדותו של העד שהקרבן נפסל, חיוב זה נשאר בתוקפו, אולם בעד המעיד שהיין התנסך, הרי עדות זו היא כנגד החזקה שהיין כשר ולפי דברי העד נפסל, ולעניין זה אין עדותו של העד נחשבת ולכן מלמדים את בעל היין לומר שאינו מאמין לו (שו"ת בית יצחק יו"ד ב סי' קב סקט"ו).

הלכות קרבן פסח פרק ד, הלכה א: השוחט את הפסח על גני חבורה, ואמר להם לאחר זמן: 'אותו הפסח ששחטתי עליכם, שלא לשמו שחטתי' - אם היה נאמן להם, סומכין על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן.

הרמב"ם מחדש שאע"פ שאין השוחט נאמן לומר לאחר זמן שהקרבן נפסל בשחיטה, אולם אם הוא נאמן על בני החבורה, הרי הם חייבים לחשוש לדבריו ולהביא קרבן אחר. וה'כסף משנה' מביא לכך מקור מדברי הגמרא (קידושין טו, א) שאע"פ שעד אחד המעיד על אשה שזינתה אינו נאמן לאסור אותה לבעלה, כי לדיני ערווה נדרשים שני עדים - אם הבעל עצמו סומך עליו, הרי הוא חייב לגרשה.

והרשב"א (שו"ת המיוחסות להרמב"ם סי' קלג) כתב שדין זה הוא מדרבנן, כי מדאורייתא כיוון שעד אחד אינו נאמן אין חילוק אם הבעל מאמין לו או לא. ויש שכתבו שאין זה חיוב מעיקר הדין אלא חומרא כדי לצאת ידי שמים (רי"ף קידושין שם), אך מדברי הרמב"ם מוכח שזהו חיוב גמור, כי אם מעיקר הדין אינו חייב בקרבן, אסור לו להביאו (שהרי אסור לשחוט חולין בעורה),

~ יום שישי ה' מרחשון ~

שחיטת הפסח על מחוסר כיפורים

דברי הרמב"ם כאן ש"אין שוחטין עליהן עד שימסרו קרבנותיהן לבית דין שמא יפשונו", מתאימים לנאמר בגמרא, אך זו היתה ה'הווה אמינא', ולאחר שהקשו על זה אומרת הגמרא שטמא שרץ אין שוחטים עליו מן התורה (כי גם עליו נאמר "איש איש כי יהיה טמא..." - שאינו עושה פסח ראשון אלא נדחה לפסח שני) ולא מחשש שמא יפשונו ולא יטבול. וכיון שבטמא שרץ לא חוששים לכך, הוא הדין גם ב'מחוסר כפורים' וכיון שהוקלשה טומאתו שוחטים עליו (ואינו דומה לטמא שרץ שהוא טמא גמור ונדחה לפסח שני). ואם כן, מדוע הצריך הרמב"ם ש'מחוסרי כפורים' ימסרו קרבנותיהן לבית דין?

וה'לחם משנה' (הל' מחוסר פ"א ה"ב) כתב:

אמנם ממשמעות הגמרא היה מקום לומר ש'מחוסר כפורים' לא נאמר בו החשש שמא יפשונו, אבל בהמשך הסוגיה מבואר שאין הדבר תלוי בו אלא כהננים המקריבים את הקרבן, וסומכים על החזקה שבית-דין של כהנים מוודאים שיקריב את הקרבן. ומזה מובן שהקרבן נמסר לבית דין, וכדברי הרמב"ם.

הלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה ד: מְחַפְרֵי כְפֻרִים שְחַל יוֹם הַבָּאָה קִרְבָּנֵיהֶם פְּאֻרְבָּעָה עֶשֶׂר - שוֹחְטִין עֲלֵיהֶם... וְאִין שוֹחְטִין עֲלֵיהֶם, עַד שִׁמְכֵרוּ קִרְבָּנֵיהֶם לְבֵית דִּין - שְׁמָא יִפְשְׁעוּ, וְלֹא יִקְרִיבוּ אוֹתָם.

לדעת רב (פסחים ז, ב), טמא שרץ שטבל לטהרתו (טבול יום) ב"ד בניסן, שוחטים עליו את הפסח (אף שעדיין לא העריב משמו ואינו יכול לאכול קדשים) ויאכלו כלילה. אבל אם עדיין לא טבל, אף שבידו לטבול היום, אין שוחטים עליו (לעיל ה"א). ו'מחוסר כיפורים' (כגון זב שצריך להביא קרבן לטהרתו) שטבל שוחטים עליו את הפסח אף שעדיין לא הביא קרבן לטהרתו. ושואלת הגמרא (שם): מה שונה טמא שרץ שאין שוחטים עליו משום שהוא מחוסר טבילה, מ'מחוסר כפורים' ששוחטים עליו אף שגם הוא מחוסר מעשה הקרבת הקרבן? ומשיבה: בטמא שרץ חוששים שמא יפשונו ולא יטבול לפני הערב, ואילו ב'מחוסר כפורים' אין חוששים שלא יקריב את קרבנו כי מדובר שמסר את קרבנו לבית דין של כהנים שיוודאו שיקריב.

ומקשה הגר"ע איגר (תוספות רעק"א פסחים פ"ח מ"ה):

~ שבת קודש ו' מרחשון ~

שיעור הוצאה בשבת ובפסח

סתמא הוא בכזית". ולמרות שהוצאת הפסח דומה להוצאת שבת לענין עקירה והנחה ו"צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת" שיעור הוצאתו שונה – כי יש לחלק: דין עקירה והנחה נלמד מכך שהפסוק נקט לשון הוצאה, מה שאין כן שיעור הוצאה הרי השיעורין הם הלכה למשה מסיני.

ובספר 'תוצאות חיים' (סי' ח אות ז) מבאר את ההבדל באופן אחר:

את הטעם לכך ששיעור הוצאה בשבת הוא כגרוגרת, מבאר רשב"ם (ב"ב נה, ב ד"ה ספק ביאה טהור): "דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ולא חשיבא הוצאת דבר מאכל חשוב בפחות מכגרוגרת". כלומר, רק בנוגע לשבת שנאמר בה 'מלאכת מחשבת' אין ההוצאה נחשבת מלאכה עד שיוציא כגרוגרת, אבל בפסח שנאמר בו 'לא תוציא' סתם, ואין האיסור מצד מלאכה, גם פחות מכגרוגרת נחשב להוצאה ושיעורו בכזית.

הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א: והמוציא ממנו כזית קשר מחבורה לחבורה גלילי המשנה עשר - לוקה, שנאמר: "לא תוציא מן הפית מן הפשר הוצאה"; ו... צריך עקירה והנחה, כהוצאת שבת.

בשונה משיעור הוצאה לענין שבת, שהוא כגרוגרת, הנה לגבי פסח איסור הוצאתו בכזית. וב'מנחת חינוך' (מצוה טו) לא מצא מקור לדברי הרמב"ם ששיעורו בכזית, וסיים: "אך ודאי מצא הר"מ כן באיזה מקום". אך העירו האחרונים (ראה המועדים בהלכה' עמ' רעה) כי הדבר מפורש בתוספתא מכות (ריש פ"ג): "הוציא ממנו כזית מבית לבית ומחבורה לחבורה בשעת אכילה הרי זה חייב, שנאמר לא תוציא מן הבית". וכן מפורש בירושלמי (פסחים פ"ז ה"ג).

ומדוע באמת שונה שיעור הוצאה בפסח (כזית) משיעור הוצאה בשבת (כגרוגרת)?

ב'מנחת חינוך' (סו) ביאר כי לא רק איסורי אכילה שיעורם בכזית, אלא "כל מקום שאין אנו מוצאים שיעור מפורש –

המשך ביאור למסכת קידושין ליום ראשון עמ' א

12 מת הַנּוֹת הַמִּקְדָּשׁ לַפָּנִי שֶׁגִּילָה הָאֵב אֶת דַּעְתּוֹ, מִלְּמִדֵּי הָאֵב לִזְמַר
13 שְׂאֵינוֹ רוֹצֵה בְּקִדּוּשֵׁינִי, כְּדֵי לַעֲקוֹר הַקִּדּוּשֵׁינִי לַמִּפְרָע, וְלֹא תִהְיֶה
14 הָאִשָּׁה זֹקֵקָה לִיבוֹם מֵאִי הַמִּקְדָּשׁ:

גמרא

15 מבררת הגמרא: מאי – מה כוונת המקדש שאמר שיהולו
16 הקידושין רק על מנת שירצה אבא, אילימא – אם נאמר שכוונתו
17 עד דאמר אבא אין – כן, שהוא מתרצה לקידושין, אימא מצינתא
18 – שנאמר שם שאם מת האב קודם שגילה דעתו הרי זו מקודשת,
19 והא לא אמר האב אין, וכיצד חלו הקידושין.
20 ממשיכה הגמרא לברר, אלא – ודאי אין כוונת 'על מנת שירצה
21 אבא', שהאבא יאמר 'אין',
22

1 אָמַר רַבָּא, מִתְּנִיתִין קְשִׁיתִיה – לריש לקיש. כי אם מדובר
2 כשקידשה בשכר הפעולה שידבר עליה לשלטון, מאי ארריא דתני
3 שקידשה 'על מנת' שידבר עליה לשלטון, שזו לשון שיכולה
4 להשתמע כ'תנאי', ניתני שקידשה 'בפשר' שידבר עליה לשלטון,
5 אלא שמע מינה כל מקום שנאמר במשנתנו 'על מנת', מדובר
6 הויא דהב לה הוא עוד פרוטה וקידשה בה, והדיבור לשלטון
7 עברה אינו אלא תנאי להחלת הקידושין:

משנה

8 המקדש על מנת שירצה אבא – שאבי המקדש יסכים לקידושין,
9 אם רצה האב, מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת. ואם מת האב
10 קודם שגילה דעתו אם הוא רוצה בקידושין, הרי זו מקודשת. אם
11

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמ' א

10 מתרצת הגמרא באופן אחר: ואיבעית אימא, שהיה המעשה אצל
11 ינאי כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק שהעדים האחרונים לא הכחישו
12 את הראשונים אלא הוסיפו על דבריהם, והעידו שאחרי שנשבתה
13 אמו של ינאי, קודם שהתייחדה עם הגויים, גנבו אותה היהודים
14 ושפחה כנענית הקניסו תחילה, וכיון שהאחרונים אינם מכחישים
15 את הראשונים אלא מוסיפים פרט שהראשונים לא ידעו, הרי הם
16 נאמנים, ואין ראייה מברייטא זו שעד אחד נאמן.
17 מביאה הגמרא את ראיותיו של רבא לדבריו: אמר רבא,

1 אחד נאמן בדבר שבערוה, כשאינו מוכחש.
2 מבאר הגמרא את הסברו של רבא בענין זה: ורבא הסובר שעד
3 אחד אינו נאמן, יבאר שלעולם במעשה של ינאי היו תרי ותרי –
4 שתי כתות עדים, ועדותם היתה כרבאמר רב אחא בר רב מניומי
5 לגבי נידון אחר, שמדובר 'בערי הוקה' – שהשנים האחרונים
6 מעידים רק שהראשונים היו איתם באותו זמן במקום אחר,
7 והאמינה התורה לגמרי לאחרונים ובטלה עדות הראשונים, והבא
8 נמי במעשה של ינאי היה המעשה בערי הוקה, וכיון שבטלה
9 העדות הראשונה לגמרי לא היתה ראייה לפוסלו.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

שֶׁל הַיֵּכָל מִבְּחוּץ⁷. וְנוֹטֵל אֶת הַמַּחֲתָה וְחוֹתְתָה בָּהּ
אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִן הַסְּמוּךְ לְמַעְרָב, שְׁנֹאֲמַר: מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ מִלְּפָנַי ה', וַיֵּרֵד וּמְנִיחָהּ עַל הַרְבֵּד שְׁפֵעֲזָרָה.
וּמוֹצִיאִין לוֹ אֶת הַכֹּף וְכָלִי מְלֵא קֶטֶר דָּקָה מִן
הַדָּקָה⁸, וְחוֹפֵן מִמֶּנָּה מְלֵא חֲפָנָיו, לֹא מְחוֹקוֹת⁹ וְלֹא
גְדוּשׁוֹת¹⁰, אֲלֵא טְפוּפוֹת¹¹, הַגְּדוּל לְפִי גְדוּל וְהַקָּטָן
לְפִי קָטָנוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכֹּף. כְּבָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהוֹלְכָה
בְּשֹׂמֵאל פּוֹסֶלֶת בְּדָם הַקְּדוּשִׁים וּבִשְׂאֵר הַעֲבוּדוֹת,
וְלִפְיָכֶף הִנֵּה מִן הַדִּין שְׂוִילֵיךְ הַמַּחֲתָה בְּשֹׂמֵאלוֹ וְכֶף
הַקֶּטֶר בִּימֵינוֹ; אֲבָל מִפְּנֵי כְבֹד הַמַּחֲתָה, וְעוֹד
שֶׁהִיא חֲמָה, אֵינּוּ יָכוֹל לְסַבְּלָה בְּשֹׂמֵאלוֹ עַד הָאַרְוֹן,
לְפִיכֶף נוֹטֵל הַמַּחֲתָה בִּימֵינוֹ וְכֶף הַקֶּטֶר בְּשֹׂמֵאלוֹ¹²,
וּמְהַלֵּךְ בְּהֵיכָל עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים.
מִצָּא הַפְּרֻכָּת פְּרוּפָה¹³. נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים עַד
שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְאַרְוֹן. הַגִּיעַ לְאַרְוֹן, נוֹתֵן הַמַּחֲתָה בֵּין
שְׁנֵי הַבַּדִּים. וְכַבִּית שְׁנֵי, שְׁלֹא הִנֵּה אֲרוֹן, הִנֵּה
מְנִיחָה עַל אֲבֵן הַשְּׂתֵיחָה¹⁴. וְאוֹחִז שֹׁפֵת הַכֹּף בְּרֹאשֵׁי
אֲצָבָעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו, וּמַעֲרָה הַקֶּטֶר בְּגוֹדְלוֹ לְתוֹךְ
חֲפָנָיו עַד שֶׁמְחַזְרָה לְמֵלֹא חֲפָנָיו כְּשֶׁהִיחָה. וְזוֹ
הִיא עֲבוּדָה קָשָׁה שְׂבִמְקֻדָּשׁ. וְצוּבֵר¹⁵ אֶת הַקֶּטֶר עַל
גְּבִי הַגְּחָלִים בְּיָדוֹ לְפָנִים בְּמַחֲתָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה
הַקֶּטֶר קְרוּבָה לְאַרְוֹן וְרַחוּקָה מִפְּנֵיו, שְׁלֹא יִכּוּהוּ.
וּמִמֵּתִין שָׁם עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא הַבַּיִת עֶשֶׂן וְיוֹצֵא. וְהוּא
מִהַלֵּךְ אַחֲרֵינִית מְעֻט מְעֻט, פָּנָיו לְקֹדֶשׁ וְאַחֲרָיו
לְהֵיכָל, עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַפְּרֻכָּת. וּמִתְפַּלֵּל שָׁם בְּהֵיכָל,
אֲחֵר שְׂוִיעָא תְּפִלָּה קְצָרָה, שְׁלֹא לְהַבְעִית אֶת הָעֵם,
שְׂמֵא יֵאמְרוּ מֵת בְּהֵיכָל. וְכֶף הִנֵּה מִתְפַּלֵּל: יְהִי רְצוֹן
מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שְׂאֵם תִּהְיֶה שְׁנָה זוֹ שְׁחוּנָה
תִּהְיֶה גְשׁוּמָה. וְלֹא יִסּוּר שִׁבְט מִבֵּית יְהוּדָה. וְלֹא
יְהִי עֲמָךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְפְרוּקָסָה. וְאֵל תִּפְגַּס
לְפָנֶיךָ תְּפִלַּת עוֹבְרֵי דְרָכִים.

(2) מטילים גורל. (3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן
הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא
תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, שתרומת הדשן ביום
הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב
למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה
בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית
בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל
המאור שם). (4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של ברוך?
כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי ברוך" (גמרא שם לא:).
(5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי
הקטרה זו מקומה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו.
(6) שורת מרצפות (בלטות). (7) בזמן שכהן גדול מקטיר

~ יום ראשון ל' תשרי ~

הלכות עבודת יום הכיפורים

פרק רביעי

(1) יבאר סדר כל המעשים שביום הכיפורים איך היו.

א. סדר כל המעשים שביום זה כך הוא: פחצות
הלילה מפסינן² לתרומת הדשן³. ומסדרינן את
המערכה, ומדשנינן את המזבח, כדרך שעושינן בכל
יום על הסדר שבארנו, עד שגיענו לשחיטת התמיד.
כשגיענו לשחט את התמיד, פורסין סדין של בוץ⁴
בין כהן גדול ובין העם. ולמה של בוץ? כדי שפיר
שעבודת היום בכגדי בוץ. ופושט בגדי הל, וטובל,
ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט
בתמיד רב שנים, ומניח אחר לגמר השחיטה,
ומקבל הדם וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך
נכנס להיכל ומקטיר קטרת של שחר ומטיב את
הגרות. ומקטיר איברי התמיד והחבתין והנסקים,
ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו. ואחר התמיד
מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר
כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל,
ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. וכא לו אצל
פרו. ופרו הנה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו
לדרום ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו
למערב. וסומך שתי ידיו על ראש הפר ומתודה.
וכך הנה אומר: אָנָּה הַשֵּׁם, חֲטָאתִי עוֹיִתִי פִּשְׁעוֹתִי
לְפָנֶיךָ אָנִי וּבֵיתִי. אָנָּה הַשֵּׁם, כְּפָר נָא לְחַטָּאִים
וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים שְׁחָטָאתִי וְשַׁעוֹתִי וְשִׁפְשַׁעוֹתִי
לְפָנֶיךָ אָנִי וּבֵיתִי. כְּפָתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר:
כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל
חֲטָאתֵיכֶם לְפָנָי ה' תְּטַהֲרוּ. ואחר כך מגריל על שני
השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח
ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית
שחיטתו. וכא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו
על ראשו ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: אָנָּה
הַשֵּׁם, חֲטָאתִי עוֹיִתִי פִּשְׁעוֹתִי לְפָנֶיךָ אָנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי
אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֶׁיךָ. אָנָּה הַשֵּׁם, כְּפָר נָא לְחַטָּאִים
וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים שְׁחָטָאתִי וְשַׁעוֹתִי וְשִׁפְשַׁעוֹתִי
לְפָנֶיךָ אָנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֶׁיךָ. כְּפָתוּב
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִגּוּמְרוּ. ואחר כך
שוחט את הפר ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא
מנדנדו שלא יקנש⁵, [ומניחה] על הרבד⁶ הרביעי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמִטָּן, כְּדֵי שְׁלֹא יִתְלַכְּכוּ בְּלִיּוֹ²¹. וְחֻזְתָּה הַגָּחִלִים
וְהָאֶפֶר שֶׁבַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה הֵילֵךְ וְהֵילֵךְ עַד שֶׁמִּגְלָה
זָהָב, וּמִזֶּה מִדָּם הַתַּעֲרֵבָת עַל טְהוֹרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע
פְּעָמִים בְּצַד הַדְּרוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁלְמוֹ מִתְנַת
קִרְנֹתָיו. וְיוֹצֵא וְשׁוֹפֵף שְׁיָרֵי הַדָּם עַל יְסוֹד מַעֲרְבֵי
שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. וְאַחַר כֵּן בָּא אֶצֶל שְׁעֵיר
הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וְסוּמָךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְנַדָּה. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: אֲנִי הַשֵּׁם, חָטְאוּ עוֹו וּפָשְׁעוּ לְפָנָי
עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֲנִי הַשֵּׁם, כִּפַּר נָא לְחַטָּאִים
וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפָשְׁעִים שֶׁחָטְאוּ וְשָׁעוּ וְשָׁפְשְׁעוּ לְפָנָי
עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כִּפְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי
בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם וְגוֹמֵר. וְאַחַר כֵּן מִשְׁלַח אֶת
הַשְּׁעִיר לְמִדְבָּר. וּמוֹצֵיא אֲמוּרֵי פֶר וְשְׁעִיר שֶׁהַכְּנִיס
דָּמָן לְפָנָי וְנֹתְנָן בְּכָלִי, וּמִשְׁלַח הַשְּׂאֵר לְבֵית הַדָּשָׁן
לְשַׂרְפָּה. וְיוֹצֵא לְעֹזֶרֶת הַנְּשִׂיִם וְקוֹרֵא שֵׁם אַחַר
שְׁנֵיגַע הַשְּׁעִיר לְמִדְבָּר. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ, וּפּוֹשֵׁט
בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו
וְרִגְלָיו. וְעוֹשֶׂה הַשְּׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁהוּא מְכַלֵּל
קִרְבָּנוֹת מוֹסֵף הַיּוֹם, וּמְקַרֵּב אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם;
שְׁנֵיגַע מוֹסֵף הַיּוֹם, וְיוֹצֵא וְעוֹשֶׂה אֶת עֲלֹתוֹ וְאֶת עֲלֹת הָעֵם.
וּמְקַטֵּר הָאֲמוּרִין שֶׁל פֶּר וְשְׁעִיר הַנְּשִׂרְפִין. וּמְקַרֵּב
תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו,
וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן, וּמְקַדֵּשׁ.
וְנִכְנֵס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים וּמוֹצֵיא אֶת הַפֶּה וְאֶת
הַמַּחְתָּה. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל,
וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ. וּמְקַטֵּר קִטְרֵת שֶׁל בֵּין
הָעֶרְפִּים, וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים, כִּשְׂאֵר
הַיָּמִים. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
זָהָב וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ, וְיוֹצֵא לְבֵיתוֹ. וְכָל הָעֵם
מְלוֹיֵן אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. וְיוֹם טוֹב הִנֵּה עוֹשֶׂה עַל שְׁנֵיגַע
בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"יוֹם טוֹב הִנֵּה עוֹשֶׂה עַל שְׁנֵיגַע בְּשָׁלוֹם.."

ומקורו במשנה יומא (פ"ז מ"ד), וכתבו המפרשים
שסיבת הגירסא "על שיצא" ולא כגירסא אחרת במשנה
"בשעה שיצא", היא – שאין יכול לעשות יו"ט בשעה
שיצא שהיא עדיין יוהכ"פ, אלא רק למחרת. אבל כבר
הקשו על כך, שאפשר שהיה נמשך עד הערב אחר
הטבת הנרות כו' באופן שכשהגיע לביתו היה לילה,
וא"כ אפשר לגרוס "בשעה שיצא".

ונראה לומר, ששתי הגירסאות תלויות בשני הטעמים
בסיבת הירוש'ט שהיה עושה הכהן הגדול. האם הוא בתור
הודאה על שיצא ממקום סכנה, על-דרך "ארבעה
שצריכים להודות כו'", שהרי אם לא היה ראוי לא היה

הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. (8) בערב יום
הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת
להקטרה למחרת (כריתות ו:). (9) ראשי אצבעות היד
נוגעות בכף היד. (10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה
כמות ניכרת של קטרת. (11) האצבעות מרוחקות קצת מכף
היד, כאילו צפות, (רש"י שם מ.ח.), בערוך פירש: מידה
נכונה ומדוייקת. וכדבריו משמע במנחות ז. שאמרו "בביסה
טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. (12) ואף על פי שהולכת
דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים
לכבש אמר אביי בובחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן
התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביום
הכיפורים לא גזרו, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף
משנה). (13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים
בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אמר שהיו שתי פרוכות,
וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב.
אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין
היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח
הייתה פרוכת אחת (שם נד.). ורבינו בבית ראשון מדבר,
שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה
ארון. (14) שנינו (שם נג:): "אבן הייתה שם (בקדש
הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושתיה הייתה נקראת".
(15) פירוש, אינו מפזר את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה
(כרייתא שם יט:): היינו קרובה יותר לארון.

ב. בְּשַׁעַת הַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת¹⁶ בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים כָּל הָעֵם
פוֹרְשִׁים מִן הַהֵיכָל בְּלֵבָד, וְאֵינָן פּוֹרְשִׁים מִבֵּין
הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ¹⁷; שְׂאִין פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוֹלָם
וְלַמִּזְבֵּחַ אֵלָּא בְּשַׁעַת הַקְּטֹרֶת בְּהֵיכָל כָּל יוֹם וּבְשַׁעַת
מִתַּן דָּמִים בְּהֵיכָל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת תְּמִידִין.
וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל דָּם הַפֶּר מִזֶּה שֶׁהוּא מְנַדְּנֵד, וְנִכְנֵס
בוֹ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים, וּמִזֶּה מִמְנוֹ שֵׁם שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת
בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא וּמְנִיחוֹ בְּהֵיכָל עַל כַּן¹⁸ הַזָּהָב
שֶׁהָיָה שָׁם. וְאַחַר כֵּן יוֹצֵא מִן הַהֵיכָל, וְשׁוֹחֵט אֶת
הַשְּׁעִיר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנִכְנֵס בוֹ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים,
וּמִזֶּה מִמְנוֹ שֵׁם שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא
וּמְנִיחוֹ עַל כַּן הַזָּהָב שְׁנֵי שְׁבֵהֵיכָל. וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל
דָּם הַפֶּר מֵעַל הַכֶּן וּמִזֶּה מִמְנוֹ עַל הַפְּרֻכַת כְּנַגַּד
הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת. וּמְנִיחַ דָּם הַפֶּר, וְנוֹטֵל דָּם
הַשְּׁעִיר וּמִזֶּה מִמְנוֹ עַל הַפְּרֻכַת כְּנַגַּד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה
הַזֵּיוֹת. וְאַחַר כֵּן מְעַרְהָ דָּם הַפֶּר לְתוֹךְ דָּם הַשְּׁעִיר,
וּמְחִזֵּר הַפֶּל לְמִזְרֵק שֶׁהָיָה בוֹ דָּם הַפֶּר, כְּדֵי
שְׁתַּעֲרְבוּ יָפֶה יָפֶה. וְעוֹמֵד לְפָנָי מִמִּזְבֵּחַ הַזָּהָב בֵּין
הַמִּזְבֵּחַ וְהַמְנוֹרָה, וּמִתְחִיל לְהֹזֵת¹⁹ מִדָּם הַתַּעֲרֵבָת
עַל קִרְנֹת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב, וְהוּא מְסַבֵּב וְהוֹלֵךְ וּמִזֶּה עַל
הַקִּרְנֹת מִבְּחוּץ. וּמִתְחִיל מְקַרֵּן מִזְרְחֵית צְפוֹנִית,
לְצְפוֹנִית מַעֲרֵבִית, לְמַעֲרֵבִית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית
מִזְרְחִית. וְעַל כֵּן הוּא נוֹתֵן מִלְמִטָּן לְמַעַלָּן²⁰, חוּץ
מִן הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁהִיָּתָה לְפָנָיו שֶׁהוּא נוֹתֵן מִלְמַעַלָּן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אע"פ שהם נעשים בבגדי לבן (בארבעה בגדים) אין הסדר מעכב.

ב. קְטָרֶת שֶׁחֲפָנָה⁵ קָדָם שְׁחִיטַת הַפָּר - לֹא עֲשֵׂה פְלִימָה. אֵף עַל פִּי שֶׁהַחֲפִינָה בְּעֶזְרָה, צִרְף פְּנִים בְּעֶבְדוּת פְּנִים⁶ הִיא. וְכֵן שְׁעִיר שֶׁשְּׁחָטוּ קָדָם מִתֵּן דָּמוֹ שָׁל פָּר - לֹא עֲשֵׂה פְלִימָה⁸. אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁחִיטָה בְּעֶזְרָה, הֵרִי דָמוֹ נִכְנָס לְפָנָיו⁹.

5) מימרא של רב חנינא שם. 6) נימוק זה אמרו שם לפי דעת ר' יהודה, שרבינו פוסק כמותו. מכאן שדעת רבינו שהתורה הקפידה לא רק שלא יאחר עבודות פנים אלא גם שלא יקדימן, שאם לא כן היה עליו לנמק שהשחיטה היא צורך פנים. אבל בתוספות ישנים שם ס. ד"ה אבל, כתבו, שאם הקדימן - כשר. ולפי שיטתם, הפסול כאן הוא מפני שהשחיטה היא צורך פנים. 7) מימרא של עולא, שם סא. 8) כלומר, יזה דם הפר וישחוט שעיר אחר. 9) כלומר, ולפיכך השחיטה היא צורך פנים. בגמרא שם לא נמצא נימוק זה ואין אנו צריכים לו כאן, שהרי אפילו אם השחיטה דינה כעבודת חוץ לא עשה כלום, מפני שאיחר מתן דם הפר בקודש הקדשים, כמו שאמרו ביומא, שאם הקדים מתנות דם הפר שבהיכל למתנות דם השעיר בקודש הקדשים - פסול, ואע"פ שמתנות הפר הם דברים הנעשים מחוץ (ראה למעלה הערה ב גירסת הלחם-משנה, וראה תוספות ישנים שם מ. ד"ה נהי).

ג. אֵיל וְשְׁעִיר הַמּוֹסְפִין שֶׁעֲשֵׂה אוֹתָן קָדָם עֲבוֹדַת הַיּוֹם¹⁰ - אֵינָן פְּלִימָה¹¹.

10) פירוש, לפני הזאת דם הפר והשעיר, וזמנם אחר ההזאה ולפני הקטרת אימוריהם (ראה למעלה סוף פ"ד). 11) יעשה עבודות היום, וישחוט איל ושעיר מוסף אחרים. ואע"פ שהם דברים הנעשים בחוץ, נפסלו מפני שהזאת דם הפר והשעיר דברים הנעשים בפנים הם (ראה ההערה הקודמת). לפלא, שרבינו השמיט כאן את אילו של כהן גדול, והרי בסוף פ"ד פסק שזמנו אחר עבודות היום. וצ"ע.

ד. הַקָּדִים דֵּם הַשְּׁעִיר¹² לְדָם הַפָּר בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים קָדָם שְׁיִגְמוּ¹³ עֲבוֹדָתוֹ - יִגָּה מִדָּם הַפָּר פְּמִצּוֹתוֹ¹⁴, וְאַחַר כֵּן יָבִיא שְׁעִיר אַחַר וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ וְיִגָּה מִדָּמוֹ בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים פְּמִצּוֹתוֹ, וְיִפְסֵל הָרֵאשׁוֹן. הַקָּדִים דֵּם הַשְּׁעִיר לְדָם הַפָּר בְּמִתְנֹת שְׁבִיהִיכָל עַל הַפְּרָכָת - יִחְזֹר וְיִגָּה מִדָּם הַשְּׁעִיר פְּעַם שְׁנִיָּה לְאַחַר דֵּם הַפָּר¹⁵.

12) משנה שם ס. 13) כלומר, אע"פ שהתחיל להזות דם הפר אלא שלא גמר את כל ההזאות, והפסיק והזוה דם השעיר - פסול. 14) תיבה זו הוסיף רבינו מדעתו, ואינה במשנה. והתכוון לומר שאינו מתחיל ממקום שפסק אלא נותן כל ההזאות כאילו לא נתן כלום. פסק כסתם משנה, ולא כר' אלעזר ור' שמעון בברייתא שם סא. וסובר שדין הקדים כדין נשפך (ראה לקמן בהלכה הסמוכה). 15) ואע"פ ששינוי הסדר אינו פוסל בהיכל (ראה למעלה הערה ב), צריך להזות לכתחילה, ורק בדיעבד אם לא חזר

יוצא בחיים, ולכן לא האריך בתפילתו כדי שלא להבעית את ישראל, או שהוא מצד שנתרצו מעשיו לפני ה' ברוך-הוא ויצא בשלום. ובהתאם לזה, הן שתי הגירסאות "על שיצא" או "בשעה שיצא". הגורסים "בשעה שיצא" הוא כטעם על שנתרצתה עבודתו, והיו"ט הוא בהמשך ליוהכ"פ שמכפר עוונותיהם של ישראל. אבל הגורסים "על שיצא", סוברים שטעם היו"ט הוא על שלא אירע מוות לכה"ג.

(יין מלכות' ספר עבודה סימן סד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. 17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא כעין פרוזדור להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששינונו במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטורת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. 18) בסיס. 19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "ומוזה לקמן. 20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. 21) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו.

פְּרָק הַמִּישִׁי

1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר.

א. פֶּל עֲבוֹדוֹת² שְׁעוֹבֵד בְּבִגְדֵי לְבָן בְּפָנָיו בְּהִיכָל³ צְרִיף לְעִשׂוֹתָן עַל הַסֹּדֵר שְׁבִאֲרָנוּ, וְאִם הַקָּדִים בְּהִיכָל מְעֵשֶׂה לְחִבְרוֹ - לֹא עֲשֵׂה פְלִימָה.

2) משנה יומא ס. וכפירושו של ר' יהודה בברייתא שם. 3) בברייתא שם נאמר: "בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים". ופירש רש"י, שהכוונה לקודש הקדשים, אבל בדברים הנעשים בהיכל אין שינוי סדר פוסל. אולם מדברי רבינו כאן יוצא שהוא מפרש "מבפנים" היינו היכל. ובלחם-משנה הקשה, הרי בזבחים מ. אמרו שלר' יהודה סדר הזאות אינו מעכב, והרי אין הזאות בעזרה? (וביומא מ. אמרו, שלר' יהודה אם הקדים דם הפר במזבח לדם השעיר בהיכל - כשר). ולא מצא יישוב לקושיא זו, ואומר שטעות סופר בדברי רבינו, וצ"ל "לפנים מן ההיכל", כלומר, בקודש הקדשים. 4) אבל עבודות שמחוץ להיכל, או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידי ושפיכת שירי הדם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמַטָּה³² לְשֵׁם פֶּרַח, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה לְשֵׁם שְׂעִיר.

(29) מימרא של ר' ירמיה, שם נז. (30) המדובר כשנתערבו אחר שנתן דם הפר בקודש הקדשים. ומה שאמר אחת למעלה ושבע למטה, הכוונה להזאות שעל הפרוכת. אבל כשנתערבו לפני כן, הרי שחט את השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים ופסול (ראה למעלה הלכה ב), ולפיכך דייק רבינו, וכתב: "קודם שיגמור ההזאות" (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ורש"י שם פירש: קודם שנתן בפנים כלום. ובתוספות שם תמהו על פירושו זה. (31) פירוש, שנתן על הפרוכת מדם הפר, אחת למעלה ושש למטה (רש"י גורס "במתנות האחרונות", ופירש שנתן מדם הפר אחת למעלה ונתערבו הדמים). (32) כך היא גירסתו בגמרא שם נז: (ורש"י גורס: שבע למטה).

יא. נִתְחַלְפוּ³³ הַפּוֹסוֹת וְלֹא יָדַע אִי זֶה הוּא כּוֹס דָּם הַפֶּר וְאִי זֶה הוּא כּוֹס דָּם הַשְּׂעִיר - נוֹתֵן מֵאֶחָד מֵהֶן אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה, וְנוֹתֵן מִן הַשְּׂעִיר אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה, (וְחֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הָרִאשׁוֹן³⁴ אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה). נִמְצָא מִכָּל מְקוֹם שֶׁנִּתְּן מִדָּם הַפֶּר וְאֶחָד מִדָּם הַשְּׂעִיר.

(33) שם. (34) שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר, והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חוזר ומה ממנו עוד פעם אחר הזאת דם הפר, ראה למעלה ה"ד (למחוק את הסוגריים הסובבים בבא זו בטעות. לעיני בעל כסף-משנה היתה גירסא עם תוספת מוטעית: "וְחֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הַשְּׂעִיר אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה". ועל תוספת זו אמר: וצריך למוחק, אבל הבבא "וְחֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הָרִאשׁוֹן" נשארת. ומי שרשם את הסוגריים, טעה בדברי הכסף-משנה).

יב. קָבַל דָּם הַפֶּר בְּשֵׁתֵי כּוֹסוֹת, וְקָבַל דָּם הַשְּׂעִיר בְּשֵׁתֵי כּוֹסוֹת, וְנִתְעַרְבוּ³⁵ מִקְצַת הַפּוֹסוֹת³⁶ וְלֹא נֹדַע כּוֹס דָּם הַפֶּר מִכּוֹס דָּם הַשְּׂעִיר - הֲרִי זֶה מִזְּהָ כָּל הַהֲזִיזוֹת כְּמִצְוֹתָן מִן הַפּוֹסוֹת שְׁלֹא נִתְעַרְבוּ, וְשׁוֹפֵף שְׂעִיר אֵלּוּ שֶׁהִזָּה מִהֶן עַל הַיִּסּוּד כְּמִצְוָה, וְאוֹתָן הַפּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ יִשְׁפְּכוּ לְאַמָּה³⁷.

(35) שם. (36) כלומר, שתי כוסות הוא מכיר איזו דם הפר ואיזו דם השעיר, ושתיים האחרות נתחלפו לו, ואינו יודע איזוהי דם הפר ואיזוהי דם השעיר (ורש"י פירש שהדמים מעצמם נתערבו, ולשון הגמרא מוכיחה כפירושו, שאמרו: "מקצת דמים" נתערבו, ולא אמרו "מקצת כוסות". וכנראה גירסא אחרת היתה לפני רבינו). (37) כעין מרוב היה באמצע רצפת העזרה, שלתוכה שופכים את הדמים שנפסלו, והם יוצאים לחוץ דרך חור שבכותל העזרה. כרב פפא, שהכוסות שנתערבו אין עליהם דין שיריים הנשפכים על היסוד, מפני שאינן ראויות למזבח.

יג. פֶּרַח³⁸ יוֹם הַכַּפּוּרִים, אָף עַל פִּי שִׁכְהֵן גְּדוֹל קוֹנֵה מִשְׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּרַח הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ - הַמְּקוֹם

הזהו - כשר (לחם-משנה בהלכה א). ולמה אינו כך בדיון הקודם? מפני ששם הקדים שחיתת השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים, וזה אי אפשר לתקן, ולפיכך נפסל השעיר הראשון ומביאים אחר במקומו.

ה. נִשְׁפָּף הַדָּם¹⁶ עַד שְׁלֹא גָמַר מִתְּנוֹת שְׂבָקֵדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים - יָבִיא דָם אַחֵר¹⁷ וְיִחְזֹר וְיִזְהַר בְּתַחֲלָה בְּקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים.

(16) משנה שם ס. (17) פירוש, ישחוט בהמה אחרת.

ו. גָּמַר¹⁸ מִתְּנוֹת שְׂבָקֵדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים וְהִתְחִיל בְּמִתְּנוֹת שְׂבִיחֵיכָל וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׁלֹא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר וְיִתְחִיל מִתְּחִלַּת הַזִּזוֹת שְׂבִיחֵיכָל¹⁹.

(18) שם. (19) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצוותה (ראה בהלכה הסמוכה).

ז. גָּמַר²⁰ מִתְּנוֹת שְׂבִיחֵיכָל וְהִתְחִיל לִתֵּן עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׁלֹא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר וּמִתְחִיל מִתְּחִלַּת מִתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁלֵּן כְּפָרָה בְּפָנֵי עֲצָמֵן הַיּוֹן²¹.

(20) שם. (21) ולפיכך אין אחד מעכב את השני.

ח. גָּמַר מִתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶחָד כֶּף נִשְׁפָּף הַדָּם - אִינוֹ צָרִיךְ לְהִבִּיא דָם אַחֵר; שֶׁשְּׂפִיכַת הַשְּׂעִירִים עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינָה מְעַכֶּבֶת²². וְאִם דָּם הַפֶּר הוּא שֶׁנִּשְׁפָּף קֶדֶם שִׁיגְמֹר כָּל הַמִּתְּנוֹת²³ - הֲרִי זֶה מִבִּיא פֶּר אַחֵר, וְיִחְפֵּן קִטְרֹת פְּעַם שְׁנִיָּה קֶדֶם²⁴ שְׁחִיטַת הַפֶּר, וְיִקְטִיר הַקִּטְרֹת, וְאַחֵר כֶּף יָבִיא דָמוֹ וְיִזְהַר מִמֶּנּוּ²⁵.

(22) שם סא. ברייתא ומשנה זבחים מז. (23) אפילו אם נתן כבר המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, ולא נתן כל המתנות על מזבח הזהב. (24) הכסף-משנה מגיה "אחר", שהרי למעלה בהלכה ב כתב: קטורת שחפנה קודם שחיתת הפר לא עשה כלום. (25) לפי הסדר של הפר הראשון, שהקטורת קודמת להזאות. ובהלכות ה', ו ז המדובר בדם השעיר.

ט. וְאִין²⁶ מְטַמֵּא בְּגָדִים²⁷ וְאִין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדִּשָּׁן²⁸ אֶלָּא הַפֶּר הַזֶּה הָאֶחָרוֹן שְׁבוּ נִגְמְרָה הַפְּפָרָה.

(26) שם סא: מחלוקת ר' שמעון ורבנן, ופסק כרבנן. (27) כתוב בתורה: "והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טז, כח). (28) ראה למעלה פ, ג ה"ז הערה מח. והפר שדמו נשפך נשרף בעזרה (ראה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד).

י. נִתְעַרְב לֹו²⁹ דָם הַפֶּר בְּדָם הַשְּׂעִיר קֶדֶם שִׁיגְמֹר הַהֲזִיזוֹת - נוֹתֵן אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה לְשֵׁם פֶּרַח³⁰, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבֵעַ לְמַטָּה לְשֵׁם שְׂעִיר. נִתְעַרְבוּ בְּמִתְּנָה אַחֲרוֹנָה³¹ - נוֹתֵן אֶחָת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. המום פוסל⁵² בשעיר המשתלח, אפלו מום עובר⁵³. וכן אם נעשה מחסר זמן⁵⁴ - נפסל⁵⁵. פגון שגשגטה אמו לחולה ביום הכפורים. שדחתו לעזאזל היא שחיתות⁵⁶.

(52 שם סג: (53 שיתרפא אחר זמן. (54 עכשיו אינו ראוי, וכשיעבור זמן מסויים יהיה ראוי. (55 שם. (56 והתורה אמרה (ויקרא כא, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולפיכך הוא מחוסר זמן, דברי רבא שם סד. [והמדובר כשבשחטה אמו אחרי ההגלה, כי אם נשחטה לפני כן אין אנו צריכים לריבוי מיוחד לשעיר המשתלח מהכתוב קרבן לה', שהרי הוא פסול מפני ששני השעירים צריכים להיות ראויים לה', היינו לקרבן חטאת, ראה שם בגמרא ג:].

יח. היה טרפה - פסול; שנאמר: יעמד חי⁵⁷.

(57 וטריפה אינה חיה. דין זה מקורו בחולין יא: ושם נימקו: מפני שאין הגורל קובע לעזאזל אלא את הראוי לה', וטריפה פסולה לקרבן. ורבינו הוסיף נימוקו, מפני שהטעם שאמרו בגמרא, כוחו יפה בנטרף לפני ההגלה בלבד, ומן הכתוב אנו לומדים שאפילו אם נטרף אחרי ההגלה - נפסל. (משנה-למלך). מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדרשה זו, ונראה שמדעת עצמו למד זאת מהכתוב המובא. יט. חלה⁵⁸ השעיר ואין יכול להלף - מרפיבו על כתפו, ואפלו בשבת.

(58 שם סו:

כ. חלה המשלח⁵⁹ - הרי זה משלחו ביד אחר⁶⁰.

(59 שם. (60 אע"פ שלא הזמן לכך מאתמול. ראה פ"ג הלכה ז.

כא. נטמא⁶¹ המשלח - הרי זה נכנס למקדש⁶² ונוטלו ויוצא; שנאמר: ביד איש עתי המדברה - ביד זה שהוכן, אפלו נטמא.

(61 שם. (62 ואע"פ שטמא הנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור. שם דרשו דין זה מהכתוב.

כב. דחפו ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו⁶³ בכל דבר שממיתו. ואיברי שעיר זה מתרין בהנהגה⁶⁴.

(63 שם. (64 שם סז. מחלוקת בין רב ושמואל, ורבא מכריע (שם סז): שמתרים "שלא אמרה תורה שלח לתקלה", פירוש שאם תאמר שהם אסורים בהנאה, אפשר שייכשלו בהם בני אדם שימצאום ולא ידעו שאיברי שעיר המשתלח הם וייהנו מהם.

כג. נפחתה תקרה של היכל - לא היה מזה; שנאמר: באהל מועד⁶⁵.

(65 ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. וזבחים מ.

הפקיר ממונו בו לכל אהיו הפהנים; שאלו לא היה להן בו שתפות - לא היו מתפפרין בו. לפיכך, אם מת פהן גדול קדם שישחט הפר - הפהן שעומד תחתיו אינו מביא פר אחר, אלא שוחט את של ראשון. ואינו חטאת שמתו בעליה שתמות³⁹, שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפר ומת קדם שיקפר בדרום - הפהן האחר נכנס בדם זה ומקפר בו⁴⁰.

(38 שם נא: (39 ראה פרק ד מהלכות פסולי המוקדשים הלכה א. (40 שם מט: נחלקו ר' חנינא וריש לקיש בדין זה, ופסק רבינו כריש לקיש, מפני שרב אשי (שם נ.) סובר כמותו.

יד. שני שעירי יום הכפורים⁴¹ מצותן שיהיו שוין במראה⁴² ובקומה⁴³ ובדמים⁴⁴, ולקחתן באחת. אף על פי שאינן שוין - כשריין⁴⁵. לקח אחד מהן היום ואחד למחר - פשרים.

(41 משנה שם סב. (42 שלא יהיה אחד שחור והשני לבן. (43 שלא יהיה אחד גבוה מהשני. (44 שיהיה מחירם שוה. בגמרא שם: דרשו דין זה מהכתוב. (45 שם.

טו. מת אחד מהן⁴⁶: אם עד שלא הגריל מת - יקח זוג לשני; ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן פתחלה⁴⁷. ורואה אי זהו שמת: אם היה של שם - אומר: זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו; ואם היה המת של עזאזל - יאמר: זה שעלה עליו הגורל לעזאזל - יתקיים תחתיו. והשני מן השנים שהגריל עליהן פסוף⁴⁸ - ירעה עד שיפול בו מום, וימכר ויפלו דמיו לנדבה⁴⁹; שאין חטאת הצבור מתה.

(46 משנה שם. (47 כמו בהגלה ראשונה. (48 במשנה כתוב: "והשני ירעה", ורבינו הוסיף: "מן השנים שהגריל עליהם בסוף". בגמרא שם, נחלקו רב ור' יוחנן בדבר איה מהם קרב ואיהו רועה. רב אומר: השני שבזוג ראשון יקרב, והשני שבזוג שני ירעה. ור' יוחנן אומר להיפך, ופסק רבינו כרב בניגוד למקובל, רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד.). וכן פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כג, ראה הערה שם (ראה לחם-משנה). (49 ראה שם פרק ד הלכה א, והערה שם.

טז. פר ושעיר⁵⁰ של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן וקרבו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שישתאבו, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. וכן אם נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו הראשונים⁵¹, וירעו השניים עד שיפול בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה. שאין חטאת הצבור מתה.

(50 ברייתא שם נ: כר' אליעזר ור' שמעון, נגד דעת ר' יהודה האומר: ימותו. (51 כרב, ראה הלכה טו, והערה מז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כד. מִזְבַּח⁶⁶ שְׁלֹא נִתְחַנַּף בְּקִטְרֹת - לֹא יִזָּה עֲלָיו; וְמִתּוֹ וְנִכְנַס שְׁנֵי בָמֵה שֶׁחָפֵן רֵאשׁוֹן⁸³ - פֶּלְאֵל סִפְקוֹ, וְלֹא יִקְטֹר, וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה.

(79) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת, ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף ידו – פסולה. (80) שלשה דינים אלה הן בעיות שלא נפשטו (שם מז:). (81) בעיא שלא נפשטה – שם מח. (82) שם מט. (83) שם. בגמרא אמרו שהבעיא היא רק לדעת הסוברים שהכהן הגדול אינו חופן שנית את הקטורת בקודש הקדשים, ומכיון שרבינו פסק (למעלה פ"ד ה"א) שחזור וחופן אין שם בעיא כלל, אלא מחלוקת רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ורבינו לא הכריע כאן הלכה כמי, ולכן אמר שהוא ספק. ראה לחם-משנה.

סְלִיקוּ לְהוֹ הֵלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפֻּרִים בְּסִיעָתָא דְשְׂמִיא

הֵלְכוֹת מְעִילָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וְשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶטָן; (א) לְשֵׁלֶם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֲמֹשׁ וְקָרְבָן. וְזֶהוּ דִין הַמוֹעֵל. (ב) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּקִדְשִׁים. (ג) שְׁלֹא לְגַזֵּז קִדְשִׁים. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל, ואם מעל במזיד או בשוגג.

א. אָסוּר לְהִדְיוּט² לְהֵנֹת מִקְדָּשֵׁי הַשָּׁם³, בֵּין מִדְּבָרִים הַקְּרִבִּין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקְדָּשֵׁי בְדֵק הַבַּיִת⁴. וְכָל הַנִּהְנֶה בְּשִׁוּה פְרוּטָה⁵ מִקְדָּשֵׁי הַשָּׁם - מְעַל⁶.

(2) המונח "הדיוט" כולל כאן כל אדם מישראל. כי לגבי ה' כולם הדיוטות. (3) זה מבואר בתורה (ויקרא ה, יד-טז). (4) משנה, מעילה טו, א. דברים שהם רכוש הקדש ועומדים להשתמש בהם לצרכי תיקונים או שיפורים בבנין המקדש וכדומה, נקראים קדשי בדק הבית. (5) משנה, שם יח, א. הפרוטה היא המטבע הקטנה ביותר בזמן חכמי התלמוד, ופחות משווה פרוטה נידון כחסר ערך. לקמן פ"ז ה"ח וה"ט, כותב רבינו, שפטור רק מקרבן ומהוספת חומש, אבל עבר על איסור תורה ומחויב להחזיר את הקרבן. (6) מלשון הכתוב (שם, יד): "ומעלה בו מעל".

ב. דְּבָרִים שֶׁהִתְרוּ בְּאִכְלֵהָ⁷ מִן הַקְּרָבָנוֹת, בְּגוֹן בְּשָׂר חֲטָאֹת וְאֲשָׁם אַחַר זְרִיקַת דָּמָן אוֹ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר זְרִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכֶּבֶשִׁים - אֵין בָּהֶן מְעִילָה⁸. אִפְלוּ אֲכַל הַזֶּר מֵאֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, הוֹאִיל וְהֵן מִתְרִין לְמִקְצַת בְּגֵי אֲדָם לְהֵנֹת בָּהֶן - פֶּלְאֵל הַנִּהְנֶה מֵהֶן לֹא מְעַל. וְאִפְלוּ נִפְסְלוּ וְנִאֲסְרוּ בְּאִכְלֵהָ⁹, הוֹאִיל וְהִיתָה לָהֶן שְׁעַת הַתֶּר - אֵין חֲבִיבֵין עֲלֵיהֶן מְעִילָה.

(66) משנה מנחות מט. שאין מחנכים את המזבח אלא בקטורת הסמים. ובגמרא נ. משמע שגרסו במשנה "של בין הרבים", ובברייתא שם נאמר: בקטורת של שחר. ורבינו כאן סתם והסתמך על מה שכתב למעלה בפ"ג מה' תמידין ומוספין ה"א "בקטורת של בין הערבים", כהכרעתו של אביי.

כה. הִפְסֵר⁶⁷ מִן הַקְּטֹרֶת אֶחָד מִסְּמִינֵיהָ⁶⁸ אוֹ מְעִילָה עֲשׂוֹן⁶⁹ - חֲבִיב מִיתָה עֲלֵיהֶ; שְׁנֹאמְרו⁷⁰: וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲזוֹן אֲרָאָה עַל הַפְּפֹרֶת. וְכֵן חֲבִיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ בְּלֹא מִצְוָה⁷¹. לְפִיכָּה, אִם שָׁגַג בְּבִיאָה⁷² וְהִזִּיד בְּקִטְרֹת⁷³, אוֹ שְׁנֹכְנַס בְּקִטְרֹת שְׁלֵמָה עִם הַחֲסֵרָה⁷⁴ - חֲבִיב מִיתָה.

(67) בברייתא שם נג. (68) אחד עשר מיני סממנים היו בקטורת (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ב). בגמרא כריתות ו: אמר רב הונא שדבר זה הלכה למשה מסיני, והסמיכו את ההלכה על הכתוב (שמות ל): קח לך סמים. (69) מין צמח שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, ואינו במנין אחד עשר הסממנים. שם למדו מן הכתובים שמוסיפים גם מעלה עשן, שאינו ממיני צמחי בושם. (70) נימוק למעלה עשן. בגמרא שם מובא גם הפסוק וכסה ענן הקטורת, ואמר רב אשי: חד למצוה וחד לעכב. ויש לתמוה למה הביא רבינו רק את הכתוב הראשון בלבד. (71) שהרי לא קיים מצוות הקטרה. (72) שלא ידע שאסור להכנס לקודש הקדשים בלי מצוה. (73) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. (74) וא"כ ביאתו היתה עם מצוה, אבל עבר והקטיר קטורת חסירה.

כו. הִקְטִיר מִן הַקְּטֹרֶת שֶׁל קִדְשׁ הַקְּדָשִׁים פְּזִית בְּהִיכָל - חֲבִיב מִיתָה⁷⁵.

(75) בזבחים קט: משמע שלדעת חכמים החולקים על ר' אליעזר במשנה שם, חייב על הקטרת כזית, ואע"פ ששיעור הקטרה בקודש הקדשים הוא מלא חפניו. והטעם מפני שבהיכל כזית הקטרה היא.

כז. חֲפִינַת הַקְּטֹרֶת⁷⁶ - עֲבוֹדָה, וְהַמְחֻשְׁבָּה⁷⁷ פּוֹסְלַת בָּהּ. וְכֵן חֲתִית הַנְּהָלִים⁷⁸ לְקִטְרֹת נִפְסְלַת בְּמַחֻשְׁבָּה, שְׂמִכְשִׁירֵי קָרְבָן קָרְבָן.

(76) בעיא שנפשטה ביומא מח. (77) בהלכות פסולי המוקדשים פ"ג ה"א מבואר מה הן המחשבות הפוסלות. (78) בעיא שנשארה בתיקו. שם מח: ופסק לחומרא. ופלא הדבר, למה לא כתב שזה ספק, כמו שכתב בדינים שבהלכה כח (כסף-משנה).

כח. חָפֵן בְּרֵאשֵׁי אֲצִעְבוֹתָיו, אוֹ מִן הַצְּדִדִין, אוֹ מִמַּטֵּה לְמַעְלָה⁷⁹, אוֹ שֶׁחָפֵן בְּיָדוֹ זוֹ וּבְיָדוֹ זוֹ וְקָרַב זוֹ לְזוֹ⁸⁰, אוֹ שֶׁנִּתְפָּזְרָה קְטֹרֶת מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ וְאִסְפָּה⁸¹, אוֹ שֶׁחָפֵן חֲבֵרוֹ וְנָתַן לְחַפְנָיו⁸², אוֹ שֶׁחָפֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אשם בשני סלעים. סתם סלע האמור בתלמוד הוא שקל הכתוב בתורה, וערכו ארבעה דינרי כסף רומאיים.

ד. תשלום הקרן²¹ והקאת האשם²² מעפכין הפפרה, ואין החמש מעפכ; שְנַאֲמַר: בְּאֵיל הָאֲשָׁם - אֵיל וְאֲשָׁם²³ מעפכין, ואין החמש מעפכ.

(21) ברייתא, בבא-קמא קיא, א. (22) הקרבן. (23) בגמרא שם למדו מהמקרא, שאשם הנאמר כאן פירושו - הקרן.

ה. הביא מעילתו²⁴ עד שלא הביא אשמו²⁵ - לא יצא²⁶. נסתפק²⁷ אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן²⁸. והחמש הרי הוא פתחלת ההקדש, ואם נהנה בו - מוסיף חמש על החמש²⁹. וכבר בארנו³⁰ כמה פעמים, שהחמש אחד מארבעה³¹ מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה.

(24) פירוש, קרבן מעילה. (25) קרן (ראה הלכה הקודמת). (26) הגירסה שלפנינו בברייתא שם, היא להיפך: "מנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא?" והעיר על זאת הראב"ד בהשגותיו, אולם אינו חולק על רבינו בדין עצמו, כי אשם בברייתא פירושו קרבן האשם, ומעילתו היינו קרן (ראה פירוש רש"י שם), ורבינו הודיע לנו כבר בהלכה הקודמת שאשם האמור בתורה במקום זה הכוונה לקרן, ולכן נקט הסגנון המתאים (ראה כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). וגם הברייתא עצמה מפרשת בסופה, שהאשם היינו קרן. (27) במשנה כריתות כב, א - מחייב רבי עקיבא אשם תלוי על ספק מעילה, כמו בספק חייבי כריתות. וחכמים חולקים עליו. ופסק כחכמים. (28) לפי הענין, מסתיימת כאן ה"ה. (29) בבא-מציעא נד, ב. אמרו דין זה בזר האוכל תרומה ובגואל שדהו שהקדיש, ומשם למדנו לחומש של מעילה. (30) הל' תרומות פ"י ה"כ, ומעשר שני פ"ה ה"א. (31) גמרא, שם נד, א. ובלשון התלמוד: חומשא מלבר.

ו. יש דברים שאין חייבין עליהן מעילה מדברי תורה³², אכל אסור להנות בהן מדברי סופרים. והנהנה מהן - משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש³³ ואינו מביא אשם.

(32) במעילה פ"ג שני דברים שאסור ליהנות מהם ואין בהם דין מעילה, "לא נהנין ולא מועלין", ומפרש רבינו לא נהנין היינו מדרבנן, וכן פירשו בגמרא תמורה ג, א - את הברייתא "קדשי גויים לא נהנין ולא מועלין". (33) מעילה ב, ב. דאורייתא משלמים חומש, דרבנן לא.

ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אסורין בגזה ועבודה. שְנַאֲמַר: לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרֶךְ וְלֹא תִגְזוּ בְּכֹר צֹאנֶךָ. והוא הדין לשאר קדשים³⁴. והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה³⁵ מן התורה. ותולש אינו פגוע³⁶. ויראה לי,

(7) משנה, מעילה ב, א. (8) כולם נאכלים לכהנים, ולפיכך אינם נקראים קדשי ה'. והתורה אמרה (שם): וחטאה בשגגה מקדשי ה'. (9) במשנה, שם: "כלל אמר רבי יהושע, כל שהיה לה שעת היתר לכהנים - אין מועלים בה, וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים - מועלים בה. איוו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים? שלנה ושנטמאה ושיצאה". מובן, שמדובר כשנפסלו אחר זריקת הדם והותרו באכילה.

ג. כל המועל בזדון - לוקה¹⁰, ומשלם¹¹ מה שפגם¹² מן הקדש בראשו¹³. ואזהרה¹⁴ של מעילה מזה שְנַאֲמַר: לֹא תֹכַל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְגוֹמֵר וּנְדָרֶיךָ. מפּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שִׁזּוֹ אִזְהַרָה לְאֹכַל מִבְּשׂוֹר עוֹלָה¹⁵, הוֹאֵיל וְכֹלוֹ לְאִשָּׁם¹⁶. והוא הדין לשאר כל קדש¹⁷ שהוא להשם לבדו, בין מקדשי המזבח בין מקדשי בֵּדֵק הַבַּיִת, אִם נִהְיָה בְהֵן שׁוֹה פְרוּטָה - לוקה. מעל בשגגה¹⁸ - משלם מה שנהנה ותוספת חמש¹⁹, ומביא איל בשני סלעים²⁰ ומקריבו אשם ומתפפר לו. וזהו הנקרא אשם מעילות. שְנַאֲמַר: וְחֻטָּא בְּשַׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה' וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ וְגוֹמֵר. וְאֵת אֲשֶׁר חֻטָּא מִן הַקְּדָשׁ יִשְׁלֹם וְאֵת חֲמִישָׁתוֹ וְגוֹמֵר. וְשִׁלּוּם הַקְּרָן בְּתוֹסֶפֶת חֲמֵשׁ עִם הַבָּאֵת הַקְּרָן - מִצְוֹת עֲשֵׂה.

(10) ואינו חייב מיתה בידי שמים. פסק כחכמים בברייתא, פסחים לג, א. (11) לכאורה משמע שנוסף על המלקות, על המועל גם לשלם. אבל אי אפשר לפרש כך, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' נערה בתולה ה"א, וכן בפ"ד מהל' חובל ומזיק ה"ט שאין אדם לוקה ומשלם. ובספר 'הר המוריה' מפרש: לוקה או משלם. פירוש, במזיד והתרו בו למלקות - לוקה אבל אינו משלם, כרבי יוחנן בכתובות לב, ב - נגד דעת עולא, הסובר לוקה ומשלם. וכשלא התרו בו משלם ואינו לוקה, כרבי יוחנן שם לד, ב - בניגוד לדעת ריש לקיש. (12) מה שהפסיד להקדש, אבל אם נהנה והקדש לא הפסיד - פטור מלשלם. (13) פירוש, הקרן בלבד בלי כל תוספת. לשון המקרא שם (ה, כד): ושלם אותו בראשו, אבל בשוגג מוסיף חומש. (14) כלל בידינו, שאין עונשים אלא על דבר שהתורה הזהירה שלא לעשותו, ובפרשטנו המובאת למעלה אין כל אזהרה. (15) מכות ז, א. ואפילו לאחר זריקת הדם. (16) מקטירים אותה על המזבח. (17) לומדים מעולה (כסף-משנה). אמנם במסכת תמורה לב, ב - לומד רבי דין מעילה בחטאת ואשם, מהכתוב (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה", אבל שם המדובר בשוגג לחייבו קרן וחומש ואשם, אבל לא מלקות במזיד. (18) דינו מפורש במקרא (שם ה, יד-טז). (19) ראה לקמן ה"ה. (20) בתורה (שם) כתוב: "והביא את אשמו לה' איל וגו' בערכך כסף שקלים". וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא פ"כ, דרשו: יכול (כלומר, יכול מי שהוא לפרש) דינרים? תלמוד-לומר "שקלים": יכול שקלי נחוש? תלמוד-לומר "כסף" (גירסת הגר"א). וכן במשנה כריתות כב, א - יביא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(בדומה לכך) אין מרביעים בבכור ולא בפסולי המוקדשין".
ופירש רש"י שם, שהטעם משום איסור עבודה בקדשים.
ומשמע מדברי רבינו כאן שרק איסור יש בזה, אבל אינו
לוקה. והטעם, מפני שהאדם אינו עושה עבודה רק הוא
גורם שהבהמה תעבוד (מסנה-למלך, ראה השגותיו
החמורות על הכסף-משנה שהביא מקור אחר).
(53) קדשים שנפל בהם מום ואסורים בגיזה ועבודה, כנאמר
למעלה ה"ט. רבינו עוסק כאן בידי מעילה ואיסורי עבודה
בקדשים ועל איסור זה אינו לוקה, כמו שכתוב בהערה
הקודמת, אבל לוקה הוא משום מרביע כלאים כמו שכתב
בפ"ט מהל' כלאים ה"א. ראה שם טעמו של דבר.

י. מתר לתלש⁵⁴ את השער לכתחלה מן הקדשים
כדי להראות המום לממחה. ואתו השער שתלש
או שגשג מן הבהמה⁵⁵ או מן הבכור והמעשר - הרי
זה אסור בהנהיג, אפילו לאחר שישחטו מפני מומן;
גזרה שפא ישהה אותן⁵⁶, הואיל ואינן באין
לכפרה⁵⁷. אבל צמר הנושר מן החטאת והאשם -
מתר בהנהיג⁵⁸ לאחר שחיתן מפני מומן; הואיל
ולכפרה הן באין, אינו משהה אותן⁵⁹. ואם נתלש
מן העולה - הרי זה ספק⁶⁰. וכל שיתלש מפל
הקדשים⁶¹ אחר שגפל בהן מום - הרי הוא מתר
בהנהיג, שהרי לא תלש פירו; חוץ מן הבכור
והמעשר⁶², שאף הנתלש ממנו אחר שגפל בו מום
אסור בהנהיג.

(54) משנה, בכורות כד, ב. (55) שהקדישה לשלמים או
לתודה, ומדובר כשנשר לפני שנפל בה מום, אבל כשנשר
לאחר שנפל בה מום, כותב רבינו בסוף ההלכה שבכל
הקדשים מותר חוץ מבכור ומעשר. ראה בהערה שם.
(56) כדי להשתמש בצמר שינשור מהם. פסק כחכמים
במשנה, שם כה, ב. (57) ולא איכפת לו אם יישארו בחיים
זמן רב. (58) ואפילו נשר לפני שנפל בה מום, דין זה למד
רבינו מהאיבעיא של רבי ינאי שם בעולה תמימה שנתלש
ממנה צמר, ואמרו שם שבחטאת ואשם אין כל ספק שהצמר
מותר, ומזה יוצא שאפילו נתלש לפני שהוממו מותר
(כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ודוקא הנושר, אבל אם
תלש בידים אסור. זה מבואר בגמרא שם: "תולש מי איכא
מאן דשרי?" (הלא אין מי שיתיר תולש?). (59) כי מעוניין
הוא למהר ולהתכפר. (60) איבעיא, שם. עולה עיקרה לא
לכפרה, אבל היא מכפרת עבירות על מצוות-עשה, ולפיכך
יש פנים לכאן ולכאן. והאיבעיא לא נפשטה. (61) אפילו
עולה ותודה ושלמים, רבי ינאי שם שאל מהו דין הצמר
שנתלש מעולה תמימה. ומשמע שאם נתלש מבעלת מום,
ידוע היה לו שמוותר. ראה למעלה הערה נז. (62) משנה,
שם כה, א. אסור חכמים בפירוש את הצמר שנתלש מבכור
בעל מום, והוא-הדין למעשר, שהרי קדושת הגוף חלה עליו
אפילו כשהבהמה היא בעלת מום כמו בבכור, ראה בהלכה
הקודמת. ובסיכום הדינים שנאמרו בהלכה זו, יש לקבוע,
שבנוגע לצמר של בהמות קדשים מחלק רבינו את הקרבנות
לשלה סוגים: א. בכור ומעשר: ב. שלמים ותודה. ג.

שאינו לוקה עד שיגזז פדי רחב הסיט³⁷ פפול. לא
היה זה חמור משבת³⁸.

(34) קדשי מזבח, אבל קדשי בדק הבית אסורים בגיזה
ועבודה מדרבנן (לקמן ה"ב). (35) ברייתא, בכורות כה,
א: "מנין ליתן את האמור של זה בזה, ושל זה בזה?
תלמוד-לומר לא תעבוד ולא תגזז". ופירש רש"י: "וא"ו
מוסיף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. (36) שם.
וראה משנה, שם כד, ב. (37) שתות הזרת. כך פירש רבינו
בהל' ערלה פ"ג, ובהל' שבת פ"ג, אולם בפ"ט מהל' שבת
ה"ז, כתב שהסיט כשני שלישי זרת. ראה הערה בהל' פסולי
המוקדשין פ"ט ה"ב. (38) שאינו חייב עד שיגזזו כשיעור
זה. ראה בהערה הקודמת.

ח. ספק קדשים³⁹, כגון בהמה שהיא ספק בכור
וכיוצא בה - הרי הן אסורין בגזזה ועבודה, והגזוז
או העובד בהן - אינו לוקה⁴⁰.

(39) ברייתא, נדרים יט, א. ובבא-מציצא ו, ב. (בכסף-משנה
ציין מקור הדין בכורות יח, ולפלא שהסתמך על דיוק
מגמרא, ודילג על ברייתא מפורשת). (40) אין לוקים על
ספק עבירה.

ט. בהמת הקדש⁴¹ שגפל בה מום ונפדת כמו
שבארנו⁴² - אינה מתרת בגזזה ועבודה, והרי היא
באסורה⁴³ עד שתשחט. נשחטה אחר פדיונה -
התרה באכילה⁴⁴. במה דברים אמורים? פשקדם
הקדשין את מומן⁴⁵ או קדם מום עובר⁴⁶ להקדשין;
אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח - אינה
אסורה בגזזה ועבודה אלא מדבריהם⁴⁷; נפדת - הרי
זו פחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגזז ולהעבד⁴⁸.
חוץ מן הבכור⁴⁹ והמעשר⁵⁰, שהקדשה חלה על
גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן,
ואינן יוצאין לחלין להגזז ולהעבד לעולם⁵¹. ואסור
להרביע בבכור⁵² או בפסולי המקדשין⁵³.

(41) משנה, בכורות יד, א. (42) פ"א מהל' איסורי מזבח
ה"י. (43) בגמרא שם טו, א - למדו דין זה מהמקרא.
(44) והוא-הדין בגיזה. כך משתמע ממה שכתב למעלה "עד
שתשחט", וכך כתבו ה'תוספות' בפירוש בכורות כה, א -
ד"ה שער. (45) וירדה עליהם קדושת הגוף חמורה.
(46) מום שיתרפא אחר זמן מסוים. (47) מגזירת חכמים.
שם יד, א. (48) מפני שלא חלה עליה מעולם קדושה
חמורה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי לא היתה ראויה
למזבח. (49) עם לידתו חלה על גופו קדושה שאין לה
פדיון, ואינו יוצא לחולין לעולם. (50) מצות-עשה לעשר
כל שנה את הבקר והצאן שנולדו באותה שנה (פ"ו מהל'
בכורות ה"א), ואמרה תורה (ויקרא כז, לב): "לא יגאל",
שאינו יוצא לחולין על-ידי פדיון אלא נאכל במומו כבכור
בעל מום. (51) כלומר, עד שיישחטו. ראה למעלה הערה
מג. (52) מקור הלכה זו בברייתא מועד קטן יב, א: "תנו
רבנן, אין מרביעים בהמה בחולו של מועד, כיוצא בו

~ יום שני א' מרחשון ~

פָּרָק שְׁנַיִי

1) יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או אחריה, ודין כל הקדשים מאימתי מועלים בהם .

א. קְדָשִׁים קְלִים - אֵין מוֹעֲלִין בְּהֵן עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם.² נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאִמּוּרֵיהֶן עַד שְׁיִצְאוּ לְבֵית הַדְּשָׁן, שְׁהָרִי הֵן לְאֲשִׁים,³ וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ. אִפְלוּ הַעֲלָה הָאִמּוּרִין שְׁלֵהֶן לְמִזְבֵּחַ קִדְם זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בְּהֵן עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם. הוֹצִיא אִמּוּרֵיהֶן לְחוּץ קִדְם זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בְּהֵן עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם; נִזְרַק הַדָּם, אָף עַל פִּי שְׁעֵדִין הֵן בְּחוּץ וְלֹא הַחֲזִיזִין - מוֹעֲלִין בְּהֵן.⁴ שְׁהִזְרִיקָה מוֹעֲלֵת לִיּוֹצָא בֵּין לְהַקְלֵף בֵּין לְהַחֲמִיר.⁵

2) אבל אסור מן התורה (משנה למלך). 3) עומדים להקטיר על המזבח. 4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי מעילה. 5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שיזרוק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר' עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו. 6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה).

ב. כָּל קְדָשֵׁי קְדָשִׁים מוֹעֲלִין בְּהֵן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּהֵן בְּדָבָר שְׁפָלוֹ לְאֲשִׁים עַד שְׁיִשְׂרַף וְיִצָּא לְבֵית הַדְּשָׁן, וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ.

7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן שם ט.

ג. בֵּיצֵד? הַעוֹלָה, אֶחָד עוֹלַת הָעוֹף וְאֶחָד עוֹלַת בְּהֵמָה, וְהַקְמִין⁸ וְהַלְבִּנָה,⁹ וּמִנְחַת פְּהִינִים¹⁰ וְהַחֲבֵתִין¹¹ וּמִנְחַת נְסֻכִים¹² - מוֹעֲלִין בְּהֵן מִשְׁעַת הַקְדָּשָׁן עַד שְׁיִצְאוּ אַחַר שְׂרַפְתָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ לְבֵית הַדְּשָׁן.

8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. 9) מין בושם. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. 10) כהן המביא מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". 11) כהן גדול מקטיר כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. 12) רוב הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים עימם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו עימה יין לנסך על המזבח.

חטאת ואשם. עולה אינה סוג בפני עצמו אלא ספק סוג ב' ספק סוג ג'. ופרטי דיניהם הם: צמר שנתלש בידים אסור בכל שלושת הסוגים. נשר מאליו כשהבהמה תמימה - סוג א' וב' אסור, וסוג ג' מותר. נשר מאליו אחרי שנפל בה מום - ב' וג' מותר, א' אסור. עולה היא כאמור ספק ב' או ג', והולכים לחומרא. פירושו זה מסלק את תמיהתם של האחרונים שכאילו דברי רבינו כאן סותרים למה שאמר למעלה בהלכה זו עצמה: "או שנשר מן הבהמה", והציעו למחוק את התיבות "מן הבהמה", ולפי פירושו אין כל סתירה.

יא. הַשׁוֹחֵט⁶³ בְּכוֹר או שְׂאֵר מִקְדָּשִׁין - תּוֹלֵשׁ אֶת הַשְּׂעָר מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן לַעֲשׂוֹת מְקוּם לְסַפֵּין, וּבִלְבָד שְׂלֵא יִזְיָנוּ⁶⁴ מִמְקוֹמוֹ.

63) משנה, שם כד, ב. 64) פירוש, שלא יזיז ממקומו את הצמר שתלש אלא יניחו כך שהוא מסוכך בצמר הקבוע בעור.

יב. קְדָשֵׁי בְּדָק הַבֵּית⁶⁵ אִסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁶⁶, אֲכָל מִן הַתּוֹרָה אֵינָן אִסוּרִין. לְפִיכָךְ, הַגּוֹזֵז אוֹתָן או הַעוֹבֵד בְּהֵן - אֵינוֹ לוֹקֵה, אֲכָל מִפִּין אוֹתוֹ מִכֶּת מְרֻדוֹת⁶⁷.

65) מימרא של רבי אלעזר, שם כה, א. 66) כך פירשו שם את דברי רבי אלעזר. 67) מלקות מדרבנן כפי שיקול דעת בית הדין.

יג. הַמְקַדֵּישׁ⁶⁸ עֶבֶר לְמִזְבֵּחַ⁶⁹ - אִמּוֹ אִסוּרָה בְּעִבּוּדָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. מִפְּנֵי שְׁעִבּוּדָתָהּ מְכַחֶשֶׁת אֶת הָעֶבֶר, גְּזוּרוֹ בָּהּ. וְהָרִי הִיא מִתְרַת בְּגִזָּה, שְׂאִין בְּזָה הַפֶּסֶד לְוִלָד. הַקְדִּישׁ אֲבָר אַחֲרֵי⁷⁰ מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין לְבִדָק הַבֵּית⁷¹ בֵּין לְמִזְבֵּחַ - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק אִם אִסוּרָה כְּלָה בְּגִזָּה⁷² וְעִבּוּדָה⁷³ או אֵינָה אִסוּרָה, לְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ.

68) תמורה יא, ב. 69) משמע שאם הקדיש העובר לבדק הבית, אמו מותרת בעבודה, ואע"פ שאמר בהלכה הקודמת, שקדשי בדק הבית אסורים בעבודה. והטעם, מפני שבנידון דלפנינו איסור העבודה הוא מדרבנן, לא גזרו על קדשי בדק הבית, שכל איסור העבודה בהם הוא רק מדרבנן. 70) בעיא (שם) שלא נפשטה. 71) הבעיא שם היא אם היא אסורה מן התורה, ואם נאמר שהתורה אסרה גם בהקדיש אבר אחר, גם בקדשי בדק הבית שאסור מדרבנן הדין כך, שכל שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו (ה' המוריה"). 72) אבל האבר שהקדיש, פשוט שאסור בגיזה. וב'שיטה מקובצת' שם פירש שהאיבעיא היא על אותו אבר. 73) בגמרא שלפנינו הבעיא היא בגיזה בלבד, ומשמע שבעבודה לא היה השואל מסופק כלל, שהרי גם אותו האבר יכחיש ע"י העבודה, וכן פירש רש"י שם. ואולי טעות-סופר כאן, ויש למחוק את המילה "ועבודה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שקלים פרק ז, ז. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון שראו חכמים שמשתמשים באפרה לצרכי חול התקינו שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסורבים לקבל הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה והעמידוהו על דין תורה.

ו. חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור¹⁸ - מועלים בכלן משהקדשו עד שיזרק הדם; וזרק הדם - מועלין באמורייהן עד שיצאו לבית הדשן, ואין מועלין בפשור. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיזה דמה; הזה דמה - אין בה מעילה. אבל אסור להנות במראתה¹⁹ ונוצתה²⁰, והנהיג בהן אחר הזה - לא מעל.

18) בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. (19) הזפק. (20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לד. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדיין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ. קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ, הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה - הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו.

ח. לחם הפנים²¹ - מועלין בו משהקדשו, אף על פי שעדיין לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין. הקטיר הבזיכין - התרו באכילה. וכן שתי הלחם²² - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיזרק דם הכבשים. וזרק דם הכבשים - התרו באכילה.

21) שתיים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בויכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. (22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים.

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו. ירדו לשיתין²³ - אין מועלין בהן. מים שקמנסכים פתג הספות, פל זמן שהן בפד²⁴ של זהב - אין הנהיג²⁵ בהן, והנהיג - לא מעל²⁶; נתנו אותן בצלוחית - מועלין בכלן²⁷, שהרי הן מפלל הנסכים.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין¹³ - מועלין בהן משעת הקדשן עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן¹⁴ ויתפ¹⁵ הבשור; אבל קדם שיתפ - מועלין בו והוא בבית הדשן.

13) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר שמביאים בית דין שטעו בהוראה והתירו איסור שיש בו כרת ועשו ישראל על פיהם, ואם שגו והתירו עבודה זרה מביאים פר ושעיר, וכל אלה מקטירים אימוריהם על המזבח ובשרם שורפים בבית הדשן. (14) כאימורי קדשי קדשים. (15) ימס, יתפרק.

ה. וכן פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר. אף על פי שהיא קדשי בדיק הבית¹⁶, הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר. אף על פי שהיא קדשי בדיק הבית, הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה".

והקשו מפרשי הרמב"ם: א. מהו הלשון "אע"פ שהיא כקדשי בדיק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדיק הבית?

ב. מהמילים "תנאי בית-דין הוא, שלא ימעול אדם באפר הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא" מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו שמה שכתב "שהיא כקדשי בדיק הבית", הכוונה שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת".

ובנוגע למה שכתב "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הוו, דאורייתא בה מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות מפני חשש מעילה העמידוהו על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: שאם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון ברורה "אע"פ שאינה קדשי בדיק הבית", ולא לכתוב בלשון המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא כקדשי בדיק הבית".

ב: פשטות הלשון "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה" הוא שמדרבנן אין מועלין באפרה, אבל מהתורה מועלין גם באפרה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן סה מתוך רמב"ם "פרס המלך")

16) כלומר, אינה קדשי בדיק הבית ממש, אלא כעין קדשי בדיק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. (17) משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְקַדְּשֵׁי קֳדָשִׁים לְפָנַי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁷; פָּרְשׁוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁸. עֲצֻמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּרְשׁוּ לְפָנַי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר זְרִיקָה³⁹, שֶׁהֲזִיקָה מִתְּרַת אֹתָם⁴⁰; וְאִם פָּרְשׁוּ אַחַר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם⁴¹. עֲצֻמוֹת הָעוֹלָה שֶׁשִּׁפְּקָעוּ⁴² מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ קֳדָם חֲצוֹת הַלַּיְלָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴³; לְאַחַר חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אִף עַל פִּי שֶׁשִּׁפְּקָעוּ קֳדָם חֲצוֹת, בִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְנִעְשׂוּ כָּל הָאֵיבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַקְּלוּ וְנִעְשׂוּ אִפְרָר.

(37) עד שיזרק הדם, אבל אחר שזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח (כסף משנה). (38) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (39) אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו בקדשי קדשים אחרים. (40) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. (41) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. (42) קפצו ונפלו על הרצפה. (43) דין זה נאמר במשנה שם גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאיברים.

יג. גִּחְלַת שֶׁשִּׁפְּקָעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לְפָנַי חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֲבָל גִּחְלַת שֶׁל קֳדָשֵׁי בְּדָק הַבֵּית - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהַשְּׁלֵהֶבֶת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

יד. דִּשָּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴⁴, בֵּין קֳדָם הַרְמַת הַדִּשָּׁן בֵּין אַחַר הַרְמָה⁴⁵ - מוֹעֲלִין בּוֹ.

(44) כשעודנו על המזבח. (45) ואף על פי שאין מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה, ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה".

טו. דִּשָּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשָּׁן הַמְּנוֹרָה - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין⁴⁶.

(46) רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו.

טז. כָּל בְּהֵמַת קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, בֵּין שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדֵּשָׁה בֵּין שֶׁקָּדַם הַקְדֵּשָׁה לְמוֹם קְבוּעַ, וְאִפְלוּ הִיתָה מְחַסֵּר זְמַן⁴⁷ - מוֹעֲלִין בָּהֶם מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ עַד שֶׁיִּפְדּוּ. אֲבָל תוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַן⁴⁸ וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעֵבֵר זְמַן וְהֵן קֳדָשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן - הִנֵּהנָה לֹא מְעַלְלִים⁴⁹. הוֹאִיל וְאֵינָן רְאוּיִין לְפָדְיוֹן - הֲרִי הֵם בְּחֻטְאוֹת הַמַּתוֹת, לְפִיכָּף אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

(23) חלל תחת המזבח שלתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). (24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים וייפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. (25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. (26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. (27) מצוה לנסך שלושה לוגין ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכלם.

י. לֹג שֶׁמֶן²⁸ שֶׁל מִצְרַע - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשְׁהַקְדָּשׁ בְּכָלִי עַד שֶׁיִּזְרַק דָּם הָאֵשֶׁם²⁹. וְזֶרֶק דָּם הָאֵשֶׁם - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין עַד שֶׁיִּתְּנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנוּתוֹ. נִתְּנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְּנוּת - הֲתָרוּ הַשְּׂרִירִים³⁰ בְּאֲכִילָהּ³¹ כְּבִשְׂרַח חֻטְאֵת הָאֵשֶׁם.

(28) ברייתא זבחים מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית והנשאר על כף הכהן נותן על ראשו (ויקרא יד). (29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי המתנות שאמרנו. (30) השמן שנשאר בלוג. (31) לכהנים.

יא. כָּל דָּמֵי שְׁחִיטַת הַקְּדָשִׁים³² - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, בֵּין לְפָנַי פְּפֹרָה בֵּין לְאַחַר פְּפֹרָה, עַד שֶׁיִּצְאָ לְנַחַל קְדָרוֹן³³. יִצְאָ לְנַחַל קְדָרוֹן - מוֹעֲלִין בּוֹ³⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִמְכָּר לְגִנוֹת וְדָמָיו הַקְּדָשׁ. אֲבָל הַמְּקִיז דָּם לְבִהֵמַת קֳדָשִׁים - הֲרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה וּמוֹעֲלִין בּוֹ³⁵; הוֹאִיל וְאֵינָה יְכוּלָה לְחַיּוֹת בְּלֹא דָם, הֲרִי הוּא כְּגֹוֹפָה³⁶.

(32) שיצאו מן הבהמה אחר שנשחטה. (33) נחל קטן לא רחוק מבית המקדש וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל. (34) הראב"ד בהשגותיו כותב: "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן". ברור שגם דעת רבינו כן, שהרי כך אמרו בפירוש ביומא נט: הכל מודים שמן התורה אין מועלים. ובפירושו על המשנה שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי שמעון שאמר מועלים בדמים אחר שיצאו לנחל קדרון. ונראה שחזר בו כאן. (35) מן התורה (כסף משנה) והמדובר בקדשי קדשים, ובקדשים קלים אין מועלים אבל אסור מן התורה. (36) מפני שאינו ראוי לזריקה מועלים בו, המקראות שלמדו מהם שאין בדם דין מעילה מדברים בדם הראוי לזריקה.

יב. הָעֲצֻמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים שֶׁפָּרְשׁוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהקדיש אשפה לבדק הבית? ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב"ג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו נימוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישראל אלא לכלבים. ויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק ה מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיערך ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום - "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח - וסובר כר' יוחנן בתמורה לג. שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפדית. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב סתם: "כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אמר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם - אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשנזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם - מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומו של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דמם בצפון (משנה זכחים מז.). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוכרים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליוצא להוציא מיד מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז.) אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליוצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה

47) עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך שמונה ימים ללידתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. (48) תורים כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. (49) פסק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים את הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבעלת מום אף על פי שאינה ראוייה להקרבה אלא עומדת להיפדות, גם מחוסרת זמן כך, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף.

פְּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

א. קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ שִׁמְתוֹ - יֵצְאוּ מִיַּד מְעִילָה דְּבַר תּוֹרָה, אֲבָל מוֹעֲלִין בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן אִם נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים שִׁיפְסְלוּ בְּהֵן הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁקָּבַר בְּאַרְנוֹם - מוֹעֲלִין בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלָא הָיָה לְהֵן שְׁעַת הֵתֵר לְאַכִּילַת כְּהֻנִּים; אֲבָל אִם הָיָה לְקָדְשֵׁי קְדָשִׁים הַנְּאָכְלִים שְׁעַת הֵתֵר וְאַחַר כֵּן נִפְסְלוּ וְנִאֲסְרוּ בְּאַכִּילָה, הוֹאִיל וְהֵתֵר וְשָׁעָה אַחַת - אִין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבַר שֶׁהָיָה רְאִי לְאַכִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. בְּיַצֵּד? קְדָשֵׁי קְדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ קִדְּם שִׁיגִיעַ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ כְּהִלְכְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁשְׁחָטוּן בְּדָרוֹם⁵ אִף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצָפוֹן, או שֶׁשְׁחָטוּן בְּצָפוֹן וְקָבַל בְּדָרוֹם, או שֶׁשְׁחָט בַּיּוֹם וְזָרַק בַּלַּיְלָה, או שֶׁשְׁחָט בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם, או שֶׁשְׁחָטוּן בְּמַחְשָׁבַת הַזִּמְן או בְּמַחְשָׁבַת הַמְּקוֹם, או שֶׁקָּבַל הַפְּסוּלִין⁶ אֶת דָּמָן אִף עַל פִּי שֶׁזָּרְקוּהוּ כְּשָׂרִים, או שֶׁזָּרְקוּהוּ פְּסוּלִין אִף עַל פִּי שֶׁקָּבַלוּהוּ כְּשָׂרִים, או שֶׁיֵּצֵא הַדָּם וְהַבֶּשֶׂר כְּלוֹז קִדְּם זְרִיקַת הַדָּם, או שֶׁלֵּן הַדָּם - בְּכָל אֵלוֹ מוֹעֲלִין⁸ בְּכֻלָּן לְעוֹלָם⁹, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה לְהֵן שְׁעַת הֵתֵר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ כְּמַצְוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן לֵן הַבֶּשֶׂר או הָאֲמֹרִין, או שֶׁנִּטְמָא הַבֶּשֶׂר או הָאֲמֹרִין, או שֶׁיֵּצֵא הַבֶּשֶׂר או הָאֲמֹרִין¹⁰ לַחוּץ, או שֶׁיֵּצֵא מִקְצַת הַבֶּשֶׂר קִדְּם זְרִיקַת דָּמִים - בְּכָל אֵלוֹ וְכִיֵּצֵא בְּהֵן אִין מוֹעֲלִין בְּשָׂאָר בְּשֶׁרֶן¹¹, שֶׁהָרִי הָיָה לוֹ שְׁעַת הֵתֵר לְאַכִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹².

(2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. (3) ר' יוחנן אמר סתם "קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראה שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו.): "במאי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילמא (שמה תאמר) בקדשי בדק הבית וכו' לא יהא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27) היו לפניו בהמת חולין ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. (28) חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29) משנה שם י:

ה. וְכָל חֲטָאתֹת³⁰ שֶׁתִּרְעָה³¹ עַד שֶׁיִּפְּלֶה בָּהּ מוֹם - מוֹעֲלִין בָּהּ עַד שֶׁתִּפְּדֶה.

(30) שם יא: (31) כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת.

ו. הַמִּפְּרִישׁ³² חֲטָאתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחֵר כִּף נִמְצְאתָ הִרְאֵשׁוּנָה וְהָרִי שֶׁתִּיָּהֵן עוֹמְדוֹת, וְשִׁחַט שֶׁתִּיָּהֵן כְּאַחַת³³ וְזָרַק דָּם אַחַת מֵהֶן - אֵין מוֹעֲלִין לֹא בְּבֶשֶׂר זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָה וְלֹא בְּבֶשֶׂר חֲבֵרְתָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ³⁴ רְאוּי לְאַכִּילָהּ, הוֹאִיל וְאִם רָצָה מִזֶּה זֹרֵק וְאִם רָצָה מִזֶּה זֹרֵק. אֲבָל אִם שִׁחַט זֶה אַחֵר זֶה - אֵין דָּמָה³⁵ מוֹעִיל לְבֶשֶׂר חֲבֵרְתָּהּ³⁶, וְאִפְּלוּ לְאַחֵר זְרִיקָה, שֶׁהָרִי לֹא הִיָּתָה לָהּ שְׁעָה הִרְאוּיָה לְהִתִּיר בְּשָׂרָהּ³⁷.

(32) שם ז. ז: (33) כגון ששחטן שני כהנים (רש"י שם). (34) השני. (35) של אותה ששחט קודם. (36) להוציא מידי מעילה. (37) מפני שאסור לזרוק דם החטאת שנשחטה באחרונה.

ז. כָּל חֲטָאת עוֹף³⁸ או עולת עוף שֶׁנִּפְּסְלָה בְּשָׁנִי עֲשִׂיתָהּ³⁹ או בְּשָׁנִי מְקוֹם עֲשִׂיתָהּ⁴⁰ - מוֹעֲלִין בָּהּ; חוּץ מֵעוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּמְלַק לְמִטָּה כְּמִלְקַת חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלְתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוּבָה⁴¹ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ⁴², הוֹאִיל וְשָׁנָה שְׁמָה וּמְקוֹם עֲשִׂיתָהּ וְשָׁנָה מֵעֲשִׂיתָהּ לְשֵׁם דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲלָה⁴³.

(38) משנה זבחים טו. טו: (39) הבדיל הראש מן הגוף בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40) עולת העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת העוף במחיצתו התחתונה, ואם שינה - פסול. וכן אם מלק עולת העוף למטה - פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה כשרה בכל מקום (רבינו שם הלכה ט). (41) על הבעלים להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים ה"א). (42) כר' יהושע שם טו: (43) חטאת העוף שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם עולת העוף שנעשתה כך אין מועלים בה.

ח. מִנְחָה⁴⁴ שֶׁנִּתְפַּגְּלָה⁴⁵ או שֶׁנִּעְשִׂיתָ בְּמַחְשֶׁבֶת הַמְּקוֹם⁴⁶, וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ או שֶׁנִּפְּסְלוּ בְּמַחְשֶׁבֶת הַמְּקוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן, שֶׁהָרִי לֹא הִיָּתָה לָהֶן שְׁעַת הַתִּיר⁴⁷.

פרק ב הלכה יא). (9) אפילו לאחר שזרק הדם. (10) לא נתפרש מה ענין אימורים לכאן? הלא באימורים מועלים משעה שהוקדשו עד שיצאו לבית הדשן (כלמעלה פ"ב ה"ב), ומהו ההבדל בין נפסלו לפני זריקת הדם או לאחריה. ראה הגהות חזון-איש. (11) טעות סופר, ויש למחוק את המלה "שאר", ולגרוס אין מועלים בבשרם (חזון-איש), שהרי גם מקצת הבשר שיצא אין בו מעילה (ראה רש"י שם ד"ה איתמר). (12) למעלה בהלכה זו.

ב. קִבְּלוּ¹³ הַפְּסוּלִין אֶת הַדָּם¹⁴ וְזָרְקוּהוּ, וְחִזְרוּ הַפְּשָׁרִים לְעִבּוּדָהּ וְקִבְּלוּ שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ¹⁵ וְזָרְקוּהוּ - אֵין מוֹעֲלִין בְּבֶשֶׂר; שֶׁאֵין הַפְּסוּלִין עוֹשִׂין שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ שִׁירִים¹⁶. חוּץ מִן הַטָּמֵא, הוֹאִיל וְרְאוּי לְעִבּוּדַת צְבוּר¹⁷, עוֹשֶׂה שְׁאָר דָּם שִׁירִים¹⁸.

(13) שם ה: (14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שיריים ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמיענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שיריים (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומוציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

ג. פִּיצֵד? קִבְּל הַטָּמֵא וְזָרַק, אֵף עַל פִּי שֶׁחִזְרוּ הַפְּשָׁרִים¹⁹ וְקִבְּלוּ שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזָרְקוּ - הָרִי אֵלוּ לֹא הִיָּתָה²⁰ לָהֶן שְׁעַת הַתִּיר וּמוֹעֲלִין כְּכֵלֵן; שְׁעָה הַדָּם שִׁירִים הוּא, וְאֵין זְרִיקַת הַשִּׁירִים מוֹעֵלָת. כִּבְּר בְּאֶרְנוּ²¹, שֶׁאֵין בְּקִדְשֵׁים קָלִים מַעֲלָה לְעוֹלָם חוּץ מֵאִמּוּרֵיהֶן אַחֵר זְרִיקַת הַדָּם. והוא²² שֶׁתִּיָּהֵן זְרִיקָה הַמוֹעֵלָת; אֲבָל קִדְשֵׁים קָלִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ²³, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - אֵין מוֹעֲלִין²⁴ בְּאִמּוּרֵיהֶן. וְכֵן אִם יֵצֵא הַדָּם, אֵף עַל פִּי שֶׁחִזְרוּ וְזָרְקוּ²⁵ - אֵין מוֹעֲלִין בְּאִמּוּרֵיהֶן.

(19) כלומר, כהן טהור. (20) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21) למעלה פרק ב הלכה א. (22) בתנאי. (23) שחישב באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האימורים למחר, והוא-הדין במחשבת שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א). (24) שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו' ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25) ברייתא שם ז.

ד. כָּל חֲטָאוֹת הַמִּתּוֹת²⁶, כְּגוֹן וְלֵד חֲטָאת וּתְמוּרָתָהּ²⁷ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן²⁸ - אֲסוּר לְהִנּוֹת בָּהֶן, וְאִם נִהְיָה - לֹא מַעֲלָה²⁹.

(26) שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) קרבן קמת. (45) ראה הלכה ג. (46) לזרוק את הדם או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין שתי מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו. בדרך כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול", ולנפסל במחשבת המקום - "פסול", ולפעמים כשאין הבדל ביניהם, נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול". (47) כלמעלה בהלכה א.

ט. וְכִן קָמַץ שֶׁצָּא לְחוּץ או לְזָר וְהִקְטִירוּ - מוֹעֲלִין בְּשִׁירֵים, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה שָׁם שְׁעַת הַתֵּר. אֲבָל אִם נִטְמָא הַקָּמֶץ⁴⁹ וְהִקְטִירוּ - אֵין מוֹעֲלִין בְּשִׁירֵים; שֶׁהֲצִיץ⁵⁰ מְרֻצָּה⁵¹ עַל הַטְּמָא, וְאֵינוּ מְרֻצָּה לֹא עַל הַלָּץ⁵² וְלֹא עַל הַיּוֹצֵא. יֵצְאוּ הַשִּׁירֵים⁵³ או נִטְמָאוּ וְאַחַר כֵּן הִקְטִיר הַקָּמֶץ, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאַכִּילָה - אֵין מוֹעֲלִין בְּהֵן⁵⁴, שֶׁהָרִי קָרַב הַקָּמֶץ כְּמִצְוֹתוֹ.

48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכהו הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ח, נאמר: שאין הציץ מרצה על הן ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השיריים, אבל אם יצאו כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס. (54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה." והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכהו הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ח, נאמר: שאין הציץ מרצה על הן ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השיריים, אבל אם יצאו כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס. (54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה." והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

י. הַנִּהְיָה מִקְדָּשֵׁי קְדָשִׁים בְּלֶם לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים או מֵאִמּוּרֵי קְדָשִׁים קָלִים לְאַחַר זְרִיקָה, או שֶׁנִּהְיָה מִן הַעוֹלָה בְּלֶה או מִן הַקָּמֶץ וְהַלְבוֹנָה וּמִנְחַת פְּתִימִים וְהַתְּחִיין - יִפֹּל מֵה שֶׁנִּהְיָה⁵⁵ לְנִדְבָה⁵⁶. מְעַל בְּקִרְבָּנוֹת הַצְּבוּר - יִפֹּל מֵה שֶׁנִּהְיָה לְלִשְׁפָה⁵⁷.

55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות נדבת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש). בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה לעיני רבינו.

יא. נִהְיָה⁵⁸ קֶדֶם זְרִיקָה⁵⁹ מִבֶּשֶׁר קְדָשֵׁי קְדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, או שֶׁנִּהְיָה מֵאִמּוּרֵי קְדָשִׁים קָלִים, אָף עַל פִּי שֶׁהֲעֵלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ⁶⁰ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁶¹.

58) נהנה. 59) קדם זריקה. 60) מִבֶּשֶׁר קְדָשֵׁי קְדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, או שֶׁנִּהְיָה מֵאִמּוּרֵי קְדָשִׁים קָלִים, אָף עַל פִּי שֶׁהֲעֵלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ⁶⁰ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁶¹.

יב. קְדָשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ⁶² - חֲלָכֵן וּבִיציֵהֶן אֲסוּר לְהַנּוֹת מֵהֶן, וְהַנִּהְיָה - לֹא מְעַל⁶³. לְפִיכָּה, וְלֹד הַקְּדָשִׁים⁶⁴ וְכֵן וְלֹד הַמְּעַשֵּׂר לֹא יִינַק מֵאִמּוֹ, אֲלֹא מִבְּהֶמָה אַחֲרַת חֲלִין. וַיֵּשׁ לְאָדָם לְהַתְּנֵדָב וְלוֹמַר: חֲלָב בְּהֶמָה זוּ חֲחִלִין יְהִיֶה הַקְּדָשִׁים⁶⁵ לְוִלְדוֹת הַקְּדָשִׁים שֶׁיִּינַקוּהוּ בְּדֵי שְׂלֵא יָמוּתוּ.

62) משנה מעילה יב. (63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). (64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד שנולד לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנולד לפני שעשירה. ורבינו סתם, ויש מקום לפרש שהכוונה גם לוולד שנולד לאחר ההקדש, ואסור לו לינק מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על המשנה אומר נימוק זה. (65) פירוש, יהיה מזומן (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

יג. הַקְּדָשִׁים⁶⁶ בְּהֶמָה וְעוֹף לְמִזְבֵּחַ קְדָשֶׁת דָּמִים, כְּגוֹן שְׂאֵמֶר: דָּמֵי בְּהֶמָה זוּ לְנִסְכִּים⁶⁷, וּדְמֵי בֶן יוֹנָה זֶה לְשִׁלְמִים⁶⁸ - הָרִי הֵן כְּקְדָשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת וּמוֹעֲלִין בְּחֲלָכֵן וּבִיציֵהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

66) שם יב: (67) אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה. וכן פסק רבינו בהלכות מעשה הקרבנות פרק טו הלכה ה). (68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי בדק הבית. ראה בהערה הקודמת.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) משנה, מעילה יא, א. 9) אחר שמלאו ימי נזרו, מביא הנזיר שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. 10) מפני שאמר סתם "לנזירותי" יכול לקנות בכלם שלמים ('תוספות' שם ד"ה הפריש). 11) כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"א. 12) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, וגם לא קבע איזה כסף הוא לחטאת ואיזה לעולה ושלמים. 13) לעולות נדבת ציבור, ואע"פ שמעורבים בהם דמי חטאת שדינם השלכה לים המלח, הלכה היא למשה מסיני בניזיר (רבי יוחנן, בניזיר כה.). 14) לפני שמת, פירש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. 15) כדין דמי חטאת שמתו בעליה (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"א), ומה שאמר רבי יוחנן: "הלכה היא בניזיר", היינו במעות סתומות. 16) ומובן שבדמי שלמים אין מועלים (למעלה ה"א). 17) נזיר כו, ב. 18) בכל הדמים שנשארו. 19) מפני שנהנה בדמי העולה. 20) אולי נהנה בדמי שלמים בלבד (בגמרא שם הגירסא: והשאר "לשאר" נזירות, וכן גם בתוספתא מעילה פ"א. כלומר, לכל שאר הקרבנות שעליו להביא, היינו עולה ושלמים, ומכאן שאם אמר והשאר לנזירות, אין מעילה אפילו בנהנה בכל המעות, כמו שאמרנו בתחילת הלכה זו בהפריש מעות לנזירות. ויש לתמוה על רבינו, למה השמיט את המילה "לשאר". ונראה שהושמטה בטעות על-ידי המעתיקים). 21) מפני שנהנה בדמי עולה, בין מת בין לא מת, ובדמי חטאת - אם לא מת, כמו שנתבאר למעלה בהלכה זו. 22) ושמא נהנה בדמי שלמים בלבד. 23) פירוש, אם נהנה בדמים העולים על דמי השלמים (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס), אבל אם נהנה בסכום פחות מדמי השלמים לא מעל, שמא נהנה מדמי השלמים בלבד. 24) תוספתא, מעילה פ"א ה"ה.

ד. אָחַד מִמְּחֻבֵּי קִנְיָן²⁵ שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: אֵלוֹ לְחֻבְּתִי - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן²⁶. וְאִם מֵתוּ - יִפְלוּ לְנִדְבָה²⁷, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּנִזְיֹרוֹת²⁸, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן.

25) כגון זב וזבה ויולדת, שמחוייבים להביא שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. 26) מפני ששני הקרבנות יש בהם מעילה. 27) בניזיר כו, א - אמרו שההלכה למשה מסיני שהובאה למעלה בהלכה הקודמת, נאמרה גם במחוייבי קנינים. 28) בדין נזירות, למעלה ה"ג.

ה. הַמִּפְרִישׁ²⁹ חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב וְהִבְיָאָה עַל אֲכִילַת דָּם - הֲרִי זֶה לֹא כִפָּר³⁰, לְפִיכָף לֹא מְעַל³¹. הַפְּרִישׁ מְעוֹת³² לְחֲטָאת חֶלֶב וְקָנָה בָּהֶן חֲטָאת דָּם: בְּשׂוּגָג - כִּפָּר³³, לְפִיכָף מְעַל; בְּמִזִּיד - לֹא כִפָּר, לְפִיכָף לֹא מְעַל³⁴.

29) כריתות כז, ב. 30) כתוב בתורה (ויקרא ד, כח): "קרבנו... על חטאתו", ודרשו במשנה שם, שהקרבת צריך להיות לשם אותו החטא, ולא יעבידנו מחטא זה לחטא אחר. 31) במעשה השינוי, שהרי לא נהנה כלום. 32) שם. ההבדל בין מעות לכהמה הוא, שבהמה היא קדושת הגוף ואינה יוצאה לחולין לעולם, ולפיכך אין

א. הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לְחֲטָאתוֹ לְעוֹלָתוֹ וְלֶאֱשָׁמוֹ וְלִתּוֹרִין וּבְגֵי יוֹנָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעָה שֶׁהִפְרִישׁ. הַפְּרִישׁ לְשִׁלְמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶם³.

2) תוספתא, מעילה פ"א ה"ד: מועלים בדמי חטאת ובדמי עולה, ואין מועלים בדמי שלמים. 3) אינם עדיפים משלמים עצמם שקדושת הגוף עליהם.

ב. הַקָּדִישׁ אֲבָר אֶחָד לְדָמָיו⁵ לְמוֹצֵחַ - הֲרִי זֶה סִפֵּק אִם פְּשֻׁטָה קָדְשָׁה בְּכֶלֶן אוֹ לֹא פְּשֻׁטָה, לְפִיכָף תִּקְרָב וְלֹא יִפְדָּה⁶. וְאִם נִפְדָּה - אֵין מוֹעֲלִין בְּפִדְיוֹנָהּ.

4) בעיא שלא נפשטה (תמורה יא:). 5) אם הקדישו למוצח, אין כל ספק שקדושת הגוף פשטה בכלה אם היה זה אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או ראש וכדומה (ראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב), אבל בהקדיש את האבר לדמיו לצורך קרבן שבהמה זו ראויה לו, שאל רבא שם מהו הדין, וצדדי הבעיה הם: ברור, שאם הקדיש כל הבהמה לדמיה - חלה עליה קדושת הגוף, וברור היה לו לרבא גם-כן שאם הקדיש את האבר קדושת הגוף פשטה הקדושה בכלה. ומסופק היה באבר אחד לדמיו, אם אנו אומרים מתוך שחלה על האבר קדושת דמים חלה עליו קדושת הגוף, ומתוך שקדש אבר אחד קדשה כולה, או אין אומרים שני "מתוך". בלשון התלמוד: "חד מיגו - אמר, תרי מיגו - לא אמר". ויוצא מזה, שמדובר כאן באבר שהנשמה תלויה בו, שאילו אבר שאין הנשמה תלויה בו פסק רבינו פט"ו מהל' מעשה הקרבנות, שאפילו בהקדישו קדושת הגוף לא פשטה הקדושה בכל הבהמה. אולם בפ"ה מהל' ערכין ה"ב כתוב רבינו דין זה באומר "דמי רגלה של פרה זו הקדש למוצח". ראה כסף-משנה ולחם-משנה שם. 6) שאין פדיון לקדשים תמימים. 7) משום שאינו ראוי לפדיון, שמא פשטה קדושה בכלה, לפיכך אין הקדושה עוברת על הדמים (ראה ראב"ד וכסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

ג. הַמִּפְרִישׁ⁸ מְעוֹת לְנִזְיֹרוֹתוֹ⁹ - אֶסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן, וְאִם נִהְיָה - לֹא מְעַל; מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְבוֹא בְּלֶם שְׁלָמִים¹⁰, וְאֵין בְּשִׁלְמִים מְעִילָה אֵלָא בְּאִמּוּרֵיהֶן אַחֵר וְזִיקַת דָּמִים¹¹. מֵת¹² - יִפְלוּ לְנִדְבָה¹³. הֵיוּ מִפְּרָשִׁים¹⁴: דְּמֵי חֲטָאת - יִלְכוּ לִים הַמְּלַח¹⁵, וְלֹא יִהְיֶין וְלֹא מוֹעֲלִין; דְּמֵי עוֹלָה - יִבְיָאוּ עוֹלָה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן¹⁶. אָמַר: אֵלוֹ לְחֲטָאתִי וְהִשְׁאָר¹⁷ לְנִזְיֹרוֹתַי, אִם נִהְיָה בְּכֶל הַשְּׂאָר¹⁸ - מְעַל¹⁹; נִהְיָה בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מְעַל²⁰. וְכֵן אִם אָמַר: אֵלוֹ לְעוֹלָתִי וְהִשְׂאָר לְנִזְיֹרוֹתַי, וְנִהְיָה בְּכֶלֶן - מְעַל²¹; נִהְיָה בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מְעַל. שְׂאֵין בְּדָמֵי שְׁלָמִים מְעִילָה²². הַפְּרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: אֵלוֹ לְעוֹלָתִי וְאֵלוֹ לְחֲטָאתִי וְאֵלוֹ לְשִׁלְמִים, וְנִתְעַרְבוּ - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתוֹ²³. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה²⁴? יִקַּח שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, וּמִחֻלָּל דְּמֵי חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל הַחֲטָאת, וְדָמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וְדָמֵי שְׁלָמִים עַל שְׁלָמִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְעִילָתוֹ וְחֻמְשָׁה לְנִדְבָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמוֹתֵר אֲשֶׁם⁵⁵.
וְיָבִיא אֲשֶׁם מְעִילָתוֹ.

(45) ברייתא, מעילה ט, ב. (46) דמי הקרן עם החומש.
(47) בהמה יותר יפה. (48) הקרן והחומש הם למזבח.
כלומר, לקנות בהם קרבן כזה שמעל בו. (49) בחלק מן
הדמים. (50) שנקתה בדמים שנשארו. (51) מה שנהנה
וחומשו. (52) אלא קנה בדמים שנשארו בלבד. (53) כדין
מותר חטאת (שם יא. אמר אביי, שדין זה הוא לפי דעת רבי
שמעון שכל חטאת שכיפרו בעליה תמות, אבל לרבנן
הסוברים שאינה מתה אלא אם אבדה וכיפרו בעליה באחרת
ואח"כ נמצאה, המעות יפלו לנדבה. ומכיון שרבינו פסק
בהל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"א כרבנן, למה כתב כאן:
ילכו לים המלח? והר"י קורקוס (מובא כאן ה"ז בכסף-
משנה) מתרץ שמכיון שידע שמעל יהיה עליו להפריש מה
שנהנה וחומשו ולהוסיף על דמי החטאת, ולא עשה כך אלא
הקריב חטאתו מהדמים שנשארו, הרי זה כדחייה בידים כמו
שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת ונמצאת הראשונה
ולא בא להמלך בבית-דין ושחט אחת מהן, שאמרנו שם
פ"ד ה"ג שהשניה תמות, מפני שדחה אותה בידים).
(54) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו
להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו
הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי
חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי
הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד.
(55) ראה למעלה ה"ו ובהערות.

ח. המוֹכֵר⁵⁶ עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמֵיו - לֹא עֲשָׂה כְּלוּם⁵⁷. וְדִין
תּוֹרָה, שְׁיַחֲזֹרוּ הַמְּעוֹת חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהָיוּ⁵⁸; וְקָנְסוּ
אוֹתוֹ⁵⁹ חֲכָמִים, שְׁיִפְּלוּ הַמְּעוֹת לְנִדְבָהּ. אֲפִלוּ הֵיטָהּ
הַבְּהֵמָה שֶׁנָּה אֲרָבְעָה וּמְכַרָה בְּחֻמְשָׁה - הַחֲמֻשָּׁה
כְּלָיִן⁶⁰ יִפְּלוּ לְנִדְבָהּ⁶¹. וְאִין כָּאֵן מְעִילָה לֹא מְדַבְּרִי
תּוֹרָה וְלֹא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים.

(56) תוספתא, פסחים פ"ז ה"ו (לפי גירסת הגר"א) וברייתא
שם פט, ב. (57) ומקריבים הקרבן לשם בעליו הראשונים
(רש"י שם). ראה משנה-למלך. (58) והמוכר יחזירון לקונה.
(59) את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים, כעין החרמת
הכסף שנעשה בו משא ומתן בלתי הוגן, אבל את הקרבן
אי-אפשר להחריס, שהרי קדושת הגוף עליו. ורש"י פירש,
שקנסו את הקונה בהתאם לפתגם העממי: "לא עכברא גנב,
אלא חורא גנב" (לא העכבר הגנב, אלא החור שהוא נמלט
שם). (60) ואין אנו אומרים שהדינר החמישי מתנה היא
למוכר (רש"י שם). (61) לנדבת ציבור.

ט. יֵשׁ מְעִילָה בְּנִדְרִים⁶². פִּיצֵד? הָאוֹמֵר: כְּפָר זֶה
עָלִי קָרְבָן אוֹ הַקֶּדֶשׁ⁶³, וְאִכְלָה - מְעַל⁶⁴, אִף עַל פִּי
שֶׁהִיא מִתְּרַת לְאַחֲרִים. לְפִיכָף⁶⁵ אִין לָהּ פְּדִיּוֹן, שֶׁהָרִי
אֵינָה קֹדֶשׁ אֲלָא לְזָה בְּלָבַד. אָמַר: כְּפָר זֶה קֹדֶשׁ⁶⁶ אוֹ
קָרְבָן, וְאִכְלָה, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - מְעַל. לְפִיכָף⁶⁷
יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן⁶⁸. הֵיטָה לְפָנָיו⁶⁹ כְּפָר שֶׁל הַפְּקָר⁷⁰

הבעלים יכולים לשנות בה כלום, מה-שאינ-כן דמים
שיוצאים לחולין אם מועל בהם או כשקונה בהם בהמה
לקרבן. (33) בגמרא שלנו, נאמר סתם "מעל וכיפר". אבל
בתוספתא כריתות פ"ד ה"ו, אנו שונים כדברי רבינו.
(34) בגמרא שם תולים את הכפרה במעילה, מפני שמעל -
כיפר. ורבינו אומר להיפך (כסף-משנה).

ו. הַמְּפָרִישׁ³⁵ שְׁתֵּי סֻלְעִים לְאֲשֶׁם וְלָקַח בְּהֵן שְׁנֵי
אֵילִים לְחֵלִין, הוֹאִיל וְקָנָה חֲלִין בְּדָמֵי אֲשֶׁם - מְעַל.
וְחֵיב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה דִּינָרִים³⁶, שֶׁהֵן שְׁתֵּי סֻלְעִים
וְחֻמְשָׁה³⁷, וְיָבִיא בְּהֵן אֲשֶׁם, וְיָבִיא קָרְבָן אֲשֶׁם עַל
מְעִילָתוֹ. לְפִיכָף, אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה
יָפָה שְׁתֵּי סֻלְעִים וְהַשְּׁנֵי יָפָה עֲשָׂרָה דִּינָרִין - יָבִיא
הַשְּׁוֹה עֲשָׂרָה אֲשֶׁם תַּחַת הַמְּעִילָה עִם הַחֻמְשָׁה³⁸,
וְיָבִיא הַשְּׁוֹה שְׁתֵּי סֻלְעִים אֲשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. לָקַח
אֶחָד לְאֲשֶׁם וְאֶחָד לְחֵלִין³⁹, אִם הָיָה שֶׁל אֲשֶׁם יָפָה
שְׁתֵּי סֻלְעִים⁴⁰ - יָבִיא אוֹתוֹ לְאֲשָׁמוֹ הָרֵאשׁוֹן⁴¹, וְכֵן
אִם הָיָה זֶה הַחֲלִין יָפָה שְׁתֵּים - יָבִיא אוֹתוֹ אֲשֶׁם
מְעִילָתוֹ⁴², שֶׁהָרִי מְעַל בְּסֻלְעַת אַחַת מְדָמֵי הָאֲשֶׁם;
וְיִשְׁלַם חֻמְשָׁה דִּינָרִים⁴³ וְיִפְּלוּ לְנִדְבָהּ⁴⁴.

(35) משנה, שם כו, ב. כפי שנתפרשה בגמרא שם.
(36) סלע הוא ארבעה דינרים. (37) ראה למעלה פ"א ה"ג.
(38) ובזה השיב להקדש את מה שגזל ותוספת חומש, ואע"פ
שהאיל עלה לו רק בסלע אחד, והטעם מפני שהרווח הוא
שלו, שהרי האילים הם חולין. (39) ומעל רק באחד.
(40) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא
אשם בפחות משני שקלים. שקל שבתורה הוא סלע
שבמשנה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הכ"ב. (41) כאן
הרווח להקדש, שהרי לא מעל בדמי אשם זה. (42) ואע"פ
שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה
לו. (43) הסלע שמעל, וחומשו. וכסף זה יביא מביתו.
(44) שהרי הם מותר אשם שנופלים לנדבה. ראה הל' פסולי
המוקדשין פ"ד ה"ד.

ז. הַנְּהַנֶּה⁴⁵ מְדָמֵי חֲטָאת עַד שֶׁלֹּא קָרְבָה חֲטָאתוֹ -
יוֹסִיף חֻמְשׁ עַל מַה שֶׁנְּהַנֶּה וְיָבִיא בְּדָמָיו⁴⁶ חֲטָאתוֹ⁴⁷,
וְיָבִיא קָרְבָן אֲשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. וְכֵן אִם נְהַנֶּה מְדָמֵי
אֲשֶׁם עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יוֹסִיף חֻמְשׁ וְיָבִיא
בְּדָמָיו אֲשָׁמוֹ, וְיָבִיא אֲשֶׁם אַחֵר לְמְעִילָתוֹ. שֶׁקָּרְבָנוֹת
הַמְּזֻבָּח⁴⁸ - מְעִילָתָן לְקָרְבָנוֹת הַמְּזֻבָּח, וְקֹדְשֵׁי בֶדֶק
הַבַּיִת - מְעִילָתָן לְבֶדֶק הַבַּיִת. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל⁴⁹ וְאַחַר
כֵּן קָרְבָה חֲטָאתוֹ⁵⁰ וְעָדִין לֹא הִפְרִישׁ מְעִילָתוֹ⁵¹, אוֹ
שֶׁהִפְרִישָׁה וְלֹא כָּלְלָה בְּדָמֵי חֲטָאתוֹ⁵² - יוֹלִיף
הַמְּעִילָה וְחֻמְשָׁה לִים הַמְּלַח⁵³. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל אַחַר
שֶׁקָּרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְּלוּ מְעוֹת הַמְּעִילָה וְחֻמְשָׁה
לְנִדְבָהּ; שְׂאִין מְפָרִישִׁין בְּתַחֲלָה לְאַבוּד⁵⁴. וּבֵין כֵּן
וּבֵין כֵּן יָבִיא אֲשֶׁם מְעִילָתוֹ. וּבְאֲשֶׁם, בֵּין שֶׁנּוֹדַע לוֹ
שֶׁמְעַל קֹדֶם שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחַר שֶׁקָּרַב - תַּפַּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) שהרי הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא הקדיש אותן. מימרא של רבי יוחנן, שם ל, א.

וְאָמַר: כִּכְרֵז זֶה הַקֹּדֶשׁ, נִטְלָה עַל מְנַת לְאֻכְלָהּ - מְעַל לְפִי פְלָה; עַל מְנַת לְהוֹדִישָׁהּ - מְעַל לְפִי טוֹבַת הַגְּזֵהוּ⁷¹ שְׁפָה.

~ יום שלישי ב' מרחשון ~

פָּרָק הַמִּישֵׁי

1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדיק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.

א. אַחַד הַמְּקַדֵּשׁ לְבִדֵּק הַבַּיִת דָּבָר הָרְאוּי לְחִזָּק הַבֵּדֵק, כְּגוֹן אֶבֶן אוֹ קוֹרֵה, אוֹ הַמְּקַדֵּשׁ לְבִדֵּק הַבַּיִת דָּבָר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כִּבְשִׁים וְתוֹרִים, אוֹ הַמְּקַדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ דָּבָר הָרְאוּי לְבִדֵּק הַבַּיִת, כְּגוֹן אֶבֶן וְקוֹרֵה, אוֹ הַמְּקַדֵּשׁ לְזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שְׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה², כְּגוֹן הַמְּקַדֵּשׁ תְּרַנְגוּלִין וְחֻמְצֵין וְצִיר אוֹ קֶרֶקַע, אֲפֹלוֹ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה מְלֵאָה זָבַל אוֹ עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מִשְׁעָה שֶׁהַקֹּדֶשׁ עַד שִׁפְדוֹ דְּבָרִים הָרְאוּיִים לְהַפְדוֹת³.

2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. 3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. כָּל קֹדְשֵׁי בֵּדֵק הַבַּיִת עִם דְּבָרִים שְׂמוֹעֲלִין בָּהֶן מְקַדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה, וְאִם נִהְיָה בְּשִׁוּה פְרוּטָה מִכֶּלֶם - מְעַל.

ג. אֲכַל וְהֶאֱכִיל אֶת חֲבָרוֹ אוֹ נִהְיָה וּמִהֵנָּה חֲבָרוֹ, אֲכִילָתוֹ וְהִנֵּית חֲבָרוֹ אוֹ אֲכִילַת חֲבָרוֹ וְהִנֵּיתוֹ - כֻּלָּן מְצַטְרְפִין לְמַעֲלָה, וְאִם נַעֲשָׂה מִן הַכֶּל הַנִּהְיָה בְּפְרוּטָה - מְעַל.

ד. הַמַּעֲלָה מְצַטְרֶפֶת לְזִמְן מְרַבָּה⁴. פִּיצֵד? נִהְיָה הַיּוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ וְנִהְיָה לְאַחַר כִּמְהָ שְׁנַיִם בְּהַעֲלֵם אֶחָד⁵ - הָרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפִין לְפְרוּטָה וּמְעַל.

4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח:) מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. 5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות.

ה. אִין מַעֲלָה אֵלָא בְּמִלוּשׁ⁶ מִן הַקֶּרֶקַע, אֲכַל הַנִּהְיָה בְּקֶרֶקַע עֲצָמָה אוֹ בְּמַחְבֵּר לָהּ - לֹא מְעַל, אֲפֹלוֹ פֶּגֶם. פִּיצֵד? הַחֹרֵשׁ שֶׁדָּה הַקֹּדֶשׁ אוֹ הַזֹּרֵעַ בָּהּ - פְּטוּר. נִטְלָ מֵאֲבָקָה⁷ וְנִהְיָה בָּהּ וּפְגָמָה⁸ - מְעַל. הַדָּשׁ בְּשִׁוּה הַקֹּדֶשׁ - מְעַל; שֶׁהֶאֱבַק שְׁלָה מוֹעִיל לְשִׁוּה, וְהָרִי נִהְיָה בְּאֲבָק וּפְגָם הַשְׁדָּה. וְכֵן אִם חִרַּשׁ שִׁוּה הַקֹּדֶשׁ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֶבֶק לְעֵשֶׁב שְׁנַתֵּן בָּהּ, וְנִטְלָ הָעֵשֶׁב - מְעַל⁹. הַדָּר בְּמַעֲרַת הַקֹּדֶשׁ אוֹ בְּצֵל אֵילָן אוֹ שׁוּבָף שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֵף עַל פִּי שְׁנֵהְיָה - לֹא

62) נדרים לה, א. מחלוקת רבי מאיר ורבנן, ופסק כרבי מאיר מפני שרב נחמן שם סובר כן. ועוד, שבשבועות כב, ב - אמרו שיש להפוך את השיטות, היינו חכמים ואמרים מעל, ורבי מאיר אמר לא מעל (ר"ן נדרים, שם). 63) פירוש, שאמר "עלי" הקדש. 64) ומשלם להקדש קרן וחומש (נדרים, שם). 65) מפני שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. 66) והוא הדין אם אמר: ככר זו הקדש. 67) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכושו של הקדש. 68) ככל קדשי בדיק הבית. 69) מימרא של רבא, שם לד, ב. 70) מדובר כשהכיכר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדיש, וארבע אמות של אדם קונות לו (בבא מציעא י:), ולפיכך יכול לזכות בה להקדש, כדין המגביה מציאה לחבירו (בשביל חבירו) - קנה חבירו. 71) שמין ערך ההנאה שבנו מוכן לתת לו, כדי שיוירש לו את הכיכר, ואת הסכום הזה וחומש, ישלם להקדש.

י. הָאוֹמֵר לְחֲבָרוֹ⁷²: כִּכְרֵז עָלֶיךָ הַקֹּדֶשׁ, וְחִזְר וְנִתְנָה לוֹ - הַמְּקַבֵּל מִתְנָה זֶה מְעַל⁷³ לְכִשְׁיוֹצִיא⁷⁴, שְׁהָרִי הַנּוֹתֵן אֵינָה אֲסוּרָה עָלָיו⁷⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאָר הַקּוֹנְמוֹת⁷⁶ יֵשׁ בָּהֶן מַעֲלָה לְנֹאֲסֵר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנּוֹאֲסֵרִין עָלָיו מִנְדָּר בְּזֶה מְצַטְרְפִין, וְאִם נִהְיָה מִכֶּלֶם⁷⁷ בְּשִׁוּה פְרוּטָה - מְעַל.

72) שם, בעיא שנפשטה. 73) ואין אנו אומרים, שמכיון שהכיכר יצאה מרשות הנותן פקע איסורה, מפני שאינה כיכרו. 74) כשיהנה בה. 75) לו היתה אסורה גם עליו, היה הוא מועל בה. 76) פירוש, אם לא אמר "הקדש" או "קרבן" אלא "קונם" ושאר הכינויים שנמנו במשנה שם י, א. 77) בכל אחד לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שוה פרוטה.

יא. הָאוֹמֵר⁷⁸: הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוֹ קֶרֶבֶן אִם אֵינָן נִקְצָצוֹת הַיּוֹם, וְטָלִית זֶה קֶרֶבֶן אִם לֹא תִשְׁרַף הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצָצוּ וְלֹא נִשְׂרַפָּה הַטָּלִית - הָרִי הֵם הַקֹּדֶשׁ, וְיִפְדוּ כִּשְׂאָר הַהַקְדָּשׁוֹת וְאַחַר כֵּן יִהְיָה בָּהֶן. אֲכַל אִם אָמַר: הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוֹ קֶרֶבֶן עַד שִׁקְצָצוּ - אֵינּוֹ יָכוֹל לְפָדוֹתָן; שֶׁבְּכָל עַת שִׁפְדוּ יִחְזְרוּ הַקֹּדֶשׁ⁷⁹ עַד שִׁקְצָצוּ, וְכִינָן שְׁנִקְצָצוּ אֵינָן צְרִיכִין פְּדִיּוֹן⁸⁰, אֵלָא נִהְיִין בָּהֶן מִיָּד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְדָּן הַמְּקַדֵּשׁ; אֲכַל אִם פְּדָן אַחַר - הָרִי אֵלוֹ יוֹצֵאִין לְחֻלְיִין⁸¹ אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִקְצָצוּ, וְיִהְיִי מִתְרִין אֵף לְמַקְדִּישׁ.

78) משנה וגמרא, שם כח, א. וכח, ב. 79) כרב פדא שם. רבינו סובר שבזה מודה עולה לבר פדא (ראה הערה הבאה). 80) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקצצה, כעולא שם נגד דעת בר פדא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה".
 (17) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. (18) מפני שאינה ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו: הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. (20) של הקדש. (21) של הדיוט.

ז. קן שבראש האילן של הקדש, שפנה אותו העוף מעצים²² ועשבים וכיוצא בהן - פל תקן עם הביצים²³ שבו עם האפרוחים הצריכין לאמן אין נהנין בהן, והנהגה - לא מעלה²⁴.

(22) שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינן כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל האפרוחים שאינם צריכים לה, שידועים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן.

ח. המקדיש²⁵ את היער - מועלין בכלו, בין פאילנות בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן.

(25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכלו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש.

ט. גזברים ששפפו²⁶ עצי הקדש²⁷ וקצצו אותן - מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו מעת שקצצו²⁸; אבל אין מועלין לא בשפופי²⁹ ולא בפנטרת³⁰ ולא פנכיה של עצים, והוא הגוף הקשה העגל שבתוף העץ³¹ הדומה ליפלת, שלא יצלה למלאכה.

(26) החליקו במעצד. (27) שקנאו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצום והעבירום לרשות הקדש חתכו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירורי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם).

י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו³² ולא בשערו, אף על פי שהוא עומד להגזז, מפני שהוא מחבר לו, וכל זמן שהוא מחבר הולך ומשפית.

(32) עבדים דינם כקרקעות.

מעלה¹⁰. וכן המקדיש בית פנוי, הדר בו - לא מעלה¹¹. אבל המקדיש עצים ואבנים ובנה בהן בית, הדר שם - מעלה, כמו שיתבאר.

(6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. (7) האבק שנטל נתלש מן השדה. (8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעלה. (9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. (10) מפני שנהנה מן המחומר. (11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחויה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה).

ו. גדולי הקדש - מועלין בהן¹². ביצר? הקדיש שדה והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועלין בהן. אבל המקדיש את הבור וקן ואחר כך נתמלא מים, הקדיש אשפה ואחר כך נתמלא זבל, שובך ונתמלא יונים, הואיל ואינן גדולי הקדש - אין מועלין בהן¹³. וכן הזבל והפרש שפחצר הקדש¹⁴ - לא נהנין ולא מועלין. ומה יעשו בהן¹⁵? ומכרו ויפלו דמיהן ללשפה¹⁶. מעין שהוא יוצא מתוף שדה הקדש¹⁷ - אסור להנות במים שיוצאין ממנו בתוף השדה, והנהגה - לא מעלה. יצאו המים חוץ לשדה - מותר להנות בהן. ערבה הגדלה בשדה הקדש - לא נהנין ולא מועלין¹⁸. אילן של הדיוט¹⁹ הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוף השדה²⁰: אם בינו לבין השדה של הקדש עד שש עשרה אמה - הרי אותן השרשין שבתוף השדה אסורין, והנהגה מהן לא מעלה; הנה האילן רחוק יתר על שש עשרה - הנהגה בהן מעלה. אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו יוצאין בתוף השדה²¹: אם היה בתוף שש עשרה אמה - מועלין בהן; הנה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותן השרשין שבתוף שדה הדיוט לא נהנין ולא מועלין.

(12) כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידינו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. (13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני ככולן (פירוש, בהקדיש בור ונתמלא מים, ושובך ריק ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאינן מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם מומן הקדש. (14) כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. (15) בזבל ופרש זה. (16) לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. קְדָשִׁי עֹבְדֵי פֹכְכִים⁴⁴: אִם לְבָדֵק הַבֵּית הַקְּדִישׁוֹ - מוֹעֲלִין בָּהֶן; וְאִם קְדָשִׁי מִזְבַּח הֵן - אִין בָּהֶן מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר בְּקַרְבָּנוֹת: דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

44) שהגוי הקדישם לגבוה.

טז. קוּלָּה⁴⁵ וּמִרְאָה⁴⁶ וְרִיחַ⁴⁷ שֶׁל הַקְּדֹשׁ - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֲרִיחַ בְּקִטְרֵת אַחַר שֶׁעֲלְתָה הַתִּימְרָת⁴⁸; אֲבָל אִם הֲרִיחַ בְּקִטְרֵת כְּשֶׁתַּעֲלֶה הַתִּימְרָתָהּ - מְעִיל⁴⁹.

45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. 46) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. 47) ריח הקטורת. 48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה מצוותו וכלל בידנינו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו. 49) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר הנהנה בדבר שפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים שתלש מצמרו אע"פ שלא נפגם.

א. יֵשׁ דְּבָרִים² שֶׁהָאָדָם נִהְנֶה בָּהֶן וְלֹא יִפְגְּמוּ, כְּגוֹן הַמְּשִׁתְּמֵשׁ בְּכָלִי זֶהָב טְהוֹר, וְיֵשׁ דְּבָרִים שִׁיִּפְגְּמוּ, כְּגוֹן בְּגָדִים וְכָלִי כֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת וְכַרְזֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְהַנְּהַנֶּה בְּשׂוּה פְרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ שְׁאִינוּ מַחְבְּר בְּקִרְקַע: אִם נִהְנֶה בְּדָבָר שְׁאִין בוּ פָּגָם, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זֶהָב שֶׁל הַקְּדֹשׁ - מְעִיל; נִהְנֶה בְּדָבָר שֶׁנִּפְגְּם, כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי הַקְּדֹשׁ אוּ כְּקַע בְּקִרְדֵּם - לֹא מְעִיל עַד שִׁיִּפְגְּם³ בְּהֶקְדֵּשׁ בְּשׂוּה פְרוּטָה בְּאוֹתוֹ דָּבָר עֲצָמוֹ⁴ שֶׁנִּהְנֶה בוּ, וְיִתְפַּנֵּן לְהַנּוֹת, וְיִפְגְּם וְיִהְנֶה כְּאַחַת⁵. נִהְנֶה בְּכַחְצֵי פְרוּטָה וּפְגָם בְּכַחְצֵי פְרוּטָה, אוּ שֶׁנִּהְנֶה בְּשׂוּה פְרוּטָה וּפְגָם בְּשׂוּה פְרוּטָה בְּדָבָר אַחַר וְלֹא נִהְנֶה בְּמָה שֶׁפְּגָם וְלֹא פָּגָם בְּמָה שֶׁנִּהְנֶה - הָרִי זֶה לֹא מְעִיל, עַד שֶׁיִּהְנֶה בְּשׂוּה פְרוּטָה וְיִפְגְּם בְּאוֹתָהּ הִנְיָה בְּשׂוּה פְרוּטָה בְּדָבָר עֲצָמוֹ. כִּיֵּצֵד? הָרִי שֶׁהֲתִיר מְטִלִית מִבְּגַד הַקְּדֹשׁ וְחִפְרָה בְּבָגְדוֹ וְלִבְשָׁה וְיִהְנֶה בָּהּ בְּשׂוּה פְרוּטָה, וְהִפְסִיד בְּבָגְד שֶׁהֲתִירָה מִמֶּנָּה בְּשׂוּה פְרוּטָה, וְלֹא הִפְסִיד בְּמְטִלִית כְּלוּם - הָרִי זֶה לֹא מְעִיל, מִפְּנֵי שֶׁנִּהְנֶה בְּדָבָר אֶחָד וּפְגָם בְּדָבָר אַחֵר. וְכִבֵּר בְּאַרְנֵי⁶, שֶׁנִּהְנֶה וְיִהְנֶה חֲבָרוֹ - מִצְטָרֵף, וְאִפְלוּ לְזַמֵּן מִרְבָּה.

2) משנה מעילה יח. בקיאים היו חז"ל בתכונות המתכות, וידעו שהזהב קשה ואינו נפגם בשימוש קל. 3) כחכמים שם. 4) גמרא שם יח. 5) כל התנאים הכתובים כאן נאמרו בגמרא שם. 6) למעלה פרק ה הלכה ד.

ב. קְדָשִׁי קְדָשִׁים⁷ הַתְּמִימִים שֶׁתִּלַּשׁ מִצְמָרָן - פִּינִין

יא. הַזֹּרֵעַ פְּרוֹת הַקְּדֹשׁ - פּוֹדֵה אוֹתָן בְּשַׁעַת זְרָעָן³³. וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא פָּדָה - הָרִי הַגְּדוּלִין חֲלִינִין³⁴, וְאִין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאִין מְשַׁלְּמִין מִהֶן קָרָן וְחִמְשָׁ³⁵, וְחִבְיִין בְּחֶלְה.

33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעם וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. 34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. 35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספתא תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמוותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו.

יב. שְׁמֵרִים³⁶ שֶׁל הַקְּדֹשׁ שֶׁנִּתְּנָן עֲלֵיהֶם מִים: רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁים³⁷ - אֲסוּר לְהַנּוֹת בוּ, וְהַנְּהַנֶּה לֹא מְעִיל³⁸; רְבִיעִי - מִתָּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקְדָשִׁי בְּדָק הַבֵּית; אֲבָל קְדָשִׁי מִזְבַּח, אִף מְרִבְעֵי וְאֵילָף - לְעוֹלָם אֲסוּרִים³⁹.

36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. 37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. 38) שאיסורו רק מדרבנן. 39) בקדושת הגוף החמורה אסרו לעולם.

יג. הַמְּקַדֵּשׁ תְּרֻגְלַת לְמִזְבַּח - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְכַיּוֹצָתָהּ. הַקְּדִישׁ חֲמוּר לְמִזְבַּח - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְחֶלְקָהּ⁴⁰. הַקְּדִישׁ תּוֹרִים לְבָדֵק הַבֵּית⁴¹ - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְכַיּוֹצָתָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

40) והטעם, מפני שתרנגולת חמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. 41) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה.

יד. פְּתָנוֹת כְּהֵנָּה שֶׁפְּלוּ⁴² - מוֹעֲלִין בָּהֶן כְּשֶׁאָר קְדָשִׁים. וְהַתְּדָשִׁים, הוֹאֵיל וְנִתְּנוּ לְהַנּוֹת בָּהֶן⁴³ - אִין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

42) ואינן ראויות ללכשן בשעת העבודה. 43) שאי אפשר להם להכניסם לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשהינו בהם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העוסקת בקדושת הגוף כמו כלי שרת שבמשנה, ולפיכך שינה רבינו וכתב: "כלי תשמיש", ודעתו שהתוספתא אינה מנוגדת למשנה (ראה ראב"ד וכסף-משנה), ומפרש את התוספתא האומרת: "בקע בקורדום של הקדש, ובא חבירו ובקע בו, כולם מעלו" כגון ששגג וחשב שהקורדום הוא שלו ולא נתכוון כלל להוציא מרשות לרשות, ולכן גם השני מעל. ומשנתינו מדברת, כשידע שאינו שלא והתכוון לגזול, אבל לא ידע שהוא של הקדש (אם ידע שהוא של הקדש, הרי הוא מזיד ואפילו קדושת דמים אינו מתחלל), ולפיכך אמרו: אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף (ראה הלכה ה). אבל בקדושת דמים במתכוון לגזול אע"פ שאינו יודע שהחפץ הוא הקדש, מכיון שהתכוון להוציאה מרשות לרשות הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן פירשו התוספות קידושין נה. ד"ה אין (ראה גירסת הב"ח שם. וגם לפי גירסתו אפשר ליישב דברי רבינו). (20 נחלש. 21) לזמן מסוים. שכירות דינה כמכר. (22) מימרא של רב אמי, בבבא מציעא צט. (23) שוויה של הנאת המשאיל בזה שעשה טובה לשואל. (24) מפני שהקורדום יצא כולו לחולין ע"י מסירתו לרשות השואל. (25) המשאיל בהמה שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח²⁶ אינה פן, אלא יש בה מועל אחר מועל עד כמה פעמים. פיצוד? תלש מן החטאת²⁷, ובא חבירו ותלש, ובא חבירו ותלש - פלן מעלו²⁸. וכן אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - פלן מעלו. ויראה²⁹, שדין המנחות והעופות והנפסכים וכלי שרת פדין בהמה, שפלן קדשת הגוף הן.

(26) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם (למעלה פ"ב ה"א). (27) לשון המשנה מעילה יט: ראה הערה בהלכה הקודמת. (28) תוספתא שם פרק ב הלכה א. (29) בתוספתא אמרו: ובעולה וכו' נתנו לחבירו וכו' כולם מעלו, ורבינו לומד מעולה לכל הדברים שהם קדושת הגוף, ולפיכך אמר "יראה לי".

ו. בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום, הואיל והיא עומדת לפדיון³⁰ - הרי היא פקדשי בדיק הבית שהיא קדשת דמים; ואם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - הראשון בלבד מעל.

(30) המדובר כשהבהמה חיה, ואפשר להעמידה לפני הכהן להערכה. אבל אם מתה או אפילו שחטה, אין לה פדיון מפני שהיא טעונה העמדה והערכה. ראה למעלה פ"ג הערה א.

ז. אמרו חכמים³¹, שהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתנה לחבירו - שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בידון³², שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו³³ - לא מעל עד שיוציא

שנהנה בפרוטה מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומים לכוס של זהב שאינו נפגם, שאין תלישת הצמר פוסלת אותו מלקרב. אבל אם נפל בהן מום, הואיל ולמכירה עומדים והגנה פוגמת דמיהן⁸ - לא מעל עד שיהנה ויפגם⁹ בפרוטה. תלש מהן אחר שמתו - כיון שנהנה מעל, שאין פגם למתה¹⁰. ומעילה זו מדבריהם, כמו שבארנו¹¹.

(7) משנה שם. (8) שאם יש יותר צמר יעלה מחירם. (9) כרב פפא שם יט. ראה ראב"ד וכסף-משנה. (10) משמע בין תמימה ובין בעלת מום. וכן פירש רש"י שם. וראה מה שכתבנו למעלה בפרק ג הלכה א. (11) שם.

ג. המועל בקדשי בדיק הבית, כיון שמועל בשגגה - נתחלל¹² הקדש¹³, וזה שנהנה אחריו פטור¹⁴. מעל בידון, הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה - לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא פהיתו¹⁵, ואם פא אחר ונהנה בו בשגגה - מעל. כמה דברים אמורים¹⁶? כשמועל בקדש והוציאו בתורת חלין והקנהו לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו¹⁷ ולא הקנהו לאחר - יש בו מועל אחר מועל¹⁸.

(12) פקעה קדושתו. (13) מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה במשנה קידושין נב: , ובגמרא שם נד: אמרו שהלכה כר' יהודה בהקדש, האומר: בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל. (14) שהרי נהנה בחולין. (15) כמו שהיה לפני המעילה. (16) שבשוגג אין מועל אחר מועל. (17) אפילו פגמו, ומכל-שכן אם נהנה ולא פגם. (18) ראה פרק ד וה.

ד. ואין מועל אחר מועל במקדשים אלא בבהמה¹⁹ וכלי תשמיש בלבד. פיצוד? בקע בקרדם של הקדש ונהנה בפרוטה ופגם, ובא חבירו ובקע בו ונהנה ופגם - פלם מעלו. נטל הקרדם ונתנו לחבירו - הוא מעל, אבל חבירו לא מעל. שתה בכוס של זהב ונהנה בפרוטה, ובא חבירו ושתה ונהנה, ובא חבירו ושתה ונהנה - פלם מעלו. נטל הפוס ונתנו לחבירו מתנה או מקרו - הוא מעל, וחבירו לא מעל. רכב על גבי החמור ונהנה בפרוטה ופגם, ובא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם²⁰, ובא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם - פלם מעלו. נתן החמור לחבירו מתנה או מקרו או השפירו²¹ - הוא מעל, וחבירו לא מעל. וכן המשאיל²² קרדם של הקדש - הוא מעל לפי טובת הנאה²³ שבו, וחבירו מתר לבקע בו לכתחלה²⁴. והוא הדין לבהמה²⁵.

(19) הלכה זו היא המשך להלכה הקודמת, והמדובר בבהמה טמאה, ולמטה כותב רבינו בפירוש "החמור". כל הדינים האמורים בפרק זה בהלכות ג, ד וה, הם לפי התוספתא מעילה פרק ב הלכה ט, ולא ע"פ המשנה מעילה יט:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלין⁴², אף על פי שלא הוציאן בדברי חל - מעל. כיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר בפרה⁴³ שהביא פפרתו מן ההקדש - מעל. וכלם אין מועלין עד שיזרק הדם⁴⁴. לפיכך, המביא מנחות⁴⁵ ונסכים ולחם תודה מן ההקדש, אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין פאן זריקת דם לכפר עליו.

(42) סבור היה שהמעות חולין. (43) כגון זב וזבה ויולדת שמחוייבים להביא קרבנות אחר טהרתם. (44) ואז נהנה, כי הזריקה מכפרת, מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במעילה יט. ופסק כר' יהודה. (45) חוץ למנחת חוטא, שהרי הקטרת הקומץ מכפרת.

יב. נתן⁴⁶ שקלו⁴⁷ ממעות הקדש - כשיתרמו⁴⁸ התרומה ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה ומעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שניזרק דמה⁴⁹.

(46) משנה שקלים פרק ב, ב. (47) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש אחת בשנה, כדי לקנות קרבנות חובת ציבור. (48) שלוש פעמים בשנה היו ממלאים שלוש קופות גדולות מהשקלים שנצטברו בלשכה, ומה שהכניסו לקופות נקרא "תרומת הלשכה", ומהו קונים קרבנות, ומה שנשאר בלשכה נקרא "שירי לשכה". (49) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

יג. המפריש⁵⁰ שקלו והוציאו בשאר צרכיו⁵¹, בין הוא בין חברו - מעל⁵². נתנו לחברו⁵³ לשקלו על ידו⁵⁴, הלה ושקלו על ידי עצמו⁵⁵: אם כבר נתרמה⁵⁶ התרומה - מעל השוקל⁵⁷; שהתורם תורם על העתיד להגבות⁵⁸, כמו שבארנו בשקלים⁵⁹, וכאלו הגיע שקל זה ללשכה, ולפיכך מעל⁶⁰. ואם עדין לא נתרמה תרומה - לא מעל⁶¹. ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה⁶².

(50) תוספתא מעילה פרק א הלכה יג. (51) צרכי חולין. (52) ראב"ד וכסף-משנה מפרשים כוונת רבינו, שאם נתנו לחבירו וזה נהנה בו שניהם מעלו. והכסף-משנה מוסר מקור הדין בתוספתא מעילה שם. בתוספתא שלפנינו גירסא אחרת, המפריש שקלו לחבירו הרי זה מעל. (53) משנה שקלים פרק ב, ב. (54) בשביל המשלח. (55) בשביל עצמו. (56) בשעה ששקל. (57) השליח ששקל בשביל עצמו. (58) ולפיכך זכה הקדש בשקל זה בשעה שתרמו הראשון. (59) פ"ב ה"ט. (60) ההנאה היא שאם לא שקל, בית-דין ממשכנים אותו וגובים ממנו. וקיום מצוות מתן השקל אינה מעילה, מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (קיום מצוה אינה הנאה, אלא מילוי חוב שהטילה עליו התורה. רבינו בפירושו על המשנה לפי הירושלמי שם). (61) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, בשעה

אותה בפחפציו או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחברו - הוא מעל, וחברו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו³⁴. וכל פויצא בזה.

(31) שנינו שם (יט): "נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל". ובגמרא שם שאלו: "מאי שנא (מהו ההבדל) הוא, ומאי שנא חבירו?" ומתירן שמואל: בגזבר המסורות לו. ומפרש רבינו, שהמדובר במועל בזדון ולא נתחללו האבן והקורה, ולפיכך שאל, למה לא מעל חבירו, הרי במועל בזדון למדנו בה"ג שכולם מעלו? ומתירן שמואל שהמדובר כשהמועל הראשון נתנה לגזבר, אבל אם נתנה לאחר מעלו שניהם. ומכאן דבריו שבהלכה זו, אבל רש"י וראב"ד פירשו אחרת (ראה כסף-משנה). (32) ומה שאמרו: "מעל", הכוונה שעבר על איסור מעילה בקדשים, אבל אינו מביא אשם ואינו מוסיף חומש (ראה למעלה פרק א הלכה ג). ומה הכריחו להעמיד דין זה במעילה בזדון? מפני שקדשי בדק הבית מתחללים אחרי מעילתו של הראשון ואין השני מועל, כמו שנתבאר כמה פעמים. (33) אבל אם התכוון לגזולה - אע"פ שנגג ולא ידע שהוא של הקדש - מעל חבירו. (34) כמה פעמים בפרק זה.

ח. נטל אבן³⁵ או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נהנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל³⁶. נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חברה - לא מעל עד שיודר תחתיה בשנה פרוטה, שאין זו הנהה הנכרת³⁷.

(35) משנה שם. (36) אף-על-פי שלא דר תחתיה. והטעם, מפני ששינה את הקורה וגם נהנה ממנה הנאה ניכרת. (37) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניחה, גמרא שם.

ט. נטל³⁸ פרוטה של הקדש ונתנה לבפן, אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מפעלי אמונות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

(38) משנה שם.

י. קנה בה חפץ³⁹ ולא משף: אם מן העובד פוכבים - מעל⁴⁰, ואם מן ישראל - לא מעל⁴¹.

(39) ושילם מחירה למוכר. (40) בקנה מן הגוי, מעות קונות לדברי הכל. (41) שלא קנה את החפץ כל זמן שלא משך אותו. וסובר רבינו, שאע"פ שמן התורה מעות קונות, כיון שתיקנו חכמים שלא יקנה בלי משיכה, הרי לא יצא הכסף מרשות המוכר (ראה כסף-משנה). ופלפלו האחרונים בזה, אם תקנת חכמים מועילה לבטל דין תורה בכעין זה. וצריך עיון.

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששקלו בשביל עצמו. (62) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר בקידושין נד. ופסק כר"י (בירושלמי שם אמרו שמשנתנו ר' מאיר שואה, שסובר מועלים בשייריים. ויש לתמוה על רבינו, שפסק כמשנתנו, ומסיים שאין מועלים בשייריים, וצריך עיון).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר מי שגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

א. מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח להוציאו בתורת חלון: אם עשה השליח שליחותו - המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה השליח מדעת עצמו³ - השליח הוא שמעל⁴. כיצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: תן (לי) מאותו בשר לאורחין, הלך ונתן להן כפר; או שאמר לו: תן להן כפר, ונתן להן בשר; אמר לשלוחו: הבא לי מן החלון, והביא לו מן המגדל; או שאמר לו: הבא מן המגדל, והביא לו מן החלון - השליח מעל. וכן כל פיוצא בזה. הלך השליח והביא מן החלון כמו שאמר לו, אף על פי שאמר השולח: לא היה בלבי שביא אלא מן המגדל - בעל הבית מעל; שהרי עשה שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים. ואפילו היה השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות⁵, אם עשה כמאמרו - בעל הבית מעל⁶, ואם לא עשה שליחותו - בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: תן לאורחין חתיכה חתיכה⁸ של בשר, הלך השליח ואמר להן: טלו⁹ שתיים שתיים - בעל הבית מעל, שהרי נעשה דברו, והשליח פטור, מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות¹⁰. אבל אם אמר להם השליח: טלו שתיים שתיים מדעתי - שניהן מעל¹¹. נטלו האורחים שלש שלש - אף האורחין מעלו, מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חברו והוסיף מדעתו. נמצא חברו חייב, לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות, והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו.

2) משנה, מעילה כ, א. 3) ושינה ממה שאמר המשלח. 4) מכיון שינה, אינו שליחו של המשלח במעשה זה, אבל אם לא שינה אלא הוסיף, מבאר רבינו דינו למטה בהלכה זו. אמנם כלל בדינו, שאין שליח לדבר עבירה, ואין מחייבים את המשלח, אבל מעילה יוצאה מן הכלל הזה. בקידושין מב, ב - למדו שבאיסור מעילה יש שליח לדבר עבירה. 5) במשנה, הגירסא: "לא היה בלבו מזה אלא מזה", ופירשו ב'תוספות', כגון שהיו שם כמה חלונות, ואומר בעל הבית לא נתכוונתי לחלון זה שהבאת ממנו אלא לחלון אחר, ונראה שגם רש"י מפרש כך, ופירושה מתקבל על הדעת. ואולי גירסא אחרת היתה לפני רבינו. 6) ואפילו שלא בדבר עבירה, אין אנו אומרים שידו כיד משלחו. 7) מפני

ב. במה דברים אמורים? פשהיו החתיכות מקדשי בֶּדֶק הבית; אֲבָל אִם הָיוּ בֶּשֶׁר עוֹלָה¹² וְכִיּוּצָא בּוֹ¹³ - לֹא מְעַל אֲלָא הָאוֹכֵל¹⁴ בְּלֶבֶד. שְׁהָרִי הוּא חַיֵּב בְּאִסּוּר אַחֵר יָתֵר עַל הַמְּעִילָה¹⁵, וּבְכָל הַתּוֹרָה פְּלָה אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עִבְרָה¹⁶, אֲלָא בְּמַעֲיֵלָה לְבִדָּה שְׁלֹא יִתְעַרֵב עִמָּה אִסּוּר אַחֵר¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות... המשלח הוא שמעל... אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה לבדה".

וידועה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שליח לדבר עבירה, בשליחות יד, בפיקדון ובטביחה ומכירה, ומדוע כתב שרק במעילה יש שליח לדבר עבירה. ותירצו שחיוב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות יד וטביחה ומכירה אינו מצד שליחות אלא מתורת פושע, היינו שהפשיעה היא בדיבור עצמו שאמר לשלוחו יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה, אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות הבחירה החופשית - אפשרות של מעילה, מתוך תקוה ובטחון שסוף-סוף לא ידח ממנו נידח. ומשום כך אומרים אנו בכל התורה כולה "יש שליח לדבר עבירה" חוץ במעילה, כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו של הקב"ה ולשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם, ושאר אחד לא יפגום בזה ח"ו.

(על-פי "יון מלכות" ספר עבודה סימן סו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

12) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ב. 13) דברים העומדים להקטרה. 14) שהרי נהנה. 15) נימוק למה לא מעל המשלח. 16) פלא, הלא גם בגנב וטבח יש שליח לדבר עבירה. ראה פ"ג מהל' גניבה ואבידה ה"ו, וב'משנה למלך' שם. 17) שאסור לאכול בשר עולה וכיוצא בו. ראה הל' מעשה הקרבנות פ"א (ראה משנה-למלך שם).

ג. הנותן¹⁸ פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו: הבא לי בִּחְצֵיָה גְרוֹת וּבְחֻצֵיָה פְתִילוֹת, הלך והביא לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנַתְעַרְבָה בְּכָל הַפִּיס, או שְׁאָמַר: פְּרוּטָה בְּכִיס זֶה הַקֶּדֶשׁ - מַחְלֵל אוֹתָהּ³¹ וְאַחַר כֵּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִיס. וְאִם הוֹצִיא וְלֹא חָלַל - לֹא מַעַל עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַפִּיס³².

(28 משנה, שם. 29) בעל הבית שנזכר. מדובר כשהחנווני שוגג. (30 משנה, שם כא, ב. 31) ואינה בטלה ברוב, מפני שמטבע חשוב, ודבר חשוב אינו בטל אפילו באלף (תוספות' שם ד"ה פרוטה. וראה משנה-למלך). (32) כל זמן שלא הוציא כל הפרוטות שבכיס, אפשר שהפרוטה של הקדש נשארה בו. פסק כחכמים, שם.

ז. אָמַר: פִּיס מִפִּיסִים³³ הַקֶּדֶשׁ, וְשׂוֹר מִשְׂוָרֵי הַקֶּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בְּכֶלְךָ³⁴ וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתוֹ³⁵. בִּיצֵד עוֹשֶׂה? מֵבִיא אֶת הַגְּדוֹל שֶׁבֵּהֶם וְאוֹמַר: אֵם הַקֶּדֶשׁ הוּא - הֲרִי הוּא הַקֶּדֶשׁ, וְאִם לֹא - הַהֶקְדָּשׁ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא מַחְלֵל עַל זֶה; וְיִהְיֶה בִּקְטָן.

(33) תוספתא, מעילה פ"א ה"ז. (34) אם הוציא את כולם. (35) אפילו הוציא רק מקצתם. ה'כסף משנה' מתפלא, שהרי זה סותר דברי עצמו בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. ויש להוסיף ולשאול, מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת שלא מעל עד שיוציא את כל הכיס? וצ"ע.

ח. הַמוֹעֵל בְּפָחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה, בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרְבָּן³⁶, וְאִינוּ חַיֵּב הַמֶּשֶׁלַּח וְלֹא קֶרְבָּן. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִינוּ לוֹקְהָ³⁷ עַל פָּחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה, אִם הִיא מְזִיד.

(36) ברייתא, בבא-מציעא נה, ב: "ואת אשר חטא מן הקודש" (ויקרא ה, ז) לרבות פחות משווה פרוטה להישבון. (37) משמע, שאסור מן התורה, אלא שאין בו מלקות (ראה כסף-משנה למעלה פ"ב הט"ז).

ט. הַמִּפְקִיד³⁸ מַעוֹת אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת³⁹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהוֹצִיא - בַּעַל הַבַּיִת מַעַל; שֶׁהֲרִי אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וּבַעַל הַפְּקִידוֹן לֹא הִרְשָׁהוּ.

(38) משנה, מעילה כא, א. (39) בין אם המעות קשורות ובין אינן קשורות.

י. הַפְּקִידוֹן אֶצֶל שְׁלֹחְנֵי אוֹ חֲנוּנֵי⁴⁰ וְלֹא הֵיוּ חֲתוּמִין וְלֹא קָשׁוּרִין קָשֶׁר מִשְׁנֵהוּ⁴¹, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת מִן הַדִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אִם הוֹצִיאוּ - שְׁגִיחָה פְּטוּרִין⁴²; בַּעַל הַפְּקִידוֹן פְּטוּר - שֶׁהֲרִי לֹא אָמַר לוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וְהַחֲנוּנֵי פְּטוּר - מִפְּנֵי שְׂאִינָן קָשׁוּרִין קָשֶׁר מִשְׁנֵהוּ וְלֹא חֲתוּמִין, וּבְאֵלוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרִשׁוּת.

(40) מי שמפקיד מעות אצל חנווני או שולחני, דעתו על-מנת שישתמשו בהן. (41) הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן, אם הוציאו - שגגה פטורין; בעל הפקידון פטור - שהרי לא אמר לו השתמש בהן, והחנווני פטור - מפני שאינן קשורין קשר משהו ולא חתומין, ובאלו השתמש ברשות.

בְּכֹלָה גְרוֹת אוּ בְּכֹלָה פְּתִילוֹת; או שְׁאָמַר לוֹ: הִבֵּא לִי בְּכֹלָה גְרוֹת אוּ בְּכֹלָה פְּתִילוֹת, הִלֵּךְ וְהִבִּיא בְּחֻצְיָה גְרוֹת וּבְחֻצְיָה פְּתִילוֹת - שְׁגִיחָה פְּטוּרִים. בַּעַל הַבַּיִת לֹא מַעַל - שֶׁהֲרִי לֹא נִעְשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ בְּפְרוּטָה¹⁹; וְהִשְׁלִיחַ לֹא מַעַל - שֶׁהֲרִי לֹא עָקַר שְׁלִיחוֹתוֹ בְּפְרוּטָה. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: הִבֵּא לִי בְּחֻצְיָה גְרוֹת מִמְּקוֹם פְּלוּנִי וּבְחֻצְיָה פְּתִילוֹת מִמְּקוֹם פְּלוּנִי, וְהִלֵּךְ וְהִבִּיא גְרוֹת מִמְּקוֹם פְּתִילוֹת וּפְתִילוֹת מִמְּקוֹם גְרוֹת - הִשְׁלִיחַ מַעַל²⁰.

(18) משנה, שם כא, א. (19) ואין מעילה בפחות מפרוטה. (20) מפני ששינה בכל הפרוטה.

ד. נִתְּן²¹ לוֹ שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת וְאָמַר לוֹ: הִבֵּא לִי אֶתְרוּג, וְהִלֵּךְ וְהִבִּיא לוֹ בְּפְרוּטָה אֶתְרוּג וּבְפְרוּטָה רְמוֹן - הִשְׁלִיחַ מַעַל, וּבַעַל הַבַּיִת פְּטוּר, שֶׁהֲרִי שְׁלַחוֹ לְקִנּוּת לוֹ אֶתְרוּג שֶׁשְׁוֶה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה הָאֶתְרוּג שֶׁהִבִּיא לוֹ בְּפְרוּטָה אַחַת שְׁוֶה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת - שְׁגִיחָה מַעַל²².

(21) משנה, שם. מחלוקת תנאים, ופסק כרבי יהודה. (22) גמרא, שם כא, א.

ה. הַשּׁוֹלְחַן²³ פְּרוּטָה בְּיַד שְׁלוּחוֹ לְקִנּוּת לוֹ בְּהַ חֲפִין, וְנִזְכָּר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהִיא הַקֶּדֶשׁ קִדְּם שֶׁתִּגִּיעַ לְיַד הַחֲנוּנִי - הִשְׁלִיחַ מַעַל, שֶׁהוּא שׂוֹגֵג²⁴, וּבַעַל הַבַּיִת כִּבֵּר נִזְכָּר, וְאֵין הַמְּזִיד חַיֵּב בְּקֶרְבָּן מַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵. נִזְכָּר אִף הִשְׁלִיחַ וְיָדַע שֶׁהִיא הַקֶּדֶשׁ קִדְּם שֶׁתִּגִּיעַ לְחֲנוּנֵי - שְׁגִיחָה פְּטוּרִים²⁶ מִקְּרָבָן מַעֲלָה, וְהַחֲנוּנִי חַיֵּב בְּשִׁיּוּצִיא אוֹתָהּ פְּרוּטָה שְׁנַתְעַרְבָה בְּמַעוֹתָיו, שֶׁהֲרִי הוּא שׂוֹגֵג. הוֹדִיעֵנו לְחֲנוּנֵי שֶׁפְּרוּטָה שְׁנַתְנּוּ לוֹ הַקֶּדֶשׁ - שֶׁלְשָׁתָן פְּטוּרִין, וְנִתְּפַס הַמִּקְחַ הַקֶּדֶשׁ²⁷.

(23) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ג. (24) במשנה, שם כא, א - נאמר: שלח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני, חנווני מעל. ורבינו כאן כותב "שליח מעל", ובפירושו על המשנה שם, מפרש שהמשנה מתכוונת לנזכרו שניהם, המשלח והשליח. ראה רש"י שם, שפירש אחרת. (25) למעלה פ"א ה"ג. ומפני שלא נתחייב בקרבן מעילה, לא נתחללה הפרוטה. (26) שהרי כולם מזידים. (27) תוספתא, שם. ובמשנה-למלך כתב, שדין זה פלא בעיניו.

ו. וְכִיצַד²⁸ יַעֲשֶׂה²⁹ פְּדִי לְהֻצִיל הַחֲנוּנִי מִן הַחֵטָא עַד שִׁיְהִיָּה מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמַּעוֹת? נוֹטֵל פְּרוּטָה שֶׁל חֲלִין אוּ כְּלִי כָּל שֶׁהוּא וְאוֹמַר: פְּרוּטָה שֶׁל הַקֶּדֶשׁ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא מַחְלֵלָת עַל זֶה; וְתַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פְּרוּטָה אוּ הַפְּלִי הַקֶּדֶשׁ, וְיִתֵּר הַחֲנוּנִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמַּעוֹת. וְכֵן פְּרוּטָה³⁰ שֶׁל הַקֶּדֶשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למדידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.

ד. כְּשֶׁבוֹנֵין בַּמִּקְדָּשׁ - אֵין לוֹקְחִין עֲצִים וְאֲבָנִים מִן הַהִקְדָּשׁ, וְלֹא בּוֹנֵין אֶת הַבִּנְיָן עַל דַּעַת שֶׁהוּא קִדְשׁ, אֶלָּא בּוֹנֵין הַכֹּל מִן הַחֹלִי; גִּזְרָה שֶׁמָּא יִהְיֶה בְּצֶל הַבִּנְיָן אוֹ יִשְׁעֵן עַל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה. וְאַחַר שִׁישְׁלָם הַבִּנְיָן מְחַלְלִין מַעוֹת הַהִקְדָּשׁ עַל הַבִּנְיָן.⁸ וְאִם צָרְכוּ הַגִּזְבְּרִין לְעֲצִים לְקִדְשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבְד - לוֹקְחִין אוֹתָן מִמַּעוֹת הַהִקְדָּשׁ; שֶׁהֲרִי אֵינָן מְתַאֲחֲרִין נְיָמִים פְּדֵי שְׁנֵחוּשׁ לְהֵן שֶׁמָּא יִשְׁעֵן אֲדָם עֲלֵיהֶן וְיַמְעוֹל.

(7) קונים במעות חולין או בהקפה. (8) ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין.

ה. כְּשֶׁפּוֹסְקִין⁹ עִם הָאֲמִנִין לְבָנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ וּבְעֲזָרוֹת - פּוֹסְקִין עִמָּהֶן כֶּךָ וְכָךְ אִמָּה כֶּכָךְ וְכָךְ סֹלַע בְּאִמָּה בַּת עֲשָׂרִים אֲצַבְעֵי¹⁰, וְכִשְׁמוֹשָׁחִין¹¹ לְהֵן מִה שֶׁבָנוּ - מוֹשָׁחִין וּמְחַשְׁבִין לְהֵן בְּאִמָּה גְדוּלָה בַּת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע־¹² אֲצַבְעוֹת, פְּדֵי שְׁלֹא יָבוֹאוּ לְיַד מַעֲלֵה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בְּמִשְׁחָה.¹³

(9) קובעים שכרם. (10) היינו חמשה טפחים. (11) כשמודדים. (12) באמה גדולה בת ששה טפחים. (13) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.

ו. תְּנַאי בֵּית דִין שִׁיְהִיו הַפְּהָגִים גְּאוֹתִין בְּמִלַּח וּבְעֲצִים בְּאִכִּילַת קְרָבָנוֹת שְׁאוּכְלִין בְּחֻלְקָן; אֲבָל לֹא יִתְּנוּ מִלַּח הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקֵן שְׁלֵהֶן.

ז. מְלַח שְׁעַל גְּבֵי הָאֲבָרִי¹⁴ - מוֹעֲלִין בּוֹ¹⁵; שְׁעַל גְּבֵי הַפְּבֵשׁ¹⁶ וְשְׁעַל רֹאשׁ הַמְּזַבְּחִי¹⁷ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ.

(14) האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבנך תקריב מלח. (15) בכל דבר העומד להקטרה על המזבח. בגמרא מנחות שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה" משמע שגם המלח נקרא עולה. (16) בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח). (17) מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם).

ח. רְאוּי לְאָדָם לְהַתְּבוֹנֵן בְּמִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְלִידַע סוּף עֲנִינָם פְּפִי כַחוֹ. וְדָבָר שְׁלֹא יִמָּצֵא לוֹ טַעַם וְלֹא יִדַע לוֹ עֵלָה¹⁸ - אֵל יְהִי קָל בְּעֵינָיו¹⁹. וְלֹא יִהְיֶה רֹסֵס²⁰ לְעֵלוֹת אֶל ה', פֶּן יִפְרוֹץ בּוֹ. וְלֹא תִהְיֶה מִחְשְׁבֹתוֹ בּוֹ מְחַשְׁבֹתוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי הַחֹל. בּוֹא וְרֵאֵה פֶמָה הַחֲמִירָה תּוֹרָה בְּמַעֲלָה! וְמָה אִם עֲצִים וְאֲבָנִים וְעֶפֶר וְאֶפֶר, בֵּינָן שְׁנֵקְרָא שֵׁם אֲדוֹן הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם בְּדָבָרִים בְּלִבְד²¹ נִתְקַדְּשׁוּ, וְכָל הַנוֹהֵג בְּהֵן מְנַהֵג חֹל - מַעַל בָּהּ, וְאִפְלוּ הָיָה שׁוֹגֵג צָרִיד פְּפָרָה²²; קָל וְחֹמֶר לְמַצּוֹת שֶׁחֶקֶק לָנוּ הַקְּדוּשׁ בְּרִיד

"מעל הגזבר" (המפקיד). ונראה שרבינו מסתמך על משנתנו שנאמר בה סתם לא מעל, ולא אמרו: המפקיד מעל. ומשמע שאין כאן מעילה כלל.

יא. הָאִשָּׁה⁴³ שֶׁהִכְנִיסָה מַעוֹת שֶׁל הַקְּדָשׁ⁴⁴ לְבַעֲלָהּ, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ מוֹרִישָׁה וְנָתַתּוּ וְנָפְלוּ לָהּ הַקְּדָשׁוֹת בִּירְשָׁה⁴⁵ - לְכַשְׁיוּצִיא הַבַּעַל הַמַּעוֹת בְּחֻפְצָיו יַמְעֵל⁴⁶.

(43) מימרא של רבא, בבא מציעא צו, ב. (44) שהיו בידה לפני שנישאת. (45) אחר שנישאת. (46) אם לא ידע שהן נכסי הקדש, אבל לפני כן אינו מועל אע"פ שנכנסו לרשות ע"פ תקנת חכמים, שהבעל זוכה בנכסי אשתו לאכול פירותיהם. והטעם, מפני שאינו רוצה לזכות בנכסי הקדש, והאשה גם כן אינה מועלת מפני שאינה מקנה לבעלה את הנכסים מרצונה אלא חכמים הקנו לו.

~ יום רביעי ג' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש.

א. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּהִקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁפָּסְקוּ עִמָּהֶן מְזוֹנוֹת² - לֹא יֵאָכְלוּ מִגְּרוּגְרוֹת שֶׁל הַקְּדָשׁ, וְאִם אֲכָלוּ - מַעֲלוּ. אֶלָּא הַהִקְדָּשׁ נוֹתֵן לָהֶם דְּמֵי מְזוֹנוֹת.

(2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם.

ב. הִדְּשׁ פְּרִשְׁיֵי הַקְּדָשׁ - הֲרִי זֶה חוֹסֵם אֶת הַפְּרָה. שְׁנֵאָמַר: לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ - דִּישׁ הֲרָאוּי לּוֹ³.

(3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבהמה? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו.

ג. אֵין מְחַלְלִין אֶת הַהִקְדָּשׁ⁴ עַל הַמְּלֹאכָה, אֶלָּא עַל הַמַּעוֹת. בְּיַצֵּד? אֵמֵן שֶׁעֲשָׂה מְלֹאכָה בְּהִקְדָּשׁ בְּמִנְהָ - אֵין נוֹתְנִין לוֹ בְּהֵמַת הַקְּדָשׁ אוֹ טְלִית הַקְּדָשׁ בְּשִׁכְרוֹ, עַד שֶׁמְחַלְלִין אוֹתָן עַל הַמַּעוֹת⁵, וְאַחַר שִׁיעֲשׂוּ חֻלִין נוֹתְנִין אוֹתָן לְאֵמֵן בְּשִׁכְרוֹ, אִם רָצוּ, וְחֻזְרִין וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה מְתוֹרֵמַת הַלְּשָׁפָה⁶.

(4) דברים הראויים להקדש. (5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לך אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבָשֶׂם ה' אֶקְרָא

ספר תשיעי והוא

ספר קרבנות

הלכותיו שש. וזהו סדורן:

- א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות חגיגה. ג. הלכות בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מחסרי כפרה. ו. הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה, ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לשחט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבח אותו על החמץ. (ג) שלא תלין אמריו. (ד) לשחט פסח שני. (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר. (ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני. (ז) שלא יאכל נא ומבשל. (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה. (ט) שלא יאכל ממנו מומר. (י) שלא יאכל ממנו תושב וישיב. (יא) שלא יאכל ממנו ערל. (יב) שלא ישבר בו עצם. (יג) שלא ישבר עצם בפסח שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שמצות-עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן, ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

א. מצות עשה לשחט את הפסח בארבעה עשר לחדש ניסן² אחר חצות³. ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה⁴. ואחד האישי ואחד האשה חביבין במצוה זו⁵.

2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר' אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים, אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין רא"י לדבר, זכר לדבר "קדשו עלי' מלחמה קומו ונעלה בצהריים, או לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמי' ו, ד). (4) שנאמר

הוא, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשב בהן מחשבתו כדברי החל. הרי נאמר בתורה: ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם. אמרו חכמים: לתן שמירה ועשייה לחקים כמשפטים. והעשייה ידועה, והיא שיעשה החקים. והשמירה - שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל, ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי לך, ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר חזיר ובשר בקלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העובדי פוכבים שהיו משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר זדים, אני בכל לב אצור פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות כלן מפלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשכיל עבודת הקרבנות העולם עומד. שבפעשית החקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא. והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם.

18) סיבה, נימוק. (19) אל יזולל בו. (20) על פי הכתוב במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם". (21) שאמר הרי זה קודש. (22) מחוייב להביא קרבן אשם. (23) שלא נתגלו טעמם. (24) אבות פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

סלקו להו הלכות מעילה בסיעפתא דשמיא

נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.

הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן: הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות פלי המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש - תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבועה פרקים. הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים. הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים. הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים. הלכות מעילה - שמונה פרקים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דָּם הַפֶּסַח¹⁸ אֶחָדוּ. וְאִם יִזְרַק דָּם הַפֶּסַח קִדְּם דָּם הַתְּמִיד - פְּשָׁרָה¹⁹.

(12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". (14) פסחים נח: "יאחר דבר (=פסח) שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל שיאחר דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. בברייתא השניה). (16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחרו – אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג – הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּזַמְנוֹ²⁰ וְהָיָה לוֹ כְּזֵית חֶמֶץ בְּרִשּׁוֹתָיו - לֹא־קָרָה²¹; וְשֵׁנָאֱמַר: לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ דָּם זָבָחִי - שְׁלֹא יִזְבַּח הַפֶּסַח וְהַחֶמֶץ קָיָם²². אֶחָד²³ הַשּׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזּוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאֶחָד הַמְקַטֵּיר אֶת הָאֲמוּרִינִי²⁴, אִם הָיָה בְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם אוֹ בְרִשּׁוֹת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׂאוּכְלִין פֶּסַח זֶה כְּזֵית חֶמֶץ בְּשַׁעַת הַקְּרָבָתוֹ - הָרִי זֶה לֹא־קָרָה, וְהַפֶּסַח פְּשָׁרָה²⁵.

(20) ש"בעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטו). (21) במשנה (שם ג.ג.): "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא-תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה – לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. (22) שם ה. (23) שם סג: (24) "אימורין נקראים הנתחים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). (25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

ו. דָּם הַפֶּסַח טֵעוֹן שְׁפִיכָה²⁶ פִּנְגָד הַיְסוּד²⁷. וְאֶחָד שְׂשׂוּפְכִים דָּמוֹ מִפְּשִׁיטִים אוֹתוֹ²⁸ וְקוֹרְעִין אֶת בְּטָנוֹ וּמוֹצִיאִין אֶת אֲמוּרִינֵי²⁹ וּמְקַטִּירִין אוֹתוֹן תְּלָבִין כָּל זָבַח וְזָבַח לְבַד³⁰. וּבַעַל הַזָּבַח נוֹטֵל פְּסָחוֹ עִם הָעוֹר שְׁלוֹ³¹ וּמְבִיא לְבֵיתוֹ לִירוּשָׁלַיִם³² וְצוֹלְהוֹ וְאוֹכְלוֹ לְעֶרְב³³.

(26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (זבחים לו.). (27) של המזבח (פסחים סד.). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28) מפשיטים את עורו מעליו. (29) משנה פסחים סד: (30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום

(שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודא ורבי יוסי שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במכסת נפשות", ולא נאמר "במכסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג.

ב. וּמִי שֶׁבָטַל מִצְוָה זוֹ בְּזוֹדוֹן וְעָבַר יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר וְלֹא הִקְרִיב, וְהוּא לֹא טָמֵא וְלֹא בְּדָרְךָ רְחוּקָה - הָרִי זֶה חַיִּב פְּרָתָה. וְאִם בָּטַלָה בְּשִׁגְגָה - פְּטוּרָה⁷.

(6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחזל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נז) וז"ל: "וכן גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב).

ג. אִין שׁוֹחֵטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא בְּעוֹרָה⁸, כְּשֵׁאֲרָה הַקְּדוּשִׁים⁹. אִף בְּשַׁעַת הַתָּר הַבְּמוֹת לֹא הָיָה מְקַרְבִּין אֶת הַפֶּסַח בְּבִמַת יָחִיד¹⁰. וְכָל הַמְקַרְבִּים אֶת הַפֶּסַח בְּבִמַת יָחִיד - לֹא־קָרָה; וְשֵׁנָאֱמַר: לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹¹ לְמַדוֹ, שְׁוֹ אוֹזְהָרָה לְשׁוֹחֵט בְּבִמַת יָחִיד אֶפְלוֹ בְּשַׁעַת הַתָּר הַבְּמוֹת.

(8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קריית ספר). (9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה ט: "אין בין במה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שאין מקריבים אותו בבמת יחיד). (11) זבחים קיד:

ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחַר חֲצוֹת¹²; וְאִם שְׁחָטוּ קִדְּם חֲצוֹת - פְּסוּלָה¹³. וְאִין שׁוֹחֵטִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁴. אַחַר שְׂמֻקְטִירִין קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים וְאַחַר שְׂמֻטִּיבִין אֶת הַנְּרוֹת¹⁵ מִתְחִלִּין לְשַׁחֵט אֶת הַפֶּסַח עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שְׁחָטוּ אַחַר חֲצוֹת¹⁶ קִדְּם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - כְּשֵׁר. וְיִהְיֶה אֶחָד מִמֶּרְס דָּם הַפֶּסַח¹⁷ עַד שְׁיִזְרַק דָּם הַתְּמִיד, וְאַחַר כֵּן יִזְרַק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. (45) פסחים שם. ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם).

יא. היו פחות מחמשים - אין שוחטין את הפסח לכתחלה⁴⁶. [ואם שחטו - פשוט⁴⁷]. ואם שחטו פלן בבת אחת⁴⁸ - פשוט⁴⁹. כיצד נשחט⁵⁰? נכנסה הפת הראשונה עד שתמלא העזרה, ונועלין דלתות העזרה ומתחילין לשחט את פסחיהן. וכל זמן שהן שוחטין ומקריבין קוראים הלויים את ההלל⁵¹. אם גמרו ההלל ועדין לא שלמה הפת מלהקריב - שונים⁵²; ואם שנו ולא שלמו להקריב - משלשין. ומעולם לא שלשו⁵³.

46) פסחים שם. שבפחות מחמשים אי אפשר שיהיו שלוש כתות. (47) בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כלול בהא דלהלן. (48) בדפוס רומי: "בבת אחת". (49) קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". (50) משנה בפסחים סד. (51) תופסתא פסחים פ"ד. (52) קוראים הלויים פעם שניה. (53) לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

יב. על פל קריאה וקריאה⁵⁴ תוקעין שלש תקיעות בחצוצרות⁵⁵: תקיעה תרועה ותקיעה⁵⁶. הואל ואין לו נסכים לתקע בשעת נסוה, תוקעין בשעת שחיטה⁵⁷.

54) של ההלל. שכתוב (דברי הימים-ב ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה'" (קריית ספר). (55) שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זביחת הפסח". (56) משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". (57) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתו".

יג. הפנהנים⁵⁸ עומדים שורות שורות ובידיהן מזרקי כסף ומזרקי זהב. שורה שפלה כסף - כסף, שורה שפלה זהב - זהב. ולא היו מערבבים, פדי שיהיה להם נוי⁵⁹. ולא היו למזרקיין שולים⁶⁰, פדי שלא יניחוהו ויקרש הדם⁶¹.

58) משנה פסחים שם. (59) שם סד: (60) שם סד. אלא שתחתיתם עגולה. (61) יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה (רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות

שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ד ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

ז. המניח אמורים³⁴ ולא הקטירן עד שלנו³⁵ ונפסלו בלינה³⁶ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא ילין חלב חגי עד בקר. ואף על פי שעבר - אינו לוקה, לפי שאין בו מעשה³⁷.

34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצות ל"ח קטז). (35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ח. (36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא-אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). (37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב).

ח. ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה³⁸ עד שיעלה עמוד השחר. במה דברים אמורים³⁹? כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת⁴⁰ קריבין ביום טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול - אין מקטירין חלבי חל⁴¹ ביום טוב.

38) פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב). (39) פסחים שם. (40) חלבי קרבנות שקרבו בשבת. (41) חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

ט. הפסח נשחט בשלש פתות⁴². שנאמר: ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל - קהל, ועדה, וישראל. ואין פותתין משלשים בני אדם בקל פת וכת⁴³.

42) משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם שחטו בבת אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא. (43) שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשאר רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל", הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם "קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות בבת אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים בני אדם להוציא מן הספק, דממה-נפשך עשו: גם בבת אחת וגם בזה אחר זה (שם סד:).

י. היו הפל חמשים⁴⁴ - נכנסים בתחלה שלשים ושוחטין, ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה, וחוזרין ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה⁴⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. חל' ארבעה עשר להיות בשבת - פמעהו בהל פך מעשהו בשבת. ורוחצין את העזרה בשבת, שאין אסור שבות במקדש⁷⁸ אפלו בדבר שאינו צריך עבודה⁷⁹. אסור שבות במקדש החר הוא⁸⁰.

(77 פסחים שם. 78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה.) שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמא יבוא להשוות גומות. ואסרו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י', שהעזרה היתה מרוצפת) שמא יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג.) (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים חולקים עליו (כסף-משנה).

יז. אין פל אחד ואחד מולף את פסחו לביתו בשבת⁸¹. אלא פת הראשונה יוצאין בפסחיהם ויושבין בהר הבית, והשניה יוצאין בפסחיהם ויושבין בחיל⁸², והשלישית עומדין⁸³ במקומן בעזרה. ושהים הפל עד מוצאי שבת, והולף פל אחד בפסחו לביתו⁸⁴.

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית (עירובין קא.) - כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג.) (83) כן לשון המשנה שם: "והשלישית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות - זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו' (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה למעלה הלכה ו').

יח. שחיטת הפסח וזריקת דמו ומחוי קרביו⁸⁵ והקטר חלבי⁸⁶ - דוחין את השבת⁸⁷; שאי אפשר לעשותן קדם השבת, שהרי קבוע לו זמן, שנאמר: במועד⁸⁸. אבל הרבנות⁸⁹ והבאתו⁹⁰ מחוץ לתחום⁹¹ וחתוכת זבלתו⁹² בכלי⁹³ - אינן דוחין את השבת; שהרי אפשר לעשותן קדם השבת. ואם זכול לחתך זבלתו בידו⁹⁴ בשבת - חותף⁹⁵. ואם היתה יבשה - חותכה אפלו בכלי⁹⁶. שאין שבות במקדש פל⁹⁷. וכן צליתו והדחת קרביו - אינן דוחין את השבת; שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת⁹⁸.

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירם במוצאי שבת - אין ממתנים להם עד שתחשוך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו:): "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב (במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד

שקרש: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי בר טבילה והזאה הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפיקה. וראה למעלה הלכה ד והערה טז.

יד. שחט השוחט⁹² וקבל הפהין⁹³, נוטנו לחברו וחברו לחברו, פדי שיתעסקו רבים במצוה⁹⁴, עד שיגיע הדם אצל פהן הקרוב למזבח, שופכו שפיקה אחת פנגד הסוד⁹⁵, ומקבל מזק אחד מלא ואחר פך מחזיר את הריקן⁹⁶. ותולין ומפשיטין את פלו⁹⁷, וקורעו⁹⁸ וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש⁹⁹, ומוציא את האמורין⁷⁰ ונותן בכלי⁷¹ ומולחן⁷² ומקטיין הפהין⁷³ על גבי המזבח. וכיצד תולין⁷⁴ ומפשיטין? מסמרות של ברזל היו קבועין בפתלים ובעמודים, שבהן תולין ומפשיטין. וכל מי שלא מצא מקום לתלות - מקלות דקים וחלקים⁷⁵ היו שם, מניח על פתפו ועל פתף חברו ותולה ומפשיט.

(62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בור (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה למעלה הלכה ו'. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם ב"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה - הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בכס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו'. (69) בפסחים סח. "מאי מחוי קרביו, רב הונא אומר שמגבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה). רב חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי שדוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". (70) ראה למעלה הלכה ו'. (71) משנה שם סד: (72) כמו שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זר פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד). (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ (שם).

טו. שלמו מלהקריב, פותחין דלתות העזרה ויוצאת פת הראשונה ונכנסה שניה. יצאת שניה, ונכנסה שלישית. פמעשה ראשונה פך מעשה שניה ושלישית. שלמה פת שלישית ויצאת, ורוחצים את העזרה⁷⁶.

(76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) – כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). 104) שם סו: 105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בכבוד שורך, ולא תגוז בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. 106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה הי"ח). 107) לבו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). 108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. 109) פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם.

כ. הַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בְעַל מוֹם או טְרָפָה - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט אַחֵר, בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשָׁפֵת. אֶפְלוּ מֵאָה זֶה אַחֵר זֶה שׁוֹחֵט וְהוּלָךְ, עַד שֶׁיִּכְשַׁר אֶחָד¹¹⁰ או עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף. וַיִּדְחָה לְשָׁנִי, שֶׁהָרִי אָנוֹס הוּא¹¹¹.

110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים (כסף-משנה). 111) [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנבלויגן: הרי הויד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

פָּרֶק שְׁנַיִ

1) יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנוייו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

א. אֵין שׁוֹחֵטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלָא לְמִנְיָוִי². שְׁנֹאֲמַר: תִּכְסּוּ עַל הַשֶּׁה³ - מְלַמֵּד, שֶׁמִּתְמַנִּים עָלָיו כְּשֶׁהוּא חִי⁴. וְאֵלוּ הַמִּתְמַנִּים עַל הַפֶּסַח הֵם הַנִּקְרָאִים בְּגִי חֲבוּרָה⁵.

2) לשם בני החבורה שנמנו עליו כשהוא חי, ולא לשם בני חבורה אחרת (פסחים סא). וראה להלן הי"ה אם עבר ושחטו. 3) וגם כתוב (שם) "במכסת נפשות", ותכוסו ובמכסת הם לשון מנין, כמו שכתוב (ויקרא כז, כג) "את מכסת הערכך" (רש"י פסחים, שם). 4) כן למדו במכילתא שם מן הפסוק הזה שמדובר בשה חי. ובמכילתא דרשב"י: "נאמר כאן שה, ונאמר להלן שה. מה שה האמור להלן – שה חי ולא שה שחוט, אף שה האמור כאן – שה חי ולא שחוט". וב"לקוט מעין גנים" כת"י: "ונאמר להלן (משור עד חמור עד) שה חיים (שמות כב, יג), מה שה האמור להלן חי וכו'" (תורה שלמה' שם אות קיד). 5) שם סא, א. ובעוד כמה מקומות.

ב. יְחִיד שֶׁשָּׁחַט אֶת הַפֶּסַח לְעַצְמוֹ - כָּשֵׁר. וְהוּא שְׁיִהְיֶה רְאוּי לְאָכְלוֹ אֶת כָּלוֹ. וּמִשְׁתַּדְּלִין לְשֵׁלֵא יִשְׁחַט לְכַתְחֵלָה עַל יְחִיד⁸, שְׁנֹאֲמַר: יַעֲשׂוּ אֹתוֹ⁹.

6) בפסחים צא, א – נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, ופסק כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד רבי יהודה) ש"יחיד ויכול לאכול, שוחטין עליו", לפי שנאמר (שמות יב, ד): "איש לפי

ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". 89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג: , ובפיה"ח מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) – לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). 90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). 91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל־שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). 92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקברה, ראה להלן. 93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גוזז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) – יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד הערה ס בשם צפנת-פננת. 94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). 95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). 96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח:): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור", וכ"ח דאמר" בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. 97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. 98) פסחים סה:

יט. שִׁכַּח וְלֹא הִבִּיא סִכִּין - לֹא יִבְיָאָה בְּשָׁפֵת⁹⁹; אֲלֵא נִוְתְּנָה בֵּין קַרְנֵי הַכֶּבֶשׂ או בְּצַמְרֵוֹ¹⁰⁰ וּמִכִּישׁוֹ עַד שֶׁמִּבְיָאוּ לְעִזְרָה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחַמֵּר בְּשָׁפֵת¹⁰¹ - מְחַמֵּר כְּלֹאֲחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְּנֵי הַמִּצְוָה מִתְרַ¹⁰³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁלֵּא הִקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ עֲדִין¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר 'זֶה פֶּסַח'; אֲבָל אִם הִקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיָא סִכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד בְּקִדְשִׁים¹⁰⁵. וּמִפְּנֵי מָה הַתִּירוֹ לְהִקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ בְּשָׁפֵת? ¹⁰⁶ הוּאֵיל וְקָבֹעַ לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתְרַ לְהִקְדִּישׁוֹ בְּשָׁפֵת. וְכֵן מִקְדִּישׁ אֲדָם חֲגִיגְתוֹ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁰⁹.

99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. סו: 100) בגמ' (שם סו). "אמר, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קניו". 101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגו', והוא מחמר אחריה (שבת קג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א"ב). 102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. 103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחזן למקדש הוא, וכל שבות אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן שוחטים עליהם את הפסח, כשאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית, שהרי יביאו את הפסח לידי פסול, אלא אפילו ישנם בחבורה מאה בני אדם, שאין חשש שיביאו את הפסח לידי פסול, שבוודאי יאכלו אותו - בכל זאת אין שוחטים עליהם, כיון שאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית.

ד. אין עושים חבורה נשים ועבדים או קטנים ועבדים¹⁵, מפני שלא תהיה קלות ראש פיגיהן¹⁶. אבל עושים חבורה פלה נשים, אפלו בפסח שני¹⁷, או פלה עבדים¹⁸. ושוחטין על הקטנים שהיהו מקלל בני החבורה¹⁹, לא שתהיה חבורה פלה קטנים, שאינן בני דעת²⁰. וכן²¹ אין עושים חבורה פלה חולים או זקנים או אוננים²², אף על פי שהן יכולין לאכל²³; הואיל ואכילתם מעוטה²⁴, שמה שאינן שוחטין על חבורה זו - פשר²⁵. וכן אין עושים חבורה פלה גרים²⁶, שמה דקרקו בו²⁷ וביאורו לידי פסול. ואם שחטו עליהן - פשר²⁸.

(15) משנה וגמ' שם. (16) וקלות ראש מביאה לידי ערוה (אבות פ"ג מ"ג, ופ"ב מהל' דעות ה"ז). ובגמרא שם: "נשים ועבדים משום תפלות (עבירה, רש"י), קטנים ועבדים משום פריצותא" (דמשכב זכור, רש"י). (17) שחל בחול, אבל אם חל בשבת - אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שפסח שני להם רשות ואינו דוחה את השבת (להלן פ"ה ה"ח). והנה בברייתא (פסחים צא): נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי: לפי רבי יהודה "אשה בראשון (= פסח ראשון) שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני (= פסח שני) עושים אותה טפילה לאחיים". ולרבי יוסי "אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון". ולפי דעת רבינו מדובר שם כשחל י"ד בשבת. אבל אם חל בחול, גם לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה, ופסק רבינו הלכה כרבי יהודה (קריית ספר' להלן פ"ה, וראה בכסף-משנה ולחם-משנה שם). (ויתכן גם כי רבי יהודה סובר שגם בחול אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורבינו פסק כרבי אלעזר (שם), שאמר שאינו דוחה שבת, הרי שבחול שוחטין עליה. וזה תלוי בפלוגתא שנחלקו בה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בראש השנה לג, א - שלדעת רבי יהודה נשים אין סומכות - רשות, שנאמר "דבר אל בני ישראל - בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות", וכמו כן לענין פסח שני, שנאמר חטאו ישא האיש ההוא, איש ולא אשה (פסחים שם, דברי רבי יהודה), אבל לדעת רבי יוסי ורבי שמעון שנשים סומכות - רשות, והלכה כוותיהו (כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' ציצית ה"ט, וראה ביאור הגר"א לאו"ח סי' יז ס"ק ד) - כמו כן נשים מקריבות פסח שני - רשות ושוחטין עליהן בפני עצמן. וזוהי כוונת רבי אלעזר שם שאמר "בשני רשות", כלומר מותר לה להקריב פסח שני בחול, "ובראשון חובה ודוחה את השבת", אבל השני אינו דוחה, כנ"ל. ועי' 'אור שמח'. (18) שהעבד שווה לאשה במצוות (כסף-משנה). (19) ראה למעלה ה"ג. (20) וביאורו לידי נותר ('אור גדול' על משניות פסחים פ"ח מ"ז). (21) משנה, שם

אכלו", הרי שיחיד ויכול לאכול, מותר לשחוט לו את הפסח. (7) בברייתא שם: "יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול - אין שוחטין עליהן", וב'ספרי' פ' ראה (דברים טז, ה) "רבי יוסי אומר, פעמים שהוא אחד ושוחטים אותו עליו, ופעמים שהם עשרה ואין שוחטים אותו עליהם כו' עשרה ואינן יכולים לאכול אין שוחטין אותו עליהן, שלא יביאו את הפסח לידי פסול". הרי שמדובר באכילת כולו. ורש"י שם פירש: "יחיד ויכול לאכול כזית". (8) פסחים צה, א: "ורבנן, האי יעשו אותו (הנאמר במדבר ט, יב לענין פסח שני) מאי עבדי ליה, מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן (= שכל מה שאפשר להשתדל שלא לשחוט על היחיד - משתדלים)". וסובר רבינו שסוגיא זו היא לפי דברי רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, ואף-על-פי-כן יש להשתדל עד כמה שאפשר, שלא לשחוט על היחיד. שאילו לרבי יהודה הסובר שאין שוחטין על היחיד, אין צורך לפסוק זה, שהרי כבר למד כן מן הפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", וגם שייך לומר "כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן", שהרי זהו מצד הדין. ולפי"ז למדו פסח ראשון מפסח שני, שכשם שפסח שני אין שוחטין לכתחילה ביחיד, כן הדין בפסח ראשון, וכן כתבו ה'תוספות' שם ד"ה מיבעי, וראה בכסף-משנה. (וכן נראה ביומא נא. שאף למאן-דאמר שפסח ראשון אין שוחטין על היחיד - פסח שני שוחטין על היחיד, הרי שהפסוק "יעשו אותו" אינו אלא לכתחילה. וצריך לומר שזוהי מצוה שאינה על גופו, ראה שם צה). (9) שני פסוקים נאמרו בלשון זו: א', בפסח ראשון, שמות יב, מז: "כל עדת ישראל יעשו אותו", וב' בפסח שני, במדבר ט, יב: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו". ולפי הסוגיא בפסחים צה, א שנוכרה למעלה - הכוונה לפסוק השני, ועי' בכסף-משנה מה שכתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו.

ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכל¹⁰. הנה אחד מבני חבורה קטן¹¹ או זקן או חולה: אם יכול לאכל פזית - שוחטין עליו¹², ואם לאו - אין שוחטין עליו¹³; שנאמר: איש לפי אכלו - עד שהיה ראוי לאכל. אפלו חבורה של מאה ואין פל אחד מהן יכול לאכל פזית - אין שוחטין עליהן¹⁴.

(10) משנה, פסחים סא, א. והיינו: כזית, דלהלן. (11) סוכה מב, ב: "יכול (קטן) לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות יב, ד) איש לפי אכלו", ואף-על-פי שקטן אינו בכלל "איש" - הוא בכלל "במכסת נפשות" (מכילתא דרשב"י). וראה גם במכילתא (שמות פ' בא) המובאת להלן בסמוך. (12) משנה, פסחים צא, א. (13) מכילתא, שמות פ' בא: "ת"ל איש לפי אכלו, יצאו החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית, שאין שוחטין עליהן". ואם "שחטו למי שיכול לאכול, ולמי שאינו יכול לאכול וכו' כשר" (להלן ה"ה). (14) פסחים, שם. ו"אפילו" זה, כן הוא פירושו: אם החבורה קטנה, בוודאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יש מִחֻשְׁבֵּת עֲרָלִים בְּזִרְיָקָה⁴⁰. שֶׁחֲטוּ לְאוֹכְלֵי לֶזְרֶק דָּמּוּ שְׁלֵא לְאוֹכְלֵיו⁴¹ - הַפֶּסַח בְּשֵׁרִישׁ⁴², וְאִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ⁴³, לְפִי שְׁאִין מִחֻשְׁבֵּת אוֹכְלִים בְּזִרְיָקָה⁴⁴.

37) פסחים סא, ב - כרב חסדא שפירש שם בכרייתא, כדלהלן: נאמר בתורה (שמות, שם) "כל ערל לא יאכל בו", "וכל ערל" משמע כולה ערלה (= שכולם ערלים), אבל מקצתה (= שיש בהם גם מולים וגם ערלים) - לא פסלה, ושוב נאמר שם (יב, מג) "זאת חוקת הפסח", ללמדנו שאין הדברים אמורים אלא בשחיטה, אבל בזריקה פוסלת גם מקצת ערלה. ואף-על-פי שרב אשי בתרא (= מן האחרונים) סובר ש"וכל ערל" משמע אפילו מקצת ערלה, והכתוב השני "זאת חוקת הפסח" בא ללמד שדוקאו "כולה ערלה" בין בשחיטה בין בזריקה - אין הלכה כרב אשי, אע"פ שכלל הוא "הלכה כבתרא", משום שכבר נחלקו רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין עה, א - בכעין זה שרבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הוא נפש כל שהוא, וחכמים סוברים "כל הנפש", ופסק רבינו (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) כרבנן. וכמו כן כאן "וכל ערל", היינו כולה ערלה (לחם-משנה). 38) פסחים שם, לרב חסדא: "ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול (חושב לאכול את הקרבן לאחר זמן אכילתו) אלא בזריקה", ומפרש רש"י שלא מקיים פיגול אלא בזריקה וכו' כהרצאת כשר, כך הרצאת פסול. 39) על-מנת שיתכפרו. 40) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן (שם, כרב חסדא). 41) זקנים או חולים. 42) בכרייתא, שם עה, ב - לפי נוסחת כתי"ב ב'ידקדוקי סופרים' שם, וכן הוא בר"ח. וכן היה גם לפני ה'תוספות' למעלה סא, א - ד"ה שחטו, עיי"ש. וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ה דפסחים ה"ב. 43) כן הנוסחא גם בכת"י תימן ובדפוס רומי. וכן הביא ה'מאירי' בפסחים סא, א (נד ע"ד מדפי הספר) בשם רבינו (וראה בהגהות 'טורי אבן', וב'אור שמח' וב'חזון איש'). ואע"פ שבכרייתא שם מפורש: "אדם יוצא בו ידי חובתו", נראה שלפי רבינו היתה הנוסחא שם "ואין אדם יוצא וכו'", וכן נראה מלשון הכרייתא שם: "הפסח עצמו כשר ואדם יוצא וכו'". ואינו מובן: אם כשר הוא - בוודאי שיוצאים בו, ומה בא להשיענו? אלא על-כרחך שהנוסחא: "ואין אדם יוצא וכו'". וכעין זה מצינו בזבחים מו, ב - בחטאת ששחטה לשם חולין, שכשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה, וכמו כן כל הזבחים שנובחו שלא לשמן - כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב.). 44) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אין זה פוסל את הקרבן. ומפרש רש"י (פסחים, שם) שהפסוק "איש לפי אכלו תכוסו" (שולמדים ממנו שלא לאוכליו פסול) נאמר בשחיטה. כמו שאמרנו (פסחים סא). "רבי אומר, "תכוסו" לשון סורסי הוא, כאדם שאומר לחבירו כוס לי (שחוט לי) טלה זה". וראה עוד בזבחים ד, א.

צא, א. 22) מי שמת לו אחד משבעת הקרובים - ביום המיתה הוא אונן. והוא שמת לאחר חצות, שכבר חלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, אבל אם מת קודם חצות היום הוא נדחה לפסח שני, כמבואר בפסחים צח, א. וראה להלן פ"ו ה"ט. 23) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בערב (להלן פ"ו ה"ט). 24) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וכמו כן האונן, שמה לא יאכל דבר לגודל אבילותו (רבינו בפירוש המשניות, שם). 25) שהרי יכולים לאכול כזית. וכן הוא במשנה, שם: "לפיכך אם אירע בהן פסול, פטורין מלעשות פסח שני". "רוצה לומר, אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם, ואע"פ שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם, ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת, שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורין הן מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויים לעשות פסח". וראה ב'אור גדול' על משניות שם, שמפרש כי זה מוסב גם על חבורה של קטנים, ודלא כה'תוספות יום-טוב'. 26) שם צא, ב. 27) משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם (רש"י שם). ובכתי' תימן: "שמה לא ידקדקו", וכן בדפוס וויניציאה, והוא על-פי ה'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "אין עושין חבורה של גרים, מתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין בו והם מביאין אותו לידי פסול". ועי' ב'תוספות' שם ד"ה שמה. 28) נלמד מחולים וזקנים שלמעלה (ה'ה' המוריה).

ה. שֶׁחֲטוּ²⁹ שְׁלֵא לְמַנְוִייוּ³⁰ או לְמִי שְׁאִין פֶּל אֶחָד מֵהֵן יָכוֹל לְאָכַל בְּזִית³¹ או שֶׁשֶׁחֲטוּ לְעֲרָלִים³² או לְטַמְאִים³³ - פֶּסוּל³⁴. שֶׁחֲטוּ לְמִי שֶׁיָּכוֹל לְאָכַל וְלְמִי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְאָכַל בְּזִית, לְמַנְוִייוּ וְשְׁלֵא לְמַנְוִייוּ, לְמִלִּים³⁵ וְלְעֲרָלִים, לְטְהוּרִים וְלְטַמְאִים - בְּשֵׁרִישׁ³⁶; שְׁאֵלוּ הָרְאוּיִין לוֹ אוֹכְלִין בְּהִלְכָה, וְהָאֲחֵרִים פְּאֵלוּ לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם.

29) משנה, פסחים סא, א. 30) בכרייתא, שם: יכול שחטו שלא למנוייו, יהא כעובר על המצוה וכשר, ת"ל במכסת תכוסו, שנה עליו הכתוב לעכב. 31) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית (ראה למעלה ה"ב), או כגון שהיו חולים או זקנים שאינם יכולים לאכול כזית. והיינו "שלא לאוכליו" שבמשנה, שם. ובגמ' שם: אשכחן שלא למנויו, שלא לאוכליו מנא לן (שהוא פסול). אמר קרא (מות יב, ד) "איש לפי אכלו תכוסו" איתקש אוכלין למנויין. 32) ישראלים שלא נימולו, שאסורים לאכול הפסח, כמו שנאמר (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". וראה להלן פ"ט ה"ח שערל שאכל כזית מבשר הפסח - לוקה. 33) שאסורים בפסח ונדחים לפסח שני, כמו שנאמר (במדבר ט, ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". 34) משנה, שם. 35) ישראלים שנימולו. 36) שם. וראה להלן.

ו. שֶׁחֲטוּ לְמוֹלִים וְזָרַק הֶדֶם לְשֵׁם מוֹלִים וְעֲרָלִים - פֶּסוּל³⁷; שֶׁהֲזִיקָה חֲמוּרָה, שְׁהִיא עֶקֶר הַקֶּרְבָּן³⁸. שֶׁחֲטוּ לְמוֹלִים שֶׁיִּתְּכַפְּרוּ³⁹ בוֹ עֲרָלִים - פֶּסוּל; שֶׁהָיָה

ז. מִי⁴⁵ שֶׁהוּא בְּרִיא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְחוּלָה בְּשַׁעַת זִרְיָקָה, או חוּלָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁴⁶ וּבְרִיא בְּשַׁעַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּמִמְנָה עֲצְמוּ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים⁷³, וְהִמְמָנָה עֲצְמוּ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים⁷⁴ - אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלְא מִן הַנְּשָׁחַט רִאשׁוֹן⁷⁵.

(62) משנה, שם פז, א. (63) שכבר נשאה ואינה נחפזת ללכת לבית אביה (גמרא, שם). (64) ולא ביררה לעצמה בשעת שחיטה מאיזה קרבן רצונה לאכול ('תוספות' שם, ד"ה האשה). (65) אף ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, מכיון שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. וכן פירש ה'מאירי' שם את דברי המשנה "האשה בזמן שהיא בבית בעלה ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה, תאכל משל בעלה", שמדובר גם ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, ובאופן שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. ודברי הסיפא "הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו' תאכל במקום שהיא רוצה", היינו שכבר עבר הרגל הראשון הסמוך לנישואיה, ופסח זה הוא מן הרגלים שלאחר הרגל הראשון, אלא שהיא נחפזת ללכת לבית אביה, ולפיכך תאכל מאיזה שתרצה, ובגמ' מקשים על הרישא של המשנה שברגל הראשון אוכלת משל בעלה, ובברייתא מפורש שברגל הראשון אוכלת משל אביה, ומתרתת הגמ': לא קשיא, כאן (בברייתא) ברדופה (נחפזת) לילך (לבית אביה, משום כך אוכלת משל אביה), כאן (ברישא של המשנה) בשאינה רדופה (אינה נחפזת ללכת לבית אביה, משום כך אף ברגל הראשון תאכל משל בעלה, והסיפא של המשנה מיירי כמו הסיפא של הברייתא ברגלים אחרים שאינם סמוכים לנישואיה, והיא נחפזת ללכת לבית אביה, לכן תאכל מאיזה שתרצה). נמצא שיש שלשה דינים: א) אינה נחפזת - תאכל בבית בעלה, גם ברגל הראשון הסמוך לנישואין. והיינו רישא דמתניתין, כנ"ל. ב) נחפזת וברגל ראשון - תאכל משל אביה, והיינו רישא דברייתא. ג) נחפזת ובשאר הרגלים - תאכל מאיזה שתרצה, והיינו סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. והוסיף שם ה'מאירי' "שכן נראה לנו בה דעת גדולי המחברים (= הרמב"ם)". ולפי כל הנ"ל, לא השמיט רבינו שום דין מן המשנה, ומסתלקת קושיית הכסף-משנה. (66) רישא דברייתא, שם. (67) ברגלים שאינם סמוכים לנישואיה, אבל היא נחפזת ללכת לבית אביה. (68) סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. (69) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה דעתה אחר-כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל אביה, לפי ש"אין ברייה" בענין של תורה (גמרא, שם), וראה להלן בהערה סט. (70) שני אפטרופסין, וכל אחד מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום. אפטרופוס הוא בלשון יוון 'אבי ילדים' ('ערוך'). (71) משנה, שם. ובגמרא שם פח, א - הקשו: "שמעת מינה, יש ביררה?" (כלומר, על ידי רצונו מתברר שפסח זה הוא שלו), ומתוך רבי זירא: "שה לבית מכל-מקום". (כלומר, מאחר שהיתום הוא קטן, הרי הוא אצל אפטרופוס כבני הבית, וכבר אמרו (שם פח.) ששוחט אדם על בניו הקטנים שלא מדעתן" ('מאירי'). וכן הוא בפירוש ר"ח שם "שה לבית מכל-מקום, בין מדעתו בין בעל-כרחו. תניא נמי הכי (וכן גם בכת"י מינכן, אבל בגמרא שלפנינו: "תנו רבנן") שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' בין מדעתן בין שלא מדעתן". והוסיף ה'מאירי'

זְרִיקָה - אֵין שׁוֹחֲטִין⁴⁷ וְזוֹרְקִין עֲלֵיו⁴⁸, עַד שְׁיִהְיֶה בְּרִיא מְשַׁעַת שְׁחִטָּה עַד שְׁעַת זְרִיקָה⁴⁹.

(45) ברייתא, שם עח, ב. (46) שאינו יכול לאכול כזית מן הפסח (תוספתא, פסחים פ"ו). (47) כלומר, אם היה חולה בשעת שחיטה. (48) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה. (49) בתוספתא, שם: "בשעת שחיטה ובשעת זריקת דם".

ח. שׁוֹחֵט אָדָם⁵⁰ עַל יְדֵי⁵¹ בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים⁵² וְעַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנֻעִים⁵³ בֵּין מְדַעְתָּן בֵּין שְׁלֵא מְדַעְתָּן⁵⁴; אֶבֶל אֵינוֹ שׁוֹחֵט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים⁵⁵ וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים⁵⁶ וְלֹא עַל יְדֵי אֲשֵׁתוֹ⁵⁷ אֶלְא מְדַעְתָּן. וְאִם שָׁתְקוּ וְלֹא מִחוּ - הֲרֵי זֶה מְדַעְתָּן⁵⁸.

(50) פסחים פח, א. (51) בשביל. (52) שמוטל עליו לחנוך (רש"י שם). (53) מפני שסומכין עליו, ועל כרחם ימשכו אחריו (רש"י שם). (54) בעל כרחו. כמו שכתוב (שמות יב, ג) "ויקחו להם וכו' שה לבית". משמע שבעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך לדעתם, שהרי אינם יכולין למחות (פסחים, שם). (55) אפי' אם סמוכין על שולחן אביהם, משום שיש בידם למחות ('תוספות' שם ד"ה ע"י). (56) אף כי שפחה עברית אינה יכולה להיות כזאם בקטנותה, שהרי היא יוצאת לחפשי בהבאת סימני גדלות - אין שוחטין בשבילה אלא מדעתה, כיון שאין עליו לחנוכה יכולה למחות (רש"י שם). (57) משום שגם היא יכולה למחות, שהרי קיימא-לן (גיטין עז:): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוונת ואיני עושה לצרכך (רש"י, שם). (58) פסחים, שם.

ט. שְׁחַט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים וְעַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנֻעִים, וְהָלְכוּ וְשָׁחֲטוּ הֵן לְעֲצָמָן - יוֹצְאִין בְּשָׁל רִבְזָן⁵⁹.

(59) ואין יוצאין בשל עצמן (פסחים, שם).

י. שְׁחַט עַל יְדֵי אֲשֵׁתוֹ וּבְנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים, וְשָׁחֲטוּ הֵן לְעֲצָמָן⁶⁰ - אֵין לָהּ מִחוּי גְּדוֹל מְזָה, וְאֵינָן יוֹצְאִין אֶלְא בְּשָׁל עֲצָמָן⁶¹.

(60) אף כי לא מיחו בפירושו. (61) פסחים, שם.

יא. הָאִשָּׁה⁶² שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ⁶³ שְׁחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ⁶⁴ - תֹּאכֵל מִשָּׁל בַּעְלָהּ⁶⁵. הֵיחָה נְחִפְזָה לְלַכֵּת לְבֵית אֲבִיהָ בְּרִגְלֵי הָרִאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְנִשְׁוֹאֶיהָ כְּדָרָף כָּל הַבְּנוֹת, וְשָׁחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ - תֹּאכֵל מִשָּׁל אֲבִיהָ⁶⁶. מִכָּאן וְאֵילָף⁶⁷ - תֹּאכֵל מִמְּקוֹם שֶׁהִיא רֹצֵה⁶⁸. וְהוּא שֶׁתְּבָרַר לָהּ מִקוֹם שֶׁתְּרָצָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתָה⁶⁹. וְכֵן יָתוּם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אֶפְטְרוֹפְסִין⁷⁰ - יֹאכֵל מִמְּקוֹם שֶׁהוּא רֹצֵה⁷¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּתוֹם קָטָן; אֶבֶל גְּדוֹל⁷² - נַעֲשֶׂה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) במשנה (פסחים פז). תנן: "מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, לא יאכל משל רבו", ובגמרא (פח). מקשה: "משל רבו הוא דלא יאכל, אבל משל עצמו יאכל, והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו?" ומתרת הגמרא: "לא קשיא, כאן במשנה ראשונה, וכאן במשנה אחרונה, דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה. ב"ש אומרים: תקנתם את רבו (שאינו מפסיד כלום מהראוי לו - רש"י) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין (שצד החירות שבעבד אסור בשפחה), לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד (ובת חורין אסורה לעבד), יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה וכו', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכתב שטר על חצי דמיו", ומפרש רבינו, שהמשנה שנראה בה שהוא אוכל משל עצמו היא כמשנה ראשונה שתיקנו שעובד אצל עצמו יום אחד ואצל רבו יום אחד, תיקנו גם שיצא ידי חובת פסח ע"י שיאכל משל עצמו. והברייתא שמפורש בה שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, היא כמשנה אחרונה (שהלכה כמותה - פ"ח מהל' עבדים ה"ז) שביטלו את התקנה שיאכל משל עצמו כדי שזה לא יהיה גורם לעיכוב שחרורו, שאומרים לו לאדון מהו ושחרר אותו כדי שלא ינעו מן המצוה (כסף-משנה בשם רבינו אברהם, בנו של רבינו). וכעין זה כתב רבנו בעצמו בפיה"מ: "ואמרו לא יאכל משל רבו, וכמו כן לא יאכל משל עצמו, לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד (שהרי כופין אותו לשחררו), ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין, ומה שאמר כאן (במשנה) לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו, זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן-חורין".

יד. עד פמה נמנים⁸² על הפסח? עד שיהיה בו פזית לכל אחד ואחד⁸³. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט⁸⁴. פיון ששחט אינו יכול למשך את ידו, שהרי נשחט עליו⁸⁵. נמנו עליו וחרזו אחרים ונמנו עליו: ראשונים, שיש להם פזית - אוכלים, ופסוורים מעשות פסח שני; ואחרונים, שרבו עד שלא נמצא בו פזית לכל אחד - אינן אוכלין, וחרזים לעשות פסח שני⁸⁶.

82) כמה אנשים אפשר למנות עליו. 83) משנה, פסחים פט, א. 84) משנה, שם: "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר (מושכין ידיהן) עד שיזרוק את הדם", ופסק כחכמים. 85) בגמרא שם למדו כן ממה שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית מהיות משה - מחיותיה דשה". כלומר: אם באו לימעט ולימשך - מהיות משה, יתמעטו בעוד השה החי (רש"י שם). 86) ברייתא, שם עח, ב. אבל אם נמנו כאחת ואין לכל אחד ואחד - אין אוכלין (כל בני החבורה) (תוספתא פסחים פ"ז).

טו. הממנה⁸⁷ אחרים עמו על חלקו ולא ידעו בהן בני החבורה - הרי בני החבורה רשאים לתן לו חלקו אחר שיצלה⁸⁸ בעת האכילה⁸⁹, ובני החבורה אוכלין

שם: "ולא תירצו בזה מאי רוצה בשעת שחיטה, שמאחר שהוא קטן אין רצונו רצון". ולפי"ז מה שאמרו "יאכל במקום שהוא רוצה", אין זה משום שעל-ידי שרוצה הוברר הדבר שזהו הפסח שלו, שהרי "אין ברירה", ועוד שאין רצונו של הקטן רצון, אלא הרי הוא כנמנה על שני פסחים כאחד, שעל-פי הדין אינו אוכל אלא מן הראשון כדלהלן, ואעפ"כ הקילו בו להתיר לו לאכול במקום שהוא רוצה מאחר שהוא קטן. 72) שאין שוחטים עליו שלא מדעתו (ראה למעלה ה"ח). וכיון ששניהם הודיעו לו הרי הוא כנמנה על שני פסחים כדלהלן. 73) 'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"א. 74) לאכול משניהם. 75) 'ירושלמי' שם, וה"ב: "תני ר' חייא, הנמנה על שני פסחים כאחת, אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון". ומה שמפורש בבבלי (פסחים פח): שאין נמנין על שני פסחים כאחד, ואם נשחטו עליו לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני (ראה להלן פ"ג ה"א) - אין זה סותר לדברי 'ירושלמי', כי שם בבבלי מדובר שמתכוון לאכול רק מאחד מהם, מאיזה שירצה בשעת האכילה, ולפי ש"אין ברירה", לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני, אבל ב'ירושלמי' מדובר שבדעתו לאכול משניהם גם מזה וגם מזה, ולכן יאכל רק מן הראשון ('בית זבול' ח"א סי' כג אות ג).

יב. עבד⁷⁶ של שני שתפין⁷⁷: בזמן שמקפידין זה על זה שלא יגבנו⁷⁸ - לא יאכל משל שניהן; ואם אינן מקפידין - ממקום שירצה יאכל⁷⁹.

76) כנעני, שהוא חייב במצוות כאשה (ראה פ"א ה"א, ולמעלה ה"ד) ורבו שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח. 77) ושניהם ישחטו עליו כל אחד ואחד בנפרד. 78) בפסחים פז, א - תנן: "עבד של שני שותפין, לא יאכל משל שניהם". ומקשה הגמרא מן הברייתא, דתניא: "עבד של שני שותפין, רצה מזה אוכל, רצה מזה אוכל", ומתרת שדברי המשנה הם כשמקפידים הבעלים זה על זה. ומפרש רש"י שאינם רוצים להנות אחד מן השני, ואם העבד אוכל מאחד הקרבנות האלו, הרי שמחצית העבד השייך לבעל השני נהנה מן הבעל הראשון. ורבינו מפרש, שקפדי זה על זה "שלא יגבנו", שכל אחד חושש שאם העבד יאכל משל השני ימשוך אליו עי"ז את לב העבד ויגבנו (כסף-משה). ובכתי' תימן, בכתי' אברבנאל ובדפוס ווינציאה, חסרות המלים "שלא יגבנו". 79) אף כי לא בירר בשעת שחיטה, שהרי בעל העבד שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח.

יג. מי שחציו עבד וחרזו בן חורין⁸⁰ - לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו⁸¹, עד שיעשה פלו בן חורין.

80) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם, או אם היה לו אדון אחד וקיבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחציו בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על-ידי שטר, הרי זה אינו כלום, לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה, וזהו בשטר" (רבינו בפיה"מ גיטין מא. וראה בפ"ח מהל' עבדים ה"ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּטוּר מַלְעֵשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי¹⁰. וְכֵן הֵדִין בְּאֹמֶר לְעֶבְדִּי¹¹: יָא וְשָׁחֹט עָלַי, וְקָבַע לוֹ, וְשִׁכַּח הַעֲבָד מִה אָמַר לוֹ רַבּוֹ. וְהוּא שָׁתָּן לוֹ רוּעָה שֶׁל רַבּוֹ גְּדִי וְטָלָה וַיֹּאמֶר לוֹ: שָׁחֹט שְׁנִיָּהּ, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁחֹט כְּמוֹ שְׂאֵמֶר לְךָ רַבְּךָ, וְהָרִי אֶחָד מִהֶן שֶׁלֶּךָ עַל מִנְתְּ שֵׁלָא יִהְיֶה לְרַבְּךָ בּוֹ כְּלוּם¹². אִם עָשָׂה הַרוּעָה כֵּן, אַחַר כֵּן יִהְיֶה אֲפָשֶׁר לְעֶבֶד לְהִתְנַחֵם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ¹³.

(5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששכח קודם שזורק הדם ובין ששכח אחר שזורק הדם. (6) שהרי אינו יודע איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנויו. (7) שבשעת הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא מימרא של אביי: "שכח (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים של ר' נתן (פסחים עח:): שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן. (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה. (10) משנה שם ומימרא של אביי בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני - ששכח אחר זריקה דבעידנא (בשעה) דאיזריק דם הוה חזי לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח אחר אם יש עוד שהות בי"ד בניסן. (11) כלומר, עבד כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני קנה רבו (גמרא שם). וכוונת רבינו שאמר לו בלשון המועיל שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה הפסח. (13) ששוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי.

ג. פְּגִי חֲבוּרָה שְׂאֵמֶרוּ לְאַחַד: יָא וְשָׁחֹט לְנוּ אֶת הַפֶּסַח, וְאָמַר הוּא לְהֵן: וְאַתֶּם שְׁחֹטוּ עָלַי, וְשָׁחֹטוּ הֵם וְשָׁחֹט הוּא - פְּלִים אוֹכְלִין מִזֶּה שֶׁנִּשְׁחַט רֵאשׁוֹן, וְהֶאֱחָרֹן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה¹⁴.

(14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות שבסמוך (כסף משנה).

ד. חֲבוּרָה שְׂאֵבֵד פֶּסַחָהּ, וְאָמַרוּ לְאַחַד¹⁵: יָא וּבְקִשְׁ¹⁶ וְשָׁחֹט עָלֵינוּ¹⁷, הֵלֶךְ וּמִצָּא פֶּסַח שְׂאֵבֵד וְשָׁחֹטוּ, וְהֵם לְקַחוּ פֶּסַח אַחַר וְשָׁחֹטוּהוּ: אִם שֵׁלוּ נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין עִמּוֹ, וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָף¹⁸; וְאִם שְׁלֵהֶן נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן - הֵן אוֹכְלִין מִשְׁלֵהֶן¹⁹, וְהוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ²⁰. אִין יָדוּעַ אִי זֶה מִהֶן נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן אוֹ שְׁשָׁחֹטוּ שְׁנִיָּהּ כְּאַחַת²¹ - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ²², וְהֵן אִינֶן אוֹכְלִין עִמּוֹ²³, וְשְׁלֵהֶן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה²⁴, וּפְטוּרִין מַלְעֵשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁵.

(15) מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). (16) חפש את הפסח האבוד. (17) כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו

מִשְׁלֵהֶן וְהוּא אוֹכֵל חֲלָקוֹ עִם הָאֲחֵרִים שְׂמִנָּה עָלָיו בְּחֲבוּרָה שְׁנִיָּה²⁰. וְכֵן פְּגִי חֲבוּרָה שְׁהִיה אֶחָד מֵהֶם גְּרָגְרָן²¹ - רְשָׁאִים לְהוֹצִיאוֹ מִהֶן²², וְנוֹתְנִין לוֹ חֲלָקוֹ וַיֹּאכְלֵהוּ בְּחֲבוּרָתוֹ²³. וְאִם אִינוּ זוּלָל - אִינֶן רְשָׁאִין לְחֲלָק²⁴.

(87) שם פט, ב - במשנה. (88) שהפסח נצלה כשהוא שלם ולא נצלה כשהוא חסר אבר (תוספתא פסחים פ"ה, ולהלן פ"י הי"א). (89) (כלומר, אף-על-פי שבשעת אכילה אין מוציאין בשר הפסח מחבורה לחבורה, ראה להלן פ"ט ה"א הערה ג - מותרים הם להחלק ולאכול כל אחד ואחד לחוד, וראה להלן). (90) (מדובר כשכולם אוכלים בבית אחד, ואין שום מחיצה מפסקת ביניהם, שאם לא כן - אסור, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן פ"ט ה"ה)). וראה (במעשה ורקח'). (91) זולל, שאוכל הרבה. (92) פסחים, שם. (93) לעצמו, ראה למעלה. (94) שם. ראה להלן פ"ט ה"ו.

~ יום חמישי ד' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה.

א. הָאוֹמֵר לְעֶבְדּוֹ: יָא וְשָׁחֹט עָלַי אֶת הַפֶּסַח, אָף עַל פִּי שְׂדֵרְךָ רַבּוֹ לְשַׁחֵט טָלָה כְּכֹל שְׁנָה וְהֵלֶךְ וְשָׁחַט עָלָיו גְּדִי, אוֹ שְׁהִיה דְּרַבּוֹ לְשַׁחֵט גְּדִי וְהֵלֶךְ וְשָׁחַט עָלָיו טָלָה - הָרִי זֶה יֹאכֵל מִמֶּנּוּ; שְׁהָרִי לֹא פִּרְשׁ וְאָמַר לוֹ שָׁחֹט לִי מִמִּין פְּלוּנִי. הֵלֶךְ וְשָׁחַט גְּדִי וְטָלָה² - אִינוּ אוֹכֵל מִשְׁנֵיהֶן, אֲלֹא יֵצֵאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה; שְׂאִין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פֶּסַחִים³. וְאִם הִיָּה מִלֶּךְ אוֹ מִלִּבָּה וְאָמַר לְעֶבְדּוֹ לְשַׁחֵט עָלָיו וְשָׁחַט גְּדִי וְטָלָה - יֹאכֵל מִן הָרֵאשׁוֹן, מִשּׁוּם שֶׁלוֹם מְלָכוּתוֹ⁴.

(2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו שמשום שלום מלכות הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה). וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות לא גזרו.

ב. הָאוֹמֵר לְשְׁלוּהוֹ: יָא וְשָׁחֹט עָלַי אֶת הַפֶּסַח, וְקָבַע לוֹ גְּדִי אוֹ טָלָה, וְשִׁכַּח מִה אָמַר לוֹ רַבּוֹ - הָרִי זֶה שֹׁחֵט גְּדִי וְטָלָה וְאָמַר: אִם גְּדִי אָמַר לִי - גְּדִי שֵׁלוֹ וְטָלָה שְׁלִי, וְאִם טָלָה אָמַר לִי - טָלָה שֵׁלוֹ וְגְדִי שְׁלִי. שִׁכַּח הַשְּׁלוּחַ⁵ מִה אָמַר לוֹ - שְׁנִיָּהּ יֵצֵאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁶. וְאִם שִׁכַּח הַשְּׁלוּחַ קֹדֶם שִׁזְרַק הַדָּם⁷ - חִיבִין לְעֵשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי⁸; שִׁכַּח אַחַר שִׁזְרַק הַדָּם⁹ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשבילנו. (18) כיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן מן הקרבן, ומשום כך השני ישרף שהוא פסח בלא בעלים, ראה רש"י שם. (19) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (20) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (21) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (22) שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. (23) שמא שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו. (24) שמא שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על שלהן, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. (25) [ובדברי רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחט שניהן כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו, אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם. ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות פסח שני.]

ז. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ פִּסְחֵיהֶן קָדָם שֵׁשְׁחָטוּ³⁸ - חֲבוּרָה זו לֹקְחִין כֶּבֶשׂ אֶחָד מִן הַתְּעַרְבוֹת וְהַשְּׂנִיָּה לֹקְחִין הַשְּׂנִי, וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה זו בָּא אֶצֶל אֵלוֹ³⁹ וְאֶחָד מִבְּנֵי שְׂנִיָּה בָּא אֶצֶל הָרֵאשׁוֹנָה, וְכָל חֲבוּרָה מִהֶן אוֹמֶרֶת לְזֶה הָאֶחָד שֶׁבָּא אֶצֶלְּךָ: אִם שְׁלָנוּ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה - יְדִידְךָ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָךְ וְנִמְנִיָּת עַל שְׁלָנוּ, וְאִם שְׁלָךְ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה - יְדִינוּ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שְׁלָךְ. וְכֵן חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה⁴⁰ בְּנֵי אָדָם, אוֹ עֶשֶׂר חֲבוּרוֹת שֶׁל עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה - מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה לְחֲבוּרָה הָאֲחֵרָת⁴¹, וְכָף הֵם מֵתִיבִים וְאוֹמְרִים⁴², וְאַחַר כֵּן שׁוֹחֲטִין.

(38) והיינו מפני שאז אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנוייו, ואלו אינם יודעים על איזה נמנו, לכן עושים כדלהלן. (39) במשנה שם. והוצרך לכך משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעת הבית משה", ומזה למד ר' יהודה (פסחים צט.) "שמתמטין והולכין (אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". (40) בגמרא פסחים שם אמרו ש"חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה וארבעה לא, שהרי אם יתפזרו הארבעה אלו לארבע חבורות, יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו. (41) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתפזרים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (42) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם).

ח. שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעַרְבוּ פִּסְחֵיהֶן - זֶה לֹקֵחַ פֶּסַח אֶחָד מִן הַתְּעַרְבוֹת וְזֶה לֹקֵחַ לוֹ אֶחָד, וְזֶה מְמַנֶּה עַל פֶּסְחוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק וְהָאֲחֵר מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק⁴³, כְּדֵי שִׁיְהִי שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת, וְאַחַר כֵּן יָבֹא אֶחָד מִשְּׂנִיָּהֶם אֶצֶל אֵלוֹ וְיָבֹא אֶחָד מֵאֵלוֹ אֶצֶל הָאֲחֵר⁴⁴, וּמִתְנַהֵג כָּל אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ שֶׁבָּא אֶצֶל מִחֲבוּרָה שְׂנִיָּה וְאוֹמֵר: אִם שְׁלִי הוּא פֶּסַח זֶה - יְדִידְךָ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָךְ וְנִמְנִיָּת עַל שְׁלִי⁴⁵, וְאִם שְׁלָךְ הוּא -

ה. אָמַר לָהֶם זֶה שֶׁשְׁלַחְהוּ לְבִקֵּשׁ פֶּסַח שְׂאֵבֵד וְלִשְׁחָטוּ²⁶: אִם אֲחֵרָתִי - שְׁחָטוּ אִתָּם עָלַי, הֲלֹךְ וּמִצָּא וְשָׁחַט, וְהֵם לִקְחוּ וְשָׁחְטוּ: אִם שְׁלַחְךָ נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶם, וְהַשְּׂנִי יִשְׂרָף; וְאִם שְׁלֹו נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלֹו, וְהֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן²⁷. אִין יְדוּעַ אִי זֶה מִהֶן נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן אוֹ שְׁשָׁחְטוּ שְׂנִיָּהֶם כְּאֶחָד²⁸ - הֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן, וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן²⁹, וְשְׁלֹו יִצָּא לְבֵית הַשְּׂרִיפָה³⁰, וּפְטוֹר מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׂנִי.

ה. אָמַר לָהֶם זֶה שֶׁשְׁלַחְהוּ לְבִקֵּשׁ פֶּסַח שְׂאֵבֵד וְלִשְׁחָטוּ²⁶: אִם אֲחֵרָתִי - שְׁחָטוּ אִתָּם עָלַי, הֲלֹךְ וּמִצָּא וְשָׁחַט, וְהֵם לִקְחוּ וְשָׁחְטוּ: אִם שְׁלַחְךָ נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶם, וְהַשְּׂנִי יִשְׂרָף; וְאִם שְׁלֹו נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלֹו, וְהֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן²⁷. אִין יְדוּעַ אִי זֶה מִהֶן נִשְׁחַט רֵאשׁוֹן אוֹ שְׁשָׁחְטוּ שְׂנִיָּהֶם כְּאֶחָד²⁸ - הֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן, וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן²⁹, וְשְׁלֹו יִצָּא לְבֵית הַשְּׂרִיפָה³⁰, וּפְטוֹר מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׂנִי.

(26) לא שאמרו לו שישחוט בשבילם אלא רק שיחפש את הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו (כסף משנה). (27) שהם לא אמרו לו שישחוט להם. ונמצא שמשכו ידם מהקרבן שלו. (28) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (29) כי שמא שלו נשחט ראשון ולא נמנה כלל על שלהן. (30) שמא שלהם נשחט ראשון והוא נמנה עמהם, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה.

ו. אָבֵד לָהֶן פֶּסָחָם, וְאָבֵד לוֹ פֶּסָחוֹ, וְאָמַר לָהֶן: צְאוּ וּבִקְשׁוּ וְשָׁחְטוּ עָלַי³¹, וְאָמְרוּ לוֹ: יֵצֵא וּבִקֵּשׁ וְשָׁחוּט עָלֵינוּ, וְהֲלֹךְ וּמִצָּא וְשָׁחַט, וּמִצָּאוּ הֵם וְשָׁחְטוּ - כָּלֶם אוֹכְלִין מִן הָרֵאשׁוֹן³², וְהַשְּׂנִי יִשְׂרָף³³. וְאִם אִין יְדוּעַ אִי זֶה נִשְׁחַט תְּחִלָּה אוֹ שְׁשָׁחְטוּ שְׂנִיָּהֶן כְּאֶחָד³⁴ - שְׂנִיָּהֶן יִשְׂרָפוּ³⁵, וּפְטוֹרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׂנִי. הֲלֹךְ הוּא לְבִקֵּשׁ וְהֲלֹכּוֹ הֵם לְבִקֵּשׁ וְלֹא אָמְרוּ זֶה לְזֶה כָּלֶם, אָף עַל פִּי שְׂהִיָּה בְּלִפְּנֵי שֵׁשְׁחָטוּ כָּל אֶחָד מִהֶן עַל חֲבֵרוֹ, אוֹ שְׁהִיָּו שֵׁם רְמִיזוֹת וּדְבָרִים שְׂאֵמֵדִן הַדַּעַת בְּהֵן שֶׁכָּל אֶחָד שִׁמְצָא וְשָׁחוּט עַל חֲבֵרוֹ³⁶, הוֹאִיל וְלֹא פָּרְשׁוּ וְלֹא אָמְרוּ זֶה לְזֶה כָּלֶם - אִינָן אֲחֵרָאִין זֶה לְזֶה³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁחֲטוּ בַּמַּחְשֶׁבֶת שְׁנַי הַשָּׁמַיִם⁵ - פְּסוּל⁶. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחַר זְמַן⁸: אוֹתוֹ הַפֶּסַח שֶׁשִׁחַטְתִּי עֲלֵיכֶם - שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ שִׁחַטְתִּיו, אִם הָיָה נֶאֱמָן לָהֶן - סוּמְכִין עַל דְּבָרָיו⁹, וְאִם לֹא - שׁוֹרֵת הַדִּיּוּן¹⁰ שְׁאִינוֹ נֶאֱמָן. וְהַרְוֵצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצֻמוֹ¹¹ - הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח, וְיָבִיא פֶסַח שְׁנַי¹².

(2) פט"ו הלכות א, ג, יא. 3) וכמו כן קבלת הדם והולכתו וזריקתו, ראה שם. 4) שנאמר (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר (שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי בעלים (זבחים ז:). 5) שלא לשם פסח או שלא לשם בעליו, ראה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. 6) משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג"א. 7) תוספתא תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי לגיטין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. 8) בתוספתא שם ושם ליחא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא לדעת אב"י בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו, אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו: "היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו נתפלגו - נאמן; זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה נאמן לו סומך על דבריו וכו'" [ומה שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות, ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-משנה שם]. 9) קידושין סו. בההוא סמיא שאמר לו עד אחד: אשתו זינתה, ובא לשאול את מר שמואל, ואמר לו מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו בהלכות פסולי המוקדשין שם. 10) "כלומר, הדין נותן" (רש"י גיטין שם). 11) ולעשות לפנינו משורת הדין. 12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים", רוצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג, שהניתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם-משנה מתרץ שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח.

ב. בְּשֵׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּטְמָא וְנֹדַע לוֹ קִדְּם זְרִיקָה, אָף עַל פִּי שְׁהֶאֱמַרְוּ טְהוּרִין - לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם¹³; שְׁאִין הַפֶּסַח בָּא אֶלָּא לְאַכִּילָה¹⁴. וְאִם זָרַק - לֹא הִרְצָה¹⁵. וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הִרְצָה¹⁶; שֶׁהֲצִיץ מְרֻצָה¹⁷ עַל שִׁגְגַת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא, וְאִינוֹ מְרֻצָה עַל הַזְּדוּן¹⁸. נִטְמָאוּ מְקַצֵּת הָאִיבָרִים - שׁוֹרְף אֶת הַטְּמָאִים וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים¹⁹. נִטְמָאוּ

יְדֵי מְשׁוּבָה מִפֶּסַח שְׁלִי וְנִמְנִיתִי עַל שְׁלִי. וְנִמְצָא שְׁלֹא הַפֶּסֶדוּ פְּלוּם⁴⁶.

(43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך הוא מגיח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חבירו וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר, לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם). 44) משמע שאפילו שני המגוייין הראשונים יכולים ללכת כל אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן השוק. 45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד. 46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

ט. חֲמֵשָׁה⁴⁷ שֶׁנִּתְעַרְבוּ עוֹרוֹת פֶּסְחֵיהֶן וְנִמְצָאתָ יַבְלֹת⁴⁸ בְּעוֹר אֶחָד מֵהֶן - כָּלֵם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה⁴⁹. וְאִם נִתְעַרְבוּ קִדְּם זְרִיקָת דְּמֹן⁵⁰ - תִּיבִין בְּפֶסַח שְׁנַי⁵¹; נִתְעַרְבוּ אַחַר זְרִיקָה - פְּטוּרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנַי⁵². שְׁאִם הִקְרִיבוּ פֶסַח שְׁנַי - נִמְצָא זֶה שֶׁקָּרַב בְּרֵאשׁוֹן קָרְבָן כְּשֵׁר מִבֵּיא חֲלִין לְעוֹרָה⁵³. וְאִם נִמְנוּ כָּלֵן עַל פֶּסַח אֶחָד⁵⁴ - נִמְצָא נִשְׁחַט שְׁלֹא לְמַחֲבֵיב⁵⁵, וְזֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁלֹא לְמַגְוִי⁵⁶. וְאִם הִתְנַה כָּל אֶחָד מֵהֶן וְאָמַר: אִם אִינוֹ פֶּסַח יְהִי שְׁלָמִים - דָּם הַפֶּסַח בְּשִׁפְכָה וְדָם הַשְּׁלָמִים בְּזְרִיקָה, וְהַנִּתְנִין בְּזְרִיקָה אֵל יִתְנֶם בְּשִׁפְכָה לְכַתְחִילָה⁵⁷. לְפִיכָךְ פְּטוּרִין מִפֶּסַח שְׁנַי.

(47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר. 48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. 49) שכל אחד ואחד מהם בספק, שמא הוא הבעל-מום. 50) וכל זה כשישנו מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא ש"אחר ששופכים דמו מפשיטין אותו". 51) שהרי בשעת זריקה לא היו הקרבנות ראוין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. 52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראוין לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק. 53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נז:), משום שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת מבקר ומצאנך וכו' בשערך" (רש"י שם). 54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. 55) שהרי מן הדין כולם פטורים. 56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין שוחטין את הפסח אלא למגויי". 57) אף על פי שבדיעבד יצא.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה.

א. כָּבֵד נִתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקַדְשִׁין², שֶׁהַפֶּסַח אִינוֹ נִשְׁחַט³ אֶלָּא לְשֵׁם פֶּסַח וְלִשְׁם בְּעָלָיו⁴; וְאִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁלֹא יִחְשְׁדוּ אוֹתָן וְיֹאמְרוּ מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה גְּנֹבִים.⁴⁷ לְפִיכָף, אִם יִשְׁרְפוּהוּ בְּקֹשׁ וּבִקְנִים⁴⁸ וְרָצוּ לְשַׂרְף מִשָּׁל עֲצָמָן - שׁוֹרְפִין.⁴⁹ נִטְמָא מְעוּטוֹ⁵⁰ וְכֵן הַנּוֹתֵר⁵¹ - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶן⁵² מַעֲצֵי עֲצָמָן⁵³, אֲבָל לֹא מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, שְׁלֹא יִשְׁאָרוּ מֵהֵן אֲצֵלָם וְיִמְעְלוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ.⁵⁴

26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבנו בפייה"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה-עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום-טוב (פי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועיין שם הערה ג. ועיין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. 27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. 28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמא או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. 29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמא, שמתו ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. 30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. 31) מנח את הבשר עד שיסריה, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום בזיון קדשים. 32) פסחים עג: 33) כגון שנטמא הבשר. 34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבזה קדשים. 35) שנטמא הדם או נטמאו הבעלים. 36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים עג: נראה מפורש, שאף אם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועיין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה י]. 37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. 38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). 39) [כלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו' וכן היא בתלמוד המערב". ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'", שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן

הַאֲמוּרִים וְהַבֶּשֶׂר קִיָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם וְהַבֶּשֶׂר נֹאֲכָל לְעֶרְבֹב.²⁰ נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אַחַר שִׁנְשַׁחט²¹ - לֹא יִזְרֹק אֶת הַדָּם. וְאִם יִזְרֹק - לֹא הִרְצָה.²² לְפִיכָף חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנֵי. שְׁאִין הִצִּיץ מִרְצָה עַל טְמֵאת הַגּוֹף²³ אֲלָא אִם נִטְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוּם²⁴, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ.²⁵

13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. 14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. 15) וחיוב לעשות פסח שני. 16) ופסול מלעשות פסח שני. 17) פסחים פ: במשנה. 18) כדברי רבינו בגמרא שם. 19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמאו חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק. ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). 20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". 21) שאם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופ"ו הלכה א. 22) כלומר, אף אם לא נודע עד שזורק הדם. 23) שם פ: במשנה. 24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל הרוג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח). 25) פ"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, וזרק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד.

ג. הַפֶּסַח שִׁיֵּצֵא מִירוּשָׁלַיִם²⁶ או שְׁנִטְמָא בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר - יִשְׂרָף מִיָּד.²⁷ נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים או מִתָּר²⁸ או מְשִׁכּוֹ אֶת יְדֵיהֶם²⁹, אֲפִלּוּ נִטְמָאוּ או מִתּוֹ קִדְּם זְרִיקַת הַדָּם³⁰ - מִנְחִיחִין אוֹתוֹ עַד שִׁתְּעַבֵּר צוּרְתוֹ³¹ וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָף. זֶה הַכֹּלל³²: כָּל שִׁפְסוּלוֹ בְּגוּפוֹ³³ - יִשְׂרָף מִיָּד³⁴; בְּדָם אוּ בְּבְעָלִים³⁵ - תְּעַבֵּר צוּרְתוֹ וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָף. לְפִיכָף, אִם שִׁחְטוּ אַחַר שִׁנְדַּע שִׁמְשִׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם או מִתּוֹ או נִטְמָאוּ וְנִדְחוּ לְפֶסַח שְׁנֵי - הָרִי זֶה יִשְׂרָף מִיָּד³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שִׁיִּשְׂרָף אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים? כְּשִׁנְטְמָאוּ כָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ מִקְצָתָן - זָכוּ טְהוּרִים בְּחֻלְקָם שֶׁל טְמָאִים³⁷. אִף עַל פִּי שִׁנְטְמָאוּ מִקְצָתָן אַחַר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל³⁸ - זָכוּ טְהוּרִים שֶׁעֲדִין לֹא הִתְחִילוּ³⁹. אֲבָל אִם הִתְחִילוּ לֶלֶן וְנִטְמָאוּ מִקְצָתָן - לֹא זָכוּ טְהוּרִים בְּחֻלְקָן שֶׁל טְמָאִים; אֲלָא הַטְּהוּרִים אוֹכְלִין חֻלְקָם, וְחֻלְק הַטְּמָאִים יִשְׂרָף⁴⁰. וְהוּא הַדִּין אִם מִתּוֹ מִקְצָתָן⁴¹. נִטְמָא שְׁלָם⁴² או רְבוּ⁴³ - שׁוֹרְפִים אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבֵּירָה⁴⁴ בְּפָנֵי הַכֹּל, כְּדִי לְבַיֵּשֵׁן עַד שִׁיִּתְהַרּוּ⁴⁵. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה⁴⁶, כְּדִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד, וזכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א). (56) משנה בפסחים צז: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים", ובתוס' ד"ה המפריש, וז"ל: "אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים, היינו בשנשתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח, וכן מפורש בבביתא תמורה יט. וראה בלח"מ כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי המקדשים הלכה כג, ובפס"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד שאין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה שנדחתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) הי' לו לפסוק כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירץ שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי הרמב"ם.

ה. הַפְּרִישׁוּ⁵⁷ פֶּסְחוֹ וְמִתּוֹ⁵⁸ - לֹא יִבְיָאֲנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם הַפֶּסַח⁵⁹, אֲלֵא לְשֵׁם שְׁלָמִים⁶⁰. וְאִם הָיָה מִמֶּנּוּ עִם אָבִיו עָלָיו - יִבְיָאֲנוּ לְשֵׁם פֶּסַח⁶¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁶² בְּשִׁמַּת אָבִיו אַחַר חֲצוֹת אַרְבַּעָה עָשָׂר⁶³; אֲבָל קֹדֶם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְחָה לְפֶסַח שָׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנֵן, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר⁶⁴, וְיִבְיָא פֶּסְחוֹ זֶה בְּשָׁנִים⁶⁵.

57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים וזולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"ב הלכה ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות ר"ז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה השלם כל הקרבנות". ראה פרק א מהלכות תמיד ומוספין הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו (בריייתא שם). (62) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו. (63) ולא חלה עליו אנינות, שמשעת שחיטת הפסח כיוס-טוב הוא חשוב, שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הבריייתא. (64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא נקבע כלל לקרבן פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני, ראה שם בגמרא בתירוץ רבה.

ו. מִי שֶׁאָבֵד פֶּסְחוֹ וּמִצְאָו אַחַר שֶׁהִפְרִישׁ פֶּסַח אַחַר וְהָרִי שְׁנִיָּהּ עוֹמְדִין - יִקְרִיב אִי זֶה מִהֵן שִׁירְצָה לְשֵׁם פֶּסַח⁶⁶, וְהַשְּׁנִי יִקְרַב שְׁלָמִים⁶⁷. מִצְאָו אַחַר שֶׁשָּׁחַט פֶּסְחוֹ - הָרִי זֶה יִקְרַב שְׁלָמִים⁶⁸. וְכֵן אִם הָמִיר בְּזֶה הַנְּמִצָּא⁶⁹ אַחַר שֶׁחִטָּה - הָרִי תְּמוּנָה זוֹ תִקְרַב שְׁלָמִים⁷⁰. אֲבָל אִם מִצְאָו קֹדֶם שֶׁחִטָּה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, הוֹאִיל וְזֶה הַנְּמִצָּא רְאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח וְרְאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷¹, אִם הָמִיר בְּזֶה הַנְּמִצָּא, בֵּין קֹדֶם שֶׁחִטָּה הַמִּפְרָשׁ תַּחְתּוֹ בֵּין

הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'", ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן. (40) [שכיון שהתחילו כולן לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות]. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים. (45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כדי לביישן", "כדי שישמרו להבא ולא יבאו לידי טומאה" (פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס' שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר: אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישאר לו עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה גנב. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה, כדתנן בתמיד (כ"ט). באלו היו רגילים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו שהם פסולים למערכה (מאירי, וכן נראה מלשון הגמרא בפסחים שם "דאייתי קני וחירותא דלא חזי למערכה", ועיין רש"י שם). (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני וחירותא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה". לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש בושה למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד". משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של הקרבן, ואין כאן פשיעה כל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן. (52) כיון שלא פשעו, אין לביישן לשרוף בבירה בפני קהל רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פיישן מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה".

ד. הַמְּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסְחוֹ אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים⁵⁵ - יִרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכֹר וְיִבְיָא בְּדָמָיו פֶּסַח. וְאִם לֹא נָפַל בּוֹ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסְחוֹ - יִבְיָא בְּדָמָיו שְׁלָמִים⁵⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם בלחם-משנה. 76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. 77) שיביא יין עם הקרבן. 78) "מפרישי החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכזה מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו). 79) ראה בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, שאין הפסח טעון סמיכה, ובפ"ב שם הלכה ג שאינו טעון נסכים, ובפ"ט שם הלכה כה, שאינו טעון תנופת חזה ושוק.

ח. פסח שנתערב בשלמים - יקרבו בלחם שלמים⁸⁰. נתערבו⁸¹ בזבחים אחרים⁸² - ירעו עד שיפול בהן מום, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה⁸³ ובדמי היפה שבהן שלמים⁸⁴, ויפסיד המותר מבייתו⁸⁵, כמו שבארנו בפסולי המקדש⁸⁶. נתערבו⁸⁷ בבכורות - ירעו הכל עד שיפול בהן מום⁸⁸, ויאכלו בכבור פעל מום⁸⁹; ויביא בהמה שהיא יפה פיפה שבתערובות⁹⁰ ויאמר: כל מקום שהוא הפסח - קדשתו תחול על זו⁹¹. ויקריבנה שלמים, אם קרב פסח⁹².

80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותו פסח קרב שלמים (כסף-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים פ"ח: "שלמים שנתערבו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט.), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצ"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקרבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"ה המוריה" וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח.): "ויקרבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונים סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובד עבודה בקדשים". 81) משנה בפסחים צח. 82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. 83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמא העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמא הוא היה השוה יותר. 84) זהו בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמא הוא החשוב ביותר. 85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחד, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. 86) פרק ו הלכה ה. 87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון. 88) "ולמה לא יקרב? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). 89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. 90) שמא הפסח היה

אחר שחיתה - אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ויביא בדמיה שלמים⁷².

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין - יקריב אי זה מהן שירצה בו".

אבל באותו מקרה בפר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו, פסק הרמב"ם (עבודת יוהכ"פ פ"ה הט"ז) שיקרבו הראשונים. ויש להסתפק מה יהיה הדין באשם שאבד, האם הוא כמו קרבן פסח או כמו פר ושעיר של יוהכ"פ. ונראה שבכגון דא שלא נמצא מפורש, יש למצוא סימוכין ממקום אחר ולא חידוש, וכיון שנאמר הכלל "כל שבחטאת מתה - באשם עולה, וכל שבחטאת מתה - בפסח קרב שלמים", והדין שווה בשניהם, נמצא הדין באשם כבפסח, ולא כדין פר ושעיר של יוהכ"פ.

(על-פי לקו"ש ח"ז עמוד 147 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

66) כדברי חכמים בברייתא יומא (סד.). 67) כדברי ר' ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששנינו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיתת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים", אינו אלא למאן דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כסף-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. 68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחיתה - לא קבעתו שעת השחיטה בשם פסח ואינו דחוי. 69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודש. 70) שם במשנה, "אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". 71) בהתחלת הלכה זו. 72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפיס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כסף-משנה, עיין שם).

ז. פסח שעברה שנתו⁷³ ושלמים הבאים מחמת הפסח⁷⁴ - הרי הם בשלמים לכל דבר⁷⁵: טעונין סמיכה⁷⁶ ונסכים⁷⁷ והנזפת חזה ושוק⁷⁸, מה שאין פן בפסח⁷⁹.

73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין אלא בן שנה. וראה להלן. 74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). 75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחהו בידיים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידיים, אלא נדחה ממילא, ועיין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [נהמאירי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לכן תימא (פסחים ע), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשהקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. ורכבי בפסחים צ. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמך מן השח", כלומר: קנה לעצמך כל צרכיך. וראה משנה-למלך.

יא. עצים של צלית הפסח - בפסח. וכן מצה ומרור, הואיל והן מכשירי הפסח - הרי הם בפסח. ואם לקח ממעות הפסח ממי שפגמה אותו עמו פדי למנותו עמו במצה ומרור או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן - הרי המעות חלין¹⁰⁷.

(107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חבירו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמיענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצלייה הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל.

פרק חמישי

(1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

א. מי שהיה² טמא³ בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו⁴, או שהיה בדרך רחוקה⁵, או נאנס באנס אחר, או ששגג⁶ ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני⁷ בין הערבים⁸. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמה⁹, ודוחה את השבת¹⁰; שאין השני תשלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חייבין עליו פרת¹¹.

(2) משנה, פסחים צב, ב. (3) שנאמר (במדבר ט, ייא)

היפה שבהם. (91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון. אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

ט. המפריש⁹³ פסחו עד שלא נתגייר⁹⁴ ונתגייר, עד שלא נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי שערות והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסח⁹⁷; שאין בעלי חיים נדחין⁹⁸, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁹⁹.

(93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן. (94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז. (95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בן חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. (96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד). (97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגייר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקריבה. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בקטנותו (לקמן פ"ה הלכה ז). (98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שערות והביא ב' שערות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביומא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נדחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). (99) פ"ג הלכה כג.

י. המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המותר שלמים¹⁰¹. הממנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל חגיגתו¹⁰³ - הרי המעות שייקח מהן בחלקם חלין¹⁰⁴. אף על פי שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו, ולקח ממנו המעות ומנחו על פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות חלין; שעל מנת פן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן¹⁰⁶.

(100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שה או כבש לקרבן פסח, והשיג שה או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. (101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מנין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). (102) פסחים פט: בבביתא. שהפרישו מעות לשם קניית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמא אשוגג ונאנס, שוגג ונאנס בני כרת נינהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הנ"ל, – היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל (לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

ג. ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו אֶת הַדָּם, אֵף עַל פִּי שָׂבָא לְעֵרֵב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב בַּפֶּסַח שְׁנִי¹⁹.

(18) שלוחיו. (19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך אם שחטו וזרקו עליו – לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך רחוקה (להלן ה"ט) – אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן ה"ז והערה לז).

ד. טָמֵא שֶׁיְכוּל לְטַהֵר בַּפֶּסַח רֵאשׁוֹן²⁰ שְׁלֹא טָבַל אֶלְאָ יוֹשֵׁב בְּטַמְאָתוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרְבָּן, וְכֵן עָרְלָ²¹ שְׁלֹא מִלְּעַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרְבָּן - הֵרִי זֶה מְזִיד בְּרֵאשׁוֹן²². לְפִיכָף, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חֵיב כֶּרֶת²³.

(20) כגון הנוגע בבבילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה למעלה ה"א והערה ג. (21) ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבל בערב הפסח – אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז. (22) ברייתא, פסחים סט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלם היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין? תלמוד-לומר והאיש". (23) כדן הזיד בראשון, למעלה ה"ב.

ה. כִּשְׁם שֶׁמִּילַת עֲצָמוֹ מְעַכְבְּתוֹ מְלַעְשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כֶּף מִילַת בְּנֵי הַקֶּטְנִים²⁵ וּמִילַת כֹּל עֶבְדֵי²⁶, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קֶטְנִים²⁷, מְעַכְבֶּת אוֹתוֹ; שְׁנֵאמַר: הַמּוֹל לוֹ כֹּל זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרַב לְעֵשׂוֹת²⁸. וְאִם שָׁחַט קֹדֶם שִׁמּוּל אוֹתָם - הַפֶּסַח פְּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמֹתָיו לְשֵׁם עֲבָדוֹת מְעַכְבְּתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבִלָה, שֶׁהַטְּבִילָה לְשִׁפְחוֹת כְּמִילָה לְעֶבְדִים³¹.

(24) שנאמר (שמות יב, מ): "וכל ערל לא יאכל בו". ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, אבל ישראל ערל – שומע אני יהא כשר לאכול פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג. (25) שחייב למולם. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב אות ב. (26) הכנענים. (27) שחייב למול גם הקטנים וגם הגדולים. (28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מנין, הרי אתה דן:

"איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (4) כלומר: זבים וזבות נדות ויולדות ובוועלי נדות, שאינם יכולים לאכול את הפסח לבלי חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בבבילה ושרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. (5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו' בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם) "איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים ושוגגים" (ירושלמי פ"ט ה"א). (7) חודש אייר. (8) כמו שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו". (9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג, א. ראה להלן. (10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו "במועדו" דוחה את השבת (פסחים סו). ופסח שני נאמר בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו". ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני (שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. (11) על פסח שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"יחדל לעשות הפסח ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין לראשון" – אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו" היינו ראשון (שם צג:).

ב. מִי שֶׁשָּׂגָג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן, אִם הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּשְׁנֵי - חֵיב כֶּרֶת¹³; וְאִם שָׂגָג אוֹ נֶאֱנַס אֵף בְּשְׁנֵי - פְּטוּר¹⁴. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן - הֵרִי זֶה מְקַרֵּב בְּשְׁנֵי¹⁵; וְאִם לֹא הִקְרִיב בְּשְׁנֵי, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׂגָג - הֵרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת¹⁶, שֶׁהִרִי לֹא הִקְרִיב קֶרְבָּן ה' בְּמוֹעֵדוֹ וְהִנֵּה מְזִיד. אֲכָל מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרֵאשׁוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשְׁנֵי - אֵינּו חֵיב כֶּרֶת, שֶׁכֶּפֶר נִפְטָר בַּפֶּסַח רֵאשׁוֹן מִן הַכֶּרֶת¹⁷.

(12) חיוב הכרת בשני. (13) שם צג, ב: "שגג בראשון והזיד בשני, לרבי חייב". (14) שם: "שגג בזה ובוה, דברי הכל פטור". (15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל. ובירושלמי (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא פסח שני), אמר רבי זעירה, "והאיש" לרבות את המזיד". (16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם. (17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת, שכבר נפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חסה עליו - אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס עליה" (סנהדרין נה:). והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני (וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

ח. נָשִׂים שֶׁנִּדְחָו לְשָׁנִי, בֵּין מִפְּנֵי הָאֲנָס וְהַשְּׂגָגָה בֵּין מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה וְדָרְךְ רְחֻקָּה - הָרִי פֶּסַח שְׁנֵי לְהֵם רְשׁוּת: רָצוּ שׁוֹחֲטִין, רָצוּ אִין שׁוֹחֲטִין. לְפִיכָף אִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֲצָמָן בְּשֶׁבֶת בְּפֶסַח שְׁנֵי³⁹. אָבָל אִם הֵיטָה הָאִשָּׁה אֶחָת מִבְּנֵי חֲבוּרָה - מִתְּרֵי⁴⁰. וְאִי זִוּי⁴¹ הִיא דְרָךְ רְחֻקָּה? חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִלֵּל⁴² חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם⁴³.

39) אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני, ראה למעלה פ"ב ה"ד, ובהערות שם. 40) כרבי יהודה (פסחים צא:). שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים". וראה למעלה שם. 41) בכת"י יימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן נראה בדפוס רומי. 42) משנה, פסחים צג, ב: "איוו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'" והלכה כרבי עקיבא (פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין". 43) ולא תלו הדבר בקרבת מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן המודיעים לירושלים".

ט. מִי שֶׁהָיָה בֵּינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר עִם עֲלִית הַשָּׁמֶשׁ⁴⁴ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיֵּל אוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה דְרָךְ רְחֻקָּה. הֵיטָה בֵּינוּ וּבֵינָה פְּחוּת מְזָה - אִינוּ בְּדָרְךְ רְחֻקָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְיְרוּשָׁלַיִם אַחַר חֲצוֹת⁴⁵ כְּשֶׁהֵלֶךְ בְּרַגְלָיו בְּנִחְת⁴⁶. הֵלֶךְ וְלֹא הִגִּיעַ מִפְּנֵי שֶׁעֲפֹבוּהוּ הַבְּהֵמוֹת בְּדָחְקָם⁴⁷, אוֹ שֶׁהָיָה בְּיְרוּשָׁלַיִם וְהָיָה חוֹלָה בְּרַגְלָיו וְלֹא הִגִּיעַ לְעִזְרָה עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקְּרָבָן⁴⁸ - הָרִי זֶה אָנוֹס וְאִינוּ בְּדָרְךְ רְחֻקָּה⁴⁹. מִי שֶׁהָיָה חֲבוּשׁ⁵⁰ חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם⁵¹ וְהִבְטִיחוּהוּ לְצֵאת לְעָרֵב - שׁוֹחֲטִין עֲלָיו⁵², וְכִשְׁנִיצָא לְעָרֵב - יֹאכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל⁵³; אָבָל אִם הָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד עוֹבְדֵי פֹדָבִים - אִין שׁוֹחֲטִין עֲלָיו⁵⁴ עַד שֶׁיִּצָּא⁵⁵. וְאִם שֶׁחָטוּ עֲלָיו וְיָצָא - הָרִי זֶה אוֹכֵל; וְאִם לֹא יָצָא - פְּטוּר מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁהָרִי נִשְׁחַט עֲלָיו⁵⁶. וְכֵן הָאוֹנָן⁵⁷ וְהַחוּלָה וְהַזָּקֵן שֶׁהֵם יָכוֹלִים לְאָכֵל⁵⁸ שֶׁשֶׁחָטוּ עֲלֵיהֶן⁵⁹, וְאַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נִטְמָאוּ בְּמַת וְהָרִי אִינָן יָכוֹלִין לְאָכֵל - הָרִי אֵלוּ פְּטוּרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי⁶⁰.

נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" ("וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו"), מה להלן מילת עבדים, אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א. 29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א - שאלו, למה הרצוך פסוק מיוחד למילת זכריו שמעכבתו מאכילת הפסח, והלא כבר עכבוהו בשעת ההקרבה, הרי שאף בדיעבד פסול ('אור שמח'). 30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד) "ומלתה אותו אז יאכל בו, זה רבו, שאם היו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות. 31) ראה יבמות מו, ב: "ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן, סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים - כשם שמילה בעבדים מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו, כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

ו. הֶקְטָן - אִין מִילַת עֲבָדֵיו וְטַבִּילַת שְׁפָחוּתָיו מְעַכְבָּתוּ מִלְּהַמְנוֹת עַל הַפֶּסַח³²; שְׁנֹאמַר: וְכָל עֶבֶד אִישׁ³³ - לְהוֹצִיא אֶת הַקְּטָן³⁴.

32) עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד: "ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה". 33) וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". 34) מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי קטן מעכבין אותו, ראה בכסף-משנה), וסובר רבנו דמגזירה שוה' של "אז-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

ז. גַּר שֶׁנִּתְגַּיַר בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנֵי, וְכֵן קְטָן שֶׁהִגְדִיל בֵּין שְׁנֵי פֶסָחִים³⁵ - הַיְבִין לְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי³⁶. וְאִם שֶׁחָטוּ עֲלָיו³⁷ בְּרֵאשׁוֹן - פְּטוּר³⁸.

35) בין פסח ראשון לפסח שני. 36) כרבי, בפסחים צג, א - שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו, ראה למעלה ה"א. 37) כלומר, על הקטן (כסף-משנה). 38) אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב - פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות, מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' (פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב נחמן (שם צב:). שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן פסח ושחטו זורקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום ש"מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבוא עליו ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת, שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה למעלה ה"ג) - הרי שכל שהוא פטור רק משום שהתורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו – מפיק ליה, דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמא יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות – אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ב ה"ג"ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכת"י תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59) בפני עצמן. (60) משנה, שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירושו המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

~ יום שישי ה' מרחשון ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

א. אִי זֶהוּ טָמֵא שֶׁנִּדְחָה לְפָסַח שֵׁנִי? כָּל מִי שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לֶאֱכֹל אֶת הַפֶּסַח בְּלֵילֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסְחָן מִפְּנֵי טְמֵאתוֹ, כְּגוֹן זְבִימָה² וְזָבֹת³, נְדוּת וְיִוְלָדוֹת⁴ וּבְעֵלֵי נְדוּת⁵. אָבֵל הַנוֹגֵעַ בְּנִבְלָה וְשָׂרֵץ וְכִיזָא פְּהֵן בְּיָוֵם אַרְבָּעָה עָשָׂר⁶ - הָרִי זֶה טוֹבֵל, וְשׁוֹחֲטִין עָלָיו אַחֲרֵי שִׁטְבָּל⁷, וְלַעֲרֵב כְּשִׁיעָרִיב שְׁמָשׁוּ אוֹכְלֵי אֶת הַפֶּסַח.

(2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי שכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המזורת". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב – רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו – הרי שוקע מאליו ואינו

(44) כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין, הוא משעת הנץ החמה ולא מעלות השחר. (45) כן מפרש רבינו, מה שאמר עולא (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה", והיינו ודאי בשעת התחלת זמן אכילה, כמו שכתבו ה'תוספות', שהרי הלכה כרבי עקיבא שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח ה"ט¹), ולמה לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה" לעולא, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולא – סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רב יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רב יהודה). (46) אבל אם אינו יכול להגיע אלא בסוסים ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה). (47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. (48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותניי תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חייב ת"ל וחדל, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. (49) שתי הברייתות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד). וכדי ליישבן, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן שהכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וספ"ק-משנה. (50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". (51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ט ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוש בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת – שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו): "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו", ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתניא (כתובות לג): אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) – אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיברו שוא וימינם ימין שקר, 'ירושלמי' שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. זב שרָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת¹⁶, וְסֵפֶר שְׁבַעַה יָמִים¹⁷ וְטָבַל בְּשַׁבְּעֵי¹⁸ - שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרְב. וְאִם רָאָה זוֹב¹⁹ אַחַר שְׁנֹזֶקֶת הָדָם - הָרִי זֶה פְּטוּר מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁰. וְכֵן שׁוֹמֵרֵת יוֹם פְּגָנָד יוֹם²¹ - טוֹבֵלֵת בְּיוֹם הַשְּׁמוּר²², כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ בְּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת, וְשׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ²³ וְהִיא אוֹכֵלֵת לְעֶרְב. וְאִם רָאָתָהּ דָּם אַחַר שְׁנֹזֶקֶת דָּם הַפֶּסַח - פְּטוּרָה מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁴. וְאִין שׁוֹחֲטִין עַל הַנְּדָה בְּשַׁבְּעֵי שְׁלֹה²⁵, שְׁהָרִי אֵינָה טוֹבֵלֵת עַד לֵיל שְׁמִינִי²⁶, וְאֵינָה רְאוּיָה לְאָכֵל קֳדָשִׁים עַד לֵיל תְּשִׁיעִי²⁷.

(16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם ז: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חזין מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם.

ד. מְחַסְרֵי פְּפוּרִים²⁸ שְׁחָל יוֹם הַבָּאֵת קִרְבָּנוֹתֶיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן, וּמְקַרְבִּין קִרְבָּנוֹתֶיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בֵּין קֳדָם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח בֵּין אַחַר שְׁחִיטַתוֹ²⁹, וְאוֹכֵלִין פְּסָחֶיהֶן לְעֶרְב³⁰. וְאִין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן עַד שְׁמִינִסְרוּ קִרְבָּנוֹתֶיהֶם בְּיַד בֵּית דִּין³¹, שְׁמָא יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ אוֹתָם.

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב)

מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים ז. צ:): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

ב. טָמֵא מֵת⁸ שְׁחָל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ הַלְּיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֵף עַל פִּי שְׁטָבַל וְהָזָה עָלָיו⁹ וְהָרִי הוּא רְאוּי לְאָכֵל קֳדָשִׁים לְעֶרְב¹⁰ - אִין שׁוֹחֲטִין עָלָיו¹¹, אֲלֵא נִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. שְׁנָאֲמַר: וְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לְעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בְּיוֹם הַהוּא. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׁשַׁבְּעֵי שְׁלֶהֶן הֵינָה¹², וְעַל זֶה שְׁאָלוּ¹³ אִם יִשְׁחַט עָלֶיהֶן וְהֵם יֵאָכְלוּ לְעֶרְב, וּפְרַשׁ לָהֶן שְׁאִין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן¹⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְטָמָא בְּטָמְאוֹת מִן הַמֵּת שְׁהַנְזִיר מְגַלַּח עָלֶיהֶן¹⁵; אֲבָל אִם הָיָה טָמֵא בְּשָׂאֵר טָמְאוֹת מִן הַמֵּת שְׁאִין הַנְזִיר מְגַלַּח עָלֶיהֶן - שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשַׁבְּעֵי שְׁלוֹ אַחַר שְׁיִטְבַּל וְהָזָה עָלָיו, וְכַשְׁפְּעִירִים שְׁמָשׁוּ אוֹכֵל פְּסָחוֹ.

(8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקווה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי ובוים השביעי וחטאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים ז: דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. [ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים טז.) "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטהרה מחזרים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בזבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד]. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲלִיּוֹתָי⁴², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴³, אֲלֵא יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. וְהָלֹא אֲסוּר הַזֵּיהָ בְּשֶׁבֶת מְשׁוּם שְׁבוּת, וְהִפְסַח בְּכֶרֶת, וְהִיאֵךְ יַעֲמִידוּ דְבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פְּרֹת⁴⁴? מִפְּנֵי שְׁבִיּוֹם שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהַזֵּיהָ מְשׁוּם שְׁבוּת⁴⁵ אֵינוֹ זִמְן הַקְּרָבָן⁴⁶ שֶׁחֵיבִין עָלָיו פְּרֹת, לְפִיכֵךְ הַעֲמִידוּ דְבָרֵיהֶן בְּמָקוֹמָן, אַף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר גֹּרֵם לְעֵתִיד לָבוֹא לְעַמּוֹד בְּמָקוֹם פְּרֹת.

37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשביעי שלו. 38) וצריך להזות עליו בו ביום. 39) משנה בפסחים סה: וכרבי עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם ט.ט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. 40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזוה עליו בשלישי ולא הזוה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כאן וגם שם (כסף משנה). 41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלה עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שביום ההזאה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. 42) הפסח. 43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו. 44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). 45) יום השבת שחל ב"ג ניסן. 46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד.

ז. וְיִשְׂרָאֵל עָרְלָה⁴⁷ שֶׁמֶל בְּעֶרְבֵי הַפֶּסַח - שֹׁחֲטִין עָלָיו אַחַר שֶׁמֶל⁴⁸. אֲבָל גֵּר שֶׁנִּתְּגַר בְּיוֹם אֲרֻבָּה עֶשֶׂר וּמֵל וְטָבַל - אֵין שֹׁחֲטִין עָלָיו; שְׂאִינוֹ אוֹבֵל לְעֶרְבֵי, וְהָרִי הוּא כְּפֹרֵשׁ מִן הַקְּרָבָן⁴⁹ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁבַע יָמִים וְאַחַר כֵּךְ יִטְהַר. גִּזְרָה שֶׁמֶא יִטְמָא גֵּר זֶה לְמַת לְשָׁנָה הַבָּאָה⁵⁰ בְּיוֹם אֲרֻבָּה עֶשֶׂר וְטָבַל וְיֵאכַל לְעֶרְבֵי, וְיֹאמֵר: אֲשַׁתְּקֵךְ כִּף עֲשׂוֹ לִי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמֶלְתִּי

המצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). 29) אחר שחיתת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבנות פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט. והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. ונבדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיתת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפגעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבנות קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשארע לו פסול לאחר הזריקה). אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיתת הפסח, ולא חששו שמא יפגעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמא יפגע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח. 30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". 31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

ה. מְצַרַע שֶׁחָל שְׁמִינֵי שְׁלֹשִׁים³² לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר יָרְאָה קָרְבָן³³ בּוֹ בְּיוֹם - הָרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנַס לְעִזְרַת נְשִׁים וּמְבִיא קְרָבָנוֹתָיו. וְאֵף עַל פִּי שֶׁטָּבַח יוֹם אֲסוּר לְהַכְנִס לְעִזְרַת נְשִׁים, הוֹאִיל וְאֲסוּרוֹ לְהַכְנִס שָׁם מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת בֵּיאַת מִקְדָּשׁ, וְיוֹם זֶה הוּא יוֹם הַקְּרָבָת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ³⁴ - יָבוֹא עֲשֶׂה³⁵ שְׂשֵׁשׁ בּוֹ פְּרֹת וְיִדְחָה אֲסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁶.

32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". 33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא. 34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. 35) של הקרבנות הפסח. 36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

ו. טָמֵא מֵת³⁷ שֶׁחָל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת³⁸ - אֵין מְזִין עָלָיו³⁹ אֲלֵא לְמָחָר⁴⁰. וְאֶפְלוּ חַל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשֶׁלֶשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן וְהוּא שֶׁבֶת - יִדְחָה לְיוֹם אֲרֻבָּה עֶשֶׂר⁴¹; וּמְזִין עָלָיו, וְאֵין שֹׁחֲטִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

ט. האונגן⁶¹ ראוי לאכל הפסח לערב⁶². מפני שאנינות לילה מדבריהם⁶³, לא העמידו דבריהם במקום פרת בדבר זה⁶⁴; אלא שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל⁶⁵, כדי שיפרש מאנינותו ולא יסתי דעתו⁶⁶. במה דברים אמורים? שמת לו המת אחר חצות, שפבר נתחייב בקרבן פסח⁶⁷; אבל אם מת לו המת קדם חצות⁶⁸ - אין שוחטין עליו⁶⁹, אלא ידחה לשני⁷⁰. ואם שחטו עליו וזרקו הדם - טובל ואוכל לערב⁷¹. מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה עשר - הרי הוא ביום קבורה אונגן מדבריהם⁷², ואינו תופס לילו מדבריהם⁷³. לפיכך שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים⁷⁴. ויום שמועה⁷⁵ ויום לקוט עצמות⁷⁶ - הרי הוא ביום קבורה⁷⁷. לפיכך, מי שלקט עצמות מתו⁷⁸ ביום ארבעה עשר⁷⁹ או ששמע שמת לו מת - שוחטין עליו⁸⁰ וטובל⁸¹ ואוכל בקדשים לערב.

61) בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי זהו אונגן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונגן דין תורה ולילה הוא אונגן מדברי סופרים". ואונגן אסור לאכול בקדשים כמו שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו". 62) משנה בפסחים צא: "אונגן טובל ואוכל את פסחו לערב". 63) שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו' ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (ובחים ק:). 64) שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת". 65) משנה שם צא: "אונגן טובל ואוכל את פסחו לערב". 66) בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה הצריכום (=לאונגן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיוחו דעתן ושמא נטמאו הם ולא ידעו". 67) והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. 68) שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח. 69) ממה שנאמר (דברים כז, ז) "וזבחת שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (ובחים צט:): "שלמים כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונגן, ומנין לרבות בכור מעשר ופסח (שאונגן אין מביאן) מרבה אני בכור מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)". 70) לפסח שני בי"ד אייר. 71) כן אמר רבא (ובחים ק:): "אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו, כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו וזרקו - כשר (כסף משנה). 72) בזבחים צט: "רב אסי אמר וכו' כאן שמת לו מת ביי"ג וקברו ביי"ד, יום קבורה לא תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורה גופו מדרבנן וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. 73) כלומר, בליל ט"ו אינו אונגן אף מדרבנן. 74) כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח,

טבילתי ואכלתי לערב. והלא גזרה זו מדבריהם, ופסח בפרת, והיאך העמידו דבריהם במקום פרת ביום הקרבן שהוא יום ארבעה עשר⁵¹? מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שמוול ויטבל⁵², ואינו טובל עד שיפרא מן המילה, כמו שפארנו בענין הגרות, לפיכך העמידו דבריהם במקום זה, שהרי זה המל יש לו שלא לטבל עד שיפריא ולא יבוא לידי חיוב קלל.

47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". 48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו' דבוי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה". 49) משנה בפסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל. 50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבילתי ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. 51) וכאן אין מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור בהזייה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. 52) כן הוא בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

ח. מי שבא בבית הפרס⁵³ - הרי זה מנפח והולך⁵⁴, ואם לא מצא עצם⁵⁵ ולא נטמא - שוחט ואוכל פסחו⁵⁶ ואף על פי שהלך בבית הפרס. שטמאת בית הפרס מדבריהן, כמו שפארנו בהלכות טמא מת, ולא העמידו דבריהם במקום פרת⁵⁷, כמו שפארנו⁵⁸. וכן בית הפרס שגדוש⁵⁹ - טהור לעושה פסחו⁶⁰.

53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". 54) יקח את העפר שהלך עליו וינפחו. 55) בגודל שעורה, שהוא מטמא במגע ובמשא. 56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח". ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח בית הפרס והולך". 57) פסחים צב. "אמר רבא וכו' אונגן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת". 58) למעלה הלכה ה לענין מצורע. 59) ברגל, שדריסת הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). 60) פסחים שם, ר' יהודה בר אביי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו' (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום." (93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בדיעבד הורצה. (95) בגמרא פסחים פא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאילו היה משובר ומפורק היה מקום לתלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. (97) לשון הברייתא שם: "שאינו לו מקום לעבור". (98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). (100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמיטת בכלל נושא הוא.

יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטמאת התהום - אינו חיב בפסח שני.¹⁰¹ ודבר זה הלכה מפני הקבלה¹⁰². אבל אם נודע לו שהיה טמא בטמאה ידועה - חיב בפסח שני¹⁰³.

יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטמאת התהום - אינו חיב בפסח שני¹⁰¹. ודבר זה הלכה מפני הקבלה¹⁰². אבל אם נודע לו שהיה טמא בטמאה ידועה - חיב בפסח שני¹⁰³.

(101) תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". (102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלה ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדתניא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב.) הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לענין שסותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

יג. מי שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי, ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע, ועשה פסח¹⁰⁴ בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא בטמאת התהום - אינו חיב בפסח שני; שפינן שטבל בשביעי פסקה טמאה הראשונה¹⁰⁵. אבל אם נטמא בטמאת התהום בששי לטמאת¹⁰⁶ ולא ידע עד שעשה הפסח - הרי זה חיב בפסח שני; שחזקת הטמא - טמא, עד שהיה טהור ודאי, שרגלים לדבר¹⁰⁷.

(104) אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחו שנטמא

שבליה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד - העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב.) (75) שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך שלושים יום מיום מתו. (76) של אביו ואמו ומוליכן למקום אחר לקוברן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח.). שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדן אונן שטובל.

י. מי שחופר בגלגל⁸² לבקש על המת⁸³ - אין שוחטין עליו⁸⁴, שמא ימצא שם המת בגלגל⁸⁵ והרי הוא טמא בשעת שחיטה⁸⁶. שחטו עליו⁸⁷ ולא נמצא שם מת - הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שזנזק הדם: אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם, כגון שהיה גל עגל⁸⁸ - הרי זה חיב בפסח שני; ואם ספק הדבר⁸⁹ ושם לא היה עומד על הטמאה בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה - הרי זה פטור מפסח שני⁹⁰.

(82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש - ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (וזריקה)", ואין להקריב מספק.

יא. מי שעבר בדרך, ומצאו מת⁹¹ משכב לרחבה של דרך, אם היה המת טמאת התהום⁹², אף על פי שהוא טמא לתרומה - הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו⁹⁴. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת התהום - טהור לפסח⁹⁵. ואף על פי שהמת שלם⁹⁶ והוא מן הקצה אל הקצה⁹⁷ - הרי זה עושה פסחו, עד שיידע בודאי שנטמא בו. במה דברים אמורים? פשה מהלך ברגליו⁹⁸, שהרי אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב או טעון משאו⁹⁹ - הרי זה טמא אף על פי שהיא טמאת התהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט¹⁰⁰ ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות נזירות.

(91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=ידוע בה) אחד בסוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. (12) מחלוקת תנאים בברייתא (שם עט): ופסח רבינו כתנא-קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

ג. **היו האנשים¹³ מחצה טמאי מת ומחצה טהורים, ובזמן שאטה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני. אין עושין ראשון - מפני שהן מעוט¹⁴; ואין עושין את השני - מפני שהנשים בשני רשות¹⁵, ונמצאו הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני¹⁶.**

(13) הגברים. (14) שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה הלכה א). (15) למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות להיות רוב (שם). (16) ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב ש"מחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות על הטהורים, וכנ"ל.

ד. **היו רב הקהל זבים ומצרעים ובועלי נדות¹⁷, ומעוטן טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין בראשון, לפי שהן מעוט¹⁸; ואין עושין השני, שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון, וכאן, הואיל ולא עשה רב הקהל בראשון - לא יעשו אלו המעוט הטמאים למת את השני¹⁹.**

(17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א-ג). (18) ראה למעלה הלכה א. (19) מימרא של רב בפסחים פ.

ה. **היו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא בהן - טמאי מת עושין את הראשון²⁰, והזבין וכיוצא בהן אינן עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין בראשון - שאין נדחית בצבור אלא טמאת המת בלבד²¹; ואינן עושין בשני - שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל אם נעשה ראשון בטמאה - אין שם פסח שני²².**

(20) כמבואר למעלה הלכה א. (21) כמבואר למעלה שם. (22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא בטומאה.

ו. **היו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא בהם, ושליש טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון -**

בטומאה שאין הנזיר מגלה עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה בי"ג ניסן. (105) מימרא של רב המנונא בניזר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהוזה וטבל (כסף משנה). (107) שוודאי נטמא, כיוון שהוחזק בטומאה.

פרק שביעי

(1) יבאר אם היו רוב הציבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

א. **רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו מעוט הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני בשאר הטמאים³; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת⁴, או שהיו הפהנים או פלי שרת טמאים⁵ טמאת מת - אינן נדחין, אלא יקריבו כלן הפסח בטמאה, הטמאים עם טהורים⁶. שצאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם - יחידים נדחים, ואין הצבור נדחה⁷. ודבר זה בטמאת המת בלבד⁸, כמו שבארנו בביאת המקדש⁹.**

(2) משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". (3) בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). (4) דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטומאה, ראה להלן. (5) שהרי אי-אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). (6) משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונזהרין מהן" (מאירי שם). (7) שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. (8) בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. (9) פ"ד הלכה יב.

ב. **היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלן עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמן בטהרה, והטמאים עושין לעצמן בטמאה¹⁰ ואוכלין אותו בטמאה¹¹. ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים אפלו אחד - יעשו כלן בטמאה¹².**

(10) שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדין רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטהרה ואינם בטלים כלפי הטמאים. (11) משנה שם עו: "הפסח שבא בטומאה נאכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הושעיה אלא לחומרן" – סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי. ועיין תוספות נזיר נז. ד"ה באומרן.

ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל בטמאה³², שמתחלתו לא בא אלא לאכילה³³. ואינו נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת, שנדחית להם הטמאה הזאת, ולכיוצא בהן מטמאי מגע טמאות³⁴. אכל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן מגופן, כגון זבים וזבות³⁵, נדות ויולדות ומצרעים³⁶ - לא יאכלו ממנו. ואם אכלו - פטורין³⁷. מפני השמועה למדו³⁸, שהנאכל לטהורים³⁹ - תיבין עליו משום טמאה, והנאכל לטמאין⁴⁰ - אין תיבין עליו משום טמאה. אפלו אכלו טמאי המת⁴¹ מהאמורים שלו - פטורין⁴². במה דברים אמורים שהפסח נאכל בטמאה? כשנטמאו הצבור קדם זריקת הדם⁴³; אכל אם נטמאו לאחר זריקת הדם - לא יאכל.

(32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י "כשנצטוה עיקר פסח, לאכילה נצטוה, דכתיב (שמות יב, ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו' אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יא). (34) שנטמא בשאר טמאות שאינם מן המת, על-ידי מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו בבכורות ג. שלא ימיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה יוצאה מגופן, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה מגופן - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי מגע טמאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב, ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין לאכול הפסח משום "שאיין הפסח נאכל אלא למנויו", כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו", ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא בבכורות ג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים באיסור. וראה בצל"ח ובתפארת ישראל במשניות. (37) [במשנה שם: "פטורין מכרת". וכתב הצ"ח שאינם פטורים אלא מכרת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה שפטורים גם ממלקות]. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט-כ)

שְהָרִי הֵן מוֹעֲטִים לְגַבֵי טְהוּרִים עִם הַזְבִּים²³; וּבְשָׂנֵי לֹא יַעֲשׂוּ - שְהָרִי מַעוֹט עֲשׂוּ בְרֵאשׁוֹן, כְּמוֹ שְבִאֲרָנוּ²⁴. בַּיַּד מְשַׁעְרִים הַפֶּסַח לִידַע אִם רֹב הַקְהָל טְמָאִים אוֹ טְהוּרִים? אֵין מְשַׁעְרִין בְּכָל הָאוֹכְלִין, שְאֵפְשֵׁר שְיִהְיוּ עֲשָׂרִים נְמַנִין עַל פֶּסַח אֶחָד וּמְשַׁלְחִין אוֹתוֹ בְּיַד אֶחָד לְשַׁחֵט עֲלֵיהֶן²⁵, אֲלֹא מְשַׁעְרִין בְּכָל הַנְּכַנְסִים לְעִזְרָה²⁶. וְעַד שְהֵן מִבְּחוּץ קָדָם שְתַפְנִס פֶת הָרֵאשׁוֹנָה מְשַׁעְרִין אוֹתָן²⁷.

(23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד "שאיין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי, נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הוה להו רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט הציבור (וראה בצל"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם). וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ.) ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עביד יחיד בשני", ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא טהרו אין עושין טמאיימת את השני, כנ"ל]. וכתב המאירי שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת, אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה': "לטומאה הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו דוקא לר' ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד, אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן". פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, כמו שיתבאר במקומו²⁸, הרי זה ידחה לפסח שני²⁹ כשאר טמאי מת³⁰. וצבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו פלן בטמאה³¹.

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה"י, ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספקין טמא". (29) כרבי הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח. (30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספקן. רבי הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מְרִירִים יֹאכְלֶהוּ.

ב. וְאֵין מִצֵּה וּמְרִיר מְעַפְּבִין. אִם לֹא מִצֵּאוּ מִצֵּה וּמְרִיר - יוֹצֵאִין יְדֵי חוּבְתָן בְּאֲכִילַת בָּשָׂר הַפֶּסַח לְבַדָּו.² אָבֵל מְרִיר בְּלֹא פֶסַח אֵינוֹ מִצֵּהוּ,³ שְׁנֹאֲמַר: עַל מִצּוֹת וּמְרִירִים יֹאכְלֶהוּ.

(2) במכילתא פ' בא: "מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב, ח) "יאכלוהו", "כלומר, הבשר לבדו" ('ספר המצוות' מצות-עשה נו). (3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים ככ, א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו' דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ב. אבל מצה בלא פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות ומרורים יאכלוהו" – הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א).

ג. מִצֵּה מִן הַמִּבְחָר לְאָכֵל בָּשָׂר הַפֶּסַח אֲכִילַת שֹׁבֵעַ.⁴ לְפִיכָּה, אִם הִקְרִיב⁵ שְׁלָמֵי חֲגִיגָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - אוֹכֵל מִהֶן תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּף אוֹכֵל בָּשָׂר הַפֶּסַח, כְּדִי לְשַׁבֵּעַ מִמֶּנּוּ.⁶ וְאִם לֹא אָכַל אֶלָּא קִזִּית - יִצֵּא יְדֵי חוּבְתָו.⁷ וְכֵן אֲכִילַת בָּשָׂר פֶּסַח שְׁנֵי בְלִילֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר⁸ לְחֹדֶשׁ אֶיךָ - מִצּוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: עַל מִצּוֹת וּמְרִירִים יֹאכְלֶהוּ.

"כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה. (40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורים שלו, אם יש בהם כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו – מדאישתרי טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי דאישתרי אישתרי, מאי דלא אישתרי לא אישתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין". (43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט). וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

ט. שֶׁחֲטוּהוּ בְּטַהֲרָה וְנִטְמְאוּ רַב הַצִּבּוֹר קִדְּם זְרִיקָה - זֹרֵק אֶת הַדָּם וְהַפֶּסַח לֹא יֹאכֵל. גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמְאוּ אַחַר זְרִיקָה בְּשִׁנָּה אַחֲרַת וְיֹאכְלוּהוּ בְּטֻמְאָה.⁴⁴ הָיוּ פְּלִי שֶׁרַת טְמָאִים בְּשַׁרְיָן⁴⁵ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, הוֹאִיל וְאֵינָן מִטְמָאִין אֶת הָאָדָם⁴⁶ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ⁴⁷, אָף עַל פִּי שְׁמִטְמָאִין אֶת הַבָּשָׂר - לֹא יַעֲשׂוּהוּ אֶלָּא הַטְּהוּרִים, וְיֹאכֵל אָף עַל פִּי שֶׁהוּא⁴⁸ טְמֵא. מוּטָב שִׁיֵּאכֵל בְּטֻמְאַת בָּשָׂר שֶׁהִיא בְּלֹא⁴⁹, וְלֹא יֹאכְלוּהוּ טְמָאֵי הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּכַרְתָּ⁵⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחודש איך - מצות עשה בו"

ידוע פתגם אדמו"ר הרי"צ שעניינו של 'פסח שני' הוא שאין מקרה אבוד, ותמיד אפשר לתקן, ולא רק את הרגע הנוכחי אלא גם את הזמן שכבר עבר. החילוק שבין פסח ראשון לשני הוא שהראשון ניתן מלכתחילה למעלה בציווי ה', אבל השני התחדש על-ידי בקשת עם ישראל "למה נגרע", והוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי-תשובה, צדיקים נולדו מלכתחילה באופן זה או שעבודתם נעשתה טבע בנפשם, משא"כ בעלי-תשובה שעבודתם היא בבחינת חידוש בכח עצמם.

וזהו גם החידוש ב'פסח שני' ש"חמץ ומצה עמו בבית", כי כיון שמדובר על עבודת בעלי-תשובה, הרי שזדונות נהפכים לו לזכויות, והחמץ גופא נהפך לקדושה.

בנוסף, שונה קרבן פסח משאר קדשים, שאכילתו היא מצות-עשה מיוחדת ולא כבשאר הקרבנות שהיא מצוה כללית של אכילת קדשים, כי עניין זה חודר בפנימיותו של יהודי ובאופן של שביעה, דם ובשר כבשרו, באופן

(44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? – ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. (45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (46) שהרי הכלי אם נגע בשרץ, הוה הכלי ולד הטומאה שמטמא רק אוכלין ולא אדם. (47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. (48) הבשר. (49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". (50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (עט.). (51) שם.

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

א. אֲכִילַת בָּשָׂר הַפֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר - מִצּוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבכללות, ולכן נדחים דברי אביי. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל - אחת בלבד לוקה" (ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיג עליו). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ג, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתיים כי-אם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. (13) היינו בלילה, ראה להלן ה"ה. (14) כל זה בפסחים מא, ב.

ה. אַכַּל מִמֶּנּוּ פְּזִית צְלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֵבֶר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה; שְׁנֵאמַר: וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה - בְּלִילָה; וְלֹא בַּיּוֹם, וְלֹא הִבָּא מִפְּלֵל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא.¹⁵

(15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

ו. נֵאָדָּם שֶׁהִזְהִירָה עֲלָיו תּוֹרָה הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחַיֵּל בּוֹ מְעַשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעַט וְאִינוּ רְאוּי לְאֲכִילַת אָדָם עַדוֹנָן.¹⁷ אַכַּל אִם אַכַּל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חַי - אִינוּ לּוֹקָה, וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁸; שְׁנֵאמַר: צְלִי אֵשׁ, הָאֵשׁ שְׁאִינוּ צְלִי - אֶסּוּר. צְלָהוּ כֹּל צֶרְפּוֹ עַד שְׁתַּחֲרֹף¹⁹ וְאָכְלוּ - פְּטוּר²⁰.

(16) ראה למעלה ה"ד. (17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט (רבינו חננאל). (18) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול אכל כזית חי יהא חייה, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול יהא מותר ת"ל כי-אם צלי אש". (19) שנשרף. (20) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול צלאו כל צרכו יהא חייה, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויה חרוכא" (= שרוף - רש"י).

ז. מִבֶּשֶׂל שֶׁהִזְהִירָה עֲלָיו תּוֹרָה²¹ - בֵּין שְׁנֵתִּבְשַׁל בְּמִים²² בֵּין שְׁנֵתִּבְשַׁל בְּשֶׁאֵר מִשְׁקִין אוֹ בְּמֵי פְרוֹת²³; שְׁנֵאמַר: וּבִשַׁל מִבֶּשֶׂל - רִבָּה הַפְּלֵל.²⁴

(21) ראה למעלה ה"ד. (22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). (23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון ושמן (ראה להלן ה"ח). נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת מתותים ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" (תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). (24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מנין. אמרת קל-יחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפיגין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, ובירושלמי' שם. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי שישינה איסור הבישול בלשון

של גדלות כדרך המלכים, ובהרחבה מתוך שמחה וטוב לבב דוקא.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן א מתוך רמב"ם 'פרדס המלך')

(4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע". "כלומר, אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). (5) ראה להלן פ"י הי"ג, שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם הקריב". (6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". (7) אף-על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה", ובמשנה פרק האשה (פסחים צא.) ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרין ב' כיצד צולין (שם פה:): כזיתא דפסחא בביתא, והלילא פקע באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא ב'סיפרא' אחרי, פ"ב ה"ב שאין אכילה פחותה מכזית). (8) כן הוא בפסחים צה, ב - שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו, שאין לילה זה מקודש לחג.

ד. וּשְׁנִיחָן אִינוּ נִאָּכְלִין אֲלָא צְלִי אֵשׁ⁹. וְהָאוֹכַל מִהֶן פְּזִית¹⁰ נֵאָדָּם¹¹ אוֹ מִבֶּשֶׂל בְּלִילֵי פְּסָחִים - לּוֹקָה, שְׁנֵאמַר: אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֵאָדָּם וּבִשַׁל מִבֶּשֶׂל בְּמִים. אַכַּל נֵאָדָּם וּמִבֶּשֶׂל כְּאֶחָת - אִינוּ לּוֹקָה אֲלָא אֶחָת, לְפִי שְׁשִׁנִּיחָן נִכְלָלוֹת בְּלֹא אֶחָד¹². אַכַּל מִמֶּנּוּ נֵאָדָּם אוֹ מִבֶּשֶׂל מִבְּעוֹד יוֹם - אִינוּ לּוֹקָה. שְׁנֵאמַר: כִּי אִם צְלִי אֵשׁ; בְּשַׁעֲה שְׁמִצָּה לְאֲכֹלוֹ צְלִי¹³ - חֵיב עַל אֲכִילַת נֵאָדָּם וּמִבֶּשֶׂל, אַכַּל מִבְּעוֹד יוֹם - פְּטוּר¹⁴.

(9) משנה, שם צה, א. (10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה 1). וכן נראה בפסחים מא, א - שאמרו: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייה)". (11) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא". (12) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שתיים, מבושל לוקה שתיים, נא ומבושל לוקה שלש ('וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללא, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו על שלא צלי" - ב'ספר המצוות' שם), ור"ב אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה". "כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסידי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברה שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. (31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. (32) חוץ מן המים ('מאיר').

ט. אין צולין את הפסח על גבי פלי אגן או פלי מתכות³³; שְׁנֵאמַר: צָלִי אֶשׁ - לֹא צָלִי דְבָר אַחֵר³⁴. לְפִיכָּה, אִם הָיָה פְּלִי מְנַקֵּב פְּדֵי שִׁתְּשֵׁלֵט בּוֹ הָאוֹר - צוֹלִין עָלָיו³⁵. וְאִין צוֹלִין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוֹד שֶׁל מִתְּכָת³⁶, שְׁהָיָה הַשִּׁפּוֹד בְּלוֹ חֵם וְצוֹלָה מְקוּמוֹ³⁷.

(33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה): "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן הי"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). (34) שם עד, א - בגמרא. (35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה). אמרו: "מעשה לסתור? - חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אסכלא מנוקבת - מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). (36) משנה, שם. (37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירושו: כשמתחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן הי"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

י. הַסִּיק אֶת הַתְּנוּר וְגַרְף אֶת פֶּל הָאֵשׁ וְתָלְהוּ בַּתְּנוּר³⁸ וְצָלְהוּ³⁹ - הָרִי זֶה אֶסּוּר, שְׁאִין זֶה צָלִי אֵשׁ⁴⁰. תְּתַכּוּ⁴¹ וְתָלְהוּ⁴² עַל גְּבֵי גְּתָלִים - הָרִי זֶה צָלִי אֵשׁ⁴³. צָלְהוּ עַל גְּבֵי סִיד אוֹ תְּרִסִית⁴⁴ אוֹ חֲמִי טְבִירָה⁴⁵ - הָרִי זֶה אֶסּוּר, שְׁאִין זֶה צָלִי אֵשׁ. מֵיֶצֶד צוֹלִין אוֹתוֹ?⁴⁶ תוֹחֲבוּ מִתּוֹף פִּיּו עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ בְּשִׁפּוֹד שֶׁל עֵץ⁴⁷ וְתוֹלְהוּ לְתוֹף הַתְּנוּר וְהָאֵשׁ לְמִטָּה⁴⁸. וְתוֹלָה פְּרָעִיו וְבָנִי מַעְיו בַּתְּנוּר הוֹצֵא לוֹ. וְלֹא יִתְּנֵם בְּתוֹכוֹ, שְׁזָה פְּמִין בְּשׂוֹל הוּא⁴⁹. וְשִׁפּוֹד שֶׁל רְמוֹן הָיָה בּוֹרְרִין לְצִלְתּוֹ⁵⁰, פְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְרַק אֶת מִימּוֹ וְיִבְשָׁלְהוּ⁵¹.

מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישולו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדין צלי קדר.

ח. צָלְהוּ וְאַחַר פֶּךָ בְּשָׁלוֹ, אוֹ שִׁבְשָׁלוּ וְאַחַר פֶּךָ צָלְהוּ²⁵, אוֹ שִׁעֲשִׂהוּ צָלִי קְדָרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיב. אֲבָל מִתָּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ פִּינֵן וְשִׁמֵּן וְדַבְשָׁא²⁸ וּבִשְׂאָר מִשְׁקִין²⁹ וְמִי פִּרוֹת חוּץ מִן הַמַּיִם³⁰. וּמִתָּר לְטַבֵּל הַבְּשָׂר אַחַר שִׁנְצָלָה³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פִּרוֹת³².

(25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-חובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל - ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דררשי ל' מיתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה מהיתור של "ובשל מבושל" משקין ומי פירות (למעלה ה"ז) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואח"כ בשלו - אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). (26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטין משמנו (רש"י פסחים מא.). וחייב "צלי קדר" נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק "ובשל מבושל" אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ז, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של "צלי אש, ולא צלי דבר אחר" כדלהלן ה"ט. וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא. (27) משנה (שם מ): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת צלייתו", וראה להלן הערה ל. (ואף-על-פי שלא מצינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סביר היא שסיכה בשעת צלייתו אינה כבישול - יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ביו"ד סי' עו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות הי"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). (28) בכת"י תימן ובדפוס רומי, ליתא. (29) היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות). (30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָתְּ מְקוֹמוֹ⁵⁷; שְׁפַל הַמֶּרְק וְהַלְחָה⁵⁸ שְׁתַּפְּרֵשׁ מִמֶּנּוּ כְּשִׁיזְעָלָה אֶסוּרָה, שְׁהָרִי אֵינָהּ בְּשֵׁר צָלִי.

(54) משנה, שם. (55) חרס רותח של התנור (גמרא, שם). (56) על בשר הפסח. (57) שנבלע שם, ואין להסתפק כאן בקליפה דקה כבנגע הבשר בחרס (למעלה הי"א), אלא צריך נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף את מקומו", ועי' 'כסף משנה' שכתב שטעות-סופר היא, וכי בנוסחא מדוייקת מצא: "יטול את מקומו" כלפנינו. (58) (בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף (ראה למעלה) את מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה וכו'". ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו' שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן הי"ג גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף". ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה).

יג. נִטְף מִרְטָבוֹ עַל הַסֹּלֶת - יְקַלֵּף אֶת מְקוֹמוֹ וְיִשְׁלִיכֵנּוּ⁵⁹.

(59) (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת). ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם בענין נטף מרוטבו על החרס וחזרו עליי שם החרס צוננת אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י שם ד"ה אקורי) ואע"פ שהחרס צונן, צריך קליפה, מפני שהמרק שיצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח (וראה ב'תוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שיוזב ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "יקמוץ את מקומו". כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי' כסף-משנה).

יד. סְכוּוֹ⁶⁰ בְּשִׁמּוֹן⁶¹ שֶׁל תְּרוּמָה: אִם חֲבוּרַת הַפְּהָגִים - יֵאָכְלוּ⁶²; וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁶³: אִם חִי הוּא⁶⁴ - יְדִיחֶנּוּ⁶⁵ וְיִנְגַבּוּ⁶⁶, וְאִם צָלִי⁶⁷ - יְקַלֵּף אֶת הַחֵיצוֹן⁶⁸. סְכוּוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶⁹ - לֹא יַעֲשֶׂנוּ דָמִים עַל בְּנֵי חֲבוּרָה; וְשֵׁאִין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם⁷⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקְוֵי⁷¹. וְאִין צוֹלִין שְׁנֵי פְסָחִים בְּאַחַת⁷², מִפְּנֵי הַתְּעֹרְבוֹת⁷³. אֶפְלוּ גְדֵי וְטָלָה⁷⁴.

(60) את הפסח. משנה, שם עה, ב. (61) ראה למעלה ה"ח שמונת לסוך אותו ביין ושמן וכו'. (62) שהרי הם מותרים בתרומה. (63) שאסורים בתרומה. (64) כלומר חי וצונן, ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. (65) בצונן דיו בהדחה, ראה שם עו, א. (66) המים מעל הבשר, שלא יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים.

(38) בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגרפו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאירי' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמדה, שהרי נתבאר במשנתנו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. (39) מחוס התנור. (40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שיצלוהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח-ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). (41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאירי' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלשה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י הי"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. (42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים". וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עמומות (כבויות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". (43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאירי'. (44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. (45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשמתר חומם ('אגלי טל'). (וראה ב"סיני" כרך מד עמ' 10). (46) שם עז, א. (47) שאם מתחמם ראש השפוד אינו מתחמם כולו ואינו כשפוד של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפוד של רימון", וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כדאייתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון ('קריית ספר'). ובי'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב, שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפוד של רימון" שהוא למצוה מן המובחר, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא" שהם של מתכת, משמע שבשפוד של כל עץ מותר. (51) כי שפוד מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחותרן בסכין, יוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך, וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).

יא. נִגַע הַבֶּשֶׂר בְּחֶרְסוֹ שֶׁל תְּנַנּוֹר - יְקַלֵּף אֶת מְקוֹמוֹ⁵², מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָלִי הַחֶרְס⁵³.

(52) משנה, שם עה, ב. (53) ולא צלי אש הוא (פסחים עה).

יב. נִטְף מִרְטָבוֹ⁵⁴ עַל הַחֶרְס⁵⁵ וְחִזַּר עָלָיו⁵⁶ - יֵטַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש ו' מרחשון ~

פָּרֶק הַשִּׁיעוּי

1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה.

א. כָּל הָאוֹכֵל מִן הַפֶּסַח אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא בַחֲבוּרָה אַחַת.² וְאֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ מִן הַחֲבוּרָה³ שְׂיֵאָכֵל בָּהּ.⁴ וְהַמוֹצֵיא מִמֶּנּוּ כְּזוּת⁵ בְּשָׂר מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה בְּלֵיל חֲמֵשָׁה עָשָׂר - לוֹקָה; שְׂנֵאָמַר: לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבְּשָׂר חוּצָה. וְהוּא שְׂיֵינְיָהֶנּוּ בַחוּץ; שְׂהוֹצְאָה כְּתוּבָה בּוֹ כְּשֵׁבֶת, לְפִיכָּךְ צְרִיךְ עֲקִיבָה וְהַנְּחָה כְּהוֹצְאת שֶׁבֶת. וְאֵין מוֹצִיא אַחַר מוֹצִיא בַפֶּסַח,⁷ שְׂפִינֵן שְׂהוֹצִיאֵהוּ הָרֵאשׁוֹן נִפְסֵל. מִן הָאֲגָף⁸ וְלִפְנֵים - פְּלִפְנֵים⁹; מִן הָאֲגָף וְלַחוּץ - פְּלַחוּץ¹⁰; וְהָאֲגָף עֲצוּמוֹ, שְׂהוּא עֲבֵי הַפֶּתַח - פְּלַחוּץ¹¹. הַחֲלוּנוֹת¹² וְעֵבֵי הַכֶּתְלִים - פְּלִפְנֵים. הַגְּגִים וְהַעֲלִיּוֹת - אֵינֵן בְּכָלל הַבַּיִת¹³.

2) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יֵאָכֵל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לענין פסק הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת לבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאין לשנות מקומם".³ בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו".⁴ כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "יאכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב ואינו חייב שלא בשעת אכילה".⁵ כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא חייב ואינו חייב על פחות מכזית".⁶ בשעת אכילה.⁷ כלומר, לאחר שהוציא והו חזרו והכניסוהו ושוב הוציא והו. (8) משנה בפסחים שם. ופירשה רבינו במוציא

67) שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם ('מאירי' פסחים עה:): ובי'תוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך שהוא רך. (68) הקליפה החיצונה. (69) שהוא מותר לישראל בירושלים ('מאירי'). (70) משנה, שם עה, ב - לפי הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" שב'תוספות' שם ד"ה לפי, וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן על המעות, ראה ב'תוספות' שם. (71) פ"ב מהל' מעשר שני ונטע רבעי ה"ח. (72) ברייתא, פסחים עו, ב. (73) שמה יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא למנוייהם. (74) שאין החילוף מצוי בהם כל-כך. ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש רבינו חננאל שם.

טו. כָּכֵר בְּאֲרָנוּ בְּכִמָּה מְקוּמוֹת⁷⁵, שְׂאִין הַפֶּסַח יֵאָכֵל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה⁷⁶, וְדִין תּוֹרָה שְׂיֵאָכֵל כָּל הַלֵּילָה עַד שְׂעִילָה עֲמוּד הַשַּׁחַר⁷⁷. וְכִכֵּר בְּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת חֲמִין וּמִצָּה⁷⁸, שְׂהוּא טְעוּן הֵלֵל בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ⁷⁹, וְשְׂאִין בְּנֵי חֲבוּרָה חוּצֵיין וְאוֹכְלֵין אַחַר שְׂנִיְדָמוּ בְּשֵׁנָה⁸⁰, אֶפְלוּ בַתְּחִלַּת הַלֵּילָה.

75) לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. (76) שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בברכות ב, א. וראה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. (77) כרבי עקיבא, ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה במגילה כ, ב - כוותיה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו ('מאירי' פסחים קכ, ב. ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה שם). (78) פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם הי"ד לענין נרדמו. (79) משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל באכילתו. וראה להלן פ"י ה"ט. (80) כלומר, נשתקעו כל בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנמנו (שם קוראים להם הם עונים, פסחים קכ:): כל בני החבורה או שנשתקעו בשינה רק מקצת מבני החבורה - חוזרין ואוכלין אחר שניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ד). ומקור הלכה זו, במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנמנו - יאכלו, נרדמו - לא יאכלו". ומפרש רבינו שרבי יוסי חולק על הסיפא ואומר שרק אם נשתקעו כולן בשינה - לא יאכלו, אבל נתנמנו כולן - יאכלו. ואינו חולק על הרישא, והוא שאף אם נשתקעו בשינה מקצת מבני החבורה יאכלו, ורשב"ם מפרש שרבי יוסי חולק על הרישא ועיי"ש בהל' חמץ ומצה, עמוד תמד הערה סא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מניין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

בשר הפסח מן הבית. ו"אגף הוא מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון (של המזווה) מן הפנימי". (9) של הבית ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (10) ואם הניח שם את הפסח עובר על לאו, ונפסל. (11) כן אמרו בגמרא שם לעניין הוצאה מירושלים. (12) של הבית. (13) והמוציא כזית מבשר הפסח לשם - לוקה ונפסל. וראה בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז שגגים ועליות לא נתקדשו. ואין אוכלים שם קרבן פסח (פסחים פה: פו).

ד. היו המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית²⁸ בין שתי החבורות - פשהשמש עומד למזג²⁹, קופץ את פניו³⁰ ומחזיר את פניו³¹ עד שמיגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה שבפיו; שאסור לאוכל לאכל בשתי חבורות. ומתיר לפלה להחזיר פניה מגני חבורתה ואוכלת³², מפני שהיא בושה לאכל בפניהם.

ב. בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו, בין בודון בין בשגגה - נאסר באכילה, ויהי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או כבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים, שהפל כטרפה¹⁴ ולוקין על אכילתו¹⁵, כמו שבארנו במצוה הקרבנות¹⁶. אבר שיצא מקצתו - חותף הבשר¹⁷ ויורד עד שמגיע לעצם, וקולף את הבשר¹⁸; כל שבפנים - יאכל, וכל שבחוץ - ישרף. פשה הוא מגיע לעצם - חותף בקופיץ¹⁹, אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח, שאסור לשבור בו עצם²⁰ - קולף²¹ עד הפרק²², ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ²³.

(28) משנה שם פו. "והמיחם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדרה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

(14) "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:) כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיץ, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג.).

ה. שתי חבורות³³ שפוצצה מחיצה מביניהן - אינן אוכלין³⁴. וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן - אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח נאכל בשתי חבורות³⁵, ואינן נעקרין מחבורה לחבורה³⁶.

ג. שתי חבורות²⁴ שהיו אוכלות בבית אחד - צריכה כל חבורה מהן לעשות לה הקף; שנאמר: מן הבשר חוצה. מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו חוצה למקום אכילתו²⁵. ואלו הופכין את פניהן אילף²⁶ ואוכלין, ואלו הופכין את פניהן אילף ואוכלין, פדי שלא ידאו מערבים²⁷.

(33) מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכו' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

ו. בני חבורה שנקנסו שלשה מהן או יתר לאכל פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה³⁷, אם נקנסו בשעה שדרך בני אדם לאכל הפסחים³⁸, וחזר המעורר ללקן על השאר³⁹ ולא באו - הרי אלו

(24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחינוך מצוה רלב. 49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד". וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". 50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבעוני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והראב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

ח. ערל⁵¹ שאכל פזית מפשר הפסח⁵² - לוקה; שגאמר: פל ערל לא יאכל בו. בו הוא שאינו אוכל, אבל אוכל הוא מצה ומרור⁵³. וכן מתר להאכיל מצה ומרור לגר תושב ולשכיר⁵⁴.

51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). 52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". 53) פסחים קכ. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע"ב) "מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". 54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

ט. פשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחט הפסח⁵⁵, כן מעכבתו מלאכל; שגאמר⁵⁶: ומלתה אתו אז יאכל בו⁵⁷. כיצד⁵⁸? קנה עבד אחר שגשחט הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח - הרי זה אסור לאכל עד שימול אותו. וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קדם שחיטה? כגון שחלצתו חמה⁵⁹, שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום הבראתו⁶⁰; וכגון שפאכה עינו ונרפאת אחר שחיטה⁶¹; או שהיה טמטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט), אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". 56) אצל עבדיו. 57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכת את האכילה), מילת זכריו מנין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכבת מלהקריב את הפסח) אף כאן מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח)". 58) באיזה אופן

שנכנסו אוכלין עד שישפיעו ואין ממתינים לשאר. ואפלו פאו המתאחרין אחר פך ומצאו אלו השלשה שאכלו הפל - אין משלמים להן פדי חלקם⁴⁰. אבל אם נכנסו שנים בלבד - הרי אלו ממתינים⁴¹. במה דברים אמורים? בשעת פניסתן לאכל; אבל בעת שפטרין⁴² - אין אדם צריך להמתין לחברו. אפלו גמר אחד בלבד מלאכל - יצא ואינו צריך להמתין⁴³.

37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. 38) שם: "והוא דעיל בעידנא דרגילי למיעל". 39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרון שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דילא" גרס "והוא דשגרו בהו דילא", כלומר ששלחו השמש לעוררן לבוא לאכול. 40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". 41) עד שיבוא השלישי. 42) ויוצאין. 43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמחייב תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חברו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחידי.

ז. המאכיל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין מפסח שני⁴⁴, למומר לעבודה זרה⁴⁵ או לגר תושב⁴⁶ או לשכיר⁴⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה. ואינו לוקה⁴⁸, אבל מפין אותו מפת מרדות. וכן נכר האמור בתורה - זה העובד אל נכר⁴⁹. ואין מאכילין ממנו לנכרי, אפלו גר תושב או שכיר; שגאמר: תושב ושכיר לא יאכל בו⁵⁰.

44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, ונהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו. ולהלן פרק י הלכה טו). 45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קבח) "שהוזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". 46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. 47) "זה הגוי". 48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הזהירה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאיים הלכה לא, שהמלביש חברו כלאיים, והיה הלוש שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג.) כתב שכל האיסור כאן הוא משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) פסחים פג. בברייתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח, מפני התקלה". (11) כנראה שהמדובר כשאין בעצמות לא בשר ולא מוח, וכן מפורש בפי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט: "כל עצמות הקדשים שאין בהן מוח, אינן טעונין שריפה, חוץ מעצמות הפסח" (ועיין בראב"ד שם) וראה להלן. (12) כלומר, שמא יבואו לידי איסור שבירה, כן מפרש רבינו דברי הברייתא בפסחים פג. (הובאה למעלה). וסבור רבינו, שכשם שיש איסור שבירה בפסול שהיה לו שעת הכושר (להלן הלכה ו), כן יש איסור בעצם שהיה עליו כזית בשר וניטל ממנו. וכן נראה בגמרא שם שהקשו על הברייתא הנ"ל, "הני עצמות היכי דמי, אילימא דלית בהו מוח, עצמות קדשים למה להו שריפה" (כן הנוסחא בדפוס וויניציאה ובסיליאה, ולפינו "למה להו שריפה". ובכ"י ב: "עצמות הפסח למה להו שריפה"). כלומר: פשיטא שעצמות קדשים אינם צריכים שריפה, ואילו על עצמות הפסח לא קשה לו למה צריכים שריפה, הרי שאף עצמות שאין בהם מוח צריכים שריפה בפסח, שמא יבוא לידי תקלה של שבירת עצם, כנ"ל (אור שמח).

ג. אין חיבין אלא על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר¹³ או שיש בו מח¹⁴; אבל עצם שאין בו מח ושאינו עליו כזית בשר - אינו חיב על שבירתו. הנה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר - חיב, אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשר¹⁵.

13) פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין עליו כזית בשר) לית ביה משום שבירת עצם, דבעינן שיעור אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם (שם). (14) היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש בר"ח שם, וכן פירש"י. (15) מחלוקת שם בין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

ד. השובר אחר השובר¹⁶ בעצם אחד - לוקה.

16) כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושבר שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ז הי"א: "אבל בשתי התריות, שכן אפילו עצם אחד ושברו, וחזר ושברו חיב שתיים". ולהלן שם בהלכה יג "ווידיא אמר, דא יש שובר אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.

ה. השורף עצמות והמחתך גידים¹⁷ - אינו חיב משום שבירת עצם¹⁸.

17) של הפסח. (18) פסחים שם בברייתא: "השורף עצמות והמחתך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

ו. פסח שהוא נא¹⁹ או מבשל²⁰ ושבר בו את העצם - לוקה²¹. אפלו נפסל בטמאה²² ויציאה²³ וכיציא בהם - יש בו אסור שבירת העצם. במה דברים

ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

פרק עשירי

1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאיר מהבשר עד הבוקר.

א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה²; שנאמר: וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמַר בְּפֶסַח שְׁנֵי: וְעֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ. אֲכַל פֶּסַח שְׂבֵא בְטַמְאָה⁴, אִם שָׁבַר בּוֹ עֵצִים - אֵינּוּ לֹקֵה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ: לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ - בְּטָהוֹר וְלֹא בְטַמְאָה⁵. אֲחַד הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֵצִים בְּלֵילִי חֲמֹשֶׁה עָשָׂר⁶, או שְׁשֹׁבֵר בּוֹ עֵצִים מִבְּעוֹד יוֹם⁷, או שְׁשֹׁבֵר אַחַר כְּמָה יָמִים⁸ - הֲרִי זֶה לֹקֵה.

2) משנה פסחים פד. 3) צ"ל: "לא ישברו" [וטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בכתבי־יד ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קכט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. 4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר־כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. 5) בפסחים שם בברייתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול". ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחיה היא בציבור [ולא הותרה]". וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו" בכשר, ולא בפסול". 6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני. 7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם, ושאינו ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה". 8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שבירת עצם.

ב. לפיכך⁹ שורפין¹⁰ עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו¹¹, כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה¹².

9) לפי שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבירה. (34) משום "ועצם לא תשברו בו". (35) הוא בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". (36) פירוש, שור הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי בישול רב, הם ראויים לאכילה. (37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות לאוכלם ע"י בישול בינוני, וכ"ש על ידי צלייה. (38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשינוי ולועסה" (מאירי פסחים פד.). (39) ראה למעלה הלכה ח. וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'. רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי דרבא וכו'". ומפרש רש"י שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור הגדול, יש חיוב לאכלו. ואם אינו אוכלו, עובר על לא תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת עצם.

י. גידיון⁴⁰ הרפין שסופן להקשות⁴¹, אף על פי שהן ראויין לאכילה עתה⁴² ונאכלין⁴³ בפסח - אין נמנין עליהן. ונמנין על מנח שבראש⁴⁴, מפני שיקול להוציאו⁴⁵ בלא שבירת עצם; ואין נמנין על מנח שברקולית⁴⁶, והוא העצם הסתום משני ראשיו, שהרי אינו יכול להוציאו אלא בשבירת עצם⁴⁷.

(40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו. (41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גדי הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם להיות קשים" (רש"י שם). (42) בעוד הגדי רך וקטן. (43) שמתרין באכילה. (44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על מנח שבראש וכו'". (45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י שם). (46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מנח שברקולית". (47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה א).

יא. כשאדם אוכל את הפסח - חותף הפשור ואוכל, וחותף העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה⁴⁸. וכשיגיע לגיד הנשה⁴⁹ - מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות⁵⁰ שיוצאין בשעת אכילה⁵¹. שאין מננין אותו פשור⁵² ואין מתחכין אותו⁵³, אלא צולין אותו שלם⁵⁴. ואם התכוו תתיכות תתיכות - פשר⁵⁵. והוא שלא יחסר אבר. צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר, ושנאמר: לא תותירו ממנו עד בקר. וכן בשני, שנאמר: לא ישאירו ממנו עד בקר. ואם השאיר

אמורים? פשהיתה לו שעת הכשר ונפסל²⁴; אכל אם לא היתה לו שעת הכשר, כגון שנתפגל²⁵ או נעשה כמחשבת זמן²⁶ או מחשבת שנוי השם²⁷ - אין בו משום שבירת העצם.

(19) שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה פ"ח הלכה ו), ואסור לאכלו משום שנאמר "אל תאכלו ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר, כל כי האי גוונא (שבירת העצם בנא) יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי ל' ואכל ל'. (20) שאסור לאכלו, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). (21) בנא הוא חייב, מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם "בשלו ואחר צלהו" חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים עליו, כרב יוסף אליבא דתנא-קמא של רבי (שם). (22) לאחר זריקת הדם. (23) חוץ לחבורתו, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (24) שם כדברי רב יוסף וכתנא-קמא, ראה למעלה בהלכה זו. (25) [שחשב לאכלו חוץ למקומו, שזה נקרא פיגול (זבחים כט.) ועדיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. (26) כגון שחשב בשעת השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפ"ז "שנתפגל" שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. (27) ששינה שמו לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פט"ו הלכה יא).

ז. שבר עצם האליה²⁸ - אינו לוקה, שהרי אינו ראוי לאכילה²⁹.

(28) זנב הכבש. (29) פסחים שם: "רב אשי אמר, כל כי האי גוונא (=שבירת עצם האליה) ודאי אין בו משום שבירת העצם (גם לרבי וגם לתנא-קמא) דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל", שהרי היא עומרת להקטרה על גבי המזבח (שם). וראה בהשגת הראב"ד ובכס"מ.

ח. הסחוסים, שהם כמו עצמים רפים³⁰ - הרי אלו מתרין לאכלן³¹.

(30) שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם). (31) ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.

ט. היה גדי³² קטן ורף שעצמותיו רפים - לא יאכל אותן, שזה שובר עצם³³. ואם אכל - לוקה³⁴; שאחד השובר עצם קשה או עצם רך³⁵. זה הכלל: כל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל³⁶ - הוא שמתר לאכל כגדו מן הגדי הרף אחר צליתו³⁷, כגון ראשי כנפיים³⁸ והסחוסים³⁹.

(32) משנה וגמרא שם. (33) שאכילת העצם הרך הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ע:). אבל צריך עיון, שכבריתא זו היא אליבא דמאן דאמר שחגיגה זו היא חובה ודוחה את השבת. אבל לדידן, פסוק זה מדבר במותר הפסח, וראה בצל"ח לפסחים ע: (66 משנה פסחים שם. 67 הפסח. 68) ש"ד בניסן חל ביום חול. (69) שהפסח קרב בטהרה. (70) שהרבה נמנו על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השובע (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). (71) שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע:). (72) ויש בהם כדי אכילת שובע לכולם.

יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה⁷³. ונאכלת לשני ימים ולילה אחד⁷⁴, ככל זבחי שלמים⁷⁵. ואסור להניח⁷⁶ מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי⁷⁷, שנאמר: ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי השמועה למדו⁷⁸, שזה אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר⁷⁹ - עד בקר של יום השני⁸⁰. והמותר⁸¹ - אינו לוקה; אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים⁸².

73) שם סט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא-דעתך חובה, תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה". (74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-תימא שאמר שדינה כפסח). (75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (76) להשאר. (77) מיום הקרבתו, שהוא יום ששה עשר בניסן. (78) שם עא. עא: (79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). (80) שהוא יום ששה עשר בניסן. (81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. (82) ראה למעלה הלכה יא.

יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל התבשילין העולים עמו על השלחן מתבערין עמו⁸³, ואינן נאכלים אלא עד חצות⁸⁴ כפסח עצמו⁸⁵. גזירה מפני התערבות⁸⁶.

83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד. (84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שולחן אחד עם הפסח, אינו נאכל אלא עד חצות. (85) למעלה פ"ח הלכה טו. (86) כלומר, שמא נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאיסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השניה, כי אילולא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני⁸⁷ הראשון

ממנו, בין פראשון בין פשני - עבר בלא תעשה. ואינו לוקה על לאו זה, שהרי נתק לעשה⁸⁶, שנאמר: והנותר ממנו באש תשרפו.

48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (49) שהרי צולחו שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד אסור בהנאה, צולחו ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין בנותן טעם (פ"ט מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז). ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:), לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף משנה). וראה בהשגת הראב"ד. (50) שאינם אסורים. (51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. (52) אלא רק מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם (כסף-משנה). (53) לחתיכות. (54) כמו שכתוב (שמות יב, ט) "כי אם עלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין אותו חתיכות". (55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו אבר אבר על גבי גחלים". (56) כלומר, שהעובר בלאו זה מתחייב בעשה. ולא הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה בפ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד. בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך בהלכות פסולי המוקדשין שם.

יב. כשמקריבין את הפסח פראשון⁸⁷ - מקריבין עמו⁸⁸ שלמים⁸⁹ ביום ארבעה עשר מן הבקר או מן הצאן⁹⁰, גדולים או קטנים⁹¹, זכרים או נקבות⁹², ככל זבחי השלמים⁹³. וזו היא הנקראת חגיגת ארבעה עשר⁹⁴, ועל זה נאמר בתורה: וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר⁹⁵. אימתי מביאין עמו חגיגה זו? ב' זמן שהוא⁹⁶ בא בחלה⁹⁸ ובטהרה⁹⁹ ובמועט¹⁰⁰; אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או שבא הפסח בטמאה¹⁰¹, או שהיו הפסחים מרבים¹⁰² - אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן הלכה טו. (58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ט). (59) קרבן שלמים. (60) משנה שם. (61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שתיים ויותר, וכן הוא בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שתיים". (62) משנה שם. (63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא. (64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה י). (65) "והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וכו' שמעון (פסחים פו.). וכנראה שלרבינו היתה הגירסא בגמרא פסחים צה. באופן שגם בפסח שני הדין שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צה. (103) משנה פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות ומרורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל דברים שאינם בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה ומרור שאינם בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד, שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים צה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה [ובכ"י תימן: חוקת הפסח שכלל]. ואחר-כך מתחילה הלכה חדשה: "זה שנאמר וכו'". (112) בפסח שנעשה במצרים. (113) בעשור לחדש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג): "בעשור לחדש הזה, ויקחו להם איש שיה וכו'". (114) (שם, כב.). והוא: ג' קלחין של מין ירוק ישיש לו גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות. (118) משנה בפסחים צו.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצות. ארבע מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פסח: א) להראות פני ה'. ב) לחג בפשלו רגלים. ג) לשמח ברגלים. ד) שלא יראה ריקם. ה) שלא יעזב לוי מלשמחו ולתן לו מתנותיו ברגלים. ו) להקהיל את העם בחג הספות במוצאי שמיטה.

ובאר מצות אלו בפסחים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

א. שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ואלו הן: הראיה, שנאמר: יראה פל זכורד; והחגיגה, שנאמר: תחג לה' אלהיך; והשמחה, שנאמר: ושמחת בחגך. הראיה האמורה בתורה היא: שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף בין מן הבהמה. ומי שפא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה - לא יזו שלא עשה מצות עשה, אלא

אסור בחמץ בכל יראה ובל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבא בטמאה, אם נטמא רב הקהל טמאת מת, כמו שבארנו. אבל פסח שני - חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לחבורתו, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטמאה. ושניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשייתן, ונאכלין צלילי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהן, ואין שוכרין בהן את העצם. ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר: ככל חקת הפסח נעשו? לפי שפרש בו מקצת חקת הפסח, ללמד שאינו שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו, והן המצות שבגופו, והם חקת הפסח, שכלל זה, שנאמר במצרים, שילקח הפסח מבעשור, ושהוא טעון הגעת דם באגדת אזוב, למשקוף ולשתי המזוזות, ושלא יאכל בחפזון - אין אותן הדברים נוהגים לדורות, ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד.

(87) משנה בפסחים צה. (88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ד. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. (89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. (90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא כזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. (91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. (92) למעלה הלכה יב. (93) למעלה פ"ז הלכה א. (94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). (95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). (96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכלילה דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו שיתבאר בגמרא". נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ובתוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צה:). (101) משנה שם צה. וראה למעלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

— זבחים (ולא עופות ומנחות). הרי מפורש שעולת ראייה אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ' משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר: "או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף-משנה כאן בשם מהר"י קורקוס). (10) צריך לומר "ולא" (11) וכל זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קריית ספר'). (12) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". (14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה — לתשלומין". (15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראייה וחגיגה ושמחה". (16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". (17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייהן, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייהן". שהן מצוות-עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א — אמרו "זכור, להוציא את הנשים". (18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. (19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזבחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"ז זבחת שלמים, שכן למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן — שלמים, אף שמחה האמורה כאן — שלמים". (20) של שמחה (חגיגה ו:): "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייהן (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:): שהחיוב עליה. ולא כאב"י שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה עליה אלא על בעלה (לחם-משנה פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ד. וראה בראב"ד וכסף-משנה כאן).

עובר על לא תעשה, שְׁנֵאמַר: לא¹⁰ יִרְאוּ פְּנֵי רִיקָם¹¹. וְאִינוּ לֹקְהָ עַל לְאוֹ זֶה, שְׁהָרִי לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה¹². הַחֲגִיגָה הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה הִיא: שְׁיִקְרִיב שְׁלָמִים¹³ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חֲגִיגָה¹⁴ בְּבֹאוֹ לְהֵרְאוֹת¹⁵. וְהִדְבָּר יְדוּעַ, שְׁאִין הַשְּׁלָמִים בָּאִים אֶלָּא מִן הַבְּהֵמָה¹⁶. וּשְׁתֵּי מִצְוֹת אֱלוֹ, שְׁהֵן הָרֵאִיָּה וְהַחֲגִיגָה, אֵין הַנְּשִׂים חֲיִבּוֹת בָּהֶן¹⁷. וְהַשְּׂמִיחָה הָאֲמֹרָה כְּרַגְלִים הִיא: שְׁיִקְרִיב שְׁלָמִים יְתָר עַל שְׁלָמֵי חֲגִיגָה¹⁸, וְאֵלוֹ הֵם הַנְּקִרְאִים שְׁלָמֵי שְׂמִיחָה חֲגִיגָה; שְׁנֵאמַר: וּבַחַת שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ שֶׁם וּשְׂמִיחָתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ¹⁹. וְנְשִׂים חֲיִבּוֹת בְּמִצְוָה זו²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ואלו הן: הראייה... ויביא עמו קרבן עולה... החגיגה... שיקריב שלמים ביום טוב ושתי מצוות אלו... אין הנשים חייבות בהן. והשמחה האמורה... ונשים חייבות במצוה זו".

והשיג עליו הראב"ד שהרי אין הנשים חייבות בקרבן שמחה אלא "בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה". ומקורו במסכת קידושין "אמר אב"י אשה בעלה משמחה".

והכס"מ הביא דעת רש"י ש"אין חובת השמחה תלוי בה אלא על בעלה שישמחנה במאכל ומשתה וכלי פשתן", ודעת התוס' "אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו", ומסיים "ואין תפיסה על הרמב"ם למה לא האריך לבאר זה".

ותירוצו צריך עיון, שהרי הקושיא על הרמב"ם היא לא על שלא האריך לבאר ענין זה אלא שפסק היפך דברי הגמרא ש"אשה בעלה משמחה" ופסק ש"נשים חייבות במצוה זו".

(על פי י"ן מלכות ספר קרבנות סימן ג' מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ב. הָרֵאִיָּה²¹ וְהַחֲגִיגָה²² אֵין לְהֵן שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: אִישׁ כְּמִתְנַת יְדוּ²³ וְגוֹמֵר. אֶבֶל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁴, שְׁלָא יְהֵא קְרִבֵּן עוֹלַת רְאִיָּה פְּחוֹת מְשׁוּה מְעַה כֶּסֶף²⁵, וְלֹא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה פְּחוֹת מְשׁוּה שְׁתֵּי כֶּסֶף²⁶. וּמִצְוָה לְהֵבִיא כְּפִי עֶשְׂרוֹ²⁷, שְׁנֵאמַר: כְּמִתְנַת יְדוּ²⁸.

(21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". (22) בחגיגה ז, א — על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו

(2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל". (3) פסח, שבועות וסוכות. (4) שם נאמר: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'". (5) ב'ספר המצוות' (מצוות-עשה נב) כתב: "והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי בשנה". (6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוךך", וב'ספרי' (שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל שנוהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". (7) אבל שאר הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד). (8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת הראייה ביום הראשון של החג) — אינו חייב להביא קרבן עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז). (9) בברייתא שם ז, א: "ולא יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראייה האמורה לגבוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחוג לה' אלוך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה - למדו ראה מחגיגה לענין זה ('תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קריית ספר' כאן. 37) עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה), ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

ה. ומצוה להקדים ולהקריב בראשון³⁸. לא הקריב בראשון, בין שונג בין מזיד³⁹ - הקריב בשני⁴⁰. וכל המאחר - הרי זה מגנה⁴¹, ועליו נאמר: נוגי ממועד אספת⁴².

38) אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. 39) (במשנה (חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשונג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהברייתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא. 40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'. 41) ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות יד איתן) על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ת. 42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר אחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאחרו ולא הקריבו בזמנן, ביום ראשון, ולא כדברי 'תוספות' שם ד"ה כדמתרגם (הגהות יד איתן), וחדושים ומקורים להרש"ש על הרמב"ם).

ו. עבר הרגל⁴³ ולא חג⁴⁴ - אינו חייב באחריותו⁴⁵. ועל זה וכפיצא בו⁴⁶ נאמר: מעות לא יוכל לתקן.

43) משנה, חגיגה ט, א. 44) לא הביא קרבנות החג. 45) כיון שעבר הרגל אינו מחויב להקריבם. אבל מביאם בתור נדבה, ואם אבדו או מתו אינו חייב באחריותם, כדין קרבנות נדבה (ראה 'טורי אבן' חגיגה שם). 46) הוא מה שאמר רבי שמעון בן מנסיא במשנה, שם: "איהו מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", וראה ב'מאירי' חגיגה שם שכתב, שרבי שמעון בן מנסיא לא בא אלא להוסיף: שכל העובר עבירה שאי אפשר לו להשיבה, הוא בכלל מעוות לא יוכל לתקן.

שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הרא"י מעה כסף והחגיגה שתי כסף, הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. 23) "מפשות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראה וקרבן חגיגה" ('קריית ספר'). 24) דברי רבי יוחנן (חגיגה שם, הובאו למעלה). 25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירושו המשניות, בתחילת מס' חגיגה. 26) שתי מעות כסף, שלושים ושתיים שעורות (פירושו המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב.) ולא כבית שמאי הסבורים ההיפך מזה: שהחגיגה היא מעה כסף והראיה שתי כסף. 27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת - מצוה עליו להביא כפי השגתו. 28) משנה, חגיגה ח, ב.

ג. שלמי שמחה לא נתנו בהן חכמים שיעור²⁹. בעת שיעלה אדם לירושלים לחג, אם היו בידו קרבנות הראיה - ביאם, או יעלה עמו פסוק³⁰ לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו פסוק - לא יביא שוה כסף³¹. אפלו היה בידו שוה פמה זהובים - אסור³² לו לעלות ויקים בלא פסוק ולא קרבן. ולמה אסרו שיעלה בידו שוה כסף? גזרה שמה לא ימצא למכור, או שמה ימצאו המעות סיגים³³.

29) שהרי במשנה (חגיגה ב.) לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראיה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך ודאי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם-משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשרו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). 30) מטבע של כסף. 31) בכורות מט, ב - במשנה: "וכולן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראיה)". 32) מדרבנן. 33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה", ומפרשה רבינו בפירושו 'תוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמה ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מעות. ומה שכתב רבינו "שמה לא ימצא למכור" לא נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעות" צריך לומר, שכונתו לשווה המעות).

ד. מי שלא הקריב ביום טוב הראשון³⁴ עולת ראיתו ושלמי חגיגתו³⁵ - הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל; שונאמר: שבעת ימים תחג לה' אלהיך - מלמד שכלן ראיון לחגיגה³⁶. וכלן תשלומי ראשון הם³⁷.

34) של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. 35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין ('תוספות יום-טוב' חגיגה פ"א מ"ו). (וזוהי כוונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 23) "שמחה נהגת וכו' כל שבעה, מה שאין-כן בשתיים". ועי' 'תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ. כ.) "כמשפט עולת נדבה, למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי נדבה כתוב (שם ג, א-ב) "ואם זבח שלמים קרבנו - וסמך ידו", ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, - ששלמי חובה אף הם טעונין סמיכה. (58 חגיגה טז, ב. 59) שאם לא סמך, גם-כן נתכפר (מנחות צג. במשנה ובברייתא שם צג.). (60 פ"ג הי"ב. 61) שגזרו חכמים, שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וכיום טוב (ביצה לו:), וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש בבעלי חיים, ואף-על-פי-כן לא גזרו בה משום שבות, וראה בחגיגה טז, ב.

י. המפריש עולת ראיתו ומת - היורשין קריבין להביאה⁶². מתר להקריב בחלו של מועד נדרים ונדבות⁶³; שגאמר: אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם⁶⁴, מפלל שקריבין ברגל⁶⁵. לעלתיכם - כמו עולת מצרע ועולת יולדת⁶⁶. ולמנחתיכם - להביא מנחת חוטא ומנחת קנאות⁶⁷. ולשלמיכם - לרבות שלמי נזיר⁶⁸. הפל קריבין במועד⁶⁹, ואין קריבין ביום טוב.

(62) בכורות נא, ב. וראה גם בירושלמי חגיגה פ"א ה"א. (63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. (64) וגו' לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסיכם ולשלמיכם. (65) תמורה, שם. (66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו לענין יולדות, ושם יד, כ לענין מצורע). (67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא), ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשקין את הסוטה מביא בעלה מנחה (במדבר ה, טו). (68) תמורה, שם. שביום מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד). (69) כלומר, בחולו של מועד.

יא. ומי שהיה לו אוכלים מרבים⁷⁰ ונכסים מועטים - מביא שלמי חגיגה מרביץ ועולות ראיה מועטים⁷¹. הו' לו אוכלין מועטים⁷² ונכסים מרביץ - מביא עולות ראיה מרבות ושלמי חגיגה מועטות⁷³. הו' זה וזה מועט - על זה אמרו⁷⁴: לא יפחת ממעה לעולה ושתי פסו' לשלמים. זה וזה מרבה - על זה אמרו: כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך.

(70) כלומר, בני ביתו מרובים. (71) משנה, חגיגה ה, ב. (72) שם במשנה. (73) הואיל והאוכלים מועטים, שמא ישאירו ויבוא לבית הפסול ('מאיר'). (74) ראה למעלה ה"ב.

ז. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הספות⁴⁷ - חוגג את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני⁴⁸. ואף השמיני תשלומי ראשון הוא⁴⁹. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות - חוגג כל שבועה, ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות. ודבר זה מפי השמועה נאמר, שחג השבועות פתח המצות לתשלומין⁵⁰.

(47) משנה, חגיגה שם. ולענין חג הפסח, ראה למעלה ה"ד. (48) שמיני עצרת. (49) אף-על-פי שלענין פז"ר קש"ב הוא כרגל בפני עצמו (סוכה מז.). לענין תשלומין הרי הוא תשלומין של ראשון, ולמדו כן מפסוק מפורש בגמרא שם. (50) בחגיגה יז, א: "א"ר אלעזר וכו' מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבועה, שנאמר (דברים טז) בחג המצות ובחג השבועות וכו' מקיש חג השבועות לחג המצות. מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבועה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבועה".

ח. עולת ראיה ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת⁵¹ ולא את הטמאה⁵², לפי שאין להן זמן קבוע בקרבנות הצבור; שאם אינו חוגג היום - חוגג למחר⁵³, כמו שבארנו⁵⁴. אבל דוחין את יום טוב⁵⁵. ואף על פי שאין מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות⁵⁶ - מקריבין עולת ראיה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה; שאין אלו נדרים ונדבות, אלא חובות.

(51) שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. (52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבים אותם. (53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטמאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבועה, וכיון דאית להו תשלומין כל שבועה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:). והוא-הדין לעולת ראיה, שאף היא יש לה תשלומין (כסף-משנה). (54) למעלה ה"ד וה"ז. (55) כדעת בית הלל (חגיגה יז). ואף כי אין קבוע להם זמן ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל - יש לחוש שמא יפסע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם). (56) מחלוקת (שם יט: כ:). ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

ט. כשמקריב המקריב עולת ראיתו ושלמי חגיגתו ושמתו ביום טוב - סומך עליהן⁵⁷ בכל פחו⁵⁸, פדרף שעושה בשאר הימים. אף על פי ששמיקה אינה מעפפת⁵⁹, כמו שבארנו במעשה הקרבנות⁶⁰, לא גזרו עליה משום שבות⁶¹.

(57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו",

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ל' תשרי ~

הלכות שקלים

פרק שני

(1) ביאר בו רבינו כיצד כונסים השקלים, שלש עשרה תיבות שבמקדש, בשלשה פרקים בשנה תורמים הלשכה, וכיצד תורמין אותה.

א. כיצד כונסין השלחנים את השקלים? בכל² מדינה ומדינה³ מניחין לפניהם שתי תבות⁴. שולי התבה רחבין מלמטה, ופי' צר מלמעלה, כמין שופר; כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת⁵. ולמה עושין שתי תבות? אחת - שמשליכין בה שקלים של שנה זו⁶, והשנה - מניחין בה שקלי שנה שעברה⁷, שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה.

(2) בכת"י: "מכל", וראה למעלה פ"א ה"ט. (3) בשקלים פ"ב מ"א: "כשם שהיו שופרות במקדש, כך היו שופרות במדינה". (4) מיעוט "שופרות" שתיים (כסף-משנה ו'תוספות יום טוב). (5) "בירושלמי" שקלים פ"ו ה"א: "השופרות הללו עקומות היו, צרות מלמעלן ורחבות מלמטן, מפני הרמאין" (שלא יוכלו להכניס ידן להראות עצמן כאילו נותנים לתוכן, ונוטלין מתוכן - 'קרבן העדה'). (6) שקלים פ"ו מ"ה. ונקראת "תקלין חדתין". (7) ונקראת "תקלין עתיקין". והנה מפורש בדברי רבינו, שגם במדינה היו תקלין חדתין. ואילו בירושלמי (פ"ב ה"א) מפורש: "ותני כן עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה" (ועי' ב'תוספות יום טוב). ונברור הדבר שלהרמב"ם היתה נוסחא אחרת בירושלמי, וכן יוצא מתוך פירושו של הריבב"ן שם בירושלמי. שזה לשון הירושלמי: "ויעשה אותן מרגליות (=יקנה בשקלים מרגליות, למעט טורח הדרך) - שמה תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד וכו', מתניתא בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדא". ופירש הריבב"ן: "כלומר בתקלין עתיקין מותר לקנות מרגליות ולא חיישינן (=ולא חוששים) שמה תזול שאין באין אלא לחומות העיר ומגדלותיה" (פ"ד משקלים מ"ב, ועי' ברא"ש ורע"ב פ"ו מ"ה), הרי שגם במדינה היו תקלין עתיקין. ולפי זה, על כרחנו דלא גרס הא "דתני כן עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה". וכן אמנם נמצא בירושלמי שהיה לפני בעל 'מעשה וקח'.

ב. ובמקדש⁸ היה לפניהם תמיד⁹ שלש עשרה תבות, פל תבה כמין שופר: ראשונה - לשקלי שנה זו¹⁰. שנייה - לשקלי שנה שעברה¹¹. שלישית - לכל מי שיש עליו קרפן שתי תורים או שני בני יונה, אחד

עולה ואחד חטאת¹², משליך דמיהן לתבה זו. רביעית - לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד, משליך דמיה לתבה זו. חמישית - למי שהתנדב מעות לקנות עצים למערכה בהן¹³. ששית - למי שהתנדב מעות ללבונה. שביעית - למי שהתנדב זהב לפפרת¹⁴. שמינית¹⁵ - למותר חטאת. כגון שהפריש מעות לחטאתו, ולקח חטאת והותיר מן המעות, ישליף השאר לתוכה. תשיעית - למותר אשם. עשירית - למותר קני זבים וזבות ויולדות. אחת עשרה - למותר קרבנות נזיר. שתים עשרה - למותר אשם מצרע. שלש עשרה - למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.

(8) בעזרה (רא"ש ורע"ב). ומקור הדברים בשקלים פ"ו מ"ה. (9) ואילו השופרות שבמדינה לא היו אלא מחמשה עשר באדר, כמבואר בפרק הקודם הלכה ט. (10) והוא תקלין חדתין. (11) והוא תקלין עתיקין. (12) שקלים פ"ו מ"ה. כחכמים החולקים על רבי יהודה (שם). (13) ב'מעשה וקח', חסירה תיבת "בהן". (14) נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה, שהכוונה לכפורת של ארון הקודש, וראה בפירוש הרא"ש ובהערת הרב ניסן זק"ש שם. (15) מכאן עד סוף ההלכה, הוא על-פי התוספתא פ"ג דשקלים, ושם: "ששה לנדבה כנגד מותר חטאות ומותר אשמות ומותר קיני זבין, קיני זבות, קיני יולדות (קיני) [ומותר] קרבנות נזיר ומצורע, האומר מנה זו לנדבה וסלע זו לנדבה כו' ולוקחין בהן עולות". ועי' 'תוספות יום טוב' שם.

ג. ושם פל דבר, שיהיו מעותיו בתוף התבה, כתוב על התבה¹⁶ מבוהין¹⁷. ותנאי בית דין הוא על פל המותרות, שיקרבו עולת בהמה¹⁸. נמצאת למד, שכל המעות הנמצאות בשש התבות האחרונות - לעולת בהמה, ועורותיה - לפניהם, כשאר פל העורות; וכל המעות שבתבה שלישית - לקח בהן עופות, חצין עולות וחצין חטאות; ושברביעית - פלן עולת העוף.

(16) שקלים פ"ו מ"ה. (17) לדעת לאיוו תיבה לשים המעות שהביא. (18) שם, מ"ו. מדרשו של יהוידע הכהן הגדול, ממה שנאמר (מלכים-יב, יז): "כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה', לכהנים יהיו", שאם נשאר לו כסף ממה שהפריש לחטאת או לאשם, לא יובא בית ה' לבדק הבית, אלא לכהנים יהיה אותו הכסף, והם לוקחין ממנו עולות. וממה שנאמר (ויקרא ה, יט): "אשם הוא, אשם אשם לה", "אשם הוא", שמשמע כדין אשם הנאכל לכהנים, ו"אשם לה", משמע שיהיה כולו לה, הא כיצד? - כל שבא משום חטאת ומשום אשם (=מותר חטאת ומותר אשם), ילקח בהם עולות; הבשר לה' ועור לכהנים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש קפות הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש חודש ניסן; ובראש חודש ניסן תורמין מתרומה חדשה³⁴. לא הספיקו להן השקלים שבשלש קפות הגדולות, וכלו עד שלא הגיע³⁵ ניסן - חוזרין ותורמין משירי הלשכה³⁶.

34) ראש השנה ז, א: "באחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים", שנאמר (במדבר כח, יד): "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה" - "אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה". ובניסן הכתוב מדבר, ונלמד ממה שנאמר (שמות יב, ב) "ראשון הוא לכם (=חודש ניסן) לחדשי השנה". "לחדשי השנה" - "לחדשי השנה" גזירה-שוה היא: מה שם ניסן, אף כאן ניסן. (35) בכתי: "אשר הגיע". (36) 'ירושלמי' שקלים פ"ג ה"ג: "שלמה שלישית חוזר לשניה, שלמה שניה חוזר לראשונה, שלמו שלשתן חוזר ושוקל, רבי מאיר אומר חוזר לשניים, שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשניים, שמא יצטרכו להן בסוף", והלכה כרבי מאיר (ועי' כסף-משנה, ופ"ו מהל' מעילה ה"ג).

ז. שלש קפות הקטנות, שהיא תורם בהם ומוציאן לחוץ, פתוב עליהן: אל"ף, ביי"ת, גימ"ל³⁷; פדי שישתפקו מן הראשונה³⁸ עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מן הקפה האחת הגדולה³⁹, ומחפה אותה הגדולה במטפחת⁴⁰; ותורם השנייה מהקפה הגדולה השנייה, ומחפה אותה הגדולה במטפחת; ותורם השלישית מן הקפה הגדולה השלישית, ואינו מחפה אותה במטפחת; פדי שתהיה נפרת שבה סים, ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שנייה, פשיפנס קדם עצרת. ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגלה, ומחפה אותה; ותורם השנייה מן הגדולה שתורם ממנה בראשונה תחלה, ומחפה אותה; ותורם השלישית מן הגדולה הסמוכה לה, ואינו מחפה אותה; פדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית, פשיפנס בתשרי. עד שנמצא תורם ראשונה ושנייה ושלישית הקטנות מכל אחת ואחת מן הגדולות⁴¹.

37) שקלים פ"ג מ"ב. (38) 'ירושלמי' שם ה"ב. (39) בשקלים פ"ג מ"ד, תנן: "תרם את הראשונה ומחפה בטבלאות, שניה ומחפה בטבלאות, שלישית לא היה מחפה, שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום". ופירשו הרא"ש והרע"ב: תרם את הראשונה - תרומה ראשונה - בפרוס הפסח. ומחפה - כל השקלים שנשארו בלשכה. שניה - בפרוס עצרת. שלישית - בפרוס החג, ומדוע היה מחפה בראשונה ובשנייה? שמא יתרום מן השניים, ולכן מחפה אותם ומביאים שקלים חדשים ושמים על החיפוי. ובשלישית אין צריך לחפות שהרי כבר גמרו לתרום. אבל

ד. בכל מדינה ומדינה, פשגובין השקלים, משליחין אותן פיד שלוחים למקדש ויש להם לצרף¹⁹ אותן פדיגרי זהב, מפני משאוי הדרך²⁰. והכל מתקבצין²¹ למקדש, ומניחין אותן בלשכה אחת מן הלשכות במקדש, וסוגרין כל דלתותיה²² במפתחות, וחותרמין עליה חותמות. וממלאין מכל השקלים שישקבצו שם שלש קפות גדולות; שעור כל קפה - פדי שתכיל תשע סאין²³, והשאר מניחין אותו בלשכה. וזה שבתוף הקפות - הוא הנקרא תרומת הלשכה²⁴, וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקפות - הוא הנקרא שירי הלשכה²⁵.

19) להחליף. (20) שקלים פ"ב מ"א. (21) בכתי: "מתקבץ". (22) שלא תשלוט בהם יד, שלכן תיקנו חכמים תיבות כמין שופרות (למעלה בהלכה א): "ולא יהיה אפשר ליקח מהן בנחת". (23) כן הוא ב'ירושלמי' (שקלים פ"ג ה"ב): "תניא, בשלש קופות של שלש סאין שהן תשע סאין, שהן עשרים ושבע סאין, תורמין את הלשכה". והביאו רבינו בפירוש המשנה. ומתוך אותן קופות גדולות תורמים בשלשה פרקים בשנה, כל פעם שלש קופות קטנות, שכל אחת מכילה שלשה סאים (פ"ג דשקלים מ"א ומ"ב), וראה ברא"ש ורע"ב שם, ולהלן הלכה ה והערה לא. (24) וממנה קונים קרבנות הציבור של כל השנה (להלן פ"ד ה"א). (25) וממנה קונים צרכי העיר ומגדליה וכו', כמבואר להלן בפ"ד ה"ח.

ה. בשלשה פּרקים²⁶ בשנה תורמין את הלשכה: בראש חודש ניסן²⁷, ובראש חודש תשרי, קדם יום טוב²⁸ או אחריו²⁹, וקדם עצרת בחמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה? אחד נכנס לפנים מן הלשכה, והשוּמְרִין עומדים בחוץ, והוא אומר להם: אַתֶּם? והן אומרים לו: תרם, תרם, תרם - שלש פעמים³⁰. ואחר כך ממלא שלש קפות קטנות, כל קפה מהן מכילה שלש סאין³¹, מאותן שלש קפות הגדולות³², ומוציאן לחוץ, פדי להסתפק מהן³³ עד שיכלו. וחוזר וממלא אותן השלש קפות הקטנות מן שלש גדולות פעם שנייה קדם עצרת, ומסתפקין מהן עד שיכלו.

26) שקלים פ"ג מ"א. (27) כמפורש במשנה, שם: "בפרוס הפסח בפרוס עצרת ובפרוס החג", ובירושלמי שם: "פרס - פלגא, פלגא דשלשים יום (=חצי משלשים יום, דהיינו חמשה עשר יום) קודם למועד שדורשים בהלכותיו". (28) משנה, שם: "ולא אמרו באחד בתשרי, מפני שהוא יום-טוב". (29) סובר רבינו שכשם שאפשר להקדים לפני יום-טוב, כמו כן אפשר לאחר (כסף-משנה). (30) שקלים פ"ב מ"ג. וכן דרך חכמים לשלש כל דבר, כמו במנחות סה. וביבמות קו: (הרא"ש והרע"ב). (31) שם משנה ב. (32) ראה למעלה הלכה ד והערה כב. (33) לקנות קרבנות ציבור הצריכים למקדש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּף, עֲנִי אוֹ מִי שֶׁהוּא נִבְהַל⁵⁴ לְהוֹן לֹא יִתְרֵם, מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד; שְׁנֵאמַר: וְהֵייתֶם נִקְיִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל⁵⁵.

50) שקלים פ"ג מ"ב. 51) במשנה, שם: "בתפילין" בלשון רבים. וכן הוא בנוסח אחר בדברי רבינו (מעשה רוקח). 52) במשנה (שם) אמרו: "שמא יעני, ויאמרו מעוון הלשכה העני, או שמא יעשיר, ויאמרו תרומת הלשכה העשיר". שהרי "אחד נכנס לפנים מן הלשכה" (למעלה ה"ה). 53) וב"ירושלמי" (שקלים פ"ג ה"ב) שאלו: "וימלא פומיה מים (ימלא פיו מים, ועל-ידי-זה יראו שאין כסף בפיו)? אמר רבי תנחום, מפני הברכה (שצריך לברך על התרמת תרומת שקלים)". 54) ב"ירושלמי" (שם): "תני דבי רבי ישמעאל, קרוץ לא יתרום מפני החשד". הראב"ד כאן מפרש, קרוץ הוא בעל שיער, מלשון קווצותיו תלתלים, שמא יחביא בשערו. אבל הרמב"ם מפרש שהוא עני ונבהל להון, מלשון: "ויקוצו" (שמות א, יב), או "קצתי בחיי" (בראשית כז, מו), או שגורס "קבץ" מלשון קבצן. 55) לשון המשנה (שם): "לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות, כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר: והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר: ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם".

~ יום שני א' מרחשון ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) כלל בו דיני קלבון, שיעורו והחייבים בו, ומי שאבד שקלו.

א. חֲצִי הַשְּׁקָלִים - הַכֹּל צְרִיכִין לָהֶן, כְּדֵי שְׂיִתֵּן כֹּל אֶחָד וְאֶחָד חֲצִי שְׁקָל שֶׁהוּא חֵיב. לְפִיכָף, כְּשֶׁהִיָּה אָדָם הוֹלֵךְ אַצֵּל הַשְּׁלֵחָנִי וּמְצָרְף² שְׁקָל בְּשֵׁנֵי חֲצָאִין, יִתֵּן לוֹ תוֹסֶפֶת עַל הַשְּׁקָל³, וְאוֹתָהּ תוֹסֶפֶת נִקְרָאת קִלְבוֹן⁴. לְפִיכָף, שְׁנַיִם שְׁנֵתָנוּ שְׁקָל עַל שְׁנֵיהֶם - חֵיבִין בְּקִלְבוֹן⁵.

2) ופורט. 3) דמי חילוף המטבע. 4) יש שכתבו שזה נוטריקון: "קל-בון", דבר קל ומועט שנותנים להכריע ביניהם בשביל פירוט הכסף (רא"ש ורע"ב). 5) בקלבון אחד (שקלים פ"א מ"ו). ונראה מדברי רבינו שאחד הנותן מחצית השקל פטור מקלבון (תוספתא פ"א) ולא כרבי מאיר שמחייב בקלבון אף באופן זה (שם). ולדבריו, שנים שנתנו שקל - חייבים בשני קלבונות (משנה, שם).

ב. כֹּל מִי⁶ שְׂאִינוּ חֵיב בְּשְׁקָלִים, כְּגוֹן שֶׁתִּי נָשִׂים אוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים⁷, שְׁנֵתָנוּ שְׁקָל⁸ - פְּטוּרִים מִן הַקִּלְבוֹן. וְכֵן אִם הִיָּה אֶחָד חֵיב וְאֶחָד פְּטוּר, וְנִתֵּן הַחֵיב עַל יְדֵי הַפְּטוּר⁹, כְּגוֹן אִישׁ שְׁנֵתָן שְׁקָל עָלָיו וְעַל אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד - פְּטוּר מִן הַקִּלְבוֹן. וְכֵן¹⁰ הַפְּהֵגִים פְּטוּרִין מִן הַקִּלְבוֹן¹¹. וְהַשּׁוֹקֵל עַל יַד הַפְּהֵגָה פְּטוּר מִן הַקִּלְבוֹן.

6) משנה, שם. 7) [במשנה שם שנינו: "אבל לא כהנים

רבינו מפרש: הראשונה מהקופה הגדולה הראשונה. השניה - הקופה הגדולה השנייה. השלישית - הקופה הגדולה השלישית (והעיר הרא"ש על זה, הלא במשנה לא מוזכרות כלל הקופות הגדולות, ורק ב"ירושלמי" נזכרו), ומחפה קופה גדולה ראשונה ושניה, ואינו מחפה שלישית "שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום", כלומר יתחיל לתרום גם בעצרת מאותה שהתחיל בה בפסח. ולדעת רבינו, אין חשש שמא יתרום מן השיריים, שלפי דעתו (למעלה ה"ד) שיריים אינם אלא אותם הנשארים חוץ משלש הקופות הגדולות. 40) במשנה, שם: "בקטבלאות" - עורות רבים. 41) ונמצא שמכל קופה גדולה תרום לכל ישראל: לשם ארץ ישראל, לשם כרכים המוקפות לה, ולשם בכל ומדי והמדינות הרחוקות וכל ישראל, כמפורש להלן ה"ח, שהרי בכל קופה וקופה תרום הוא על קצת מישראל (פירוש המשניות' שם). וראה להלן הערה מד.

ח. כְּשֶׁהוּא תוֹרֵם שְׁלֹשׁ קְפוֹת אֱלוֹ⁴², תוֹרֵם אֶת הָרֵאשׁוֹנָה לְשֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴³, וְהַשְּׁנִיָּה לְשֵׁם כְּרִפְיִן הַמְּקַפְיִין⁴⁴ לָהּ וְלְשֵׁם כָּל (אֶרֶץ) יִשְׂרָאֵל⁴⁵, וְהַשְּׁלִישִׁית לְשֵׁם כָּבָל וְלְשֵׁם מְדֵי וְלְשֵׁם הַמְּדִינּוֹת הַרְּחוֹקוֹת וְלְשֵׁם שְׂאָר כָּל יִשְׂרָאֵל.

42) שקלים, שם. 43) שהם הראשונים שהספיקו להביא את שקליהם, שהם קרובים למקדש. [והכוונה למקומות הקרובים בארץ ישראל, ראה להלן הערה מד]. 44) הסמוכים, כלומר הקרובים לארץ ישראל, כגון: עמון ומואב בעבר הירדן המזרחי. 45) בכת"י התימנים, חסירה המלה "ארץ". [אבל כמו שהוא לפנינו, כן הוא גם בדפוס רומי ובמעשה רוקח', וכן נכון. ונראה שהכוונה לשם המקומות הרחוקים בארץ ישראל גופא. שהרי כתב רבינו בפירוש המשניות שבכל קופה וקופה הוא תרום על קצת מישראל, ואילו לנוסחת כת"י תימן הוא תרום בשניה על כל ישראל. וראה בפרישת הרא"ש לשקלים עמוד ל' והערה [10].

ט. כְּשֶׁהוּא תוֹרֵם⁴⁶, מִתְּפוֹן לְתֵרֵם עַל הַגְּבוּי שֵׁישׁ בְּלִשְׁפָּה⁴⁷, וְעַל הַגְּבוּי שְׁעָדִין לֹא הִגִּיעַ לְלִשְׁפָּה⁴⁸, וְעַל הַעֲתִיד לְגִבּוֹת⁴⁹; כְּדֵי שְׂיִהִי אֱלוֹ הַשְּׁקָלִים, שֶׁהוּצִיאַן לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן, כְּפָרָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֹאֵלוֹ הִגִּיעוּ כֹּל שְׁקָלֵיהֶן לְלִשְׁפָּה, וְנִתְרַמָּה מֵהֶן תְּרוּמָה זוֹ.

46) כתובות קח, א. 47) שאינו בשלש הקופות הגדולות. 48) ונמצא בדרך. 49) שנאנס ולא שלח שקלו באדר, והיה משלחו כל השנה כולה.

י. כְּשֶׁיִּכְנַס הַתּוֹרֵם⁵⁰ לְתֵרֵם, לֹא יִכְנַס בְּכַבֵּד שְׂאֵפְשׁוֹר לְהַחְבּוֹת בּוֹ פֶּסֶף, וְלֹא כְּמִנְעַל וְלֹא כְּסַנְדָּל, וְלֹא בְּתַפְלָה⁵¹ וְלֹא בְּקִמְעָה; שְׂמָא יַחֲשְׂדוּ אוֹתוֹ הָעָם וְיֹאמְרוּ: הַחֵבִיא מְמַעוֹת הַלִּשְׁפָּה תַּחְתּוֹ כְּשֶׁתְּרַמָּה⁵². וּמִדְּבָרִים הָיוּ עִמּוֹ מַשְׁעָה שְׂיִכְנַס עַד שְׁעָה שְׂצָא, כְּדֵי שְׂלֹא יִתֵּן לְתוֹף פִּיּוֹ⁵³. וְאֵף עַל פִּי שְׁנֵזְהָרִים כֹּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. האחין והשתפין שהיה להן בהמה וכספים, וחקלקו בכספים - חייבים בקלבו, אף על פי שעדיין לא חלקו בהמה. ואם חלקו בהמה, ולא חלקו הכספים - פטורין מן הקלבו, עד שיחלקו הכספים; ואין אומרי: הרי הם עומדין לחלקה²².

22 בכורות נו, ב.

ו. הנותן שקל להקדש, כדי שיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב בה, ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן האחרים - חייב שני קלבונות²³; שאלו היה השקל פלו לשקלים²⁴, היה חייב קלבו אחר²⁵.

23 בשקלים פ"א מ"ו: "הנותן סלע ונוטל שקל (העם קורין שקלים לחצי הסלעים שהיו שוקלים בכל שנה, ושקל של משה קורין סלע, כתרגומו - רמב"ן בפירושו על התורה) חייב שני קלבונות". (24 כששוקל שקל שלם, עליו ועל חבירו בדרך הלוואה (למעלה הלכה ג.) (25 ועכשיו שהוציא מההקדש חצי שקל, חייב עוד קלבו.

ז. כמה הוא שעור הקלבו? ב'זמן שהיו נותנין במחצית השקל שני דינרין²⁷, היה הקלבו חצי מעה, שהיא אחד משנים עשר דינר²⁸. ומעולם לא נתן הקלבו פחות מזה²⁹. והקלבונות אינן בשקלים, אלא מניחין אותן השלחנים בפני עצמן, עד שיסתפק מהן ההקדש³⁰.

26 שקלים פ"א מ"ז. (27 למעלה פ"א ה"ו. (28 ובזמן שהיו נותנים סלע שלם, היה הקלבו מעה שלמה, שלעולם צריך לתת הכרעה אחד מעשרים וארבעה (עייני 'תוספות' שבועות מד: ד"ה התקבלת). (29 שהרי מעולם לא שקלו פחות מחצי שקל (למעלה פ"א ה"ו). (30 ב'ירושלמי' (שקלים פ"א ה"ד): "לאיכן היו הקלבונות נופלין? רבי מאיר אומר: לשקלים, רבי לעזר אומר: לנדבה, רבי שמעון שזורי אומר: ריקועי זהב וציפוי לבית קודש הקדשים, בן עזאי אומר: שולחנין היו נוטלין אותן בשער, ויש אומרים: להוצאת דרכים (להביא השקלים לירושלים)". ונראה שרבינו פוסק כרבי לעזר שאמר לנדבה, ועי' בלחם-משנה.

ח. מי שאבד שקלו - חייב פאתריותו, עד שימסרנו לגובר³¹. בני העיר ששלוחו את שקליהן ביד שליח, ונגנבו או אבדו, אם שומר חנם הוא³² - הרי זה נשבע להם³³ ונפטור, כדין כל שומרי חנם³⁴, והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שנייה³⁵. ואם אמרו אנשי העיר: הואיל ואנו משלמין שקלינו, אין רצוננו שישבע השליח, שהוא נאמן לנו - אין שומעין להן; לפי שתקנת חכמים היא, שאין הקדש יוצא בלא שבועה³⁶. נמצאו השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח - אלו ואלו שקלים הם. ואין עולין להן לשנה אחרת³⁷.

ונשים ועבדים וקטנים". ויתכן כי רבינו לא גרס במתניתין "כהנים" (ראה בכסף-משנה וב'תוספות יום טוב') וכן לא גרס "קטנים", כי השוקל לקטן אינו בדרך הלוואה אלא דרך מתנה, כי הרי אין התחייבות בקטן, ובאופן זה גם השוקל לגדול פטור מן הקלבו, כמפורש להלן ה"ג. וכן נראה בפירוש המשניות שלא גרס "קטן", שהרי לא הזכיר קטן כלל. (8 לפנים משורת הדין. (9 דרך הלוואה שיחזירו לו כשתמצא ידו. אבל אם נתן בדרך מתנה - פטור אפילו אם נתן על-ידי מי שחייב בשקלים, כדלהלן ה"ג (עי' רא"ש ורע"ב). (10 בכת"י חסר מכאן עד סוף ההלכה (מעשה רוקח). (11 הכהנים חייבים במחצית השקל מצד הדין (כמבואר למעלה בפ"א ה"ז) אבל אין ממשכנים אותם (שם ה"י) ולכן פטורים מלתת תוספות קלבו (כסף-משנה).

ג. הנותן¹² שקל עליו¹³ ועל העני¹⁴ או על שכנו או על בן עירו: אם נתנו להם מתנה - פטור מן הקלבו, שהרי נתן חצי שקל מתנה כדי להרבות בשקלים; ואם נתן להם חצי שקל על ידם הרי הלוואה, עד שיחזירו לו כשתמצא ידם - חייב בקלבו.

12 שם פ"א מ"ז. (13 בשביל עצמו. (14 ובשביל העני. ד. האחין¹⁵ שעדיין לא חלקו מה שהניח להם אביהם, וכן השתפיים¹⁶ שנתנו שקל על ידי שניהם - פטורין מן הקלבו¹⁷. כמה דברים אמורים? בשתפין שישאו ונתנו במעות השתפות, ונשתנה עין המעות¹⁸; אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערבום¹⁹, ועדיין לא נשתנו המעות ולא הוציאום - הרי אלו חייבין בקלבו²⁰. נשאו ונתנו, ואחר זמן חלקו, וחרזו ונשתתפו - חייבין בקלבו²¹, עד שישאו ויתנו בשתפות זו האחרונה, וישתנו המעות.

15 משנה, שם. (16 רבינו גרס במשנה שם: "האחים והשתופים". והראב"ד גרס: "האחים השותפים", וראה להלן. (17 האחים פטורים, שכיון שלא חלקו עוד את הרכוש, הרי נחשב הדבר כאילו אביהם נתן בעדם, ופטור מקלבו. והשתופים פטורים, שחשוב הדבר כאילו אדם אחד נתן בעדם, ופטורים. אבל הראב"ד חולק על זה, כי הוא גורס במשנה "האחים השותפים", וזהו דין אחד: האחים שהם שותפים בעובן אביהם. (18 שהכספים שהכניסו לשותפות התחלפו בינתיים. (19 שעירוב זה עושה השותפות (פ"ד מהל' שולחין ושותפין ה"א). (20 דין השותפות הוא: שכל זמן שהמעות קיימין, ופחתו או הותירו מחמת שינוי המטבע - חולקים השכר או ההפסד לפי חלקם במעות (כאילו לא נשתתפו). ואילו נשאו ונתנו בהם ופחתו או הותירו, חולקים השכר או הפחת ביניהם בשוה (הל' שולחין ושותפין שם ה"ג), וראה 'מגדל עוז' ו'כסף משנה'. ועי' להלן הערה הבאה מהמשנה בכורות נו: (21 משנה, בכורות נו, ב. ולדעת רבינו ששותפים פטורים מקלבו, הוכרח לפרש שכאן מדובר כשעוד לא הוציאו המעות. וכן כתב בפירוש המשנה שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֹתוֹ עַל יְדוֹ⁴⁶, הִלְךְ⁴⁷ וּשְׁקָלוֹ עַל יְדֵי עֲצָמוֹ⁴⁸, פְּדֵי שְׁלֹא
יִמְשְׁכְנוּ אֹתוֹ⁴⁹, אִם נִתְרַמָּה הַתְרוּמָה - מְעַל הַשּׁוֹקֵל⁵⁰;
שָׁנָה הַשְּׁקָל בְּרִשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הוּא, שֶׁכָּבַר תְּרָמוֹ עַל
הַעֲתִיד לְגָבוֹת, וְנִמְצָא זֶה הַצִּיל עֲצָמוֹ⁵¹ בְּמִמּוֹן
הַהֶקְדֶּשׁ וְנִהְיָה בְּשֶׁקֶל הַזֶּה. וְאִם לֹא נִתְרַמָּה הַתְרוּמָה -
לֹא מְעַל, וְהוּא חֵיב לְתַן לְחֻבְרוֹ חֲצֵי שְׁקָל שְׁנַתָּן לוֹ. וְכֵן
הַגּוֹזֵל אוֹ הַגּוֹבֵב חֲצֵי שְׁקָל וּשְׁקָלוֹ⁵² - יִצָּא⁵³, וְהוּא חֵיב
לְשֵׁלֶם לְבַעֲלִים שְׁנִיִּים⁵⁴ אוֹ לְהוֹסִיף חֲמִשָּׁ⁵⁵.

(45) שקלים פ"ב מ"ב. (46) בשבילו, כלומר בשביל
המשלח. (47) בשוגג. (48) בשביל עצמו. (49) שהרי
ממשכנים את מי שאינו נותן שקלים (למעלה פ"א ה"ט).
(50) חייב לשלם קרן וחומש להקדש ולהביא קרבן מעילה.
ויש אומרים שאף כאן, כמו להלן ה"א, המדובר כשקרבה
הבהמה (רא"ש. ועיי"ש עמוד יט הערה 8). (51) שלא
ימשכנו אותו ('ירושלמי'). ועצם קיום מצות מחצית השקל
לא חשובה הנאה לחייבו קרבן מעילה. משום שמצוות לאו
ליהנות ניתנו (רמב"ם בפירוש המשנה). (52) בשביל
עצמו. (53) ידי חובתו במצות נתינת מחצית השקל.
(54) אם עדיין לא נתרמה התרומה. וזה מוסב על "הגונב",
אבל "הגוזל" אינו משלם כפל. (55) אם כפר ונשבע לשקר
ושוב הודה (פ"ז מהל' גזילה ה"א).

יא. הַנּוֹתֵן⁵⁶ מִחֲצִית הַשְּׁקָל מִן הַהֶקְדֶּשׁ⁵⁷, וְנִתְרַמָּה
הַתְרוּמָה מִמֶּנּוּ - כְּשִׁיסְתַּפְקוּ מִמֶּנָּה⁵⁸, יִתְחַיֵּב
בְּמַעֲלָה, וְיִצָּא יְדֵי מִחֲצִית הַשְּׁקָל. נִתְנוּ מִמְעוֹת
מִעֵשֶׂר שְׁנֵי - יֵאָכֵל כִּנְגָדוֹ⁵⁹ בִּירוּשָׁלַיִם; מִדְּמֵי
שְׁבִיעִית⁶⁰ - יֵאָכֵל כִּנְגָדוֹ בְּקִדְשֵׁי שְׁבִיעִית. הִיָּה שֵׁל
עִיר הַנְּדַחַת - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם⁶¹.

(56) שקלים פ"ב מ"ב. (57) בשוגג. שיש בידו שקל של
בדק הבית, וסבר שהוא של חולין (רע"ב). (58) כלומר,
כשקרבה הבהמה שקנו מאותה התרומה. אבל כל זמן שלא
קרבה - הקדש הוא בכל מקום שהוא, ולא נשתנה, ואין
חיוב מעילה (פירוש המשנה). (59) יביא כסף חולין
מביתו, ויאמר: כל מקום שנמצא חצי השקל של מעשר-שני,
יהא מחולל על הכסף הזה. ויקנה עבורו פירות וחלה עליהם
קדושת מעשר-שני. וחצי השקל שביד המוכר יוצא לחולין
(עי' 'תוספות' קידושין נו. ד"ה מתקיף). ונמצא שלמפרע
נקנה הקרבן גם בחצי השקל הזה ויוצא ידי חובת מחצית
השקל. והוא-הדין לענין שביעית שבסמוך. (60) שניתנה
רק לאכילה ולא להפסד וכו' (ראה בפ"ה מהל' שמיטה
ויובל). (61) זה מוסב על מה שנאמר למעלה "נתנו ממעוֹת
מעשר שני" - שאם מעשר שני זה היה של עיר הנדחת
שדינו להגנו, כמפורש בפ"ד מהל' עכ"ו הט"ו, ואי אפשר
להוציא לחולין, שאם יפדוהו, יהיה טעון שריפה, כמפורש
שם לענין הקדש (ה"ג), ולפיכך לא עשה כלום ואינו יוצא
ידי חובת מחצית השקל, שהרי חצי שקל זה נשאר באיסורו
ולא נקנה ממנו הקרבן. ועיי' 'מרכבת המשנה'.

יב. הַמְּפָרִישׁ⁶² שְׁקָלוֹ, וְסָבוֹר שֶׁהוּא חֵיב בוֹ, וְנִמְצָא

וְהָרָאוּ שְׁנֵי יָפְלוּ לְשֶׁקֶל הַשְּׁנָה, וְהָאֲחֵרוֹנִים יָפְלוּ
לְשֶׁקֶל שְׁנָה שְׁעָבְרָה³⁸.

(31) 'ירושלמי' שקלים (פ"ב ה"א) כרבי יוחנן. וכן מפורש
במשנה המובאה בסמוך. (32) שקלים פ"ב מ"א. לפי
האוקימתא של רבי אלעזר בבבא מציעא נח. (33) שנגנב
או שנאבד, ולא שלח בו יד להשתמש בו וגם לא פשע
בשמירתו (פ"ד מהל' שאלה ופקדון ה"א). ושבועה זו תקנת
חכמים היא, שהרי מן התורה אין שבועה בהקדש (בבא-
מציעא שם). (34) החייבים בפשיעה ופטורים מגניבה
ואבידה. (35) שכיון שמסרו השקלים לשומרי חנם, שאינם
מחויבים לשמור כל-כך, פושעים הם וחייבים לשקול פעם
שניה, אף אם כבר נתרמה התרומה, וראה להלן הלכה י
(כספ-משנה). (36) 'ירושלמי' שקלים, שם. (37) שקלים
פ"ב מ"א. כלומר אינו יכול לצאת ידי חובתו לשנה הבאה
בשקלים המיותרים הנ"ל. (38) תקלין עתיקין ('ירושלמי'
שקלים פ"ב ה"א). ומי הם ראשונים ומי הם אחרונים?
יבואר להלן סוף הלכה ט, עיי"ש הערה מג.

ט. שְׁלַחוּ אֶת שְׁקֻלָּיהֶם בְּיַד שׁוֹמֵר שְׁכָר³⁹, שֶׁהָרִי
הוּא חֵיב בְּגִנְבָה וְאֲבָדָה, וְאָבְדוּ מִמֶּנּוּ פְּאָנָס, כְּגוֹן
שֶׁלְקָחוּם לְסֻטִים מְזֻנִים, שֶׁהוּא פְטוֹר - רוֹאִין: אִם
אֲחֵר שֶׁנִּתְרַמָּה הַתְרוּמָה⁴⁰ נֶאֱנָס - נִשְׁבַּע הַשְּׁלֵיחַ
לְגִזְבֵּרִים⁴¹, וְכֵינִי הָעִיר פְטוֹרִין; שֶׁהַתְרוּם תְרוּם עַל
הַגְבוּיִם⁴² וְעַל הַעֲתִיד לְגָבוֹת, וּבְרִשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הֵן,
וְכֵינִי הָעִיר מָה הִיָּה לְהֵן לַעֲשׂוֹת? הָרִי לֹא מְסֻרוֹ
אֶלָּא לְשׁוֹמֵר שְׁכָר, שֶׁהוּא חֵיב בְּגִנְבָה וְאֲבָדָה, אֶבֶל
הָאֲנָס אֵינוֹ מְצוּי. וְאִם אָבְדוּ קִדְם שֶׁנִּתְרַמָּה
הַתְרוּמָה - עֲדִין בְּרִשׁוֹת בְּנֵי הָעִיר הֵם, וְהַשְּׁלֵיחַ
נִשְׁבַּע לְפָנָי אֲנָשֵׁי הָעִיר, וְהֵן מְשֻׁלְמִין. נִשְׁבַּע וְגָבוּ
שְׁקָלִים שְׁנִית, וְאַחֵר כֶּף הַחֲזִירוֹם הִלְסֻטִים - אֵלוֹ
וְאֵלוֹ שְׁקָלִים. וְאִין עוֹלִין לְהֵן לְשָׁנָה אַחֲרָת⁴³,
וְהַשְּׁנִיִּים יָפְלוּ לְשֶׁקֶלִי שְׁנָה שְׁעָבְרָה. יֵשׁ מִי
שְׁאֹמֵר, שֶׁהַשְּׁקָלִים הָרָאוּ שְׁנֵי שִׁפְלוּ לְשֶׁקֶלִי
הַשְּׁנָה, הֵם הַשְּׁקָלִים שֶׁנִּגְבּוּ בַתְּחִלָּה וְאָבְדוּ אוֹ
נֶאֱנָסוּ וְחֲזְרוּ; וְיֵשׁ מִי שְׁאֹמֵר, שֶׁהַשְּׁקָלִים
הָרָאוּ שְׁנֵי הֵן שֶׁהִגִּיעוּ לְיַד הַגְזָבֵר תְּחִלָּה⁴⁴.

(39) שקלים פ"ב מ"א שם, לפי אוקימתת שמואל בבא-
מציעא שם. (40) המבוארת למעלה בפ"ב ה"ט. (41) אף
שבועה זו היא מתקנת חכמים כנ"ל הערה לב (כספ-משנה).
(42) בכת"י: "על הגבוי ועל האבוד". (43) בכת"י: נוסף
כאן: "והראשונים יפלו לשקלי הקדש" - כמו בהלכה
הקודמת ('מעשה ורוקח'). (44) כן הוא ב'ירושלמי' (שם):
"אילו הן (איזו הם) הראשונים? ואילו הן השניים? רבי
פנחס ב"ר חייא ורבי אבא מארי, חד אמר אלו ששלחו בני
העיר תחילה, וחרונה (=השני) אמר אלו שהגיעו לידי
גזבין תחילה".

י. הַנּוֹתֵן⁴⁵ חֲצֵי שְׁקָל לְחֻבְרוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְשֶׁלְחָנִי לְשֶׁקֶל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שלישי ב' מרחשון ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נתבאר בו מה עושים מתרומת הלשכה, ומותר, ומותר שייר הלשכה. ונסתיים בדין הקרבת קרבנות מתרומה חדשה מ"ח ניסן ואילך.

א. תרומת הלשכה מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור, ונספיהם, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות. וכן העצים, אם לא הביאו עצים² ולא נמצאו אלא בדמים. והקטרת, ושכר עשתה. ולחם הפנים, ושכר עושי לחם הפנים. והעמר, ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו. כל אלו באין מתרומת הלשכה.

2) כי "זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים ולהביא עצים למערכה".

ב. אכל פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת פוככים - בתחלה גובין להן³, ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות של היכל - תחת בנין עשויות, ואינן באין מתרומת הלשכה, אלא מקדשי ביק הבית⁴; אכל פרוכות של שערים - באין מתרומת הלשכה⁵. המנורה וכלי שרת - מצותן שביאו ממותר הנסכים. ובהלכות פלי המקדש והעובדים בו יתבאר מה הוא מותר הנסכים. ואם לא היה להן מותר נסכים - הביאו מתרומת הלשכה. בגדי כהנה, בין בגדי כהן גדול בין שאר בגדי הכהנים שעובדין בהן במקדש - הפל מתרומת הלשכה.

3) גזבר ההקדש גובה לשם כך מכל אחד מישראל. 4) שבבית הראשון הייתה מחיצה בנוייה שרוחבה אמה, מבדלת בין ההיכל לבין קדש הקדשים, ובבית השני שהיה ההיכל גבוה מאד ולא יכולה מחיצה בנוייה להתקיים בגובה כזה - עשו שתי פרוכות וביניהן שיעור אמה במקום מחיצת הבניין שבבית ראשון, ולכן, יש לה דין בניין, שהוצאותיו באות מבדק הבית. 5) שנעשו שם לצניעות לכסות על הפתחים.

ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים או בחוצה לה בקרוב ממנה - באות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין; נספיהן באין מתרומת הלשכה. וכן עובד פוככים ששלח עולתו⁶ ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - הביאו נספיהם מתרומת הלשכה.

6) שאין מקבלים מיד עובד כוכבים אלא קרבן עולה בלבד.

ד. גר⁷ שמת והניח זבחים, אם יש לו נסכים⁸ - קרבין משלו, ואם לאו - באין מתרומת הלשכה.

שאינו חיב - לא קדש⁶³. המפריש שנים, ונמצא שאינו חיב אלא אחד: אם בזה אחר זה - האחרון לא קדש⁶⁴; ואם בבת אחת - האחד שקלים, והשני מותר שקלים⁶⁵. הפריש שקלו ומת - יפל לנדבה⁶⁶.

62) 'ירושלמי' שקלים פ"ב ה"ג. 63) שהקדש בטעות אינו הקדש. 64) כיון שכבר יצא בראשון. 65) ויוצא לחולין, כמו שכתב בסמוך בהלכה יג. 66) 'ירושלמי' שם ה"ד. והטעם מפני שאמרה התורה בשקלים (שמות ל, טו) "לכפר על נפשותיכם", ואין כפרה למתים ('מנחת חינוך', מצוה קה).

יג. הלוקח⁶⁷ מעות בידו ואמר: אלו לשקלי, או שהיה מלקט מעה מעה⁶⁸ או פרוטה פרוטה, וכשהתחיל ללקט אמר: הריני מלקט מעות לשקלי - אפלו לקט מלא פיס, נתן מהן חצי שקל שהוא חיב בו, והשאר חלין; שמותר השקלים - חלין⁶⁹.

67) 'ירושלמי' שם ה"ג. 68) שקלים פ"ב מ"ג, כבית הלל. 69) שלא התכוון להקדיש אלא עד כדי שקלו, ומה שצירף יותר הוא הקדש בטעות ואינו הקדש.

יד. מעות⁷⁰ שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה⁷¹: קרוב לשקלים - יפלו לשקלים, קרוב לנדבה - יפלו לנדבה, מחצה על מחצה⁷² - יפלו לנדבה⁷³; מפני שהנדבה פלה עולה לאשים⁷⁴, והשקלים מסתפקין מהן לעולות ולדברים אחרים⁷⁵.

70) שקלים פ"ז מ"א. 71) ראה למעלה בפרק שני ה"ב. 72) הוא ספק מאין נפלו המעות, והולכים לחומרא. 73) שהיא חמורה יותר, כמו שממשיך לבאר. 74) נשרף על האש, ואין הכהנים אוכלים מבשרה. 75) שמשירי הלשכה עושים צרכי העיר ומגדליה, כמבואר להלן בפ"ד ה"ח.

טו. וכן⁷⁶ פל המעות הנמצאים בין כל תבה ותבה - יפלו לקרוב. נמצאו מחצה למחצה⁷⁷: אם בין עצים ללבונה נמצאו - יפלו ללבונה⁷⁸, בין קנים⁷⁹ לגוזלי עולה - יפלו לגוזלי עולה⁸⁰. זה הפל: הולכין אחר הקרוב בכלן⁸¹, מחצה למחצה - להחמיר. וכל המעות הנמצאות בהר הבית - חלין⁸²; שאין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשכה עד שהוא מחלין על הבהמות שלוקח לקרבנות⁸³.

76) שקלים פ"ז מ"א. 77) בכת"י: "על מחצה". - הרי זה ספק ונותנים הכסף לחמור ביותר, כמו שמבואר. 78) שהיא עצמה קרבן, ואילו עצים אינם אלא מכשירי קרבן. 79) קרבן יונים, שאחד חטאת ואחד עולה. 80) שהעולה כולה כליל, ואילו בקנים יש גם חטאת הנאכלת לכהנים. 81) בין להקל ובין להחמיר. 82) שקלים פ"ז מ"ב. 83) 'ירושלמי' שם ה"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְאֶפְלוּ גַר תּוֹשֵׁב²²; שְׁנֵאמַר: לֹא לְכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת וְגוֹמַר, וְשֵׁנֵאמַר: וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וְגוֹמַר.

(17 גשר. 18) שעשו שני גשרים זה על גבי זה מהר הבית להר המשחה, ועל העליזונה הוציאו את הפרה וכל מתעסקיה, כדי שלא יטמאו בטומאת התהום. (19) שעשו גשר מהעזרה שהייתה בקצה העיר, עד חוץ לעיר, שיעבור עליו המשלח את השעיר ביום הכפורים, מפני עמי הארץ שהיו דוחפים אותו למהר הליכתו לצוק, כדי שתושלם הכפרה ויתלבן לשון של זהורית של פתח ההיכל. (20) תיקון הנחל העובר בעזרה. (21) תיקון החומה. (22) גוי שאינו עובד עבודה זרה.

ט. מותר תרומת הלשפה ושגרי הלשפה - לוקחין בו זכרים ויקרבו פלן עולות; שתנאי בית דין הוא על כל המותרות שיקרבו עולת בהמה. אבל לא עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים קיץ למזבח²³.

(23) שכשהמזבח בטל מביאים מהם עולות, כמו שדרך בני אדם להעלות מיני מתיקה על השולחן בגמר סעודתם.

י. שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור - מוציאים את הראוי להם מקדשי בידק הבית; אבל אין בידק הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח²⁴.

(24) ופירושה לדעת רבינו היא, שאם נחסר מעות לקדשי מזבח לוקחים את החסר מקדשי בידק הבית אבל לא להיפך. והראב"ד חולק עליו.

יא. משגיגע ראש החדש ניסן, אין מקריבין קרבנות צבור אלא מתרומה חדשה. ואם לא באה החדשה - לוקחין מן הישנה²⁵. לפיכך, אם הגיע ראש החדש ניסן, ויש עמהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה - פודין אותן ויוציאין לחלין, אף על פי שהן תמימים²⁶, ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקייצין בה את המזבח; שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין, שאם לא יהיו צריכין להן - יצאו לחלין.

(25) "קרבנות ציבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה". (26) והלכה היא שאין קדשים יוצאים לחולין על ידי פדיון אלא אם כן נפל בהם מום.

יב. וכך היו עושין פחות הקטרת²⁷: משגיגע ראש החדש ניסן, מחללין אותו על שכר האמנין²⁸, וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח, ונוטלין האמנין מותר הקטרת בשכרן, וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהן מתרומה חדשה, כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה. ואם אין להן תרומה חדשה - מקטירין אותה מתרומה ישנה²⁹.

כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את החבתין מתרומת הלשפה. מבקרי מומים שפירושן, ותלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה לכהנים והלכות קמיצה, ונשים המגדלות בגיהן? לפרה אדמה - פלן נוטלין שכרן מתרומת הלשפה. וכמה הוא שכרן? כמו שפסקו להן בית דין.

(7) שאילו ישראל שמת, מקריבים יורשיו נסכיו. אבל גר שמת אין לו יורשים. (8) שהפרישן בחייו. (9) שהיו שומרים עליהם משעת לידתם שלא יטמאו בשום טומאה בעולם.

ה. בשנת השמיטה, שהיא הפקר, שוקרין בית דין שומרין, שישמרו מקצת ספחים¹⁰ שצמחו, כדי שיביאו מהן העמר ושתי הלחם, שאין באים אלא מן החדש. ואלו השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשפה.

(10) הם הזרעים שצמחו מאליהם, ומותרים באכילה מן התורה אלא שחכמים אסרום גזירה שמא יזעע ויאמר מאליהם צמחו.

ו. מי שהתנדב לשמר בהנם - אין שומעין לו¹¹; משום בעלי זרוע, שמא יבואו ויטלו מהן. לפיכך תקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשפה, כדי שיפשו הפל מאותו מקום שאלו שומרים שם.

(11) שעל ידי שהקדש ישלם שכר שמירה יתפרסם הדבר שהספחים הם צורך קרבן, ולא יקחום בעלי זרוע.

ז. מגיהה¹² ספרים שפירושן ודינין¹³ שדינין את הגזלין פירושן - נוטלין שכרן מתרומת הלשפה. וכמה היו נוטלים? תשעים מנה בכל שנה. ואם לא הספיקו להן¹⁴ - אף על פי שלא רצו¹⁵, מוסיפין להן כדי צרכן, הם ונשיהם ובניהם ובני ביתן¹⁶.

(12) "של כל אדם ואדם, שאסור להשהות ספר שאינו מוגה, משום: אל תשכן באהלך עוולה. וראו בית דין שהיו מתעצלים בדבר, והפקירו תרומת הלשכה על כך". (13) הדיינים נוטלים שכר בטלה שהרי אסור ליטול שכר כדי לרון. (14) למונות. (15) הדיינים לקבל. (16) לפי שבטלו ממלאכתם הוכרחו להספיק להם פרנסתם מכספי הציבור.

ח. פכש¹⁷ היו בונין מהר הבית להר המשחה, שעליו היו מוציאים פרה אדמה¹⁸, וכבש שמוציאין עליו שעיר המשתלח¹⁹. וישניהם נעשין משגרי הלשפה. וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות - נעשין משגרי הלשפה. אמת המים²⁰ שפירושן והומת ירושלים²¹ וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר - באין משגרי הלשפה. ועובד כוכבים שהתנדב מעות לדברים האלו או לעשות עמהם בהנם - אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ארוכה עם כל פרטי הדינים של קרבן פסח, ובפשטות הכתובים נאמרו שניהם בהמשך אחד שהרי לא מצינו שהיתה קריאה נוספת ודיבור נוסף אלא קריאה ודיבור אחד – "וידבר ה' אל משה ואל אהרן ג' החודש הזה לכם ג' בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'", וא"כ קשה היאך "נדבר עמו ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשיכה" שהרי מה שאמר לו "ויקחו להם שה כו" היה כבר בחשיכה, ובגלל קושי זה כתב הרמב"ם שהראהו במראה הנבואה, וממילא כל הדיבור אל משה היה ביום, כולל הדיבור "ויקחו להם שה גו" ומה שהראהו הלבנה היה במראה הנבואה.

ראיה להסבר זה מצינו בגמרא במסכת פסחים ששאלה "וממאי דבריש ירחא קאי, דילמא בארבעה או בחמשה בירחא קאי" והלא פשיטא לכו"ע שהדיבור היה בר"ח שנתקשה משה בראיית הלבנה. ועל פי האמור מובן שמכוון שהראהו במראה הנבואה הרי שיכול להיות גם בחמשה בניסן.

(י"ן מלכות ספר זמנים סימן לט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) שכל אחד מהם הוא "תשעה ועשרים יום, ושתיים-עשרה שעות, ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים (היינו ארבעים וארבע דקות וחלק אחד, לפי חשבון של שמונה-עשר חלקים בכל דקה), וזהו חדשה של לבנה" (להלן פ"ו, ה"ג). 3) כלומר בחידושו, וזה אפשר לומר על הלבנה בלבד, שאורה מתחדש אחרי שנעלם. [וכן לשון הרמב"ם ב'מאמר העיבור': "ומאחר שאמר הצור יתברך זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה, נתחייבנו למנות חדשינו בלבנה, כי באיזהו חודש יתבאר בו החידוש, ואין זה אלא ללבנה"]. 4) מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי, פרשת בא (מהדורת הרי"ג אפשטיין ע' 8). 5) כשתראה את הלבנה בשיעור זה, תקדש אותו יום לראש חודש, הרי שהמדובר בחדשי הלבנה. 6) "שנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות" (להלן פ"ו, ה"ד). 7) כלומר "שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן" (סנהדרין יג:), וכן כתב רבינו להלן פ"ד, ה"א.

ב. וכמה יתרה שנת החמה על שנת הלבנה? קרוב מאחד עשר יום⁹. לפיכך, פשיטתא מן התוספת הזאת כמו שלשים יום, או פחות מעט או יותר מעט - מוסיפין חדש אחד¹⁰, ועושים אותה השנה שלשה עשר חדש, והיא הנקראת שנה מעברת¹¹. שאי אפשר להיות השנה¹² שנים עשר חדש וכן וכן ימים¹³, שנאמר: לחדשי השנה - חדשים אתה מונה לשנה, ואי אתה מונה ימים¹⁴.

8) כלומר שנה פשוטה שאין בה אלאשנים עשר חדש בלבד (להלן פ"ו, ה"ד). 9) המספר המדויק (להלן שם): "עשרה ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים".

27) שהלכה למשה מסיני שהקטורת תהיה במשקל שס"ח מנים, ואין מקריבים מהם אלא שנ"ד מנים לשנ"ד ימים של שנות הלבנה, מנה לכל יום, ועוד שלושה מנים יתירים שמקטירין ביום הכפורים בקדשי הקדשים, נשאו אחד עשר מנים יתירים בכל שנה. 28) מפטמי הקטורת ששכרם מתרומת הלשכה. 29) משנה שעברה.

סליקו להו הלכות שקלימ

~ יום רביעי ג' מרחשון ~

הלכות קידוש החדש

הוא מצות עשה אחת, והיא: לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חדש מחדשי השנה¹.

ובאור מצוה זו בפדקים אלו:

1) שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב) "וזה היא מצות קידוש החודש" (ספר המצוות, עשה קנג).

פרק ראשון

1) נתבאר בו ההבדל בין חדשי הלבנה לחדשי החמה, ושמצוה מן התורה על ב"ד לחשב ולידע ולהודיע על קידוש החודש, ונסתיים הפרק בדין אין קובעין חדשים בחוץ לארץ.

א. חדשי השנה הם חדשי הלבנה², שנאמר: עלת חדש פחדשו³, ונאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים. כן אמרו חכמים: הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו: פנה ראה וקדש⁵. והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה⁶, שנאמר: שמור את החדש האביב⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה במראה הנבואה דמות לבנה, ואמר לו: פנה ראה וקדש".

וצריך להבין מדוע שינה ממקור הדברים במכילתא דרשב"י על הפסוק "החודש הזה לכם" "הראה לו הקב"ה למשה באצבע דמות הלבנה כו" ולא הזכיר כלל שהראהו במראה הנבואה. ובפרט, שהלשון "כזה ראה וקדש" הוא ציווי על קידוש החודש על ידי בית דין שנעשה בכל הדורות על ידי ראיית הלבנה בפועל ממש. ופשיטא שאם יבואו עדים ויאמרו שראו את מולד הלבנה במראה הנבואה אין מקדשים על פיהם.

והביאור בזה: במכילתא הקשה "והלא כל הדברות שנתדבר למשה לא נתדבר עמו אלא ביום, החודש הזה הראהו כלילה. וכיצד היה מדבר עמו ביום והראהו כלילה, שנדבר ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשיכה". אמנם תירוץ זה היה קשה לרמב"ם שהרי מיד אחר הציווי על קידוש החודש נאמר ציווי קרבן פסח – "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית" – פרשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁלֹשִׁים - נִקְרָא הַדָּשׁ חֹסֵר; וְאִם לֹא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ²³,
וַיְהִי הַחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר שְׁלֹשִׁים יוֹם - נִקְרָא הַדָּשׁ
מְעַבְרָה²⁴, וְנִקְרָא הַדָּשׁ מְלֵא. וַיֵּרָח שְׁנֵי יָמֵי
שְׁלֹשִׁים - הוּא הַנִּקְרָא יָרַח שְׁנֵי יָמֵי בְּזִמְנוֹ²⁵; וְאִם
נִרְאָה בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְלֹא נִרְאָה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים
- הוּא נִקְרָא יָרַח שְׁנֵי יָמֵי בְּזִמְנוֹ עֲבוּרָה²⁶.

(23) בליל שלושים. אז יתחיל החודש החדש בליל שלושים
ואחד. (24) בגלל תוספת היום לחודש שעבר. (25) ראש
השנה כה, א. (26) ר"ה שם.

ה. אֵין רְאִית הַיָּרֵחַ מְסוּרָה לְכָל אָדָם²⁷ כְּמוֹ שֶׁבֵּית
בְּרֵאשִׁית²⁸, שֶׁכָּל אֶחָד מוֹנֵה שִׁשָּׁה וְשׁוֹבֵת פְּשׁוּבֵי²⁹;
אֲלֹא לְבֵית דִּין הַדָּבָר מְסוּרָה, עַד שֶׁיִּקְדָּשׁוּהוּ בֵּית
דִּין³⁰ וַיִּקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֵאשׁ הַדָּשׁ - הוּא שְׁיִהְיֶה
רֵאשׁ הַדָּשׁ; שְׁנֵי יָמֵי: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם³¹ - עֲדוּת זוֹ
תְּהִיָּה מְסוּרָה לְכֶם.

(27) כלומר, אין כל אדם רשאי לקבוע ראש-חודש ולעשות
המועדים על פי ראייתו הוא. (28) הכוונה לכל השבתות,
וההוספה "בראשית" באה כדי למנוע טעות, כי גם המועדים
נקראים "שבת". (29) [ראה בפ"ב מהל' שבת הכ"ב].
(30) "מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, שבת בראשית אין צריכה
קידוש ב"ד" (נדרים עח:). כלומר מקדשים את החודש לשם
קביעת המועדים, אבל אין מקדשים יום ראשון בשבוע, כדי
לעשות שבת ביום השביעי. (31) המילה "לכם" מיותרת,
וללמד באה ש"עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר קבלת
עדי ראייה וקידוש החודש מסורים לחשובי הדור בלבד, כגון
משה ואהרן, הנזכרים בפסוק הקודם "ויאמר ה' אל משה
ואל אהרן" (ראש השנה כב.).

ו. בֵּית דִּין מִחֲשָׁבִין בְּחֻשְׁבוֹנוֹת³² קִדְּרָה שְׁמַחֲשָׁבִים
הָאֵיצְטַגְנִינִים³³, שְׁיִדְעִין מְקוֹמֹת הַפּוֹכְכִים³⁴
וּמְהַלְכִים³⁵, וְחוֹקְרִים וּמְדַקְדְּקִים³⁶, עַד שֶׁיִּדְעוּ אִם
אֶפְשָׁר שְׁיִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּזִמְנוֹ, שֶׁהוּא לֵיל שְׁלֹשִׁים, אוֹ
אִי אֶפְשָׁר. אִם יָדְעוּ שֶׁאֶפְשָׁר שְׁיִרְאֶה - יוֹשְׁבֵין
וּמְצַפִּין לְעֲדִים כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים.
אִם בָּאוּ עֲדִים, וַיִּדְרְשׁוּם וַיַּחְקְרוּם בְּהִלְכָה³⁷ וַיִּנְאָמוּ
דְּבָרֵיהֶם³⁸ - מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא נִרְאָה, וְלֹא בָּאוּ
עֲדִים - מְשַׁלְּמִין שְׁלֹשִׁים³⁹, וַיְהִי הַדָּשׁ מְעַבְרָה. וְאִם
יָדְעוּ בְּחֻשְׁבוֹן שֶׁאִי אֶפְשָׁר שְׁיִרְאֶה - אֵין יוֹשְׁבֵים יוֹם
שְׁלֹשִׁים וְאֵין מְצַפִּין לְעֲדִים. וְאִם בָּאוּ עֲדִים - יוֹדְעִין
בְּדָאִי שֶׁהֵן עֲדֵי שְׁקָרָה⁴⁰, אוֹ שְׁנֵי יָמֵי לְהֵם דְּמוֹת לְכֶנֶה
מִן הָעֵבֵים⁴¹ וְאֵינָה הַלְכָה הַנְּדָאִית.

(32) עיי"ש כ, ב. (33) החוזים בכוכבים. (34) יש קרובים
לשמש ולארץ, ויש רחוקים מהם. (35) מסלול ההקפה של
הקרובים לשמש, קטן יותר ממסלול הכוכבים הרחוקים
יותר. (36) בחשבון. (37) פרטי החקירה מובאים במשנה
ראש השנה כג, ב. ועי' להלן פ"ב, ה"ד. (38) על-ידי

(10) כדעת רבן שמעון בן גמליאל (ראש השנה יט:). שעיבור
השנה הוא חודש (ולא כדעת תנא-קמא שם, שאמר
"שלושים יום"), כלומר "רצה חודש, רצה שלשים". וכן
כתב רבינו להלן פ"ד ה"ז: "שהרשות לבית-דין להוסיפו
מלא או חסר", וכדעת רב פפא שם. (11) דוגמת אשה
שנוסף לה עובר, שנקראת "מעוברת". (12) כל שנה ושנה.
(13) "קרוב לאחד עשר יום", כנ"ל, במקום חודש אחד נוסף
אחת לשתיים או לשלוש שנים. (14) מגילה ה, א.

ג. הַלְכָנָה נִסְתַּרְתָּ בְּכָל הַדָּשׁ¹⁵ וְאֵינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי
יָמִים¹⁶, או פְּחוֹת¹⁷ או יוֹתֵר מְעַט¹⁸; כְּמוֹ יוֹם אֶחָד
קֹדֶם שֶׁתְּדַבֵּק בְּשִׁמְשׁוֹ¹⁹ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ, וְכְמוֹ יוֹם אֶחָד
אַחֵר שֶׁתְּדַבֵּק בְּשִׁמְשׁוֹ וְתִרְאֶה בְּמַעֲרָב²⁰ בְּעָרְב. וּבְלֵיל
שֶׁתִּרְאֶה בְּמַעֲרָב אַחֵר שְׁנִסְתַּרְתָּ - הוּא תְּחִלַּת הַחֹדֶשׁ,
וּמוֹנִין מְאוֹתוֹ הַיּוֹם תְּשַׁעֵה וְעֶשְׂרִים יוֹם; וְאִם יִרְאֶה
הַיָּרֵחַ לֵיל שְׁלֹשִׁים - יְהִי יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ,
וְאִם לֹא יִרְאֶה - יְהִי רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד
וּשְׁלֹשִׁים, וַיְהִי יוֹם שְׁלֹשִׁים מִחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר. וְאֵין
נִזְקָקִין לִיָּרֵחַ²¹ בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, בֵּין שְׁנֵי יָמֵי
שֶׁלֹּא נִרְאָה; שְׁאֵין לָהּ הַדָּשׁ לְכֶנֶה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים
יָוִם²².

(15) הלבנה יש לה צורת כדור, והיא מקבלת אורה מן
השמש. מכאן השינויים בגודל השטח המואר של הלבנה,
המותנה במצב הלבנה כלפי השמש. המצב שבו השמש
והלבנה נמצאות מעבר האחד של הארץ, מכוונות זו למטה
מזו על קו אחד, נקרא התקבצות הלבנה עם השמש. הירח
נמצא אז בין הארץ ובין השמש. הצד המואר של הירח
מופנה לשמש, והצד הבלתי מואר - לארץ. יום אחד לפני
ההתקבצות, אין פס האור הצר של הלבנה הישנה נראה,
מפני שהוא קטן מאד, ויום אחד אחר ההתקבצות - אין
הפס הצר של אור הלבנה החדשה נראה - מאותה הסיבה.
(16) רבי זירא בשם רב נחמן: עשרים וארבע שעות נסתרת
הלבנה. לאנשי בבל נסתרת הלבנה הישנה בשש שעותיה
האחרונות, והחדשה - בשמונה עשרה השעות הראשונות;
לאנשי ארץ-ישאל - הישנה בשמונה עשרה השעות
האחרונות, והחדשה בשש השעות הראשונות (ראש השנה
כ:). בשעות אלה אין הלבנה נראית, מכיון שקו האור שלה
קטן מדי. הרמב"ם מדבר על "שני ימים" בדרך כלל (רוב
המקרים), והתלמוד מדבר על "עשרים וארבע שעות" -
מינימום (לחם-משנה). (17) כשהאור זך היא נראית יותר
מוקדם. (18) בדפוס רומי ר"מ, וכן בדפוס קושטא, חסירה
המילה "מעט". (19) שתתקבץ עם השמש, כמבואר
בהערה טו. (20) הלבנה לאחר חידושה, נמצאת תמיד
במערב. (21) אין צורך לראות את הירח. (22) הזמן בין
התקבצות אחת של השמש והירח עד ההתקבצות השניה
הוא עשרים ותשעה יום, שתיים עשרה שעות, ארבעים
וארבע דקות וחלק אחד. מכאן הוודאות שבליל שלושים
ואחד כבר התחיל החודש החדש.

ד. הַדָּשׁ שְׁיִהְיֶה תְּשַׁעֵה וְעֶשְׂרִים, וְיִרְאֶה יָרַח בְּלֵיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְעֵבְדִים³ - הָרִי הֵן פֶּשֶׁאֲר פְּסוּלֵי עֵדוּת, וְאֵין מְעִידִין. אָב וּבְנוֹ שֶׁרָאוּ אֶת הַיָּרֵחַ - יֵלְכוּ לְבֵית דִּין לְהַעֲיֵד; לֹא מִפְּנֵי שְׁעֵדוּת הַחֲדָשׁ כְּשֶׁרָה בְּקָרוּבִים⁴, אֲלֵא שְׂאֵם יִמְצֵא אֶחָד מֵהֵן פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גִזְלָן וְכִלְיָצָא בּוֹ מִשְׁאֲר הַפְּסוּלוֹת⁵ - יִצְטָרֵף הַשְּׁנִי עִם אַחֵר וְיַעֲיֵדוּ. וְכָל הַפְּסוּל לְעֵדוּת מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּשֶׁר מִן הַתּוֹרָה⁷ - פְּסוּל לְעֵדוּת הַחֲדָשׁ⁸.

(2) להוציא פסולים מדרבנן, כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים, שכשרים במקרים מסוימים, כגון להעיד על אשה שמת בעלה, אבל אינם כשרים בכל דבר ודבר. ולפיכך הם פסולים בקידוש החודש (ר"ה כב.). (3) גויים שמכרו עצמם לישראל, ומלו וטבלו לשם עבדות, ודינם בכל דבר כמו אשה. ועי' רמב"ם פ"ט מהל' עדות ה"ב וה"ד. (4) מחלוקת תנא-קמא ורבי יוסי ורבי שמעון (שם), ופסק כת"ק ורבי יוסי, שקרובים פסולים לעדות החודש. (5) גזלן פסול מן התורה, וכן כל מי שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה (רמב"ם פ"י מהל' עדות ה"ג וה"ד). (6) מדרבנן. (7) כגון המשחק בקוביא ומפריחי יונים (ר"ה כב.). (8) "זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינן כשרים לה" (שם), ומכיוון שאשה פסולה לעדות החודש, אף פסולי דרבנן פסולים לעדות החודש.

ב. דִּין תּוֹרָה שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בְּעֵדוּת הַחֲדָשׁ⁹; שֶׁאֵפְלוּ קִדְשׁוֹ אֶת הַחֲדָשׁ עַל פִּי עֵדִים, וְנִמְצָאוּ זִמְמִין בְּעֵדוּת זו - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ¹⁰. לְפִיכֵךְ הָיוּ בְּרֵאשׁוֹנָה¹¹ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֲדָשׁ מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל¹², שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל בְּחֻזְקַת פְּשׁוּתוֹ¹³ עַד שֶׁיִּנְדַע לָךְ שֶׁזֶה פְּסוּל. מִשְׁקַלְלָנוּ הַפְּתוּסִים¹⁴, וְהָיוּ שׂוֹכְרִין אֲנָשִׁים לְהַעֲיֵד שֶׁרָאוּ, וְהֵם לֹא רְאוּ¹⁵, הַתְּקִינּוּ¹⁶ שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ בֵּית דִּין עֵדוּת הַחֲדָשׁ אֲלֵא מְעִידִים שְׂמִפְרִינִין בֵּית דִּין אוֹתָן שֶׁהֵם כְּשָׁרִים¹⁷, וְשִׁיְהִיוּ דוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִים בְּעֵדוּת¹⁸.

(9) לשאול אותם באיזו שעה ובאיזה מקום ראו את הלבנה. בדבר זה אין צורך מדין תורה, שהרי כל השאלות האלה אינן באות אלא לעשותם "עדות שאתה יכול להזימה" (הל' עדות פ"ב, ה"ה) וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות (הל' רוצח, פ"ב ה"ט), וכאן אפילו אם יזימו אותם, עדותם קיימת והחודש מקודש, כמו שממשיך הרמב"ם לבאר בהלכה זו (וראה למעלה פ"א ה"ז, שמצות-עשה לדרוש אותם היאך ראו את הלבנה, אם לפני החמה וכו', וראה לחם-משנה כאן). וראה בהערה דלהלן. (10) "ירושלמי" ר"ה פ"ג, ה"א: "קידשוהו ואחר-כך נמצאו העדים זוממין-הרי זה מקודש" (וראה כתובות כא: 'תוספות' ד"ה הנח). וכ"ה בתוספתא ר"ה, פ"ב, ה"א: "קידשו את החודש בזמנו ונמצאו עדים זוממין (שבאו עדים אחרים ואמרו להם היאך אתם מעידים כן, והלא באותו זמן עצמנו הייתם במקום אחר) הרי זה מקודש". וראה להלן ה"י, שאם קידשו ב"ד את החודש והיו מוטעין - הרי זה מקודש. (11) לפני שקלקלו

התאמה לחשבון הבית-דין. (39) לחודש שיצא. (40) ראש השנה כג, ב. (41) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה..." (ראש השנה כה.).

ז. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל בֵּית דִּין, שִׁיחֲשֹׁבוּ וְיַעֲיֵדוּ אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה, וְשִׁיִּדְרְשׁוּ אֶת הָעֵדִים⁴² עַד שֶׁיִּקְדְּשׁוּ אֶת הַחֲדָשׁ⁴³, וְיִשְׁלַחוּ וְיִזְדַּיעֲנוּ⁴⁴ שֶׁאֵר הָעַם בְּאֵי זֶה יוֹם הוּא רֹאשׁ חֲדָשׁ, כְּדִי שִׁיַּעֲיֵדוּ בְּאֵי זֶה יוֹם הֵן הַמוֹעֲדוֹת⁴⁵; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מְקַרְאֵי קִדְשׁ, וְנֵאמַר: וְשִׁמְרַתְּ אֶת הַחֻקָּה⁴⁶ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה.

(42) "ואומרים לו (=לעד): כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה..." (ראש השנה כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב, והערה ח. (43) כתוב "החודש הזה לכם" - "עדות זו תהא מסורה לכם" (ר"ה כב.), כלומר תפקיד בית-דין הוא לברר את אמיתות דברי העדים בכל הדרכים, גם על-פי החשבון וגם על-ידי חקירת העדים. (44) "על ששה חדשים השלוחין יוצאין..." (ר"ה יח.). (45) "על ניסן מפני הפסח - על אלול מפני ראש השנה, ועל תשרי מפני תקנת המועדות" (שם). (46) כרבי עקיבא שאמר: חוקה זו נאמרה לענין פסח (מנחות לו:). וכן הביאה הרמב"ם ב'ספר המצוות' מצוה קנג בשם המכילתא [ובפ"ד מהל' תפילין ה"י, הביאה לענין תפילין, וצ"ע].

ח. אֵין מַחֲשִׁבִין וְקוֹבְעִין חֲדָשִׁים וּמְעַבְרִין שְׁנִים אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁷, שְׁנֵאמַר: פִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה, וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַיִם⁴⁸. וְאִם הָיָה אָדָם גְּדוֹל בְּחַכְמָה, וְנִסְמָךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיָצָא לְחוּץ לְאֶרֶץ, וְלֹא הֵנִיחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתוֹ - הָרִי זֶה מַחֲשֵׁב וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים וּמְעַבֵּר שְׁנִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁹. וְאִם נוֹדַע לוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָדָם גְּדוֹל כְּמוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְקַבֵּעַ וּלְעַבֵּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁵⁰; וְאִם עָבַר וְקַבֵּעַ וְעַבֵּר - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם⁵¹.

(47) כל זה יוצא מן הסיפור על חנינא בן אחי רבי יהושע, שהיה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ, ומיחו בו חכמים (ברכות סג.). (48) שם סג, ב. (49) כן עשה רבי עקיבא (שם סג.). (50) גם המעשה ברבי חנינא היה כך, שכשירד לגולה לא הניח כמותו בארץ ישראל, ובינתיים "נעשו הגדדים תישישים", כלומר גדולים בחכמה כמוהו (שם). (51) שם.

~ יום חמישי ד' מרחשון ~

פְּרָק שְׁנִי

(1) ביאר בו רבינו מי הם הכשרים להעיד בקידוש החודש, לקלוקל הבייתוסים בזה, כיצד מקבלים העדים. ונסתיים הפרק בדין קידוש החודש בשוגג ובטעות.

א. אֵין כְּשֶׁר לְעֵדוּת הַחֲדָשׁ אֲלֵא שְׁנֵי אֲנָשִׁים כְּשָׁרִים, הָרְאוּיִין לְהַעֲיֵד בְּכָל דָּבָר וְדָבָר²; אֲכָל נְשִׁים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העין. (29 מתאימים. 30) ומקדשים את החודש על-פי עדי הראיה.

ה. אָמְרוּ הָעֵדִים: רְאִינוּהוּ בַּמַּיִם³¹ אוּ בַּעֲבִים³² אוּ בַּעֲשָׂשִׁית³³, אוּ שָׂרְאוּ מִקְצָתוֹ בְּרִקְיעַ וּמִקְצָתוֹ בַּעֲבִים³⁴ אוּ בַּמַּיִם³⁵ אוּ בַּעֲשָׂשִׁית³⁶ - אֵינן זֹר רְאִיָּה³⁷, וְאֵינן מִקְדָּשִׁין עַל רְאִיָּה זֹאת. אָמַר אֶחָד: רְאִיתִי גְבוּהָ³⁸ בְּעֵינַי³⁹ כְּמֹ⁴⁰ שְׁתֵּי קוֹמוֹת, וְאָמַר הַשֵּׁנִי: כְּמֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת הִיא גְבוּהָ - מִצְטַרְפִּין⁴¹. אָמַר הָאֶחָד: כְּמֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת, וְהַשֵּׁנִי אָמַר: כְּמֹ חֲמֵשׁ - אֵינן מִצְטַרְפִּין⁴²; וּמִצְטַרְף אֶחָד מֵהֶם עִם שְׁנֵי שְׂעִידֵי קוֹמוֹת⁴³, אוּ יְהִיָּה בִּיגִיחֵן קוֹמָה אֶחָת⁴⁴.

31) בנהר או במעין בבואה של הירח. 32) מאיר מבעד לעננים. 33) במנורת זכוכית שקופה, ראינו בבואה שלו. 34) מקצת החרמש הדק של הירח נראה ברקיע, ומקצתו מבעד לעננים. 35) מקצת החרמש הדק ברקיע, ומקצתו במים. 36) מקצת החרמש הדק ברקיע, ומקצתו בעששית. 37) שהרי לא ראה את הלבנה ממש אלא את דמותה במים או בעששית, וגם כשראה אותה דרך העננים - אינה ראייה ממש. 38) מן הארץ. 39) לפי ראות עיני. 40) בערך. 41) שבין שתי קומות לשלוש, אפשר לטעות. 42) כי עד כדי כך אין אדם טועה. 43) בראש השנה כד. אמרו: "מצטרפין לעדות אחרת", ובשבועות מח. פירש רבא: הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ראש חודש", שאם יבוא עד אחר ויעיד כמו אחד מן השנים המכחישים זה את זה, הרי שני אלה יהיו כת של שני עדים נגד האחד, ונקבל את עדות הכת החדשה. 44) הבדל של קומה אחת ביניהם, שזה אומר: ראיתי גבוה בעיני כמו שתי קומות, וזה אומר - כמו שלוש קומות.

ו. אָמְרוּ: רְאִינוּהוּ בְּלֹא פְּנֵה, וְכִינֵן שֶׁהַתְּבוּנָנוּ בֹּ וְנִתְּפַנְנָנוּ לְרֵאוֹתוֹ לְהַעֲדִי שׁוֹב לֹא רְאִינוּהוּ - אֵינן זֹר עֵדוּת, וְאֵינן מִקְדָּשִׁין עֲלֵיהֶם⁴⁵; שְׂמָא עֲבִים נִתְּקַשְׁרוּ⁴⁶ וְנִרְאוּ בְּלִבְנָה, וְכָלוּ וְהִלְכוּ לָהֶם⁴⁷. אָמְרוּ עֵדִים: רְאִינוּהוּ בְּיוֹם תְּשׁוּעָה וְעֲשָׂרִים שְׁחֲרִית בְּמִזְרַח, קִדְּם שְׁתַּעֲלָה הַשֶּׁמֶשׁ⁴⁸, וְרְאִינוּהוּ עֲרִבִית בְּמַעְרֵב בְּלִיל שְׁלֹשִׁים⁴⁹ - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמַנִים⁵⁰, וּמִקְדָּשִׁין עַל רְאִיָּה זֹ, שְׁהָרִי רְאוּהוּ בְּזַמְנוֹ; אֲבָל הָרְאִיָּה שְׂאָמְרוּ שְׂרָאוּהוּ בְּשַׁחֲרִית - אֵינן נִזְקָקִין לָהּ, שְׂאֵינן אָנוּ אַחֲרָיִן לְרֵאֵיתָ שְׁחֲרִית, וּבְיַדוּעַ שְׂהַעֲבִים הֵם שְׁנַתְּקַשְׁרוּ וְנִרְאָה לָהֶם בְּלִבְנָה⁵¹. וְכֵן אִם רְאוּהוּ בְּזַמְנוֹ⁵², וּבְלִיל עֶבְרוֹ⁵³ לֹא נִרְאָה - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמַנִין⁵⁴; שְׂאֵינן אָנוּ אַחֲרָיִן אֲלָא לְרֵאֵיתָ לִיל שְׁלֹשִׁים בְּלִבְד.

45) ראש השנה כד, א. 46) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, ונראית דמות הלבנה" (ראש השנה כה). כי עננים המוקרנים מקרני השמש - עלולים להראות כלבנה. 47) משום כך לא ראוהו כששוב התכוונו לראותו. 48) וזה

הבייתוסים. 12) אף אם לא הכירו אותו. 13) אף-על-פי שאין מכירים אותו. 14) תלמידי ביתוס, חבריהם של הצדוקים ונבדפוס רומי: "המינים", וכ"ה בכת"י במשנה ר"ה כב. ובפירוש רבינו נתן, אב הישיבה שם, ויתכן כי בדפוסים שלנו נשתנה ע"י הצנזורה. 15) כדי להטעות את החכמים. ופעם אחת, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, שיעידו עדות שקר בראיית הלבנה (ר"ה כב:). ופירש רש"י שחל אז ל' אדר בשבת, והירח לא נראה בזמנו. ושכרום הצדוקים, שיעידו שראו את הירח בליל שבת, כדי שהנפת העומר תהיה ביום ראשון בשבוע, לחזק דעתם בפירוש הפסוק "ממחרת השבת יניפנו" (ויקרא כג, יא), שהכוונה ממחרת השבת ממש, בניגוד לדעת חז"ל, שהכוונה למחרת יום-טוב ראשון (ראה מנחות סה. וסו.). 16) חכמינו (ר"ה כב:). 17) שם. 18) באיזו שעה, ובאיזה מקום וכו' כתריס בפני עדי שקר. 19) והמקור הוא בר"ה כה: "נחקרו העדים", הרי שצריך לחקור אותם, ולפי דברי הירושלמי הנ"ל - על כרחנו שתקנת חכמים היא.

ג. לְפִיכָף¹⁹, אִם לֹא יְהִי בֵּית דִּין יוֹדְעִים אֶת הָעֵדִים שְׂרָאוּ אֶת הָיָרַח, מְשַׁלְּחִין אֲנָשֵׁי הָעִיר שְׁנִרְאָה בָּהּ עִם הָעֵדִים שְׂרָאוּ עֵדִים אַחֲרֵיהֶם²⁰, שְׂמַזְכִּין אוֹתָן²¹ לְבֵית דִּין, וּמוֹדִיעִין אוֹתָן שְׂאֵלוֹ בְּשָׂרִים הֵם, וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין מֵהֶם.

19) מכיון שתיקנו לקבל עדות ממכירים בלבד. 20) במשנה ר"ה כב. כתוב: "משלחין אחר עמו", דהיינו זוג אחר - שני עדים (שם כב:). וכ"ה בתוספתא (צוקרמנדל ע' 210) "משלחין עדי עמו", בניגוד לדעת הירושלמי (ר"ה פ"ב ה"א) ש"אחר" היינו עד אחד ממש, כיון ש"בדין היה שלא יהו צריכין עדים, והן אמרו שיהו צריכין עדים, והן אמרו אחד נאמן". 21) מעידים עליהם שמכירים אותם ככשרים וכזכאים להעיד.

ד. בֵּית דִּין מְחַשְׁבִּין²² בְּדַרְכֵים שֶׁהָאֲצִטְגִּינִין מְחַשְׁבִּין בָּהֶם, וְיוֹדְעִין הַלְבָּנָה, בְּשַׁתְּרָאָה בְּחֹדֶשׁ זֶה, אִם תְּהִיָּה בְּצַפּוֹן הַשָּׁמֶשׁ אוּ בְּדְרוֹמָה²³, וְאִם תְּהִיָּה רְחֵבָה אוּ קְצָרָה²⁴, וְלִהְיֶיךָ יְהִי רְאִשֵׁי קְרָנֶיהָ נוֹטִין²⁵; וּכְשִׁיבּוֹאוּ הָעֵדִים לְהַעֲדִי, בּוֹדְקִין אוֹתָם²⁶: בְּיַצֵּד רְאִיתָם אוֹתָהּ - בְּצַפּוֹן אוּ בְּדְרוֹם? לְהִיכֵן הִיָּו קְרָנֶיהָ נוֹטוֹת²⁷? כְּמָה הִיָּתָה גְבוּהָ בְּרֵאֵיתָ עֵינֵיכֶם²⁸? וְכְמָה הִיָּתָה רְחֵבָה? אִם נִמְצָאוּ דְבָרֵיהֶם מְכֻוּנִין²⁹ לְמָה שְׁנוֹדָע בְּחֹשְׁבוֹן - מְקַבְּלִין אוֹתָם³⁰, וְאִם לֹא נִמְצָאוּ דְבָרֵיהֶם מְכֻוּנִין - אֵינן מְקַבְּלִין אוֹתָם.

22) ראה למעלה פ"א ה"ו. 23) הלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון ופעם לצד דרום. 24) רוחב קו האור של חרמש הלבנה, משתנה בהתאם לקרבתה לשמש או לריחוקה ממנה. 25) לאיזה צד יהיו נוטים קרני האור של הלבנה, לצד צפון או לצד דרום. 26) ראש השנה כג, ב. 27) ר"ה שם. ועיין שם בפירוש הרע"ב ובפירוש המשניות להרמב"ם. 28) גבוהה מן האופק לפי ראות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתוב חסר ו', ועל כן אפשר לקרוא "אָתָם", והכוונה לעם כולו, שגם הוא יקרא "מקודש". ומכיון שכתוב "מקראי", בלשון רבים, צריכים שתי קריאות (גמרא שם). (70) "קידוש החודש... בשלשה" (סנהדרין י: ו'תוספתא' סנהדרין פ"ב). והטעם הוא משום שנאמר (שמות יב, א-ב): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החודש הזה לכם", הרי שצריכים שנים (גם משה וגם אהרן), וכלל בידינו שאין בית-דין שכול (מספר זוגי), על כן מוסיפים עוד אחד, והרי כאן שלושה (ראש השנה כה, ב. ו'תוספות' שם). (71) החשבון, אימתי יתחדש הירח, בר-סמך הוא רק כשנעשה על-ידי שלושה (סנהדרין י:). (72) בליל שלושים. זוהי דעת רבי אלעזר ברבי צדוק החולק על החכמים (ר"ה כד.), והלכה כמותו (שם). (73) לפי שנאמר (תהלים פא, ד-ה): "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". הוקשה תקיעת שופר למשפט: מה משפט ביום, אף קידוש החודש ביום (ר"ה כה:). (74) משנה וגמרא, ראש השנה, שם). (75) ואף-על-פי שראוהו כל ישראל, ונתפרסם הדבר שנראה הירח ביום שלושים, אין החודש מקודש עד שיקדשוהו בית-דין (ר"ה שם). (76) ואף-על-פי שקבלת העדים וחקירתם נתקיימה ביום, לא אמרו שאמירת "מקודש" תהא כמו גמר דין בדיני ממונות, שעושים אותו אפילו בלילה (שם). (77) יציא. (78) ראה למעלה פ"א ה"ה. ואם רצו בית-דין מחר לקדשו על-פי עדים, יכולים לעשות כן (להלן פ"ג ה"ט").

ט. **רְאוּהוּ בֵּית דִּין עֲצֻמָּן בְּסוּף יוֹם תְּשׁוּעָה וְעֲשִׂימִים⁷⁹: אִם עֲדִין לֹא יֵצֵא פּוֹכֵב לִיל שְׁלֹשִׁים⁸⁰ - בֵּית דִּין אוֹמְרִים מְקַדְּשׁ, שְׁעֲדִין יוֹם הוּא; וְאִם רְאוּהוּ בְּלִיל שְׁלֹשִׁים אַחַר שְׁיֵצְאוּ שְׁנֵי פּוֹכְבִּים⁸¹ - לְמַחֲרָה⁸² מוֹשִׁיבֵין שְׁנֵי דִנְיָן אֲצֵל אֶחָד מֵהֶם, וְיַעֲדוּ הַשָּׁנִים בְּפָנֵי הַשְּׁלֹשָׁה, וְיִקְדְּשׁוּהוּ הַשְּׁלֹשָׁה⁸³.**

(79) ראיית בית-דין אינה פחותה מקבלת עדות - "לא תהיה שמיעה גדולה מראיה", ועל כן היא באה במקומה, אבל כשם שקבלת עדות אינה אלא ביום, כן ראיית בית-דין אינה מועילה אלא אם היא ביום, על כן אם ראוהו בית-דין בסוף יום תשעה ועשרים, בית-דין מקדשים, אבל אם ראוהו בליל שלושים, אין מקדשים על ראייה זו, אלא על סמך קבלת עדות למחרת (משנה וגמרא, ר"ה כה:). (80) יש מגיחים "אם עדיין לא יצא אלא כוכב אחד ליל שלושים" (רלב"ח, ועי' מספר קובץ' על הרמב"ם), שהרי אמרו (שבת לה.): "אמר רב יהודה אמר שמואל: כוכב אחד - יום, שנים - בין השמשות, שלשה - לילה". [ובדפוס רומי ר"מ ובדפוס קושטא, הגירסא: "אם עדיין לא יצא כוכב בליל (במקום "ליל") שלשים", וכן העתיק בעל הפירוש. ונראה שצ"ל: "כוכב ב (=כוכב שני) ליל שלשים"]. (81) כי שנים - בין השמשות, ספק יום וספק לילה כנ"ל. על כן מחמירים, ודנים אותו כדין לילה. (82) כי בלילה אין מקדשים, ואין מקבלים עדים, וגם ראיתם קבלת עדים, אינה ראייה. (83) ראש השנה כה, ב.

הירח לפני המולד, שאז הוא מקדים את החמה. (49) אחרי המולד, הירח תמיד במערב (ראה למעלה פ"א, ה"ג). (50) זוהי מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבן גמליאל (שם). ופסק רבינו כרבן גמליאל (פירוש המשניות' שם). (51) בגלל קרני השמש. (52) בליל שלושים. (53) בליל שלושים ואחד. (54) מחלוקת רבי דוסא בן הרקיסט ורבן גמליאל (שם). ופסק כרבן גמליאל.

ז. **פִּיצַד מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ? 55 פֶּל מִי שְׁרְאוּי לְהַעֲדִי⁵⁶, שְׁרָאָה אֶת הַיָּרֵחַ, פֶּא לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין מְכַנְּסִים אוֹתָן פֶּלָן לְמָקוֹם אֶחָד⁵⁷, וְעוֹשִׂין לְהֵן סְעֻדוֹת גְּדוּלוֹת, כְּדִי שְׁיֵהִי הַעֵם רְגִילִין לְבוֹא. וְזוּג⁵⁸ שְׁפֵא רֵאשׁוֹן בּוֹדֵקִין אוֹתָן רֵאשׁוֹן⁵⁹ בְּבִדְיוֹת שְׁאֵמְרָנ⁶⁰. מְכַנְּסִין אֶת הַגְּדוּל⁶¹ וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ⁶². נִמְצְאוּ דְבָרֵינוּ מְכַנְּסִים לְהַשְׁבּוֹן - מְכַנְּסִים אֶת חֲבָרוֹ. נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכַנְּנִין⁶³ - עֲדוֹתָן קִמְתָּ. וְשֵׁאָר פֶּל הַזּוּגוֹת שׁוֹאֲלִין אוֹתָם רֵאשִׁי דְבָרִים⁶⁴; לֹא שְׁצָרִיכִים לָהֶם⁶⁵, אֲלֵא כְּדִי שְׁלֹא יֵצְאוּ בְּפָחִי נַפְשׁ⁶⁶, כְּדִי שְׁיֵהִי רְגִילִין לְבוֹא⁶⁷.**

(55) ראש השנה כג, ב. (56) שם כב, א. ועי' לעיל ה"א. (57) "חצר גדולה היתה בירושלים, ובית יעזק היתה נקראת, ולשם כל העדים מתכנסים" (שם כג:). (58) עדים. (59) שם. (60) למעלה ה"ד. (61) החשוב שבהם. (62) על פרטי ראיית הלבנה. (63) מתאימים אלו לאלו. (64) מבלי להכנס לפרטי הדברים. (65) כי עדות זוג אחד מספיקה לקידוש החודש על-ידי בית-דין. (66) מלשון הכתוב (איוב יא, כ), "מפח נפש". כלומר מאוכזבים על שהטריחו עצמם לחינם. (67) שאם לא ישאלו אותם, יחדלו מלבוא.

ח. **וְאַחַר כֵּן, אַחַר שִׁתְּתַקִּים הַעֲדוֹת, רֵאשׁ בֵּית דִּין אוֹמְרִ: מְקַדְּשׁ! 68 וְכָל הַעֵם עוֹנִים אַחֲרָיו: מְקַדְּשׁ! מְקַדְּשׁ! 69 וְאִין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה⁷⁰, וְאִין מְחַשְׁבִּין אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה⁷¹. וְאִין מְקַדְּשִׁין אֲלֵא חֹדֶשׁ שְׁנָרְאָה בְּזַמְנוֹ⁷². וְאִין מְקַדְּשִׁין אֲלֵא בַּיּוֹם⁷³; וְאִם קִדְּשׁוּהוּ בְּלִילָה - אִינוֹ מְקַדְּשׁ⁷⁴. וְאִפְלוּ רְאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אָמְרוּ בֵּית דִּין 'מְקַדְּשׁ' עַד שִׁחַשְׁכָּה לִיל אֶחָד וְשִׁלְשִׁים⁷⁵, אוּ שְׁנַחֲקָרוּ הַעֲדִים, וְלֹא הִסְפִּיקוּ בֵּית דִּין לִזְמַר 'מְקַדְּשׁ' עַד שִׁחַשְׁכָּה לִיל אֶחָד וְשִׁלְשִׁים⁷⁶ - אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, וְיֵהִי הַחֹדֶשׁ⁷⁷ מְעַבָּר, וְלֹא יֵהִי רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֲלֵא יוֹם אֶחָד וְשִׁלְשִׁים, אִף עַל פִּי שְׁנָרְאִית בְּלִיל שְׁלֹשִׁים; שְׁאִין הָרְאָיָה קוֹבְעַת, אֲלֵא בֵּית דִּין שְׁאֵמְרוּ 'מְקַדְּשׁ' הֵם שְׁקוֹבְעִין⁷⁸.**

(68) משנה, ר"ה כד, א. ובגמרא שם לומדים דין זה מן הפסוק (ויקרא כג, מד): "וידבר משה את מועדי ה'", שהרי משה רבינו היה ראש בית-דין. (69) כתוב: "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם" (שם פסוק ד'). "אתם"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונקבע חג הפסח, ידעו ממילא מתי יהיה חג השבועות. (5) משום שכתוב "אלה תעשו לה' במועדיכם", וזה מוסב על קרבן ראש חודש, הנזכר באותה פרשה.

ג. כַּשֵׁם שֶׁמְחַלְלִין הַעֲדִים שָׂרְאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ אֶת הַשַּׁבָּת, כִּי מְחַלְלִין עִמָּהֶן הַעֲדִים שֶׁמִּזְכִּין אוֹתָן בְּבֵית דִּין, אִם לֹא הָיוּ בֵּית דִּין מְפִירִין אֶת הַרְוֵאִין.⁶ וְאַפְלוּ הָיָה זֶה שֶׁמּוֹדִיעַ אוֹתָן לְבֵית דִּין עַד אֶחָד - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ עִמָּהֶן וּמְחַלְלֵן מִסַּפְקָא,⁸ שֶׁמָּא יִמָּצֵא אַחֵר וְיִצְטָרֵף עִמּוֹ.

(6) המעידים עליהם שהם כשרים וזכאים להעיד. (7) ואף על פי שכל העדות הזאת אינה אלא מדרבנן, בכל זאת מותר לחלל על זה את השבת, שהרי בלי עדות זו לא יקבלו בית דין את העדים המעידים על החודש, מכיוון שאינם מכירים אותם. (8) "מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא". וכרב אשי שם, שפירש שר' נהוראי הלך לבדו להצטרף עם עוד אחד באושא, אף-על-פי שהיה ספק שמא לא ימצאנו.

ד. הָיָה הַעֵד, שָׂרְאָה אֶת הַחֹדֶשׁ בְּלִיל הַשַּׁבָּת, חוֹלָה - מְרַפְּיָן אוֹתוֹ עַל הַחֹמֶר,⁹ וְאַפְלוּ בְּמִטָּה¹⁰. וְאִם יָשׁ לָהֶן אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ¹¹ - לּוֹקְחִין הַעֲדִים בְּיָדָן כְּלִי זֵינ¹². וְאִם הָיָה דֶרֶךְ רְחוֹקָה - לּוֹקְחִים בְּיָדָם מְזוֹנוֹת. וְאַפְלוּ רָאֵהוּ גְדוֹל וְנִרְאָה לְכָל - לֹא יֵאמְרוּ: כַּשֵׁם שֶׁרְאִינוּהוּ אֲנַחְנוּ רָאֵהוּ אַחֵרִים, וְאִין אָנוּ צְרִיכִין לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת; אֲלֵא כָּל מִי שֶׁיִּרְאָה הַחֹדֶשׁ, וְיִהְיֶה רְאוּי לְהַעֲדִי, וְיִהְיֶה בֵּינוּ וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁקְּבֻעַ בּוֹ בֵּית דִּין לְיִלָּה יוֹם אוֹ פָּחוֹת - מְצֻה עָלָיו לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְלִילָף וְלִהְעִיד.

(9) אף-על-פי שחולה הריהו כמשא ואסור להוציא משא על הבהמה בשבת. (10) אף-על-פי שהמוציא חולה במיטה חייב מיתה. (11) כגון הכותים והבייתוסים שארבו לעדי החודש ועכבום, כדי להטעות את החכמים. (12) אף-על-פי שיש בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ בְּכָל יוֹם שְׁלִשִׁים¹³. פֶּעַם אַחַת נִשְׁתַּהוּ הַעֲדִים מְלַבֵּא עַד בֵּין הָעֲרִפִּים¹⁴, וְנִתְקַלְקְלוּ בְּמִקְדָּשׁ¹⁵ וְלֹא יָדְעוּ מַה יַּעֲשׂוּ; אִם יַעֲשׂוּ עוֹלָה שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים - שֶׁמָּא יָבוֹאוּ הַעֲדִים, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּקְרִיבוּ מוֹסֵף הַיּוֹם אַחֵר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים¹⁶. עֲמִדוּ בֵּית דִּין וְהִתְקִינוּ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְקַבְּלִים עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ אֲלֵא עַד הַמְּנַהֵר¹⁷, כִּדִּי שִׁיחָה שְׁהוֹת בַּיּוֹם לְהַקְרִיב מוֹסֵפִין וְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים וְנִסְפִּיָּהֶם.

(13) רוצה לומר שהיו רשאים לקבל עדות החודש כל היום, אבל לא אירע שהעדים יאחרו כל כך. (14) כלומר, העדים באו אחר זמן שחיטת התמיד, שהוא בשמונה שעות ומחצה, כלומר, שלוש שעות וחצי לפני שקיעת החמה. ומכיוון

י. בֵּית דִּין שֶׁקָּדְשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ - בֵּין שׁוֹגְגִין⁸⁴, בֵּין מְטַעֲיִין⁸⁵, בֵּין אָנוּסִים⁸⁶ - הָרִי זֶה מְקַדָּשׁ⁸⁷, וְחִיבִין הַכֹּל לְתַקֵּן הַמוֹעֲדוֹת עַל הַיּוֹם שֶׁקָּדְשׁוּ בּוֹ. אִף עַל פִּי שְׂזָה יוֹדֵעַ שִׁטְעוֹ - חִיב לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם⁸⁸; שֶׁאִין הַדְּבָר מְסוּר אֲלֵא לָהֶם, וּמִי שֶׁצִּוָּה לְשַׁמֵּר הַמוֹעֲדוֹת הוּא צָוָה לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם וְגוֹמֵר.

(84) שטעו בית-דין מאליהם. (85) שהוטעו על-ידי עדי שקר. (86) כגון בפקודת המלך. (87) שלש פעמים כתוב בתורה "אשר תקראו אתם" חסר ו' (ויקרא כג), על כן קורא רבי עקיבא "אתם" להדגיש, שהכל תלוי בבית-דין, אפילו שוגגין, אפילו מזידין, אפילו מוטעין (ר"ה כה.). אבל בספרא אמור פ"י - "אנוסים" במקום "מזידין". וכן העתיק רבינו ב'ספר המצוות', מצוה קנג. וראה ב'הגהות מיימוניות'. (88) שהרי רבי יהושע ידע, שרבן גמליאל הוטעה, ובכל זאת נאמר לו, שעליו לסמוך על רבן גמליאל (ר"ה שם).

~ יום שישי ה' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נתבאר בו שעדות החודש דוחה את השבת ושמקבלים אותם כל היום, ועל ששה חדשים השלוחים יוצאים.

א. עֲדִים שָׂרְאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ: אִם הָיָה בֵּינֵיהֶם וּבֵין מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ בֵּית דִּין מְהֵלֵךְ לְיִלָּה יוֹם אוֹ פָּחוֹת - הוֹלְכִין וּמַעֲדִין, וְאִם הָיָה בֵּינֵיהֶן יָתֵר עַל כֵּן - לֹא יִלְכוּ; שֶׁאִין עֲדוֹתָן אַחֵר יוֹם שְׁלִשִׁים מוֹעֵלֵת, שֶׁפָּקַד נִתְעַבֵּר הַחֹדֶשׁ².

(2) שהרי "מאימיים עליהם ומטריפים אותם בשאלות ומטריחים עליהם בבדיקות ומדקדקים בעדות ומשתדלים בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר", ולפיכך כתב כאן שלא ילכו, שאפילו ילכו לא תהיה תועלת בעדותם.

ב. עֲדִים שָׂרְאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ - הָרִי אֵלוּ הוֹלְכִין לְבֵית דִּין לְהַעֲדִי וְאַפְלוּ הָיָה שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'מוֹעֵד' דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת³. לְפִיכָף אִין מְחַלְלִין אֲלֵא עַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְעַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּשׁוּרִי בְּלֶבֶד, מִפְּנֵי תַּקְנַת הַמוֹעֲדוֹת⁴. וּבְזִמְנֵן שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ קָמָם - מְחַלְלִין עַל כָּל, מִפְּנֵי קֶרְפֵן מוֹסֵף שֶׁבְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שֶׁהוּא דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת⁵.

(3) בקרבן התמיד כתוב: "תשמרו להקריב לי במועדו", והוא קרב אפילו בשבת. מכאן לומדים שכל מקום שכתוב בו "במועדו" דוחה שבת. (4) פסח, יום הכפורים וסוכות. על סיון אין מחללים, אף-על-פי שיש בו חג השבועות, מפני שהוא תלוי בספירת העומר, וכיוון שנתקדש חודש ניסן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבתחילת הזמן לא באו העדים - נתבלבלו, כדלהלן. (15) לפני שבאו העדים. (16) וצריך לומר שהקריבו כבש התמיד על תנאי, שאם לא יבואו העדים, יהא לקרבן תמיד, ואם יבואו העדים - יהא לקרבן מוסף, אלא לפי שלא ידעו טיבו של קרבן, לא ידעו איזה שיר לומר עליו, אם של תמיד - של חול או של מוסף. (17) היא עת הקרבת תמיד שבין הערביים.

ו. וְאִם הִגִּיעַ מִנְחָה, וְלֹא בָאוּ עֲדִים - עוֹשִׂין תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים¹⁸. וְאִם בָּאוּ עֲדִים מִן הַמִּנְחָה וְלֹמַעֲלָה - נוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וְלִמְחָר קֹדֶשׁ¹⁹, וּמִקְרִיבִין מוֹסֵף לְמִחָר, לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ אַחֵר מִנְחָה. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקַיֵּן רֶכֶץ יוֹחֲנָן בֶּן זַבְאִי וּבֵית דִּינּוֹ, שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ כֹּל הַיּוֹם בְּלַיְלָה²⁰; וְאִפְלוּ בָאוּ עֲדִים יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּסוֹף הַיּוֹם סְמוּךְ לְשִׁיעֵצַת הַחֲמָה²¹ - מְקַבְּלִין עֲדוֹתָן, וּמְקַדְּשִׁין יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּלַבָּד.

ט. עַל שֵׁשֶׁה חֳדָשִׁים הָיוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין: עַל נִסְן - מִפְּנֵי הַפֶּסַח, וְעַל אָב - מִפְּנֵי הַתְּעֵנִית, וְעַל אֱלוּל - מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִי שְׁיִשְׁבוּ מִצִּפְּרֵי בָּיֹם שְׁלֹשִׁים לְאֱלוּל³⁰; אִם נִדְּעָ לָהֶם³¹ שֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּית דִּין יוֹם שְׁלֹשִׁים - נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ בְּלַבָּד, וְאִם לֹא נִדְּעָ לָהֶם - נוֹהֲגִים יוֹם שְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ, עַד שְׁיִבֹאוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תְּשֻׁרֵי³². וְעַל תְּשֻׁרֵי - מִפְּנֵי תְּקִנַּת הַמוֹעֲדוֹת, וְעַל כְּסָלוֹ - מִפְּנֵי חֲנֻכָּה, וְעַל אֶדְרָר - מִפְּנֵי הַפְּרוּרִים. וּבְזִמְן שְׁבִיטַת הַמִּקְדָּשׁ קָבַע יוֹצְאִין אֶף עַל אֶיֶר - מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן³³.

18) שאף אם יבואו עדים אחר המנחה, לא יקבלו אותם. (19) ופירש רש"י שהמדובר בראש השנה, שמכיוון שעד עכשיו נהגו בו בקדושה, שחששו שמא יבואו עדים ויקדשוהו, גומרים יום זה בקדושה, אף-על-פי שכבר נתברר שאין היום יום טוב. (20) כי הסיבה לתקנה הקודמת - הקלקול בקרבן - בוטלה. (21) כשישנה עדיין שהות לקבלת עדים ולדרישה וחקירה, אבל אם ראוהו חברי הבית-דין עצמם, שאין צורך בדרישה וחקירה, אפשר לקדש את החודש אפילו בסוף היום ולא דווקא בסמוך לשקיעת החמה.

30) ומשום כך צריך לדעת אימתי ראש-חודש אלול. (31) למקומות הקרובים לירושלים. (32) ואז ידעו מתי ראש חודש תשרי, ועל פיו יקבעו יום הכיפורים וסוכות. (33) פסח שני. ועל סיוון לא יצאו שלוחים, מפני שבועות, משום שזמנו קבוע, כי הוא תלוי בספירת העומר, והוא ביום החמישים לשני של פסח.

ז. כְּשִׁמְעֵבְרִין בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָאוּ עֲדִים כֹּל יוֹם שְׁלֹשִׁים, הָיוּ עוֹלִין לְמָקוֹם מוֹכֵן וְעוֹשִׂין בוֹ סְעֵדָה בָּיּוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאִין עוֹלִין לְשֵׁם בְּלִיָּה, אֲלֵא בְּנִשְׁפָּה קֹדֶם עֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ²². וְאִין עוֹלִין לְסְעֵדָה זוֹ פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה. וְאִין עוֹלִין לָהּ אֲלֵא בְּפֶתַח דְּגָן וְקִטְנִית, וְאוֹכְלִין בְּעֵת הַסְּעֵדָה. וְזוֹ הִיא סְעֵדַת מְצוּהָ שֶׁל עֵבֹר הַחֹדֶשׁ הָאֲמוּרָה בְּכֹל מָקוֹם²³.

י. שְׁלוּחֵי נִסְן וּשְׁלוּחֵי תְּשֻׁרֵי אִין יוֹצְאִין אֲלֵא בָּיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ³⁴ אַחֵר שֶׁתְּעֵלָה הַשֶּׁמֶשׁ³⁵, עַד שְׁיִשְׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין 'מִקְדָּשׁ'³⁶. וְאִם קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין בְּסוֹף יוֹם תְּשֻׁעָה וְעֶשְׂרִים, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, וְשִׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין 'מִקְדָּשׁ' - יוֹצְאִין מִבְּעֵרֵב. וּשְׁלוּחֵי שְׁאָר הַשָּׁשֶׁה חֳדָשִׁים יֵשׁ לָהֶם לְצֵאת מִבְּעֵרֵב אַחֵר שְׁנֵרָאָה הִירָח, אֶף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ; הוֹאִיל וְנִרְאָה הַחֹדֶשׁ - יִצְאוּ, שְׁהָרִי לְמִחָר פְּוֹדָאִי מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין.

22) ומפרש רבנו שהכוונה לפני עלות השמש, וזהו בשעה שלא יום גמור ולא לילה גמור. (23) ומטרת הסעודה - לפרסם עיבור החודש מאחר שלא קדשוהו.

34) בחודש ניסן, אבל בתשרי אינם יכולים לצאת מחמת קדושת יום-טוב. (35) שקידוש החודש אינו אלא ביום. (36) כיוון שקביעת המועדים תלויה בהם, צריך שיתאמת להם הדבר יותר מבשאר החדשים.

ח. בְּרֹאשׁוֹנָה, כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ, הָיוּ מְשִׂיאִין מִשְׁוֹאוֹת²⁴ בְּרֹאשֵׁי הַהָרִים, כְּדִי שְׁיִדְּעוּ הָרְחוֹקִים. מִשְׁקִלְקֵלוּ הַפּוֹתִים, שֶׁהָיוּ מְשִׂיאִין מִשְׁוֹאוֹת²⁵ כְּדִי לְהִטְעוֹת אֶת הָעַם²⁶, הִתְקַיֵּנוּ שְׁיִהְיוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין²⁷ וּמוֹדִיעִין לְרַבִּים. וּשְׁלוּחִים אֵלוֹ אִינָן מְחַלְלִין לֹא אֶת יוֹם טוֹב וְלֹא אֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר שְׁבִיטָה²⁸; שְׁאִין מְחַלְלִין אֶת הַשְּׁבִיטָה לְקִיּוֹ, אֲלֵא לְקִדְּשׁוּ בְּלַבָּד²⁹.

יא. כֹּל מָקוֹם שֶׁהָיוּ שְׁלוּחִין מְגִיעִין, הָיוּ עוֹשִׂין אֶת הַמוֹעֲדוֹת יוֹם טוֹב אֶחָד כְּפִתּוּב בַּתּוֹרָה; וּבְמִקְוֹמוֹת הָרְחוֹקִים, שְׁאִין הַשְּׁלוּחִים מְגִיעִין אֲלֵיהֶם, הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסֶּפֶק³⁷, לְפִי שְׁאִינָם יוֹדְעִים יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בוֹ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ. אִי זֶה יוֹם הוּא.

24) מדליקים אבוקות אש ביום שלושים בערב (ליל היום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַעֲדוֹת פְּרָאֵי - מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, וְחוֹזְרִין וּמוֹנִין לְאוֹתוֹ הַחֲדָשׁ מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים, הוֹאִיל וְנִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּלַיְלוֹ⁵².

(50) וכל האיומים לא השפיעו. (51) וכל השאלות לא בלבלו את דעתם. (52) כן היא משמעות המלה "מאימיין", מאימיין עליהם ומבלבלים אותם שלא יעידו, אבל אם לא נתבלבלו מקבלים עדותם.

יז. ואם הצרכו בית דין להניח חֲדָשׁ זֶה מֵעֵבֶר, כְּשֶׁהָיָה קֵדָם שְׂיֻבְאוּ הָעֲדִים אֵלָיו - מְנַחֲחִין. וְזֶה הוּא שְׂאֵמְרוֹ: מֵעֵבֶרִין אֶת הַחֲדָשׁ לְצִרְףָּ⁵³. וַיֵּשׁ מִן הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים מִי שְׁחֹלַק בְּדָבָר זֶה, וְאוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵין מֵעֵבֶרִין אֶת הַחֲדָשׁ לְצִרְףָּ⁵⁴; הוֹאִיל וּבָאוּ עֲדִים - מְקַדְּשִׁין, וְאֵין מְאִימִין עֲלֵיהֶן⁵⁵.

(53) וגם בזה פירש רבנו כשהחודש כבר נתעבר, ואחר כך באו עדי ראיה, שאין מקבלים עדותם, ומשאירים את החודש מעובר, אם יש צורך בכך. (54) והשנה סדורה: חודש אחד חסר וחודש אחד מלא, ואין מקום לעבר חודש נוסף לאיזה צורך שהוא. (55) "ואין מאימיין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו".

יח. יִרְאָה לִי, שְׂאֵין מַחְלֶקֶת הַחֲכָמִים בְּדָבָר זֶה אֶלָּא בְּשֵׂאֵר הַחֲדָשִׁים חוּץ מִן נִסְן וְתִשְׁרִי, אוּ בְעֲדֵי נִסְן וְתִשְׁרִי שְׂבָאוּ אַחַר שְׁעִבְרוּ הַרְגָּלִים, שְׂכַבְר נַעֲשֶׂה מֵה שְׁנַעֲשֶׂה וְעֵבֶר זָמַן הַקְּרִבְנוֹת וְזָמַן הַמוֹעֲדוֹת; אֲבָל אִם בָּאוּ הָעֲדִים בְּנִסְן וְתִשְׁרִי קֵדָם חֲצֵי הַחֲדָשׁ⁵⁶ - מְקַבְּלִין עֲדוֹתָן⁵⁷, וְאֵין מְאִימִין עֲלֵיהֶן כָּלֵל; שְׂאֵין מְאִימִין עַל עֲדִים, שֶׁהֵעִידוּ עַל הַחֲדָשׁ שֶׁרְאוּהוּ בְּזַמְנוֹ, כְּדִי לְעֵבְרוּ.

(56) שעדיין קביעת המועדים תלויה בהם. (57) ומקדשים החודש ביום השלשים.

יט. אֲבָל מְאִימִין עַל עֲדִים שְׁנֹתֶקְלָה עֲדוֹתָן, וְהָרִי הַדָּבָר נוֹטָה וּגְנָאֵי שְׁלֹא תִתְקַיֵּם הָעֲדוֹת וְיִתְעַבֵּר הַחֲדָשׁ, מְאִימִין עֲלֵיהֶן כְּדִי שֶׁתִּתְקַיֵּם הָעֲדוֹת וְיִתְקַיֵּם הַחֲדָשׁ בְּזַמְנוֹ. וְכֵן אִם בָּאוּ עֲדִים לְהִזָּם אֶת הָעֲדִים שֶׁרְאוּהוּ בְּזַמְנוֹ קֵדָם שֶׁקִּדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין⁵⁸ - הָרִי אֵלּוּ מְאִימִין עַל הַזְּמַיִן עַד שְׁלֹא תִתְקַיֵּם הַהִזְמָה וְיִתְקַדֵּשׁ הַחֲדָשׁ בְּזַמְנוֹ.

(58) כי אם נמצאו זוממין אחרי שקדשוהו בית-דין, הרי זה מקודש.

~ שבת קודש ו' מרחשון ~

פְּרָק רְבִיעִי

(1) כלל בו דיני עיבור השנה, ועל מה מעברין אותה, ושאינ מעברין אותה מר"ח ניסן, ואין מעברין בשנת רעבון ובשנת השמיטה.

(37) והם נקראים "שני ימים טובים של גלויות".

יב. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מְגִיעִין אֲלֵיהֶם שְׁלוּחֵי נִסְן, וְלֹא הָיוּ מְגִיעִין לָהֶן שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי³⁸, וּמִן הַדִּין הָיָה שְׂיַעֲשׂוּ פֶסַח יוֹם אֶחָד, שֶׁהָרִי הִגִּיעוּ לָהֶן שְׁלוּחֵינִי וַיִּדְעוּ בָּאֵי זֶה יוֹם נִקְבַּע רֹאשׁ חֲדָשׁ, וַיַּעֲשׂוּ יוֹם טוֹב שֶׁל חַג הַסַּפּוֹת שְׁנֵי יָמִים, שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעוּ אֲלֵיהֶן הַשְּׁלוּחֵינִי; וְכִדִּי שְׁלֹא לְחַלֵּק בְּמוֹעֲדוֹת הַתְּקִינוּ חֲכָמִים, שֶׁפֶל מְקוֹם שְׂאֵין שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי מְגִיעִין שָׁם עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים³⁹, אֶפְלוּ יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֵרֶת⁴⁰.

(38) משום ששלוחי תשרי אינם מהלכים בראש השנה וביום הכפורים. (39) "גזירה ניסן אטו תשרי", שאם יעשו פסח יום אחד, יעשו גם סוכות יום אחד, שלא על פי השלוחים, ופעמים יטעו. (40) חג השבועות. אף-על-פי שאינו תלוי בקידוש ראש חודש סיוון אלא בספירת העומר.

יג. וְכַמָּה בֵּין שְׁלוּחֵי נִסְן לְשְׁלוּחֵי תִשְׁרִי? שְׁנֵי יָמִים. שְׁשְׁלוּחֵי תִשְׁרִי אֵינָן מְהַלְכִין בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְלֹא בַעֲשִׂרֵי בּוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם כְּפוּר.

יד. אֵין הַשְּׁלוּחֵינִי צְרִיכִין לְהִיֹּתֵן שְׁנַיִם, אֶלָּא אֶפְלוּ אֶחָד נְאֻמָּן. וְלֹא שְׁלִיחַ בְּלִבְדוֹ, אֶלָּא אֶפְלוּ תַּגְּרִי⁴¹ מִשְׂאֵר הָעַם, שֶׁבָּא בְּדַרְכּוֹ וְאוֹמֵר: אֲנִי שְׂמַעְתִּי מִפִּי בֵּית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֲדָשׁ בְּיוֹם פְּלוּנִי - נְאֻמָּן⁴², וּמִתְקַנֵּין אֶת הַמוֹעֲדוֹת עַל פִּיו; שֶׁדָּבָר זֶה דָּבָר הַעֲשׂוֹי לְהַגְלוֹת⁴³, וְעַד אֶחָד פֶּשְׁרֵי⁴⁴ נְאֻמָּן עָלָיו.

(41) ורכל. (42) "בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החודש - נאמן". (43) ובדבר העשוי להגלות אין אדם משקר. (44) ואף על פי שב"עדות אשה" (להעיד לאשה שמת בעלה), נאמנים אפילו פסולים לעדות, מטעם זה, שהוא עשוי להגלות - שם יש טעם נוסף: "שלא תישאר עגונה".

טו. בֵּית דִּין שֶׁיִּשְׁבּוּ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים וְלֹא בָּאוּ עֲדִים, וְהִשְׁפִּימוּ בְּנִשְׁפָּה וְעֵבֶרוּ אֶת הַחֲדָשׁ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּפִרְק זֶה, וְאַחַר אֲרַבְעָה אוּ חֲמִשָּׁה יָמִים בָּאוּ עֲדִים רְחוּקִים⁴⁵ וְהֵעִידוּ שֶׁרְאוּ אֶת הַחֲדָשׁ בְּזַמְנוֹ, שֶׁהוּא לַיִל שְׁלֹשִׁים, וְאֶפְלוּ בָּאוּ בְּסוּף הַחֲדָשׁ - מְאִימִין עֲלֵיהֶן אִיּוֹם גְּדוֹל, וּמְטִרְפִּים אוֹתָם⁴⁶ בְּשֵׂאֵלוֹת, וּמְטִרְחִיחִין עֲלֵיהֶן בְּבִדְיָקוֹת⁴⁷, וּמְדַקְדְּקִין בְּעֲדוֹת⁴⁸, וּמְשַׁתְּדְּלִין בֵּית דִּין שְׁלֹא יִקְדְּשׁוּ חֲדָשׁ זֶה, הוֹאִיל וַיִּצְא שְׁמוֹ מֵעֵבֶר⁴⁹.

(45) ממקום רחוק. (46) מבלבלים את דעתם. (47) שאלות צדדיות בלתי חשובות. (48) בשאלות הנוגעות לעדות גופא. (49) שנתפרסם כמעובר.

טז. וְאִם עָמְדוּ הָעֲדִים בְּעֲדוֹתָן⁵⁰, וְנִמְצְאוּ מְכֻנָּת, וְהָרִי הָעֲדִים אֲנָשִׁים יְדוּעִים וְנִבְנֹנִים⁵¹ וְנִחְקְרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תקופת תשרי - התחלת הסתיו, "היות השמש בראש מזל מאזניים" (שם); תקופת טבת - התחלת החורף "היות השמש בראש מזל גדי" (שם). (9) כלומר, לאחר שהגיעה תקופת ניסן, וזו נקבעת על-ידי מהלך השמש. (10) ראש השנה כא, א: "שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא, כד חזית (כשתראה) דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה לההיא שתא ולא תחוש לה, דכתיב שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן". ומכאן שמה שאמר רבן שמעון בן גמליאל בכרייתא בסנהדרין יא, ב: "על התקופה" - כוונתו שעל התקופה לבדה מעברין, ובגמרא שם נסתפקו בביאור דברי רשב"ג (מאירי עמ' 36, 37). וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פ"ח שמעברין על התקופה לבדה ואין צורך בסימן נוסף ('אור שמח'). ועיין השגת רמ"ה ר'תוספות' ר"ה שם ד"ה עברה.

ג. וכן אם ראו בית דין שצדין לא הגיע האביב¹¹, אלא עדין אפלי¹² הוא, ולא צמחו פירות האילן¹³ שדרבן לצמח בזמן הפסח - סומכין על שני סימנין אלו ומעברין את השנה¹⁴. ואף על פי שהתקופה קדם לשישה עשר בניסן - הרי הן מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי¹⁵ להקריב ממנו עמר התנופה בשישה עשר בניסן¹⁶, וכדי שיהיו הפירות צומחין כדרך כל זמן האביב.

(11) כלומר, עדיין לא התבשלה השעורה. השווה "אביב קלוי באש" (ויקרא ב, יד), ועי' מנחות פד, א. אבל "זמן האביב", כלומר תקופת ניסן באה בזמנה לפני טז בניסן, ועי' במפרש. (12) מתאחר לבוא. (13) מאיזו סיבה שהיא, אף-על-פי שכבר הגיעה תקופת ניסן. (14) סנהדרין יא, ב. (15) כלומר, בשתים משלוש הארצות הנזכרות להלן. (16) ויקרא כג, טו.

ד. ועל שלש ארצות היו סומכין באביב¹⁷: על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע - אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים - מעברין, אם עדין לא צמחו פירות האילן¹⁸. ואלו הן הדברים שהן העקר שמעברין בשבילן, כדי שיהיו השנים שני החמה¹⁹.

(17) סנהדרין יא, ב. (18) שהרי דרושים שני הסימנים: א) לא הגיע האביב בשתים מתוך שלוש הארצות; ב) לא צמחו פירות האילן, ראה למעלה ה"א. (19) כל שלושת הדברים קשורים בחמה, וכל עיקר העיבור בא לשם השוואת שנות הלבנה עם שנות החמה. ראה למעלה פ"א ה"א וה"ב.

ה. ויש שם דברים אחרים, שהיו בית דין מעברין בשבילן²⁰ מפני הצרף, ואלו הן: מפני הדרכים שאינן מתקנין, ואין העם יכולין לעלות²¹ - מעברין את השנה עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים. ומפני הגשרים שנהרסו, ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעין

א. שנה מעברת היא שנה שמוסיפין בה חדש. ואין מוסיפין לעולם אלא אדר²², ועושין אותה שנה שני אדרין: אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה?²³ מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן; שנאמר: שמור את חדש האביב - שיהיה חדש זה²⁵ בזמן האביב, ולולא הוספת החדש הזה - הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים²⁶.

(2) ר"ה ז, א. וסנהדרין יב, א. ולמדו זאת במכילתא (כא פרשה ב) מקידוש החודש: "מה חודש אין תוספת עיבור אלא בסוף, אף שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף" (בחודש האחרון הוא אדר). (3) כלומר, למה צריך לעבר את השנה? (4) וגומר "ועשית פסח". (5) של פסח. (6) ראה למעלה פ"א ה"ב.

ב. על שלשה סימנין מעברין את השנה⁷: על התקופה⁸, ועל האביב, ועל פירות האילן. כיצד? בית דין מחשבין ויודעין, אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה - מעברין אותה השנה, ויעשו אותה ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב⁹. ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנת החמה ושנת הלבנה בעבודת האדם".

מטרתה של שנת העיבור היא להשוות שנת הלבנה לשנת החמה ואינו רק גדר ודין בפסח "כדי שיהיה הפסח בחודש האביב" אלא שנוגע גם לחשבון השנים שיהיו שני חמה. וענינו בעבודת האדם: החמה היא משפיע והלבנה מקבל - "סיהרא לית לה מגרמה כלום" ומקבלת אורה מהחמה. והנה, בכל יהודי ישנם שני ענינים, משפיע ומקבל, ולדוגמא: בקבלת עול בכללות עניני התורה ומצוותיה הוא מקבל, ובמצות הצדקה הוא נותן. עבודתו של יהודי היא להשוות שנת החמה לשנת הלבנה, היינו שתמיד צריך שיהיה בשתי הבחינות כאחת. ולדוגמא: בזמן התפילה במצב של מקבל, יכול וצריך להיות גם משפיע באותו הזמן ולתת צדקה לעני הבא לבקשו בזמן התפילה, כי בכל רגע ורגע צריך להיות בשני הענינים יחד; מקבל וגם משפיע.

(על פי יין מלכות סימן מ"א מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(7) סנהדרין יא, ב. (8) בשנת החמה, ישנן ארבע תקופות: תקופת ניסן - התחלת האביב "היא השעה והחלק שתכנס בו השמש בראש מזל טלה" (להלן פ"ט, ה, א); תקופת תמוז - התחלת הקיץ, "היות השמש בראש מזל סרטן" (שם);

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את הצורך בחודש העיבור, למען לא יהיה הדבר קשה על הציבור (עי' 'מאירי'). (35) שם יא, א. (36) עולת ראיה שמביאים בשלש הרגלים, והיא באה גם מעוף, עי' הל' חגיגה פ"א, ה"א. 'ראיה' על שם הפסוק "...ולא יראה את פני ה' ריקם..." (דברים טז, טז). (37) כגון יולדות (ויקרא יב, ח), והיו משהות את הבאת קרבן עד הרגל.

ח. פיצד עושיין אותן סעד לשנה? אומרין: שנה זו צריכה עבור מפני התקופה שמשכה³⁸, או מפני האביב ופרות האילן שלא הגיעו³⁹, ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רפים.

(38) שמעברין עליה לבד (למעלה ה"ב). (39) שמעברין על שני סימנים אלו (למעלה ה"ג).

ט. אין מעברין את השנה אלא במזמנין לה⁴⁰. פיצד? יאמר ראש בית דין הגדול⁴¹ לפלוני ופלוני מן הסנהדרין: היו מזמנין למקום פלוני, שנחשב⁴² ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור או אינה צריכה; ואותן שהזמנו בלבד הן שמעברין אותה⁴³. ובכמה מעברין אותה? מתחילין⁴⁴ בשלשה דנין מפלל סנהדרי גדולה ממי ששכחו אותן⁴⁵. אמרו שנים: לא נשב ולא נראה אם צריכה עבור אם לאו⁴⁶, ואחד אמר: נשב ונבדק - בטל יחיד במעוט⁴⁷. אמרו שנים: נשב ונראה, ואחד אמר: לא נשב - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים, ונושאים ונותנין בדבר⁴⁸.

(40) סנהדרין י, בי"א, א. כלומר מזמנים מבערב למחר - שהעיבור הוא ביום (להלן ה"ב). (41) הוא הנשיא, כדלהלן ה"ב. (42) עי' ה"ב. (43) שם יא, א. (44) כרבן שמעון בן גמליאל (סנהדרין ב.). (45) כלומר, אלה שנשכחו. (46) שדעתם היא שאינה צריכה עיבור. (47) ואין צורך לדון בשאלת העיבור. (48) אם צריכה עיבור או לא.

י. שנים אומרין: צריכה עבור, ושלשה אומרין: אינה צריכה - בטלו שנים במעוט⁴⁹. שלשה אומרין: צריכה עבור, ושנים אומרין: אינה צריכה עבור - מוסיפין שנים מן המזמנין לה, ונושאים ונותנין, וגומרין בשבעה⁵⁰. אם גמרו פלם לעבר או שלא לעבר - עושיין כמו שגמרו; ואם נחלקו - הולכים אחר הרוב⁵¹ בין לעבר בין שלא לעבר. וצריך שיהא ראש בית דין הגדול, שהוא ראש ישיבה של אחד ושבעים, מפלל השבעה. ואם גמרו בשלשה לעבר - הרי זו מעברת⁵²; והוא, שיהא הנשיא עמהן או שיעצה⁵³. ובמפורש השנה מתחילין מן הצד⁵⁴, ולקדוש החדש מתחילין מן הגדול⁵⁵.

(49) ועומדים והולכים להם. (50) שאין המנין פחות משבעה (שם י:). (51) אחרי רבים להטות (שמות כג,

את העם²², ומסתפנים בעצמן ומתים²³ - מעברין את השנה עד שיתקנו הגשרים. ומפני תנוחי פסחים שאבדו בגשמים, ואין להם מקום לצלות את פסחיהם - מעברין את השנה עד שיבנו התנורים ויבשו²⁴. ומפני גליות ישראל²⁵ שנעקרו ממקומן²⁶ ועדין לא הגיעו לירושלים - מעברין את השנה, כדי שיהיה להם פנאי להגיע.

(20) שם יא, א. ומעברים אפילו על אחד מהם ('תוספות' שם, ד"ה מפני). (21) לרגל. (22) מלעות לרגל. (23) אלה שאינם נמנעים, ועולים לרגל. (24) של חרס היו, ויבשו אותם בשמש, ועיין תענית יט, א. (25) בני הגולה. ובגלל תושבי ארץ ישראל לא היה צורך לעבר, משום שהזמן בין ראש-חודש לפסח, הספיק להם להגיע לירושלים, אפילו לאלה שגרו במקום הרחוק ביותר מירושלים (עי' 'תוספות' ד"ה ומפני). (26) על מנת לעלות לירושלים. 'ומנין שמעברין את השנה על הגלויות שגלו ועדיין לא הגיעו? תלמוד-לומר: בני ישראל מועדי, עשה מועדות, שיעשו כל ישראל' (תורת כהנים, אמור פ"ט; 'ירושלמי' סנהדרין פ"א, ה"ב).

ו. אבל אין מעברין השנה לא מפני השלג ולא מפני הצנה²⁷, ולא מפני גליות ישראל שעדין לא נעקרו ממקומם, ולא מפני הטמאה²⁸; כגון שהיו רב הקהל או רב הפהנים טמאים²⁹ - אין מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי לטהר ויעשו בטהרה, אלא יעשו בטמאה³⁰. ואם עברו את השנה מפני הטמאה³¹ - הרי זו מעברת³².

(27) כי בגלל דברים אלה אין איש נמנע מלעות לירושלים (רש"י בסנהדרין שם). (28) שם יב, א. (29) טומאת מת. וכלה אפר הפרה ואינם יכולים להטהר עכשיו (כן פירש רבינו בפירושו לתלמוד, מסכת סנהדרין, בשם רב האי, הביאו המפרש). (30) שרק יחיד טמא נדחה לפסח שני, אבל ציבור טמא אינו נדחה, אלא עושים את הפסח בזמנו בטומאה (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א). (31) מפני הטומאה לחוד. (32) סנהדרין יב, ב. "מפני שהטומאה לא הותרה בעיבור, אלא באיסורה עומדת ודחוייה היא עתה מפני הדחק" (רמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש הט"ו). ועי' בסוגיית הגמרא בסנהדרין שם.

ז. יש דברים שאין מעברין בשבילן פלל³³, אבל עושיין אותן סעד³⁴ לשנה שצריכה עבור מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן. ואלו הן³⁵: מפני הגדיים והטלאים שעדין לא נולדו או שהן מעט, ומפני הגוזלות שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו, כדי שיהיו הגדיים והטלאים מצויין לפסחים, והגוזלות מצויין לראיה³⁶ או למי שנתחייב בקרבן העוף³⁷; אבל עושיין אותן סעד לשנה.

(33) אפילו כשסימנים אלה מזדמנים ביחד. (34) להסביר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. (52) שם ב, א. (53) שם יא, א. (54) מן הקטן שבדיינים. הוא מתחיל ואומר: "הרי השנה מקודשת בעיבורה" (ירושלמי' ראש השנה, פ"ב ה"ה; סנהדרין פ"א, ה"ב). ואין מתחילים מן הגדול, שמה יסמכו השאר על דעתו ולא יראו עצמם כדאים לחלוק עליו, כמו שאמרו בדיני נפשות (פ"י מהל' סנהדרין ה"ו). (55) "ראש בית-דין אומר מקודש" (ראש השנה כד, א. ירושלמי' שם).

יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלך ולא פהן גדול.⁵⁶ מלך - מפני חילותיו ומלחמותיו, שמה דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר;⁵⁷ וכהן גדול - מפני הצננה,⁵⁸ שמה לא תהיה דעתו נוטה לעבר, פדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות.⁵⁹

(56) סנהדרין יח, ב. (57) מפני חיילותיו, שמחלק להם סכום קצוב לשנה, דעתו נוטה לעבר. ומפני מלחמותיו, שישנם כאלה הפטורים שנה מלצאת לצבא - חתנים בשנה ראשונה לנישואיהם - דעתו נוטה שלא לעבר (ראה ברש"י לסנהדרין שם, ובהגהות הגאון האדרת' לרמב"ם). (58) סנהדרין, שם. (59) יומא לב, א.

יב. היתה ראש בית דין הגדול, והוא הנקרא נשיא, בדרך רחוקה⁶⁰ - אין מעברין אותה אלא על תנאי אם ירצה הנשיא. בא ורצה - הרי זו מעברת, לא רצה - אינה מעברת.⁶¹ ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה,⁶² שהשכינה בתוכה,⁶³ שנאמר: לשכנו תדרשו; ואם עברה בגליל - מעברת. ואין מעברין אלא ביום; ואם עברה בלילה - אינה מעברת.⁶⁴

(60) ולא יספיק להגיע עד סוף אדר. (61) סנהדרין יא, א. (62) שם יא, ב. (63) בבית המקדש שבירושלים. (64) סנהדרין, שם. דין עיבור השנה כדין עיבור החודש. השווה למעלה פ"ב, ה"ח.

יג. יש לבית דין לחשב ולקבע ולידע אי זו שנה תהיה מעברת בכל עת שירצה, אפלו לכמה שנים. אבל אין אומרים: שנה פלונית מעברת; אלא אחר ראש השנה הוא שאומר: שנה זו מעברת.⁶⁵ ודבר זה - מפני הדחק;⁶⁶ אבל שלא בשעת הדחק - אין מודיעין שהיא מעברת, אלא באדר הוא שאומר: שנה זו מעברת, וחדש הבא אינו ניסן אלא אדר שני. אמרו לפני ראש השנה: שנה זו שתקנס מעברת - אינה מעברת באמירה זו.⁶⁷

(65) "אין מעברים את השנה לפני ראש השנה... אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד" (שם יב, א.). לפני ראש השנה אין מודיעים, משום שעד הפסח עלולים לשכוח, ויבואו לזלזל בחמץ (רש"י שם, ד"ה אין מעברין). (66) כגון שיש חשש, שהשלטון הזר ימנע את העיבור בזמנו (רש"י שם). (67) סנהדרין, שם.

יד. הגיע יום שלשים באדר ולא עברו עדין השנה

טז. יראה לי, שזה שאמרו חכמים: אין מעברין בשנת רעבון ובשביעית - שלא יעברו בהם מפני צרך הדרכים והגשרים וכיוצא בהם;⁷⁸ אבל אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן - מעברין לעולם בכל זמן.⁷⁹

(78) ראה למעלה ה"ה. ובדפוס רומי ר"מ, קושטא וויניציה,

מתוך מהדורת חזק

לְהֵן: יִדְעֵ לְכֶם, שֶׁהַסְּפָמְתִי אֲנִי וְחֻבְרִי וְהוֹסַפְנוּ עַל שָׁנָה זֹאת כֶּךָ וְכָךְ. רְצוּ - תִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁸¹, רְצוּ - שְׁלֹשִׁים יוֹם; שְׁחַדֵּשׁ הָעֵבֹר הַרְשׁוּת לְבֵית דִּין לְהוֹסִיפוּ מְלֵא אוֹ חֶסֶר⁸² לְאֲנָשִׁים הַרְחוּקִים שְׂמוֹדִיעִין אוֹתָם⁸³, אֲבָל הֵם⁸⁴ - לְפִי הָרְאִיָּה הֵם עוֹשִׂים, אִם מְלֵא אִם חֶסֶר.

(80 כלומר, בשמו. 81) ראש השנה יט, ב. וסנהדרין יא, א. (82) כרב פפא. וראה למעלה פ"א הערה י. (83) אף-על-פי שעכשיו אין יודעים עדיין, אם חודש העיבור יהיה מלא או חסר. (84) בארץ ישראל.

הגירסה: מפני "הצורך", והמלים "והדרכים והגשרים וכיוצא בהם" – אינן. והשווה להלן פ"ה, ה"א. (79) אפילו בשנת בצורת ואפילו בשביעית, כי שלושת הסימנים האלה הם העיקר, שבגללם מעברים את השנה (למעלה ה"ד). וראיה לכך, ממה שעיבר ר"ש בן יהוצדק בשנה השביעית (סנהדרין כו.), ועל כרחנה שזה היה מפני שלשה דברים אלו, וראה ב'תוספות' שם ד"ה לעבר ('אור שמח'). וראה בהשגת הרמ"ה.

יז. כְּשֶׁמַעְבְּרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין אֲגָרוֹת לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַרְחוּקִים וּמוֹדִיעִים אוֹתָן שְׂעָבְרוּהָ, וּמִפְּנֵי מַה עֵבְרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנְּשִׂיא נִכְתְּבוּ⁸⁰, וְאוֹמֵר

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

נִתְבָּאָר בְּסוֹף מַסְכַּת מִפּוֹת (כא:), שֶׁהַעֹבֵד בְּאֶחָד מִן-הַקְּדָשִׁים — לוֹקָה.

~ יום שלישי ב' מרחשון ~

מצות לא תעשה קיד.

הַמְצָוָה הַקִּי"ד — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּגוֹ (לגזוז) צִמָּר הַקְּדָשִׁים וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִגּוּ בְּכוֹר צֹאנֶךָ" (דברים טו, טז), וְלִמְדֵנוּ שֶׁאֵר קְדָשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שִׁיְהִיו בְּלִם אֲסוּרִים בְּעִבּוּדָה וְגִזָּה. וְכִכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי שְׁתֵּי הַמְצָוֹת הָאֵלֶּה כְּלוֹמֵר: גִּזָּה וְעִבּוּדָה, בְּמַסְכַּת בְּכוֹרוֹת. וְגַם הַגִּזּוּ דְּכִּר (כמות קטנה ביותר) מִן-הַקְּדָשִׁים — לוֹקָה.

~ יום רביעי ג' מרחשון ~

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטו.

הַמְצָוָה הַקִּי"ד נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם.

הַמְצָוָה הַנִּי"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְשַׁחֵט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח בְּיוֹם י"ד בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהֵל עַד-תִּשְׁרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם" (שמות יב, ו). וְכָל-הַעוֹבֵר עַל מִצְוָה זֹאת וְנִמְנַע מִלְּהַקְרִיבוֹ בְּזִמְנוֹ בְּמוֹזֵד — חָרִי זֶה חֵיב פְּרַת, בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. לְפִי שֶׁכִּכֵּר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא פְּסָחִים (צא:), שֶׁפֶסַח רֵאשׁוֹן חוֹבָה לְנָשִׁים וְרוֹחָה אֶת-הַשְּׂבֵת. כְּלוֹמֵר, הַקְּרָבְתוֹ בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשְּׂבֵת, כְּמוֹ כָּל-אִישׁ וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וּמֵאֲמַר הַתּוֹרָה בּוֹ הוּא פְּרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-הוּא טְהוֹר וּבְדִרְךָ לֹא-הִיָּה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרַתָּה"

~ יום ראשון ל' תשרי ~

מצות עשה מט. קיה.

הַמְצָוָה הַמ"ט — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּעִבּוּדַת הַיּוֹם, כְּלוֹמֵר: כָּל-הַקְּרָבָנוֹת וְהוֹדוּיֵין שֶׁהֵן חוֹבָה בְּיוֹם צוּם כְּפוּר לְכַפֵּר בָּהֶם כָּל-הַעֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב. וְהִיא כָּל-הַחֶקֶה הָאֲמוּרָה ב'אַחְרֵי מוֹת' (ויקרא טז, א). וְהָרְאִיָּה שֶׁהַכֵּל מִצְוָה אַחַת, אָמְרָם בְּסוֹף פֶּרֶק ה' מִכַּפּוּרִים (ט:): "כָּל-מַעֲשֵׂה יוֹם הַכַּפּוּרִים הָאֲמוּר עַל הַסֵּדֶר, הַקְּדָמִים מַעֲשֵׂה לַחֲבֵרוֹ — לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם". וְכִכֵּר נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּמַסְכַּת הַמִּיחָדָת לָהּ, וְהִיא מַסְכַּת יוֹמָא.

הַמְצָוָה הַקִּי"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ שֶׁכָּל-הַנְּהַנְּהָה מִן-הַהַקְּדָשׁ אוֹ אוֹכַל קֹדֶשׁ, כְּלוֹמֵר: תְּרוּמָה בַּשִּׁנְיָה — יִחְזִיר מַה שֶּׁאֲכַל אוֹ כָּרִי מִהַ-שִּׁנְיָנָה עִם תּוֹסַפַּת חֲמִשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת-חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ויקרא ה, טז), וְאָמַר עוֹד: "וְהָאִישׁ כִּי-יֹאכַל קֹדֶשׁ בַּשִּׁנְיָנָה וְגו'" (שם כב, יד). וְכִכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּמַסְכַּת מַעֲלִיָּה (טו.) וְגַם בְּמַסְכַּת תְּרוּמוֹת (פּרָק ז).

~ יום שני א' מרחשון ~

מצות לא תעשה קיג.

הַמְצָוָה הַקִּי"ג — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּעִבּוֹד בְּקְדָשִׁים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא תַעֲבֹד בְּכֹכֵר שׁוֹרְךָ" (דברים טו, טז), וְלִמְדֵנוּ שֶׁאֵר קְדָשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שִׁיְהִיו בְּלִם אֲסוּרִים בְּעִבּוּדָה. וְכִכֵּר

מתוך מהדורת חזק

אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל התלמוד ואמר: "במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הנה נתבאר מה-ש'רמזנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה ויבזה — כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בדרון — דברי הכל חייב; שגג בזה ויבזה — דברי הכל פטור; הזיד בראשון ושגג בשני — לרבי ורבי נתן חייב, ולרבי חנניה בן-עקיבא פטור". וכך גם כן אם הזיד בראשון והקריב בשני — הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה פרי. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא:) שאשה בשני רשות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בגמרא פסחים (צב.).

המצוה הנ"ו — הצווי שנוצטונו לאכול כבש הפסח בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנזכרים, והם: שיהא צלי, ושאיכל בבית אחד, ושאיכל עם מצה ומרור, והוא אמרו ותעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: מדוע אפה מונה אכילת פסח ומצוה ומרור כמצוה אחת, ואיך מונה אותן כשולש, מאחר שאכילת מצה ומצוה ואכילת מרור מצוה ואכילת בשר הפסח מצוה? אז אמר: זה שאכילת מצה ומצוה בפני עצמה — הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה בפני עצמה. הריאיה לכה: שבשר הפסח נאכל לקיים המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אומר ותעלה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אבל מרור בלי בשר — לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המכלתא (פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" — מגיד הכתוב, שמצות פסח צלי, מצוה ומרור. כלומר: שהמצוה היא כללותם. ושם נאמר: "מנין אתה אומר, שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד לומר יאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "יכול לשם שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח, כף אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצוה ומרור? הרי אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצוה ומרור הם מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כף אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתם במצוה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם נאמר: "יאכלהו" — מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני זה מבשר החגיגה), ואין מצוה ומרור נאכלים אכילת

(במדבר ט, יג). ובריש מסכת פרתות (פרק א משנה א), באשר מנו את המצות שהעובר עליהן חייב פרת — והן בלן מצות לא-תעשה — אמרו: "והפסח והמילה במצות עשה". וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פסחים.

המצוה הקט"ו — האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש הפסח על החמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ דם-זבחי" (שמות כג, יח), וכבר נכפל לאו זה בלשון זה עצמו (".. על חמץ דם זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), וענינו: שמומן שחיתת הפסח, והוא בין הערבים, לא תהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות" כמה משתתפים על קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה העת — לוקה. ובמכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי" — לא תשחט הפסח ועדין החמץ קיים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפירק ה' מפסחים (סג.).

המצוה הקט"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר אמורי הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: "ולא-גלין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-גלין" בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרכפה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-גלין לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה).

~ יום חמישי ד' מרחשון ~

מצות עשה נו. נו.

המצוה הנ"ז — הוא הצווי שנוצטונו על שחיתת פסח שני (בי"ד א"ר) למי שנומנע ממנו פסח ראשון, והוא אמרו ותעלה: "בהודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה שנקשה בדברי ויאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה סותר מה-שהקדמת בפלל השביעי באמרך, שהלכות המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיא זו, שכבר נחלקו חכמים בפסח שני, אם הוא המשך דיני הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה, שהוא צווי מיוחד בעצמו — ולפיכך ראוי למנותו בפני עצמו. ובגמרא פסחים (צג.) אמרו: "חייב פרת על הראשון וחייב פרת על השני — דברי רבי; רבי נתן אומר: חייב פרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה בן-עקיבא אומר: אף על הראשון אינו חייב פרת אלא-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המצוה הקכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שגשפתמד, והוא אמרו יתעלה: "כל-בן-גכר לא-יאכל בו" (שם, מג). אמר המתרגם ("אונקלוס") על-פי הקבלה: כל-בן ישראל דישתמד. ולשון המכלתא: "כל-בן-גכר — זה ישראל משמד שעבד עבודה זרה".

המצוה הקכ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהאכיל לגר תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ו' המצוות) מן-הפסח, והוא אמרו יתעלה: "תושב ושכיר לא-יאכל בו" (שם, מה).

המצוה הקכ"ז — האזהרה שהזהר הערל מלאכול הפסח, והוא אמרו: "וכל-ערל לא-יאכל בו" (שם, מח); והאכלו ערל — לוקה.

המצוה הקכ"א — האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם מעצמות קרבן פסח, והוא אמרו: "ויעצם לא-תשברו-בו" (שם, מו); והשובר עצם מעצמיו — לוקה. ובפרוש אמרו (פסחים פד): "השובר את-העצם בפסח טהור — הרי זה לוקה".

המצוה הקכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם מעצמות פסח שני גם כן, והוא אמרו יתעלה בו: "ויעצם לא תשברו בו" (במדבר ט, יב); והשובר בו — גם הוא חייב מלקות. ובגמרא פסחים (פה). אמרו: "כשהוא אומר 'ויעצם לא-תשברו בו' בפסח שני, שאין תלמוד לומר (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); שפכר נאמר (שיש לנהוג בפסח שני), ככל-חקת הפסח (הראשון) (שם) — האני (ומה שיש בכל זאת לתמוד מכאן ש) אקח עצם שיש בו מוח (השמן שבתוך העצמות) ואקח עצם שאין בו מוח". וכבר נתבאר דיני שבירת העצם בפסח ז' מפסחים פג).

~ שבת קודש ו' מרחשון ~

מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.

מצות עשה נג. נב.

המצוה הקי"ז — האזהרה שהזהרנו מלהותיר דבר מבשר הפסח למקרת היום, כלומר ליום חמשה עשר, והוא אמרו: "ולא-תותירו מנגנו עד-בקר" (ויקרא יב, ט). וכבר בארנו (מצות עשה צא) שלאו זה הוא לא שנתק לעשה (מתבטל על-ידי קיום העשה), לפי שאמר: "והנתר מנגנו עד-בקר באש תשרפו" (שם). ובמכלתא אמרו: "והנתר מנגנו" — בא הכתיב לתן עשה על לא-תעשה, לומר: שאין לוקין עליו.

המצוה הקי"ט — האזהרה שהזהרנו גם כן מלהשאיר דבר מבשר פסח שני (הנקרב ב"ד באייר על-ידי

שבע), (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע — לפי שעקר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו את-הבשר בלילה הנה"; והפרור משפלי בשר הפסח וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי שהבינו והראיה הברורה בנה הוא היסוד שאמר התלמוד, והוא אמרם (פסחים כב): "מרור בזמן הנה דרבנן", לפי שמן-התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו אלא נאכל עם בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפרכת, שהוא מטפלי המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה. וגם דיני מצוה זו מבארים במסכת פסחים.

המצוה הנ"ח — הצווי שגשטוינו לאכול בשר פסח שני בליל ט"ו באייר על מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (שם). וגם דיני מצוה זו נתבארו בפסחים (צה). וברור, שאינו חובה לנשים, כי כשם ששחיטתו אינה חובה להן — כמו שבארנו (מצות עשה נו) — כך [גם לא] אכילתו בלי ספק.

~ יום שישי ה' מרחשון ~

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

המצוה הקכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול קרבן הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאי), אלא צלי בלבד, והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו מנגנו נא ובשל מבשל" (שמות יב, ט). וכבר נתבאר לה בפלל התשיעי ממאמר זה, שהעובר על לאו זה — לוקה.

המצוה הקכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוציא גלום מבשר הפסח מן-המקום שנתקבצו החבורה (החברים הנמנים על ה"פסח") לאכלו, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה" (שם, מז). ולשון המכלתא: "חוצה" — חוץ למקום אכילתו. והדבר היוצא מנגנו אסור לאכלו והוא במדרגת טרפה (שהיא בעלת חומרות יתרות). ובגמרא פסחים (פה). אמרו: "המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה, אף-על-פי שהוא בלא-תעשה — טהור (אף שרבנן גזרו על פסולי קדשים כמו פיגול וותר שיטמאו את הידים), והאכלו הרי זה בלא-תעשה". וישם (פה): אמרו: "המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה — אינו חייב עד שיינת (במקום שנמצאת החבורה השניה או מחוץ לבית, ואינה מספיקה עקירה בלבד, שהרי) 'הוצאה' כתובה בו (ב"פסח). ודינו שווה למקום נוסף שכתוב לשון זה: "כשבת"; ואם הניח אז יתחייב מלקות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפסח ז' מפסחים.

מתוך מהדורת חזק

אָמְרוּ יתְעַלֶּה: "שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרָךְ אֶת-פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טז, טז). וְעִנְיָן מִצְוָה זוֹ, שֶׁיִּעַלֶּה הָאָדָם עִם כָּל-בֶּן זָכָר שֵׁשׁ לוֹ, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַהֲלֹךְ לְבָדוֹ — יַעֲלֶה לְמִקְדָּשׁ וְיִקְרִיב קֶרְבַּן עוֹלָה כְּשֵׁי־עֹלָה. וְהִקְרַבן הַזֶּה שֶׁמִּקְרִיב בְּעֹלֹתוֹ — הוּא הַנִּקְרָא עֹלֶת רֵאִיָּה. וְכִבֵּר הַקְדָּמָנוּ וְהַזְכָּרָנוּ אֲמָרָם (חגיגה ו): "שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּרִגְלָה: חֲגִיגָה, רֵאִיָּה וְשִׁמְחָה". וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ. כְּלוּמַר, מִצְוֹת רֵאִיָּה, בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ד). וְגַם זוֹ אֵין הַנְּשִׂים חִיבוֹת בָּהּ.

הַמִּצְוָה הַנ"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנו לַעֲלוֹת לְרִגְלָה לְמִקְדָּשׁ שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ יתְעַלֶּה: "שֶׁלֶשׁ רִגְלִים תַּחַג לִי בַּשָּׁנָה" (שמות כג, יד). וְכִבֵּר נִתְבְּאָר בְּכַתוּב, שֶׁהִעֲלֶיָה הַזֹּאת הִיא שֶׁיִּעַלֶּה עִם קֶרְבַּן לְהִקְרִיבוֹ. וְכִבֵּר נִכְפַּל צְוִי זֶה כַּמָּה פְּעָמִים. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים טז, יא): "שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִתְהַגְּתוּ בְּרִגְלָה, וְאֵלוֹ הֵן: חֲגִיגָה וְרֵאִיָּה וְשִׁמְחָה". וְכֵן גַּם אָמְרוּ בְּגִמְרָא חֲגִיגָה (ו): "שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּרִגְלָה: חֲגִיגָה, רֵאִיָּה וְשִׁמְחָה". וְעִנְיָן חֲגִיגָה זוֹ — שֶׁיִּקְרִיב קֶרְבַּן שְׁלָמִים, וְאֵין הַנְּשִׂים חִיבוֹת בָּהּ. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה.

מִי שְׁהִיָּה אֲנוֹס בַּפֶּסַח (ראשון) עַד בֶּקֶר, וְהוּא אָמְרוּ עָלָיו: "לֹא-יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר" (במדבר ט, יב). וְגַם זֶה נִתַּק לַעֲשֵׂה כְּרֵאשׁוֹן.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּהִשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר הַחֲגִיגָה הַקְרִיבָה בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּפֶרֶק ו' מִפְּסָחִים (עא), לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי (להקרב), אֲלֹא תֵאָכֵל בְּמִשְׁךָ שְׁנֵי הַיָּמִים. וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לְבִקְרָה" (דברים טז, ד). וְכֵא הַפְּרוּשׁ הַמִּקְבָּל בְּפִסּוּק זֶה כָּךְ: "לֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר וְגו'" — בַּחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הַכַּתוּב מִדְּבַר שֶׁתֵּאָכֵל לְשְׁנֵי יָמִים. יְכוּל לְיוֹם אֶחָד? כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "לְבִקְרָה" — לְבִקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי. וְעָלֶיָה אוֹמֵר יתְעַלֶּה: "וְיִזְבַּחַת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבִקְרָה" (שם, ב). וְהַנּוֹתֵר מִחֲגִיגָה זוֹ שֶׁל אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי — יִשְׂרָף בְּאֵשׁ לְפִי שֶׁהוּא בְּכֻלָּל נוֹתֵר — וְלִפְיָךְ אֵין לוֹקִיִן עָלָיו. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: חֲגִיגַת י"ד בְּלִבְדָּה, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מִמִּסְכַּת פְּסָחִים (עא). וּמִסְכַּת חֲגִיגָה (זח).

הַמִּצְוָה הַנ"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנו עַל הָרֵאִיָּה, וְהוּא

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר שמעון ברוך שי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הדומי הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מערב הוש"ר... וברך לקחתי ואשיבנו ממחרת שבת בראשית, בראשית השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל טובה שתהי' שנה מבורכת ומוצלחת בכל אחד ואחת בענייני וענייני בי"ב שיחיו, וכיון שכל ישראל ערבים זב"ז, הרי נוסף על הפי' כפשוטו ערבים מלשון ערבות, הרי ערב[ות] זו באה ע"י הענין השני שבמלת ערבים מלשון עריבות ונעימות שע"י מקבל כל אחד ברצון ערבות בעד חבירו, ובמילא ג"כ הענין השלישי שבמלת ערבים מלשון מעורבים זע"ז אשר כולם יחד הם קומה שלימה.

הרי מתאים לזה בודאי יוסיף ג"כ כת"ר כח ועוז בעסקנות צבורית בכלל, ובעזר להחזקת המוסדות הק' אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במרוקה בפרט, וגדול זכות השתדלותו בזה להיות צנור וכלי לברכות השי"ת מעל.

בברכה.

נביאים

יחזקאל פרק כ"מ מא-מו

מא אַרְבַּעָה שְׁלֹחֹנוֹת מִפֶּה וְאַרְבַּעָה שְׁלֹחֹנוֹת מִפֶּה לְכַתֵּף הַשָּׁעַר שְׂמוֹנֶה שְׁלֹחֹנוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁחַטּוּ: מִבְּ אַרְבַּעָה שְׁלֹחֹנוֹת לְעוֹלָה אֲבַנֵי גֹזִית אֶרְךְ אִמָּה אַחַת וְחֻצֵי וְרֹחַב אִמָּה אַחַת וְגִבָּה אִמָּה אַחַת אֲלֵיהֶם וַיִּנְיחוּ אֶת־הַכְּלָיִם אֲשֶׁר יִשְׁחַטּוּ אֶת־הָעוֹלָה בָּם וְהִזְבַּח: מִגְּ וְהִשְׁפִּיתִים מִפֶּח אֶחָד מוֹכְנִים בְּבַיִת סָבִיב | סָבִיב וְאֶל־הַשְּׁלֹחֹנוֹת בְּשַׁר הַקֶּרְבָּן: מִדְּ וּמִחוּצָה לְשַׁעַר הַפְּנִימִי לְשָׂכוֹת שְׂרִים בְּחֻצַּר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הַצָּפוֹן וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם אֶחָד אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הַקְּדִימִים פְּנֵי דֶרֶךְ הַצָּפוֹן: מִה וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַלְשָׁפָה אֲשֶׁר פָּנִיָּה דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם לְכַהֲנִים שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת: מו וְהַלְשָׁפָה אֲשֶׁר פָּנִיָּה דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן לְכַהֲנִים שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ הַמָּוָה בְּנִי־צְדוֹק הַקֶּרְבָּיִם מִבְּנֵי־לֵוִי אֶל־יְהוָה לְשָׂרְתָו:

רש"י

בתוך חלל העזרה בבית לגיו: (מד) ומחוצה לשער הפנימי. ומחוץ לחלל אולם השער לתוך אור חצר הפנימי כמו שמפורש במקרא בסופו: לשכות שרים. לשכות לויים משוררים: ופניהם דרך הדרום. פתחם לצד דרום: אחד אל כתף שער הקדים. לשכה אחת אל כתף שער הקדים: פני דרך הצפון. ופתחה לצד צפון: (מה) לכהנים. משרתי הבית כמדומה הם הלויים המשוררים:

מצודת ציון

(מב) גזית. מל' גזיה ור"ל מסותתות ביושר: ויניחו. הוי"ו יתירה: (מג) והשפתים. ת"י ענקלין והם וויין על רביעית הארו של העמודים כפופים ראשיהם למעלה שתולין בהם הקרבנות ומפשיטין אותן: מוכנים. מל' הכנה וקביעות: בבית. מבפנים: (מד) שרים. מלשון שיר ור"ל משוררים: ופניהם. ר"ל פתחיהם שהוא פני הבית: (מה) לכהנים. משרתי ה' יקראו כהנים ואם אינם מבני אהרן:

הם הסכינים: אשר וכו'. והזבח. הוא הפוך אשר ישחטו בו את העולה והזבח, רצה לומר שאר מיני זבחים ומוסב הוא על הכלים לומר עליהם יניחו הסכינים המיוחדים גם לשחיטת שאר מיני זבח אבל לא בא לומר שישחטו שם שאר מיני זבח: (מג) והשפתים טופח אחד. כעין וויין מברזל היו קבועים ברביעיות של ארז הקבועין בעמודים נמוכין ובלטו טפח אחד מן הרביעיות שעל העמודים ובהן יהיו תולין הקרבנות להפשיט עורן והם עמדו בבית המטבחים היא הלשכה שפתחה באילים השערים הנזכרת למעלה: מוכנים בבית. העמודים עם רביעיות היו קבועי בהלשכה ההיא בפנים בכל ארבעת הרוחות: ואל השלחנות. הם ארבעת השלחנות מאבני הגזית שעמדו בהלשכה ההיא עליהם יהיו מניחים בשר הקרבן: (מד) ומחוצה לשער הפנימי. מחוץ לחלל השער של חצר הפנימי (או על השער הפנימי יאמר שהיא בת עשר אמות) שם היו לשכות המשוררים וחוזר ומפרש שעמדו בחלל חצר הפנימי לא מחוץ חלל השער כלפי החוץ בע"נ: אשר אל כתף. ר"ל אשר עמדו בכתף שער הצפון מזה ומזה: ופניהם. פתחיהם פנו כלפי הדרום: אחד. לשכה אחת עמדה בכתף שער הקדים ופתחה פנה כלפי הצפון: (מה) וידבר אלי. המלאך הדובר בי: זה הלשכה. ר"ל קבוצות הלשכות אשר פתח כ"א כלפי הדרום היא לצורך משרתי המקום ב"ה השומרים משמרת הבית בדבר המוטל עליהם והוא עבודת השיר שהוא מוטל על הלויים: (מו) שומרי משמרת המזבח. להקריב עליו קרבנות: המה בני צדוק. כי הם יכהנו לעתיד כמ"ש והכהנים הלויים בני צדוק וכו' המה יקרבו אלי וכו' (לקי מד): הקרבים. אשר יקרבו אל ה' מתוך בני לוי לשרתו ר"ל הנבחרים לה' משאר הכהני בני לוי וכמ"ש שם:

מצודת דוד

(מא) מפה. מהעבר הזה ב' בחלל האולם וב' בחלל שבין התאים: לכתף השער. לכל כתף מכתפי השער: שמונה. ר"ל בין כולם היו שמונה ואצלם בסמוך להם ישחטו הקרבנות ששחיטתן בצפון: (מב) לעולה. להניח עליהם בשר העולה וה"ה בשר שאר הקרבנות וזכר עולה לפי שהיא ראשונה ותמידית והיתה כליל להקרבה: אבני גזית. השולחנות היו מאבני גזית וזהו על כי האבן מקרר ושומר הבשר מן הסרחון: אליהם ויניחו. גם עליהם יניחו את הכלים אשר ישחטו עמהם

דברי הימים ב פרקג דיג

ו יחף את־הפִּיֹת הקִּירוֹת הַסְּפִים וְקִירוֹתָיו וְדִלְתוֹתָיו זָהָב וּפְתַח פְּרוּכִים עַל־הַקִּירוֹת: (ס) ה וַיַּעַשׂ אֶת־בֵּית־קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים אָרְצוֹ עַל־פְּנֵי רַחֲבֵי־הַפִּיֹת אֲמוֹת עֶשְׂרִים וְרַחְבּוֹ אֲמוֹת עֶשְׂרִים וַיַּחֲפְהוּ זָהָב טוֹב לְכַפְּרִים שֵׁשׁ מֵאוֹת: ט וּמִשְׁקַל לְמִסְמְרוֹת לְשִׁקְלִים חֲמִשִּׁים זָהָב וְהַעֲלִיֹת חֲפָה זָהָב: י וַיַּעַשׂ בְּבֵית־קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים פְּרוּכִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה צַעֲצְעִים וַיִּצְפוּ אֹתָם זָהָב: יא וְכִנְפֵי הַפְּרוּכִים אָרְכָם אֲמוֹת עֶשְׂרִים פְּנֵי הָאֶחָד לְאֲמוֹת חֲמִשׁ מִנְעֹת לְקִיר הַפִּיֹת וְהַפְּנֵי הָאֲחֵרֹת אֲמוֹת חֲמִשׁ מִנְעֵי לְכַנֵּף הַפְּרוּכֵי הָאֲחֵרִ: יב וְכַנֵּף הַפְּרוּכֵי הָאֶחָד אֲמוֹת חֲמִשׁ מִנְעֵי לְקִיר הַפִּיֹת וְהַכַּנֵּף הָאֲחֵרֹת אֲמוֹת חֲמִשׁ דְּבִקָּה לְכַנֵּף הַפְּרוּכֵי הָאֲחֵרִ: יג פְּנֵי הַפְּרוּכִים הָאֵלֶּה פְּרָשִׁים אֲמוֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל־רַגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לְפִיֹת:

רש"י

ויעש בדביר שני כרובים עצי שמן וכל מה שבפנים מעץ אינו רוצה להזכיר בזה הספר משום כבודו: (יא) וכנפי הכרובים ארכם אמות עשרים. כיצד כנף האחד לעומת חמש וסוף החמש מגעת לקיר הבית לדרום והכנף האחרת מגיע לכנף הכרוב האחר שבצדו הרי עשר אמות לכרוב האחד וכן לאחר נמצא כנף כרוב אחד מגיע לצפון וכנף כרוב אחד לדרום נמצא שהיו ארוכות ככל כותל המערב שהיה ד' אמות וגופם אמרו רבותינו בנס היו עומדין ולפי פשוטו נראה לי שהיה גופן בולט מהם כעוף זה שפורש כנפיו בולט גופו מחוץ כנפיו וקומתן מפורש במלכים (שם) קומת הכרוב האחד י' באמה וכן הכרוב השני: (יג) עומדים על רגליהם. בקרקעית הבית למערב: ופניהם לבית. לפנים שלא היו ראשיהם זקופים שנראה כמביטין לחוץ אלא ראשם היה כפוף ומביטין לפניהם כדכתיב ופניהם איש אל אחיו (שמות כ"ה) וכאן אומר ופניהם לבית אלא פונים היו ראשם זה כנגד זה וגם ראשיהם כפופים לבית כלפי פנים והארון הי' עומד במקום פרישת שני הכרובים והיו כנפי הכרובים מטיין מן הכותל וסוכיין על הכפורת ועל הארון בכנפיהם ולבד מכרובים אלו היו הכרובים שעשה משה מן הכפורת עדיין אדוקין ומדובקים על הכפורת ועומדין עליו ואל תתמה שהרי כמו כן עשה עשר שלחנות וי' מנורות לבד מאותן של משה:

מצודת ציון

(ז) ויחף. ענין ציפוי: כרובים. תרגום של נער הוא רביא כי פרצוף תינוק להם: (י) צעצעים. כמו צאצאים באל"ף והוא מל' הצאצאים והצפיעות (ישעיה כב) ותרגומו בניא ובני בניא ואף כי אמר כרובים אמר לתוספת ביאור מעשה צעצועים:

מאות: (ט) למסמרות. הם היתדות שחבר בהם את חפוי הזהב על העצים: והעליות. כותלי בנין העליות: (י) ויעשו וכו'. כרובים. הם עמדו בארץ והיו מעץ ומצופים זהב: (יג) פורשים. כשהם פרושים ברוח קה"ק: לבית. מול חלל הבית ולא פנו זה מול זה:

מצודת דוד

(ז) הקורות. קורות התקרה: הספים. מזוזות הדלתות: וקירותיו. הכתלים: ופתח. חתר צורות כרובים על הכתלים: (ח) ארכו על פני רוחב הבית. על שאמר כן באולם שהיתה כ' על עשר אמר כן בבית קה"ק עם שהיתה כ' על כ': אמות עשרים. ר"ל והיתה אמות עשרים: לככרים. עלה לככרים שש

משניות מסכת חגיגה

ו מו שלא חג ביום טוב הראשון של החג – חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של החג. עבר הרגל ולא חג – אינו חיב באחריותו. על זה נאמר (קהלת א, טו): "מענות לא יוכל לתקן, וחסרון לא יוכל להמנות".
ז רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מענות שאינו יכול לתקון? זה הבא על הערה והוליד ממנה ממזר; אם תאמר בגונב וגזול, יכול הוא להחזירו ויתקן. רבי שמעון בן יוחאי אומר: אין קורין מענות אלא למי שהיה מתקן בתחלה ונתעוה, ואיזה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.
ח החר נדרים פורחין באייר, ואין להם על מה שייסמכו. הלכות שבת, חגיגות והמעילות, הרי הם פתורים

פירוש ברטנורא

ו מו שלא חג. שלא הביא שלמי חגיגתו ועולת ראיתו: ויום טוב האחרון. שמיני עצרת. ואע"ג דרגל בפני עצמו הוא, הוי תשלומין דראשון. וחג השבועות נמי אף על גב דלא הוי אלא יום אחד, יש לו תשלומין כל שבעה, מדאקשיניהו קרא להרדי, בחג המצות ובהג השבועות ובהג הסוכות, מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה:

ז והוליד ממנה ממזר. שהביא פסולים בישראל והן לו לזכרון, לפיכך אין עונו נמחק בתשובה: יכול הוא שיחזיר. דמי גביהו וגוילתו לבעלים והוא מתוקן מן החמא:

ח היתר נדרים פורחים באייר. מעט רמז יש במקרא שיוכל החכם להתיר הנדר, ואין לסמוך עליו, אלא כך מסור לחכמים בתורה שבעל פה: הלכות שבת. והלכות חגיגה והלכות מעילה. יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז, במקרא מועט, כהר הלתי בשערות הראש: והעבודות. הלכות עבודת הקרבנות: הן הן

משניות מבוארות – קהתי

רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מענות שאינו יכול לתקון – לדעת רבי שמעון בן מנסיא, כוונת הכתוב לאדם שחטא חטא חמור ואין לו תקנה, ואיזהו? זה הבא על הערה – על אשה האסורה לו משום גילוי עריות, והוליד ממנה ממזר – בן, שהוא ממזר; לחוטא הזה אין כל תקנה, כי גם כשהוא מתחרט על חטאו וחוזר בתשובה, הרי הממזר מעיד לעולם על חטאו. אם תאמר בגונב וגזול – הרי יש לו תקנה, שכן יכול הוא להחזירו – אם הוא מתחרט על מעשהו, יכול הוא להחזיר מה שגנב או גזל, ויתקן – את המעוות; מכאן שאין הכתוב מדבר בגונב או בגזול, אלא בבא על הערוה והוליד ממנה בן. רבי שמעון בן יוחאי אומר: אין קורין מענות אלא למי שהיה מתקן בתחלה – דעת רבי שמעון בן יוחאי שהביטוי "מענות" אינו נופל על אדם שהוא מקולקל מתחילתו, אלא על אדם שהיה מתוקן, ונתעוה – ונתקלקל; בכרייתא בגמרא מוסיפים בדברי רבי שמעון בן יוחאי: אין אומרים "בקרן גמל בקרן חזיר" (כלומר, אין בודקים בהמה טמאה אם יש בה מום, כי בין כך ובין כך פסולה לקרבן), אלא "בקרן טהור" (שמא נפל בו מום), כך גם לשון "מענות" נופל על אדם שהיה טוב מתחילתו ונתעוה, ואיזה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה – ועל ידי פרישתו מן התורה נתעוה ונתקלקל.

~ יום שני ~

באור משנה ח

משנה זו הובאה כאן משום הלכות חגיגות הנוכרות בה, שכן המשנה באה להשמיענו, שענין שלמי חגיגה לא נזכר בפירוש בתורה, אלא נלמד בדרך רמז בלבד, ואגב עניינו זה הובאו גם שאר הדברים הנוכרים במשנתנו (המאירי).
התר נדרים – דיני התרת נדרים על ידי חכם, או על ידי שלשה הדייטות, כמבואר במסכת נדרים (פרק ג ופרק ט), פורחין באייר – מעט רמז יש להם במקרא (דש"י). ואין להם על מה שייסמכו – אלא כך מסור לחכמים בתורה שבעל פה. בגמרא אמרו, שסמכו היתר נדרים על מה שנאמר (במדבר ל, ג): "לא יחל דברו" – הוא אינו מחלל, אבל אחרים מחללים לו. ברם, אין זה אלא אסמכתא בלבד.

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

כפי שהזכרנו (בפתיחה למסכתנו), מצווה להביא את עולת הראייה ושלמי החגיגה ביום טוב הראשון של הרגל. משנתנו באה ללמד, שיש לקרבנות אלו תשלומים כל שבעה, ואם לא הקריבם ביום טוב הראשון, יכול הוא להקריבם באחד משאר ימי הרגל, שנאמר (ויקרא כג, מא): "והגותם אותו חג לה' שבעת ימים", ושנו בכרייתא (חגיגה ט, א): יכול יהא חוגג והולך כל שבעה (שיביא חגיגה בכל יום מימי החג)? תלמוד לומר: והגותם אותו – אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה. אם כן למה נאמר שבעה ("שבעת ימים")? לתשלומין.

מי שלא חג – שלא הביא עולת ראיה ושלמי חגיגה, ביום טוב הראשון של החג – כפי עיקר מצוותם, חוגג את כל הרגל – מביא את קרבנותיו באחד משאר ימות הרגל, ויום טוב האחרון של החג – מי שלא הביא את קרבנות החג במשך כל ימי חג הסוכות מביא אפילו ביום טוב האחרון, בשמיני עצרת, אף על פי שהוא נחשב כרגל בפני עצמו. עבר הרגל ולא חג – עברו כל ימי הרגל ולא הביא את קרבנות החג, אינו חיב באחריותו – כלומר בטלה המצווה ושוכן אין עליו כל חובה וכל אחריות להביא את הקרבנות. על זה נאמר: "מענות לא יוכל לתקן, וחסרון לא יוכל להמנות" – מצווה זו, כיון שלא עשאה בזמנה, בטלה, ואין לה כל תקנה. ברם, חג השבועות, אף על פי שאינו אלא יום אחד, גם הוא יש לו תשלומים כל שבעה, כלומר שאם לא הביא אדם את עולת הראייה ושלמי החגיגה ביום טוב, יכול הוא להביאם במשך כל ששת הימים שלאחר חג השבועות, שנאמר (דברים טו, טז): "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה'... בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות – מקיש חג השבועות לחג המצות, מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה (ענין גמרא ז, א).

באור משנה ז

אגב המשנה הקודמת, שדרשו בה את הפסוק "מענות לא יוכל לתקן" על מצווה שלא נעשתה בזמנה, מביאה משנתנו דרשות נוספות על אותו פסוק.

התלוין בשערה, שהן מקרא מעט והלכות מרבות. הדינין והעבודות, המהרות והמאזות ועריות, יש להן על מה שיסמכו. הן הן גופי תורה.

פ ר ק ש נ י

א אין דורשין בעריות בשלשה, ולא במעשה בראשית בשנים, ולא במרכבה בייחוד, אלא אם בן היה חכם ומבין מדעתו. כל המסתפל בארבעה דברים, ראוי לו פאלו לא פא לעולם: מה למעלה, מה למטה, מה לפנים ומה לאחור. וכל שלא חס על פבור קונו, ראוי לו שלא פא לעולם.

פירוש ברטנורא

גופי תורה. בגמרא מפרש דהן והן גופי תורה קאמר. כלומר בין אותן שאין להם על מה שיסמכו ובין אותן שיש להם על מה שיסמכו, בין אותן שהן כהררים בתלוין בשערה, אלו ואלו גופי תורה:

ב א אין דורשין בעריות. לשלשה בני אדם כאחד אין דורשין להם סתרי עריות, כגון בתו מאנסתו דלא כתיבא בקרא בהריא ואחיא מדרשא. שמא בזמן שמדבר הרב עם אחד ישאו ויתנו השנים ביניהם, ולא יתנו לבם לשמוע מפי הרב כשרשע בו איסור, ויבואו להקל בעריות ע"י שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמתן יותר משאר איסורים שבתורה: **ולא במעשה בראשית.** במעשה ששת ימי בראשית אפילו לשני בני אדם, וכל שכן לשלשה או יותר, דאמר קרא (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים, יחד שואל ואין שנים שואלים: **ולא במעשה מרכבה.** שראה יחזקאל ושראה ישעיה. ורמב"ם פירש, מעשה בראשית, החכמה הטבעית. ומעשה מרכבה, מציאות האל ותארוו והמלאכים והנפש והשכל. ומה שיהיה אחר המות. ואין נראה לי שיקרא כל זה מעשה מרכבה, ד"כ חכמת המרכבה הוה ליה למתני, אלא מעשה מרכבה הוא שעי' הזכרת שמות של קדושה משתמשים בכתר, וצופין איך משמרות המלאכים במעמדם ואיך היכל לפנים מתיכיל, כעין הסוכין ברוח הקודש: **ביחוד אלא א"כ** היה חכם ומבין מדעתו. אפילו לאדם אחד אין דורשין במרכבה, אלא א"כ מכיר בו הרב שהוא חכם שאם ימסור לו ראשי פרקים יהיה הוא מבין השאר מדעתו: **כל המסתפל בדי' דברים.** הני דמפרש ואויל: ראוי לו. יפה וטוב

משניות מבוארות – קהתי

שאל נא לימים ראשונים... – יחיד שואל במעשה בראשית ואין שניים שואלים במעשה בראשית (בריייתא בגמרא יא, א); **ולא במרכבה** – במעשה מרכבה (יחזקאל פרק א). **ביחיד** – אפילו ליחיד, **אלא אם בן היה** – אותו יחיד, **חכם** – התופס דברים ברמזים, **ומבין מדעתו** – להתבונן בכוננת הרמזים, ומתוך ראשי פרקים שרבו מוסר לו הוא מבין השאר מדעתו. **הרמב"ם** מפרש: מעשה בראשית – החכמה הטבעית והעמקה בהתחלת המציאות, ומעשה מרכבה – החכמה הא-להית, היינו מציאות הבורא ותארוו, וחובי כל הנמצאים ממנו והמלאכים והנפש והשכל הדבק באדם, ומה שיהיה אחר המוות (עיי' ברטנורא שמקשה על פירוש זה). **כל המסתפל בארבעה דברים** – המפורטים לקמן, **ראוי לו פאלו לא פא לעולם** – טוב היה לו אילו לא בא לעולם; **ואלה הם** ארבעת הדברים: **מה למעלה** – מן הרקיע, **מה למטה** – מן הארץ, **מה לפנים** – מה היה לפני בריאת העולם, **ומה לאחור** – ומה יהא באחורית ימי העולם. משנתנו באה ללמד, שדברים אלו אינם בגדר השגתו המוגבלת של האדם, ולכן אסור לו לחקור בהם, כי עלול הוא לבוא לידי טעויות ולידי מבוכה בענייני האמונה. ובבריייתא בגמרא למדים זה ממה שנאמר (דברים ד, לב): "כי שאל נא לימים ראשונים... ולמקצה השמים ועד קצה השמים" – מ"למקצה השמים ועד קצה השמים" אתה שואל, ואין אתה שואל "מה למעלה, מה למטה, מה לפנים, מה לאחור". **וכל שלא חס על פבור קונו** – בגמרא מפרשים: זה העובר עבירה בסתר, שהרי זה כאילו דוחק רגלי השכינה, היינו כאומר בלבו: אין השכינה כאן, ומי רואני ומי יודעני, **ראוי לו שלא פא לעולם** – כמו שבארנו לעיל. **הרמב"ם** מפרש: וכל שלא חס על פבור קונו – "מי שלא יחוס ויחמול על שכלו, כי השכל הוא כבוד השם, ומי שאינו יודע שיעור זה הדבר (השכל) שניתן לו, הריהו נמשל כבהמות".

הלכות שפת – בגמרא מבואר, כגון מה שאמרו שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטורים עליה. מפני שמלאכת מחשבת אסרה תורה, והרי מלאכת מחשבת אינה כתובה בשבת אלא במשכן, ולמדים שבת ממשכן מתוך סמיכות הפרשיות. **הגיגות** – הלכות חגיגה השנויות במסכתנו, **והמעילות** – הלכות מעילה, היינו כשאדם מועל בהקדש ונהנה ממנו, כמבואר במסכת מעילה, **הרי הם פהררים התלוין בשערה**, **שהן מקרא מעט והלכות מרבות** – שיש בהן הרבה הלכות התלויות ברמז במקרא מועט, כהר התלוין בשערות הראש (וש"י); **הדינין** – דיני ממונות, **והעבודות** – דיני הקרנות, **הטהרות והטמאות** – דיני טהרה וטומאה, **ועריות** – דיני עריות; בגמרא מבואר; אפילו הלכות שאינן כתובות בפירוש בתורה, כגון "נפש תחת נפש" שדורשים ממון, או הולכת הדם בקרבנות, או שיעור מקווה כדיני טהרה, או שיעור שרץ שמתמא בכעדשה כדיני טומאה, או דין בתו מאנסתו בהלכות עריות, **יש להן על מה שיסמכו** – שהלכותיהן נלמדות ממקראות שבתורה. **הן הן גופי תורה** – בגמרא מבואר: כל סוגי ההלכות שנימנו במשנתנו, בין אותן ההלכות שיש להן על מה שיסמכו, בין אותן שהן כהרין התלוין בשערה, בין אותן שאין להן על מה שיסמכו, כולן גופי תורה הם.

ב א ו ר מ ש נ ה א

אגב המשנה הקודמת המסיימת בענין "עריות", מובאת כאן משנה זו הפותחת בענין עריות.

אין דורשין בעריות – בגמרא מבואר: בסתרי עריות. ומפרש רש"י: שאינן מפורשות בתורה, כגון בתו מאנסתו ואם חמיו ואם חמותו, שלמדים אותן בדרך המדרש (גמרא סנהדרין עה, א), **בשלשה** – לפני שלשה בני אדם (או יותר) כאחד; **הטעם** מבואר בגמרא, שמא בזמן שאחד מהם ישא ויתן עם הרב, שאר השניים יתווכחו ביניהם ולא תהא דעתם פנויה לשמוע את דברי הרב, ומתוך כך יטעו ויבואו להתיר איסור בעריות. ולא חששו חכמים לשאר איסורים שבתורה אלא לעריות דווקא, לפי שנפשו של אדם מחמתן ומתאוה להן. ברם, לפני שניים מותר לדרוש בעריות, שאף אם אחד נושא ונותן עם הרב, השני מטה אזנו לשמוע, ונמצאו הדברים שמורים בלב שניהם; **ולא במעשה בראשית** – ואין דורשין במעשה הבריאה של ששת ימי בראשית, **בשנים** – אפילו לשני בני אדם, שנאמר (דברים ד, לב): "כי

ב יוסי בן יועזר אומר: שלא לסמוך. יוסי בן יוחנן אומר: לסמוך. יהושע בן פרחיה אומר: שלא לסמוך. נתאי הארכלי אומר: לסמוך. יהודה בן טבאי אומר: שלא לסמוך. שמעון בן שטח אומר: לסמוך. שמעיה אומר: לסמוך. אבטליון אומר: שלא לסמוך. הלל ומנחם לא נחלקו. יצא מנחם, נכנס שמאי. שמאי אומר: שלא לסמוך. הלל אומר: לסמוך. הראשונים היו נשיאים, ושניים להם אבות בית דין. ג בית שמאי אומרים: מביאין שלמים ואין סומכין עליהם, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם. ד עצרת שחלה להיות בערב שבת, בית שמאי אומרים: יום טוב אחר השבת; ובית הלל אומרים: אין יום פירוש ברטנורא

היה לו אם לא בא לעולם: מה למעלה. מראשי החיות: מה למטה. מתחת לארץ: מה לפנים. חוץ למחיצת הרקיע במזרח: ומה לאחור. למערב. פירוש אחר, מה לפנים קודם שנברא העולם, מה לאחור בסוף העולם לאחרית הימים: כל שלא הם על כבוד קונו. שעובר עבירה בסתר ואמר אין שכונה מצויה כאן ומי יודעני: **ב יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך.** ב"ו"ט. מפני שמשמש בבעלי חיים, שבכל כחו הוא סומך. וזו המחלוקת היתה בין הנשיאים ובין אבות ב"ד, דור אחר דור: יצא מנחם. לעבודת המלך, ופירש מלהיות חברו של הלל. לפיכך לא הודע מענינו אם נחלק עם הלל בזה עם לאו, ונכנס שמאי במקומו להיות אב ב"ד תחתיו, ונחלק על הלל: הראשונים. שהזכירו ראשון בכל זוג היו נשיאים: **ג מביאים שלמים.** שלמי חגיגה, לפי שיש בהם צורך אכילה להדיוט: ואין סומכין עליהם. אלא סומך עליהן מבעוד יום. דלא בעינן וסמך ושחט תכף לסמיכה שחיטה: אבל לא עולות. עולת יחיד, ואפילו עולת ראה. שהרי יכול להקריבה בשאר ימות הרגל דאמר קרא (במדבר כ"ט) עצרת תהיה לכם, לכם ולא לנבואה: ובית הלל אומרים מביאין. שלמי חגיגה ועולות ראייה. דכתוב (דברים ט"ז) עצרת לה', כל דלה'. אבל נדרים ונדבות, בין עולות בין שלמים דברי הכל אין קריבין ב"ו"ט: **ד יום טוב.** יום שחיטת עולות ראה של י"ט: לאחר השבת. שאין קרבים לא ב"ו"ט ולא בשבת. ועצרת יש לה תשלומין כל שבעה כפסח וסוכות: ובי"ח

משניות מבוארות – קהתי

בן שטח, אבטליון ושמאי (שבא במקום מנחם). כל אחד מהם היה אב בית דין בסנהדרין. נמצא, שבשלושת הזוגות הראשונים – הנשיאים סברו שלא לסמוך ואבות בית דין לסמוך, ואילו בשני הזוגות האחרונים – הנשיאים אמרו לסמוך, ואבות בית דין שלא לסמוך.

ב אור משנה ג

כחמשך למשנה הקודמת מוסיפה משנתנו ללמד, שאף בית שמאי ובית הלל המשיכו באותה מחלוקת אם סומכים על הקרבנות הקרבים ביום טוב. כן נחלקו בעולות ראייה אם מקריבים אותן ביום טוב וכבר נשנתה משנה זו במסכת ביצה (ב, ד).

בית שמאי אומרים: מביאין שלמים – שלמי חגיגה ושמחה ביום טוב, לפי שיש בהם צורך לאכילת אדם, שהרי השלמים נאכלים לבעלים, ואין סומכין עליהם – ביום טוב, מהטעם שבארנו כבר בתחילת המשנה הקודמת, לפי שצריך לסמוך על ראש הבהמה בכל כוחו, ואסור להשתמש בבעלי חיים ביום טוב; הלכך אין סומכים על שלמי חגיגה והשמחה שמביאים ביום טוב אלא מערב יום טוב, שבת שמאי אינם סוברים תיכף לסמיכה שחיטה. אבל לא עולות – אין מביאים עולות יחיד ביום טוב, לפי שכולן למזבח ואין בהן אכילה לאדם, ואפילו עולות ראייה, שהן צורך היום, אינן קרבות ביום טוב אלא בשאר ימות הרגל. **ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות** – מביאים ביום טוב בין שלמי חגיגה ושמחה ובין עולות ראייה, שכל הקרבנות שהם חובת יום טוב מקריבים אותם ביום טוב, וסומכין עליהם – שהואיל והקרבנות מותרת ביום טוב, אף לסמוך עליהם מותר, שסוברים בית הלל: תיכף לסמיכה שחיטה. ברם, בקרבנות של נדרים ונדבות, אף בית הלל מודים שאינם קרבים ביום טוב, והואיל ואינם צורך היום, ואפשר להביאם ביום אחר.

~ יום רביעי ~

ב אור משנה ד

עצרת – חג השבועות, שחלה להיות בערב שבת – ביום ששי, **בית שמאי אומרים: יום טוב** – יום שחיטת עולות ראייה של יום טוב, אחר השבת – ביום ראשון, שהרי לדעת בית שמאי אין מביאים עולות ראייה ביום טוב, כמו ששינונו במשנה הקודמת, ולמחר

~ יום שלישי ~

ב אור משנה ב

כל קרבנות בהמה שמקריב היחיד, בין קרבנות חובה בין קרבנות נדבה (חוץ מן הבכור והמעשר והפסח), טעונים סמיכה, שנאמר (ויקרא ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", כלומר שבעל הקרבן צריך לסמוך בשתי ידיו על ראש הבהמה, בעודה בחיים, בכל כוחו (משנה מנחות ט, ז-ח; רמב"ם הל' מעשה הקרבנות ג, ר: א).

משנתנו דנה בקרבנות שמביאים ביום טוב, אם סומכים עליהם ביום טוב או אין סומכים. ונחלקו בזה חמשת הזוגות של חכמי ישראל שעמדו בראש הסנהדרין בזמן הבית השני, דור אחר דור (עיין אבות א, ד-יב). ונקראו "זוגות", לפי ששניהם עמדו בראש הסנהדרין ושיבת החכמים, אחד מהם היה נשיא. והשני – אב בית דין, כמפורש במשנתנו.

יוסי בן יועזר אומר: שלא לסמוך – אסור לסמוך ביום טוב על ראש הקרבן, שהואיל ובעל הקרבן סומך על הבהמה בכל כוחו, נמצא שהוא משתמש בבעלי חיים, ואסור להשתמש בבעלי חיים ביום טוב; הלכך אינו סומך אלא מערב יום טוב, שאינו סובר תיכף לסמיכה שחיטה. **יוסי בן יוחנן אומר: לסמוך** – מותר לסמוך, שהואיל ומקריבים את הקרבן ביום טוב, אף סומכים עליו ביום טוב, שתיכף לסמיכה שחיטה. וכך נחלקו ביניהם אף שאר הזוגות. **יהושע בן פרחיה אומר: שלא לסמוך.** נתאי הארכלי אומר: לסמוך – הרי מחלוקת הזוג השני. **יהודה בן טבאי אומר: שלא לסמוך.** שמעון בן שטח אומר: לסמוך – הרי מחלוקת הזוג השלישי. **שמעיה אומר: לסמוך.** אבטליון אומר: שלא לסמוך – הרי מחלוקת הזוג הרביעי. **הלל ומנחם לא נחלקו** – מנחם שהיה אב בית דין הסכים עם הנשיא הלל לסמוך (המאירי); ויש מפרשים, שלא נודע אם נחלקו (ברטנורא). **יצא מנחם** – לעבודת המלך הורדוס; ויש אומרים, שיצא לתרבות רעה (עיין "תפארת ישראל"). **נכנס שמאי** – במקומו להיות אב בית דין, ונחלק על הלל. **שמאי אומר: שלא לסמוך.** הלל אומר: לסמוך – הרי מחלוקת הזוג החמישי. **הראשונים היו נשיאים** – הנוכח ראשון בכל זוג, היינו: יוסי בן יועזר, יהושע בן פרחיה, יהודה בן טבאי, שמעיה והלל (שבתחילה נזכר הלל ומנחם). כל אחד מהם היה נשיא בדורו, ושניים להם אבות בית דין – והנוכח שני, היינו: יוסי בן יוחנן, נתאי הארכלי, שמעון

מְבוּחַ אַחַר הַשֶּׁבֶת; וּמוֹדִים שְׁאֵם חֶלֶה לְהִיֹּת בְּשֶׁבֶת, שְׁיוֹם מְבוּחַ אַחַר הַשֶּׁבֶת. וְאִין כְּהֵן גְּדוֹל מִתְּלַבֵּשׁ בְּכִלְיוֹ, וּמִתְרִין בְּהַסְפַּד וּבִתְעֵנִית, שְׁלֵא לְקַיֵּם דְּבָרֵי הָאוּמְרִין: עֲצַרְתָּ אַחַר הַשֶּׁבֶת. הַ גְּנוּטְלִין לְיָדִים לְחֵלִין וּלְמַעְשֵׁר וּלְתְרוּמָה; וְלִקְדָּשׁ מִמְּבִילִין; וְלַחֲטָאֵת, אִם נִמְמָאוּ יָדָיו – נִמְמָא גּוֹפּוֹ. ו הַטּוֹבֵל לְחֵלִין וְהַחֹזֵק לְחֵלִין – אִסּוּר לְמַעְשֵׁר. טָבֵל לְמַעְשֵׁר וְהַחֹזֵק לְמַעְשֵׁר – אִסּוּר לְתְרוּמָה. טָבֵל לְתְרוּמָה

פירוש ברטנורא

אומרים אין לה יום טבוח. אינה צריכה יום טבוח, שמותר להקריב בו"ט. וב"ה למעמיהו דאמרי מביאין שלמים ועולות בו"ט. ואשמעין תנא דאפילו הויא דלא אפשר למעבד למחר, כגון דחל עצרת בערב שבת אפילו בהא אמרי ב"ש דאין עולת ראייה קריבה בו"ט ודחו לה עד לאחר השבת: אין כהן גדול מתלבש. בכלים נאים שלו, כיום טבוח של עצרת שאחר השבת. כדי שלא יתנאה באותו היום, שיבינו הכל שאין היום יו"ט: שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר שבת. שהיו הצדוקים אומרים לעולם עצרת אחר שבת, דכתוב (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם ממחרת השבת, והן אומרים ממחרת שבת בראשית וא"כ לעולם חל עצרת באחד בשבת:

ה גְּנוּטְלִין לְיָדִים לְחֵלִין וּלְמַעְשֵׁר וּלְתְרוּמָה. חולין ומעשר שני ותְרוּמָה די להם נטילה בכלי שאין בו אלא רביעית מים: ולקודש מִמְּבִילִין. פירוש לאכול שלמים וחטאת ואשם יש מעלה יתירה, שצריך להבטיל את הדים במ' סאה. ואע"פ שאינם אלא סתם ידים, שלא נגעו בטומאה המטמאה את כל הגוף מדאורייתא: ולחטאת. ליגע במי חטאת, מים המקודשים באפר פרה אדומה להוות מהם על טמאי מתים, יש מעלה יתירה, שאם נטמאו ידיו בא' מן הדברים המטמאים את הדים ולא את הגוף, כגון ספר ואוכלין ומשקין ומאמץ וכל טומאות שמדברי סופרים, נטמא גם הגוף, וכל הגוף צריך טבילה. וכל מעלות הללו שזה נבוח מזה, מדברי סופרים הם. והאי דנקט להו הכא נבי הלכות חגיגה, לפי שיש בסופן הלכות הרגל, שעמי הארץ חשובים וטהורים כרגל, ולא בשאר ימות השנה. בסוף חומר בקודש:

ו טָבֵל לְחֵלִין, וְהוֹחֵזֵק לְחֵלִין. ועוד זו מעלה. הטובל לאכול חולין ונתכוין למבול להיות מוחזק טהור לשם חולין: אסור למעשר. אסור לאכול מעשר שני

משניות מבוארות – קהתי

או בשר חטאת ואשם לכהנים, מְּבִילִין – צריכים להטביל את הידיים במקווה של ארבעים סאה, ואפילו בסתם ידיים, שאין יודעים אם נטמאו, לפי שגזרו חכמים על סתם ידיים להיות שניות לטומאה. ויש מפרשים משנתנו דווקא בידיים שנטמאו טומאה וודאית, היינו בטומאה המטמאה מדברי סופרים את הידיים ולא את הגוף כולו, ובכגון זה צריכות הן טבילה לקודש, אבל בסתם ידיים אין צורך בטבילה אפילו לקודש (ירושלמי; חמאירי). וְלַחֲטָאֵת – הבא לנגוע במי חטאת, היינו ביינו המקודשים באפר פרה אדומה להוות מהם על טמאי מתים, אִם נִמְמָאוּ יָדָיו – בטומאה המטמאה אותן מדברי סופרים, כגון שנגעו בראשון לטומאה או בספר, שהידיים בלבד נטמאות ולא הגוף, מכל מקום לענין מי חטאת, נִמְמָא גּוֹפּוֹ – כל גופו נטמא וכולו צריך טבילה. ברם, כל אותן המעלות, שלתרומה די בנטילת הידיים, ולקודש צריכות טבילה, ולחטאת כל הגוף צריך טבילה, מדברי סופרים הן.

אינן קרבות, לפי שאינן דוחות את השבת, וכבר למדנו (לעיל א, ו), שעצרת יש לה תשלומים כל שבועה, הלכך מקריבים אותן ביום ראשון; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אִין יוֹם טְבוּחַ אַחַר הַשֶּׁבֶת – ויש גורסים: אין לה יום טבוח. כלומר אין צורך ביום טבוח, שכן לשיטת בית הלל (במשנה הקודמת), עולות הראייה קרבות ביום טוב עצמו; וּמוֹדִים – בית הלל, שְׁאֵם חֶלֶה – עצרת – לְהִיֹּת בְּשֶׁבֶת, שְׁיוֹם מְבוּחַ אַחַר הַשֶּׁבֶת – שאף לדעת בית הלל אין עולות ראייה ושלמי חגיגה דוחות את השבת. וְאִין כְּהֵן גְּדוֹל מִתְּלַבֵּשׁ בְּכִלְיוֹ – בבגדי הנאים בביתו ובשוק, כדרך שהיה רגיל ביום טבוח (וש"י), כדי לפרסם שאין זה יום טוב, כמבואר הטעם לקמן; ויש מפרשים: בכליו – בשמונה בגדי כהונה שהוא עובד בהם עבודתו (תוספות), כלומר ביום טבוח של עצרת שחל להיות ביום ראשון אינו לובשם, שאינו עובד באותו יום כלל, כדי שלא ייראה כמו יום טוב (חמאירי). וּמִתְרִין בְּהַסְפַּד וּבִתְעֵנִית – ביום טבוח זה, שְׁלֵא לְקַיֵּם דְּבָרֵי הָאוּמְרִין: עֲצַרְתָּ אַחַר הַשֶּׁבֶת – שהואיל וכתוב (ויקרא כג, טז): "וספרתם לכם ממחרת השבת" היו הצדוקים אומרים, שספירת העומר אינה מתחילה במוצאי יום טוב הראשון של פסח, כמו שפירשוהו חכמים על פי הקבלה, אלא במוצאי שבת הראשונה שלאחר יום טוב הראשון של פסח, כמשמעו של הכתוב "ממחרת השבת", ולשיטתם זו נמצאת עצרת חלה לעולם ביום ראשון בשבוע, וכדי להוציא מלבם של צדוקים, קבעו חכמים שיום טבוח שחל להיות ביום ראשון בשבוע יום חול הוא, ומותר בהספד ובתענית, ומכאן גם הכהן הגדול אינו מתלבש באותו יום בכליו, כמו שבארנו לעיל. ברם, בשאר ימי טבוח היו נוהגים איסור בהספד ובתענית (גמא; חמאירי).

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו מוסיפה ללמד, שעשו חכמים עוד מעלה בטבילה, שהטובל צריך לכוון לשם מה הוא טובל, ומי טבול לשם דבר הקל, כגון לאכילת חולין או לאכילת מעשר שני, אין טבילתו זו מועילה לו לאכילת דבר חמור. וכבר שנינו במשנה הקודמת, שחמש מדרגות הן בקודש: א. חולין; ב. מעשר שני; ג. תרומה; ד. קרבנות; ה. מי חטאת.

הַטּוֹבֵל לְחֵלִין – כדי לאכול חולין בטהרה, וְהַחֹזֵק לְחֵלִין – והתכוון בטבילתו להיות מוחזק טהור לאכילת חולין, אִסּוּר לְמַעְשֵׁר – אסור לו לאכול מעשר שני עד שיטבול לשם אכילת מעשר שני. טָבֵל לְמַעְשֵׁר – לאכול מעשר שני, וְהַחֹזֵק לְמַעְשֵׁר – והתכוון להיות מוחזק טהור למעשר שני, אִסּוּר לְתְרוּמָה – אסור לו לאכול תְרוּמָה, אם הוא כהן. טָבֵל לְתְרוּמָה וְהַחֹזֵק לְתְרוּמָה – שהתכוון בטבילתו להיות מוחזק טהור לתְרוּמָה, אִסּוּר לְקָדָשׁ – אין טבילתו מועילה לו להיות בחזקת טהור לגבי קרבנות. טָבֵל לְקָדָשׁ וְהַחֹזֵק לְקָדָשׁ – שהתכוון בטבילתו להיות מוחזק טהור לקרבנות, אִסּוּר לְחֲטָאֵת – אסור לו לנגוע במי חטאת, היינו במים המקודשים באפר הפרה האדומה, עד שיטבול לשם חטאת. טָבֵל לְחֲמֹר – לשם דבר החמור, מִתְרַ לְקַל – כגון אם טבל לקודש, הריהו בחזקת טהור גם לתְרוּמָה ולמעשר שני, ואם טבל לחטאת, הוחזק טהור לכל. טָבֵל

ב א ו ר מ ש נ ה ו

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שמכאן ועד סוף מסכתנו באות הלכות טומאה וטהרה, שכן ברגל היו כל ישראל, ואפילו עמי הארץ, מטהרים עצמם, כדי לבוא למקדש ולאכול מבשר הקרבנות. ואגב ענייני טומאה וטהרה השייכים לרגל (להלן ג, ו-ז) נישנו כאן דינים כלליים של טומאה וטהרה.

גְּנוּטְלִין לְיָדִים – רוחצים את הידיים מן הכלי שיש בו רביעית מים (עינין הקדמותנו לבאור משנה ברכות ז, ב). לְחֵלִין – לאכילת פת של חולין, וּלְמַעְשֵׁר – ולאכילת פת של מעשר שני, וְלְתְרוּמָה – בין לאכילת פת בין לאכילת פירות; ואף הנגיעה בתְרוּמָה אסורה בלי נטילת ידיים. וְלִקְדָּשׁ – לאכילת קדשים, כגון בשר שלמים לישראל

וְהַחֲזִק לְתַרְוֵמָה – אָסוּר לְקַדְּשׁ – מִבֵּל לְקַדְּשׁ וְהַחֲזִק לְקַדְּשׁ – אָסוּר לְחַטָּאת. מִבֵּל לְחַמּוֹר – מִתָּר לְקַל. מִבֵּל וְלֹא חֲזִק – פְּאֵלוּ לֹא מִבֵּל.

ז בְּגָדֵי עֵם הָאֶרֶץ מִדֶּרֶס לְפָרוּשִׁין. בְּגָדֵי פְרוּשִׁין מִדֶּרֶס לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה. בְּגָדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה מִדֶּרֶס לְקַדְּשׁ. בְּגָדֵי קַדְּשׁ מִדֶּרֶס לְחַטָּאת. יוֹסִי בֵּן יוֹעֶזֶר הָיָה חֹסֵד שֶׁבִּפְתָּהָנָה, וְהִיתָה מִטְּפַחְתּוֹ מִדֶּרֶס לְקַדְּשׁ. יוֹחָנָן בֶּן גִּדְגָדָא הָיָה אוֹכֵל עַל טְהַרְתּוֹ הַקַּדְּשׁ כֹּל יְמָיו, וְהִיתָה מִטְּפַחְתּוֹ מִדֶּרֶס לְחַטָּאת.

פ ר ק ש ל י ש י

א חֹמֶר בְּקֹדֶשׁ מִבְּתְרוּמָה: שְׁמֵטְבִּילִין פְּלִים בְּתוֹךְ פְּלִים לְתַרְוֵמָה, אָבָל לֹא לְקַדְּשׁ. אַחֲזַרִים וְתוֹךְ וּבֵית הַצְּבִיטָה פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

הנאכל בירושלים, עד שיטבול לשם מעשר. וכן כולם: אסור בחטאת. במים המקודשים באפר פרה; ולא חוזק. לא נתכוין לשם טבילת טהרה, אלא לרחיצה בעלמא: כאילו לא טבל. למעשה, וכ"ש לתרומה ולקודש. אבל טבילה היא לחולין, דחולין לא בעו כוונה:

ז מדרס. אב הטומאה למא אדם וכלים כמדרס הוב שמטמא אדם וכלים, כדכתיב (ויקרא ט"ז) וכל אשר יגע במשכבה וכבם בגדיו: לפרושים. לאוכלי חוליהם כטהרת חולין: בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. כאן חסר מעלה אחת. והכי אבעי ליה למתני, בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר שני. בגדי אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי תרומה, דהיינו לכהנים בתרומתן. וכל הני מעלות מדברי סופרים נהנה, שאמרו אין שמירת טהרתן של אלו חשובה שמורה אצל אלו. ומתוך שהן אצל אלו כאילו לא שמרו, גזרו בבגדיהם שמא ישבה עליהם אשתו גדה, והרי הן מדרס הנדה: היה אוכל על טהרת הקודש. היה אוכל חולין שלו כטהרה כאילו היה קודש. שהיה נזהר בהן מכל טומאה המטמא את הקודש: והיתה מטפחתו מדרס לחטאת. אבל לא לקודש. דקסבר האי תנא חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו. ואין כן הלכה. דחולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקודש דמו לכל הדברים. כדאיתא בסוף מסכת נדה:

ג א חומר בקודש. שמתבילין מלי בתוך כלי. כששניהם טמאים: אבל לא לקודש. דאמרין כוכדו של כלי הפנימי המכבד על החיצון שהוא מונה בתוכו, חוצץ בפני הטומאה. (צ"ל בפני המים, וכן הוא ברש"י בגמרא) ואין טבילה עולה לא לזה ולא לזה: אחרונים ותוך ובית הצביטה לתרומה. כלי הראוי

משניות מבוארות – קהתי

על מעלות הקודש, ומטפחתו היתה כמדרס לאוכלי קדשים. יוֹחָנָן בֶּן גִּדְגָדָא הָיָה אוֹכֵל – חולין שלו, עַל טְהַרְתּוֹ הַקַּדְּשׁ – בטהרה הנוהגת בקדשים, כֹּל יְמָיו – שהיה תמיד שומר את חוליו מכל טומאה המטמאה קדשים, וְהִיתָה מִטְּפַחְתּוֹ מִדֶּרֶס לְחַטָּאת – לעוסקים במי חטאת, כמו שבארנו לעיל; ודווקא לחטאת, אבל לא לקודש עצמו, שלדעת התנא של משנתו חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הם כקודש. ברם, ההלכה היא שחולין שנעשו על טהרת הקודש אינם כקודש לכל דבר (ענין טוף ומסכת נידה ובמסכת טהרות טוף פרק ב).

~ יום ששי ~

באור משנה א

פרק זה ממשיך בהלכות טומאה וטהרה, ובשלש המשניות הראשונות מניית אחת עשרה מעלות שיש לקודש על התרומה.

חֹמֶר בְּקֹדֶשׁ מִבְּתְרוּמָה: מוֹתֵר לְהַטְבִּיל בַּמְקוּוֹה שְׁנֵי כִלִּים טְמָאִים כְּשֶׁאֶחָד בְּתוֹךְ תְּבוּרָה, לְשֵׁם שִׁימוּשׁ לְתַרְוֵמָה, אָבָל לֹא לְקַדְּשׁ – אין טבילה זו עולה לשני הכלים לשם שימוש לקדשים, אלא צריכים להטביל כל כלי בפני עצמו. בגמרא מבואר הטעם, מפני שהכלי הפנימי מכבד על הכלי החיצון, ואין המים נכנסים יפה בין שני הכלים, הלכך החמירו לגבי הקודש, ואילו לגבי תרומה לא החמירו, שהרי מכל מקום מגיעים שם המים (ענין גמרא כב, א). אַחֲזַרִים – אחורי הכלי שיש להם בית קיבול; ויש מפרשים: הצדדים החיצוניים של הכלי, וְתוֹךְ – חללו של הכלי, וּבֵית הַצְּבִיטָה – בית האחיזה של הכלי; ויש גורסים: בית הצביעה – מלשון אצבע, היינו כעין שקע בדופן הכלי שמכניסים לתוכו את האצבעות כדי לאחוז את הכלי ולשתות מתוכו, והרי זה בית קיבול, בְּתַרְוֵמָה – שלושת החלקים הללו של הכלי נחשבים כנפרדים לענין תרומה, שאם נטמא אחד מהם בטומאה דרבנן לא נטמאו שאר החלקים, כגון אם נטמאו האחרונים במשקים טמאים, שאינם מטמאים כלים אלא מדברי סופרים, לא נטמא תוך הכלי, ואם תרומה בתוכו הרי היא טהורה, וכן לא נטמא בית הצביטה. והוא הדין אם נטמא בית הצביטה, לא נטמאו האחרונים והתוך; אָבָל לֹא

וְלֹא חֲזִק – כלומר שטבל סתם ולא התכוון להיות מוחזק טהור לאחד מהדברים שנימנו לעיל, שלא היתה כוונתו לטבילת טהרה אלא לרחיצה, פְּאֵלוּ לֹא מִבֵּל – שהטבילה צריכה כוונה. ומכל מקום מועילה טבילה זו לאכילת חולין, היינו לגבי האוכלים חוליהם כטהרה, שחולין אינם צריכים כוונה (גמרא: רמב"ם ה"א אבות הסומאות יג, ב).

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד במעלות אחרות שעשו חכמים בטומאה. ולהבנת המשנה נקדים לבאר את הביטוי "מדרס" החוזר במשנתנו, וכן במשנה הבאה. כתוב בתורה (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא, וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא"; כן נאמר (שם שם, ט): "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא". פורשה זו באה ללמדנו, שהזב הוא אב הטומאה והוא מטמא כלים המיוחדים לשכיבה או לישיבה או לרכיבה, ועושה גם אותם אב הטומאה, לטמא אדם וכלים (שם שם, ה-ז). ולמדו חכמים, שהזב מטמא את הכלים המיוחדים לשכיבה או לישיבה או לרכיבה בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, תלה ונעשו (משנה זבים ב, ד). השם הכולל לחמש דרכים אלו הוא "מדרס".

בְּגָדֵי עֵם הָאֶרֶץ – שאינו נזהר בדיני טומאה וטהרה, מִדֶּרֶס – טמאים טומאת מדרס, היינו שהם אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמדרס הזב, לְפָרוּשִׁין – לאלה הפרושים מעמי הארץ, ומקפידים על דיני טומאה, ואוכלים את חוליהם כטהרה, שאם הם נגעו בבגדי מִדֶּרֶס לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה – בגמרא מבואר שחסרה כאן מעלה אחת, וכך צריך להגיה במשנתנו: בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר שני. בגדי אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי תרומה – היינו לכהנים ובני ביתם האוכלים תרומה. והטעם הוא שאין שמירתם של אלו הקלים נקראת שמירה אצל החמורים, והרי הם לגבי החמורים כאילו לא נשמרו, ומתוך כך גזרו בבגדיהם שמא ישבה עליהם אשתו נידה, והרי הם מדרס הנידה (דמ"א). בְּגָדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה מִדֶּרֶס לְקַדְּשׁ – לאוכלי קדשים. בְּגָדֵי קַדְּשׁ – בגדי אוכלי קדשים, מִדֶּרֶס לְחַטָּאת – טמאים הם לעוסקים במי חטאת, היינו במים המקודשים באפר הפרה האדומה. יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר – הוא הנשיא מהזוג הראשון, הנזכר לעיל במשנה ב, הָיָה חֹסֵד שֶׁבִּפְתָּהָנָה – והיה נזהר אף בחולין כאילו הם תרומה, וְהִיתָה מִטְּפַחְתּוֹ – שקינח בה ידיו בסעודה, מִדֶּרֶס לְקַדְּשׁ – כלומר אף על פי שהיה חסיד שבכהונה, מכל מקום שמרו

— בתְרוּמָה, אֶבֶל לֹא פִקְדָשׁ. הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְדָרִים — נוֹשֵׂא אֶת הַתְרוּמָה, אֶבֶל לֹא אֶת הַקֶּדֶשׁ. בְּגֵדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה מְדָרִים לִקְדָשׁ. לֹא כְּמִדַּת הַקֶּדֶשׁ מִדַּת הַתְרוּמָה, שֶׁבִּפְקֻדָּשׁ מִתִּיר וּמִנְגֵב וּמִטְבִּיל וְאַחַר כֵּן קוֹשֵׁר, וּבִתְרוּמָה קוֹשֵׁר וְאַחַר כֵּן מִטְבִּיל.

ב בָּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטַהֲרָה — צְרִיכִין מְבִילָה לִקְדָשׁ, אֶבֶל לֹא לְתְרוּמָה. הַפְּלִי מְצַרְף מֵה שֶׁפְּתוּכוֹ לִקְדָשׁ, אֶבֶל

פירוש ברטנורא

להשתמש בתוכו ובאחריו ובית צביטתו. כל תשמיש ותשמיש שבו, חשוב כלי בפני עצמו לענין תרומה, שאם נטמא זה לא נטמא זה. ובטומאות דרבנן קאמר, שאם נטמאו אחריו במשקים נטמאים לא נטמא תוכו ולא בית צביטתו, ואם נטמא בית צביטתו לא נטמאו אחריו ותוכו. ופי' בית הצביטה, בית אחיזה. לשון ויצטב לה קלי. (רות ב.). ואית דגרסי בית הצביעה, לשון אצבע, שעושיין לכלי בית אחיזה להכניס אצבעו בתוכו כשהוא שותה, כדי שלא יכניס ידו לתוך הכלי: אבל לא לקדש. שאם נטמא אחד מהם בטומאות דרבנן, כולו נטמא לקודש: הנושא את המדרס. מנעל של זב: נושא את התרומה. אם ירצה, בחבית של חרס, שאינו נוגע באוירה: אבל לא את הקודש. משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה נושא חבית יין של נסכים ונפסקה לו רצועה של סנדל שהיה מדרס הוב ונטלה בידו ומתוך כך נפלה לאויר החבית ונטמא הקודש. באותה שעה אמרו הנושא את המדרס לא ישא את הקודש. ולפי שמעשה שהיה בקודש היה, לפיכך לא גזרו אלא בקודש ולא בתרומה: לא כמדת הקודש. בחציצת מטבילותיו, מדת התרומה: שבקודש. אם יש בגד נטמא ובא להטבילו, אם קשור הוא מתיר את קשרו, משום דרמי להציצה: ומנגב. אם לח הוא מנגב תחלה, דשמנגונית שעליו הוי כחוצץ: ובתרומה. אם ירצה קושר ואח"כ מטביל כשהוא קשור ואין בכך כלום:

ב בָּלִים הַנִּגְמָרִים בְּטַהֲרָה. שגמרו חכמינו, ונזר בהם משבאו קרוב לגמרו שהם ראויין לקבל טומאה. אעפ"כ צריכין טבילה לקודש. חיישינן שמא נתו רוק מפי עם הארץ על הכלי בשעה שהיה התבר אורו בו. ואע"פ שבאותה שעה עדיין לא נגמר הכלי ולא היה מקבל טומאה, שמא לאחר שנגמר והיה ראוי לקבל טומאה עדיין היה הרוק לח ומטמא, דתנן במסכת גדה הוב והרוק מטמאין לחים: הכלי מצרף מה שבתוכו. היו חתיכות הרבה של אוכלין בכלי אחד ונגע טבול יום שהוא פוסל את התרומה באחת מהן, הכלי מצרף להיות כולן חשובים כחתיכה אחת ונפסלו כולן, דכתיב (במדבר י') כף אחת עשירה תהי, הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת: אבל לא לתרומה. אלא אותה חתיכה שנגע בה היא פסולה, והשאר טהורות: הרביעי בקודש פסול. ואינו פוסל:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

בָּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטַהֲרָה — שבשעה שנגמרה מלאכתם ונעשו ראויים לקבל טומאה נזהר בהם האומן שלא ייטמאו, וכגון שהאומן היה "חבר", היודע להיזהר בדיני טומאה וטהרה, מכל מקום צְרִיכִין טְבִילָה לִקְדָשׁ — הטעם מבואר בגמרא, שגזרו חכמים, שמא ניתו רוק מפי עם הארץ על הכלי בשעה שהאומן עסק בעשייתו, וכשנגמרה מלאכתו עדיין היה הרוק לח וטימא את הכלי, הלכך צריך הכלי טבילה לקודש, אֶבֶל לֹא לְתְרוּמָה — שמתור להשתמש לתרומה בכלים אלו בלא טבילה הואיל ונגמרו בטהרה, שלגבי תרומה אין חוששים לרוק של עם הארץ. ואף לענין קודש מבואר בגמרא, שצריכים טבילה בלבד אבל לא הערב שמש. עד כאן ינישו שם מעלות, הנהוגות בין בקודש בין בחולין שנעשו על טהרת הקודש. מכאן ואילך מונה המשנה עוד חמש מעלות, שאינן אלא בקודש גמור (גמרא). הַפְּלִי מְצַרְף מֵה שֶׁפְּתוּכוֹ לִקְדָשׁ — שאם יש בכלי חתיכות הרבה של אוכלין ונגעה טומאה באחת מהן, נטמאו כולן לקודש, שהכלי מצרף להיות כולן כחתיכה אחת, ובגמרא מצאו לכך רמז במה שנאמר (במדבר ז, יד): כֹּחַ אֶחָד עֲשָׂרָה זֶבֶב מִלְּאֵה קְטוֹרוֹת". ודרשו: כף אחת — הכתוב עשה לכל מה שבכף אחת, אֶבֶל לֹא לְתְרוּמָה — שבתרומה אותה חתיכה שנגעה בה הטומאה נטמאה, ושאר החתיכות שבכלי שלא נגעה בהן הטומאה טהורות. הַרְבִּיעִי בִּקְדָשׁ פְּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי בְּתְרוּמָה — כבר בארנו במקומות אחרים בענין דרגות הטומאה, שכל שנטמא מחמת המת, כגון על ידי נגיעה, בין אדם בין כלים, נקרא "אב הטומאה": וכן שרץ מת, נבלה, זב ומצורע אבות הטומאה הם; והנוגע באב הטומאה נעשה "ראשון לטומאה": ואין ראשון לטומאה מטמא אלא אוכלים ומשקים, ואם נגע אוכל בראשון לטומאה הרי זה נעשה "שני לטומאה". ואין שני לטומאה מטמא חולין אלא תרומה וקודש, שאם חולין נגעו בשני לטומאה הרי הם טהורים, ואם תרומה נגעה בשני לטומאה, הרי היא נעשית "שלישי לטומאה", כלומר שהתרומה פסולה מחמת הטומאה, אבל אין שלישי לטומאה מטמא תרומה לעשותה "רביעי לטומאה"; אבל הקודש שנגע בשלישי לטומאה הרי זה נעשה "רביעי לטומאה". והוא גופו פסול, ברם, אינו מטמא קודש אחר לעשותו "חמישי". זהו ששינוי במשנתנו: הרביעי בקודש פסול — בקודש אף הרביעי לטומאה פסול, והשלישי בתרומה — ואילו בתרומה

בִּקְדָשׁ — שאם נטמא אחד מהחלקים של הכלי, אפילו בטומאה דרבנן, כל הכלי טמא לקדשים. ברם, אם נטמא אחד מהם בטומאה של תורה, כל הכלי טמא אף לתרומה. ויש סוברים (לפי הברייתא שבגמרא) שאם נטמא תוכו של הכלי אפילו בטומאה דרבנן, נטמא כל הכלי אף לתרומה. הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְדָרִים — כלי שהזב דרס או ישב או שכב או נשען עליו (עיי' הקדמתנו לבאור משנה ז בפרק הקודם). נוֹשֵׂא אֶת הַתְרוּמָה — מותר לו לישא תרומה עם המדרס כאחת, כשאין הוא (הנושא) נוגע בתרומה, כגון שנושאה בתוך כלי חרס שבירו השנייה, שאינו מיטמא מגבו אלא מאוירו, ואין גוזרים שמא יכניס את המדרס לאווירו של הכלי; אֶבֶל לֹא אֶת הַקֶּדֶשׁ — בגמרא מבואר הטעם, משום מעשה שהיה באחד שהעביר חבית של יין קודש ממקום למקום, ונפסקה רצועה של סנדלו (שהיתה מדרס הוב — רש"י). ונטלה והניחה על פי החבית ונפלה לאויר החבית ונטמאה. באותה שעה אמרו: הנושא את המדרס לא ישא את הקודש; והואיל והמעשה היה בקודש, לפיכך לא גזרו אלא בקודש אבל לא בתרומה. בְּגֵדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה — אף על פי שהם טהורים ונזהרים מן הטומאות, מְדָרִים לִקְדָשׁ — מכל מקום מטמאים הם טומאת מדרס לאוכלי קדשים, וכבר שינו מעלה זו במשנה הקודמת. לֹא כְּמִדַּת הַקֶּדֶשׁ מִדַּת הַתְרוּמָה — לא כמו שנוהגים בקודש צריכים לנהוג בתרומה, שֶׁבִּפְקֻדָּשׁ מִתִּיר — הבא להטביל בגד טמא, אם יש בו קשר, מתיר את קשרו תחילה, שחוששים שמא יהיה הקשר חוצץ, ולא ייכנס המים לתוכו, וּמִנְגֵב — ואם לח הוא, מנגבו תחילה (לפי שעל ידי הלחות נעשים קמטים בבגד, ויש בזה משום חציצה), וּמִטְבִּיל — את הבגד, וְאַחַר כֵּן קוֹשֵׁר — ואחרי הטבילה חוזר וקושר את הבגד, וּבִתְרוּמָה קוֹשֵׁר וְאַחַר כֵּן מִטְבִּיל — אם רצה לקשור את הבגד קושרו, ואחר כך מטבילו כשהוא קשור, וכל שכן שאין צורך לנגבו לפני הטבילה, שלתרומה אין חוששים בדברים אלה לחציצה. כן מפורש רש"י. אבל הרמב"ם מפרש ענין זה בכלי שהוא מפוצל, ולוחותיו וקורותיו מקושרים, כגון מיטה וכיוצא בה, אם נטמא וצריך להטבילו, אם לתרומה מטבילו, יכול הוא להטבילו כולו כאחד כשהוא מקושר, אבל לקודש, מתיר ומנגב (כלומר שמנקחו מעורר הכנוס בין לוחותיו — המאירי). שמא יש שם דבר החוצץ, ומטביל ואחר כך קושר (הלי אבות הטומאות יב, ה).

לא לתרומה. הרביעי בקדש פסול, והשלישי בתרומה. ובתרומה: אם נטמאת אחת מידי – חבתה מהורה; ובקדש – מטביל שתיהן; שהיד מטמא את חבתה בקדש, אבל לא בתרומה. ג אוכלין אכלים נגובין בידים מסאבות בתרומה, אבל לא בקדש. האונן ומחסר כפורים צריכין טבילה לקדש, אבל לא לתרומה.

פירוש ברטנורא

אם נטמאת אחת מידי. בטומאות דרבנן, כגון באוכלין ומשקין תמאים וכיוצא בהן, שאין מטמאין אלא ידיים ולא את הגוף; ובקדש מטביל את שתיהן. והוא שתשאר לחלוחית ביד הטמאה בשעה שנממאה. אבל לא היה לחלוחית ביד הטמאה אין היר האחרת טמאה עד שתגע בה: ג אוכלין אכלים נגובים בידים מטמאות בתרומה. הכי קאמר, אוכלין אכלים של חולין נגובין בידים מטמאות עם התרומה אבל לא עם הקודש. מי שתחב לו חבריו אוכלין של קודש בפיו בידים טהורות, וזה האוכל ידיו מטמאות, או שתחב הוא עצמו אוכלין של קודש בפיו ע"י כוש או כרכר, ובקש לאכול צנן או בצל של חולין עמהן, שאין ידיים מטמאות השניות לטומאה מטמאות את החולין, אפ"ה גזור רבנן שלא יאכלם עם הקודש, שמא יגע בידיו מטמאות באוכלין של קודש שבפיו. ולענין תרומה, אע"פ שהידיים המטמאות פוסלות, לא עשו מעלה זו, אלא אמרינן זהיר ולא נגע. ולהכי נקט נגובים, שאילו היה עכשיו משקין עליהם, היו המשקין נעשים ראשונים מחמת הידיים ועושים את החולין שניים, וכשנגעין בתרומה שבפיו פוסלים אותה: האונן. שלא נטמא במתו; ומחסר כפורים. שטבל והעריב שמשו ולא הביא קרבנותיו: צריכין טבילה. לאחר שיביא קרבנו אם רצה לאכול קודש. כיון דעד האידנא היו אסורים בקודש אצרכניהו רבנן טבילה. ומחסר כפורים פוסל את הקודש בנגיעה. והאונן אע"פ שאסור לאכול אינו פוסל בנגיעה: אבל לא בתרומה. דמחסר כפורים ואונן מותרים בתרומה. ואע"ג דאונן אסור במעשר שני, מותר הוא בתרומה, דמריבין ליה מוכל זר לא יאכל קודש (ויקרא כ"ב), ורות אמרתי לך ולא אנינות:

משניות מבוארות – קהתי

לקבל טומאה אם על ידי מים אם מחמת חיבת הקודש, ופירוש המשנה כך הוא: אוכלין אכלים נגובים – מותר לאכול חולין יבשים, כלומר שעכשיו אינם רטובים, בידים מטמאות. שהן שניות לטומאה, יחד עם התרומה, אבל לא עם הקודש, כגון שנטל את האוכלין של קודש במזלג או שתחב לו חבריו לתוך פיו ורצה לאכול צנן או בצל של חולין עמהם, שאף על פי שאין ידיים מטמאות (שהן שניות לטומאה) מטמאות את החולין, מכל מקום גזרו חכמים שלא יאכלם עם הקודש, שמא יגע בידיו המטמאות באוכלין של קודש שבפיו. אבל לענין תרומה לא עשו מעלה זו, שאף על פי שהידיים המטמאות פוסלות את התרומה, כמו ששינוי למעלה ששני לטומאה עושה שלישי לטומאה בתרומה, מכל מקום לא גזרו חכמים שמא יגע באוכלין של תרומה שבתוך פיו, שאנו אומרים בתרומה שייזהר ולא יגע. ונקטה המשנה "אוכלים נגובים", שאילו היו לחים עכשיו, היו המשקים שעליהם נעשים ראשונים מחמת הידיים, שגזרו חכמים על המשקים שאפילו נוגעים בשני לטומאה, הרי הם נעשים "ראשון לטומאה", כמו ששנו (פרה, ח, ז): "כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה (היינו ראשון לטומאה). ועושים את החולין שני לטומאה, וכשהם נוגעים בתרומה שבתוך פיו הרי הם פוסלים אותה. האונן – מי שמת לו אחד מקרוביו שהוא חייב להתאבל עליהם, כל יום המיתה הוא נקרא "אונן" מן התורה ואסור לאכול בקדשים, ואמנם בלילה שלאחר יום המיתה אינו אונן אלא מדרבנן, אבל חכמים גזרו שלא יאכל קדשים אף בלילה, ומחסר כפורים – כגון זב או מצורע שטבל והעריב שמשו, שאסור לו לאכול בקדשים עד שיביא קרבנות לכפרתו למחרת טבילתו, צריכין טבילה לקדש – האונן לאחר שנגמר זמן אנינותו, אף על פי שלא נטמא במתו, וכן מחוסר כפורים לאחר שהביא קרבנותיו, צריכים טבילה כדי לאכול בקדשים, שהואיל ועד עכשיו היו אסורים באכילת קדשים, חוששים שמא הסיחו דעתם ונטמאו והם לא ידעו, לפיכך הצריכום חכמים טבילה לקודש. אבל לא לתרומה – שהאונן מותר לאכול את התרומה אף בזמן אנינותו, וכן מותר למחסר הכיפורים לאכול בתרומה קודם שהביא קרבנות כפרתו.

באור משנה ד

לאחר ששנו למעלה המעלות שעשו חכמים בקודש על התרומה, באה משנתנו ללמד, שיש בתרומה חומרות שאינן בקדשים.

אינו פסול אלא השלישי לטומאה. ובתרומה: אם נטמאת אחת מידי – בטומאה המטמאה מדברי סופרים את היד בלבד, כגון שנגעה באוכלים ומשקים תמאים, חבתה – היד השנייה, שהורה – ומותר ליגע בה בתרומה, ובקדש, מטביל שתיהן – אבל כשהוא בא ליגע בקודש, צריך הוא להטביל את שתי ידיו, שהיד מטמא את חבתה בקודש – להיות פוסלת את הקודש; הרמב"ם מבאר, שאם היד היתה לחה בשעה שנטמאה, אף על פי שידו האחרת לא נגעה בה, מכל מקום גם היא נטמאת מיד לקודש, וצריך להטביל שתיהן כדי ליגע בקודש, אבל אם היד שנטמאה לא היתה לחה, אין היד האחרת טמאה לקודש אלא אם כן נגעה בה (פירוש המשניות להרמב"ם; ה"א אבות הטומאות יב, יב; ועיין השגת הראב"ד), אבל לא בתרומה – שלתרומה אין היד הטמאה מטמאת את חברתה, אף אם נגעה זו בזו, ובלבד שלא תהא עליה לחלוחית. ואין צורך להטביל את היד שנטמאה, אלא נוטלה בלבד ונוגע בתרומה (רמב"ם ה"א אבות הטומאות סו).

~ שבת קודש ~

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה במעלות שעשו חכמים לקודש על התרומה.

אוכלין – מותר לאכול, אכלים נגובין – מאכלים יבשים, שלא באו עליהם מים ולא הוכשרו לקבל טומאה, בידים מטמאות – טמאות, בתרומה – שהרי הידיים אינן מטמאות אותה, הואיל ולא הוכשרו האוכלים לקבל טומאה, אבל לא בקדש – שהקודש מקבל טומאה אפילו לא באו עליו מים, שכן חיבת הקודש מכשרתו לקבל טומאה, אף בלא הכשר מים, ולפיכך מי שידיי טמאות אסור לו לאכול אפילו קדשים יבשים. בגמרא מבואר, שמשנתנו לא באה כאן ללמדנו שאסור לאכול מאכלי קודש נגובים, שהרי הלכה זו ידועה היא שחיבת הקודש מכשרת לקבל טומאה אף בלא מים, אלא באה היא להשמיענו (לפי פירוש הרמב"ם), שאפילו לא נגע באוכלים של קודש, כגון שאדם טהור תחבם לתוך פיו, או שהוא נטלם במזלג, מכל מקום אסור, גזירה שמא יאכל עמהם מאכלי חולין שהדיחם במים, ויטול אותם בידיו הטמאות ויטמאם, וכשיכניסם לתוך פיו יטמאו את הקודש שבפיו. – ברם, לפי פירושו של רש"י בגמרא (וכן לפי הבדשנורא) מתפרשת משנתנו בדרך אחרת לגמרי, שאין כוונת המשנה לאוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה, אלא המדובר הוא באוכלים שהוכשרו

ד חֲמַר בְּתְרוּמָה, שְׁבִיהוּדָה נְאֻמָּנִים עַל טְהַרְתָּ יִין וְשֶׁמֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וּבִשְׁעַת הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים אָף עַל הַתְּרוּמָה. עֲבָרוּ הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים וְהֵבִיאוּ לוֹ חֲבִית שֶׁל יִין שֶׁל תְּרוּמָה – לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ; אֲבָל מִנִּיחָה לְגַת הַבָּאָה. וְאִם אָמַר לוֹ: הַפְּרִשְׁתִּי לְתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ – נְאֻמָּן. פְּדֵי יִין וְכֵדֵי שֶׁמֶן הַמְדַמְעוֹת – נְאֻמָּנִין עֲלֵיהֶם בִּשְׁעַת הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים, וְקֹדֶם לְגְתוֹת שְׁבָעִים יוֹם.

פירוש ברטנורא

ד שביהודה נאמנין וכו'. להכי נקט ביהודה, לפי שרצועה של ארץ כותיים היתה מפסקת בין גליל ליהודה, וירושלים ארץ יהודה היתה, ולא היה אפשר להביא קודש מארץ הגליל ליהודה לפי שגזרו טומאה על ארץ העמים, ואפילו של חברים שבגליל לא היה אפשר להביאו לנסכים: **נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה.** עם הארץ שאמר יין זה טהור והוא לנסכים, שמן זה טהור והוא למנחות, נאמן לעולם, דמשום חומרא דקודש מזוהר ולא משקר. אבל אם אמר יין ושמן אלו טהורים והן לתרומה, אינו נאמן, שאין אסור טומאת תרומה חמור בעיני עמי הארץ וחיישינן דלמא משקרי בה: **ובשעת הגתות והפדים.** בעת הבציר ובעת שעוצרים היתים בכר, נאמנין אף על התרומה, לפי שכל בני אדם מטהרים את כליהם בעת עשיית היין והשמן כדי להפריש התרומה כטהרה: **עברו הגתות וכו'.** לאחר שעבר זמן הבציר או זמן עצירת היתים בבית הכר, והביא עם הארץ חבית של יין או של שמן של תרומה לכהן חבר ואומר שהיא טהורה. **לא יקבלנה ממנו בחוקת טהורה,** דלאחר הגיתות והפדים אינו נאמן: **אבל מניחה לגת הבאה.** עם הארץ שיודע שלאחר הגתות והפדים אינו נאמן, מניח חבית זו לגת הבאה ואו נותנה לכהן, דבאותה שעה הוא נאמן עליה: **רביעית.** הלוג יין לנסכים נאמן על כל החבית. דמגו דמהימן אקודש מהימן נמי אתרומה: **כדי יין וכדי שמן המדומעות.** המטהר את מכלו לנסכים, והשתא איכא חולין ותרומה וקודש מעורבין ומדומעין זה בזה, ובא לומר גם על הכדים שהן טהורים, אע"ג דעם הארץ אינו נאמן על הכדים אפילו בשעת הגתות, האידנא מהמנינן ליה על הכדים אפילו קודם שעת הגתות שבעים יום, דמגו דמהימן אקודש מהימן נמי אתרומה ואכרים, דגנאי הוא לקודש שיהיו הכדים שעורוהו מהם בחוקת טומאה והוא קרב. ושבעים יום דנקט, משום דאורחא דעלמא הוא להומין את הכלים ולטהרם שבעים יום קודם הגתות:

משניות מבוארות – קהתי

בשנה הבאה, ואז יתנה לכהן, שבאותה שעה נאמן עליה. ואף על פי שהכהן מכירה שהיא של אשתקד יקבלנה ממנו, שלא גזרו משום טומאה בשעת הגתות והפדים (הל' מסמאי מטבכ ומושב יא, ב). **ואם אָמַר לוֹ –** עם הארץ לכהן שלא בשעת הגתות: **הַפְּרִשְׁתִּי לְתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ –** הפרשתי בתוך חבית זו רביעית הלוג לנסכי המזבח, כלומר שיש בחבית כשיעור התרומה שהיה צריך להפריש ועוד רביעית יתירה שהפרישה לנסכים, ועדיין היא בתוכה (המאירי), **נְאֻמָּן –** על כל החבית, שהיא טהורה, שמתוך שהוא נאמן על הקודש שבה, כמו ששנינו ברישא, נאמן אף על התרומה. **פְּדֵי יִין וְכֵדֵי שֶׁמֶן הַמְדַמְעוֹת –** כדים מלאים יין או שמן, שעדיין לא הופרשו מהם תרומה ומעשרות, וראינו שעם הארץ שמר על טהרתם כדי להפריש מהם יין לנסכי המזבח או שמן למנחות, ונמצא חולין ותרומה וקודש מדומעים (מעורבים) בכדים אלו (גמרא ודש"י). **נְאֻמָּנִין עֲלֵיהֶם –** עמי הארץ, **בִּשְׁעַת הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים –** כלומר שנאמנים הם גם על הכדים עצמם לומר שהם טהורים, שמתוך שנאמנים על הקודש שבכדים, נאמנים הם גם על הכדים, שגנאי הוא לקודש שיהיו הכדים שעורוהו מהם בחוקת טומאה, והוא קרב על המזבח, **וְקֹדֶם לְגְתוֹת שְׁבָעִים יוֹם –** ואפילו קודם שעת הגיתות והפדים עד שבעים יום, נאמנים הם על טהרת הכדים הללו, לפי שדרכם היה להכין את הכדים ולטהרם בשביל היין והשמן שבעים יום קודם הגיתות והפדים (גמרא ודש"י; דמב"ט).

חֲמַר בְּתְרוּמָה – מבקודש, **שְׁבִיהוּדָה –** בארץ יהודה, **נְאֻמָּנִים –** עמי הארץ, **עַל טְהַרְתָּ יִין וְשֶׁמֶן –** לענין קדשים, **כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה –** שנאמן עם הארץ לומר: "יין זה שמרתי בטהרה לשם נסכי המזבח", "שמן זה שמרתי בטהרה לשם מנחות", שמשום חומרת הקודש נזהרים עמי הארץ ואינם משקרים. אבל עם הארץ שאמר: "יין ושמן אלו טהורים, והם לתרומה", אינו נאמן, שאין איסור טומאת התרומה חמור בעיניהם והושישים שמא משקרים בה. בגמרא מבואר, שדווקא ביהודה נאמנים לענין קדשים, אבל לא בגליל, לפי שרצועה של ארץ הכותים היתה מפסקת בין גליל ליהודה, ואי אפשר היה להביא משם יין ושמן לירושלים לשם נסכים, מפני שגזרו טומאה על ארץ העמים. **וּבִשְׁעַת הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים –** בזמן דריכת הענבים בגת ובזמן עצירת היתים בבית הכר, נאמנים **אָף עַל הַתְּרוּמָה –** לומר שהיא טהורה, לפי שאז הכל מטהרים את כליהם, כדי להפריש תרומה כטהרה. **עֲבָרוּ הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים –** לאחר שעבר זמן דריכת הענבים בגת או זמן עצירת היתים בבית הכר, **וְהֵבִיאוּ לוֹ –** עמי הארץ לכהן "חבר" (השומר על טהרת התרומה), **חֲבִית שֶׁל יִין שֶׁל תְּרוּמָה –** ואמרו שהיא טהורה, **לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ –** לא יקבל הכהן את החבית מעם הארץ בחוקת טהורה, שלאחר הגתות והפדים אינו נאמן; **אֲבָל מִנִּיחָה לְגַת הַבָּאָה –** עם הארץ היודע שלאחר הגתות והפדים אינו נאמן, מניח חבית זו לזמן דריכת הענבים בגת

עיקר הקושי בעבודה דקיבוץ הניצוצות – הוא בארץ צפון . . לפי שצפון הוא קו השמאל, שרובו דינים, ומשם יש יניקת החיצונים ביותר, עד שמצד סדר ההשתלשלות בריבוי צמצומים כו' נעשה העניין ד"מצפון תפתח הרעה" כפשוטו, ולכן עבודת הביורורים בצפון היא קשה ביותר

ממאמר שבת פרשת נח ה'תשכ"ח

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

התולה בזכות עצמו. שאומר בתפלתו עשה לי בזכותי כגון חזקיהו שאמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך וגו': הרוצה להנות. משל אחרים: יהנה. ואין איסור בדבר: כאלישע. כמו שמצינו באלישע שנהנה: והרוצה שלא להנות. משל אחרים: אל יהנה. ואין בדבר לא משום גסות רוח ולא משום שנאה: בשמואל הרמתי. כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה להנות: כי שם ביתו. לעיל מינה כתיב והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמצפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איני יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מינה קאי שכל מקום שהיה הולך שם היה נושא כל כלי תשמישי בית עמו ואהל חנייתו שלא להנות מן אחרים:

דף י עמוד ב. הגמרא חוזרת לעסוק בענין תפלתו של חזקיהו: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא, כָּל הַתּוֹלָה בְּזוּכּוֹת עֲצָמוֹ -** שאומר בתפלתו, עשה לי בזכותי, כמו חזקיהו שאמר 'זכר נא את אשר התהלכתי לפניך', תולין לו את ההצלה בזכות אחרים. **וְכָל הַתּוֹלָה בְּזוּכּוֹת אֲחֵרִים -** שאומר בתפלתו שיושיעו ה' בזכות אחרים, תולין לו בזכות עצמו. **מִשָּׁה תִּלָּה תַּפְלָתוֹ בְּזוּכּוֹת אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בתפלת משה לאחר חטא העגל (שמות לב יג), 'זְכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ, תָּלוּ לּוֹ הַהֲצֵלָה בְּזוּכּוֹת עֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בענין העגל (תהלים קו כג) 'וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לֹאֵלֵי מִשָּׁה כִּחִירוֹ עַמְד בַּפָּרִץ לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חַמָּתוֹ מִהַשְׁחִית'. חֲזַקְיָהוּ תִּלָּה תַּפְלָתוֹ בְּזוּכּוֹת עֲצָמוֹ, דְּכֵתִיב - שכתוב (מלכים ב' כג) 'זְכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְחַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ, תָּלוּ לּוֹ בְּזוּכּוֹת אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יט לד) 'וַגִּנּוֹתַי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָה לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוֵד עַבְדִּי'.**

הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוסי בן זמרא. אומרת הגמרא: **וְתֵינּוּ -** זו היא גם דרשתו **דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, מֵאֵי דְכֵתִיב -** מה פירוש הפסוק (ישעיה לח יז) **'הִנֵּה לְשָׁלוֹם מֵר לִי מֵר',** הלא

אם הוא שלום אינו מר ואם הוא מר אינו שלום, אלא כך פירושו, **אֶפִּילוּ בְּשַׁעָה שֶׁשִׁינָּה לּוֹ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא** לחזקיהו **שָׁלוֹם,** להודיעו שמרפאו מחליו, **מֵר הוּא לּוֹ,** שתלה זאת בזכות אחרים.

הגמרא ממשיכה לבאר את הפסוק הנזכר: נאמר בהמשך הפסוק, **וְנָשִׁים לּוֹ שָׁם מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכֶסֶף וּמְנוֹרָה'.** **אָמַר אַבְיִי, וְאִיתִימָא -** ויש אומרים שאמר זאת **רַבִּי יִצְחָק, הַרוּצָה לְהַנּוֹת מֵאֲחֵרִים, יִתְּנָה -** רשאי להנות ואין איסור בדבר, **כְּאִלְיָשָׁע -** כמו שמצינו באלישע, שהתארח בבית האשה השונמית ונהנה מהם, שסיפקו לו את כל צרכיו. **וְשִׁאִינוּ רוּצָה לְהַנּוֹת מִשְׁל אֲחֵרִים, אֶל יִתְּנָה -** רשאי שלא להנות, ואינו צריך לחשוש שיראה הדבר כגאווה, או שיביא הדבר לידי איבה בינו לחבירו הרוצה להנותו, **בְּשִׁמוּאֵל הַרְמָתִי** [הנביא שמואל שמקומו היה ברמה], שנהג כן, ולא נהנה משל אחרים, **שֶׁנֶּאֱמַר** בשמואל אחר שהיה מסובב בערי ישראל לשופטם (שמואל א' ז טז-יז), **'וְתִשׁוּבָתוֹ הַרְמָתָה בִּי שָׁם בֵּיתוֹ' -** שב לעיר רמה, ששם היה ביתו. **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** לשם מה השמיענו הכתוב שביתו היה ברמה, והרי דבר ידוע הוא שביתו היה שם, אלא התיבות 'כי שם ביתו' מוסכות על הערים הנזכרות בפסוק שלפניו, שהיה שמואל מסובב בהם לשפוט את ישראל, כמו שנאמר (שם ז טו) **'וְהִלַּךְ מְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהִגְלָגַל וְהִמְצָפָה,'** עליהם אמר 'כי שם ביתו', משום **שָׁפַל מְקוֹם שְׁחִלְךָ שָׁם, בֵּיתוֹ עִמּוֹ -** היה נושא עמו את הכלים הנצרכים לשימוש, ואהל לדור בו, כדי שלא ליהנות מאחרים.

הגמרא דורשת פסוקים נוספים בענין השונמית: נאמר בענין השונמית לאחר שאלישע התארח בביתם כמה פעמים (מלכים ב' ד ט), **'וְהִתְאָמַר אֶל אִישָׁה תְּנֵה נָא יַדְעָתִי בִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא'.** **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּרַבִּי תְּנִינָא, מִכָּאֵן -** מכך שאמרה לבעלה שעכשיו נודע לה שהוא איש קדוש, ומשמע שבעלה לא ידע זאת, יש ללמוד, **שֶׁהָאִשָּׁה מַבְרַת בְּאוֹרְחֵינָא יוֹתֵר מִן הָאִישׁ.**

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

בהוד יפיה. בדדיה:

נאמר בפסוק הנזכר שאמרה השונמית 'הנה נא ידעתי כי וגו' קדוש הוא'.

מבררת הגמרא: **מָנָא** - מהיכן ידעה והכירה בו שהוא קדוש. אומרת הגמרא:

נחלקו בכך **רב ושמואל**. חד [אחד מהם] **אמר, שלא ראתה זכוב עובר על שולחננו** - שראתה ששולחנו קדוש כמקום המזבח, שלא היה נראה בו שרץ טמא, כמו ששנינו (אבות פ"ה מ"ה) שלא היה זכוב נראה בבית המטבחים שבבית המקדש. **וחד אמר, סדין של פשתן הציעה על מטתו, ולא ראתה קרי עליו, ומזה הבינה שעושה** סייג למחשבותיו, ולכן לא באה לו טומאה זו הבאה מהרהורים רעים.

הגמרא מוסיפה לדרוש את הפסוק: נאמר בפסוק הנזכר 'איש אלהים קדוש הוא', **אמר רבי יוסי ברבי חנינא, יש לדייק מיתור תיבת 'הוא', הוא - אלישע, קדוש, ומשרתו גיחוי, אינו קדוש**. וכמו ש**נאמר** כשבאה האשה השונמית לומר לאלישע שבנה שנוולד לה בהבטחתו מת (מלכים ב' ד כז), 'ותבא אל איש האלהים אל הקר ותחזק ברגליו ויגש גיחוי להדפה', **ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, תיבת 'להדפה' היא נוטריקון של 'הוד יפיה', וכוונת הכתוב לומר שאחזה בהוד יפיה - בדדיה**.

הגמרא דורשת את המשך הפסוק: נאמר בפסוק הנזכר, 'הנה נא ידעתי כי איש אלהים וגו' **עובר עלינו תמיד, אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, מתיבת 'תמיד' יש לדרוש, כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומתנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידיו**.

אגב שהוזכרה לעיל עליית הקיר שעשו האשה השונמית ובעלה לכבוד אלישע, מבארת הגמרא מה היתה אותה עלייה: מסופר במלכים (ב' ד י) שאמרה השונמית לבעלה, 'נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם משה ושלחן וכסא ומנורה והיה כבאו אלינו יסור שמה'. **רב ושמואל נחלקו בביאור הלשון 'עליית קיר'**. חד [אחד מהם] **אמר, עלייה - הקומה העליונה שבביתם פרועה [מגולה] היתה, ללא תקרה, וקירוה - והניחו עליה תקרה לכבוד הנביא. וחד אמר, אכסדרה גדולה היתה [אולם], וחלקוה לשנים - עשו קיר באמצעה לתת לנביא מקום בפני עצמו, משום צניעות**.

מקשה הגמרא: **בשלמא - מובן הדבר, למאן דאמר - לדברי האומר שהיתה זו אכסדרה, תיינו דכתיב - זהו מה שכתוב 'קיר', שבנו קיר באמצעה. אלא למאן דאמר עלייה, מאי - מה ביאור תיבת 'קיר'.** מתרצת הגמרא: **שקירוה - שהניחו תקרה על אותה עליה**.

מקשה הגמרא: **בשלמא - מובן הדבר, למאן דאמר - לדברי האומר שהיתה זו עלייה, תיינו דכתיב - זהו מה שכתוב 'עליית קיר'. אלא למאן דאמר - לדברי האומר שאכסדרה היתה, מאי 'עליית', הרי זה לא היה בעליה.** מתרצת הגמרא: כוונתה לומר שחדר זה שיתנו לו יהיה מעולה שפפתים.

לא הגלה הקדוש-ברוך-הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים . . . הכוונה ב'גרים' היא לניצוצות הקדושה שנפלו ונתפזרו בכל העולם, וצריכים להתברר על-ידי ישראל, ובשביל זה גלו ישראל לבין האומות

ממאמר שבת פרשת נח ה'תשכ"ח

54 **משנה**
 55 **האומר לאשה, הרי את מקודשת לי, על מנת שאדבר עליך לשלטון**
 56 **שיותור על חובך, וכן האומר על מנת שאעשה עמך - אעבוד**
 57 **עבורך בפועל ליום אחד, אם אכן קיים תנאו ודבר עליה לשלטון,**
 58 **וכן אם קיים תנאו ועשה עמה בפועל, מקודשת. ואם לאו, אינה**
 59 **מקודשת:**

60 **גמרא**
 61 **אמר ריש לקיש, והוא - הקידושין שנאמרו במשנה, חלים רק**
 62 **כשנתן לה גם שוה פרוטה לקדשה, ואמר הרי את מקודשת לי**
 63 **בשוה פרוטה על מנת שאדבר עליך לשלטון וכדומה, אבל אם**
 64 **קידשה רק בשכר שדיבר עבורה לשלטון אינה מקודשת, שהם רק**
 65 **תנאי לקיום הקידושין.**

66 **מקשה הגמרא: ופשך שדיבר עליה לשלטון או שעבד עבורה, לא,**
 67 **וכי אין האשה מקודשת, והתניא בברייתא, האומר לאשה הרי את**
 68 **מקודשת לי בפשך שהרכבתיך על החמור, או שהושבתיך בקרון -**
 69 **במרכבה, או בספינה, אינה מקודשת, שלפי שהרכיבה, נתייבה**
 70 **בשכר הפעולה, ונחשב כ'הלואה' עד שתשלם, והתבאר לעיל**
 71 **(מוז). שאין אדם יכול לקדש אשה במעות שהלוה לה. אבל האומר**
 72 **הרי את מקודשת לי בפשך שארכיבך על החמור, והרכיבה, או**
 73 **שאושבך בקרון או בספינה, וכך עשה, מקודשת. ומוכח שניתן**
 74 **לקדש בשכר פעולה שלא נעשתה, ומדוע פירש ריש לקיש את**
 75 **משנתנו דוק באופן שקידשה בפרטה.**

76 **מקשה הגמרא: וכי תימא הכי נמי ברייתא זו עוסקת בדיהב לה שוה**
 77 **פרוטה וקידשה בו, והתנה עמה שיחולו קידושיה רק אחר שיעשה**
 78 **עבורה פעולה מסוימת, והא' בפשך' קאמר, הרי אמר לה**
 79 **שתתקדש בשכר הפעולה, ולא תמורת שוה פרוטה. ועוד קשה,**
 80 **דתניא בברייתא, אשה שאמרה לאיש שב עמי בצוותא - שלא**
 81 **אשב יחידה, ואקדש לך, או שחוק לפני' או יקדו לפני, או עשה**
 82 **בדימום הוה - בנה לי כבני זה, שמיין - את שווי הפעולה, ואם יש**
 83 **בו ערך שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. ומוכח**
 84 **מהברייתא שניתן לקדש אשה בשכר הפעולה, ללא נתינת שוה**
 85 **פרוטה.**

86 **וכי תימא הכי נמי ברייתא זו עוסקת בדיהב לה שוה פרוטה**
 87 **לקידושין, ולכן מקודשת, והא' שמיין אות' קאמר בברייתא, ואם**
 88 **היה זה רק תנאי בקידושין, למה צריך לשום את שווי הפעולה,**
 89 **אלא ודאי שהיו קידושין בשכר הפעולה, והיוקתא דריש לקיש.**
 90 **פועל העושה מלאכה, נחלקו תנאים אם חיוב תשלום שכרו הוא**
 91 **בסיום העבודה, או כל זמן שהפועל עובד נוצר חיוב חדש, וכיון**
 92 **שאינו מקבל שכרו בכל רגע אלא בסוף עבודתו נעשה שכר**
 93 **הפועל מלוה' עד סיום העבודה.**

94 **מתרצת הגמרא: אמר לך ריש לקיש, האי תנא כרא - של**
 95 **הברייתות הללו כבר שאינה לשכירות אלא לכוף, שחיוב**
 96 **התשלום לפועל הוא רק בסיום העבודה, ורק כשסיים האיש את**
 97 **הפעולה שביקשה האשה נוצר עליה חיוב התשלום, ואין ממון זה**
 98 **'הלואה', ויכול לקדשה בו, ללא פרוטה. ותנא דידן כבר שישנה**
 99 **לשכירות מתחילה ועד סוף, שכל זמן שעבד האיש התחייבה**
 100 **האשה לשלם, ואותו ממון נחשב כ'הלואה' ביד האשה, וכיון**
 101 **שאין אשה מתקדשת במלוה' אין קידושין חלים אלא בנתינת**
 102 **פרוטה נוספת לקידושין.**

103 **מקשה הגמרא: ומאי דיתקיה דריש לקיש לאוקמיה למתניתין**
 104 **בשנה לשכירות מתחילה ועד סוף, ומחמת זה הוצרך להוסיף**
 105 **שמדובר בדיהב לה עוד פרוטה לשם קידושין. מתרצת הגמרא:**

1 **נאמר בתורה (דברים כג טז) 'לא תקיור עבד אל אדוני, רבי אומר,**
 2 **בלוקח עבד על מנת לשחררו כשיכנס לרשותו, הכתוב מדבר, שכוין**
 3 **שלקחו על מנת כן, חל שחרורו כשכנס לרשותו, והזוירה התורה**
 4 **בית דין שלא יסגירו העבד לבעליו להשתבד בו.**
 5 **מבררת הגמרא: היכי דמי, אמר רב נתןן בר יצחק, כגון דכתב ליה**
 6 **- הלוקח לעבד שטר שחרור קודם שקנאו, וכתב בו 'לכשאקחך -**
 7 **לכשאקנה אותך, הרי עצמך קניי לך מעכשיו', ובוה הזוירה התורה**
 8 **'לא תסגיר עבד אל אדוני'. והרי שאף שבשעת כתיבת השטר**
 9 **הוא אינו עבדו ואינו יכול לשחררו, ושחרורו הוא דבר שלא בא**
 10 **לעולם, אעפ"כ לכשיקנה את העבד יזכה העבד בעצמו וישתחרר.**
 11 **ומוכח שלדעתו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.**

12 **אביי מוכיח שלרבי מאיר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: רבי**
 13 **מאיר, דתניא בברייתא, גוי האומר לאשה ישראלית הרי את**
 14 **מקודשת לי לאחר שתתניירי, או ישראל האומר לגויה הרי את**
 15 **מקודשת לי לאחר שתתניירי, וכן עבד כעניי המקדש אשה**
 16 **ישראלית ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאשתתרי, או ישראל**
 17 **המקדש שפחה כנענית ואמר הרי את מקודשת לי לאחר**
 18 **שתשתתרי, וכן המקדש אשת איש ואמר שיחולו קידושיה לאחר**
 19 **שימות בעליך, או המקדש אחות אשתו ואמר שיחולו קידושיה**
 20 **לאחר שתמות אחותך - שהיא אשתו עתה, ותהיה מותרת לו, וכן**
 21 **המקדש יבמה, ואמר שיחולו קידושיה לאחר שיתלוצץ לה יבמה,**
 22 **אינה מקודשת, כיון שבשעת הקידושין אין האישה והאשה ראוים**
 23 **לתקדש זה לזה. רבי מאיר אומר מקודשת לכשיגיע הזמן**
 24 **שהקידושין יכולים לחול, ומוכח שלדעתו אדם יכול לעשות קנין**
 25 **דבר שלא בא לעולם.**

26 **רבי יוחנן הפנדלר אומר אינה מקודשת וכתנא קמא. רבי יהודה**
 27 **הנשיא אומר שבאופנים אלו מקודשת, מלבד המקדש אחות אשתו**
 28 **או אשת איש שמדרבנן אין הקידושין חלים, ומבאר ומה פעם**
 29 **אמר חכמים שבאופנים אלו אינה מקודשת, משום איבה,**
 30 **שכשתעשה האשה שבעלה קידש את אחותה או כשיגיע הבעל**
 31 **שאשתו התקדשה לאחר כדי שיחולו הקידושין לאחר מיתתם,**
 32 **יחשבו שאחד מחכה למיתת השני, ותהיה שנאה ביניהם, ולכן**
 33 **אמרו חכמים שהקידושין בטלים בהם.**

34 **מקשה הגמרא: ונהשוב נמי - שאביי ימנה את רבי יהודה הנשיא**
 35 **עם התנאים הסבורים שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מתרצת**
 36 **הגמרא: היינו רבי תינני רבי יהודה הנשיא, וכבר החשיב אביי לעיל**
 37 **שרבי סובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם.**

38 **מקשה הגמרא: ונהשוב נמי רבי עקיבא סובר שאדם יכול להקנות**
 39 **דבר שלא בא לעולם, דתניא בברייתא, לגבי אשה שאמרה**
 40 **לבעלה 'קונים שאני עושה לך' - כאיסור 'הקדש' יהיו עליך**
 41 **הדברים שאעשה, אין בעלה צריך להפיר נדרה, שהרי האשה**
 42 **משועבדת לבעלה למעשי ידיה, ואינה יכולה לאסור עליו את**
 43 **שלו. רבי עקיבא אומר, יפר הבעל את נדרה, שמה העדיף עליו את**
 44 **מן הקרא לו - שמה תעשה מלאכה מעבר לשיעבודיה, ויאסר עליו**
 45 **כהקדש מחמת הנדר. ומכך שאמר רבי עקיבא שאם לא יפר את**
 46 **נדרה יאסרו עליו מעשי ידיה היתרים, ואף שבשעת הנדר לא היו**
 47 **מעשי ידיה בעולם, מוכח שסובר שאדם מקדיש דבר שלא בא**
 48 **לעולם, וא"כ מדוע לא מנה אביי את רבי עקיבא בין התנאים**
 49 **הללו.**

50 **מתרצת הגמרא: האימור עליה - על דברי רבי עקיבא, אמר רב**
 51 **הונא בריה דרב יהושע, שאין מדובר שהקדישה את מעשי ידיה,**
 52 **אלא באומרת 'קדשו ידי לעושיהם' - לה' שבראם, וימים עצמן**
 53 **אתנהו בעולם בשעת הנדר, והאיסור חל עליהן:**

1 לא תפניר — אזהרה לבית דין שלא יסגירוהו ובלעזו להשתעבד בו. לבשאקך — דבר
2 שלא בא לעולם הוא. בלוקח עבד על מנת לשחררו — דאי בשחררו ובא להשתעבד בו
3 — לא קרי ליה קרא "עבד". משום איבה — איבת אחרות ואיבת בעלה. ואשאר ארבי
4 מאיר סבירא ליה. קונם שאני עושה לפיך — מעשה ידי יהיו לפיך בהקדש — אין בעלה
5 צריך להפר, שאין נדרה הל, שהרי משועבדת
6 לו. שאם תעריך — על מעשה ידיה יותר מן
7 הראוי לו, ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו.
8 ובכתובות (סו,ה) אמרין: מה היא עושה לו —
9 משקל חמש סלעים שתי ביהודה, שוקן עשר
10 סלעים בגליל. ולכי אתיא העדפה — קדשה, אף
11 על גב דלא באה לעולם בשעת הנדר. לעושיהם
12 — למי שבראם. ומיהו, במידי דמשתעבדי ידיה
13 לבעל — לא מצי לאקדשינהו.
14 משנה אעשה עמך כפועל — בפעולת יום
15 אחד. גמרא והוא שנתן לה פרושה — ואמר
16 לה: התקדשי לי בפרטה זו על מנת כו'. והא
17 אתא לאשמעינן תנא דידן, דבשכר דיבר או
18 בשכר פעולה — לא מקדשה, ודעשה לשכירות
19 מתחילה ועד סוף, ומולה הוא. ולקמן מפרש
20 היכי שמע לה ריש לקיש ממתניתין. שהרבכתך
21 כבר נתחייבה לו והוי מלוה גבה. שאריבך
22 — הרכיבה. בצוותא — שלא אשב יחידי. דימום
23 — בנין. על מנת — תנאה משמע, ולא בשכר.
24 משנה על מנת שירצה אבא — אבוי של
25 חתן. רצה האב — בגמרא מפרש לה. מלפזין
26 וכו' — כדי לעקור את הקידושין למפרע, ולא
27 תוקף ליבם.
28 גמרא
29 עליה לשלמון ועשה עמה כפועל — מקודשת, ואם לאו — אינה מקודשת. גמרא אמר ריש
30 לקיש: והוא שנתן לה שוה פרוטה. — "ובשכר" לא? והתניא: "בשכר שהרבכתך על החמור"
31 "שהושכתך בקרון" או "בכפינה" — אינה מקודשת. "בשכר שארביבך על החמור" "שאושיבך
32 בקרון" או "בכפינה" — מקודשת! וכי תימא: הכא נמי ברהב לה שוה פרוטה — והא "בשכר"
33 קאמר! ועוד תניא: "שב עמי בצוותא ואקדש לך", "שחוק לפני", "רקוד לפני" עשה פדימום
34 הוה, שמין; אם יש בו שוה פרוטה — מקודשת, ואם לאו — אינה מקודשת! וכי תימא: הכא
35 נמי ברהב לה שוה פרוטה — והא שמין אותו קאמר, תיובתא דריש לקיש! — אמר לך ריש
36 לקיש: האי תנא ברא סבר: אינה לשכירות אלא לבסוף, ותנא דידן סבר: ישנה לשכירות
37 מתחילה ועד סוף. ומאי דוחקיה דריש לקיש לאוקמיה למתניתין בישנה לשכירות מתחילה
38 ועד סוף, ובדהב לה? אמר רבא: מתניתין קשיתיה; מאי איריא דתני "על מנת" ניתני
39 "בשכר"! אלא שמע מינה: כל "על מנת" — היכא דיהב לה הוא. משנה "על מנת שירצה
40 אבא", רצה האב — מקודשת, ואם לאו — אינה מקודשת. מת האב — הרי זו מקודשת. מת
41 תנן — מלפזין האב לומר שאינו רוצה. גמרא מאי "על מנת שירצה אבא"? אולימא עד
42 דאמר אבא "אין", אימא מצינתא: מת האב — הרי זו מקודשת, והא לא אמר "אין"! אלא:
43 על

למשיכה, פירוש: ולא מביעא בחיורה. הא אפילו ברשות הרבים קיימו — קנה, בין דאמר "מעבשיו" וש לומר: דרבי יוחנן לטעמיה לעיל בפירוקן (א,ס). "מעבשיו" ולאחר שלשים יום —
44 שיורא הוי, וחכי קאמר: מעבשיו יתחילו הקידושין, ולא יגמרו אלא עד לאחר שלשים יום. וכמו כן אמר גבי "מעבשיו" דמשיכה. וכין דלא קנה לגמרי — צריך שיהו בשעת גמר המשיכה
45 במקום ראו למשיכה. ומשום הכי מוקי לה רבי יוחנן תתם בעומדת באגם, דראוי למשיכה, אבל ברשות הרבים — לא. והא דקאמר הכא דאפילו הכא דאפילו נקדע השטר מתני: והואיל ואמר ליה "מעבשיו"
46 — אתיא כשמואל, דאמר לעיל (ט,ב). תנאה הוי. וצריך לדקדק אליבא דרבי יוחנן אין אנו קונין שום דבר לאחר זמן, כגון שידוכים ושאר תנאים; דהא אפילו אמר ליה "מעבשיו" לא מהני
47 לרבי יוחנן אם חור בו, או אם הוא קנין סודר, כיון שאין הסודר ביד הקונה בסוף הזמן, דהריא סודרא למריה. דחכי נמי אמר (גדרים מתב.) גבי ההוא גברא שרצה להקנות נכסים לבריה על
48 מנת שיחא בר בריה צורבא מרבין (חוא), וקאמר התם דלא קני, מהאי טעמא. דאימת קא קני — כי הויא בריה צורבא מרבין, דהויא שעתא כבר הורא סודרא למריה. ואמר הרב רבינו משה:
49 דמנא "על מנת" מהני אפילו לרבי יוחנן, ולא הוי שיורא אלא תנאי. ולכך טוב לומר "על מנת מעבשיו". הכי — גרסין: קונם מה שאני עושה לפיך — ולא גרסין: איני עושה. כיון ודבלאו
50 דמשתעבדת בעלה — לא מצית למיסר כקונם. ופר' שמת תעריך — תימה: הלא אינו מיפר אלא דברים שבניו ועניו נפשו ויש לומוה. דהא נמי דברים שבניו לבניה, שלפי שאי אפשר
51 לצמצם ליהנות משלהם — לא מצית למיסר כקונם. ופר' שמת תעריך — תימה: הלא אינו מיפר אלא דברים שבניו ועניו נפשו ויש לומוה. דהא נמי דברים שבניו לבניה, שלפי שאי אפשר
52 לדמותיה אפילו למאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. והוא הדין דמצי לשנוי: שאני קונמת דקדושת הגוף ניהו, כדמשני בפרק "אף על פי" (כתובות נט,א).
53 אלא

תוספות

1 **אלא** על מנת שישתוק אבא — פירש בקונטרס: שישתוק בשעת שמיעה. ואין לפירש
2 שישתוק לעולם — דאם כן היינו שלא ימחה, דכסמוך, והיכי אמר בהו: רצה האב
3 מקודשת? ודרי שמוא ימחה אחר כך ויבטל הקידושיין? אלא שמע מינה שישתוק — בשעת
4 שמיעה קאמר. והכי פירושה מלמתינון: רצה האב, כלומר ששתק בשעת שמיעה —
5 מקודשת, ולא רצה האב, אלא ימחה — אינה
6 מקודשת. מת האב — מקודשת, פירושו: מת האב
7 קודם השמיעה. דאין לומר אחר השמיעה, ושתק
8 ולא ימחה — דאין זה הדין. ואם תאמר: מאחר
9 דלא קודם השמיעה, היאך היא מקודשת? לדמא
10 אי הוה שמע הזה מוחזק ויש לומר: דיש לנו לון
11 דעתו שלא ימחה. ואם תאמר: אם כן מאי פריך
12 "והא לא אמר איך? אמאי לא אמרין: דעתו היה
13 לומר "איך אם הוה שמע, כדצריכין למימר גבי
14 שתיקה כדפירשתי? ואומר רבינו משה: דיש לחלק
15 בין היבא דמוחסר אמירה, לדוכא דלא מוחסר
16 אלא שתיקה.
17 **והוא** שתיק — וליכא למימר: מלמדן האב —
18 היינו קודם שמיעה, שבלמדן משמע
19 לאחר שמיעה. לחכי פריך: והא שתיק, ומאי אהני
20 ליה תו אחרי כן? תוספת וכו'.
21 **ולא** מוקמינן בתרי תנאי — דלא כרבי יוחנן
22 בפרק "המפקדי" גבי חביתו. תוספת
23 ישנים.
24 כיון דאיכא חד בהדיה ארתויה מירתת — ואף על
25 גב דעל כרחן איכא חד מנייהו דמשק, ו
26 מיהו אותו שכחש — מתיירא לכנסה. ונותן גט.
27 **לקטלא** לא הימניה — ואם תאמר: והא כתיב
28 באותה פרשה דאמר "בתי נתתי
29 לאיש הזה" וסקלה, אלמא לקטלא נמי הימניה
30 רחמנא? ויש לומר: סדקוהו מיהו היבא דאיכא
31 עדים, מידו — לאיסורא וימניה רחמנא, כדכתיב
32 "את בתי נתתי לאיש".
33 **ולא** לעונשין — תימנה: היכי מיהו דרב חסדא
34 לעטמיה? והא אסתמא רב אסי לא פליג
35 אמתניתין דלקמן דאשבויה לא הימנה. ולמכות
36 ולעונשין אין להאמרי טפי ממשבויהו. תוספת
37 ישנים.
38 **בני** זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד — פירש
39 בקונטרס: דמיררי שדביא שתי שערות,
40 ואפילו הכי צריכין אנו לידע שנותיו, שהיי שנים
41 בלא שערות אין מעלין עד שלש שנים שנה,
42 והיינו רוב שנותיו. וסימנים בלא שנים, דהיינו
43 לפני שלש עשרה — שמוא נינהו. ואף על פי כן
44 קאמר האב גמרא דלמכות ועונשים אינו נאמן.
45 פירושו: דלמכות היבא דלא הורו בו, ולעונשין
46 היבא דהורו בו. וקשה: דאם כן כל הנשים הבאות
47 לפנינו לחלוץ, היאך יחלוצה אף על גב שיש להם
48 סימנים, כיון שאין אנו יודעים שנותיהם — לא
49 מנהי, דשמוא היבא קטן, וראשי כתיב בפרשה,
50 השמעו ולא אטן. וכל האנשים הבאים על
51 הערויות היאך חן נזרמים. ואף על גב שיש להם
52 שערות — מכל מקום אין אנו יודעים שנותיהן?
53 ושמוא דם קטנים? ואומר רבינו יצחק: דאי איכא
54 ריבוי

על מנת שישתוק אבא, אימא סיפא: מת הבן - מלמדן
את האב לומר שאינו רוצה, אמאי? והא שתיק. אלא:
אמר לה "על מנת שלא ימחה אבא". רישא פחד
מעמא ומציעתא וסיפא פחד מעמא! אמר רבי ינאי:
אין, אמר ריש לקיש: שמע מינה לדרבי ינאי דחקינן
ומוקמינן מתניתין בתרי מעמא ואלפיא דחד תנא, ולא
מוקמינן בתרי תנאי ובהד מעמא. רב יוסף פו אמר
אמר: לעולם חד מעמא הוא, ומאי "על מנת שישתוק
אבא" - על מנת שלא ימחה אבא מפקא ועד שלשים
יום. משנה "קדשתי את בתי ואיני יודע למי
קדשתייה" ובא אהד ואמר "אני קדשתייה" - נאמן. וה
אמר "אני קדשתייה" וזה אמר "אני קדשתייה" -
שניהם נותנים גט, ואם רצו - אהד נותן גט ואהד כונס.
גמרא אמר רב: נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנס. נאמן
ליתן גט - אין אדם חוטא ולא לו, ואין נאמן לכנס -
אימא יצרו תוקפו. רב אסי אמר: אף נאמן לכנס.
ומודה רב אסי באומרת "נתקדשתי ואיני יודעת למי
נתקדשתי" ובא אהד ואמר "קדשתייה" - שאין נאמן
לכנס. תנן: רצו, אהד נותן גט ואהד כונס, תייבתיא
דרבא - אמר לך רב: שאני התם, כיון דאימא אהר
בהדיה - ארתויה מירתת. תניא בנותיה דרב אסי:
"קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתייה" ובא אהד
ואמר "קדשתייה" - אף נאמן לכנס. פנסה, ובא אהר
ואמר "אני קדשתייה" - לא פל הימנה לאוסרה עליו.
האשה שאמרה "נתקדשתי ואיני יודעת למי
נתקדשתי", ובא אהד ואמר "אני קדשתייה" - אין נאמן
לכנס מפני שהיא מחפה עליו. איפשיא להו: מהו
לסקול על ידו? רב אמר: אין סוקלין, ורב אסי אמר:
סוקלין, רב אמר: אין סוקלין; פי הימניה רחמנא לאב
- לאיסורא, לקטלא - לא הימניה. רב אסי אמר:
סוקלין; לכוהה מילתיה הימניה רחמנא לאב. אמר רב
אסי: ומדינא באומרת "נתקדשתי" - שאין סוקלים.
ואמר רב אסי: הני שמעתתא דידי מרפסן איגרי.
השתא, ומה במקום שאם פא לכנס - כונס, אמרת
סוקלים, מקום שאם פא לכנס - אין כונס, אינו דין
שסוקלין? ולא היא; לאב - הימניה רחמנא, לדידה -
לא הימנה. ורב חסדא אמר: אהד זה ואהד זה אין
סוקלין, ואודא רב חסדא למעמיה. דאמר רב חסדא:
"בני זה בן תשע שנים ויום אחד" "בתי זו בת שלש
שנים ויום אחד" - נאמן לקרבן, אבל לא למכות, ולא לעונשין. תניא בנותיה דרב חסדא: "בני
זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד" "בתי זו בת שתיים עשרה שנה ויום אחד"

גמרא על מנת שישתוק — כשישמע רצה האב — ששתק בשעת שמיעה — מקודשת, לא
רצה — שמחה. והא שתיק ליה — וחלו קידושיין. אלא על מנת שלא ימחה אבא — הך סיפא
דקתינן "מלמדן" לא מתוקמא כרישא בעל מנת שישתוק, אלא בעל מנת שלא ימחה. וכל
כמה דמדי עקר להו, שהרי לא קבע זמן למחאה. דרישא ליכא לאוקמא כהכי, דאם כן מאי
רצה האב? והלא יש בידי למחות לעולם. דאין
כאן קידושיין לעולם. ועל כרחן הכי קתינן: "על
מנת שישתוק אבא" שתיק — הרי זו מקודשת, לא
שתיק אלא ימחה אלאחר — אינה מקודשת. ואם
אמר "על מנת שלא ימחה אבא": מת האב עד
שלא ימחה — הרי זו מקודשת, אבל כל מני חייו
אינם קידושיין. מת הבן — מלמדן וכו'. ולא
מוקימין בתרי תנאי — לאוקמי באומר "על מנת
שירצה אבא" כדקתינן, ומי ששנה זו לא שנה זו.
ובמשמעות לשון קמפילגי, תנא דרישא סבר.
ולשון שתיקה הוא, וכיון ששתק — חלו קידושיין
מיד, ותנא דסיפא סבר: לשון לא ימחה הוא, ואינם
קידושיין עד שמוות. ומאי "על מנת שירצה על מנת
שלא ימחה" — וכשקבע זמן למחאתו. הלכך, רצה
האב — שעברו שלשים ולא ימחה — הרי זו
מקודשת. לא רצה — ממחה כרך שלשים —
אינה מקודשת. מת האב בתוך שלשים —
מקודשת, דאמרין תו מאן מחי. מת הבן בתוך
שלשים — מלמדן את האב כו'.
משנה שניהם נותנים גט — להתיירא לאחרי.ס.
גמרא אמר רב — דא דתנן: בא אהד ואמר אני
קדשתייה — נאמן ליתן גט קאמר, דנאמן וסמכינן
עליה שהוא קדישה. וגיטו נט. שאין אדם חוטא —
דברר שאינו נתנה ממנו להתייר אשת איש חנם.
אף נאמן לכנס — דלא צפינן למירת לפני האב
שקבל קידושיין "אני הוא", דמירתא דלמא
מכחיש ליה, ואמר "דעבא דלאו את היבת לי
קידושיין" כיון דאיכא אחר בהדיה — שאומר "אני
קדשתייה" מירתת מעיקרא, שמוא יכיר האב
שחבירו קדישה ולא הוא. והאי קושטא אמר,
ושכנינו שכחש — ירא לכנסה ונותן גט. קדשתי
את בתי — טעמה. והוא לא ידע למי. נאמן לכנס
- דמירתת, דאב הוא לא יחפה עליו. אבל האשה
שקבלה קידושיין ואינה יודעת ממי, ובא אהד כו'
— לא מירתת, היודע הוא שתחא מחפה עליו
ותרצה בו. וכתבתי את כל האב לומר עוד "אני
הוא" מהו לסקול על ידו — של האב, כלומר: על
פיו, אם אמר "קדשתי את בתי" ועדי קידושיין אין
באין לפנינו, חזינה, מהו להחזיק על פיו כיון
נערה המאורסה, ולסקולה? כי הימניה רחמנא
לאב — "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב).
לאיסורא — לאוסרה על כל הנשים
נתקדשתי — חזינה אחר כן, שאין סוקלין אותה
על פיה, ואף על פי שהחזיקה עצמה קודם הנותן
בחוקת ארוסה. וטעמא מפרש ואזיל. מרפסן איגרי
= מבררות גגין ועליות, כלומר, כמות
לשמיעתו, שאינם מבינים טעמים. השתא פקוח
שאם בא — האומר לפני האב "אני קדשתייה" —
אמרינו נאמן לכנס, וכונס. אלמא לא מחזיקין לה
כל על פי האב במקודשת, שנחמיר עליה
לאוסרה על זה — אמנא סוקלין על פי האב.
מקום שאם בא לכנס אינו כונס — כגון שאמרה
"נתקדשתי ואיני יודעת למי", שהחמירו עליה
לאוסרה למי שבא ואמר "אני קדשתייה", אלמא

בחוקת מקודשת היא, ואין אנו יודעים למי — אינו דין שאם יזתה סוקלים? ולא היא וכו' — רב אסי קא מסיק למילתיה. ואומר: ולא היא, אין זו קשיא למכין בטעמי מעמיה. לאב הימניה —
הלכך סוקלין. לדידה לא הימנה — ואין סוקלין. ולענין דיני נפשות לא קטלינן משום חששא. ולענין איסורא טעמא אחרינא הוא, דשירא נפשח תיכיה דאיסורא. והאי לא מירתת — מפני
שמחפה עליו, ולכני אב מירתת. למעמיה — דאמרי: אין האב נאמן להחזיק את הבן ליעבד על פיו, לא הוא ולא אחר. כן תשע שנים — ביאתו ביאה לחייב אחת חן הערויות מיתה וקרוב, וכן
קטנה בת שלש ביאתה ביאה לחייב גדול הבא עליה והיא ערוה עליו למיתה וקרוב, אם יש עדים שהיא בת שלש, וכן הקטן והוא כן תשע שנים. אבל על פי האב — נאמן הוא לקרבן לשוגג.
אבל לא לכפות — וליענש מיתה אם בא עליה מיד. כן שלש עשרה וכת שתיים עשרה — נרדוהו נדר והקדישן הקדש. ולענין עונשין של כל המצות, אם הביאו שתי שערות — סימן הוא, והרי
הם גדולים ככל רבב. אבל קודם לכן — אין נרדן נדר, ואין הקדישן הקדש, ואם הביאו שתי שערות — חוששין שמוא בעלמא הך, ואין נענשין בכך על שום עבירה.
ולחרמים

56 את בתו הקטנה, ולמדו זאת מהפסוק (דברים כב טז) וְאָמַר אָבִי
57 הַנְּעֻרָה אֶל הַזְּנוּנִים אֵת בְּתִי נָתַתִּי לְאִשָּׁה הַזֹּאת וְיִשְׁנֹנָהּ:

משנה

58 האומר קדשתי את בתי הקטנה, והרי הוא נאמן בדבריו, ואינו יודע
59 למי קדשתי, והיא אשת איש האסורה להנשא לאחר, ובא אחר
60 ואמר אני קדשתי, נאמן אותו אדם והיא מוחזקת במקודשת לו,
61 ואם ימות או יתן לה גט תותר לכל העולם. אם באו שנים לפנינו,
62 זה - אדם אחד ואמר אני קדשתי, לבת זו שאין אביה יודע למי
63 קדשה, וזה - אדם נוסף ואמר אני הוא שקדשתי, כיון שאין אנו
64 יודעים מה האמת, לכן מספק שניהם נוהגים לה גט כדי להתירה
65 להנשא לאחר. ואם רצו - אם הסכימו שני האנשים הטוענים
66 שקדשה, אחר מהם נתן גט ואחר - חבירו בונים - נושא אותה:
67

גמרא

68 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בבאיור משנתינו: אמר רב, דין
69 זה האומר במשנתינו, שהאומר שהוא קדשה נאמן, הוא רק ליתן
70 גט ולהתירה להנשא לעולם, ואין נאמן בדבריו אם רוצנו לבגוס -
71 לישא אותה. ומבאר רב את דבריו, נאמן ליתן גט - כיון שחזקה
72 שאין אדם חוטא להתיר אשת איש ללא גט, ולא לו - כשאין לו
73 הנאה מהחטא, ולפי שאם אין היא אשתו אינו נהנה מדבריו, ולא
74 היה חוטא בזה, יש להאמינו שהיא אשתו ורצונו להתירה. ואין
75 נאמן לבגוס - כיון שאימא - אפשר לומר שיצרו תקופה - יצרו
76 גורם לו לכונסה אף שהיא אשת איש, והוא משקר באומרו
77 שקדשה.
78

79 רב אפי חולק על רב ואמר, אף נאמן לבגוס את הבת, כיון שודאי
80 דבריו אמיתיים, שהרי לא היה מעיז לשקר בפני האב שקיבל את
81 הקידושין ולומר שהוא המקדש, מחשש שאף שהאב לא זוכר מי
82 המקדש, מכל מקום יאמר שידוע שלא הוא נתן לו את הקידושין
83 עבור בתו ויתפס בשקרו.

84 מוסיפה הגמרא: ומוקי רב אפי באימרת 'נתקדשתי, ואינו יודעת
85 למי נתקדשתי', ובא אחר ואמר קדשתי, שאין אותו אדם נאמן
86 לבגוס - לישא אותה, וכטעם שיבואר.

87 מקשה הגמרא על רב, תנן במשנתינו, שאם באו שני בני אדם וכל
88 אחד אומר אני קדשתי, אם רצו שניהם בכך, אז אחר מהם נתן
89 לה גט, ואחר - השני בונים - נושא אותה, ומוכח שהאומר
90 שקדשה נאמן אף לכונסה, ותיבטא דרב - שסובר שהאומר
91 שקדשה אינו נאמן לכונסה. מתרצת הגמרא: אמר רב, שאני
92 הקים - שונה הדין באופן זה שיש שני בני אדם הטוענים שקדשה,
93 שבזה יש סברא לומר שהאדם שרוצה לכונסה הוא המקדש
94 האמיתי, וחבירו הוא המשקר, רבין דאיבא אחר בתייה - שכיון
95 שיש עמו אדם נוסף טוען שקדשה איתותי מירתת - אחד מהם
96 שמשקר חושש שהאב יכיר שחבירו הוא המקדש האמיתי ויכחיש
97 את דבריו, ולכן מסכים לגרשה, ומסתבר שהרוצה לכונסה הוא
98 המקדש האמיתי. מביאה הגמרא ראייה לדברי רב אפי: תנא
99 בברייתא בנותיה דרב אפי, אדם האומר קדשתי את בתי הקטנה
100 ואינו יודע למי קדשתי, ובא אחר ואמר אני קדשתי, אף נאמן
101 לבגוס - לישא אותה. אם בנקה אותו אדם, ובא אחר ואמר
102 אני קדשתי, לא כל הימנו לאוברה עליו - אין השני נאמן לאסור
103 את האשה לראשון שאמר שקדשה, כיון שכבר התורה להנשא
104 לו. אבל האשה שאמרה 'נתקדשתי, ואינו יודעת למי נתקדשתי', ובא
105 אחר ואמר אני קדשתי, אין נאמן לבגוס את האשה, מפני שאינו
106 חושש לשקר, שהרי אף אם תכיר בו שאינו המקדש, מכל מקום
107 היא בתקפה עליו - תסתיר את שקר, ותתרצה להנשא לו. והיינו

1 אלא כוונת המקדש שאמר 'על מנת שירצה אבא' היא על מנת
2 שישתוק אבא כשישמע שקדשה, וכלומר, שקדשה על מנת שלא
3 יתנגד אביו לקידושין, ומה שאמרו 'רצה האב' הכוונה שלא מחה
4 כששמע, ומה שאמרו 'ואם לאו' הכוונה שמחה, ולכן גם
5 במציעתא שמת האב מקודשת לפי שלא הספיק להתנגד ולא
6 מחה.

7 מקשה הגמרא: אימא סיפא, שנאמר בה שאם מת הבן קודם שגילה
8 האב את דעתו, מלמדן את האב למחות ולומר בפירוש שאינו רוצה
9 בקידושין אלו, ואם שתיקת האב מספיקה כדי לקיים את תנאו של
10 הבן, אמאי מועילה מחאתו עתה, לאחר שמת הבן, והא שתיק -
11 והרי כבר שתק האב בתחילה כששמע על הקידושין, והלו
12 הקידושין. מתרצת הגמרא: אלא הסיפא עוסקת באופן שאמר לה
13 שמקדשה על מנת שלא ימחה אבא בקידושין אלו, ולכן אף לאחר
14 שמת הבן יכול האב למחות ולעקור את הקידושין, כיון שלא קבע
15 הבן זמן עד מתי יכול האב למחות, ולכן כל זמן שהאב לא מיחה
16 אינה מקודשת כי עדיין יכול למחות, ורק אם מת האב ולא מיחה
17 מקודשת, ולכן אם מת הבן מלמדן את האב למחות ולומר שאינו
18 רוצה בקידושין אלו. אבל ברישא היתה כוונתו על מנת שישתוק
19 אביו, ולכן אם לא מיחה בתחילה מקודשת, ואם מיחה אינה
20 מקודשת. מקשה הגמרא: וכי הרישא ביה טעמא - בטעם אחד,
21 כלומר באופן שקדשה בתנאי 'שישתוק' האב כשישמע על
22 הקידושין, ואילו מצינתא שמת האב קודם שמחה וסיפא שמת הבן
23 קודם שמחה האב, עוסקת ביה טעמא - בטעם אחד, כלומר
24 באופן אחר מהרישא, והיינו כשקדשה בתנאי מפורש שלא ימחה
25 האב. מתרצת הגמרא: אמר רבי ינאי, אין - אכן משנתינו עוסקת
26 בשני אופנים שונים של אמירת התנאי, וברישא היה התנאי
27 שישתוק האב, ובמציעתא וסיפא היה התנאי שלא ימחה
28 האב. אמר ריש לקיש, מכך שאמר רבי ינאי שמשנתינו עוסקת
29 בשני אופנים שונים, ולכאורה היה יכול לומר שמשנתינו עוסקת
30 באופן שאמר לשון 'על מנת שירצה אבא', ונאמרה על ידי שני
31 תנאים, ולדעת התנא של הרישא מפרשים את כוונת המקדש
32 שאם ישתוק אביו יחולו הקידושין, ולכן אם רצה האב חלו
33 הקידושין ואינו יכול לחזור ולמחות. ואילו התנא של המציעתא
34 והסיפא סובר שמשמעות לשון זו היא שאם לא ימחה האב יחולו
35 הקידושין, ולכן אף אם שתק האב בתחילה עדיין הוא יכול לחזור
36 ולמחות, ורק כשמת האב חלו הקידושין, וכן אם מת הבן יכול
37 האב למחות ולבטל את הקידושין, ומכך שלא תירץ רבי ינאי כך,
38 שבע מינה - ניתן ללמוד שירצה ינאי, כשיש קושיה מתחילת
39 המשנה לסופה, דתקינן ומוקמינן מתינתין בתרי טעמא - מוטב
40 להדחק ולבאר שהמשנה עוסקת בשני אופנים שונים, ועל ידי זה
41 תבואר המשנה אליבא דרב תנא - לשיטתו של תנא אחד, ולא
42 מוקמינן בתרי תנאי, ובתרי טעמא - ולא מבארים שהמשנה עוסקת
43 באופן אחד, אלא שנשנתה על ידי שני תנאים שונים, כיון שזהו
44 דוחק גדול יותר מיישבת הגמרא את המשנה באופן נוסף. רב יוסף
45 בר אמי אמר, לעולם חד טעמא הוא - כל המשנה עוסקת באופן
46 אחד, ובתנא אחד, ובאי 'על מנת שירצה אבא', על מנת שלא ימחה
47 אבא מכאן - מזמן הקידושין ועד בעוד שלשים יום, והמבואר
48 ברישא 'רצה האב מקודשת', היינו כשלא מחה עד שעברו שלשים
49 יום, ומה שאמרו 'לא רצה האב אינה מקודשת', היינו כשמיחה
50 תוך שלשים. והמבואר במציעתא שאם מת האב חלו הקידושין
51 היינו כיון שלאחר שמת בודאי לא ימחה, ולא יתבטלו הקידושין.
52 והמבואר בסיפא שאם מת הבן יכול האב למחות אף שבתחילה
53 שתק, היינו כשמת בתוך שלשים יום מזמן הקידושין:

54 משנתינו דנה באשה המוחזקת במקודשת ולא ידוע למי, אם נאמן
55 אדם לומר שהוא המקדש. התורה האמינה לאדם האומר שקדש

1 נֶאֱמַן הָאֵב לְהַרְבֵּי - שֶׁל הַבֵּן אִו הַבֵּת, שֶׁהַגֵּדֵר חָל, וְלְהַרְבֵּי - אִם
 2 הַקֵּדִישׁ מִנְכַּסְיָהֶם בְּלִשׁוֹן חֵרֵם הַקֵּדִישׁ חָל, וְהַמּוֹמֵן שִׁיךְ לְבֶדֶק
 3 הַבֵּית, וְלְהַקְדִּישׁוֹת - אִם הַקֵּדִישׁ מִנְכַּסְיָהֶם לְבֶדֶק הַבֵּית, וְלְהַרְבֵּי -
 4 אִם אִמְרוּ 'עֲרִכִי עָלַי' חַיִּיבִים לְשֹׁלֵם עֲרִכָם, אֲכַל הָאֵב לֹא נֶאֱמַן
 5 לְחַיִּיבֵם מִבֵּית אִם עֲבָרוּ בְּאִסּוּר 'לֹא תַעֲשֶׂה', וְכֵן אִינוּ נֶאֱמַן לְעֻזְנֵשִׁין
 6 - לְחַיִּיבֵם מִיתָה, אִם עֲבָרוּ אִסּוּר הַמַּחְיִיבִים מִיתַת בֵּית דִּין. הֲרִי
 7 רֵאִיָּה לְרַב חֲסָדָא שְׂאִין הָאֵב נֶאֱמַן לְעוֹנֵשׁ:

משנה

9 האומר קדשתי את פתי הקטנה, או קדשתיה וגרשתיה - קיבלתי
 10 עבורה גט, כשהיא היתה קטנה, ועתה הרי היא קטנה, נאמן,
 11 וכשאמר קידשתינה דינה כאשת איש, ואסורה לכל אדם, וכשאמר
 12 שאף התגרשה, דינה כגרושה שאסורה לכהונה. אבל אם אמר
 13 קדשתי וגרשתי, כשהיא קטנה, ועתה בשעת אמירתו הרי היא
 14 גדולה ואין האב יכול לקבל עבורה קידושיה וגיטה, ולא אמר כן
 15 כשהיתה עדיין קטנה, אינו נאמן לומר שקיבל קידושיה וגיטה,
 16 ומותרת לכהונה.
 17 מן התורה אשה שנבעלה לגוי אסורה לכהונה כמבואר ביבמות
 18 (סח). וחכמים גזרו שאשה שנשבתה לגויים תיאסר לכהונה,
 19 מחשש שנבעלה, כמבואר בכתובות (כב): האומר שבתו נשפית
 20 בין הגויים, ופדיתה, והיא אסורה לכהונה, בין שהיא קטנה - עתה
 21 כשמעיד עליה אביה ובין שהיא גדולה, אינו נאמן ומותרת
 22 לכהונה:

גמרא

24 מקשה הגמרא: מאי שנא רישא שהאב נאמן שבתו הקטנה גרושה,
 25 ולפסלה לכהונה, ומאי שנא סיפא שאינו נאמן על בתו הגדולה
 26 שהתגרשה בקטנותה, ועל בתו גדולה או קטנה שנשבתה. מתרצה
 27 הגמרא: ברישא שהבת קטנה, הקידושין והגירושים פדיה - בידי
 28 האב, ולכן נאמן, ואין חשש שמא רצונו לפסלה לכהונה. שאם כן,
 29 יכול לפסלה כעת. אבל בסיפא שהיא גדולה, לאו פדיה לקדשה
 30 משגדלה, וכיון שהיא בחזקת פנויה ומותרת לכהונה אינו נאמן
 31 לפסלה. וכן אינו נאמן לומר שנשבתה אף כשהיא קטנה, לפי
 32 שאין בידו לעשותה 'שבויה'.

33 מקשה הגמרא: ולא, וכי אין ביד האב לאסורה לכהונה ולעשותה
 34 כשבויה, והרי כשהיא קטנה פירו להשיאה לחלל - כהן המחולל
 35 מקדושת כהונה, שגולד מאיסור כהונה כאלמנה לכהן גדול,
 36 דבנישואים אלו קא פסקה מכהונה - נפסלת לכהונה, שהרי בת
 37 ישראל הנשואה לחלל נעשית 'חללה', ודינה כשבויה הפסולה
 38 להנשא לכהן, ואף אם היא בת כהן ותתגרש ותחזור לבית אביה
 39 נפסלת מאכילת תרומה. מתרצה הגמרא: תא לא קשיא, התנא
 40 במשנתינו סובר דקרי דוקתאי בן יהודה, דאמר, פגות ושראאל הם
 41 כ'מקנה מחרה' לחללין - שעל ידי נישואיו לבת ישראל, אין פגמו
 42 עובר לבנותיו, והן מותרות לכהונה, ולהלן (עז). מבואר שאדם
 43 שבתו מותרת לכהונה, ומת, אף אשתו מותרת להנשא לכהן, וכיון
 44 שבתו של חלל שנשא בת ישראל מותרת לכהונה כך גם אלמנתו
 45 מותרת לכהונה, ולכן אף אם ישיאנה האב לחלל לא תיפסל
 46 לכהונה, ולכן במשנה אין האב נאמן שבתו נשבתה, לפי שאינו
 47 בידו לפסולה לכהונה.

48 מקשה הגמרא: והרי פירו להשיאה לממזר, ולפסלה מהכהונה
 49 ומאכילת תרומה ולעשותה כשבויה, ואף שאסור להנשא לממזר,
 50 אך אם נישאת תופסין קידושיה, ומכיון שיכול האב להשיאה
 51 באיסור ולפסלה מהכהונה ומאכילת תרומה, מדוע לא יהיה נאמן
 52 גם שנשבתה. מתרצה הגמרא: התנא במשנתנו סובר דקרי עקיבא,

53 דאמר (יבמות מט.) אין קדושין תופסין בתקייב לאוין - אין אדם יכול
 54 לקדש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, ולפי שבת ישראל
 55 אסורה להנשא לממזר אין הקידושין חלים כלל, ולפי שאין בידי
 56 האב לפסול את בתו הקטנה מהכהונה, אף אינו נאמן לומר
 57 שנשבתה ולפסלה מן הכהונה. מקשה הגמרא: והרי אף לרבי
 58 עקיבא יש אופן שפירו של אביה להשיאה ולפסלה מכהונה, והיינו
 59 קטנה אלמנה, לכהן גדול שאסור לאו, והקידושין תופסים,
 60 וקשיית רבי סימאי, דתניא בברייתא רבי סימאי אומר, מן הכל -
 61 מכל ולד הנוול מנישואי איסור לאו עושה רבי עקיבא את הולד
 62 כ'ממזר', לפי שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, חוץ מולד אלמנה
 63 לכהן גדול שאינו ממזר, והטעם שהרי אמרה תורה באיסור נישואין
 64 לכהונה (ויקרא כא ד'טו) 'אלמנה וגרושה וחללה זנה את אלה
 65 לא יקח', ובפסוק אחריו נאמר 'לא יחלל ירעו בעמיו', ומסמיכות
 66 הפסוקים נלמד שכהן גדול הנושא אלמנה, 'חלולים' עושה - וגורם
 67 שיחיה בניו 'חללים', ממורגלים מהכהונה, ואין עושה בנישואין אלו
 68 את בניו 'ממזרים', ומכך שאין הולד ממזר מוכח שקידושין תופסים,
 69 ונמצא שבידו להשיא את בתו קטנה אלמנה לכהן גדול ולפסלה
 70 לכהונה כ'חללה', ואם כן גם נאמן להעיד עליה ולחללה מן
 71 הכהונה, ומדוע שנינו שאין אב נאמן לומר שבתו נשבתה ופסולה
 72 לכהונה.
 73 מתרצה הגמרא: התנא במשנתנו סובר דקרי יששב בשיטת רבי
 74 עקיבא, דאמר רבי ישבב, בואו ונענוהו על עקיבא בן יוסף שהוא
 75 מרבה פסולין בישראל, שהיה אומר כל שאין לו ביהא בישראל -
 76 שבא על אשה אסורה, הולד ממזר, משמע שאף אלמנה לכהן גדול
 77 הולד ממזר, לפי שהביאה אסורה, ואין הקידושין תופסים בה,
 78 ונמצא שאינו יכול לפסלה מן הכהונה, ולכן אינו נאמן. דוחה
 79 הגמרא: הניחא לרבי ישבב, אי לטעמיה דנפשיה - אם אמר דבריו
 80 כדי לפרש את דבריו עצמו בשיטת רבי עקיבא, שפיר - יפה
 81 מתבאר המשנה, שהרי משמעות דבריו היא שלא רק באלמנה
 82 לכהן גדול הולד ממזר, אלא בכל ביאה אסורה, ואף באיסור
 83 עשה, ואפשר לתרץ את המשנה שכיון שקידושי עביה אינם
 84 קידושין ואין ביד האב להשיא בתו למי שמחללה בביתא, לכן
 85 אינו נאמן לפסלה. אלא אי לאפוקי מטעמא דרבי סימאי קאתי -
 86 אם רבי ישבב אמר דבריו רק כדי לבטל את טעמו של רבי סימאי
 87 בשיטת רבי עקיבא, ולומר שאף באלמנה לכהן גדול הולד ממזר,
 88 אף שנאמר בו לשון 'חילול', אך יתכן שרק בנישואים אלו שיש
 89 בהם איסור לא תעשה' הולד ממזר ואין הקידושין תופסים, אבל
 90 בנישואין האסורים ב'עשה', יחולו הקידושין. ואם כן משנתנו
 91 קשה, שהרי פירו של האב להשיאה לתקייב עשה כגרים מצריים או
 92 אדומיים עד שלשה דורות לגירותם שאסורים ב'עשה', וכיון
 93 שבניהם אינם ממזרים, הרי שהקידושין תופסים בה, ועל ידי
 94 נישואין אלו תיפסל לכהונה כמבואר להלן (עד): ואם בידו
 95 להשיאה לחייבי עשה, נאמן גם להעיד עליה שנישאה נישואין
 96 כאלה, ומדוע אינו נאמן לומר שנשבתה ופסולה לכהונה. מתרצה
 97 הגמרא: אמר רב אשי, ותקברא - וכי אתה סובר שהטעם שברישא
 98 האב נאמן לומר שבתו מגורשת משום דקריד הוא, והרי לא יתכן
 99 כן, שהרי נהי - אף דקריד לקדשה למי שירצה, וכי פירו להשיאה,
 100 שאף שיכול האב לקבל גיטה, אך עיקר הגירושים תלוי ברצון
 101 הבעל, ואינם בידי האב, ומדוע נאמן האב לומר שהתגרשה. ועוד
 102 קשה, שאף הקידושין עצמם אינם בידי האב, שהרי אילו אמר האי
 103 - הפסול לה לא ינחא פגותה ואינו רוצה לקדשה, מי מצוי מקדש
 104 ניהליה בעל פרהיה - וכי יכול האב להכריחו לקדשה, וכיון
 105 שהקידושין והגירושים אינם ביד האב, ודאי אין זה הטעם ברישא
 106 שהאב נאמן.
 107 אלא אמר רב אשי באופן אחר, ברישא שהבת קטנה, דתניא הימניה

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף סד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

קפה תוספות

1 ריבוי שערות — סמכין ארביי שערות, דאן דרם לבא קודם שלש עשרה שנה. אי נמי: אם
2 הם גדולים בקומה — יש לסמוך על הסימנים והקומה, ואפילו אין לו כי אם שתי שערות.
3 אבל כבא מיירי שלא הביא רק שתי שערות ולא הגדיל בקומה, ולכך קאמר גמרא דלמכות
4 ועונשין — אינו נאמן. עד פירש רבינו יצחק שיטה אחרת: דבמקום סימנין אין צריך עדות
5 שנים, ואם תאמר: אם כן מה אנו צריכין
6 לנאמנותו של אביו? ויש לומר: דמירי האב
7 שאביו העיד שכבר עבר שנה או שנתים שאכל
8 בנו חלב, או בא על הערונה, והיה גדול כשעשה
9 את העבירות, אבל אין אנו יודעים אם היו לו
10 שנים באותו הזמן או סימנים, ובא לאשמעינן
11 דהאב נאמן לומר דאיתו הזמן היו לו שנים או
12 סימנים היינו שתי שערות, והא דלא חשב
13 סימנין — חד מנייהו נטק.
14 **נאמן** לנדרים — דעד אחד נאמן באיסורין.
15 תימה: הא אין נאמן אלא בדבר שבדיו?
16 ויש לומר: כיון דסופו ליגדל — עשאוהו כדבר
17 שבדיו, מיהו, קשה: מאי איריא אבן אפילו אחד
18 נמי? ויש לומר: דאב זייק טפי לדעת שניו, לפי
19 שעליו מוטל להודיע לאחרים, ולכך לאב
20 עשאוהו כבדיו ולא לאחרים.
21 **כרבי** דוסתאי וכו' — פירש רש"י: כיון שבתו
22 כשרה — אלמנתו כשרה וכו'. ורבינו
23 יצחק אומר טעמו אחר: דאם היה פוסלה בביאתו
24 — לא היו הבנים כשרים, הוזהו ליה כחלל שנשא
25 חללה, דלכולי עלמא הולד חלל. תוספות ישיבום.
26 רבי

1 ולחרמים — אם חרמנו מנכסיהם — היו חרם לבדק הבית וקדשים. וכן אם אמר "ערכי
2 עלי" — נעריך. אבל לא למכות — להחזיק שערותיהן בחזקת סימן, ללקות ולהעניש.
3 **משנה** נישתיה — קבלתי את גיטת. והרי היא קטנה — עבשיו, כשאמר עליה כך.
4 **נאמן** — לפסולה מן הכהונה. והרי היא גדולה — משגלה אמן כן, ובקטנותה לא אמר
5 — אינו נאמן, ומותרת לבחן. נשבית — הרי היא
6 פסולה לכהונה, משום ספק זוהה. ובגמרא מפרש
7 טעמא.
8 **גמרא** רישא בידו — בערונה קטנה בידו
9 לקדשה לאחר, ולחזור ולקבל גט הימנו. הלכך
10 נאמן, דמה לו לשקר, אי בעי — פסיל לה. **סיפא**
11 לאו בידו — לקדשה משגולה, ולא למוסרה ביד
12 נכרי, לא גדולה ולא קטנה. והרי בידו — כשנשא
13 קטנה. להשיאה לחלל — לנולד מאלמנה לבחן
14 גדול, דאמר לקמן בפרק בתרא (עד.ב.) עמומי
15 ומואבי כותי נתין חלל וממזר מצרי ואדומי
16 כשרו על כהנת לוייה ישראלית — פסולה.
17 **בבא ברי** — קטנה זוהה — סבירא ליה לתנא
18 דידן, דאמר לקמן (עד.א.) בנות ישראל מקוה
19 טהרה לחללים; דבת חלל זכר כשרה לכהונה,
20 שאשנתו טהרה את דרעו. וכיון דבתו כשרה —
21 אלמנתו כשרה, דכל שאתה נושא בתו אתה
22 נושא אלמנתו. הלכך, אין בידו לפסול בתו קטנה
23 מן הכהונה. ואם תאמר: הרי בידו לפסלה
24 בקידושין וגירושין? התם מכהונה פסיל לה,
25 מתרומה לא פסיל לה, אם בת כהן היא. אבל
26 נשבית — פסולה אף מן התרומה. והרי בידו
27 להשיאה לממזר — דקיימא לן (קדושין סו.א.)
28 קידושין תופסין בחיבי לאוין, וביד האב
29 להשיאה לו בעבירה, ותפסל מן התרומה. אין
30 קידושין תופסין בחיבי לאוין — דאין ביד האב
31 להשיאה אלא למי שקידושין תופסין בה. והא
32 דרבי עקיבא לקמן בפרקין (סו.) הכי גרסינן: הרי
33 בידו להשיאה אלמנה לבחן גדול וכרבי סימא
34 — כלומר, אם אלמנה היא — הרי בידו להשיאה
35 לבחן גדול, ואפילו לרבי עקיבא. דאף על גב
36 דחיבי לאין היא — מודה רבי עקיבא דקידושין
37 תופסין לו בה. ודבריו סימא — דאמר: מן הכל,
38 שחן חיבי לאוין, עושה רבי עקיבא הולד ממזר.
39 דסבירא: אין קידושין תופסין בחיבי לאוין, חוץ
40 מאלמנה לבחן גדול. שחרי אמרי תורה אלמנה
41 לא יקח — וסמך ליה "ולא יחלל זרעו בעמיו",
42 דמשמע חללין הוא עושה זרעו, שמחוללן מן
43 הכהונה. ואינו עושה ממזרין. וכיון דאין הולד
44 ממזר — שמע מינה סבירא ליה קידושין תופסין
45 בחיבי לאוין דכהונה. דאי אין קידושין תופסין
46 — הוי הולד ממזר, כדתנן בפרקין (קדושין סו.ב.)
47 כל שאין לה קידושין עליה — הולד ממזר.
48 **רבי ישבב** — מנהיגין רבי ישבב אליבא דרבי

1 **כל שאין לו ביאה בישראל** - הולד ממזר. - הניחא לרבי ישבב, אי למעמיה דנפשיה - שפיר,
2 אלא אי לאפוקי מטעמא דרבי סימא קאתי - הרי בידו להשיאה לחיבי עשה! - אמר רב
3 אשי: ותסבירא רישא משום דבידו הוא? נהי דבידו לקדשה, בידו לנרשה?! ועוד: אילו אמר
4 הוא דלא ניחא בגויה, מי מצי מקדש ניהליה בעל פרחיה?! אלא אמר רב אשי: רישא
5 רחמנא הימניה, פרב הוינא. דאמר רב הונא אמר רב: מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן
6 התורה - שנאמר "את בתי נתתי לאיש הנה", "לאיש" - אסרה, "הנה" - התירה. בגיטין
7 הימניה רחמנא לאב, בשבייה - לא הימניה. משנה מי שאמר בשעת מיתתו "יש לי
8 בנים" - נאמן, "יש לי אחים" - אינו נאמן. גמרא אלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור.
9 נימא מתניתין דלא רבוי נהו, דתנאי: בשעת קידושין אמר יש לו בנים בשעת מיתה אמר
10 אין לו בנים, בשעת קידושין אמר אין לו אחים בשעת מיתה אמר יש לו אחים - נאמן
11 להתיר, ואין נאמן לאסור, דברי רבי. רבי נתן אומר: אף נאמן לאסור. אמר רבא: שאני
12 התם, פיון דבשעת מיתה קא הדר ביה - אימא קושטא קאמר. אמר ליה אביי: ולא כל
13 דכן הוא? השתא, ומה התם דקא מרע ליה לדבוריה - אמרת קושטא קאמר, מתניתין
14 דלא קא מרע ליה לדבוריה - לא כל שפן? אלא אמר אביי: מתניתין דלא מוחק לן באחי
15 ולא מוחק לן בגני. דאמרין: פיון דלא מוחק לן בגני ולא באחי, אמר "יש לי בנים"
16 - נאמן, "יש לי אחים" - אינו נאמן, לאו כל פמיוניה דאסר לה אפוליא עלמא. ברייתא
17 דמוחזק

18 **כל שאין לו ביאה בישראל** - הולד ממזר. - הניחא לרבי ישבב, אי למעמיה דנפשיה - שפיר,
19 אלא אי לאפוקי מטעמא דרבי סימא קאתי - הרי בידו להשיאה לחיבי עשה! - אמר רב
20 אשי: ותסבירא רישא משום דבידו הוא? נהי דבידו לקדשה, בידו לנרשה?! ועוד: אילו אמר
21 הוא דלא ניחא בגויה, מי מצי מקדש ניהליה בעל פרחיה?! אלא אמר רב אשי: רישא
22 רחמנא הימניה, פרב הוינא. דאמר רב הונא אמר רב: מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן
23 התורה - שנאמר "את בתי נתתי לאיש הנה", "לאיש" - אסרה, "הנה" - התירה. בגיטין
24 הימניה רחמנא לאב, בשבייה - לא הימניה. משנה מי שאמר בשעת מיתתו "יש לי
25 בנים" - נאמן, "יש לי אחים" - אינו נאמן. גמרא אלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור.
26 נימא מתניתין דלא רבוי נהו, דתנאי: בשעת קידושין אמר יש לו בנים בשעת מיתה אמר
27 אין לו בנים, בשעת קידושין אמר אין לו אחים בשעת מיתה אמר יש לו אחים - נאמן
28 להתיר, ואין נאמן לאסור, דברי רבי. רבי נתן אומר: אף נאמן לאסור. אמר רבא: שאני
29 התם, פיון דבשעת מיתה קא הדר ביה - אימא קושטא קאמר. אמר ליה אביי: ולא כל
30 דכן הוא? השתא, ומה התם דקא מרע ליה לדבוריה - אמרת קושטא קאמר, מתניתין
31 דלא קא מרע ליה לדבוריה - לא כל שפן? אלא אמר אביי: מתניתין דלא מוחק לן באחי
32 ולא מוחק לן בגני. דאמרין: פיון דלא מוחק לן בגני ולא באחי, אמר "יש לי בנים"
33 - נאמן, "יש לי אחים" - אינו נאמן, לאו כל פמיוניה דאסר לה אפוליא עלמא. ברייתא
34 דמוחזק

1 עקיבא סבירא ליה, דאמר: בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שמרבה פסולין בישראל, שהיה אומר: כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר — כל איש בישראל שאין ביאתו מותרת
2 באשה שיבא עליה — הולד שנולד בעוהה ביאה ממזר. הניחא אי טעמא דנפשיה קאמר — ולא לאפוקי מדרבי סימא לחודיה אתי, לאיפולוגי אחיבי לאין דכהונה לחודיהו, אלא
3 כלל הוא בידו, שכל ביאה שהיא בעבירה הולד ממזר, ושפיר מותרצין למתניתין דאין קדושי עבירה קידושין ואין ביד האב להשיא בתו למי שמחוללה בביאתו. אלא אי לאפוקי מדרבי
4 סימא אתי — ולא להוסף אלא אחיבי לאוין דכהונה, אבל במצרי ואדומי תוך שלשה דורות. שחן חיבי עשה — מודה דקידושין תופסין לו בה — הרי בידו להשיאה להן, והן מחוללין
5 אותה מתרומה ומן הכהונה, כדלקמן (עד.ב.) ותבבירא — דהאי שניתיא דלעיל שניתיא הוא, וטעמא דרישא משום דבידו הוא? נהי דבידו לקבל קידושין מאיש שבא לקדשה. אילו אמר
6 האי גברא לא ניחא לי — לקדשה, מי מצי וכו'. לאיש אסרה — על הכל, שאין אנו יודעים למי, ובי אמר "הנה" — התירה ליה. לנישואין הימניה — אם נערה אם קטנה, אבל בבוגרת
7 לא מישתעי קרא, ד"נערה" כתיב, הלכך לא מהזמן משגולה. בשבייה — לא הימנהו כלל. משנה יש לי בנים — ואין אשתו זוקקה ליבם, יש לי אחים — זוקקה ליבם, והיא היתה
8 עד הנה בחזקת שאינה זוקקה. בשעת קידושין אמר יש לי בנים — כדו שלא תדאג מן היבום, ותהרהר לו. ומיהו, בשקידשה לא אמר "על מנת". בשעת קידושין אמר שאין
9 לו אחים — אין לדאג מן היבום. נאמן להתיר בו' — כלומר, שאין במה שאמר בשעת קידושין, ואין נאמן במה שאמר בשעת מיתה. שאני תיהו, כיון דהדר ביה מדיבורא
10 קמא בשעת מיתה — קושטא קאמר, שלא יהא עון תלוי בו. אבל מתניתין שלא אמר בשעת קידושין "אין לי אחים", כי אמר השתא "יש לי" — אינו נאמן, דלעערהה קא מכוין. דקא
11 מרע ליה בדיבוריה — בשעת קידושין, דלא מוחק לן — האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בגני, וקיימא דך איתתא בחזקת שאינה זוקקה ליבום. הלכך אמר "יש לי בנים" אחזקה
12 קמיתא הוא דקא מוקים לה. הלכך נאמן, ואי אתי אח אחר ממאן, ואמר "אחזה דמיתנא אנא" — לאו כל כמיניה. דהני דבור לחזקה. אמר יש לי אחים — ואין לי בנים, לאו כל

1 עקיבא סבירא ליה, דאמר: בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שמרבה פסולין בישראל, שהיה אומר: כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר — כל איש בישראל שאין ביאתו מותרת
2 באשה שיבא עליה — הולד שנולד בעוהה ביאה ממזר. הניחא אי טעמא דנפשיה קאמר — ולא לאפוקי מדרבי סימא לחודיה אתי, לאיפולוגי אחיבי לאין דכהונה לחודיהו, אלא
3 כלל הוא בידו, שכל ביאה שהיא בעבירה הולד ממזר, ושפיר מותרצין למתניתין דאין קדושי עבירה קידושין ואין ביד האב להשיא בתו למי שמחוללה בביאתו. אלא אי לאפוקי מדרבי
4 סימא אתי — ולא להוסף אלא אחיבי לאוין דכהונה, אבל במצרי ואדומי תוך שלשה דורות. שחן חיבי עשה — מודה דקידושין תופסין לו בה — הרי בידו להשיאה להן, והן מחוללין
5 אותה מתרומה ומן הכהונה, כדלקמן (עד.ב.) ותבבירא — דהאי שניתיא דלעיל שניתיא הוא, וטעמא דרישא משום דבידו הוא? נהי דבידו לקבל קידושין מאיש שבא לקדשה. אילו אמר
6 האי גברא לא ניחא לי — לקדשה, מי מצי וכו'. לאיש אסרה — על הכל, שאין אנו יודעים למי, ובי אמר "הנה" — התירה ליה. לנישואין הימניה — אם נערה אם קטנה, אבל בבוגרת
7 לא מישתעי קרא, ד"נערה" כתיב, הלכך לא מהזמן משגולה. בשבייה — לא הימנהו כלל. משנה יש לי בנים — ואין אשתו זוקקה ליבם, יש לי אחים — זוקקה ליבם, והיא היתה
8 עד הנה בחזקת שאינה זוקקה. בשעת קידושין אמר יש לי בנים — כדו שלא תדאג מן היבום, ותהרהר לו. ומיהו, בשקידשה לא אמר "על מנת". בשעת קידושין אמר שאין
9 לו אחים — אין לדאג מן היבום. נאמן להתיר בו' — כלומר, שאין במה שאמר בשעת קידושין, ואין נאמן במה שאמר בשעת מיתה. שאני תיהו, כיון דהדר ביה מדיבורא
10 קמא בשעת מיתה — קושטא קאמר, שלא יהא עון תלוי בו. אבל מתניתין שלא אמר בשעת קידושין "אין לי אחים", כי אמר השתא "יש לי" — אינו נאמן, דלעערהה קא מכוין. דקא
11 מרע ליה בדיבוריה — בשעת קידושין, דלא מוחק לן — האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בגני, וקיימא דך איתתא בחזקת שאינה זוקקה ליבום. הלכך אמר "יש לי בנים" אחזקה
12 קמיתא הוא דקא מוקים לה. הלכך נאמן, ואי אתי אח אחר ממאן, ואמר "אחזה דמיתנא אנא" — לאו כל כמיניה. דהני דבור לחזקה. אמר יש לי אחים — ואין לי בנים, לאו כל

כמיניה דמפקינן לה מחזקה. ברייתא — דקאמר רבי נתן נאמן לאסור.

1 רבי סבר מה לי לשקר - פירש הקונטרס: דעת קידושין בעדים דמו, ועקר ליה לחוקה,
 2 דהא מחוקקין ליה מעיקרא באחי ולא בבני, וקיימא לה הך איתתא בחוקת שאין וקוקה
 3 ליבם, וכי אתי בשעת מיתה לאפקוח מחוקתה - לאו כל כמיניה. ורבי נתן סבר: "מה לי
 4 לשקר" בחוקה דמי, ולא אתי חוקה ועקרה חוקה. פירוש: מעיקרא הוה האי אתתא בחוקה
 5 שזוקקה ליבם, שהרי מחוקקין לן באחי ולא בבני. ורבי

6 הדר ואמר בשעת קידושין "יש לי בנים", אי לא
 7 הדרר ביה בשעת מיתה - הוה מהדיקן, דאמר: **לוי לשקר**.
 8 "מה לי לשקר"? אי למיפטרנה מיבם קאתי - מצי
 9 למיפטרנה ביגטא שעה אחת קודם מיתתה. וואין
 10 נראה לרבינו יצחק שאנמי איתו במה שאמר
 11 בשעת קידושין, שהרי דעתו לקיימה. אלא נראה
 12 לפרש: מנו דאי בעי - יכתוב לה גט בשעת
 13 קידושין לגרשה כל זמן שירצה. אף על גב דאסור
 14 לגרש בגט ישן - מכל מקום כיון דעדיכר מהני,
 15 חשיב שפיר מנו. תוספתא יטושים. אלא כי הדר ביה
 16 בשעת מיתה - אוקמא אחוקה קמייתא. דסבר:
 17 "מה לי לשקר" בחוקה דמי, ואין לו לעקר החוקה
 18 שהיתה קודם הקדושין. מיהו, אי לא הדר ביה -
 19 שריא לעלמא. משום דאין אדם חוטא ולא לו.
 20 ואילו היתה חוקה - הוה הדר בשעת מיתה. ואם
 21 תאמר: אם כן אמאי מוקי ממתניתין דלא מחוקק לן
 22 באחי? אפילו מחוקק לן באחי ידא נאמן במה
 23 שאמר "יש לי בנים" מטעם דפירש הקונטרס, דאין
 24 אדם חוטא ולא לו ויש לומר: משום דתנן
 25 במתניתין "יש לי אחים" אינו נאמן - משום הכי
 26 צריך לאוקמה בחכא. אי נמי יש לומר: דאי מחוקק
 27 לן באחי - לא ידא נאמן במה שאמר בשעת
 28 מיתתו "יש לי בנים", דבשעת מיתה לא שייך
 29 למימר פטר לה ביגטא, דשמא אין לו בת.
 30 ואם

31 **והא "בוגרות" קתני! - מאי "בוגרות" - בוגרות דעלמא. - פשיטא, בוגרות מאי עבדתיהו?**
 32 **- הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ - דְּשִׁוּיָהּ שְׁלִיחַ; מַהוּ דְּתִיבָא: כִּי מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי - אֲדַעְתָּא וְדִידָהּ**
 33 **קָא מְקַבֵּל קָא מְשַׁמְעוּ לָן: לֹא שְׂבִיב אִינִישׁ מִיַּד דְּאִית לִיה הִנָּא מִינִיה, וְעֵבִיד מִיַּד דְּלִית**
 34 **לִיה הִנָּא מִינִיה. - מִי לֹא עֲסָקִינוּ דְּאִמְרָה לִיה "קִדּוּשֵׁי לָךְ"? - אֲפִילוּ הִכִּי, לֹא שְׂבִיב**
 35 **אִינִישׁ מִצְוָה דְּרַמְיָא עֲלֵיה, וְעֵבִיד מִצְוָה דְּלֹא רַמְיָא עֲלֵיה. "מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיתֵי בְּנוֹת".**
 36 **וְצִרְכָּא, דְּאִי אֲשַׁמְעִינוּ קְמִייתָא - בְּהַךְ קְאָמַר רַבִּי מַאִיר, דְּכִינּוּ דְּאִיפָּא וּזְמַרָּא מִינֵה - לְהַךְ**
 37 **"גְּדוּלָּה" קְרִי לָהּ, אֲבָל בְּהָא - אִימָא מוֹדֵי לִיה לְרַבִּי יוֹסֵי, דְּ"קְטַנְתָּה" - לְהַךְ קְטַנְתָּה דְּכֹלְהוּ**
 38 **קְרִי לָהּ. וְאִי אִיתְמַר בְּהָא - בְּהָא קְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֲבָל בְּהַךְ - אִימָא מוֹדֵי לִיה לְרַבִּי מַאִיר,**
 39 **צִרְכָּא. לְמִזְמַרָּא דְּרַבִּי מַאִיר סָבַר מַחִית אִינִישׁ נְפִשֵׁיה לְסַפְיָא וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר לֹא מַחִית**
 40 **אִינִישׁ לְסַפְיָא? וְהֵאִיפָּא שְׁמַעִינוּ לָהּ, דְּתַנּוּ: הַגּוֹדֵר "עַד הַפֶּסַח" - אֲסוּר עַד שְׁנַיְעָ, "עַד**
 41 **שְׁנֵיהּ פֶּסַח" - אֲסוּר עַד שְׁנַיְעָ, "עַד פְּנֵי פֶסַח"; רַבִּי מַאִיר אָמַר: אֲסוּר עַד שְׁנַיְעָ, רַבִּי**
 42 **יוֹסֵי אָמַר: עַד שְׁנַיְעָ! אָמַר רַבִּי הִנְיָא בְּרַ אֲבָדִימִי אָמַר רַבִּי: מוֹחֲלָלַת הַשִּׁמְיָה. וְהִתְנַיָּא, זֶה**
 43 **הַכֶּלֶל: כֹּל שְׁזַמְנוּ קְבוּעָ, וְאָמַר "עַד פְּנֵי"; רַבִּי מַאִיר אָמַר: עַד שְׁנַיְעָ, רַבִּי יוֹסֵי אָמַר: עַד**
 44 **שְׁנַיְעָ. אָמַר אַבְיָי: מוֹחֲלָקַת בְּשֵׁתֵי בֵּיתֵי בְּנוֹת, אֲבָל בְּכַת אַחַת - דְּבָרֵי הַכֶּלֶל גְּדוּלָּה מִפְּשֵׁ,**
 45 **קְטַנְתָּה מִפְּשֵׁ, אֲמָצְעִית - בְּשִׁמּוֹה קְרִי לָהּ. אָמַר לִיה רַב אֲדָא בְּרַ מוֹתְנָה לְאַבְיָי: אֲלָא מַעֲתָה,**

1 דמוחזק לן האי נברא באחי - ולא שיש עדים דבר, אלא חוקה בעלמא, כך שמענו עליו
 2 קודם קידושין. וכי אמר בשעת קידושין: יש לי בנים ואין לי אחין, אי לאו דהדר ביה בשעת
 3 מיתה - הוה מהדימנין ליה, דאמרנין: מה לי לשקר. **מאי קאמר** - כלומר, למאי קא מהני
 4 ליה דהוה דיבור? אי למיפטרנה מיבם הוה דאחי - מצוי אמר לה, שטרנא לן בגיטא מחיים
 5 פירוש: מעיקרא הוה האי אתתא בחוקה -
 6 בהא פלגינן. רבי סבר מה לי לשקר - דשעת
 7 קידושין - כאילו באו עדים דבר זה דמי, ועקר
 8 ליה לחוקה. דהוה מחוקקין ליה מעיקרא באחי
 9 בלא בנים, וקיימא לה הך איתתא בחוקת שאינה
 10 זקוקה, וכי אתי בשעת מיתה לאפקוח מחוקה -
 11 לא כל כמיניה. ורבי נתן סבר בו - ולא אתאי
 12 חוקה ד"מה לו לשקר" ועקרה חוקה קמייתא
 13 דהוי קאי בה קודם קידושין, לאוקמה לך
 14 בחוקת שאינה זקוקה, למיפטרנה דיבוריה שאינה
 15 מיתה. ומיהו, אי לא הדר ביה - הוה שריא
 16 לעלמא; נהי דלא אתאי חוקה ועקרה חוקה
 17 לגמרי - אורעי מיהא איתרעא, וכל כמה דלא
 18 איתבכש דיבוריה קטנא - מהדימן, דאין אדם
 19 חוטא ולא לו, ואילו אית ליה אחי - הוה הדר
 20 ביה בשעת מיתה. **משננה** פירש את הדר
 21 סתם - "בתי מקודשת לך", ולא פירש איזו מהם.
 22 אין הבוגרת בכלל - ומותרת לכל אדם, ואין
 23 צריכה גט מזה, לפי שאינה ברשות האב
 24 לקדשה. **בשתי נשים** - שנשא שניה לאחר
 25 מיתת הראשונה. הדרות - כת הראשונה.
 26 קטנות - כת שניה. **בולן אסורות** - כא סלקא
 27 דעתך אפילו דן מאה, שכל אחת קרויה גדולה
 28 אצל קטנה הימנה. ובגמרא פריך: אמאי לא תנא
 29 ספיקא, אמציעת שבשתי הבנות, שהן גדולות
 30 לגבי קטנת שבבולן. **בולן מותרות** - דלא מחית
 31 אינשה לממר מילתא דליתיה ביה ליהי שאילה
 32 לחכמים, וכי אמר "גדולה" - גדולה שבגדולות
 33 קאמר. **גמרא** הכי נמי: אין קטנות בכלל
 34 - ואפילו יש שם שתי קטנות, דאיכא לספיקי די
 35 מניניה, והוה להו קידושין שאין מסורין לביאה,
 36 דכל אחת ספק אחרת אשה - אפילו הכי הוה
 37 בכלל ספק קידושין, וצריכות גט. **כשאין שם אלא**
 38 **גדולה וקטנה** - בוגרת וקטנה. דכיון דבוגרת לא
 39 קידש - שוב אין כאן ספק, ומותר בקטנה. והא
 40 בוגרות קתני - דמשמע טובא, ורבוותיה תירוק
 41 הא קטנות - טובא בכלל בוגרות דעלמא -
 42 כל איש ואיש המקדשים את בנותיהן סתם -
 43 אין הבוגרות בכלל, הא קטנות בכלל. וכגון
 44 דליכא אלא חדא קטנה. והאי דמתרין בשאין
 45 שם אלא גדולה וקטנה - הוא הדין דאי הוה
 46 בוגרות טובא, כיון דאינן בכלל דקטנה - הוה
 47 להו קידושין. אלא להכי נקט אחת גבי בוגרת -
 48 משום דמיבעי ליה למידק קטנות דומיא
 49 דגדולות. **פשיטא** - דכיון דאין שם אלא גדולה
 50 וקטנה - ודגדולה אינה מקודשת וקטנה
 51 מקודשתו מאי עבדתיה - דאב בבתי בוגרות? אי אמרת בשלמא דביאכא טובא -

1 **דמוחזק לן באחי ולא מחוקק לן בבני, דאמרנין: "מה**
 2 **לי לשקר". מאי קאמר - למיפטרנה מיבם, מצי אמר:**
 3 **פטרנא לך בגיטא. רבי סבר: "מה לי לשקר" כי עדים**
 4 **דמי, ואתי עדים עקרי חוקה. ורבי נתן סבר: "מה**
 5 **לי לשקר" - פי חוקה דמי, לא אתי חוקה ועקרה**
 6 **חוקה לגמרי. משננה המקדש את בתו סתם - אין**
 7 **הבוגרות בכלל. מי שיש לו שתי בתי בנות משתי**
 8 **נשים, ואמר "קדשתי את בתי הגדולה, ואיני יודע**
 9 **אם גדולה שבגדולות, או גדולה שבקטנות, או קטנה**
 10 **שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות שבקטנות" -**
 11 **בולן אסורות, הוין מן הקטנה שבקטנות, דברי רבי**
 12 **מאיר. רבי יוסי אומר: בולן מותרות, הוין מן הגדולה**
 13 **שבגדולות. "קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם**
 14 **קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה**
 15 **שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות" -**
 16 **בולן אסורות, הוין מן הגדולה שבגדולות, דברי רבי**
 17 **מאיר. רבי יוסי אומר: בולן מותרות, הוין מן הקטנה**
 18 **שבקטנות. גמרא הא קטנות - בכלל, שמעתי מינה:**
 19 **קידושין שאין מסורים לביאה הוה קידושין! - הָכָא**
 20 **בְּמַאי עֲסָקִינוּ - פְּשָׁאִין שֵׁם אֲלָא גְּדוּלָּה וְקַטְנָה. -**

52 **הו קידושין. אלא השתא לא איהו אצטרך ולא דיוקא דידיה אדעתא וידה פקבל - ואף היא בספק, והוה להו קידושין שאין מסורים לביאה. קא משמע לך. דאית ליה הנאה -**
 53 **קידושיה שלו. מי לא עסקינו - קושיא היא: וכי לא משמע נמי ממתניתין דאפילו אמרה לו "קידושי יהו שלך" קתני נמי דאין הבוגרת בכלל? ומשנ: אין ואפילו הכי לא שביק אינש**
 54 **- בתו קטנה דרמיא עליה להשיאה. ומצה הוא עליו, דכתיב "זאת בנותיכם תנו לאנשים" (ויחמה טו). דלא רמיא עליה - אלא שליח בעלמא הוא. והאי יש לה דעת להשיא את**
 55 **עצמה. וצריכא - לאילפוגי ב"קדשתי את בתי הגדולה", וב"קדשתי את בתי הקטנה". בהחיא קאמר רבי מאיר - כולן בספק, דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון "גדולה", אי שם**
 56 **קטנה ממנה. אבל קטנה אימא מודה לרבי יוסי - דכל שהוא יכול לקרות בתו "גדולה" - אין קורא אותה "קטנה". עד הפסח - לענין נדרים: "קונס שאיני נתנה לך עד הפסח" -**
 57 **אסור עד שיגיע, ומשנכנס ליל ראשון - מותר. ואם אמר "עד שהיא פסח" אסור עד שיצא פסח. דכיון דאמר לישנא תירא - בעוד שהיא פסח קאמר. ביר עד פי הפסח רבי**
 58 **מאיר אומר עד שיגיע - ומשיגיע כאן אין פסח. ואף על פי שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו - לא מחית אינש נפשיה לספיקא, שהיא צריך לשאלו איזה הוא. וכי קאמר**
 59 **"פני" - קמא דכולהו קאמר, שהוא פני שבכולן. ורבי יוסי אומר עד שיצא - דכל זה הוה פני לחבירו, ולא ידעו דיניה, אפילו אחרון הוה תחלתו פני לסופו. מוחלפת השיבה -**
 60 **אל דנדרים. התניא - בניחוחא. כל שזמנו קבוע - מספר ימי משך זמנו קבועים. כגון פסח ויום טוב. למעוטי קיץ וקציר וביצור. דאם אמר "עד פני", או אפילו "עד שהיא" - אינו אסור**
 61 **קא עד שיגיע. דכיון דאין משך זמנו קבוע, שזמנו כולל קבוע קיצו וקיצרו וזה מאחר - לא נתבין זה אלא לתחלתו, משיתחילו העם לקצור. מחלוקת בשתי בתי בנות - התם**
 62 **הוה דאיכא למימר: רבין דאב ראשונה עבד אינש גדולה לגבי בת שניה, וכל בת שניה עבד אינש דקרי קטנה לגבי בת ראשונה. אבל את אחת - שנולדו בשה אחת. אמציעת**
 63 **בשמה קרי לה - "פלוגית בתי" הוא אומר, ואין קורא לה לא גדולה ולא קטנה.**

55 השניה קטנות מהבת הקטנה שבבת הראשונה. **בוּלְוּן אַסוּרוֹת** - כל
 56 בנותיו משתי הכתות אסורות להנשא מספק וצריכות גט, לפי שכל
 57 אחת מהן קרויה גדולה כלפי הקטנה ממנה, **חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבַּת**
 58 **הַקְּטָנָה**, שאין קטנה ממנה ואי אפשר לכנותה 'גדולה', שאותה
 59 ודאי לא קידש האב, **דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר**.
 60 רבי יוסי אומר, כולן הבנות שבבת השניה והבת הקטנה שבבת
 61 הראשונה **מוֹתְרוֹת**, חוץ מן הַגְּדוּלָה שֶׁבַּת הַגְּדוּלוֹת. לפי שאין אדם
 62 עשוי לקדש את בתו בלשון שמוערת ספיקות למי מנותני היתה
 63 כוונתו, ולכן מפרשים דבריו שאמר 'גדולה' שהכונה לבת הגדולה
 64 מכולן, שאין גדולה ממנה.
 65 אדם שקדש את בתו, ואמר למקדש 'קִדַּשְׁתִּי לָךְ אֶת בְּתִי הַקְּטָנָה',
 66 זָעַתָּה אומר האב, **אֵינִי יוֹדֵעַ אִם קִידַשׁ אֶת בְּתוּ הַקְּטָנָה שֶׁבַּת**
 67 **הַקְּטָנָה**, שאין קטנה ממנה, או שקידש את הבת הַקְּטָנָה שֶׁבַּת
 68 הַגְּדוּלוֹת, שגם אותה אפשר לכנות בשם 'קטנה' כיון שהיא הקטנה
 69 שבבת הראשונה. או שקידש את הבת הַגְּדוּלָה שֶׁבַּת הַקְּטָנָה,
 70 שגם אותה אפשר לכנות 'קטנה', **שֶׁהָרִי הִיא קְטָנָה מִן הַבֵּת**
 71 **(הַקְּטָנָה) [הַקְּטָנָה] שֶׁבַּת הַגְּדוּלוֹת**, הרי **בוּלְוּן אַסוּרוֹת** מספק, חוץ
 72 מן הבת הַגְּדוּלָה שֶׁבַּת הַגְּדוּלוֹת, שאין גדולה ממנה ואי אפשר
 73 לכנותה 'קטנה', ובודאי שאותה לא קידש האב, **דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר**.
 74 **רַבִּי יוֹסֵי אֹמְרִי, בּוּלְוּן מוֹתְרוֹת** - כלומר, הבנות שבבת הראשונה,
 75 והגדולה שבבת השניה, ודאי אינן מקודשות, חוץ מן הבת הַקְּטָנָה
 76 שֶׁבַּת הַקְּטָנָה. אסורה להנשא, שאותה התכוון האב באמרו
 77 'קטנה':

נמרא

78 שנינו במשנה שאדם שיש לו כמה בנות וקידש את 'בתו' סתם, אין
 79 הכוונה לאחת מבנותיו הבוגרות. מדייקת הגמרא: **הָא בְּנֹתָיו**
 80 **הַקְּטָנָה בְּכָלֵל הַסֵּפֶק**, ומשמע שאף אם יש לו כמה בנות קטנות
 81 כולן בכלל הספק שמא התקדשו, **שֶׁמַּעַתָּה מִיָּנָה** - משמע מדין זה,
 82 שקידושין **שָׂאוֹן מְסוּרִים לְבִיאָה** - שאינם נותנים למקדש אפשרות
 83 לישא את האשה שקידש, הוּוּ קִידוּשִׁין טוֹבִים, שהרי כאן אין
 84 המקדש שיש ידוע בת מהקטנות קידש, ואינו יכול ליקח אחת מהן
 85 מחשש שמא קידש את השניה, וזו אסורה עליו באיסור אחת
 86 אשתו, ומשמע מהמשנה שחלו הקידושין על אחת מהן, אלא
 87 שלא ידוע מי היא, ולכן צריכה גט. דוחה הגמרא, **הָא בְּמֵאִי**
 88 **עֶסְקִינָן** - במה עוסקת משנתנו, **בְּשָׂאוֹן שָׂם אֱלָא** בת אחת גְּדוּלָה
 89 ובת אחת קְטָנָה, ובאופן זה ודאי לא קידש את הגדולה שהרי אינה
 90 ברשותו לקדשה, ובוזה ודאי היתה כוונתו לבתו הקטנה והיא
 91 מקודשת קידושין גמורים.

92 מקשה הגמרא: **וְהָא 'בוגרות' - בלשון רבים קָתְנִי שאינן בכלל**
 93 **הספק, וניתן לדייק מכך שגם הבנות הנכללות בספק, הם 'קטנות'**
 94 **ואין המשנה מדברת על קטנה אחת בלבד. מתרצת הגמרא: מֵאִי**
 95 **לשון 'בוגרות', בוגרות דַּעְלָמָא**, שכל הבנות הבוגרות של
 96 המקדשים את בנותיהם סתם אינן בכלל הספק, ואכן מדובר באופן
 97 שהיו לו רק בת גדולה ובת קטנה.
 98 מקשה הגמרא: אם כן שיש לו רק בת אחת גדולה ובת אחת קטנה,
 99 **בְּשִׂמְאָה** - שאין הגדולה מקודשת אלא הקטנה, שהרי בנות **בוגרות**
 100 **של האדם, מֵאִי עֶבְדֵי תִּיְהוֹ -** איזה שייכות יש לאב בבנותיו
 101 הבוגרות, והרי אינו יכול לקדשן. מתרצת הגמרא: **הָא בְּמֵאִי**
 102 **עֶסְקִינָן**, באופן **דְּשׂוֹתֵיהּ שְׁלִיחָה** - שהבת הבוגרת מינתה את אביה
 103 כשליח לקדשה, והאב יכול לקבל קידושין גם עבורה מחמת
 104 שליחותה, וגם עבור הקטנה מדין תורה, **וּמֵהוּ דְּתִימָא כִּי מְקַבֵּל**
 105 **קידוּשִׁי** - כשקיבל האב קידושין, יתכן ש**אֲדַעְתָּא דִּידָהּ קָא מְקַבֵּל** -
 106 על דעת שתתקדש בהם הגדולה שמינתה אותו כשליח, וכן יתכן
 107 שקיבלם כדי לקדש את הקטנה, וכיון שלא ידוע למי מהן קיבל

1 דְּקוֹדֵם הַקִּדוּשִׁין הִיָּה הַמְּקֻדָּשׁ מוֹתְוֶן לְוּן בְּאֵי - שמעו שיש לו
 2 אחים, **וְלֹא מוֹתְוֶן לְוּן בְּבָנֵי** - ולפי חזקה זו אשתו זקוקה ליבום, ואם
 3 אמר בשעת קידושין אין לי אחים או יש לי בנים ולא תודק אשתו
 4 ליבום, היה נאמן, אם לא היה חזרו בו בשעת מיתה, כיון **דְּאִמְרִינָן**
 5 שאדם זה יכול לטעון 'מָה לִּי לְשִׁקְרָא', שאם כל רצונו רק לפטור
 6 מיבום ולכן אמר שאין לו אחים או שיש לו בנים, אינו צריך לשקר
 7 כדי לפטור מיבום, **מֵאִי קֶאָמְרִי** - מדוע אמר כן, רק כדי
 8 ל**מִיִּפְתְּרָה** בדבריו מיבום, שהרי, **מִחִיּוּבָה** להתייבם, והרי **מִצִּי אָמְרִי** -
 9 לאשתו בשעת קידושין **לְךָ בְּגִימָא** - שיפטנה מהיבם על
 10 ידי גט סמוך למיתתו, ולכן אין לחשוש שמשקר, ונאמן שיש לו
 11 בנים או אין לו אחים ואשתו פטורה מיבום.

12 אך אם חזר בו סמוך למיתתו ואמר שאשתו זקוקה ליבום, נחלקו
 13 רבי נתן ורבי אם נאמן בדבריו האחרונים, **רַבִּי כְּכָר שְׁטַענָה מָה לִּי**
 14 **לְשִׁקְרָא** שהיה לו בשעת הקידושין כשאמר שאין אשתו זקוקה
 15 ליבום, **כִּי עֵדִים דְּמִי** - כוחה גדול כנאמנות עדים, **וְאִתּוּ עֵדִים** -
 16 באה נאמנות זו של הבעל שכוחה כנאמנות עדים, **וְעִקְרֵי הַתְּקָה** -
 17 ועקרו את ה'חזקה' שהיא זקוקה ליבום, וכיון שלאחר דבריו
 18 הראשונים החזקה שאינה זקוקה ליבום, אין דבריו שאמר סמוך
 19 למיתתו מוציאים אותה מחזקתה ולהצריכה יבום. ורבי נתן סבר,
 20 שחזקה 'מָה לִּי לְשִׁקְרָא' שהיה לו בקידושין **כִּי הַתְּקָה דְּמִי** - כוחה
 21 שוה לחזקה, וכיון שלפני דבריו שאמר בקידושין החזקה האשה
 22 כזקוקה ליבום, לכן **לֹא אִתּוּ הַתְּקָה** - חל לי לשקר' שאמר
 23 בשעת קידושין שיש לו בנים ואין לו אחים ולא תודק אשתו
 24 ליבום, **וְעִקְרָה אֶת הַתְּקָה** הראשונה שהחזקה האשה כזקוקה
 25 ליבום, **לְנִמְרִי**, ולכן אם לא היה חזרו בו מדבריו בשעת מיתה היינו
 26 מאמינים לדבריו הראשונים והיתה מותרת לעולם ללא יבום
 27 וחליצה, לפי שאף שאין החזקה עוקרת את החזקה הראשונה
 28 לגמרי, מִיָּמָה היא עושה בה ריעותא, ולכן כל זמן שלא הוכחש
 29 דיבורו הראשון נאמן, לפי שאין אדם חוטא ולא לו, ואילו היו לו
 30 אחים ודאי היה חזרו בו מדבריו בשעת מיתה. ולכן כשהחזרו בו
 31 בשעת מיתה ואומר שהיא זקוקה ליבום נאמן לאסורה ולהעמידה
 32 על חזקה הראשונה לפני הקידושין שהיתה בחזקת זקוקה ליבום:
 33 התורה נתנה אפשרות לאדם לקדש את בתו הקטנה או הנערה
 34 למי שירצה, ללא דעתה, אך לא את בתו ה'בוגרת', שהיא בת
 35 שתים עשרה שנה וששה חודשים. משנתנו עוסקת באדם שיש לו
 36 כמה בנות, וקיבל קידושין עבור אחת מהן, ולא פירש כלל, או
 37 שלא פירש במדויק, לאיזו בת כוונתו.

משנה

38 אדם הַמְּקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּ בְּתָם - שקיבל קידושין עבור אחת מבנותיו,
 39 ולא פירש לאיזו בת מהן, וספק לאיזו בת כוונתו, ודאי שאין בנותיו
 40 הַבּוּגְרוֹת בְּכָלֵל לְשׁוֹנו, כיון שאין הבוגרת ברשות האב ואינו יכול
 41 לקבל קידושין עבורה, ומותרות לכל אדם.
 42 מִי שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי בִּתּוֹת מוֹשֵׁית נָשִׁים, תחילה נולדו לו כמה בנות
 43 מאשה אחת, ואחר מיתת אשתו הראשונה נשא אשה שניה ונולדו
 44 לו בנות נוספות ממנה, ונמצא שהקטנה שבבת הראשונה גדולה
 45 מהגדולה שבבת השניה, וְאָמְרִי בְּתִי הַגְּדוּלָה, ואומר **אֵינִי יוֹדֵעַ אִם**
 46 קידשתי את הַגְּדוּלָה שֶׁבַּת הַגְּדוּלוֹת, כלומר בבת הראשונה שבנותיה
 47 גדולות מבנות הבת השניה, או שקידשתי את הַגְּדוּלָה שֶׁבַּת הַקְּטָנָה -
 48 בבת השניה שבנותיה קטנות מהבת הראשונה, שגם אותה אפשר
 49 לכנות בשם 'גדולה' כיון שהיא הגדולה שבבת השניה. או שחלו
 50 הקידושין על הבת הַקְּטָנָה שֶׁבַּת הַגְּדוּלוֹת, ואף שהיא קטנה
 51 מאחותה שבאותה בת, אפשר לכנותה 'גדולה' כיון שְׁהָרִי גְּדוּלָה
 52 מִן הַבֵּת (הגדולות) [הַגְּדוּלוֹת] שֶׁבַּת הַקְּטָנָה, שהרי הבנות שבבת

55

משנה

56 **הַאִמְצִיעַת שְׂכֶכֶת שְׁנֵיהּ** - של הקטנות, גם כן תִּשְׁתַּתֵּר - תהיה
 57 מותרת להנשא, כיון שבודאי לא התכוין אליה האב, שהרי אם
 58 היתה מקדשה היה מכנה אותה בשמה. ומכך שאמר רבי מאיר
 59 שהיא בכלל הספק, מוכח שמחלוקתם היא גם בבת אחת. מותרת
 60 הגמרא, **הָאָא קָמַאי עֲקָרִינָא, בְּשֵׁאיִן שָׁם** - בבת השניה אלא אחת
 61 נְדוּלָה וְאֶחָת קָמַנָה, ולכן אמר רבי מאיר שכולן אסורות, אבל אכן
 62 אם יש שם אמצעיית אף היא מותרת, וכאביי. מוכיחה הגמרא,
 63 וְהָיִי נָמִי מְסַתְּרָא, שמדובר באופן שאין אמצעיית בבת השניה,
 64 דָּאֵם אִיתָא דְּאִיפְסָא אמצעיית, ואף היא אסורה מספק, לִיתְנִיָּיה - היה
 65 למשנה להזכירה בכלל הספיקות של האב, שיתכן שהיא
 66 המקודשת, אלא ודאי מדובר שאין אמצעיית, ואם היתה אמצעיית
 67 לא היתה נאסרת. מקשה הגמרא, וְלִשְׁמַעֲיָהּ, שאמרת שאם
 68 האמצעיית היתה אסורה היתה המשנה מפרשת זאת, אם כן
 69 אֲמַצְעִיעַת שְׂכֶכֶת הַרְאֵשׁוֹנָה - של הגדולות, דְּבִין כִּשְׁקִידָשׁ
 70 הַגְּדוּלָה וְבִין כִּשְׁקִידָשׁ אַתְּ הַקְּטָנָה, וְנָדָא אֶף לֵאבִי כְּפִיקָא
 71 וְאִסְרָא לִיהּ, שהרי הכת הראשונה קרויה 'גדולה' לגבי הכת
 72 השניה, וְנָמִי קָמַנָה לָהּ - וכי נכתבה במשנה, והרי אף שהיא אסורה
 73 לא נכתבה, ואם כן יתכן שגם האמצעיית שבכת השניה אסורה
 74 מספק, ומכל מקום לא נכתבה במשנה. דוחה הגמרא, הָיִי הַשְּׂתָא,
 75 והרי הָתָם - לגבי הכת הראשונה תָּנָא קָמַנָה דִּידָהּ לְאִיפְסוּיָא - אמר
 76 התנא שהקטנה שבכת זו אסורה מספק, כיון שהיא גדולה מבנות
 77 הכת השניה, וְמוּבָן שְׁהוּא הִדִּין לְהָךְ דְּקִשְׁיָא מִיָּתָּה - שכל שכן
 78 למבוגרת ממנה, והיא האמצעיית, שהיא אסורה. אָךְ הָכָא - לגבי
 79 הכת השניה, הרי הקטנה מותרת, והגדולה אסורה, וְאֵם אִיתָא
 80 דְּאִיפְסָא - אם אכן יש בת אמצעיית והיא אסורה, יִתְנִיָּיה - היה
 81 לתנא לכתוב זאת בפירוש, כדי שלא נסבור שמדובר כשאין בת
 82 אמצעיית, ואם היתה אמצעיית היא מותרת, אלא ודאי מדובר
 83 במשנתנו כשאין אמצעיית בכת השניה ולכן לא אמר התנא את
 84 דינה, אבל במקום שיש אמצעיית היא מותרת, וכאביי.
 85 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, אָמַר לִיהּ רַב הוּנָא בְּרִי דְרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּא, לאביי
 86 האומר שאין דרך לכנות את האמצעיית כ'גדולה' או כ'קטנה' אלא
 87 בשמה, וְהָאָא 'שֶׁפֶסח' - הנודר מדבר מסוים 'עד פני הפסח', דְּכִי פִת
 88 אָתָת דְּכִי - הרי אופן זה דומה לאופן שיש לאדם כת אחת של
 89 שלש בנות, שהרי כל יום ויום משבעת ימי הפסח הוא בכלל הספק
 90 אם היתה כוונתו אליה, וכמו שלגבי כמה בנות אמר אביי שאין
 91 אדם מכנה את בתו האמצעיית כ'גדולה' אלא קורא לה בשמה, כך
 92 אין אדם מכנה את הימים האמצעיים של פסח כ'פני הפסח',
 93 כלומר כ'לפני הפסח', אף שכל יום הוא 'לפני' היום שאחריו, אלא
 94 מכנהו בשמו המפורש, ומכל מקום פְּלִיגִי - אף בדין זה נחלקו רבי
 95 מאיר ורבי יוסי אם כיון שניתן לפרש את כוונתו לכל אחד
 96 מהימים, הוא אסור עד סוף הפסח, או שאין אדם רוצה להכניס
 97 עצמו לספיקות והוא אסור רק עד לפני הפסח, ומכל מקום מוכח
 98 שאדם מכנה אף את היום אמצעי כ'לפני' ואינו מכנהו דוקא בשמו
 99 המיוחד לו, והוא הדין שאדם עשוי לכנות את בתו 'אמצעיית'
 100 נְדוּלָה או קטנה, ושלא כדברי אביי. השיב רבא, אָמַר לִיהּ לַרַב
 101 הוּנָא, הָתָם - לגבי הנודר 'עד פני פסח', יתכן שלדברי הכל אין
 102 אדם מכנה את הימים האמצעיים כ'פני', וכשיטת אביי, אלא
 103 בְּלִישְׁנָא דְעִלְמָא קְמִיפְלִגִי - מחלוקתם היא בפירוש לשון בני אדם,
 104 מִי - רבי מאיר קָבַר שמשמעות הלשון 'עד פני הַשְּׁפֶסח' היא 'עד קְמִי
 105 פְּיָקָא' - עד לפני הפסח, ולכן כשהגיע פסח בטל הנדר, וְנָר - רבי
 106 יוסי קָבַר שמשמעות לשון זו היא 'עד הַמִּפְנֵי פְּיָקָא' - עד שיפנה
 107 הפסח ויעבור לגמרי, ולכן הנדר קיים עד סוף הפסח: משנתנו דנה
 108 באיש ואשה הבאים לפנינו, ואחד מהם טוען שהם נשואים והשני
 109 מכחישו, האם הוא נאמן, ולגבי מי הוא נאמן.

75

גמרא

76 שנינו במשנה הַאִמְצִיעַת שְׂכֶכֶת שְׁנֵיהּ וְכוּ' והיא אומרת לא קדשתי
 77 הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, היא אומרת קדשתי
 78 והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה
 79 בקרוביו:
 80 מבאר הגמרא מדוע נכתבו שני הדינים: וְצִרְיָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן -
 81 אם היה התנא משמיע דין זה רק בְּפִי דִידָהּ - אצל האיש, היינו
 82 סוברים שהטעם הוא משום דְּנִבְרָא וְהַאִישׁ, לא אִיכְפַת לִיהּ לִשְׁקַר
 83 ולומר שקידשה, כיון שאף שיאסר בקרובותיה יוכל לישא אשה
 84 אחרת, וּמִיָּקְרִי וְאִמְרָא - יכול לקרות שיאמר כן אף שלא קידשה,
 85 ולכן אינו נאמן לאוסרה, אָבַל אִיהִי - האשה, אִמְרָא, אִי לֹא דְקִיָּם
 86 לָהּ בְּדִיבּוּדָה - אם לא היה ברור לה שהתקדשה לו, לא הוּת אִמְרָהּ
 87 - לא היתה אומרת כן ואוסרת את עצמה לכל העולם, וְזו רֵאיהּ
 88 שדבריה אמיתיים, וְלִיתְסַר אִיהוּ - ויאסר האיש בקרובותיה, קָא
 89 מְשַׁמְעֵ לָן שֶׁאֵף עַל פִּי כֵן אִינָה נִאמְנַת לִגְבִי: שנינו במשנה,
 90 קִדְשְׁתִּיךָ וְהִיא אִמְרָתְךָ וְכוּ' לא קידשת אלא בתי, הוא אסור
 91 בקרובות גדולה, וגדולה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות
 92 קטנה, וקטנה מותרת בקרוביו: שואלת הגמרא: הָא תוּ לָמָּה לִי -
 93 למה חזר התנא להשמיענו שאין האשה נאמנת לגבי בתה, והרי
 94 כבר השמיענו שאינה נאמנת לגבי האיש. משיבה הגמרא,
 95 אִיבְרִינָהּ, כְּלָמָּה דְעִתָּה אֲמִינָא שְׁכִינָא שְׁמִדְאִרְיָתָא הִימְנִיה רַבְּמָנָא
 96 לְאָב - נאמן האב לומר שקידש את בתו, מְדַרְבְּנָן הִימְנִיה - האמינו
 97 גם לְדִידָהּ - לאם על בתה, וְלִיתְסַר בְּרִתָּהּ - ותיאסר בתה בְּדִיבּוּדָה,
 98 קָא מְשַׁמְעֵ לָן שֶׁאִינָה נִאמְנַת אִפִּילוּ מִדְּרַבָּנָן: שנינו במשנה, קִדְשְׁתִּי
 99 אֶת בְּתִיךָ וְכוּ' והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור
 100 בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה
 101 וגדולה אסורה בקרוביו: שואלת הגמרא: הָא תוּ - דִּין נִוסַף זֶה לָמָּה
 102 לָי, והרי כבר השמיענו התנא שאין אדם נאמן לאסור אחרים
 103 בהודאתו. משיבה הגמרא, כִּךְ הִיא דְרַכּוּ שֶׁל הַתְּנָא, שֶׁאִיבְרִי דְתָנָא
 104 הָא - אגב הדין הקודם, תָּנָא נָמִי הָא - שנה גם דִּין זֶה, אף שאין בו
 105 חיידוש.
 106 אִיתְסַר לִגְבִי אַחַד הַדִּינִים בְּמִשְׁנַתָּנָא, רַב אָמַר בּוֹפִין אֶת הַבַּעַל לַתַּת
 107 גַּט, וְשְׂמוּאֵל אָמַר 'מְבַקְשִׁין' מִמֶּנּוּ לַתַּת גַּט. מבררת הגמרא, אִתְּנִיא

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף סה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

קפט

תוכנסת

רש"י

1 **אמציית שבכת שניה תשתרי** — אירשא קאי, דמספקא לכל כת שניה בגדולה. אמציית
 2 לגבי מאן קרי לה גדולה, אי לא לגבי קטנה דהדיא בת? אלמא בכת אחת פליגי. בשאין
 3 שם — בכת שניה שום אמציית, להכי הני אסורות בולן. אבל אי הוי התם אמציית —
 4 הוי תני מתניתין: חוץ מן הקטנות שבקטנות, ולא הוה תני: חוץ מן הקטנה. והכי נמי
 5 **מסתברא** — דבדליבא אמציית עסקינן. **דאם**

6 **איתא דאיבא** — אמציית, וכולוהו בעי
 7 לאשמעינן דאסרין — נתניה בני אינו יודע.
 8 ונימא הכי: אינו יודע אם גדולה שבגדולות, אם
 9 גדולה שבקטנות, או אמציית שבקטנות — בולן
 10 אסורות. אלא מולא נתניה לאשמעינן בה
 11 איסורא — שמע מינה סבירא ליה דלא אסירא,
 12 וכי קתני בולן אסורות — בדליבא אמציית.
 13 **ולפיכתי** — דאמרת דאי סבירא ליה דאסורות
 14 אמציית נמי קאי, הוה מפרש לה. **אמציית**
 15 **שבכת ראשונה** — הודאי אסירא אם ישנה שם,
 16 דהא מודים דכל כת ראשונה לגבי כת שניה
 17 גדולה קרי לה, ואסורה — נתניה ברישא? כי
 18 הכי דנשמע מינה "דאסורות" עלה קאי, ולא
 19 תיסק אדעתן למישרי, ולומר דכי קתני בולן
 20 אסורות — בשאין שם אמצייתו הכי השתא —

21 בהדיא לא איצטרך ליה לפרושי, דאף על גב
 22 דמתניתין כולה בשאין שם אלא שתיים בכל כת
 23 — לא תיסק אדעתן דאי הוה שם אמציית —
 24 לא הוה תני בולן אסורות. דכין דתנא קטנה
 25 דידיה לאסירא, ואשמעינן דקרי לה גדולה —

26 כל שכן אמציית דקשישא מינה. אלא כת
 27 שניה, דכי לא תנא לה איכא למימר דמתניתין
 28 בשאין שם אלא גדולה וקטנה, אבל אמציית —
 29 לא הוה קרי לה גדולה אם איתא דאיכא
 30 אמציית, ואכולהו קאי "אסורות" — ליתניה

31 בהדיא, ושמע דאף היא אסורה, דלא נשע
 32 לאוקמא בשאין שם אמציית. והרי פסח וכו'
 33 ופליגי — דאיכא למאן דאמר לימים אמציית
 34 נמי קרי "פני", הואיל ויש מאורח ממנו. התם
 35 בלישנא דעלמא פליגי — דמאן דאסר לאו משום

36 דסבירא ליה דכל עיש מאורח ממנו קרי "פני",
 37 אלא משום דמשמע ליה בלשון בני אדם מיפני
 38 פיסחא קאמר — שיהא הפסח פניו פונה ועבר.
 39 **משנה** הוא אסור בקרובותיה — דשינוי
 40 עלה חתיכה דאיסורא בהודאתה. ופותר
 41 בקרובות קמנה וכו' — שאין אמה נאמנת עלה,

42 ואף היא אינה צריכה גט. דאי בעיא גט — הויא
 43 לה גרושתה, ונאסר בקרובותיה. קמנה — הבת.
 44 נדולה — האם. **גמרא** וצריכא — לאשמעינן
 45 בכלוהו דמי שאסר עצמו בדבריו נאסר, ומי
 46 שלא אסר עצמו אינו נאסר. נבי יודיה — כי
 47 אמר "קדשתיה" לא מיתסרא אידיה בקרובי —

48 משום דאיזו שקרי משקר, וגברא לא איכפת
 49 ואיך אם אסר עצמו בקרובותיה חנם. ומכר
 50 **אמר** — דקדשתיה, ואף על גב דלא קדשה.
 51 **אבי איהו** — כי אמרה "קדשתיה" דאסרה נפשה
 52 אכולי עמא עד שיתן לה גט; אי לאו דקיה לה
 53 קדשי — לא הוה אמרה. ונתסר איזוהו על פיה

54 דקרובותיה. ואפילו לא נתן לה גט. מדרבנן הימנו —
 55 דהא קתני מותרת בקרובי. ואי בעיא גט — הוה מיתסרא באיזו, דהויא לה גרושת אחיו. **ואלא אסיפא** — דאמרה "קדשתיה" דבעיא גט. כשלא מבקשין — ממנו ליתן גט. לאי —
 56 שצריך בקשה לאסור עצמו בקרובותיה, כדי להתיר לה לינשא. והאילו וכן חפץ בה. ושמתתא דרב ושמואל אהדי איתמר — לא לחלוק זו על זו באו, אלא לחוסף האחרון מה שלא
 57 פירש הראשון. **ואם נתן מעצמו** — בלא בקשה, כופין אותו ליתן כתובה — דגלי דעתיה דקדשה. וארסוה יש לה כתובה. שניהם מודים — לדברי העד. מהו — דא דתניא: אין חוששין
 58 — משום דלא מהימנו הוא, והא הימננה. או דלמא משום דאין קדושין חלין בלא עדים, וילף "דבר" "דבר" ממנו, כתיב בעריות "ערות דבר" (דברים כד), ובמנון כתיב "על פי שני
 59 עדים יקום דבר" (שם טו). אין ולא — לא היה מחוקק בדבריו לא לאיסור ולא להתיר, פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו. ופיא בדיה — ולא היתה מחוקקת הוראה זו בידו. איתמר
 60 נמי — לא גרסינן נמי. **ואי ליבא עדים** — ואפילו מודה, אמאי אסור בקרובותיה על פי עצמו? הלא אינו קדושין אפילו לדבריה דמי נמי אמר בעד אחד הוה קדושין בשניהם מודים,
 61 והכא דאין בעד אחד — לא אמרה, דעד אחד חושב כחידו בשניהם מודים, הלכך בערה מימי חשיב להתקיים קדושין בפניו. ובלכד שיהו שניהם מודים. **אלא לאו בעד אחד** —
 62 דקתני: הוא אסור בקרובותיה אלמא זה שמודה לו נאסר. דחשיב לאיתפוס קדושין קמיה. קדשתיה בפני פלוגי ופלוגי — דהוה לזו קדושין גמורין לכל דבריו, ונאמן הוה לאסור את
 63 עצמו. ולנה עמו בפונדקן — ואפילו לאחר זמן. **אי דאיבא עדים** — דנתקדשה בביאה. **אלא לאו בעד אחד** — ושניהם מודים.

1 **ואם** נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה — מכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש
 2 לה כתובה, ואפילו לא כתב. דדא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה, דאי כתב לה —
 3 אם כן מאי מבקשין שייך למימר הכא? אלא שמע מינה דמיירי הכא דלא כתב לה כתובה,
 4 ואפילו הכי קאמר כופין אותו ליתן כתובה. ובפרק "זכותב" (כתובות פטג, דבעי): אלמנה
 5 מן האירוסין יש לה כתובה או אין לה כתובה —
 6 היה יכול להוכיח מחכא, אבל לא רצה, שהרי לא
 7 רצה להוכיח מהאמוראין, כי אם מן ומשנה.
 לא

1 **אמציית שבכת שניה תשתרי!** - **הכא במאי עסקינן**
 2 - **בשאין שם אלא גדולה וקטנה. והכי נמי מסתברא,**
 3 **דאם איתא דאיבא - ליתניה. ולטעמיה: אמציית**

1 **שבכת ראשונה דודאי ספיקא, ואסירא ליה, מי קתני לה? - הכי השתא!?** **התם תנא**
 2 **קטנה ידיה לאיסורא - והוא הדין להך דקשישא מינה, הכא אם איתא דאיבא - ניתניה.**
 3 **אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא: הא פסח, דכי פת אחת דמי ופליגי! אמר ליה:**
 4 **התם בלישנא דעלמא קמפליגי, מר סבר: "עד פני הפסח" - עד קמי פיסחא, ומר סבר:**
 5 **עד דמיפני פיסחא. משנה האומר לאשה "קדשתיה" והיא אומרת "לא קדשתני" - הוא**

6 **אסור בקרובותיה, והיא מותרת בקרובי. והיא אומרת "קדשתני" והוא אומר "לא קדשתיה"**
 7 **הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרובי. והיא אומרת "לא קדשתיה" והיא אומרת "לא**
 8 **קדשתני" והיא אסורה בקרובותיה, והיא אומרת "לא קדשתני" והיא אומרת "לא קדשתני" והיא**
 9 **אסורה בקרובותיה, והיא אומרת "לא קדשתני" והיא אומרת "לא קדשתני" והיא אסורה**

10 **בתי" - הוא אסור בקרובות גדולה, וגדולה מותרת בקרובי. הוא מותר בקרובות קטנה,**
 11 **וקטנה מותרת בקרובי. "קדשתי את בתך" והיא אומרת "לא קדשתי אלא אותי" - הוא**
 12 **אסור בקרובות קטנה, וקטנה מותרת בקרובי. הוא מותר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה**

13 **בקרובי. גמרא "האומר לאשה קדשתיה וכו". וצריכא; דאי אשמעינן גביה דידיה -**
 14 **משום דנברא לא איכפת ליה, ומיקרי אמר. אבל אידי, איכא: אי לאו דקים לה דביבוייה -**
 15 **לא הוה תנא, וליתסר איהו בקרובותיה, קא משמע לן. "קדשתיה והיא אומרת וכו". הא**

16 **תו קמה לי? - איצטרך, סלקא דעתך אמינא: מדאורייתא הימניה רחמנא לאב, מדרבנן -**
 17 **הימניה לדידה, ויתוסר ברתה בדיוורה, קא משמע לן. "קדשתי את בתך וכו". הא תו**
 18 **קמה לי? - אידי דתנא הא - תנא נמי הא. איתמר, רב אמר: כופין, וישמאל אמר: מבקשין.**

19 **אהייא? אילימא ארישא - לאו כופין איבא, ולא מבקשין איבא. אלא אסיפא, בשלמא**
 20 **מבקשין - לחיי, אלא כופין - אמאי? אמר: לא ניהא לי דאיתסר בקרובה! אלא שמעתתא**
 21 **אהדי איתמר, אמר שמואל: מבקשין ממוני ליתן גט. אמר רב: אם נתן גט מעצמו - כופין**

22 **אותו ליתן כתובה. איתמר נמי: אמר רב אהא בר אדא אמר רב, ואמרי לה אמר רב אהא**
 23 **בר אדא אמר רב המונא אמר רב: כופין ומבקשין. תרתי! הכי קאמר: מבקשין ממוני**
 24 **ליתן גט, ואם נתן מעצמו - כופין אותו ליתן כתובה. אמר רב יהודה: המקדש בעד אחד**

25 **אין חוששין לקדושו. עני מיניה מרב יהודה: שניהם מודים מאי? אין ולא ופיא בדיה.**
 26 **איתמר, אמר רב נתן אמר שמואל: המקדש בעד אחד - אין חוששין לקדושו, ואפילו**
 27 **שניהם מודים. איתבייה רבא לרב נתן: האומר לאשה "קדשתיה" והיא אומרת "לא**

28 **קדשתני" - הוא אסור בקרובותיה, והיא מותרת בקרובי. אי דאיבא עדים - אמאי מותרת**
 29 **בקרובי? ואי דליבא עדים - אמאי אסור בקרובותיה? אלא לאו - בעד אחד! - הכא במאי**
 30 **עסקינן - כגון דאמר לה "קדשתיה בפני פלוגי ופלוגי" והלכו להם למדינת הים. איתבייה:**

31 **המקדש את אשתו ולנה עמו בפונדק, בית שמאי אומרים: אינה צריכה הימנו גט שני,**
 32 **ובית הלל אומרים: צריכה הימנו גט שני. היכי דמי? אי דאיבא עדים - מאי טעמיהו דבית**
 33 **שמאי? ואי דליבא עדים - מאי טעמיהו דבית הלל? אלא לאו - בעד אחד. - ולטעמיה,**

34 **איבא סיפא: ומודים בנתרשה מן האירוסין שאין צריכה הימנו גט שני, מפני שאין לבו**
 35 **גם בה. ואי סלקא דעתך עד אחד מהימן - מה לי מן האירוסין, מה לי מן הנשואין?**
 36 **אלא, הכא במאי עסקינן - כגון דאיבא עדי יהוד וליבא עדי ביאה. בית שמאי סברי: לא**

37 **אמרינן:**

1 **אמרינן:**

2 **אמרינן:**

3 **אמרינן:**

4 **אמרינן:**

5 **אמרינן:**

6 **אמרינן:**

7 **אמרינן:**

8 **אמרינן:**

אמרין הן הן עד יחוד בו' - משראהו שנתיהדה עמו - אין צריך להעיד על הביאה.
 דכיון דלבו גס בה - מחוקקין אותו בחוקת שבא עליה לשם קידושין. ואיכא דאמרי -
 דרבה משמיה דרב אמר, ומאן קרי רב "בי דינא רבה" - רבי. צריכה שני גיפין - קא
 סלקא דעתין כדי להתיירא לנישא. ונוכה כותבתה מן החבילה - ממה נפשך, והמותר
 מוטל בספק עד תיבא אליה. אי דאית ליה סחדי
 להאי - שאמר "בפנינו קדשה" ואית ליה סחדי
 נמי להאי. מי מצו אמרה וכו' - דתידיה מותר
 הכתובה שלה ושלהן בספק? אלא לאו בעד
 אחד - לכל אחד. ושמע מינה דאפילו אינה
 מודה צריכה עט. גיד אחד בתכשטה - דאיכא
 חד סהרא דמכוש ליה - מי מדימין? אפילו לא
 מכחשא ליה אידי - ליכא למאן דאמר, דאין
 האחד בא אלא לשבועה - והכא שבועה לא
 שיכא. צריכה שני גיפין - כדי לנגות כתובתה
 מן החבילה. כלומר, לעולם החבילה מונחת עד
 שיכא אליהו, אלא אם כן נתנו לה שניהם
 מעצמן, והגט מביאה לידי גיבוי כתובה מן
 החבילה ממה נפשך: אם של זה הוא - הרי
 מזהיב לה כתובה על פיו, וכן זה. וכל שכן אם
 כולה שלה. ורבי מאיר היא וכו' - כלומר,
 וכולה לא אשמועינן אלא דמטלטלין משתעבדי
 לכתובה, ורבי מאיר היא, דאמר במבטח
 כתובות ב"האשה שנפלה לה נכסים" (פג) גבי
 שומרת יבם שכתובתה על נכסי בעלה הראשון.
 הניח אחיו ממת - ילקח בהם קרקע והוא אוכל
 פירות. אלמא: מעות משתעבדי לכתובה.
 הודאת בעל דין כמאה עדים - דכתיב (שמות
 כב) "אשר יאמר כי הוא זה", הרי שמעך על
 מקצת הודאתו. לא קא חייב לאחריני - אינו חב
 לאחריים בהודאתו זו, שאין נפסד אלא הוא.
 הכא קא חייבת לאחריני - שקרובותיה נאסרו
 בו, וקרוביו נאסרין בה. בני דבי מרי גרס, אחים
 הוו. על פי גיפין - שהצריכה תורה, למאי
 הלכתא הצריך עדים? משום דאי בעי למיהדר
 ולומר לא כך היה, לא יוכל לומר כן, שאלו
 יעידום - הוא שהצריכם הכתוב עדים. ואנו אין
 אנו שקרנים, ולא הדרין כן, ואין אנו צריכין
 עדים. או דלמא - שאפילו הם מודים - אין
 דבריהם קיימין אלא בעדים, ומנא אנן מחוקק
 בשלו והוא בשלי, שאין חלוקתנו כלום. לשקר?
 - הוכפרים בדברים, לומר: לא כן הוא. אבלת
 חלב - שבוגו, וחיבי אתה קרבן. נאמן - הער,
 וכשר הקרבן, ואין כאן משום "או הודע אליו
 חטאתו" (ויקרא ד) - ולא שיועידהו אחרים.
 והכי דרשתי לה בשמעתא קמייתא ד"האשה
 רבה" (בימות פוגב) ולא שיועידהו אחרים והוא
 מכחוש.

שורך

בסהרי? אומר להו: לא איברו סהרי אלא לשקרין. אומר אפוי: אומר לו עד אהד "אבלת חלב"
 ותלה שותק - נאמן. ותנא תונא: אומר לו עד אהד "אבלת חלב" ותלה אומר "לא אבלתי"
 - פטור. טעמא - דאמר "לא", הא אישתיק - מהימן. ואמר אפוי: אומר לו עד אהד "נממאו
 סהרותין" ותלה שותק - נאמן. ותנא תונא: עד אהד אומר "נממאו" ותלה אומר "לא
 נממאו" - פטור. טעמא - דאמר "לא", הא אישתיק - מהימן. ואמר אפוי: אומר לו עד אהד
 שורך

ובדבר שאין בידו לעולם. כגון "אבלת חלב" שורך רבע', אי שתיק - מהימן, ואי לא שתיק - לא מהימן. ויבדד שאין
 בידו עתה, אבל היה בידו פעם אחרת - נאמן, ואפילו לא היה שותק. והכא אינו שותק. והלכה כרבה,
 כדפרישית. ושותק דאמר בשמעתין דנאמן - נראה לרבינו יצחק דהיינו דבר שיש לו לידע, כגון שאמר לו "נתנסך יינך בפניך", דומיא ד"אבלת חלב". אבל אם אמר לו "נתנסך יינך שלא
 בפניך", ושותק - הדיא שותיקא אינה כהודאה. שלכך לא ישיב לו - לפי שלא היה יודע ביורו הדבר. ומה שאמרנו דבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן - היינו גברא דלא מהימן כבי
 תרי, אבל אי מהימן ליה כבי תרי - נאמן, כדאמר בסמוך גבי סמיא, דקאמר רבא דנאמן, אף על גב דהוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, אבל שכן דנאמן במילתא אחריית.
 וצריך לומר דהא דאמר בכל דוכתי (גיט פג. ב.) עד אחד נאמן באיסורין - היינו דוקא לתרי, כגון "בשר זו מנוקרת" או "חתיכה זו של שומן". אבל לאסור הדבר - לא נאמן, אלא כמז
 שפירשית, והא דאמרין דבדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן - היינו דוקא דבר שאינו יכול להתברר. אבל בדבר שיכול להתברר, כגון שאמר לו "יש שרץ בסהרותין" או נכרי

איברו סהרי אלא לשקר - מכאן אמר רבינו תם דאין צריך עדים לעשות קנין. והא
 דאמר פרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא מא.) קנין בפני שנים ואין צריך לומר "כתובה"
 - לאו משום דלא מהני בלא שנים, ודואי מהני אפילו בלא שנים. אלא הכי קאמר: קנין
 הרגיל בפני שנים - אין צריך לומר "כתובה", אבל דאי אין צריך שנים. וכן משמע בדברי
 "הובב" (בבא מציעא מהב.) דקאמר תתם: היה

עומד בגורן ואין בידו מעות בו, ופרך עלה: וניקנינהו ניהילה אנב סודרו ומשני: דלית ליה
 סודר. ואמאי לא משני דלא הוה שם עדים? אלא
 שפע מינה: דקנין מהני בלא עדים. וכן משמע
 בדברי קמא דסנהדרין (ו,א) דקאמר תתם: פשרה
 ביחוד, וקיימא לן (שם) דפשרה צריכה קנין.
 אמר לו עד אחד אבלת חלב והלה שותק נאמן
 - פירושו: דשתיקה כהודאה דמי, והוי נודע לו
 מעצמו, אבל אמר לו "איני יודע" - אינו נאמן
 לחיוב קרבן, דכתיב (ויקרא ד) "או הודע אליו" -
 ולא שיועידהו אחרים. והדוק אחד, אבל שנים
 - נאמנים, ומביא קרבן על דים, כדאמר תתם
 (בריתות יא.ב.) אם הביאהו שנים לידי מיתה
 חמורה לא יביאנהו לידי קרבן הקל: וצריך נמי
 לפרש "הלה שותק" - דאמר לו העד: אבלת
 חלב והיה לך לידע, והוא שותק.

ותנא

ותנא והלה אומר לא אבלתי - הא
 דנקט "לא אבלתי" - הוא הדין אם
 אמר "איני יודע", דפטור משום דכתיב (שם) "או
 הודעי". והא דנקט "לא אבלתי" - משום דבעי
 למיתני סיפא גבי שנים אומרים "אבלת חלב"
 והוא אומר "לא אבלתי", ובהא איכא רבוהא
 לרבי מאיר - דאפילו אמר "לא אבלתי" מחיב
 רבי מאיר.

נממאו

סהרותין והלה שותק נאמן - שאמר
 לו העד "בפניך נממאו", וכן צריך
 לפרש ב"אבלת חלב", כדפרישית. וקשה: והא
 בפרק "הנוקין" (גיט נד.ג.) מיתיה: היה עושה עמו
 בסהרות ואמר לו "נממאו סהרותין" - נאמן,
 "סהרות שעשיתי עמך ביום פלוגי נממאו" - אינו
 נאמן. ופרך תתם: מאי שנא רישא ומאי שנא
 סיפא? ומשני, אמר אביי. כל שבידו - נאמן, וכל
 שאינו בידו - אינו נאמן. וסיפא איירי שאין
 הסהרות בידו, לכך אינו נאמן. והכי אמר אביי
 דנאמן כשאמר לו "אבלת חלב" ואף על גב שאין
 בידו להאבילו חלב? וכן קשה לקמן, דנאמן לומר
 "שורך רבע' אף על גב דאין בידו להרביע שורין"
 ויש לומר: דהדיא ד"הנוקין" מיירי כשאינו שותק
 אלא מכחוש, והכא איירי בשמותא דלא
 מכחוש. ומידו, קשה מרבה: דהכא משמע דלא
 פליג רבא עליה דרביי, דאמר דכל דבר שאין בידו
 בעי שותק, והתם קאמר רבא: אשכחיה ולא אמר
 ליה, והדר אשכחיה ואמר ליה אינו נאמן. משמע:
 אבל אי אמר ליה מיד - נאמן בכל ענין, אפילו
 אין בידו, ואפילו אין שותק. והכא לא פליג אביי
 דבאין בידו בעי שותק? ויש לומר: שאני התם לפי
 שהיה בידו פעם אחת, והיינו בשעת שעשאו.
 אבל הכא - מעולם לא היה בידו כלל, ולכן בעי
 שותק. ונראה דהלכה כרבה לגבי אביי. ועתה
 בענין זה יש שלשה דינים: דבר שהיה בידו, כגון
 שהיה דהיה עושה עמו בסהרות - נאמן, ואפילו לא היה שותק. והכא אינו שותק. והלכה כרבה,
 כדפרישית. ושותק דאמר בשמעתין דנאמן - נראה לרבינו יצחק דהיינו דבר שיש לו לידע, כגון שאמר לו "נתנסך יינך בפניך", דומיא ד"אבלת חלב". אבל אם אמר לו "נתנסך יינך שלא
 בפניך", ושותק - הדיא שותיקא אינה כהודאה. שלכך לא ישיב לו - לפי שלא היה יודע ביורו הדבר. ומה שאמרנו דבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן - היינו גברא דלא מהימן כבי
 תרי, אבל אי מהימן ליה כבי תרי - נאמן, כדאמר בסמוך גבי סמיא, דקאמר רבא דנאמן, אף על גב דהוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, אבל שכן דנאמן במילתא אחריית.
 וצריך לומר דהא דאמר בכל דוכתי (גיט פג. ב.) עד אחד נאמן באיסורין - היינו דוקא לתרי, כגון "בשר זו מנוקרת" או "חתיכה זו של שומן". אבל לאסור הדבר - לא נאמן, אלא כמז
 שפירשית, והא דאמרין דבדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן - היינו דוקא דבר שאינו יכול להתברר. אבל בדבר שיכול להתברר, כגון שאמר לו "יש שרץ בסהרותין" או נכרי

55 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא ודאי שלמישרי
 56 לעלמא - להתירה להנשא למי שתריצה, דכולי עלמא לא פליגי
 57 דשרי - לדברי הכל היא מותרת אף ללא שתקבל גט מאחד מהם,
 58 והכא הנידון הוא על החבילה, והכי קאמר התנא, שאשה זו צריכה
 59 שני גיטין משני אנשים אלו שיגרשוה מרצונם כדי שתוכל לגבות
 60 את כתובתה מן התקילה, שהרי מן הדין החבילה מונחת עד שיבוא
 61 אליה, ורק אם גירשה מרצונם היא גובה את כתובתה ממה
 62 נפטר, וברייתא זו כדעת רבי מאיר היא, דאמר במסכת כתובות (פ)
 63 שגם מטלילי משתקברי לפרעון כתובה ולא רק קרקעות, ולכן
 64 יכולה לגבות את כתובתה מהחבילה.
 65 הגמרא מבררת את מסקנת הדין בענין המקדש בפני עד אחד: מאי
 66 הוי עלה - מה החלכה בדין זה, רב כהנא אמר אין חוששין
 67 לקידושין, ורב פפא אמר חוששין לקידושין. מקשה הגמרא: אמר ליה
 68 רב אשי לרב כהנא, מאי דעתך - מה סברתך לומר שאין חוששים
 69 לקידושין בעד אחד, בודאי משום דילפת - שאתה לומד בגזירה
 70 שוה דקבר' דקבר' ממומן, שאמרה התורה בעניני עריות שנעשו על
 71 ידי אישות לשון עריות דקבר' (דברים כד א), וכן דיני ממונות
 72 אמרה התורה (שם יט טו) על פי שני עדים או על פי שלשה עדים
 73 יקום דבר', ויש ללמוד שכשם שבממונות יש צורך בשני עדים, כך
 74 בדיני אישות יש צורך בשני עדים כדי להחיל קידושין או גירושין,
 75 אי - אם כן נדרוש כן לדינים נוספים, ונאמר מה לחלן - כמו
 76 שבדיני ממונות הודאת פה על דין כבודתם של מאה עדים דמי, אף
 77 כאן - בדיני אישות הודאת פה על דין כבודתם של מאה עדים, והיו הבעל
 78 והאשה נאמנים לומר שהתקשו. ענה רב כהנא, אמר ליה לרב
 79 אשי, התם - בדיני ממונות, כשנאמן הבעל דין בהודאתו לא קא
 80 חייב לאחריני - אינו מחויב, מפסיד אנשים אחרים בהודאתו, ולכן
 81 נאמן, אבל הכא - בבעל ואשה המודים שהתקדשו קא חייב
 82 לאחריני הודאתם מזיקה לאחרים, שהרי לדבריהם היא אשת איש
 83 ואסורה על כל העולם, ולכן אינם נאמנים ללא עדים.
 84 הגמרא דנה מתי יש צורך בעדים כדי לקיים פעולה ממונית:
 85 מביאה הגמרא מעשה בשני אחים, מר וזקרא ורב אדא סבא שהיו
 86 בני דרב מרי בר איסור והיו שותפים, לאחר זמן ביטלו את
 87 השותפות ופליגי ניכסיהו ביהדי הדדי - חילקו את הנכסים בינם
 88 לבין עצמם, ללא עדים, אחרי החלוקה הסתפק האם חלוקתם
 89 חלה, ואתו לקמיה דרב אשי, ואמרו ליה את צדדי הספק, האם על
 90 פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' שאמר רבמנא
 91 (דברים יט טו), היינו רק כדי דאי בעי למיהדר - שאם ירצו בני אדם
 92 לחזור בהם ממעשים ממוניים שעשו ולהכחישם, לא מצי הדדי בהו
 93 - לא יוכלו לעשות זאת מחמת העדים, ויגזר לא הדדי - אין אנו
 94 חוזרים בנו מחלוקת השותפות, וממילא החלוקה חלה על אף
 95 שנעשתה ללא עדים. או דילמא, לא מקמימא ספקא - אין מעשים
 96 ממוניים מתקיימים אלא בספקי - בפני עדים, וחלוקת הנכסים
 97 שלא בפני עדים לא חלה כלל, ועדיין השותפות קיימת. אמר להו
 98 רב אשי, לא אבירו ספקי - לא נבראו העדים, כלומר אין בהם
 99 צורך אלא לשקרי - לשקרנים המכחישים את מעשיהם, אך אם
 100 שניכם מודים שחלקתם בנכסים, אין צורך בעדים.
 101 הגמרא מביאה כמה מימרות בשם אביי, לגבי נאמנותו של עד
 102 אחד כשהלה שותק:
 103 לגבי חיוב קרבן חטאת על עבירה שנעשתה בשוגג כתבה התורה
 104 (ויקרא ד כח) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא', ודרשה הגמרא
 105 ביבמות (פו): 'ולא שידיעוהו אחרים', כלומר אם עד אחד אומר
 106 לו שאכל חלב והוא מכחישים אינו חייב להביא קרבן.
 107 אמר אביי, אדם שאמר לו עד אחד אכלת חלב בשוגג ואתה חייב
 108 חטאת, ותהא שותק ואינו מכחישו, העד נאמן בדבריו כיון

1 אמרינן שהן הן עדי יחיד, הן הן עדי ביאה, כלומר, עדותם על היחוד
 2 אינה נחשבת כעדות על ביאה, ואין מצריכים אותה לקבל גט שני,
 3 ובית הלל סברי שכיון שהיו נשואים ורגילים זה בזה, אמרינן הן הן
 4 עדי יחוד הן הן עדי ביאה, משום שברור לנו שאם התייחדו בא
 5 עליה לשם קידושין, וצריכה ממנו גט שני. ולפי זה מבוארת גם
 6 הסיפא של המשנה, ומוזים בית הלל לבית שמאי, שבנדאי אינה
 7 צריכה ממנו גט שני באופן שנתגרשה מן האירוסין, דאן לא אמרינן
 8 הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, מפני שאין לבו של הבעל גם ורגיל
 9 בה, ואין ראייה מכך שהתייחדו שגם בא עליה, ולפי הסבר זה
 10 במשנה אין להקשות על דברי רב נחמן.
 11 חזרת הגמרא לנידון של המקדש בעד אחד: אמר רב יצחק בר
 12 שמואל בר מרתא, משמיה דרב, המקדש אשה בעד אחד אין חוששין
 13 לקידושין, ואפילו שנייהם - הבעל והאשה מוזים לדברי העד. אמר
 14 רבה בר רב הונא, המקדש בעד אחד, פי דינא רבה - בית דין הגדול
 15 [ו] שלהלן יבואר מי הוא] אמרי שאין חוששין לקידושין. מבררת
 16 הגמרא מאן - מי הוא 'פי דינא רבה', עונה הגמרא בית דינו של
 17 רב, וכדברי רב יצחק בר שמואל בר מרתא, שהרי גם הוא אמר דין
 18 זה בשם רב.
 19 מביאה הגמרא לשון אחרת במקור מימרא זו: ואיכא דאמרי, אמר
 20 רבה בר רב הונא אמר רב, המקדש בעד אחד, פי דינא רבה אמרי
 21 אין חוששין לקידושין. וכיון שרב עצמו הוא שאמר דין זה בשם 'בי
 22 דינא רבה', בודאי לא התכוון לבית דין של עצמו, אלא מאן 'פי
 23 דינא רבה', רבי - בית דינו של רבי יהודה הנשיא.
 24 הגמרא מקשה על האומרים שאין עד אחד נאמן בקידושין: מתיב
 25 רב אהרבי בר אמי, מהמבואר בברייתא שנים שפאו מקדינת הים
 26 ולא ידוע מה טיבם, ואשה אחת הגיעה עמהם, ותקילה אחת עמהם,
 27 ולכל אחד מהם יש הסבר שונה על הקשר שיש לו עם השנים
 28 האחרים והחבילה שעמם, וה - אחד האנשים אומר, שזו האשה
 29 שעמם היא אשתי, וזה האיש השני הוא בעדי הכנעני, וזו תקילתי.
 30 וזה - האדם השני אומר, זו אשתי, וזה עבדי, וזו תקילתי. והאשה
 31 אומרת אלו שני עבדי, ותקילה שלי, הדין הוא שצריכה האשה שני
 32 גיטין - גט אחד מכל אחד מהאנשים, שהרי כל אחד טוען שהיא
 33 אשתו והבינה הגמרא שללא קבלת הגיטין היא אסורה להנשא
 34 לאחרים, ואחרי שתתגרש מהם נזקה את דמי כתובתה מן התקילה
 35 שבאה עמם, וכות גביה זו היא ממה נפשך, שהרי לדבריה כל
 36 החבילה שלה, ואף לדברי על אחד מהאנשים שהחבילה שלו, הרי
 37 הוא חייב לתת לה את דמי כתובתה לאחר שגירשה [והבינה
 38 הגמרא ששווי החבילה שמעבר לסך כתובתה אינו נשאר ביד
 39 אחד מהם, אלא מונח עד שיבא אליהו]. מבררת הגמרא: תיבי דמי,
 40 אי דאית ליה ספקי להאי - אם יש שני עדים המעידים כדברי
 41 האחד שזו אשתו והחבילה שלו, וכן אית ליה ספקי להאי - יש גם
 42 שני עדים כדברי השני האומר שזו אשתו והחבילה שלו, באופן
 43 כזה מי מצי אמה - וכי יכולה האשה לטעון שאלו שני עבדי
 44 ותקילה שלי, והרי העדים מכחישים אותה ואומרים שהיא נשואה
 45 לאחר מהם והחבילה שלו, ואילו והברייתא משמע שמוותר
 46 החבילה מוטל בספק בין שלשתם ורק את דמי כתובתה היא
 47 יכולה לגבות מהחבילה, כיון שגם לדבריהם מגיע לה ממון זה.
 48 אלא לאו מדובר בברייתא פאופן שיש רק עד אחד לכל אחד מהם
 49 שזו אשתו והחבילה שלו, ומוכח מהברייתא שעד אחד נאמן לומר
 50 שהתקדשה, ולהצריכה לקבל גט. דוחה הגמרא, ותקרא - וכי
 51 מוטב לומר כן, עד אחד פהקשה - המוכחש מעד אחר, מי
 52 מתימן - וכי הוא נאמן, וכיון שכל אחד מהעדים מוכחש מהעד
 53 השני, שניהם אינם נאמנים לומר שהיא נשואה, ואינה צריכה גט
 54 אפילו מאחד מהם.

56 אותו עד כבי תרי - כשני עדים, וברור לך שאינו משקר, ויל אפקה
 57 - גרשה, ואי לא, לא תפקה אינך צריך לגרשה, כיון שעד אחד לא
 58 נאמן בדבר שבערוה' אף כשאינו מוכחש.
 59 מביא אביי עוד סיוע לדבריו: ואמר אביי, מנא אמינא לה שעד אחד
 60 נאמן אף בדבר שבערוה, אם אינו מוכחש, דתניא, מעשה פניאי
 61 המלך שהלך להלחם במדינת 'בחלית' שבמדינת, וכיבש שם ששים
 62 כרמים - עיירות גדולות, ובחוררו לארץ ישראל היה שמה שמתה
 63 גדולה, וקרא לכל חכמי ישראל ואמר להם, אבותינו שבנו את בית
 64 המקדש השני היו עניים והיו אוכלים רק מלווהים - מין ירקות בזמן
 65 שהיו עסוקים בכנין בית המקדש, אף אנו שהתעשרנו והצלחנו
 66 נאכל מלווהים, וכן לאבותינו שהיו עניים, וכדי להודות לה'
 67 שהצליח את מעשינו והעשירנו, עשו כדבריו והעלו מלווהים על
 68 שולחנות של וינה, ואכלו. והיה שם אדם אחד, איש לין, בעל לב רע,
 69 ובלעל - בלי עול מלכות שמים, ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר
 70 אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ונאי המלך, לבס של פרושים -
 71 תלמידי חכמים, עליו - כלומר הם שונאים אותך ואינם שמחים
 72 בהצלחתך. אמר לו ינאי המלך ומה אעשה - כיצד אברר שדברך
 73 נכונים. אמר לו אלעזר בן פועירה הקם להם - העמד אותם על
 74 רגליהם כןך שתלבש עתה את הציץ שבין עיניך ששם ה' כתוב בו
 75 וצריכים לעמוד בפניו, ותראה שהם שונאים אותך על ידי שימחו
 76 בך מלשמש בכהונה. עשה ינאי כעצתו והקים להם ציץ שבין
 77 עיניו, והיה שם בין החכמים וכן אחד, ויהיה בן גדידה שמו, ויאמר
 78 יהודה בן גדידה לינאי המלך, ונאי המלך, רב לך בכתר
 79 מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן - כלומר אינך כשר
 80 לכהונה. מבארת הברייתא שאף שהיה ינאי מורע הכהנים מחו בו
 81 החכמים, לפי שהיו הפרושים אומרים שאמו של ינאי נשפית במקום
 82 ששמו 'מודיעים', ושבויה פטולה להינשא לכהן, וכיון שנשאה
 83 אביו שלא כדין התחלל וזרעו מדין כהונה. אמנם אחרי שחמו
 84 חכמים בידו ונכופש דברך - חקרו אחרי אותו מעשה ולא נמצא
 85 לה הצליחו להוכיח שהוא פסול לכהונה, ויפדלו ופרדו חכמי
 86 ישראל בעצם - בכעסו של ינאי המלך. ויאמר אלעזר בן פועירה
 87 לינאי המלך, ונאי המלך, אפילו הדיום שבירשאל וכי כך הוא דינו
 88 שיבוז אותו וישתוק, ואתה מלך, וכהן גדול, וכי כך הוא דינך
 89 שיבוזך החכמים ותשתוק. שאלו ינאי, ומה אעשה לחכמים. אמר
 90 לו אלעזר בן פועירה אם אתה שומע לעצתי, רופים - הרוג אותם.
 91 שאל אותו ינאי המלך ותורה שאותם חכמים יודעים אותה, מה
 92 תהא עליה אם אהרגם. השיב לו אלעזר בן פועירה הרי תורה
 93 נשאת בריכה ומונחת בקרן זוית, וכל הרוצה ללמוד, יבוא
 94 וילמוד. אמר רב נחמן בר יצחק, מיד נזקק בו - בינאי המלך
 95 אפיקורסות - כפירה בתורה שבעל פה, והראיה לכך, דהוה ליה
 96 למימר, תינח - הנח את התורה שבכתב שאכן אפשר ללמודה
 97 לבד, אבל תורה שבעל פה מאי, והרי אם יהרגו החכמים תשתכח
 98 התורה שבעל פה. מיד, ותיצין - צצה והתפתחה הרעה על ידי
 99 דבריו של אלעזר בן פועירה, והרגו כל חכמי ישראל. והיה העולם
 100 משתומם - שמים מתורה, עד שבא שמעון בן שמח שהיה אחי אשתו
 101 של ינאי המלך, והחביאתו, והחזיר את התורה ליושנה.
 102 מברר אביי את הלעו שיצא על אמו של ינאי המלך: היכי דמי -
 103 כיצד היה הדבר שבתחילה אמרו שאמו נשבתה, ואחר כך לא
 104 מצאו ראייה לפוסלו. אילימא - אם תאמר דבי תרי - שני עדים
 105 אמרי אישתבאי, העידו שנשבתה אמו של ינאי, ובי תרי אמרי לא
 106 אישתבאי, אם כן מאי חיות דפסקת אהני - מה ראיית לסמוך על
 107 המכשירים, פמוך אהני - על הפוסלים, ומדוע לא מצאו ראייה
 108 לפוסלו. אילא בודאי היה המעשה בעדות של עד אחד שנשבתה,
 109 ובעמא שלא האמינו לו היא כיון דקא מכחשי ליה בי תרי - היו שני
 110 עדים שהכחישוהו, הא לאו הכי, היה העד מתימן, ומוכח שעד

1 שורך נרבע על ידי אדם שבא עליו, ונאסר בהקרבה למזבח, ונהלה
 2 - בעל השור שותק, נאמן העד, והשור אסור בהקרבה. מוכיח
 3 אביי, והנא הונא - כך שנה לנו התנא במשנה בכורות (מא). לגבי
 4 הבהמות האסורות למזבח, וביניהם 'ושנעקבה בו עבירה - שור
 5 שנעשתה בו עבירה שנרבע על ידי אדם, וכן שור שהמית אדם, על
 6 פי עדותו של עד אחד או על פי דברי הפעלים, נאמן. מברר אביי,
 7 האי 'על פי עד אחד' שנאמר במשנה היכי דמי, אי דקא מודו פעלים
 8 - אם בעל הבהמה מודה לדברי העד, היינו 'על פי הפעלים'
 9 שנאמר בהמשך המשנה, אלא לאו מדובר באופן דשתיק הבעלים,
 10 ומוכח שאם הבעלים שותק נאמן העד בדבריו.
 11 הגמרא מבארת מדוע הוצרך אביי לומר כמה דוגמאות לדיו:
 12 וצריקא, כיון דאי אשמעינן רק הך קמיינא - את הדין הראשון שעד
 13 אחד נאמן לחייב אדם בחטאת, היינו סבורים שרק שם שתיקת
 14 האדם נחשבת כהודאה, כיון שמסתבר שאי דקים ליה בנפשיה
 15 דעבד - אם לא היה ברור לאדם שבא עבר עבירה והתחייב קרבן,
 16 חולין בעורה לא הוה מיתי - לא היה מביא בהמת חולין ומקריבה
 17 בעזרה, אכל באופן שהעד אומר לו נמאן מהוהו, יתכן שאינו
 18 מודה לעד, ומימר אמרינן - אנו מניחים שהיא דשתיק היינו כיון
 19 דכבר שאין לו הפסד גדול מדברי העד, שהיה אף לדבריו הוה ליה
 20 ראוים לו המאכלים בימי מומאיה, וכיון שאין שתיקתו נחשבת
 21 כהודאה לדברי העד, היינו סוברים שאין העד נאמן. ממישיכה
 22 הגמרא, ואי אשמעינן אביי הא - גם את הדין השני, היינו סוברים
 23 ששתיקתו נחשבת כהודאה משום דקא מפסיד ליה שאינו יכול
 24 לאכול את המאכלים בימי מהרהו, ואם לא שהיה מודה לדבריו
 25 היה מכחישו, אכל כשעד מעיד ששורו נרבע, יתכן ששותק כיון
 26 שמימר אמר לנפשו שאין לו הפסד מדברי העד, שהרי כל השוורים
 27 שבעולם לאי לגבי מנחה קיימי - אינם עומדים להקרבה בבית
 28 המקדש, ולא אכפת לו ששורו יפסל להקרבה, אך אין שתיקתו
 29 נחשבת כהודאה וממילא לא יפסל השור, צריקא - הוצרך אביי
 30 לומר את דיו בשלש אופנים אלו.
 31 הגמרא מביאה שאלה בנאמנות עד אחד כשהאדם שהעדות
 32 נוגעת אליו שותק, מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, מי שאשתו
 33 זינתה ברצון, והדבר ידוע לו בעדותו של עד אחד, ולדבריו היא
 34 נאסרת עליו וחייב לגרשה, והבעל שומע את דברי העד ושותק,
 35 מהו, האם שתיקתו נחשבת כהודאה וחייב לגרשה. הגמרא מביאה
 36 מחלוקת בנידון זה: אמר אביי, נאמן העד בדבריו, כיון ששתיקת
 37 בעל נחשבת כהודאה, ורבא אמר אינו נאמן, כיון דהוה נידון זה
 38 דבר שבבערה, ואין דבר שבבערה מתברר בפחות משנים. הגמרא
 39 מביאה את אריותיהם של אביי ורבא: אמר אביי, מנא אמינא לה -
 40 מנין למדתי דין זה, ממעשה שהיה, דהוא סמיא - עויר, דהוה
 41 מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל - היה לו זמן קבוע לחזור על
 42 משניות בעל פה לפני שמואל, וימא חד ננה ליה ולא הוה קאתי -
 43 פעם אחת איחר העויר מלבוא עד שהחשיך היום, שרד שלייתא
 44 אבתריה - שלח שמואל שליח אליו לקרוא לו שיבוא. אדאזיל
 45 שליח בחדא אורתא אמתא איהו בתרא - עד שהיה השליח הולך
 46 מדרך אחת בא העויר לפני שמואל מדרך אחרת, וכי אתא -
 47 כשחור השליח, אמר לעויר שאשתו זינתה ונאסרה עליו. אתא -
 48 בא העויר לקמיה דמר שמואל לשאול האם נאסרה עליו אשתו,
 49 אמר ליה שמואל, אי מהימן לך השליח, ויל אפקה - גרש אותה,
 50 כיון שאין האשה מכחישתו, ואי לא נאמן עליך, לא תפיק - אל
 51 תגרשנה. מבאר אביי, מאי לאו - בודאי כוונת שמואל היתה שאי
 52 מהימן עליך עד זה ולא זילנא הוא - שאינו גזלן הפסול לעדות,
 53 עליך לגרשה, ומוכח שעד המעיד על זנות ואינו מוכחש, נאמן.
 54 הגמרא מבארת את הסבור של רבא במעשה זה: ורבא, הסובר
 55 שאין עד אחד נאמן, יבאר שכונת שמואל היתה שאי מהימן לך

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף סו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

קצג

תוספות

רש"י

1 מנסך יינן" — בא ואר"ק האיסור, כהא דר"א יש לחוש לדבריו ולבדוק. כדאמר לקמן (עמוד
2 ב) גבי בעל מום, דמצי אמר ליה "שלא ואחרי". וכשארם עושה חבירו שליח לשמור יינו, או
3 להביא מן המרתף — נאמן, דהיינו בידו, ומיהוין עליה כבי תרי, כשטמך עלי. והא דבעינן
4 שותק — היינו דוקא דלא עשה עשאו שליח.

אמר

5 אמר, היא היא — תימה. והא אמרת:
6 המדקש בעד אחד אין חוששין
7 לקידושי, דאין דבר שבערה פחות משנים; ויש
8 לומר: הדין, אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים
9 — המעות מתנה, אבל הכא — הביאה אוסרת בין
10 בעדים בין שלא בעדים, ואין אנו צריכין אלא
11 שיעד בעל האמת. מיהו קשה: משמע הכא עד
12 אחד נאמן, ובמסכת סוטה (ג, ב) משמע דאין
13 האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קניו
14 ותיורה. משמע דבעינן עדים ויש לומר: הדין
15 מיידי באינו שותק, אבל שותק — בעד אחד
16 מומין.

רבא

17 אמר כו' — ואם תאמר: כיון דשותק,
18 ושתיקה כהודאה דימי — למה לא
19 תאסר עליו? וכי לא יוכל לעשותה עליו חתיבה
20 דאיסורא? ויש לומר: דקסבר רבא דטעמא דשותק
21 מהמין — לאו משום דשותיק כהודאה דימי, אלא
22 משום דאיכא גרלים לדבר דהיינו ליה. וכיון
23 שאין האיסור מכח עדות הבעל אלא מכח עדות
24 העד — לא מהיינונן ליה, דעד אחד אינו נאמן
25 בדבר שבערה.

הקם

26 להם בצ"ץ שבין עיניך — פירש בקונטרס:
27 ואף על גב דלאו שעת עבודה היא — דהא
28 אמרינן לעיל (נד, א) דבדי כהונה ניתנו ליהנות
29 בהן. וקשה: דאדרבה, משמע מהתם דמיד שהיו
30 יכולין להפישטן — שהיו זקוקין להפישטן,
31 מדקאמר: לא ניתנה תורה למלאכי השרת, משמע
32 בשלא לנורח אסורא ומפרש רבינו תם. דדוקא
33 צ"ץ, משום דכתיב בו (שמות כח) "ודיה על מצחו
34 תמיד" — משמע דמותר שלא בשעת עבודה, אבל
35 בשאר בגדים — לא. וינאי היה כהן מורע בית
36 חשמונאי.

מא'

37 חזית דסמכת אחיני סמוך אחיני —
38 ד"אישתבאי", והכי קאמר גמרא "ולא
39 נמצא"? הקשה בקונטרס: אדרבה, אוקי תרי בהדי
40 תרי ואוקי אם ינאי בחוקת כשרות, כדאמרינן גבי
41 כהן בפרק "האשה שנתארמלה" (כתובות כ"ב, א)
42 ותיקין: הני מילי אי הואי אידי קמן, והיתה באה
43 לבית דין להתייר — דהתם אית לה חוקה
44 דכשרות. אבל בנה זה הנדון לפנינו — אין לו
45 חוקת כשרות, שהרי מעידים על תחילת לידתו
46 בפסול, שאומרים שאמו נשבת קודם שנולד, ואם
47 תאמר: מכל מקום תייתי ליה חוקה דאימיה
48 שהיתה בחוקת כשרות, דהא אמרינן בפרק קמא
49 דכתובות (א, ג) "לדברי המכשיר בה — מכשיר
50 בבתה ויש לומר: דלא אמר אוקי תרי בהדי תרי
51 אלא בתרומה דרבנן, ותרי ותרי ספיאק דרבנן,
52 ובהא לא החמירו. אבל בחיסקי, דאיכא איסורא
53 דאורייתא — החמירו, ואסורה היא מדרבנן.
אמר

1 שורך נרבע — ואסור להקריבה. אבל לסקולו — תרי בעינן, דאמר מר (בבא קמא מד, א):
2 כמיתת הבעלים כך מיתת השור. ותנא תונא — לענין פסולי קרבן בובחים ובבכורות.
3 וצריכא — לאשמועינן בכולו דשתיקתו הודאה היא. חזי ליה כימי שומאתו — ולא
4 איכפת ליה, ולאו הודאה היא, ומותרים להטוריים. לאו לנבי מוכח קיימי" — ולא איכפת
5 ליה להכחישו. והודאה מיהא לא אהת — ומותר

6 להקריבה, צריכא. אשתו וזנתה בעד אחד —
7 כלומר, אמר לו עד אחד: אשתך וזנתה, והוא
8 שותק, מהו ליאסר העד עליו? ולא היה אפי' —
9 הודא סמיא לעת הקבוע לו לפני שמואל. שרד
10 — שמואל שליח בתריה, שימהנה לבא. מאי
11 לאו אי מהימן לך — האי עד כשאר עד אחד,
12 דידעת ביה שאינו מפסולי עדות, דלאו גזלמא
13 הוא. אפקה — הואיל ולא הכרישתו. ינאי המלך
14 — מן הכהנים שחשמונאים הוה. לבחולית —
15 שם מדינה שבמדבר. מלוחים — ירוקת הם, ושמן
16 עסקי בלשון ארמי, כמו "הקוטפים מלוח עליו
17 שיה' (איוב ל). כשהיו עסוקים בבנין — בית שני,
18 שבאו מן הגולה והיו עניים והיו מוציאין
19 הצאצא במלאכה, אף אנו נאכל מלוחין, לחיות
20 וזכר לעניי אבותינו, ולהודות לפני הקדוש ברוך
21 הוא שהצילתנו והעשיתנו. לכן של פרושים ועד
22 — שונאין הם, ואין שמוחם בהצלחתן. ומה
23 אעשה — לידע שכן הוא? הקם להם בצ"ץ שבין
24 עיניך — תן צ"ץ הקדש על מצוחך, ויעמדו על
25 גרליהם, לפי שהשם כתוב בו, הם יגלו את
26 לבם. ואף על גב דלאו שעת עבודה, כדאמר
27 בפס' שני (קדושין נ"א): בגדי כהונה ניתנו
28 ליהנות בהם. שהיו אומרים אמו נשבת מן
29 הפורעים — לכך מידו בו, שהיו הפרושים
30 אומרים עליו: אמו נשבת במודיעים, כרך של
31 בית חשמונאי היה, ושבויה פסולה לכהונה
32 ושואה אביו — נמצא חלל. ויבדלו חכמי ישראל
33 בזעם — שכעס המלך עליהם. כך הוא דינו
34 לסבול דרפתו. וכך הוא דינך — בתמימה, שלא
35 נתקם מהם? ורופסם — הרגם. מה תהא עליה —
36 שמה תשתבח? אמר ליה: הרי ספר תורה
37 כריכה, ומנוחת בתוכה המצוה, ולא ישתכח.
38 ותוצין תרעה — לשון "ויצץ ציץ ויגמול וינתן
39 (במדבר יז). לישנא אחרינא: בערה, לשון
40 "נוצצים" (ויקרא א), בניצוץ המבער גדלת.
41 שבעין בן ששח — אחי אשתו היה, והחביאתו.
42 חזיקי דימי — "ויבוקש הדבר ולא נמצא", דמשמע
43 שהתקיימה בחוקת כשרות? סמוך אחיני —
44 דאמר אשתבאי, והכי קאמר "ולא מצאנו"? ואי
45 אמרת אוקי תרי לבהדי תרי, ואוקי איתנא
46 אחוקתה — הני מילי אי היא קמן, והיתה באה
47 לבית דין להתייר. אבל בנה זה הנדון — אין לו
48 חוקה דכשרות, שהרי מעידים על תחילת לידתו
49 בפסול. אלא לא בעד אחד — העיד על השבויה;
50 ובאו שנים והכחישוהו. דרב אחא בר מנימי —
51 בעלמא. שפחה הכניסו תחתיה — הכניסו להם
52 שפחה, וסבורים שהיא זאת, וגנבה מהם לאתר
53 שנשבת עד שלא נתיחדה בלא עדים. הילכך
54 אין כאן הכחשת עדים.

מנא

41 - אם אתה שומע לעצתי - רופסם. - ותורה מה תהא עליה? - הרי פרוכה ומנוחת פקדון זוית, כל הרוצה ללמוד - יבוא
42 וילמוד. אמר רב נחמן בר יצחק: מיד נורקה בו מינות, דהוה ליה למימר: תיניח תורה שבכתב, תורה שבעל פה מאי? מיד: ותוצין
43 הרעה על ידי אלעזר בן פועריה, ויהרגו כל חכמי ישראל. והיה העולם משתומם, עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה
44 ליושנה. היכי דמי? אלימא דבי תרי אמרי "אישתבאי", ובי תרי אמרי "לא אישתבאי" - מאי חזית דסמכת אחיני - סמוך אחיני!
45 אלא בעד אחד. וטעמא - דקא מכחשי ליה פי תרי, הא לאו הכי - מהימן, ורבא: לעולם תרי ותרי, וכדאמר רב אחא בר רב
46 מנימי: בעדי הומוה, הכא נמי - בעדי הומוה. ואיפשיית אימא: פדרבי יצחק. דאמר רבי יצחק: שפחה הכניסו תחתיה. אמר רבא:
מנא

1 **אמר** רבי טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח — ואם תאמר: מאי משל הוא זה?
2 הרי במשל אפילו נודע שפסול היה בשעת עבודה אפילו הכי עבודתו כשרה,
3 כדמוכח בסמוך מקרא. וכבי האי גונא גבי מקוה, אם נמצא שמודיעו היתה תחלה בסעת
4 — טהרתו טמאות למפרע, אפילו לרבי טרפון ואומר רבינו יצחק: דבתרתי פליגי, פליגי

5 טהרות שנעשו ועל גבי למפרע, מר אולי בתר
6 חוקה זמקה, אמר לוי בתר חוקה דאדם, ובשלא
7 נודע חסרון המקוה למפרע, ופליגי נמי בטמא
8 שטבל במקוה, ולאחר זמן נודע שזיה חסר באותה
9 המשל, שטהרותיו טהורות למפרע, ואזא מיימי
10 הגשול. ותוספת שנים, ופליגי נמי במקוה שטבל
11 בה כזו ועבד עבודה, ובאי עדים והעידו שזיה
12 המקוה חסר קודם הטבילה. רבי טרפון אומר:
13 כשירה העבודה, מידי דהוה אבן גרשה וכן
14 חלוצה, ואזא קאי המשל.

15 **שלח** ואחיו — תרגום של "הפשיט" — "שלח"
16 (ויקרא א). מנאן יש להוכיח דכל דבר
17 שיכול להתברר — עד אחד נאמן עליו, ואפילו עד
18 אחד מכחישו.

19 **ולזרעו** אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול —
20 ובריש מביתין (הא, א): אמר: "זרע אן
21 לה" — אין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין —
22 תלמוד לומר: "ושמענו דלשון זרע לא משמע
23 אלא כשרו ויש לומר: דשאני הכא "זרעו" מותר,
24 דהוה מצו למיכתב "ולבניו", שהרי בבנות לא
25 שייך ברית כהונה, ולכן דרשין מניה אפילו זרע
26 פסול. אבל התם אינו מיתר, שהרי התם יש לו בת
27 כמו בן.

28 **כל** מקום שיש קידושין ויש בו וכל מקום שאין
29 קידושין ואיזה זה והאבא על אחת מכל
30 העריות שבתורה — נראה לרבינו יצחק דהך
31 סתמא אתיא כרבי שמעון התימני, דאמר בסוף
32 פרק "החולץ" (ביבמות מט, א): יש ממזר מחייבי
33 כריתות, ולא מחייבי לאוין. ובתאי גונא קאמר
34 הכא. ועוד נראה לרבינו יצחק: דהלכה כי דך
35 סתמא, אף על גב דאיכא סתמא אחרינא ביבמות
36 (בבא, ב) רבי עקיבא — מכל מקום דך סתמא
37 עיקר, משום דמתניא גבי הילכתא פסיקתא
38 קידושין. ועוד: דמצינו בהרבה מקומות כי האי
39 סתמא, כדקתני התם (ביבמות ד, ב): ששטא, בני
40 חייבי לאוין כשרים נזהו. ועוד תני איהו ממזר —
41 כל שאסורו איסור ערה ועונש כרת. משמע דלא
42 היו ממזר אלא מחייבי כריתות.
מתניתין

32 חלוצה דעבודתו פשיה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל: דאמר קרא "והייתה לו
33 ולזרעו אחרייו" — בין זרע פשר ובין זרע פסול. אבאה דשמואל אמר: מהקא, "פרך ה' חילו
34 ופעל ידיו תרצה" — אפילו חולין שבו תרצה. רבי ינאי אמר: מהקא "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", וכי תעלה
35 על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו? אלא זה פשר ונתחלל. פעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה
36 אמר שמואל: דאמר קרא "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" — פשהו שלם ולא פשהו חסר. — והא "שלום" פתיבו!
37 אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קטיעה היא. משננה כל מקום שיש קידושין ואין עבירה — הולך הולך אחר הנזיר. ואיזה זו —
38 זו כהנת, לזה, וישראלית, שששאו לכהן לוי וישראל. וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה — הולך הולך אחר הפגום. ואיזה
39 זו — זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתינו. וכל מי שאין
40 לה עליו קידושין אכל יש לה על אחריים קידושין — הולך ממזר. ואיזה זה — זה הפא על אחת מפל העריות שבתורה. וכל
41 מי שאין לה לא עליו ולא על אחריים קידושין — הולך כמותה, ואיזה זה — זה ולד שפחה ונכרית. **גמרא** "כל מקום שיש
42 קידושין". אמר רבי שמעון לרבי יוחנן: פללא הוא דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הנזיר? הרי

1 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
2 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
3 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
4 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

5 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
6 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
7 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
8 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

9 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
10 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
11 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
12 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

13 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
14 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
15 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
16 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

17 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
18 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
19 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
20 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

21 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
22 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
23 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
24 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

25 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
26 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
27 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
28 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

29 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
30 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
31 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
32 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

33 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
34 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
35 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
36 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

37 **מא אמאי** לה — דאין עד אחד נאמן בדבר ערה לפסול, ואפילו אין לו מכחישי. מורה
38 — מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא, א) לא מבר את המגורות של
39 מים. של דיסקים — שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלים — ארבעים סאה.
40 היה רבי טרפון מטהר — דאמר: השתא הוא דחסר, ובשעה שטבלו בה אדם וכלים —

56 שדימה רבי עקיבא את דיניהם זה לזה, מדובר דְּשֵׁתִיק הכהן, וְאָף
 57 על פי כן דְּתַנִּי שֶׁרַק מִקְנֵה פְּסוּלוֹ בְּיָחִיד וּבְעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בְּיָחִיד, וְאֵל
 58 יוֹכִיחַ בֵּן גְּרוּשָׁה וְכֵן חֲלוּצָה שְׁלֹמֹת שוֹתֵק פְּסוּלוֹ רַק בְּשָׁנִים וְלֹא
 59 בעד אחר, וּמוֹכַח שִׁירָב שֶׁבִּעֲרָה מִצִּירָךְ שֵׁנִי עֵדִים לֹאסֵרוּ, וְאִין
 60 עד אחד נאמן להעיד על כהן שהוא חלל אף אם הכהן שותק.
 61 מבארת הגמרא כיצד יפרש אביי את התוספתא: וְאִינִי אָמַר שֶׁאִין
 62 זו ראייה, וְלִעוֹלָם דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא נִאֻמְרוּ בְּאֹפֶן דְּהִכְרִיחַ קָא מְכַחֵישׁ
 63 לֵיהּ - לעד המעיד שהוא בן גרושה, ולכן יש צורך בשני עדים,
 64 וְדָקְאָמְרַתְּ שֶׁהֵרִי גַם לִגְבֵי בעל מום מדובר כשהלה מכחישו וְאִמְרֵי
 65 מְהִימֵן העד לומר שהוא בעל מום, יש לומר ששם ישנו טעם מיוחד
 66 לכך, כִּיּוֹן דְּאָמַר לֵיהּ העד לכהן שֶׁלֹּא - הפשט בגדיך וְאִחֵיו - הראה
 67 שאינך בעל מום, וכיון שהדבר יכול להתברר נאמן העד. ומבאר
 68 אביי לפי זה, וְחִינּוּ דְּתַנִּי בְּהַמְשַׁךְ דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁמִּקְנֵה פְּסוּלוֹ
 69 בְּנוֹפוֹ, וּבְעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בְּנוֹפוֹ, וכונת רבי עקיבא דימיון זה לומר
 70 שבשניהם הפסול יכול להתברר, ולכן רבי עקיבא נאמן בו אף כשיש
 71 מי שמכחישו, וְאֵל יוֹכִיחַ בֵּן גְּרוּשָׁה וְכֵן חֲלוּצָה שֶׁצִּירָךְ שֵׁנִי עֵדִים,
 72 כִּיּוֹן שֶׁפְּסוּלוֹ מְאָחֲרִים, מנישואי אביו ואמו, ולא ניתן להוכיח דבר
 73 זה.
 74 הגמרא מבררת את הדינים האמורים בתוספתא: וְכֵן שֶׁהוּא בֵּן
 75 גְּרוּשָׁה וְכֵן חֲלוּצָה שֶׁפְּסוּלוֹ לְכַתְחִילָה לעבוד בבית המקדש,
 76 דְּעִבְדוּתוֹ בְּשִׁירָה בְּדִיעֵבַד מְנַלָּן. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה,
 77 אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר קְרָא לִגְבֵי כְּהוֹנֵת פְּנַחַס (במדבר כה יג) וְהִיחֵה
 78 לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית קְהוֹנֵת בְּנֵי לֵוִי וְעָשָׂה לָהֶם, ויש לדרוש משלשן זרעו
 79 שעבודת הכהן כשירה בֵּין בְּרַעַע וּבֵין בְּרַעַע פְּסוּלוֹ, ואף בן
 80 גרושה ובן חלוצה שעבד, עבודתו כשרה.
 81 מביאה הגמרא לימוד נוסף: אֲבוּהֵי דְּשְׁמוּאֵל אָמַר, מְהִכָּא, שְׁנֵאמַר
 82 (דברים לג יא) 'קָרָךְ ה' חִילוֹ וְעָשָׂה לָהֶם תְּרִצָּה', ולשון 'חילו' הכוונה
 83 לחללים, שֶׁאִפִּילוֹ חוּלִין - חללים שָׁבוּ, תְּרִצָּה את עבודתם.
 84 מביאה הגמרא לימוד נוסף: רַבִּי יְנָאי אָמַר מְהִכָּא, שְׁנֵאמַר (דברים
 85 כו א) 'וְכִבֵּאתִי אֶת הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיָמֵי הַהֵם', וקשה וְכֵן תַּעֲלֶה עַל
 86 דְּעִתֵּךְ שְׂאֵדָם הוֹלֵךְ אֲצִל בְּתוֹ שְׁלֵא יִהְיֶה בְּיָמֵינוּ, אֲלֵא זֶה כֵּן שֶׁהִיא
 87 מוּחָזַק כְּבָשָׂר, וְנִתְחַלֵּל - התברר שהוא חלל, ורמזה לנו התורה
 88 שעלינו ללכת לכהן המוחזק ככשר, אף שלאחר מכן התברר
 89 שהיה חלל.
 90 מבררת הגמרא דין נוסף האמור בתוספתא: וּבְעַל מוֹם שֶׁעֲבַד
 91 בְּשׁוּגָה דְּעִבְדוּתוֹ פְּסוּלוֹ לְמַפְרַע, מְנַלָּן, ומדוע לא נדרוש מהפסוק
 92 'לִזְרָעוֹ אַחֲרָיו' שעבודתו כשרה, שהרי גם הוא בכלל זרעו, וכמו
 93 שדרשנו לגבי חללים. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
 94 שְׁמוּאֵל, אִי אִפְשָׁר לְדַרְוֹשׁ כֵּן, כִּיּוֹן דְּלַפְנֵי פְּסוּקֵי זֶה אָמַר קְרָא
 95 (במדבר כה יב) 'לְכֵן אָמַר הִנֵּנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם', ויש לדרוש
 96 את הלשון 'שְׁלוֹם' כ'שלימות', שברית הכהונה שייכת רק בְּשֶׁהוּא
 97 שְׁלֵם בְּאִבְרֵיו, וְלֹא בְּשֶׁהוּא חָסֵר, בעל מום. שואלת הגמרא, וְהָא
 98 'שְׁלוֹם' בְּתִיב בְּפִסְוֹק, וְלֹא 'שְׁלוֹם' מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אָמַר רַב נְחֻמִּי,
 99 הַאוֹת וְיוֹ"ו דְּשְׁלוֹם' אֵינָה נִכְתָּבַת בְּסִפֵּר תּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, אֵלֹא
 100 קְמִיעָה הִיא - קטועה באמצעה, לרמוז שיש לדרוש מילה זו כאילו
 101 נכתב 'שְׁלֵם' ללא וי"ו, ללמד שהפרשה מדברת בכהנים שלמים:

משנה

102 משנתינו עוסקת בדין היחוס של וּלְד הַנּוֹלָד מִיִּשְׂרָאֵל, ומבארת
 103 ארבעה כללים בנידון זה.
 104 הכלל הראשון, כֵּל מְקוּם שֵׁישׁ קִידוּשִׁין - שקידושי האב והאם
 105 חלים, וגם אִין עֲבִירָה בְּקִידוּשִׁין אֵלֹא, תוֹלָד הוֹלָךְ אַחֲרֵי הוֹזֵר -
 106 מתיחס אחר אביו. וְאִין זו - באילו אופנים הדין כן, זו בְּהִנֵּת לִיחָה
 107 וְיִשְׂרָאֵלִית, אחת משלשת הנשים הללו, שֶׁנִּשְׁאָו לְכַתֵּן לִי וְיִשְׂרָאֵל,
 108

1 מְנָא אִמְיָא לָהּ - מה המקור לדברי, שעד אחד אינו נאמן בדבר
 2 שבערה אף כשאינו מוכחש, דְּתֵנּוּ בְּתוֹסְפָתָא בְּמִסְכַּת מְקוּאוֹת
 3 (פ"א ה"ח), אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מְעַשֵּׂה בְּמִגְדָּה - בריכת מים, מקוה,
 4 שֶׁל אָדָם בְּשֵׁם דְּקָסִים בְּכִנְיָהּ, שְׁהִיתָה עוֹמֵדַת בְּחֻקַּת שְׁלִימָה - שיש
 5 בה שיעור מקוה כשר, ומתחילה מדודה והיה בה שיעור זה,
 6 ולאחר זמן שכבר סבלו בה בני אדם וכלים טמאים, חזרו וקָדְדוּ
 7 אותה, וּמְצָאֵת הַקִּדְמָה, וְלֹא יָדוּעַ מַמְתִּי נַחְסְרָה, כֵּל הַשְּׁהִירוֹת
 8 מִהַמְדִידָה הַקּוֹדֶמֶת עד המדידה האחרונה שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבָּה -
 9 הטהרות שהוחזקו כטהורים, על סמך אותה מקוה, שנגעו בבני
 10 אדם או בכלים שנטהרו בה, הִתְּ רַבִּי מְרִפָּן מְטַהֵר, כִּיּוֹן שֶׁהוּחָזַק
 11 הַמְקוֹה כְּבִשְׂרָה, וְאִינוּ אֹמְרִים שֶׁעַתָּה נַחְסֵר, וְרַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא,
 12 מִחֲשֵׁשׁ שְׁמִיד לְאַחַר אֹתָהּ מִדִּידָה כְּבִר נַחְסֵר הַמְקוֹה.
 13 מביאה התוספתא את סברותיהם: אָמַר רַבִּי מְרִפָּן סְבָרָא לְטַהֵר,
 14 מִקְנֵה זֶה, בְּחֻקַּת שְׁלֵם הוּא עוֹמֵד שֶׁהֵרִי בְּמִדִּידָה הִרְאִשׁוּנָה הִיא
 15 שְׁלֵם, וּמִסְפָּק שֶׁאִינִי יוֹדֵעַ מַתִּי הוּא נַחְסֵר אֲתָהּ כָּא לְחִסְרוֹ - לומר
 16 שנחסר מיד לאחר המדידה הקודמת, אֵל תַּחֲסִרְנוּ מִסְפָּק, אֵלֹא
 17 העמד אותו בחזקת כשרות עד זמן המדידה האחרונה, שבה הוכח
 18 שהוא חסר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא סְבָרָא לְטַמֵּא, אָדָם זֶה שֶׁטְּבַל בְּמִקְוֵה
 19 הַמְסוּפָה, הִרִי קוֹדֵם שֶׁטְּבַל בְּחֻקַּת מְנָא הוּא עוֹמֵד, מִסְפָּק אֲתָהּ כָּא
 20 לְטַהֵרוֹ - שְׁמָא נַחְסֵר הַמְקוֹה רַק לְאַחַר טְבִילָתוֹ, אֵל תַּחֲסִרְנוּ מִסְפָּק,
 21 אֵלֹא הַשְׁאִירוּ בְּחֻקַּת טוֹהָא.
 22 אָמַר רַבִּי מְרִפָּן רֵאִיהּ לְדַבְרֵיו, מְשַׁל - דִּין זֶה דוּמָה לְכַתֵּן שְׁעוֹמֵד
 23 וּמְקָרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַתָּה נוֹדֵעַ לוֹ שֶׁהוּא בֵּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֵּן חֲלוּצָה
 24 הַפְּסוּל לְעַבּוּדָה, שֶׁעֲבָדוּתוֹ שֶׁכְּבִר עֲבַד בְּשִׁירָה, וְאֵינָה נִפְסַלַת
 25 לְמַפְרַע, וגם כאן אִין לְפִסּוּל את המקוה לְמַפְרַע. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא
 26 רֵאִיהּ לְדַבְרֵיו, מְשַׁל לְכַתֵּן שְׁעוֹמֵד וּמְקָרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַתָּה
 27 נוֹדֵעַ לוֹ שֶׁהוּא בְּעַל מוֹם הַפְּסוּל לְעַבּוּדָה, שֶׁגַּם עֲבָדוּתוֹ שֶׁכְּבִר עֲבַד
 28 פְּסוּלָה לְמַפְרַע, ואף כאן שְׁנוּדֵעַ עַתָּה שֶׁהַמְקוֹה נַחְסְרָה, נִפְסַלַת
 29 לְמַפְרַע.
 30 אָמַר רַבִּי מְרִפָּן לְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲתָהּ דִּימִיתוּ את הטובל במקוה
 31 שעתה נודע שהיא חסרה, לְכַתֵּן שְׁנוּדֵעַ שֶׁהוּא בְּעַל מוֹם שֶׁעֲבָדוּתוֹ
 32 פְּסוּלָה לְמַפְרַע, וְאִינִי דִּימִיתוּ לְכַתֵּן שְׁנוּדֵעַ שֶׁהוּא בֵּן גְּרוּשָׁה אוֹ לְכֵן
 33 חֲלוּצָה שֶׁעֲבָדוּתוֹ כְּשֶׁרָה, נִרְאָה לְפִי הַדִּינִים שְׁנֵאמְרוּ בְּהֵם לְמִי דוּמָה
 34 הַטּוֹבֵל בְּמִקְוֵה הַמְסוּפָקָה, וְאִי דוּמָה לְכֵן גְּרוּשָׁה וְלְכֵן חֲלוּצָה נְדוּנָה
 35 בְּכֵן גְּרוּשָׁה אוֹ בְּכֵן חֲלוּצָה שֶׁאֵינָה נִפְסַל לְמַפְרַע, וְאִם דוּמָה לְכַתֵּן
 36 מוֹם נְדוּנָה בְּכַתֵּן מוֹם שֶׁנִּפְסַל לְמַפְרַע. תַּחֲחִיל רַבִּי עֲקִיבָא לְדוֹן
 37 לְבֹאֵר מְדוּעַ הַטּוֹבֵל בְּמִקְוֵה הַמְסוּפָקָה דוּמָה לְכַתֵּן שֶׁנִּמְצָא בוֹ
 38 מוֹם, שֶׁהֵרִי מִקְנֵה פְּסוּלוֹ מִתְּבַרְרָב בְּעַד יָחִיד, שֶׁהֵרִי עַד אֶחָד נִאֻמֵּן
 39 בְּאִיסוּרִים, וּבְעַל מוֹם גַּם כֵּן פְּסוּלוֹ בְּעַד יָחִיד שֶׁנִּאֻמֵּן לְהַעֲיֵד עַל כֵּן
 40 שֶׁהוּא בְּעַל מוֹם, וכשם שֶׁעֲבָדוּתוֹ שֶׁל כֵּן בְּעַל מוֹם נִפְסַלַת
 41 לְמַפְרַע, כֵּן אָדָם זֶה מְטַמֵּא טַהֲרוֹת לְמַפְרַע, אִם נִמְצָא עַתָּה
 42 שֶׁהַמְקוֹה חִסְרָה. וְאֵל יוֹכִיחַ כֵּן שְׁנוּדֵעַ שֶׁהוּא בֵּן גְּרוּשָׁה וְכֵן חֲלוּצָה,
 43 שֶׁפְּסוּלוֹ יִכּוֹל לְהַתְּבַרְרַר רַק בְּשָׁנִים. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא וְאִמַר סְבָרָא
 44 נוֹסְפַת, דְּבָר אַחֵר, מְדוּעַ אָדָם שֶׁטְּבַל בְּמִקְוֵה הַמְסוּפָקָה דוּמָה לְכַתֵּן
 45 שְׁנוּדֵעַ שֶׁהוּא בְּעַל מוֹם, שֶׁהֵרִי מִקְנֵה זֶה פְּסוּלוֹ הוּא בְּנוֹפוֹ שֶׁל
 46 הַמְקוֹה, שֶׁאִין בוֹ שִׁיעוֹר, וְכֵן בְּעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בְּנוֹפוֹ שֶׁהוּא פְּגוּם
 47 בְּאֶחָד מֵאִבְרֵיו, וְאֵל יוֹכִיחַ כֵּן שֶׁהַתְּבַרְרָב שֶׁהוּא בֵּן גְּרוּשָׁה וְכֵן
 48 חֲלוּצָה, שֶׁפְּסוּלוֹ בֹא לוֹ מְאָחֲרִים - מִחַמַּת אִמּוֹ, שֶׁהִיא פְּסוּלָה
 49 לְכַהֲנֹה. הוֹדָה רַבִּי טְרַפּוֹן לְרַבִּי עֲקִיבָא, וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי מְרִפָּן,
 50 עֲקִיבָא, כֵּל הַפּוֹרֵשׁ מִקֵּד מְפֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים.
 51 מברר רבא את דברי רבי עקיבא: הֵיא כֵּן בְּעַל מוֹם שְׁאֵמַר רַבִּי
 52 עֲקִיבָא שֶׁפְּסוּלוֹ מִתְּבַרְרָב בְּעַד יָחִיד, הִכִּי דְּמִי, אִי דְּקָא מְכַחֵישׁ לֵיהּ
 53 - אִם הִכֵּן מְכַחֵישׁוּ וְאוֹמַר שֶׁאֵינָה בְּעַל מוֹם, מִי מְהִימֵן הַעַד לְפּוֹסְלוֹ
 54 מִכַּהֲנֹה, וְהִרִי כְּשֶׁהוּעַד מוֹכַחשׁ מִבְּעַל הַדְּבַר אֵינָה נִאֻמֵּן, אֲלֵא וְדֵאִי
 55 מְדוּבַר דְּשֵׁתִיק הַכֹּהֵן, וְדְּבִנְתִּיהּ - כְּמוֹ כֵּן גְּבִי בֵּן גְּרוּשָׁה וְכֵן חֲלוּצָה

60 גר מצרי שנאמר בו (דברים כג ט) 'בְּנֵי אֲשֶׁר יִקְלְדוּ לָהֶם דֹּר
61 שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֹהֶל ה'", והיינו שרק בן בנו של הגר מותר
62 להנשא לישראלית. דְּאָמַר רַבָּה בַר בַּר הִנֵּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִצְרִי
63 שֵׁנִי - בנו של גר מצרי, שְׁנָשָׂא מִצְרִית ראשונה - אשה מצרית
64 שהתגיירה בעצמה, שקידושין אלו מותרים, בְּנֵה שְׁלִישִׁי הוּי - הבן
65 הנולד להם אינו מתייחס לאמו אלא לאביו, ונחשב כמצרי
66 שלישי המותר לישא בת ישראל. ואיך אפשר לומר שלשון 'איזו
67 זו' ממעט אופנים שלא נשנו במשנתנו, שבהם הולד לא מתייחס
68 לאביו.
69 מתרצת הגמרא: תָּנָא - שנה התנא לשון 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׂא - בכלל
70 הראשון במשנתנו, כדי לְאָתוּי - לרבות שגם באופן זה של מצרי
71 שני שנשא מצרית ראשונה, כיון שהקידושין מותרים הוֹלֵךְ
72 אחר הזכר.
73 שואלת הגמרא: וְלָדַעַת רַב דִּימֵי דְאָמַר שִׁמְעוֹן שֵׁנִי הַנוֹשֵׂא מִצְרִית
74 ראשונה, הַבֵּן שֵׁנִי הוּי, והיינו שהוא מתייחס לאמו שהיא מצרית
75 ראשונה, נמצא שעל אף שהקידושין מותרים הולד מתייחס לאמו
76 הפגומה, והלא בכלל הראשון במשנתנו שנינו שכל מקום
77 שהקידושין מותרים הולד מתייחס אחר אביו.
78 מיישבת הגמרא: תָּנָא - שנו בכלל הראשון לשון 'איזו זו', כדי
79 לְמַעוּטֵי - למעט אופן זה, שבו על אף שהקידושין מותרים הולד
80 מתייחס לפגום שביניהם, דהיינו לאמו.
81 חוזרת הגמרא להקשות על הכלל הראשון האמור במשנה, שבכל
82 מקום שהקידושין מותרים הולד מתייחס לאב. מקשה הגמרא:
83 וְהָאִיבָא - והרי יש דין שאינו בכלל זה, דְּבִי אָתָּא רַבִּין מֵאַרְץ
84 יִשְׂרָאֵל לִבְבַל אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כָּל בְּדִינֵי יוֹחָסִים, בְּאֻמוֹת -
85 גוי מאומה אחת שנשא גויה מאומה אחרת, הולד הֵלֵךְ אַחֵר הַקֶּבֶר,
86 ולכן גוי מאומות העולם שנשא אשה כנענית, אין נבם מתייחס
87 לאמו הכנענית שאסור להחיותה אלא לאביו שבא מאומה אחרת,
88 ומותר להחיותו. אבל אם תִּתְיַירֵד, כלומר גר וגוירת שנישאו, הֵלֵךְ
89 אַחֵר הַקֶּבֶר שִׁבְשִׁינָהּ, ואם האב הוא 'עמוני' אסור להנשא
90 לישראלית לעולם והאשה היא 'מצרית' שבני בניה מותרים
91 להנשא לישראלים, מתייחסים הולדות לפגום שביניהם, ולכן
92 הבנים מתייחסים לאב ודינם כ'עמונים' האסורים לישא ישראלית
93 לעולם, והבנות שאין עליהן איסור 'עמונית' מתייחסות לאם ודינן
94 כ'מצריות' האסורות בישראלים עד דור שלישי. ונמצא שבאופן
95 זה אף שהקידושין מותרים הולד אינו הוֹלֵךְ אַחֵר הַבֵּן אלא אחר
96 הפגום.
97 מתרצת הגמרא: תָּנָא - שנו בכלל הראשון לשון 'איזו זו', כדי
98 לְמַעוּטֵי - למעט את האופן של גר וגוירת שנישאו, שאף שקידושין
99 אלו מותרים אין הבנים מתייחסים לאב אלא לפגום שביניהם.
100 על שאלת רבי שמעון לעיל מגר שנשא ממזרת, שיש קידושין ואין
101 עבירה ובכל זאת הולד ממזר, נאמרו שני תירוצים. הראשון,
102 שמשנתנו כרבי יהודה הסובר שיש בזה עבירה. והשני, שמשנתנו
103 כרבי יוסי שאין בזה עבירה ושנו לשון 'איזו זו' כדי למעט אופן זה.
104 ועתה חוזרת הגמרא לדון בתירוץ השני. שואלת הגמרא: הֲאִי מָאִי
105 - מה ביאור המשנה לפי שני התירוצים. אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא כִּפִּי
106 התירוץ הראשון ד מְתַנִּיתִין רַבִּי יְהוּדָה הִיא הַסוּבֵר שֶׁגַר אֲסוּר
107 בממזרת, ולכן הולד מתייחס לפגום שביניהם, מובנים דברי
108 המשנה, שהרי הלשון 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׂא - בכלל הראשון במשנה
109 שהקידושין מותרים והולד מתייחס לאב, בא לְאָתוּי - לרבות
110 יִשְׂרָאֵל שְׁנָשָׂא חֵלְלָה שאף בזה הולד מתייחס לאב, כמבואר במשנה
111 להלן (עז). וכן לרבות את דינו דְּרַבָּה בַר בַּר הִנֵּה ואם התנא סובר
112 כמותו, שמצרי שני הנושא מצרית ראשונה הולד מתייחס לאביו,
113 ונעשה מצרי שלישי. וכן שנו בכלל זה לשון 'איזו זו' כדי לְמַעוּטֵי
114 את המקרה דְּרַבִּי דִּימֵי ואם התנא סובר כמותו שולד של מצרי שני
115 ומצרית ראשונה מתייחס לאמו והוא מצרי שני, ואף שהנישואים
116 כשרים הולד מתייחס לפגום שביניהם ולא לאביו, וכן למעט את
117 דינו של רַבִּין, שגר עמוני וגוירת מצרית שנישאו הולד מתייחס
118 לפגום שביניהם, על אף שהנישואים מותרים לכתחילה.

1 בַּר שְׁנָשָׂא מְמוּזַת מִצְרִי, דָּאֵף שֵׁי קִדּוּשִׁין - שקידושיו חלים בה,
2 וְאִין עֲבִידָה לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי הַסוּבֵר שֶׁגַר מוֹתֵר בַּמְמוּזַת, מִכַּל מְקוֹם
3 הַדִּין שֶׁ הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם והוא ממזר. דְּתַנִּיא, גַּר שְׁנָשָׂא
4 מְמוּזַת הוֹלֵךְ מְמוּזַר כַּדִּין אִמּוֹ, דְּרַבִּי רַבִּי יוֹסִי. ומדוע שנינו
5 במשנתנו ככלל מוחלט ש'כל מקום' שהקידושין מותרים הולד
6 מתייחס לאב.
7 מיישבת הגמרא: אָמַר לִיהִ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מִי סְבָרְתָּ
8 שִׁמְתִּיתִין כְּשִׁית רַבִּי יוֹסִי הִיא, הַסוּבֵר שֶׁגַר מוֹתֵר בַּמְמוּזַת. אִינוּ
9 כֵּן, אֲלֵא מְתַנִּיתִין כְּשִׁית רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר בַּהֲמִשָּׁךְ הַבְּרִייתָ
10 שֶׁ גַר לֹא יִשָּׂא מְמוּזַת, וְנִמְצָא שֵׁי יֵשׁ קִדּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבִידָה, וּבִאֲפֻן
11 זֶה מְבוּאָר בְּכָלל הַשְּׁנִי בַּמְשַׁנְתִּינוּ שֶׁ הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם, וְלִכֵּן
12 הוֹלֵךְ מְמוּזַר. שואלת הגמרא: אִם מִשְׁנַתִּינוּ סוּבֵרֵת כֵּן שֶׁגַר אֲסוּר
13 בַּמְמוּזַת, וְנִתְיַנֵּיה - מדוע לא שנו בכלל השני במשנה אופן זה
14 שגר נשא ממזרת, שאף בזה יש קידושין ויש עבירה והולד הוֹלֵךְ
15 אחר הפגום.
16 מיישבת הגמרא: תָּנָא 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׂא - בכלל השני במשנתנו
17 נאמר הלשון 'כל מקום' כדי לְאָתוּי - לרבות אופן זה של גר
18 שנשא ממזרת.
19 מיישבת הגמרא את קושיית רבי שמעון באופן אחר: וְאִיבָעִית
20 אִימָא, שְׁלֻעוּלָם הַמְשַׁנָּה כַּדַּעַת רַבִּי יוֹסִי הִיא שֶׁגַר מוֹתֵר בַּמְמוּזַת
21 והולד ממזר כאמו, ואין זו סתירה לכלל הראשון המבואר
22 במשנתנו שכאשר הקידושין מותרים הולד מתייחס לאב, וכיון
23 שבמשך תָּנָא - שנו לשון 'איזו זו', כדי לומר שרק האופנים
24 שנשנו במשנתנו כלולים בכלל זה, לְמַעוּטֵי אופנים שלא נשנו,
25 כגון גר שנשא ממזרת שהולד הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם.
26 מקשה הגמרא: וְכִי אֲפִשֵׁר לוֹמַר שֶׁשֵׁנו בְּכָלל שֶׁל 'יש קידושין ואין
27 עבירה' לשון 'איזו זו' כדי למעט שרק באופנים השנויים במשנה
28 הולד מתייחס לאב ותו לא, וְהָרִי יֵשׁ אֲפֻן אַחֵר שֶׁלֹּא הוֹזְכַר
29 במשנתנו, והיינו חֵלְלָה שְׁנָשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, דְּבִאֲפֻן זֶה יֵשׁ קִדּוּשִׁין
30 וְאִין עֲבִידָה, ומבואר במשנה להלן (עז). שְׁהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַקֶּבֶר
31 ונעשה חלל. ומוכח שאף באופנים שלא נשנו במשנתנו הדין כן
32 שהולד מתייחס לאב.
33 מתרצת הגמרא: הָא לֹא קָשְׁיָא, כיון שהתנא של משנתנו פְּרָבִי
34 דוֹקְתָא בְּן רַבִּי יְהוּדָה כְּבִירָא לִיהִ, ולשיטתו חלל שנשא בת ישראל
35 הולד כשר כדן אמו. ולכן לשון 'איזו זו' שבמשנה ממעטת אף
36 חלל שנשא בת ישראל, שאף שהקידושין מותרים אין הולד
37 מתייחס לאב.
38 מקשה הגמרא: וְהָרִי עֵדִין יֵשׁ אֲפֻן נוֹסֵף שֶׁלֹּא הוֹזְכַר בַּמְשַׁנָּה,
39 והיינו יִשְׂרָאֵל שְׁנָשָׂא חֵלְלָה, דִּישׁ קִדּוּשִׁין וְאִין עֲבִידָה שהרי ישראל
40 מותר לישא חללה, וְהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַקֶּבֶר, כמבואר במשנה להלן
41 (עז). שהולד כשר כאביו, ואיך אפשר לומר שלשון 'איזו זו'
42 ממעטת שאר אופנים שלא הוזכרו ברישא של משנתנו, שבהם
43 הולד לא מתייחס לאביו.
44 מתרצת הגמרא: תָּנָא - שנה התנא לשון 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׂא - בכלל
45 הראשון במשנה שהקידושין מותרים, כדי לְאָתוּי - לרבות אף
46 אופן זה של ישראל שנשא חללה, שהולד מתייחס לאביו.
47 שואלת הגמרא: אִם כֵּן וְנִתְיַנֵּיה בְּהָרִיא - היה לתנא לשנות
48 בפירוש אופן זה של ישראל שנשא חללה, כשם ששנה שאר
49 אופנים כגון כהנת ליהי וישראלית.
50 מיישבת הגמרא: שלא שנה התנא אופן זה מִשּׁוּם דְּלֵא מְתַנִּי לָהּ -
51 שלא היה יכול לשנות דין זה בלשון קצרה יחד עם שאר המקרים,
52 דְּהִיבֵי וְנִתְנֵי - כיצד יכתוב זאת התנא, אם יכתוב 'בְּתַנְתָּ לְוִיָּהּ
53 וְיִשְׂרָאֵלִית וְחֻלְלָה, שְׁנָשָׂא לְבֵת לְוִי וְיִשְׂרָאֵל', ותהיה המשמעות
54 שכל אלו מותרים להנישא ביניהם, וְכִי חֵלְלָה לְבֵת מִי תְּוִיא, והרי
55 חללה אסורה לכהן. וכיון כדי לשנות בפירוש דין ישראל שנשא
56 חללה היה התנא צריך להאריך בלשונו ולכותבו בפני עצמו, לכך
57 נמנע התנא מלכתבו בפירוש אלא כללו בלשון 'כל מקום'.
58 מקשה הגמרא: וְהָאִיבָא עוֹד אֲפֻן שְׁבוּ הַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים וְהוֹלֵךְ
59 מתייחס לאב ולא הוֹזְכַר בַּמְשַׁנָּה, וְזוּ הַדִּין דְּרַבָּה בַר בַּר הִנֵּה, לגבי

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קצו

רש"י

1 **נמרא** גר שנשא ממורת דיש קידושין ואין עבירה — דגר מותר בממורת לרבי יוסי,
2 דאמר: קהל גרים לא מקיף קהל, לקמן בפרק בתרא (עגא). ונתנייה — גבי קידושין וש
3 עבירה במתניתין בהוי אלמנה לבתן גדול. כל מקום דסיפא — דיש קידושין וש עבירה,
4 "כל מקום" — כללא משמע, לאתויי הך דלא פריש לה בהדיא. ואיבעית אימא לעולם
5 רבי יוסי היא — דאמר: גר מותר בממורת — דקשיא לך: כללא היא — מתניתין לאו כללא
6 כילל. דלכה תנא בה "ואיזו, זו היא כהנת ולויה" 1
7 בו — למימרא דהני הוא דהולד הולך אחר 2
8 הובר, אבל יש אחרים, אף על פי שיש קידושין 3
9 ואין עבירה — הולד הולך אחר הפגום. ואיזו 4
10 ותו לא — כלומי: אם כן, דאיזו זו? דוקא, אבל 5
11 מדיי אחרינא לא אויל אחר הובר, גבי יש 6
12 קידושין ואין עבירה. והיי חלל וכו' — ותנן לקמן 7
13 (עגא) בת חלל וכו' פסולה לכהונה. אלמא אחר 8
14 הובר הוא, ומיקרי חללה: רבי דוסתאי סבירא 9
15 ליה — לתנא דידן, דאמר (שם): בנות ישראל 10
16 מקוה טהרה לחללין, ובתה כשרה לכהונה. והיי 11
17 ישראל שנשא חללה דיש קידושין ואין עבירה — 12
18 דלא אסורה אלא לכהנים, והולד הולך אחר 19
20 הובר. דתנן לקמן (שם): בתו כשרה לכהונה, 21
22 ולא אמרינן חללה היא, כפגום שבשניהם! 22
23 ונתנייה בהדיא — גבי כהנת ליה ישראלית! 23
24 ומשני: משום דלא מתני לה — אינה נישנית לו 24
25 לתנא עם השאר בלשון קצר, דנימא: ואיזו כהנת 25
26 ליה וישראלית וחללה שנשאו לבתן ללד 26
27 ישראל, דמשמע — חללה נמי לבתן אין עבירה. 27
28 והאיכא — יש קידושין ואין עבירה דהולד הולך 28
29 אחר הובר — הא דרבה בר בר תנה. מצרי שני 29
30 — שנתגיר אביו. מצרית ראשונה — שנתגירה 30
31 היא. בנה שלישי — ומותר לישא ישראלית, 31
32 כדכתיב (דברים כג) "דור שלישי יבא להם". 32
33 דכיון דיש קידושין ואין עבירה — "לביית אבותם" 33
34 אבותם" קרינא בהו כישאל. והא דאמרינן 34
35 ביבמות (עגא) "להם" הלך אחר פסולן — היינו 35
36 לענין ישראל שנשא מצרית, או מצרי שנשא 36
37 ישראלית, דיש קידושין וש עבירה — עד 37
38 שלשה דורות הולד הולך אחר המצרי, ד"וילדו 38
39 להם" כתיב, ואחריהם הולכים הולדות. אבל 39
40 לענין מצרי ומצרית — לא מנגר לן האי "להם" 40
41 מדי, דהא בתרייהו "להם" קרינא ביה, והוא מצרי והיא מצרית. ולרבי דימי — דאמר 41
42 ביבמות בפרק "הערל" (עגא) דשני הוא, וילף לה מאשר יולדו — הכתוב תלאו בלידה, 42
43 למימרא דבתר אימיה שרינן ליה, מדלא כתיב "אשר יולדו". והאיכא — גבי יש קידושין 43
44 ואין עבירה: הולד הולך אחר הפגום, הא דכי אתא רבין וכו' באומות הלך אחר הובר, 44
45 איש ואשה הבאים משני אומות ובלקמן! נתגירו — דיש קידושין ואין עבירה. הולד הולך 45
46 אחר הפגום — דבלקמן בשמעתין. ומתניתין תני הולד הולך אחר הובר. תנא איזו זו — 46
47 דרישא, למעוטי, ולאשמעינן דמתניתין לא כללא כילל. ומרישא דמלתיה דרבין ליבא 47
48 לאקשוי, למימרא: ונתנייה במתניתין גבי הולד הולך אחר הובר דמתניתין ביש קידושין 48
49 מיירי, והני דלא נתגירו — אין כאן קידושין. האי פא — אסוגיא דשמעתין פריך, דשנינן 49
50 לעיל: ואי בעית אימא רבי יוסי היא: אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא, דאמר גר אסור 50
51 בממורת — לפיכך בנו אחר הפגום, כדן כל מקום שיש קידושין וש עבירה — איכא 51
52 לתרוצי "כל מקום" דמתניתין לאתויי מאי, ראיזו זו? למעוטי מאי. "כל מקום" דרישא — 52
53 לאתויי ישראל שנשא חללה, דבתו כשרה, דהולד הולך אחר הובר. ודרבה בר בר תנה 53
54 — מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, דיש קידושין ואין עבירה — לפיכך הולד שלישי. 54
55 ואיזו זו למעוטי דרב דימי ודרבין — כלומר ראיזו זו? דרישא, דמשמע: אבל בעלמא לא 55
56 אויל אחר הובר, אי סבירא ליה ברב דימי דאף מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני 56
57 אשמעינן "איזו זו" דמתניתין למעוטי הא. דלא אויל בתר זכר, ו"כל מקום" דרישא 57
58 לא תיתי אלא ישראל שנשא חללה, וכדרבין, דאמר: נתגירו הלך אחר הפגום, ולא אויל 58
59 אחר זכר, ואף על גב דאין עבירה. ואי סבירא ליה כרבה בר בר תנה — מיתנין ליה מיכל 59
60 מקום" דרישא, ראיזו זו" — למעוטי דרבין לתודא.

1 **גר שנשא ממורת, דיש קידושין ואין עבירה - הולד**
2 **הולך אחר הפגום. דתניא: גר שנשא ממורת -**
3 **הולד ממור, דכרי רבי יוסי! - אמר ליה: מי סברת**
4 **מתניתין רבי יוסי היא? מתניתין רבי יהודה היא,**
5 **דאמר: גר לא ישא ממורת, ויש קידושין ויש עבירה,**
6 **הולד הולך אחר הפגום. - ונתנייה! - תנא "כל**
7 **מקום" דסיפא, לאתויי. ואיבעית אימא: לעולם רבי**
8 **יוסי היא, ותנא "איזו זו" - למעוטי. ראיזו זו? ותו**
9 **לא? והיי חלל שנשא פת ישראל, דיש קידושין ואין**
10 **עבירה הולד הולך אחר הובר! - הא לא קשיא,**
11 **רבבי דוסתאי בן רבי יהודה סבירא ליה. - והיי**
12 **ישראל שנשא חללה, דיש קידושין ואין עבירה הולד**
13 **הולך אחר הובר! - תנא "כל מקום" דרישא לאתויי.**
14 **ונתנייה בהדיא! - משום דלא מתני לה. היכי**
15 **נתני? כהנת, ולויה, וישראלית, וחללה, שנשאת**
16 **לכהן, לוי, וישראל - וחללה לכהן מי חויה? -**
17 **והאיכא דרבה בר בר תנה, דאמר רבה בר בר תנה**
18 **אמר רבי יוחנן: מצרי שני שנשא מצרית ראשונה -**
19 **בנה שלישי הוי! - תנא "כל מקום" דרישא לאתויי.**
20 **- ולרב דימי, דאמר: שני הוי - תנא "איזו זו"**
21 **למעוטי. - והאיכא, דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן:**
22 **באומות הלך אחר הובר. נתגירו - הלך אחר הפגום**
23 **שבשניהם - תנא "איזו זו" למעוטי. - האי מאי?**
24 **אי אמרת בשלמא מתניתין רבי יהודה היא - "כל**
25 **מקום" דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה, ודרבה**
26 **בר בר תנה. "איזו זו" - למעוטי דרב דימי ורבין,**
27 **כל"**

1 **מתניתין** רבי יהודה היא — הקשה הרב רבינו יעקב מקוצי: לרבי יהודה נמי איכא
2 למיפריך: הרי גר מצרי שנשא ממורת, דיש קידושין ואין עבירה, כדאמר לקמן
3 (עדב) דמודה הוא בפסולי קהל, דהיינו גר מצרי — דמותר בממורת, ואפילו הכי אמר דהולד
4 הולך אחר הפגום, והוי ממוז' ותיקף רבינו יצחק בר אברהם: דהגמרא לא נתיח לאקשוי
5 אלא אם כן יש אחי משום בשר, כגון גר כשר
6 הראוי לבא בקהל שנשא ממורת. דהכי משמע
7 ליה השתא "דיש קידושין ואין עבירה". וגר מצרי
8 שנשא ממורת שניהם פסולים, ולכן לא רצה
9 להקשות מיניה. מיהו, בתר הכי פריך ממצרי, אף
10 על גב דאינו כשר לבא בקהל — והוא הדין דהיה
11 מצי למיפריך ממצרי שנשא ממורת, אלא דפריך
12 ליה שפיר.
13 **ונתנייה** — פירושו: בסיפא — תנא "כל מקום"
14 לאתויי, ולא פריך "ולנתנייה בהדיא"
15 כדפריך בסמוך, דכיון דסבר גר אסור בממורת,
16 דאיקר קהל — הוי קצת בכלל ממורת ונתנייה
17 לישראל, דהני במתניתין, ולא צריך ונתנייה
18 במתניתין טפי כולי האי. ומכל מקום, איצטרך
19 למתני "כל מקום", דאי לא הכי — לא היה מצי
20 לאתויי (אלא) ממורת ונתנייה לישראל לבד.
21 **והרי** חלל שנשא בת ישראל הולד הולך אחר
22 הובר — פירושו: שהוא חלל כמו אביו.
23 ואם תאמר: מוא פריך? מה דרבן פסול — לאו
24 משום דאולינן בתר הובר לחודה — אלא משום
25 דנקבה פגומה, שהיא אמו, שהובר פסולה
26 בכיאתו, הוי חללה! ויש לומר: דעל כרחך פסולו
27 של בן לאו משום פסול דנקבה הוא. דהא ישראל
28 שנשא חללה יוכיח, שבתו כשרה לכהונה, ואף על
29 גב שאמה פסולה. אם כן משמע דאולינן דוקא
30 בתר הובר, לכן פריך שפיר.
31 **הא** מצי רבי דוסתאי דאמר בנות ישראל כו' —
32 ואם תאמר: אמאי לא משני תנא "כל מקום"
33 לאתויי, כדאמרינן על ישראל חללה! ויש
34 לומר: דאם כן מצינו למיפריך "ונתנייה בהדיא",
35 ולא מצי נמי לשנוי "משום דלא מתני לה, דהכי
36 נתנייה", כדאמרינן בסמוך. דהא דאי מצי למתני
37 במתניתין: כהנת שנשאת לבתן ולווי ולישראל
38 ולחלל, שהיא לא הוחרו כשרות לישא
39 לפסולים.
40 **בנה** שלישי הוי — פירש בקונטרס: ומותר לישא ישראלית, כדכתיב (דברים כג) "דור
41 שלישי יבא להם", דכיון דיש קידושין ואין עבירה — "לביית אבותם" קרינא ביה
42 כישאל. והא דקאמר ביבמות (עגא): "להם" — הלך אחר פסולן, היינו לענין ישראל
43 שנשא מצרית, או מצרי שנשא ישראלית, דיש קידושין וש עבירה — עד שלשה דורות
44 הולד הולך אחר המצרי, ד"וילדו להם" כתיב, אחריהם הולכים הולדות. אבל במצרי
45 ומצרית — לא מייגרי לן הא "להם" מדי, דהתם בתרייהו "להם" קרינא ביה, הוא מצרי
46 והיא מצרית. עד כאן לשוננו. ודוקק הרב רבינו משה: דלא תימא דוקא ישראל שנשא
47 מצרית שייך לומר: הלך אחר פסולן, לפי שאין שניהם פסולים, אבל בשניהם פסולים לא
48 שייך לומר: הלך אחר פסולן, דשניהם פסולים, שהיי עמוני ומצרית שניהם פסולים,
49 והולכים אחר הפגום. אלא הדבר תלוי בזה: כשהם משני עממים שייך לומר כן — דקרא
50 בשני עממים איירי, וקאמר: הלך אחר הפסול שכל על שני עמם. אבל כששניהם מעם אחד —
51 לא שייך לומר כן.
52 **כל** מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה ודרבה בר בר תנה ואיזו זו למעוטי דרבין
53 רב דימי — פירושו: או אי קתני, כלומי, אי אתיא "כל מקום" דרישא לאתויי מילתא
54 דרבה בר בר תנה — אם כן אתיא "איזו זו" למעוטי דרבין, אבל לא דרב דימי. משום דהא
55 דרב דימי ליתא, כיון דמילתא דרבה בר בר תנה אימא, שהוי דרבי יוחנן סותרים את דברי
56 זה. דרבה בר בר תנה קאמר מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי, ולדברי רב
57 דימי אינו אלא שני. ואי לא אתיא "כל מקום" דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר תנה
58 משום דלית הילכתא כוותיה — אם כן נובל לומר "דאיזו זו" דרישא אתי למעוטי היא
59 דרב דימי.

מנא

כל

1 מנא הני מילי - נראה דלא בעי מנא הני מילי הדולד ממור - דהא ביבמות (מטא, מוכח
2 ליה מילא יגלה בנף אביו) וסמך ליה "לא יבא ממור", ומוקמה לה ביבמות (שם)
3 בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו, שהיא בבת. אלא בעי מנא לן דאין
4 קידושין תופסין בהן. וקשה: דמאי בעי? הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי,
5 דהא בהא תליא, דכיון דהוי ממור מחייבי ברייתו

6 - לא תפסי קידושין. דהא רבי עקיבא הוא דאמר
7 (שם) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, ולא
8 ידעיןן אלא משום דשמעינן ליה לרבי עקיבא
9 דאמר יש ממור מחייבי לאוין, וכיון דיש ממור -
10 דין הוא דלא תפסי בה קידושין. והכי נמי אמרינן
11 בשמעתן: הכל מודים בבא על הנדה שאין הולד
12 ממור, דהא תפסי בה קידושין. אלמא דהא בהא
13 תליאו ואומר רבינו יצחק: דאין הכי נמי, דכלל זה
14 אמת אליבא דרבי עקיבא. והכא בעי אליבא דרבי
15 ידועה, דאמר (שם): אין ממור מחייבי לאוין
16 (ובריותו) אלא מחייבי מיתות בית דין, ואפילו
17 הכי מודה דאין קידושין תופסין בחייבי ברייתו,
18 כדאמר: (הכל מודים) שאין קידושין תופסין
19 באחותו, אלמא דדבר פשוט הוא לכולי עלמא.
20 ואליבא דרבי ידועה בעי גמרא: מנלן דלא תפסי
21 קידושין בחייבי ברייתו?

הכל

15 רשאי לקנותו בעבד - תלמוד לומר "אשר הולידו בארצכם, ולא
16 מן הגרים בארצכם". נתגייירו הלך אחר הפגום שבשניהם". במאי? אילימא במצרי ששנשא
17 עמונית - מאי פגום איכא? עמוני ולא עמונית! אלא בעמוני שנשא מצרית. ואי זכר הוי
18 - האי שדיא אבתריה דידיה, ואם נקבה הוויא - שדיא אבתרה דידה. "כל שאין לה עליו
19 קידושין". מנא הני מילי - דאמר רבי הוויא בר אבא אמר רבי יוחנן ומטו בה משום דרבי
20 ינאי, ורב אחא בריה דרבא: ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי: אמר קרא "ויצאה מביתו
21 והלכה והיתה לאיש אחר" - לאחרים ולא לקרובים. מתקופ לה רבי אבא: ואימא "לאחר"
22 - ולא לבן! - בן בהדיא פתיב ביה "לא יקח איש את אשת אביו", אחר למה לי - שמע
23 מיהא: לאחרים ולא לקרובים. - ואימא אידי ואידי לבן, הא - לכתחילה, והא - דיעבד. -
24 לכתחילה מאחות אשה נפקא; ומה אחות אשה בכת - לא תקדש, חיבי מיתות בית דין
25 - לא כל שפן? - ואימא: אידי ואידי באחות אשה, הא - לכתחילה, הא - דיעבד. - אין
26 הכי נמי. אשפתן אחות אשה, שאר עריות מנלן? - ילפינן מאחות אשה; מה אחות אשה
27 מיותרת - שהיא ערוה, וחיבינן על דוונת פרת, ועל שנגנתה חטאת, ולא תפסי בה קידושין
28 אף כל שהיא ערוה וחיבינן על דוונת פרת, ועל שנגנתה חטאת - לא תפסי בה קידושין.
29 בשלמא פולחו - אתוין, אלא אשת איש ואשת אח איכא למיפרך: מה לאחות אשה - שפן
30 אין לה היתר במקום מצוה, תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה. אשת איש נמי
31 איכא למיפרך: מה להנהך - שפן אין לה היתר בחיי אוסרן, תאמר באשת איש שיש לה
32 היתר בחיי אוסרן! אלא אמר רבי יונה ואיתומא רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא "כל
33 אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו" - הוקשו כל העריות פולם לאחות אשה, מה
34 אחות אשה לא תפסי בה קידושין - אף כל עריות פולם לא תפסי בה קידושין. - אי הכי,
אפילו

1 כל מקום דסיפא - דיש קידושין ויש עבירה. לאתויי גר שנשא ממורת - לרבי יהודה
2 דיש עבירה - הדולד הולך אחר הפגום, דהוי ממור. כדאמרן - לאתויי ישראל שנשא
3 שנשא חללה. ואיזו זו דרישא בארטרן - למעוטי דרבין או דרב ידמי, וער שנשא ממורת.
4 כל מקום דסיפא לאתויי מאי - היכא שבתו ויש קידושין ויש עבירה הולד הולך
5 אחר הפגום, בר מוזני דקתני במגנתינן? מאי
6 באומות הלך אחר הובר - למאי תליכתא זה
7 להלך אחר הובר כל זמן שלא נתגיירו, ומנא לן
8 דבחר זכר אולינן? מנין לאחד מכל האומות -
9 שבעולם, שאינן מן אומות של ארץ ישראל,
10 שאמר הכתוב עליהם (דברים כ) "לא תהיה כל
11 נשמה". שפא על הבנענית - שהיא ככלל "לא
12 תהיה"? הוא הדין לחיות וליוסוסי, אלא
13 שכולם נקראין על שם כנעני, דכתיב (בראשית
14 יז) "ארץ כנעני". שאתה רשאי לקנותו בעבד -
15 דשדינן ליה בתר זכר, ומותר לחיותם. תלמוד
16 לומר וגם כפני התושבים וגו' - ולעיל מינה
17 תבירי "ועבדך ואמנך אשר ידוך כל זמא הגויים
18 אשר סביבותיכם" שאינן משבע אומות - מהם
19 תקנו עבד ואמור, וסמך ליה "וגם מבני
20 התושבים", כלומר, ולא משאר אומות לבדם,
21 שאין בהם מערוב שבע אומות, אלא אף
22 בכיהם שמולידים אותם תושבין הבאים לגור
23 עמכם, ומולידין מן הבנעיות - מהם תקנו. מן
24 הגלילים בארצכם - אשר הולידו בני שאר
25 אומות מנכות ארצכם, שלידתן בארצכם, דהיינו
26 אימותיהם. ולא מן הגרים בארצכם - שהולידו
27 בני ארצכם במקומות אחרים מנכות שאר
28 אומות, ובאנו הבנים לגור כאן אצל אבותם.
29 ובתורת כהנים גרסינן: ולא מן הבנענים
30 שכארצכם. כלומר שנולדו מן הבנענים. נתגיידו
31 הלך אחר הפגום שבשניהם מאי היא - לענין
32 עבדות ליכא למימר נתגיירו, אלא לענין יחסין.
33 ולא מעינן חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו
34 אלא בעמנו ומצרי, שזה אסור לעולם וזה עד
35 דור שלישי. ופגום משני צדדים במאי משכחת
36 לה, דקאמר "הפגום שבשניהם" אי לימא במצרי
37 שנשא עמונית - וקאמר: הולד ודולך אחר
38 המצרי, ואסור עד דור שלישי. דהוי דעמונית
39 שרייתא לאלתר. מאי פגום איכא - בעד האם
40 דקאמר "נתגיירו" - אתרווייהו קאי, לשון רבים,
41 ומשמע דבמדי דמשכחת ביה פגם לגבי תרוייהו
42 קאמר, והכא גבי אם ליכא פגום מצרי וארומי
43 עשה בהם נקבות זכרים, כדאמר ביבמות
44 (ע"ג). אי זכר - הולד, שדיא בתר עמוני,
45 וגומי. זכרים שבו לעולם. ולא אמרינן שדיא
46 בתר מצרית, ויהא דור שלישי מותר. ואי נקבה
47 היא - שדייה בתר מצרית, ולא בתר עמוני,
48 למשרייה לדידה משום "אלא עמונית". אלא בנה
49 יהא מותר, שהוא שלישי, דאמר קרא (דברים כג)
50 "להם" - הלך אחר פסולן. מנא הני מילי - דאין קידושין תופסין בחייבי ברייתו? אבל הולד ממור נפקא לן מילא יקח איש את אשת אביו יגלה בנף אביו וסמך ליה "לא יבא
51 ממור", ומוקמינן לה ביבמות (מטא, בשומרת יבם של אביו, שהיא לו אשת אחי אביו, שהיא בבת. אלא בעי מנא לן דאין
52 הולד ממור. ומפני כן - יש מטיס בדבר זה, לומר שבשם רבי ינאי נאמר. ורב אחא בריה דרבא אמר: לאו משום רבי ינאי מטו בה, אלא משום רבי יוסי הגלילי. לאיש אחר - שהוא
53 אחר אצלה, ולא שהוא קרובה. והיתה" - לשון קידושין הוא, שהיתה לו בתן לאשה. לבן - בן בעלה, אבל שאר קרובות לא. לא יקח - לא הוא לך בה ליקוחין, שאין קידושין
54 תופסין. ויילמא הא לכתחילה הא דיעבד - כלומר, "לא יקח" לאו שלא יהיו לו בתן קידושין דיעבד קאמר, אלא אוהרה שלא יקדשה. ומיהו, אי קדש - ניהו קידושין. ואתא האי
55 קרא אחרינא לומר דאין לה הויה כלל, ולעולם לבן קאמר. דכיון דאמר ולא פירש קרובים - אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן, שקרוי מן הכל. מאחות אשה נפקא -
56 דכתיב בה "לא תתקח" - לא תקדשה. חיבי מיתות - אשת אביו, בסקילה. "אידי ואידי" - "לא תתקח" ויהיתה לאיש אחר, אימא: אידי ואידי באחות אשה. דכיון דאמכות בה דאודו
57 עלה לכתחילה - איכא למימר דהדר כתב "והיתה לאיש אחר" - למעוטי בעל אחותה. שאין לו בה הויה. אבל שאר קרובים, דלא אשכחן בהו אוהרת קדחה לכתחילה - לא קאמר:
58 דיעבד לא נתפסו אין הכי נמי - דאחות אשה לחודה איכא למיגמר. דילפינן מאחות אשה - בבנין אב, במה מצוינו. הכי גרסינן: מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה
59 - ששאין לו בנים מאחיו המת. דילפינן בפרק קמא דיבמות (ג"ב, נאמר כאן "עליה בחייה" ונאמר להלן "במה יבא עליה", מה להלן במקום מצוה - אף כאן במקום מצוה. ואמר
60 דחנא "לא תקח". מה להנהך - לאחות אשה קאמר, שכן אין לה היתר בחיי אחותה האוסרת, שאפילו גירש אשתו - אחותה אסורה. אשת איש יש לה היתר בחי אוסרה - שבעלה
61 מתירה בגט. מכל התועבות האלה - בפרשת עריות כתיב.

1 אַחַת מִן הָאוֹמוֹת שֶׁבְּחוּץ לְאַרְץ יְהוּדָה מִמֶּנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַנְתוֹתָיָם כְּעֶבֶד וְלִהְיוֹתוֹ, וְדִי בְּכָךְ שֶׁאִמּוֹ אֵינָה מִשְׁבַּע עַמִּים.
 2 תְּלִמּוּד לְזִמְרָה אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ פְּאַרְצֵכֶם (שם), וְהֵינּוּ שֶׁהֵיחֵת לְהִיחֵת
 3 הוּא רַק כֹּאשֶׁר הוֹלֵד הוּא מִן הַיְהוּדִים פְּאַרְצֵכֶם - גּוֹלָד לְאִמּוֹ שֶׁהִיא
 4 מֵאַרְצֵכֶם [וְכַנְעָן], וְכּוֹנֵן שֶׁאִמּוֹ כְּנַעֲנִית וְאִבּוֹ הוּא מִשְׁאֵר אוֹמוֹת
 5 הָעוֹלָם, וְלֹא כֹאשֶׁר הוֹלֵד הוּא מִן הַתְּנָיִים פְּאַרְצֵכֶם - גּוֹלָד לְאִמּוֹ
 6 שֶׁחוּץ לְאַרְץ וְבֹא לְגוֹר אֲצֵל אֲבִיו הַכְּנַעֲנִי שֶׁמֵּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְלִכְךָ
 7 כִּשְׂאֵל כְּנַעֲנִי וְאִמּוֹ מְאוֹמוֹת אַחֵרוֹת, כִּדְּנִי הוּא כְּנַעֲנִי כִּבְאִיו אֲסוּר
 8 לְהִיחֵתוֹ. וְזוֹהִי כּוֹנֵן רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁבְּאוֹמוֹת מִיחֻסִּים אֵת הוֹלֵד
 9 לְאִבּוֹ, לְגַבִּי נִידוֹן זֶה, שֶׁאִם אֲבִיו מִשְׁאֵר אוֹמוֹת מוֹתֵר לְקַנְתוֹ
 10 כְּעֶבֶד וְלִהְיוֹתוֹ, וְאִם אֲבִיו כְּנַעֲנִי אֲסוּר לְהִיחֵתוֹ.
 11 מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא לְבָאֵר אֵת הַכֹּלל הַשְּׁנִי שֶׁאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִם
 12 הָאֵב וְהָאֵם נִתְיָדוּ, הוֹלֵד שְׂנוּלד אַחַר הַגְּרוּת הֵלֶךְ אַחַר הַפְּגוּם
 13 שֶׁכְּשֵׁנִיחֶם. מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: כְּמָא - בְּאִיזָה אוֹפֵן אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן
 14 שֶׁהוֹלֵד מִיּוֹחַס לְפָגוּם שְׂבִינֵיהֶם, שְׁהֵרִי לֹא מִצְנִינוּ חֵילוֹק בֵּין פְּגוּם
 15 הָאֵב הַגֵּר לְפָגוּם הָאֵם הַגִּיּוּרִת, אֲלֵא בְּאוֹפֵן שֶׁאֲחַד מֵהֶם הוּא גֵּר
 16 עֲמוּנִי אוּ מוֹאֲבִי, שֶׁאֲסוּרִים רַק הַזְּכָרִים לִישָׂא יִשְׂרָאֵלִית הֵם וְזוֹרַעַם
 17 לְעוֹלָם, וְאִילוּ הַשְּׁנִי הוּא גֵּר מִצְרִי, שֶׁנֶּאֱסָרוּ בֵּין הַזְּכָרִים וּבֵין
 18 הַנְּקִיבוֹת לְהַנְּשֵׂא יִשְׂרָאֵל רַק עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת. וְלִכְךָ יֵשׁ לְבָרֵר
 19 בְּאִיזָה אוֹפֵן נֶאֱמַר הַכֹּלל שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, אֲלֵימָא שְׂדַבְּרִי נֶאֱמָרוּ בְּגֵר
 20 מִצְרִי שֶׁנֶּשְׂא גִיּוּרִת עֲמוּנִית, שְׂכִינָן שֶׁהַעֲמוּנִית אֵינָה פְּגוּמָה כֹּלל,
 21 לִכְךָ הוֹלֵד מִיּוֹחַס לְאִבּוֹ הַמִּצְרִי וְאֲסוּר הוּא וְזוֹרַעוֹ לִישָׂא יִשְׂרָאֵלִית
 22 עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת. אִי אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ שֶׁ, שְׁהֵרִי מְלֻשְׁנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן
 23 מִשְׁמַע שְׂדִיבֵר בְּאוֹפֵן שְׂנֵיחֵם פְּגוּמִים, וְאִילוּ בְּאוֹפֵן זֶה מָא פְּגוּם
 24 אִיכָּא - אֵין שׁוּם פְּגוּם בְּאִמּוֹ הַגִּיּוּרִת, שְׁהֵרִי רַק עֲמוּנִי נֶאֱסָר לִישָׂא
 25 יִשְׂרָאֵלִית, וְלֹא עֲמוּנִית. אֲלֵא הַבְּרַח דְּבַרִּי רַבִּי יוֹחָנָן נֶאֱמָרוּ בְּגֵר
 26 עֲמוּנִי שְׂבִינֵי אֲסוּרִים לְהַנְּשֵׂא יִשְׂרָאֵלִית לְעוֹלָם, וּבִגְוֹתֵינוּ מוֹתֵר
 27 מִיד לְהַנְּשֵׂא יִשְׂרָאֵלִים, שֶׁנֶּשְׂא גִיּוּרִת מִצְרִית שְׂבִינָהּ וּבִגְוֹתֵיהָ
 28 אֲסוּרוֹת בִּישְׂרָאֵלִים עַד דּוֹר שְׁלִישִׁי. וְעַל אוֹפֵן זֶה אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן
 29 שֶׁהוֹלֵד מִיּוֹחַס לְפָגוּם שְׂבִינֵיהֶם, וְלִכְךָ אִי זְכָר הוּי חָא - אוֹתוֹ וְלֹד,
 30 שְׂדִימָא אֲבִתְרֵיהּ דִּידֵיהּ - מִיחֻסִּים אוֹתוֹ אַחַר אֲבִיו הָעֲמוּנִי, כִּיּוֹן שׂזַכֵּר
 31 עֲמוּנִי אֲסוּר בִּישְׂרָאֵלִית לְעוֹלָם, וּפְגוּם בּוֹה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אִם הִיָּה
 32 מִצְרִי כֹאמֹה, שֶׁאִז אֵין אִיסוּר אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת. וְאִם הוֹלֵד
 33 נִקְבָּה הוּיָא, שְׂדִימָא אֲבִתְרָה דִּידָהּ - מִיחֻסִּים אוֹתָהּ לְאִמָּה הַמִּצְרִית
 34 וְאֵין בָּהּ אִיסוּר אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִם נִיחַס אוֹתָהּ
 35 לְאִבָּהּ הָעֲמוּנִי אֵינָה פְּגוּמָה כֹּלל, שְׁהֵרִי עֲמוּנִית מוֹתֵר לְהַנְּשֵׂא
 36 יִשְׂרָאֵל.
 37 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: כָּל שְׂאֵין לָהּ עֲלִיו קִידוּשִׁין אֲבֵל יֵשׁ לָהּ עַל אַחֲרִים
 38 קִידוּשִׁין, הוֹלֵד מִמּוֹר, וְאִיזָה זֶה, זֶה הָבֵא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרִיּוֹת
 39 שְׂבִתוּרָה. וּמְבֹאֵר: א. שֶׁאֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּאִשָּׁה הָאֲסוּרָה עַל
 40 הַמְּקֻדֵשׁ בְּאִיסוּר 'עֵרוֹה' שְׁעִנְשׁוּ 'כְּרַת'. ב. שׂוֹלֵד הַנּוֹלָד מִבִּיאָה
 41 הָאֲסוּרָה בְּאִיסוּר כְּרַת הֵרִי הוּא מִמּוֹר. הֵרִין הַשְּׁנִי, שֶׁהוֹלֵד מִמּוֹר,
 42 נִלְמַד מִמְּסַכַּת יְבָמוֹת (מט): מִסְּמִיכוֹת הַפְּסוּק הָאֲסוּר עַל אָדָם לְבוֹא
 43 עַל אִשָּׁת אַחֵי אֲבִיו, שְׁעִנְשׁוּ כְּרַת, לְפַסּוֹק הָאֲסוּר עַל מִמּוֹר לִישָׂא
 44 בֵּת יִשְׂרָאֵל. וְלִהְלֵן מְבַרְרַת הַגִּמְרָא אֵת הַמְּקוּר לְדִין הָרֵאוּשׁוֹן.
 45 מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: כְּמָא הֵי מִיָּלִי - מִנֵּין שֶׁאֵין קִידוּשִׁי אָדָם תּוֹפְסִין
 46 בְּאִשָּׁה הָאֲסוּרָה עֲלֵיו בְּאִיסוּר כְּרַת, דְּאִמֵּר רַבִּי תַּיִיא בְּרַ אֲמַר אִמֵּר
 47 רַבִּי יוֹחָנָן - בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, וּמִמּוֹ בָּהּ - וְיֵשׁ שְׂכָרֵהּ שְׂמֻשׁוֹם - בְּשֵׁמוֹ
 48 דְּרַבִּי יִנְאִי דְרִשׁוּ כֵן, וְרַב אֲחָא בְּרִיהּ דְּרַבָּא אִמֵּר וּמִמּוֹ בָּהּ - שְׁלֵא
 49 דְרִשׁוּ זֹאת אֲלֵא מְשׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי. אִמֵּר קְרָא (דְּבָרִים כד ב)
 50 לְגַבִּי אָדָם הַמְּגֵרֵשׁ אֵת אִשְׁתּוֹ וְצִנְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָהּ וְהָיְתָה לְאִישׁ
 51 אַחֵר, וְלִשׁוֹן וְהָיְתָה לְאִשְׁתּוֹ קִידוּשִׁין, כְּלוֹמַר שִׁיכּוּלָהּ לְהַתְּקֵדֵשׁ רַק
 52 לְאַחֵרִים וְכִלְשׁוֹן הַפְּסוּק 'לְאִישׁ אַחֵר', וְלֹא לְקַדוּבִים, כְּלוֹמַר שֶׁאֵין
 53 אַחַד מִקְרֻבֵי הָאִשָּׁה יְכוּל לְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ, וְאִפְּלוּ הַקְּרוּבִים הָאֲסוּרִים
 54 עֲלֶיהָ רַק בְּאִיסוּר כְּרַת, וְכִדְּבַרִּי הַתַּנָּא בְּמִשְׁנֵינוּ שֶׁאֵין קִידוּשִׁין

1 וְכֵן הַלְשׁוֹן 'כָּל מְקוּם' דְּשִׁנְנוּ בְּסִיפָא - בְּכֹלל הַשְּׁנִי, 'כָּל מְקוּם' שִׁישׁ
 2 עֵבִירָה בְּנִישׁוּאֵין הוֹלֵד מִתִּיחַס לְפָגוּם שְׂבִינֵיהֶם, בֹּא לְאַתּוּי -
 3 לְרַבּוֹת גַּר שֶׁנֶּשְׂא מְמֻרָת, שְׁהֵרִי לְדַעַת רַבִּי יוֹדָה אֵף בְּאוֹפֵן זֶה
 4 הַנִּישׁוּאֵין אֲסוּרִים, הוֹלֵד מִתִּיחַס אַחַר אִמּוֹ הַפְּגוּמָה, הוּא מִמּוֹר.
 5 אֵךְ שׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ כְּתִירוֹן הַשְּׁנִי לְעִיל שֶׁהַמִּשְׁנָה
 6 כְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי הוּא הַסּוֹבֵר שֶׁגֵּר מוֹתֵר לִישָׂא מִמּוֹרָת, אֵין כָּל
 7 לְשׁוֹנוֹת הַמִּשְׁנָה מִיּוֹשְׁבֵי, שֶׁאִמְנַם אֵת לְשׁוֹן 'כָּל מְקוּם' דְּשִׁנְנוּ
 8 בְּרִישָׂא - בְּכֹלל הָרֵאוּשׁוֹן נִיתֵן לְפָרֵשׁ כְּדָאֲמַרְךָ, שְׂבֵא לְרַבּוֹת יִשְׂרָאֵל
 9 שֶׁנֶּשְׂא חִלְלָה, וְאֵת דִּינוֹ שֶׁל רַבָּה בְּרַבְרָה שְׂמִצְרִי שֶׁנִּישָׂא הַנּוּשָׂא
 10 מִצְרִית רֵאוּשׁוֹה הוֹלֵד מִתִּיחַס לְאִבּוֹ. וְכֵן לְשׁוֹן 'אִיזוּ וז' שְׁנִינוּ
 11 בְּכֹלל הָרֵאוּשׁוֹן מִתְּפָרֵשׁ כְּדָאֲמַרְךָ, שְׂבֵא לְמַעַט גַּר עֲמוּנִי שֶׁנֶּשְׂא
 12 גִיּוּרִת מִצְרִית, שֶׁאֵף שֶׁהַנִּישׁוּאֵין מוֹתֵרִים הוֹלֵד מִתִּיחַס לְפָגוּם
 13 כְּשִׂיטַת רַבִּין, וְכֵן מִצְרִי שֶׁנֶּשְׂא בֵּיתֵר מִצְרִית רֵאוּשׁוֹה שֶׁהוֹלֵד
 14 מִתִּיחַס לְאִמּוֹ הוּא מִצְרִי שֶׁנִּישָׂא מִצְרִית רַב דִּימִי. אֲלֵא לְשׁוֹן 'כָּל
 15 מְקוּם' דְּסִיפָא - שְׁנִינוּ בְּכֹלל הַשְּׁנִי לְגַבִּי מְקוּם שִׁישׁ עֵבִירָה
 16 בְּנִישׁוּאִים שֶׁהוֹלֵד מִתִּיחַס לְפָגוּם שְׂבִין הוֹרִיו, לְאַתּוּי מָא - מִה
 17 בֹּא לְרַבּוֹת, וְהֵרִי הַתְּפָרֵשׁוּ בְּמִשְׁנָה כָּל הָאוֹפְנִים שִׁישׁ עֵבִירָה
 18 בְּנִישׁוּאֵין הוֹלֵד מִתִּיחַס לְפָגוּם, וְאֵף הָאוֹפֵן שֶׁגֵּר נֶשָׂא מִמּוֹרָת אֵינוּ
 19 שִׁיךְ לְכֹלל זֶה, שְׁהֵרִי לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי גֵּר מוֹתֵר בְּמִמּוֹרָת וְאֵין כֹּאן
 20 עֵבִירָה כֹּלל.
 21 מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא: שֶׁאֵין לְדִיּוּק אֵת לְשׁוֹנוֹת הַסִּיפָא בְּמִשְׁנָה. וּמוֹכִיחָה
 22 זֹאת, שְׁהֵרִי לְמַעֲמֵיךָ - אִם כְּשִׂיטַתְךָ שֶׁאֵף לְשׁוֹנוֹת הַסִּיפָא נִשְׁנוּ כְּדִי
 23 לְרַבּוֹת וְלַמַּעַט, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת אֵף לְפִי הַתִּירוֹן הָרֵאוּשׁוֹן שֶׁנֶּשְׁנַתְּנוּ
 24 כְּרַבִּי יְהוֹדָה הִיא, שֶׁאִמְנַם הַלְשׁוֹן 'כָּל מְקוּם' בְּסִיפָא מִיּוֹשֵׁב, אֵךְ
 25 עֲדִיין לְשׁוֹן 'אִיזוּ וז' דְּסִיפָא לְמַה לִּי, וְהֵרִי אֵינוּ מִמַּעַט כֹּלל. אֲלֵא
 26 הַבְּרַח יֵשׁ לְהַרְיָךְ, דְּאִיִּדִי דְּתַנָּא רִישָׁא - שֶׁאִגַּב שֶׁהוֹצַרְכוּ לְשׁוֹנוֹת
 27 בְּרִישָׂא לְשׁוֹן 'אִיזוּ וז' כְּדִי לְמַעַט וְכַפִּי שֶׁהַתְּבָאֵר, תַּנָּא גַם בְּסִיפָא
 28 לְשׁוֹן 'אִיזוּ וז', אֵף שֶׁאִינוּ מִמַּעַט כֹּלִים. וְלִכְךָ כְּמָא נִמִּי - גַם לְפִי
 29 הַתִּירוֹן הַשְּׁנִי יֵשׁ לִישָׂשׁ כֵן, דְּאִיִּדִי דְּתַנָּא בְּרִישָׂא לְשׁוֹן 'כָּל מְקוּם'
 30 כְּדִי לְרַבּוֹת אֵת הָאוֹפְנִים שֶׁהוֹבֵאוּ לְעִיל, תַּנָּא נִמִּי בְּסִיפָא לְשׁוֹן 'כָּל
 31 מְקוּם', אֵף שֶׁאִינוּ מְרַבָּה כֹּלִים.
 32 חוֹזֵרֵת הַגִּמְרָא לְבָאֵר אֵת דְּבַרִּי רַבִּי יוֹחָנָן דְּלַעִיל (ע"א), שְׂקַבַּע
 33 כֹּלְלִים בְּדִינֵי יוֹחָסִין: גּוּפָא, כִּי אֲחָא רַבִּין מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבַבַל אֲמַר
 34 בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כֹּלְלִים בְּדִינֵי יוֹחָסִין. הַכֹּלל הָרֵאוּשׁוֹן, שְׂבִאוֹמוֹת -
 35 בִּיחּוּס אוֹמוֹת הַגּוֹיִם, כְּשֶׁהָאֵב גּוֹי מֵאוֹמָה אַחַת וְהָאֵם גּוֹיָה מֵאוֹמָה
 36 אַחֵרָת, הֵלֶךְ אַחַר הַתְּנָךְ - הוֹלֵד מִתִּיחַס אַחַר אֲבִיו. וְהַכֹּלל הַשְּׁנִי,
 37 שֶׁאִם תְּנַתְּיָרוּ בְּעַל וְאִשָּׁה שֶׁהֵם מִשְׁתֵּי אוֹמוֹת שׁוֹנוֹת, וְנוֹלָד לָהֶם
 38 וְלֹד אַחַר שְׂנַתְּגִירוֹ, הֵלֶךְ אַחַר הַפְּגוּם שְׂבִינֵיהֶם - הוֹלֵד מִתִּיחַס אַחַר
 39 הַפְּגוּם שְׂבִין שְׂנֵיחֶם.
 40 מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: מָא בְּאוֹמוֹת הֵלֶךְ אַחַר הַתְּנָךְ, כְּלוֹמַר, לְגַבִּי אִיזוּ
 41 הִלְכָהּ יֵשׁ לִיחַס וְלֹד גּוֹי לְאִבּוֹ, וְגַם מִנֵּין לָנוּ שֶׁהוּא מִיּוֹחַס לְאִבּוֹ
 42 וְלֹא לְאִמּוֹ. מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: שֶׁנֶּצְרַךְ לְכַדְתְּנָא בְּרִישָׂא, מִנֵּין לְאַחַד
 43 מִן הָאוֹמוֹת הַגּוֹיִים שֶׁמְחוּץ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׂבֵא עַל הַתְּנַעֲנִית - עַל
 44 אִשָּׁה מִשְׁבַּע עַמִּים שֶׁהִי בְּאַרְץ וְכַנְעָן יִשְׂרָאֵל בּוֹזֵמֵן כִּיבוֹשׁ הָאֲרֶץ
 45 שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם 'לֹא תִחִיָּה כָּל נְשָׁמָה' (דְּבָרִים טו), וְהוֹלִיד מִמֶּנּוּ בְּנֵי
 46 שְׂדֵינּוּ כִבְאִיו שֶׁאִינוּ כְּנַעֲנִי, וְלִכְךָ אֲחָה רַבִּי יוֹסִי לְקַנְתוֹתָיָם כְּעֶבֶד
 47 וְלִהְיוֹתוֹ, תְּלִמּוּד לְזִמְרָה מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֵיתְכֶם מִהֵם תִּקְנוּ
 48 עֶבֶד וְאָמָה' (ויקרא כה מד), וְהֵינּוּ שְׂמֵאוֹמוֹת שֶׁמְחוּץ לְאַרְץ
 49 יִשְׂרָאֵל יִקְנוּ עַבְדִּים, וְהוֹסִיפָה הַתּוֹרָה (שם כה מה) 'וְגַם מִכְּנֵי
 50 הַתּוֹשְׁבִים הַתְּנָיִים עִמְכֶם מִהֵם תִּקְנוּ', כְּלוֹמַר שֶׁאֵף מִבְּנֵי גּוֹיִים שְׂבֵאוּ
 51 מְחוּץ לְאַרְץ וְגֵרִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל יִקְנוּ עַבְדִּים, וְכּוֹנֵן שֶׁאֲחַד מִגּוֹיֵי
 52 חוּץ לְאַרְץ בֹּא עַל כְּנַעֲנִית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מוֹתֵר לִיקַח חַת בְּנוֹ
 53 לְעַבֵד וְלִהְיוֹתוֹ. וּמוֹכַח שֶׁאֵין הוֹלֵד מִתִּיחַס לְאִמּוֹ הַכְּנַעֲנִית
 54 מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא וּמְבַרְרַת, וְכֹל - שֶׁמָּא אֵין הִיתֵר זֶה מְשׁוּם שֶׁהוּא
 55 מִיּוֹחַס לְאִבּוֹ, אֲלֵא (אֵף עֶבֶד שְׂבֵא עַל שְׂפָחָה) [אֵף כְּנַעֲנִי שְׂבֵא עַל

56 כן מפורש שתופסין קידושין בחייבי לאוין. ולכן אין למדים
57 מיבמה שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין.
58 עתה מבארת הגמרא את דרשת הפסוק 'כי תהיין' לפי שאר
59 התנאים. שואלת הגמרא: וילדת רבי עקיבא דאמר (יבמות נב)
60 שאין קידושין תופסין אף בחייבי לאוין - בנשים שאיסורן בלאו
61 אין בו חיוב 'ברת', ואינו דורש מהפסוק 'כי תהיין' שקידושין
62 תופסין ב'שנואה' שהיא מחייבי לאוין, אם כן 'כי תהיין' פמאי
63 מוקים - באיזו אשה 'שנואה' הוא יעמיד את הפסוק 'כי תהיין'
64 שתופסים בה קידושין.
65 משיבה הגמרא: שרבי עקיבא יפרש שהפסוק עוסק באלמנה לכהן
66 גדול, ואף שגם היא אסורה בלאו, מודה רבי עקיבא שקידושין
67 תופסין בה. וכדעת רבי סימאי, דתניא בברייתא, רבי סימאי אומר,
68 מן הכל - מכל ביאה אסורה היה רבי עקיבא עושה את הולד ממזר,
69 חוץ מביאת אלמנה לכהן גדול, שאף שאסורה בלאו, מכל מקום
70 הרי אמה ב' תורה' ולא יחלל זרעו בעמיו' (ויקרא בא טו), ויש
71 לדרוש מלשון 'יחלל' שרק חילולים הוא עושה בנישואין אלו,
72 כלומר בני 'חללים' הפסולים לכהונה, ואין עושה ממזרות - אין
73 בניו נעשים ממזרים, משום שקידושיו תופסין בה. ועל אלמנה זו
74 אמרה תורה, שאף שהיא 'שנואה' מחמת נישואי איסור אלו, חלו
75 הקידושין. ושואלת הגמרא: ורבי ישכב דאמר על דינו של רבי
76 עקיבא, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שפוסל הרבה אנשים
77 משראל משום ממזרים, שהיה רבי עקיבא אומר, כל שאין לו ביאה
78 בישראל - כל ביאה בישראל שאין לה היתר הולד ממזר, ונמצא
79 שסובר רבי ישכב, שלדעת רבי עקיבא אף אלמנה לכהן גדול אין
80 קידושין תופסין בה וולדה ממזר, ואין יפרש את הפסוק 'כי תהיין'.
81 ואמנם הניחא - אפשר ליישב את הפסוק לדעת רבי ישכב, אי - אם
82 נפרש שכונתו בלשון 'כל שאין לו ביאה' רק לאפוקי מרבי סימאי
83 קאתי - לחלוק על רבי סימאי הסובר שרבי עקיבא ולד של
84 אלמנה שנישאת לכהן גדול אינו ממזר, ולדבריו אף ולד זה הוא
85 ממזר כיון שאיסורו בלאו. אך מודה רבי ישכב שולד מביאה
86 האסורה בעשה' וכגון שנשאת למצרי או אדומי אינו ממזר, ולכך
87 שפיר - מיושב שה'שנואה' היא אשה שנישואיה שנואים מחמת
88 איסור 'עשה', וקידושין תופסין בה. אלא אי נפרש שרבי ישכב לא
89 אמר את דבריו רק כתשובה לדברי רבי סימאי, אלא מעמא
90 דנפשיה דאמר - אמר 'כלל' מעצמו בדעת רבי עקיבא, ש'כל ביאה
91 שאין לה היתר הולד ממזר' ואפילו בביאה של חייבי עשה הולד
92 ממזר ואין קידושיו תופסין בה, אם כן פמאי מוקים לה - באיזו
93 אשה 'שנואה' יעמיד את הפסוק 'כי תהיין' שקידושין תופסין בה.
94 מיישבת הגמרא: שדרשת הפסוק 'שנואה' נאמרה בכעולה -
95 בפנויה שנבעלה ללא נישואין, ונישאת אחר כך לכהן גדול, שאף
96 שאסורה עליו באיסור 'עשה' מכל מקום קידושיו תופסין בה.
97 ומבארת הגמרא, פאי שפא איסור 'עשה' של בעולה לכהן גדול,
98 משאר חייבי 'עשה' שאין קידושין תופסין בהם, משום דבעולה
99 לכהן גדול הוי ליה איסור עשה שאין שוה בכל - אינו נוהג בכל
100 האנשים אלא בכהן גדול, ולכן הוא איסור קל יותר, וקידושין
101 תופסין בה.
102 חזרת הגמרא לברר את דעת רבנן החולקים על רבי עקיבא.
103 שואלת הגמרא: ורבנן מדוע הם סברו שאין למדים מיבמה' שאין
104 קידושין תופסין בחייבי לאוין? משום שפירשו ש'כי תהיין' מלמד
105 שקידושין תופסין בחייבי לאוין, והרי אדמוק לה בחייבי לאוין -
106 עד שהם מעמידים שה'שנואה' היא אשה האסורה בלאו, נוקמא
107 שהיא אשה האסורה בחייבי עשה, ורק בחייבי עשה' קידושין
108 תופסין, אך 'חייבי לאוין' ילמדו מיבמה' שאין קידושין תופסין
109 בהם.
110 מיישבת הגמרא: שסברו רבנן שאין לפרש שהפסוק עוסק בחייבי

1 אפילו בנה, נמי לא יתפסו קידושין, וכן אם יבא עליה בזמן נידתה
2 יהא הולד ממזר, שהרי אף היא בכלל העריות. אלקה - ומדוע
3 אמר אפי' שהכל מוקים - אף שמעון התימני הסובר (יבמות מט).
4 שולד הנולד מביאה האסורה ב'ברת' הוא ממזר, מודה רבי עקיבא
5 על הנהגה שאף שהיא אסורה ב'ברת', אין הולד ממזר. וכן אף רבי
6 עקיבא (שם) הסובר שהנולד מביאה האסורה בלאו' הוא ממזר,
7 מודה בבעל שבא על אשתו הפוסה ו'שקינא לה ונסתרה עם אחרו',
8 שאף שאסורה עליו בלאו' אין תולד ממזר, משום שעדיין קידושיו
9 לא פקעו ממנה.
10 מתרצת הגמרא: אמר חזקיה, הטעם שתופסין קידושין בנה, משום
11 משום שאמר קרא (ויקרא טו כד) ותהי נדתה עליו, ומלשון 'ותהי'
12 יש לדרוש שאפילו בפשת נדתה תהא פה הנהי, כלומר יתפסו בה
13 קידושין.
14 שואלת הגמרא: מפדי - מאחר ואת דין שאר העריות אפא
15 לאקושה לנהגה - ניתן ללמוד בדיקש מנדה שקידושין תופסים בה,
16 ואפא לאקושה לאחות אשה שאין קידושין תופסים בה, מאי הוית
17 דמקשת להו לאחות אשה - מדוע סברו דווקא להקישן לאחות
18 אשה, אקשה לנהגה - והלא אפשר להקישם לנדה ולומר שקידושין
19 תופסים בהן.
20 מיישבת הגמרא: שכלל הוא בדיני היקש, שכל שאפשר להקישו
21 למקום המלמדנו נוקמא, ואפשר להקישו למקום המלמדנו חוקמא,
22 לחוקמא מקשינה. ולכן אף כאן יש להקישם לאחות אשה'
23 המלמדנו דין חמור שאין קידושין תופסין בהם והולד ממזר, ולא
24 להקישם לנדה'.
25 מביאה הגמרא מקור אחר לדין שאין קידושין תופסין בחייבי
26 כריתות: רב אחא בר יעקב אמר, אתיא - למדים זאת בקל וחומר
27 מיקמא ו' אשה שמת בעלה ללא בנים, וזקוקה היא להתייבם לאחי
28 בעלה, ואסורה להנשא לאדם אחרו. ומה רבמא שהיא אסורה רק
29 בלאו שאין עונשו 'ברת' אמרה תורה שלא תפסי פה קידושין,
30 שנאמר (דברים כה ה) 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר',
31 ומהלשון 'לא תהיה' דרש רב (יבמות ג:) שאין לה 'הויה' דהיינו
32 קידושין לאדם אחר. איסורי עריות החמורים שהם חייבי מיתות
33 בית דין וחייבי פרישות, לא כל שכן שאין קידושין תופסין בהם.
34 שואלת הגמרא: אי הכי - אם למדים שאר עריות מיבמה' שאין
35 קידושין תופסין בהן, אף שאר חייבי לאוין כגון אלמנה לכהן גדול
36 וגרושה לכהן הדיוט נמי - יש ללומדם ב'במה מצינו' מיבמה/
37 שכשם שמצינו ביבמה שאסורה בלאו' שאין קידושין תופסים בה,
38 כך שאר נשים שאיסורן בלאו' לא יתפסו בהן קידושין, ומדוע
39 סברה משנתנו שקידושין תופסין בנשים אלו האסורות בלאו.
40 מיישבת הגמרא: אמר רב פפא, אין למדים חייבי לאוין מיבמה
41 שלא יתפסו בהן קידושין, כיון שפירמא פתיב פהו - בפירוש נאמר
42 שתופסין בהם קידושין. שהרי כתבה התורה (דברים כא ט"ז) 'כי
43 תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנאה', ויהיה ביום
44 הנחילו את בניו את אשר יחיה לו לא יוכל לבקר את בן האהובה
45 על פני בן השנואה הבכר, ולומר שהבכור יורש פי שנים אף אם
46 הוא בנה של האשה השנואה. ודורש רב פפא את הפסוק, וכי יתכן
47 שמחמת שהאשה שנואה לבעלה יש לה דין 'שנואה' לפני המקום
48 ואילו אשה האהובה לבעלה יש לה דין 'אהובה' לפני המקום,
49 ומדוע הוצרכה התורה לפרש שאף בנה הבכור של השנואה יורש
50 פי שנים, והרי פשוט שאין אהבתו או שנאתו של הבעל משנה את
51 דין הירושה. אלא בהכרח יש לפרש שאהובה' היינו אהובה
52 בנישואיה, כלומר שנישואיה כשרים ואהובים לפני ה' ושנואה'
53 היינו שנואה בנישואיה, כלומר שנישואיה אסורים באיסור לאו
54 ושנואים לפני ה' ו'אף על פי שנישואי אחת מהן אסורים בלאו'
55 קאמר רבמא בשתי הנשים לשון 'כי תהיין' שזו לשון קידושין, ואם

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רא תוכפות

1 הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולך ממור - פירש בקונטרס ביבמות
 2 (מט.א.) נדה - משום דכתיב "והיה בנדה", דמשמע - יש לה חוזה, ואף על גב
 3 דקיימא בברת - מכל מקום לא הוי ממור. וזבא על הסוטה בר - כגון אשתו שזינתה,
 4 דאסורה לבעלה, דנפקא לן ביבמות פרק קמא (יב.ב) מיתורא אשר להוטמאה,
 5 דכתיב גבי מחזיר גרושתו. דאף על גב דחייבי
 6 לאוין הוא, שהרי הוא עליו בלאו דלא יוכל
 7 בעלה לשוב לקחתה, ואם כן היה לן למימר
 8 דהולך ממור אליבא דרבי עקיבא - מכל מקום
 9 מודה הכא בסוטה דאין הולך ממור, שהרי עדיין
 10 קידושין תופסין בה. משמע מתוך לשון הקונטרס
 11 שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת
 12 בעלה, דהכי משמע לישנא "שהרי עדיין קידושין
 13 תופסין בה" - כלומר הקידושין שנתקדשה בהן
 14 כבר. אבל מחזיר סוטה, כלומר שגרשה וחזר חזר
 15 ובנסה - לא מיייר, דבדא לא מודה רבי עקיבא.
 16 דרואי הולך ממור. וקשה: דהא בפרק "יש
 17 מותרות" (יבמות פה.ב) משמע בהדיא דאפילו
 18 מחזיר סוטה - שאין הולך ממור, דקאמר רב:
 19 מחזיר סוטהו איבא בנייהו. ואם כן לא שייך בה
 20 טעמא דפירוש בקונטרס, שפירש הטעם דמותר
 21 הכי לא ממור - משום דעדיין קידושין תופסין
 22 בה. לכך אומר רבינו יצחק. ידיעין בסוטה דתפסי
 23 בה קידושין אף במחזיר סוטה ואין הולך ממור -
 24 ממשמעות דהיא קרא דמפיק מניה (שם יב.א),
 25 דהוה אסור לחזירו, דהיינו מלא יוכל בעלה
 26 הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר
 27 הוטמאה" - לרבות סוטה שנסתרה, וכתבי
 28 "להיות לו לאשה", דמשמע שאם החזירה -
 29 איבא חוזה. וכיון דתפסי בה קידושין - אין הולך
 30 ממור. מיהו, קשה: דהא עיקר קרא במחזיר
 31 ורשותו אחרי דכתיב, ואפילו הכי אמר רבי עקיבא
 32 דמחזיר גרושתו לא תפסי בה קידושין, וגם הולך
 33 ממור, כדאמר פרק "החולץ" (שם מט.א.) ולא
 34 דרשין "להיות לו לאשה" לשון חיה. ובמחזיר
 35 סוטה, דלא אתיא אלא מדרשא. אמר דתפסי בה
 36 קידושין, ודרשין "להיות לו לאשה" - לשון חיה,
 37 דאין סברא לומר כן לכך אומר הרב רבינו שלמה
 38 מדרד"ש, דיש ליישב פירוש הקונטרס: דכיון דכל
 39 זמן ולא גרשה לא היא הולך ממור כדפירש -
 40 אין לומר דמשום שגרשה היא איסור נספק, דמה
 41 גריעתא יש בה אחר הגירושין יותר מלפני
 42 הגירושין? וכיון דסברא הוי לומר דלאחר קידושין
 43 נמי אין הולך ממור - הכי נמי איבא למימר
 44 דתפסי בה קידושין, דהא בהא תליא מילתא.
 45 **לחומרא** מקשינן - ואם תאמר: אדרבה,
 46 לחומרא לומר דתפסי בה קידושין
 47 לאסורה לעלמא? לוי לומר: דאדרבה, חומרא
 48 הוא לומר דלא תפסי בה, דמתוך כך רבני אמורים
 49 דהולך ממור. דאי הוה תפסי בה קידושין - הייתי
 50 אומר אין הולך ממור, ולא הייתי לומר שאר חייבי

1 אפילו נדה נמי - אם קידש פניה בימי נדחתה - לא להו קידושין, ואם בא עליה בנדחתה
 2 - היא הולך ממור. **אליה אמר אבי** - ביבמות ב"החולץ". **הכל מודים** - שמעון התימני,
 3 דאמר (יבמות מט.א.): יש ממור מחייבי כריתות - מודה בבא על הנדה. ורביעיקבא דאמר
 4 (שם) יש ממור מחייבי לאוין - מודה בבא על הנדה. ורביעיקבא דאמר
 5 בלאו ד"לא יוכל בעלה" וגו', כדאמר ביבמות

6 (יב.א.) הא מה אני מקיים, "אחרי אשר הוטמאה"
 7 - לרבות סוטה שנסתרה. שאין הולך ממור -
 8 שהרי עדיין קידושין עומדין בה. **מכדי** - דף
 9 הקישא דרבי יונה איבא לאקשינהו שאר
 10 עריות לאחות אשה - דלא ליהו קידושין,
 11 ואיבא לאקשינהו לנדה - דהו קידושין.
 12 **לחומרא** - לעשות הולך ממור. שהממורות
 13 תליין בקידושין, וכל מי שאין לה עליו קידושין
 14 - הולך ממור. (דילפינן לה מאשת אב ביבמות
 15 (מנח.ג.) מכל מאשת אב דלא תפסי בה קידושין,
 16 והולך ממור - אף כל שאין עליו קידושין הולך
 17 ממור.) **אתיא** - שאר עריות בקל וחומר מיבמה
 18 לישוק, שאין קידושין תופסין בה, כדאמר רב
 19 ביבמות (י.ג.) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה,
 20 דכתיב "לא תהא אשת המת החוצה" - לא
 21 תהא בה ויהי לור. הכי גרסינן חייבי מיתות
 22 חייבי כריתות לא כל שכן. **אי הכי שאר חייבי**
 23 **לאוין נמי** - נהי דלא אתי בקל וחומר - ניהי
 24 בבנין אב. במה מצינו ביבמה שהיא בלאו - ואין
 25 קידושין תופסין בה, אף כל שהוא בלאו - אין
 26 קידושין תופסין בה? בהדיא כתיב בהו - דתתפס.
 27 **וכי יש אחובה לפני המקום** - כלומר, וכי
 28 אהבתו או שנאתו של בעל חשובה לפני המקום
 29 לדנות עון הנחלה שבעילה, שהוצרך הכתוב
 30 לכתוב "לא יוכל לכבר את בן האהובה" לא
 31 היה ליה למיכתב בהו? **כי את הבכור יכיר**,
 32 ואנא ידענא: לא שנת אמו אהובה, ולא שנת
 33 אמו שנואה. **שנואה בנישואה** - שנישואה
 34 שנואים לפני המקום, כגון חייבי לאוין, וקאמר
 35 רחמנא "כי תהיין" - אלמא אית בהו חיה,
 36 לנקמן פריי. דילמא בחייבי עשה הוא דקאמר,
 37 ולא בחייבי לאוין? **ולרבי עקיבא** - דאמר
 38 ביבמות שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין.
 39 דקתינ (ג.ב.) חלץ ועשה בה נאמר - אין לאדר
 40 חליצה כלום, כלומר, אין המאמר תופס בה,
 41 דקם ליה השתא ביזולא יבנה", ואמר בגמרא
 42 (נב.ב.) רבי אומר: אין הדברים הללו
 43 אמורים אלא לדברי רבי עקיבא. שהיה עושה
 44 חליצה כעודה. **נאלמנה לכהן גדול** - כההוא
 45 הוא דתפסי קידושין, דגלי רחמנא בה דאין הולך
 46 ממור אלא חלל. **בואו ונצווה** על עקיבא יוסף
 47 - שפסל שהיה משיטרא, שהיה אומר: כל
 48 ביאה בישראל ארבה לו ויהיה בה - הולך ממור.
 49 **חניא** - אי לאו כללא הוא, אלא לאפוקי
 50 מדרבי סימא דמפיק חד מחייבי לאוין, אתי

1 ואשמעיה דרבכל חייבי לאוין עושה רבי עקיבא ממזרין - שפיר איבא לאוקמא "כי תהיין"
 2 לרבי ישבא אליבא דרבי עקיבא במצרי ארדומי בתוך שלשה דורות, דחייבי עשה ניהו.
 3 דכתיב "דור שלישי יבא" ולא שני, דהוה לה שנואה בנישואה. **אלא אי טעמא גרידא**
 4 **קאמר** - ובללא כילי, ולא אדרבי סימא לחודיה פליג. אלא אשמעינן דכל שביתאו
 5 באיסור הולך ממור. במאי מוקי לה? **בבעולה לכהן גדול** - דעשה הוא, דכתיב (ויקרא
 6 בא) "אשה בתהוליה יקח" ולא בעולה. ולא הבא מכלל עשה - עשה. וליבא לאקשוי:
 7 **אזנה היא** או אלמנה או גרושה? דבעלה פניה - לא וזנה היא, כדרתנ ביבמות (ס.א.א.)
 8 אין וזנה אלא גזרות ומגורשות ובעולה בעלת זנות, וביתא איסור לפסול לה. **ומאי**
 9 **שנא** - האי עשה מחייבי עשה דמצרי ואדומי? **שאני שוה בכל** - שאינו נוהג אלא בבין
 10 גדול, הילכך קיל. **ורבנן** - דמוקי להאי "כי תהיין" בחייבי לאוין, כיון דמצינו למילף
 11 ביבמה ב"מה מצינו" שאין קידושין תופסין בהן. אדמוקי ליה בחייבי לאוין - נוקמה בחייבי
 12 עשה: **בעל ברוך שבתא לקרא** דהוה דחיק ומוקי אנפשיה - כיון דגלי לך קרא ביבמה דלא תפסי בה קידושין - גילף מניה דחייבי לאוין לית בהו קידושין, "וכי תהיין" על כרחך
 13 לחייבי עשה קאמר. וכגון דחודא מצרית. ולרבי ישבא בבעולה לכהן גדול. שפחה מגלן - דלא תפסי בה קידושין?

האישה

1 ולדה כמות מנלן - לפום ריזוטא משמע דהכי פירושו: נימא דירשאל הבא על השפחה
2 הולד כשה. והיכי נובל להכשיר באין קידושין וש עבירה יותר מש קידושין וש
3 עבירה ואמר הולד הולך אחר הפוטם? וכי תימא דאתא לאשמעינן דאפילו בא עליה ממור
4 הולד כמות, וש לו תקנה בשחרור - הא ליתא אלא לרבי טרפון (קדושין סטא), אבל לרבנן
5 לא ונראי דהכי פירושו: ולדה כמות, מנא לן
6 שלא היא קרוי בנו לשום דבר, ואפילו כבנו ממור
7 לא הוי, לא לירושו ולא לטמא לה, ולא לייבם
8 אשת אחיו, ולא לפטור אשת אביו מייבום?
9 אמר קרא לא תתחתן עם - פירש בקונטרס:
10 לא היא לך בהם תורת חתנות, מיהו,
11 קשה: שהרי קרא לא מיירי בנברים דהא גבי
12 שבעה עממים הוא דכתיב, כדאמר ברפך הערל
13 (יבמות ע"א), אמר רבא: בנרותן אית להו חתנות,
14 פירושו: איסור "לא תתחתן" יש בהם. ובגיתות לית
15 להו חתנות - לא שייך בהו חתנות לעבור עליו
16 משום "לא תתחתן". לכך פירש רבינו תם: דגמרא
17 דמייתי קרא "לא תתחתן" הוי כמו "ונגמרא",
18 ומסיפא דקרא דריש, דכתיב "בתך לא תתן לבנו
19 ובתו לא תקח לבנך" משמע שאין בה קידוח.
20 הקשה הרב רבינו יעקב מארלונינו: ואימא הני
21 מיילי לכתחילה, אבל בדיעבד - תפסי בה
22 קידושין, דבהאי גזונא אמר לעיל (ס"א) גבי "לא
23 יקח איש את אשת אביו" ויתרין מורינו הרב רבי
24 יצחק ש"ש: דאין הכי נמי, אלא סמך א"לא
25 תתחתן" וא"לא תקח" דהוי כמו תרי קראי, חד -
26 לכתחילה, וחד - לדיעבד. ואף על גב דאמר "לא
27 תתחתן" קיימי בגירות - הני מיילי בתר דידענא
28 מסקנא דילפינן דלא תפסי בה קידושין מקרא
29 אחרינא. לקמן בסמוך, אבל אי לא הכי - טוב
30 היה לאוקמא קרא ד"לא תתחתן" לומר דלא תפסי
31 בה קידושין, מלאוקמא בגירות.
32 בנך קרא מישראלית קרוי בנך - פירש
33 בקונטרס: דכתיב "כי יסיר את בנך
34 מאחריך" דקאי א"בתך לא תתן לבנך". והכי קאמר:

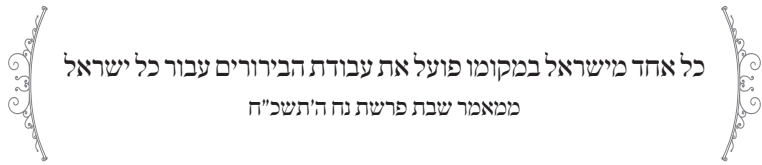
וְלֹדְהָ כְּמֹותָהּ מְנַלָּן? - דְּאָמַר קְרָא "הָאִשָּׁה וְיֹלְדֶיהָ
תְּהִיָּה לְאֹדְנֶיהָ". נְכָרִית מְנַלָּן? - אָמַר קְרָא "לֹא
תִתְחַתֵּן בָּם". אֲשַׁפְחָא דְלֹא תְּפָסִי בָּהּ קִדּוּשִׁי,
וְלֹדְהָ כְּמֹותָהּ מְנַלָּן? - אָמַר רְבִי יוֹחָנָן מֵשׁוּם רְבִי
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: דְּאָמַר קְרָא "כִּי יִסֵּר אֶת בְּנֶךָ
מֵאֲחֵרָי". בְּנֶךָ הֵבֵא מִיִּשְׂרָאֵלִית - קְרוּי בְּנֶךָ, וְאִין
בְּנֶךָ הֵבֵא מִן הַנְּכָרִית קְרוּי בְּנֶךָ אֲלָא בְּנָה. אָמַר
רְבִינָא, שְׁמַע מִינָהּ: בֶּן בְּתָךְ הֵבֵא מִן הַנְּכָרִי -
קְרוּי בְּנֶךָ. וְיִמָּא קְסָבֵר רְבִינָא: נְכָרִי וְעַבְדֵּי הֵבֵא עַל
בֵּית יִשְׂרָאֵל - הוֹלֵךְ מְמֹורָ - נְהִי דְכָשֵׁר לֹא הוּי,
מְמֹור לֹא הוּי, פְּסוּל מִקְרִי. - הֵהוּא בְּשִׁבְעָה גֹוִים
בְּתִיב, שְׁאָר אוֹמוֹת מְנַלָּן? - אָמַר קְרָא "כִּי יִסֵּר אֶת
בְּנֶךָ" - לְרַבּוֹת כֹּל הַמְּסִירִים. - הֵנִיחָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
דְּדְרִישׁ טַעְמָא דְקְרָא, אֲלָא לְרַבִּינָן מֵאֵי טַעְמָא? אָמַר
קְרָא "וְאַחֵר בֶּן תְּבוּא אֲלֵיהָ וְכַעֲלֹתָהּ" וְגו' - מְכַלְל
דְּמַעֲיָקְרָא לֹא תְּפָסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין. - אֲשַׁפְחָא דְלֹא
תְּפָסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין, וְלֹדְהָ כְּמֹותָהּ מְנַלָּן? אָמַר קְרָא
"כִּי תֵהֵינָה לְאִישׁ... וְיֹלְדוּ לוֹ". כֹּל הֵיכָא דְקְרִינָן בֵּיהּ
"כִּי תֵהֵינָה" - קְרִינָן בֵּיהּ "וְיֹלְדוּ לוֹ", וְכֹל הֵיכָא דְלֹא
קְרִינָן בֵּיהּ "כִּי תֵהֵינָה" - לֹא קְרִינָן בֵּיהּ "וְיֹלְדוּ לוֹ".
- אִי הֵכִי שְׁפַחָה נְמִי! - אִין הֵכִי נְמִי. - אֲלָא "הָאִשָּׁה
וְיֹלְדֶיהָ תְּהִיָּה לְאֹדְנֶיהָ" לְמָהּ לִי? - לְכַדְתֵּינָא:
הָאוּמֵר

האישה וילדיה וגו' - בשפחה כנענית שיחדה לעבד עברי, ואמר קרא דלא יצא הבן
חפשי עם אביו. לא תתחתן בהם - לא תהא לך בהם תורת חיתון. כי יסיר את בנך - לעיל
מיניה כתיב "בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך" ומכין ליה "כי יסיר את בנך". מדלא
כתיב "כי יסיר את בתך" - משמע דבן הולד לנכרי מבתך קאמר, שייסוריה הנכרי מאחריך.
ושמענין דבן בתך, אפילו מן הנכרי - קרוי בנך.
ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך - מדלא
כתיב נמי "כי תסיר את בנך", דנשמע מיניה
דקפיד נמי קרא ב"בתו לא תקח לבנך" משום כי
תסיר את בתו הולד לה מבנך - אלמא כן
הנכרית אינו קרוי בנך, אלא בנה. בנך
מישראלית קרוי בנך חי' - לנא מקרא דייק לה,
אלא הכי קאמר: מדלא קפיד קרא אבן הולד
ממנה - שמע מינה בנך מישראלית קרוי בנך,
אבל בנך מן הנכרית - אינו קרוי בנך. שמע מינה
- מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן הנכרי
"בנך". לישא קסבר רבינא נכרי ועבד הבא על
בת ישראל הולד ממור גרסינן - דאתא
לאשמעינן דלא שדינן ליה בתר נכרי דנימא:
נכרי הוא, ואם נתגיב - זמא ממור לבא כקהל.
אלא בתר ישראלית שדינן ליה, וכיון שבעבירה
נולד - הוה ליה ישראל פסול, כשאר גולדים
נמני שאין עליו קידושין, דתנן במתניתין (קדושין
ס"ב) שהם ממזרים. ומשני: מהבא לא תשמע
ממזרות. נהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי,
מדשיח ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה -
ממזר מיהא לא תשמע מינה. כדאמרין ביבמות
(מהם) דממזר מאשת אביו יליק, מה אשת אב
דאין לו עליה קידושין - אבל יש לו קידושין על
אחרת, ועלה כתיב שהולד ממזר, דסמך ליה
"לא יבא ממזר" - אף כל שאין לו עליה קידושין
על אחרת. לאפוקי נכרי דלית ליה קידושין כלל,
פסול מיקרי - כשאר גולדים בעבירה, מחייבי
לאוין או עשה, שאינן ממזרים. האי בשבעה
אומות כתיב - "לא תתחתן בהם" ו"כי יסיר" -
בשבעה גרים שבארץ ישראל הוא דכתיב, שאר אומות מנלן? דדריש טעמא דקרא -
בבבא מצינא (ס"טא) גבי אלמנה, דקאמר: עשייה - ממשכנן אותה. עניה - לא
ממשכנן אותה. דטעמא מאי אמר רחמנא "לא תחבול בגד אלמנה" - מפני שאתה צריך
להחזיר לה עבוסה לערב, ומתוך כך שאתה יוצא ונכנס תמיד אצלה שחרית למשכן,
וערבית להחזיר - אתה משיאש שם רע בשבנותיה. והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום
"כי יסיר", ולא איצטרך קרא לפרוש טעמא, ואייתר ליה "כי יסיר" - לרבות שאר
אומות. אלא לרבנן איצטרך קרא לפרוש טעמא בשבע אומות גופייהו, ולמעוטי שאר
אומות שאינן אדוקין בעבודה זרה כמותן, כדקיימא לן (חולין ג'): אומות שבחוצה לארץ
לא עובדי עבודה זרה הן, אלא מנהג אבותיהם בידיהם, ולא אייתר ליה ריבוא, ושאר
אומות מנלן? ודכותיה אמר בסנהדרין (א"א) גבי "לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו"
דלרבי שמעון הוי האי "לא יסור" יתורא, דבלאו פירושא דקרא הוי דרשינן ביה טעמא.
ולרבנן דלא דרשינן טעמא דקרא בעלמא - הכא פריש קרא טעמא. ואחר כן - לאחר
שתשוא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר - "זוהית לך" כתיב, דריש בה הויה.
אבל מעיקרא, קודם היתר - לא קרינן בה "זוהית". וילדו לו - שמתחתן אחר אביו. לא
קרינן ביה וילדו לו - אלא אחריה הוא מתיחס. אי הכי שפחה נמי - דולדה כמות תיפוק
לן מהאי קרא, דהא לא קרינן בה "כי תהיין", כדכתיב (בראשית כב) "עם החמור" - עם
הדומה לחמור!

1 לרבות
2 כל המסירים, ומתרגמין: ארי יטעון ית בך מבתך דחלת. לכך נראה כפירוש רבינו תם ראשון שפיר. הנהיחא לרבי שמעון - פירושו: דדריש טעמא דקרא, הבא נמי אמר טעמא דחיתון
3 דאי לא כתיב "כי יסיר" הוה אמניא מסברא דמיימי משבעה עממים, לפי שהם אדוקין בעבודה זרה יותר משאר אומות, ולפיכך "לא תתחתן". וכבת רחמנא "כי יסיר" - לרבות כל המסירין.
4 אלא לרבנן, דלא דריש טעמא דקרא - אם כן לא יא קרא יתירא הוה אמניא: "לא תתחתן" - מיירי בכל האומות, ואיצטרך "כי יסיר" לומר: דוקא בשבעה עממים. אם כן בשאר אומות
5 מנליה?

1 תופסים בהן, ושהולדות מתיחסים אליהן, אך נשים של שָׁאֵר
 2 אוֹמְרוֹת הַגּוֹיִם, מְנַלְלִין שאין קידושין תופסים בהן ושהולד מתיחס
 3 אליהן. עונה הגמרא: שכיון דאָמַר קָרָא טעם שאסור להתחתן עם
 4 שבעה אומות אלו ואין קידושין תופסים בהן, משום 'כי יסיר את
 5 בְּנֵהוּ מֵאֶרֶץ' (שם ז ד), טעם זה בא לרבות שאף בכל הַמְּסֻרִים הדין
 6 כן, וכיון שאף כל שאר אומות הגוים גורמות להסרת הבנים
 7 מאחרי ה', לכך אף בהם אין קידושין תופסים.
 8 שואלת הגמרא על דרשה זו: הִנֵּי הָאֵם - אמנם אפשר לדרוש כן
 9 שכתבה תורה את טעם האיסור כדי לרבות, רק לדעת רבי שְׁמַעוֹן
 10 (ב"מ סטו). דְּרִישׁ מְעַמָּא דְקָרָא - הסובר שניתן לבאר את טעמי
 11 מצוות התורה אף בלא שיתפרשו בפסוק, ולכך היינו מפרשים
 12 בעצמינו שטעם האיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה', וזה שייך
 13 רק בשבעת העמים שהיו אדוקים מאד בעבודה זרה, והוצרכה
 14 התורה לכתוב את הטעם כדי לרבות את כל המסירים מאחרי ה',
 15 והיינו שאף בשאר אומות העולם הדין כן שאין קידושין תופסים
 16 בהן. אֵלָא לְדַבְּרֵנּוּ, מֵאֵי מְעַמָּא - לדעת רבנן הסוברים שאין לדרוש
 17 בעצמינו את טעמם של המצוות, אם כן הוצרכה התורה לפרש
 18 שהאיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה' כדי ללמדנו שרק
 19 בשבעת העמים האדוקים בעבודה זרה ושייך בהם יותר הסרה,
 20 נאמר איסור זה. ומנין לנו שדין זה נאמר אף בשאר אומות העולם.
 21 מביאה הגמרא מקור אחר לדין זה: אָמַר קָרָא לגבי אשה יפת תואר
 22 הנישבת במלחמה (דברים כא ג) 'ואחר כן תבוא אליה ובעלתה ונו'
 23 וְהִיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה, מובאר בפסוק שרק אחרי שהתגיירה תוכל
 24 להיות לך לאשה, מְכַלְל דְּמַעֲרַבָא - משמע שלפני שהתגיירה לא
 25 תִּפְסְטִי בָּהּ קִדּוּשִׁין, וכיון שדין זה של אשת יפת תואר נאמר
 26 במלחמת הרשות על שאר אומות העולם, ולא במלחמת שבעת
 27 העמים, מוכח שאף בשאר אומות אין קידושין תופסים.
 28 מבררת הגמרא: אמנם אֲשַׁכְּחֵנּוּ - מצינו בפסוק זה לימוד דאף בגויה
 29 משאר האומות לא תִּפְסְטִי בָּהּ קִדּוּשִׁין, אך את הדין שוֹלְדָה גוי
 30 כְּמוֹתָהּ, מְנַלְלִין. עונה הגמרא: שלמדנו כן ממה דאָמַר קָרָא (דברים
 31 כא טו) 'כי תהיון לאישי שתי נשים האחת אַהֲבָה וְהָאֲחַת שְׁנוּאָה
 32 וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים, ומהסמיכות 'כי תהיון' ושוו לשון קידושין וְיִלְדוּ
 33 לוֹ יש לדרוש, דְּכָל הַיּוֹבָא דְקָרְיֵנּוּ בֵּיהּ 'כי תהיונה' - כל אשה
 34 שקידושין תופסים בה, קָרְיֵנּוּ בֵּיהּ גם את המשך הפסוק וְיִלְדוּ לוֹ,
 35 שהולד מתיחס לו', לאביו. וְכָל הַיּוֹבָא דְלֹא קָרְיֵנּוּ בֵּיהּ 'כי תהיונה' -
 36 וכל אשה שאין קידושין תופסים בה כלל לשום אדם, כמו בגויה,
 37 לא קָרְיֵנּוּ בֵּיהּ וְיִלְדוּ לוֹ' ואין הולדות מתיחסים לאביהם הישראלי,
 38 אלא לאבם הגויה.
 39 שואלת הגמרא: אֵי הָבִי שְׁפַחָה נְפִי - כיון שלמדים מפסוק זה שכל
 40 אשה שאין קידושין תופסים בה בניה מתיחסים אליה, אם כן אף
 41 את הדין שולד שפחה מתיחס לאמו נלמד מפסוק זה, שהיא אף בה
 42 אין קידושין תופסים כנדרש לעיל (ע"א) מהפסוק (בראשית כב ה)
 43 'שבו לכם פה עם החמור. ומודע צורך הפסוק 'האשה וילדיה
 44 תהיה לאדניה' (שמות כא ד) (המובא לעיל) ללמדנו את דין ולד
 45 השפחה.
 46 מיישבת הגמרא: אֵין הָבִי נְפִי - אכן גם את הדין שולד שפחה כאמו
 47 למדים מדרשה זו 'כי תהיון' וילדו לו', אֵלָא הפסוק 'האשה וילדיה
 48 תהיה לאדניה' לְפָה לִי - מה בא ללמדנו, לְכַדְתֵּנָּא - נצרך הוא לדין
 49 אחר ששינו ברבייתא.

1 אך את הדין שוֹלְדָה של השפחה עבד כנעני כְּמוֹתָהּ, מְנַלְלִין. משיבה
 2 הגמרא: דָּאָמַר קָרָא לגבי עבד עברי שיחוד לו האדון שפחה
 3 כנענית, שהולד הנולד להם אינו יוצא לחופשי עם אביו לאחר
 4 שש שנים, אלא 'האשה וילדיה תהיה לאדניה' (שמות כא ד),
 5 ולמדים מכך שהבן הנולד לשפחה כנענית מישראל אינו מתיחס
 6 לאביו הישראלי אלא מתיחס לאמו והוא עבד כנעני.
 7 למשיבה הגמרא לברר: הדין ששינו שאין קידושין תופסים
 8 בְּנִכְרִית, מְנַלְלִין. משיבה הגמרא: דָּאָמַר קָרָא (דברים ז א) 'ולא תחתן
 9 בָּם בְּתָרָה לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, ומהלשון 'לא תחתן
 10 בָּם' למדים שאין בנכריות 'תורת חתנות', כלומר שאין קידושין
 11 תופסים בהן.
 12 מבררת הגמרא, אמנם בפסוק זה אֲשַׁכְּחֵנָּא דְלֹא תִפְסְטִי בָּהּ קִדּוּשִׁין -
 13 בנכרית, אך את המשך הדין ששינו שוֹלְדָה מתיחס אליה והוא
 14 גוי כְּמוֹתָהּ, מְנַלְלִין. משיבה הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן
 15 כֵּן יוֹחִי, דָּאָמַר קָרָא (דברים ז ג) 'בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח
 16 לבנך, כי יסיר את בְּנֵהוּ מֵאֶרֶץ וְעַבְדוֹ אֱלֹהִים אַחֲרָיו, ויש לדקדק,
 17 שאף שבפסוק הראשון נאמר גם ש'בתך' לא תנשא לגוי וגם
 18 ש'בנך' לא ישא גויה, מכל מקום בפסוק השני חששו רק ש'יסיר
 19 אֵת בְּנֵךְ' הדיני שהעל הגוי של בתך 'יסיר' את בנה והמכונה
 20 'בְּנֵךְ' מאחרי ה'. ומה שלא חששה התורה גם לאופן שאשת בנך
 21 הגויה 'תסיר' מאחרי ה' את בן בנך שנולד להם, מוכח שרק בְּנֵךְ
 22 תִּפְסְטִי מִיִּשְׂרָאֵלִית קְרוּי בְּנֵךְ, כלומר שרק באופן שהוא ישראלית אף
 23 הולד קרוי בנה ודינו כישראל, ויש לחשוש בו ש'יסיר' את בנה מאחרי ה',
 24 וְאֵילוּ כְּאִשְׁרֵי הָאֵם גויה והאב ישראל אֵין בְּנֵךְ תִּפְסְטִי מִן הָעוֹבְדֵי
 25 בּוֹכְבִים קְרוּי בְּנֵךְ, כלומר אין הולד הנולד להם קרוי בן אביו
 26 הישראלי, אֵלָא הוּא קְרוּי בְּנֵךְ ומתיחס לאמו הגויה, וכיון שהוא גוי
 27 כאמו אין שייך בו חשש שתסיר אותו מאחרי ה'.
 28 וְאָמַר רַבִּינָא, שמדברי רבי שמעון בר יוחאי שפירש שהחשש
 29 בפסוק 'כי יסיר את בְּנֵךְ מֵאֶרֶץ' אינו על 'בנך' עצמו שסירנו חותנו
 30 מאחרי ה', משום שאם כן היה לו לחשוש גם ש'בתך' תוסר מאחרי
 31 ה', אלא החשש הוא על בן בתך הבא מהגוי שסירנו אביו הגוי,
 32 שְׁמַע מֵיָמָּה שהוא סובר שְׁנֵן בְּתָרָה מִן הָעוֹבְדִים בּוֹכְבִים קְרוּי בְּנֵךְ
 33 ודינו כישראל, ולכך יש לחשוש בו שיוסר מאחרי ה'.
 34 מבררת הגמרא: נִימָא כְּכֹסֵר רַבִּינָא - האם כוונת רבינא להשמיענו,
 35 שְׁעוֹבְדִים בּוֹכְבִים וְעַבְדֵי תִפְסְטִי עַל פִּתְיָא וְיִשְׂרָאֵל אֵין וְלֹדֵם גוי כאביו שיועיל
 36 לו גירות להתירו בקהל, אלא מתיחס לאמו הישראלית, וכיון
 37 שנולד בעבירה תִּלְדֵי מְמוּרָה, וכמבואר בכלל השלישי במשנתנו
 38 (סו) שאם אין קידושים תופסים ויש עבירה, הולד ממור. ודחה
 39 הגמרא: נְהִי - אמנם כוונתו להשמיענו דְּכָשֵׁר לֹא הָיִי - שהולד הוא
 40 ישראל, וכיון שנולד בעבירה אינו כשר, אך מכל מקום גם מְמוּרָה
 41 לֹא הָיִי, שהרי ממור הוא רק מי שאין תופסין באמו קידושי אביו,
 42 אך כשאמו גויה אין תופסין בה קידושי אחרים כלל, ובאופן זה אין
 43 הולד ממור, אלא הרי הוא פְּסוּל מִיִּקְרִי, כשאר ולדות הנולדים
 44 על ידי ביאה אסורה שפסולים לכהונה.
 45 חזרת הגמרא לדון בלימוד מהפסוק שאין קידושי ישראל תופסין
 46 בעובדת כוכבים, והולד גוי כמותה. שואלת הגמרא: איך אפשר
 47 ללמוד מהפסוקים 'ולא תחתן בָּם, ו'כי יסיר את בְּנֵךְ מֵאֶרֶץ'
 48 שאין קידושין תופסים בכל הגוים ושהבן מתיחס לאמו הגויה,
 49 והלא הָאֵם - פסוקים אלו בְּשַׁבְּעָה גוֹיִם שהיו בארץ ישראל בְּתִיבָה,
 50 ואפשר שרק לגבי נשים מאומות אלו אמרה תורה שאין קידושין

מביאה הגמרא ראייה אחרת, שלדעת רבי טרפון מותר לממזר
 לישא שפחה לכתחילה: **תא שמע** ממעשה שהיה, **דאוישפויכניה**
דרבי שמלאי - אדם שרבי שמלאי היה מתארך בביתו, **ממזר הוה,**
ואמר ליה רבי שמלאי למארחו, **אי אקרימתך** - אם הייתי מקדים
 להכירך קודם שנשאת אשה, **התרייתנהו לנכדך** הייתי נותן לך עצה
 שעל ידה היית מטהר את בניך מפגם ממזרות. וסברה הגמרא
 שכוונתו היא שהיה מיעץ לו לישא שפחה, ולכך רק **אי אמרת**
בשלא שרבי טרפון התיר לכתחילה לממזר לישא שפחה, **שפיר** -
 מובנים דברי רבי שמלאי שהיה יכול ליעץ לו כך. **אלא אי אמרת**
 שאסור לממזר לישא שפחה ורק **בדעבד** אם עבר ונשא אמר רבי
 טרפון שטיהר בכך את זרעו, **מאי ניהו,** איזו עיצה היה נותן לו רבי
 שמלאי לטהר את זרעו, והרי לא יתכן שהיה מיעץ לו לעבור
 איסור ולישא שפחה.
 דוחה הגמרא: שכוונת רבי שמלאי **דמנסיב ליה עצה** - שהיה נותן
 לו עצה אחרת, **ואמר** ליה זיל **גנוב** ועל ידי זה **אידובן בעבד עברי** -
 ימכרוך בית דין לעבד עברי, כדון גנב שאין לו מהיכן לשלם את
 גניבתו, וכיון שעבד עברי מותר בשפחה כנענית ישאנה בהיתר
 ויהיו בניו עבדים כנענים כמותה, וכשישתחררו יהיו ישראלים
 כשרים ולא ממזרים.
 מקשה הגמרא על דחיה זו: **ובשני** - וכי בשנותיו **דרבי שמלאי,** **עבד**
עברי מי הוה - נהגו דיני 'עבד עברי', שיוכלו בית דין למכור אדם
 כעבד עברי, **והאמר** מר בברייתא (ערכין כט.), **שאין דין עבד עברי**
נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג, שנאמר בפרשת עבד עברי (ויקרא
 כה מ) **'עד שנת היבל יעבד עמך,'** ואילו בזמנו של רבי שמלאי
 אחר חורבן בית המקדש השני כבר לא נהגו יובלות, ואיך יכל
 ליעץ לו שייגוב וימכר כעבד עברי. **אלא** חזרת הגמרא לפרש,
 שכוונת רבי שמלאי היא שהיה מיעץ לו לכתחילה לישא שפחה,
 ולכך **לאו שמע מינה** ממעשה זה, **שרבי טרפון** לכתחילה **קאמר**
שנמזר מותר בשפחה, שמע מינה - אכן ניתן ללמוד כן בדעת רבי
 טרפון. ונמצא שרבי שמלאי פסק הלכה כרבי טרפון במסגרתו
 שהולד 'עבד ממזר'. וכן **אמר** רב **יהודה אמר שמואל,** **הלכה כרבי**
טרפון; שנינו במשנה: **שרבי אליעזר** חולק על רבי טרפון **ואומר,**
 שולד הנוול ממזר ושפחה **הרי זה עבד ממזר.** מבארת הגמרא:
אמר רבי אליעזר, **מאי מעמייה דרבי אליעזר** שולד זה מתיחס לאביו
 הממזר, והרי ולד השפחה מתיחס לאמו. משום **דאמר קרא** **וישי**
 ממזר (דברים כג א) **'גם דור עשירי לא יבא לו בקהלה,'** גבי
 לדרוש מלשון הפסוק **'לא יבא דור עשירי מושך את הדור שאחיו**
להיות כמותו, ולעולם כשאחד מההורים ממזר הולד תלף אחר
פסולו - מיוחס הוא לממזר שביניהם. ולכן אף שכל ולדות
 השפחה מתיחסים רק לאמן, ולד זה מתיחס גם לאביו, והרי הוא
 עבד ממזר. מבארת הגמרא את דרשת הפסוק **'לו' לפי** חכמים
 החולקים על רבי אליעזר: **ורבנן** - רבי טרפון הסובר שהולד הוא
 עבד ואינו ממזר, אינו חולק על עיקר דרשה זו, אלא סובר **דההוא**
הפסוק **'גם דור עשירי לא יבא לו בקהלה ה'** לא נדרש על ממזר
 שנשא שפחה, אלא נצרך ללמדנו **בישראל** כשר **שנשא ממזרת,**
דלקא דעתך אמינא - שהיה מקום לומר שהולד מתיחס לאביו
 הכשר כיון **ש'למשפחתם לביית אבתם'** **תתיב** (במדבר ד ב), ולמדים
 מפסוק זה שהגברים מתיחסים לאבותיהם, לכך **אתא** הפסוק **'לא**
יבא לו' שנאמר בממזר **ואפקיה** - הוציא את דין ולד הממזרת מדין
 שאר ולדות, דהיינו שרק כאשר הוריהם כשרים הולדות מתיחסים
 לאביהם, אך ולד זה שאמו פסולה מתיחס לאמו הממזרת. ואין
 ללמוד מפסוק זה שולד שפחה וממזר הרי הוא כאביו
 ממזר. ממשיכה הגמרא ומבארת, איך דרש רבי אליעזר מפסוק זה
 שולד של שפחה וממזר מתיחס גם לאביו והוא ממזר, והלא פסוק
 זה נצרך לישראל שנשא ממזרת שהולד כמותה: **ורבי אליעזר** סבר

האומר לשפחה המעוברת בשעה שמשחררה **הרי את בת חורין,**
ואילו וקדך ישאר עבד שלי, אין תנאו מועיל, אלא **תולד משוחרר**
כמותה, דברי רבי יוסי הגלילי. **וחכמים** אומרים שדברי של האדון
 קנימים, ואף על פי שהאם משוחררת הולד נשאר עבדו. ומסימת
 הברייתא, **משום שנאמר** (שמות כא ד) **'האשה וילדיה תהיה**
לארונה'.
 מסמיכות הפסוק **'האשה וילדיה תהיה לארונה'** לדברי חכמים,
 סברה הגמרא שהוא ראייה לדבריהם. שואלת הגמרא: **מאי**
תלמודא - כיצד למדו חכמים מפסוק זה שהאדון יכול לשחרר את
 האם ולהשאיר את ולדה עבדו. מיישבת הגמרא: **אמר רבא**
 שדרשה זו אינה המשך דברי חכמים, אלא **אדרבי יוסי הגלילי** - זו
 דרשת רבי יוסי הגלילי, שאין האדון יכול לשחרר את האם
 ולהשאיר את העובר עבדו, שנאמר **'האשה וילדיה תהיה**
לארונה', כל זמן שהאשה שפחה לארונה אף הולד שתלד הוא
 עבד לאדון, אך אם אין האשה שפחה אין ולדה נעשה עבד:

משנה

דין תורה שממזר עושה זרעו כמותה, ואסורים הם להנשא
 לישראלים כשרים, שנאמר (דברים כא ג) **'לא יבא ממזר בקהלה'**
גם דור עשירי לא יבא לו בקהלה'. **רבי טרפון אומר,** **יכולין ממזרין**
ליפטר מלפסול את זרעם, שלא יהיו בניהם ממזרים. **ביצה, ממזר**
שנשא שפחה כנענית, הרי תולד מתיחס רק לאמו והוא עבד, ואם
שיחררו האדון **נמצא הן** **בן חורין** כשר, ורשאי לישא ישראלית
 ככל עבד משוחרר. **רבי אליעזר אומר,** אין תקנה זו מועילה, אלא
 הרי ולד זה גם כנאמו שפחה, וגם **ממזר** כאביו, ואף אם
 ישתחרר מעבדותו ישאר ממזר:

גמרא

מסתפקת הגמרא בדעת רבי טרפון: **איבעיא להו,** **רבי טרפון** שאמר
 'יכולים ממזרים ליטהר' בכך שנשוא הממזר שפחה, האם
 לכתחילה **קאמר** שמותר לממזר לישא שפחה כנענית, ואף
 שלישראל כשר אסור לישא שפחה שנאמר (דברים כג יח) **'ולא**
יהיה קדש מבני ישראל,' אין איסור זה שייך בממזר, או רק **דיעבד**
קאמר, שאם עבר הממזר ונשא שפחה, אין בניו ממזרים, אך
 לכתחילה אסור אף לממזר לישא שפחה.
 מביאה הגמרא ראייה שאין כוונת רבי טרפון שמותר לעשות כן
 לכתחילה: **תא שמע** שהאמור בברייתא, **אמר** לו חכמים **לרבי**
טרפון, בדבריך שישא הממזר שפחה מיתרתך רק את זרעם של
 הממזרים **התריים,** ולא מיתרתך את זרען של הממזרות **התקייבות.**
 וסברה הגמרא שכוונתם לומר שכיון שיש איסור בנישואין אלו,
 לכך רק ממזר זכר שיכול ללכת למקום שאין מכירים אותו ולומר
 שהוא עבד ולישא שפחה, יש לו תקנה, אך נשים ממזרות אינם
 יכולים לישא עבד, כיון שאין דרכן ללכת למקומות רחוקים
 ולעשות תחבולות כדי להנשא, ואילו במקומן לא ינחו להן
 להנשא באיסור לעבד. **ואי אמרת** שרבי טרפון לכתחילה **קאמר**
 שמותר לממזר לישא שפחה, אם כן **ממזרת נמי תינסיב לעבדא** -
 תינשא לעבד בהיתר, ואינה צריכה לבקש תחבולות וללכת
 למקום שאין מכירים אותה.
 דוחה הגמרא: שאפשר שסובר רבי טרפון שאף לכתחילה מותר
 לעשות כן, ואין כוונת חכמים לומר לו שצריך תחבולות וממזרת
 אין דרכה בכך, אלא כוונתם שאף ממזרת שתנשא לעבד עדיין
 זרעה יהיה ממזר כמותה, כיון שלעבד נעני אין לו תיים - אין זרעו
 מתייחס אליו, שהרי דימוהו בתורה ל'חמור', כלומר לבהמה שאין
 הולד כרוך אחר אביו. ורק בממזר זכר שנשא שפחה כנענית יש
 תקנה לבנים שיתיחסו אליה ולא אליו.

קידושין. פרק שלישי - האומר - דף סט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רה תוספות

1 **אלא** אי אמרת דיעבד מאי ניהו — פירש הקונטרס: מאי האי דקאמר ליה? איסורא לא
2 הוא מנסיב ליה עצה למיעבד. והוא הדין נמי כשאמר לו זיל גובב ואידכן בעבד
3 עברי, דהוה מצי לאקשויה ומי שרי להשיאו עצה לגובב ולעשות איסורא? אלא גמרא פריך
4 שפיר. עוד יש לומר: דאי הוה מקשה ליה הכי — הוה ליה לשנויי דאמר ליה: זיל ומכור
5 עצמך. וכרבי אליעזר דאמר (קדושין ד"ב) אתח
6 זה ואחד זה רבו מוסר לו שפחה כנענית.

1 **האומר לשפחתו** — מעוברת. הרי את בת חורין — בגט שחורו זה, וולדך עבד. ולדה
2 כמות — משוחרר, כדילוף בספא, שנאמר "האשה וילדיה תהיה לארונה"; בזמן
3 שהאשה לארונה — הולד שתלד לארונה, אין האשה לארונה — אין הולד לארונה.
4 **מאי תלמודא** — היכא שמענין מהאי קרא דבריו קיימין? אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי

1 **האומר לשפחתו "הרי את בת חורין וולדך עבד"**
2 - **הולד כמותה, דבריו רבי יוסי הגלילי. ויחכמים**
3 **אומרים: דבריו קיימים, משום שנאמר "האשה**
4 **וילדיה תהיה לארונה". מאי תלמודא? - אמר רבא:**

1 — האי קרא אדרבי יוסי קאי; ולדה כמותו משום
2 שנאמר כו. **משנה** יבולין ממוזין ליטרה —
3 מפסול ודעם, שלא יהו בניהם ממוזים. כנה
4 עבד — ואין ממור, דהא ולדה כמותה. בן חורין
5 — ומותר בישראלית. הרי זה עבד ממור —
6 בגמרא יליף לה טעמא. **גמרא** לכתחילה
7 קאמר — ממור נושא שפחה. דקסבר דבי כתיב
8 "לא יהיה קדש" — בישראל כשר כתיב, ולא
9 בממור. או דיעבד קאמר — ממור שנשא
10 שפחה. אבל לכתחילה לא ישא. דהא ישראל
11 הוא וקרינא ביה "לא יהיה קדש" (דברים כג)
12 דמתרגמינן: לא יסב גברא וגו'. דשפחה הרי
13 היא כבהמה, וביאותיה הפקר וקדישות. מותרת
14 **את הזכרים** — שילכו למקום שאין מכירין,
15 ויאמר: עבד אני, ונושא שפחה, ואין מוחה בידו.
16 ואת הנקבות לא מותרת — אין דרך אשה
17 לגלות ממקומה ולבטח תחבולות לינשא
18 בבתר, מאחר שיש מוחין בידה. אלמא רבי
19 טרפין דיעבד קאמר. דאי לכתחילה, כיון דאין
20 מוחין בידה — ממורת נמי תנסיב לעבד. עבד
21 כנעני אין לו חיים — אינו מתיחס אחר אביו,
22 דכתיב (בראשית כג) "עם החמור" — עם הדומה
23 לחמור, כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב.
24 הילכך, אי מינסבא לעבדא — לא מהני מדי.
25 **אי אקדשתך אמהותך לבנך** — אם הייתי
26 מכירך קודם שנשאת אשה — הייתי משיאך
27 עצה לטורח בנך. שפיר — שהיה אומר לו ליקח
28 שפחה. **מאי ניהו** — מאי הוה אמר ליה?
29 איסורא לא היה מנסיב עצה למיעבד! ומשנה
30 דמינסיב לו עצה, ואמר ליה: זיל גובב ותידבן
31 לעבד עברי, ותהא שפחה מותרת לך. דמכרוהו
32 בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית, ולא מוכר
33 עצמו. ולהכי נקט "זיל גובב". והוא הדין נמי
34 מצי לאקשויה: מי שרי לאנסובי עצה למיגב?
35 אלא מקשיא אחרת סליקה, דאי הוה מקש
36 ליה את — הוה מצי ליה לשנויי: אלא דאמר
37 ליה מכור עצמך לעבד עברי, וכרבי אליעזר,
38 דאמר בפרק קמא (קדושין ד"ב): זה וזה רבו
39 מוסר לו שפחה כנענית. והאמר מי — במסכת
40 ערכין. אלא בזמן שהיובל נוהג — דמצי למקרי
41 ביה "עבד שנת היובל יעבד עמך". לא יבא לו
42 — דור אחריו הוא מושך, דכתיב משמע: דור עשירי לא יבא, אפילו אין בו צד ממורת אלא מאותו. כולד כמעט כהמה דמי — שאין מתיחס אחר אביו כלל.

הדרן עלך האומר

1 **אדרבי יוסי הגלילי. משנה רבי טרפון אומר: יבולין ממוזין ליטרה. פיצד? ממור שנשא**
2 **שפחה - הולד עבד, שיחררו - נמצא הכן בן חורין, רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממור.**
3 **גמרא איבעיא להו: רבי טרפון לכתחילה קאמר, או דיעבד קאמר? תא שמע, אמרו לו**
4 **לרבי טרפון: מותרת את הזכרים, ולא מותרת את הנקבות. ואי אמרת לכתחילה קאמר -**
5 **ממורת נמי תינסיב לעבדא! - עבד אין לו חיים. - תא שמע: דאושפויכניה דרבי שמלאי**
6 **ממור הוה, ואמר ליה: אי אקדמתך - סהרתניהו לבגד. אי אמרת בשלמא לכתחילה -**
7 **שפיר, אלא אי אמרת דיעבד - מאי ניהו? - דמינסיב ליה עצה, ואמר ליה: זיל גובב ואידבן**
8 **לעבד עברי. - ובשני דרבי שמלאי עבד עברי מי הוה? והאמר מי: אין עבד עברי נוהג**
9 **אלא בזמן שהיובל נוהג! אלא לאו שמע מינה - רבי טרפון לכתחילה קאמר, שמע מינה.**
10 **אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה פרבי טרפון. "רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממור."**
11 **אמר רבי אלעזר: מאי טעמיה דרבי אליעזר - דאמר קרא "לו" - הלך אחר פסולו. - ורבנן:**
12 **ההוא בישראל שנשא ממורת. סלקא דעתך אמינא "למשפחתם לבית אבתם" כתיב, אתא**
13 **"לו" אפקיה. - ורבי אליעזר: לאו אף על גב דכתב "למשפחתם לבית אבתם" אתא "לו"**
14 **אפקיה - הקא נמי, אף על גב דכתיב "האשה וילדיה תהיה לארונה" אתא "לו" אפקיה. -**
15 **ורבנן: כל ולד כמעט שפחה כנענית - כולד כמעט כהמה דמי.**

הדרן עלך האומר

1 **עשרה יוחסין עלו מבבל: לוי, ישראל, הלל, גירי, וחרורי. ממוזי, נתיני שתוקי,**
2 **ואסופי. פהני לוי וישראל - מותרין לבא זה בזה. לוי וישראל הלל גירי וחרורי**
3 **זה בזה. ואלו הם: שתוקי - כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, אסופי**
4 **כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו. אבא שאול היה קורא**
5 **לשתוקי ברוקי. גמרא "עשרה יוחסין עלו מבבל". מאי איריא דתיני "עלו מבבל"? נתיני**
6 **"הלכו ארץ ישראל!" - מילתא אנב אורחיה קא משמע לן, פדתניא: "נקמת ועלית אל**
7 **המקום אשר יבחר ה' אלהיך" - מלמד שפית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ**
8 **ישראל גבוה מכל הארצות. בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל - היינו דכתיב**
9 **"דבר"**

הדרן עלך האומר

1 **משנה עשרה יוחסין עלו מבבל - כשעלו בני הגולה. ובגמרא מפרש לה דאשמועינן משפחות שבבבל מיוחסות הן, שהפריש עורא כל הפסולין משם והולכין עמו. הלליו -**
2 **בניהם חללין, שגולדו מפסולי כהונה. וחרורי = משוחררי. נתיני - גבענים שגולדו בימי יהושע, ואמרין ביבמות (ע"ט.) דוד גור עליהם. שתוקי ואסופי - מפרש ליה ואולי: איווד**
3 **שתוקי כו. לוי וישראל, חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה. - אבל כהנים בחללי גירי וחרורי - לא. שחללה בלאו וגירות ומשוחררת בחזקת זונה. גירי וחרורי ממוזים כו' מותרים**
4 **לבא זה בזה - דקסבר: קהל גרים לא אקרי קהל, ולא הוחררו ממזרים לבא בקהל גרים. אבל לויים ישראלים כנעניים - לא. ושתוקי ואסופי - ספק ממזרים הם, ומותרים להתערב**
5 **במזומים, כדאמר בגמרא (קדושין ע"א): בקהל דאי הוא דלא יבא, בקהל ספק - יבא. ואינו מכיר את אביו - ובשקרא פלוני "אבא" - אמו משתקו. ברוקי - בגמרא מפרש ליה.**
6 **גמרא מילתא אנב אורחיה קא משמע לן - על פי דרכו, שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו. ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט, ולמדנו עוד ממנו דארץ ישראל גבוה מבבל.**
7 **בשלמא בית המקדש גבוה - דשמעת מינה, דהא בארץ ישראל משתעי קרא.**

1 **משנה עשרה יוחסין עלו מבבל - כשעלו בני הגולה. ובגמרא מפרש לה דאשמועינן משפחות שבבבל מיוחסות הן, שהפריש עורא כל הפסולין משם והולכין עמו. הלליו -**
2 **בניהם חללין, שגולדו מפסולי כהונה. וחרורי = משוחררי. נתיני - גבענים שגולדו בימי יהושע, ואמרין ביבמות (ע"ט.) דוד גור עליהם. שתוקי ואסופי - מפרש ליה ואולי: איווד**
3 **שתוקי כו. לוי וישראל, חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה. - אבל כהנים בחללי גירי וחרורי - לא. שחללה בלאו וגירות ומשוחררת בחזקת זונה. גירי וחרורי ממוזים כו' מותרים**
4 **לבא זה בזה - דקסבר: קהל גרים לא אקרי קהל, ולא הוחררו ממזרים לבא בקהל גרים. אבל לויים ישראלים כנעניים - לא. ושתוקי ואסופי - ספק ממזרים הם, ומותרים להתערב**
5 **במזומים, כדאמר בגמרא (קדושין ע"א): בקהל דאי הוא דלא יבא, בקהל ספק - יבא. ואינו מכיר את אביו - ובשקרא פלוני "אבא" - אמו משתקו. ברוקי - בגמרא מפרש ליה.**
6 **גמרא מילתא אנב אורחיה קא משמע לן - על פי דרכו, שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו. ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט, ולמדנו עוד ממנו דארץ ישראל גבוה מבבל.**
7 **בשלמא בית המקדש גבוה - דשמעת מינה, דהא בארץ ישראל משתעי קרא.**

דברי

1 **ומבני** לוי לא מצאתי שם — ואם תאמר: והא אמרינן במתניתין: עשרה יוחסין עלו מבבל,
 2 וקא חשיב ליהם! ויש לומר: דכל הלויים שעלו עמו היו קצוצי בהונות, ואינם ארוינים
 3 לשודר שיהיה של דוכן. **שאני** התם דריע חוקתייהו — פירש בקונטרס: במה שאין אוכלין
 4 בקדשים, ולא נהירא, דמכל מקום איכא למיחש, דילמא אתו לאסוקינהו מתרומה לקדשים,
 5 ומקדשים ליוחסין! ונראה לפרש: דריע חוקתייהו
 6 — לפי שבקשו כתב ירוסם ולא מצאו.
 7 **ואלא** מאי גדולה חוקה — בשלמא למאן
 8 דאמר אין מעלין, היינו גדולה חוקה
 9 — דאף על גב דהוי לן למיגור דילמא אתי
 10 לאסוקינהו ליוחסין, ודא לית ליה ריע חוקתייהו
 11 — אפילו הכי לא גזרינן, אלא למאן דאמר מעלין,
 12 דאית ליה סברא דריע חוקתייהו — מאי גדולה
 13 חוקה? הא דלא גזרינן הכא משום דריע חוקתייהו?
 14 תוספות וישנים.

1 **"דרבי ריבית בשעריך וקמת ועלית". אלא ארץ**
 2 **ישראל גבוה מפל ארצות מנלן? — דכתוב "לכן הנה**
 3 **ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר**
 4 **העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה'**
 5 **אשר העלה ואשר הביא את רוע בית ישראל מארץ**
 6 **צפונה ומפל הארצות אשר הדחתים שם". — מאי**
 7 **איריא דתני "עלו מבבל" נתני "עלו לארץ ישראל"!**
 8 **מסייע ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: לא עלה**

9 **עורא מבבל עד שעשאה פסולת נקיה, ועלה. איתמר, אפיו אמר: עלו מאליהם תנו,**
 10 **ורבא אמר: העולם תנו, וקמפלגי בדרכי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: לא עלה עורא מבבל**
 11 **עד שעשאה פסולת נקיה ועלה. אפיו — לית ליה דרבי אלעזר, רבא — אית ליה דרבי**
 12 **אלעזר. איבעית אימא: דכולי עלמא אית להו דרבי אלעזר, והכא בהא קא מפלגי: קר**
 13 **סבר: אפרושי אפרושינהו, ומנפשייהו סליקו. וקר סבר: בעל פרתיהו אסוקינהו. בשלמא**
 14 **למאן דאמר עלו — היינו דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל ארצות עיפה לארץ ישראל,**
 15 **וארץ ישראל עיפה לבבל. אלא למאן דאמר העולם — מידע ועיניהו! — נהי דידעו ליהווא**
 16 **דרא, לדרא אחריו לא ידעו. בשלמא למאן דאמר עלו — היינו דכתבי "ואקצצם אל**
 17 **הנהר הבא על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואכניה פעם ובפניהם ומבני לוי לא מצאתי**
 18 **שם". אלא למאן דאמר העולם — הא מוהר והירי! — נהי דאיוהור בפסולים, בפשירים**
 19 **לא איוהור. "כהני לוי וישראל". מנלן דסליקו? — דכתבי "וישבנו הכהנים והלויים ומן**
 20 **העם והמשירים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם". חללי גירי וחרורי.**
 21 **חללי מנלן — דתניא: רבי יוסי אומר: גדולה חוקה, שאמר "ומבני הפהנים בני חביה בני**
 22 **הקוץ בני ברזלי אשר לקח מנגות ברזלי הגלעדי אשה ויקרא על שמם. אלה בקשו כתבם**
 23 **המתחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הפהנה. ויאמר התרשאת להם אשר לא יאכלו מקדש**
 24 **הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים". ואמר להם: הרי אתם בתוקתכם; במה חיייתם**
 25 **אוכלים בגולה — בקדשי הגבול, אף כאן נמי — בקדשי הגבול. ולמאן דאמר מעלים מתרומה**
 26 **ליוחסין, הני דאכול בתרומה אתו לאסוקינהו! — שאני התם דריע חוקתייהו. — ואלא מאי**
 27 **גדולה חוקה? — דמעיקרא אכול בתרומה דרבנן, ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא. ואיבעית**
 28 **אימא: לעולם השתא נמי דרבנן — אכול, בדאורייתא — לא אכול. וכי מסקינן מתרומה**
 29 **ליוחסין — מדאורייתא, מדרבנן לא מסקינן. — אי הכי מאי גדולה חוקה? — דמעיקרא**
 30 **ליבא למיגור משום תרומה דאורייתא, לבסוף, אף על גב דאיכא למיגור משום תרומה**
 31 **דאורייתא — דרבנן אכול, בדאורייתא לא אכול. — והכתוב "ויאמר התרשאת להם אשר**
 32 **לא יאכלו מקדש הקדשים", בקדש הקדשים — הוא דלא יאכל, הא כל מידי — יגבול!**
 33 **— הכי קאמר: לא מידי דמיקרי קדש, ולא מידי דמיקרי קדשים. לא מידי דמיקרי קדש**
 34 **— דכתוב "וכל זר לא יאכל קדש" ולא מידי דמיקרי קדשים — דאמר קרא "ובת כהן**
 35 **פי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואמר קרא: פמונן מן הקדשים**

1 דברי ריבית בשעריך וקמת ועלית וגי' — מכאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל, דכל
 2 צדיקה סתם וכתב "ועלית". אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון — היינו
 3 בבל, ומכל הארצות אשר הדחתים שם, וכתבי "אשר העלה". מסייע ליה לרבי אלעזר —
 4 נדקט תנא דידן לישנא יתירא, לאשמועינן שכל עצמו של עורא לנקות את בבל נתחבן.
 5 לפי שראה אותם שנתערבו בה, וראה שהם
 6 החמי הדור עולין עמו, ואין עוד בבבל שיתעסק
 7 לבדוק בהן לייחסן — עמד והפריש פסוליהן
 8 והוליכן עמו. והדור שראו הפרשתם הכירו
 9 בהם, ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין
 10 העולים. ולדורות אותם שנתערבו בה, כיון דאמר מר
 11 (קדושין ע"ב): לשכת הגזית זיהיה שם, ששם היו
 12 יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום — מיוחד
 13 הזירי בפסולי. העולם — על כרחם. אפרושי
 14 אפרושינהו — ומתוך שזוהרשו הכירו בהם
 15 אנשי מקומם, וידעו שלא יתערבו עוד בהם.
 16 ומנפשייהו סליקו — לארץ ישראל, שלא יכירו
 17 בהם. בשלמא למאן דאמר — שעלו מאליהם,
 18 ולא הכירו בהם העולים עמם כל כך — היינו
 19 דארץ ישראל עיפה לבבל — ספק ירוס הוא
 20 אצל בבל. שנעשית בבל כסולת נקיה, ובני ארץ
 21 ישראל לא הכירוהו כל כך, ויש שנדבוק עמם.
 22 עיפה — ספק עירובין, כעיסה זו שמערבין בה
 23 שאור מים וקמת מלח וסוכין. כל הארצות עיפה
 24 — פסולת אצל ארץ ישראל. לפי שבני ארץ
 25 ישראל עסוקין לבדוק ביחסיים, לפי שהכוננים
 26 מצויים שם. ואיין ישראל עיפה לבבל — שעורא
 27 הפרשים ויצא משם. אלא למאן דאמר העולם
 28 תנו — הואיל ובעל כרחם העולם עם אלו —
 29 יצא קול פסול עליהם, והכל ידעו בפסולין,
 30 וזוהרו בהם כל העולים. ואבינהו בעם — מי היה
 31 ומי לא היה. שמע מניה לא ידע עורא מי עלה
 32 עמו ומי לא עלה עמו, וסבור שהיו שם לויים
 33 כשרים, ולא מצא ארוינים לעבודה לא מאותן
 34 שקצצו בתבנות ידיהם בשנייהם, ואמרו "איך
 35 נשיר את שיר ה'" וגו' במזמור "על נהרות בבל"
 36 (תהלים קלו). שאמר להם נבוכדנצר "שירו לנו
 37 משיר ציון", עמדו וקצצו בהונות ידיהם
 38 בשנייהם, ואמרו לו "איך נשיר את שיר ה' על
 39 אדמת נבר". "לא נשיר" לא נאמר, אלא "איך
 40 נשיר" — אין לנו ממה למשמש בשנייהם. בהונות.
 41 מאותן עלו, ומן הכשרים לא מצא. לפי שהיו
 42 יושבים בבבל בשלה, והעולים בירושלים היו
 43 בעוני ובטרה המלאכה ובאימת כל סביבותיה.
 44 והנך לוי דקתני מתניתין — מהנך לא חזו
 45 לעבודה היו. מוהר והירי בהו — לוי זה נמי
 46 עלה ומי לא עלה. גדולה חוקה — יש לסמוך
 47 עליה יפה. בקשו כתבם המתחשים — כתב
 48 ירוסם. התרשאת — נתמיה בן חבליה קרוי כן
 49 בספר עורא. ובגמרת ירושלמי נמצא שעל שם
 50 שהיה משקה למלך היה צריך לשנות קודם,
 51 שלא יחדוהו שמה הטיל סם המות במשקה המלך — התירו לו יין של כברים לשותו, לכך קרא התרשאת. עד עמוד הכהן לאורים — כאדם שאומר לחבירו: עד שיבא
 52 משיח, דאורים ותומים לא היו בבית שני. ואמר להם כו' — מדכתוב "מקדש הקדשים" — שעמיעין דלא אסירי בתרומה, אלא מקדשי המקדש. אמר להם — תרומה איני יכול לאסור
 53 עליכם — מפני חוקתכם שהחוקתם בבבל לאכלה. קדשי הגבול — תרומה הנאכלת בכל מקום. אף כאן כו' — אלמא מדכתוב "ויגאלו" — שמע מינה נתחללו מן הכהונה, והיינו
 54 חללים. ולמאן דאמר — במסכת כהנאות (כ"ד.ב.) מעלין פתויפה ליוחסין — הוראה כהן אוכל בתרומה במקומו — אין צריך לבדוק אחריו בייחסין, ונמשא כהן בתו. הני, כיון דאבלי
 55 בתרומה אתי לאסוקינהו. ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקינהו שאני התם דריע חוקתייהו — לא איצטרך למיחש להאי, דכיון דשאר כתבים אוכלים בקדשי המקדש, והם
 56 נגאלו מהם — הורע חוקתם, וש בהם הכירו, ולא אתי לאסוקינהו. ואלא — כיון דליבא למגור מידי, מאי גדולה חוקה דאמר רבי יוסי? מאי וכתנא? לא היה לו לומר: אלא מנן
 57 לחוקה כו'. מדיקאמא גדולה — רבנות אשמועינן, דאף על גב דאיכא צד איסור השתא טפי מעיקרא — סמכינן עלה. בתרומה דרבנן — תרומת לויין לארץ. תרומה דאורייתא — משבאו
 58 לארץ. השתא נמי תרומה דרבנן היא — דאכול כדמעיקרא, ומאי נינהו — תרומת פירות וירק. בתרומה דאורייתא — דגן ותרודו ויצהר לא אכול. ליבא למיגור משום תרומת הארץ
 59 — דלא הואי גביהו. וכל זר לא יאכל קדש — כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים, וכתבי "ובא השמש וטרה ואחר יאכל מן הקדשים", וליבא לאוקמי אלא בתרומה, שמוחסר
 60 כפורים מותר בה. ולא מידי דאיכרי קדשים — חזו ושוקו של שלמים, דאשכחן דאיכרי קדשים. כפורים מן הקדשים — חזו ושוק.

יכול לסכור כשמואל, וְנָהִי דְרָדְעִי לְהוּמָא דְרָא - על אף שבני ארץ
 56 ישראל שבאותו דור ידעו מי הפסולים ונזהרו מלהתערב עמם,
 57 מכל מקום לְרָא אַחֲרֵיהּ לֹא יָדְעִי - הדורות הבאים לא הכירו בהם
 58 ואפשר שנתערבו עימם, ונגרע יחוסם לגבי בני בבל.
 59 מקשה הגמרא על שיטת רבא: בְּשֵׁלְמָא לְמָאן דְאָמַר - אמנם לאביי
 60 הסובר שהפסולים עָלוּ מאליהם, הִינּוּ דְבְתִיב - מבוארים דברי
 61 עזרא בפרט וְאַקְבָּצִים אֶל הַנְּהָר הַכָּא (על אחוה) וְנַחֲתָה
 62 שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה, וְאָבִינָה בְּעָם וּבְכַהֲנָיִם, וּמְכַנֵּי לֹוי לֹא מִצְאֵתִי שָׁם
 63 (עזרא טו), שכיין שלא עזרא העלם, לכך לא ידע עזרא בתחילה
 64 מי עלה עמו, ורק כאשר קיבץ את העולים אל שפת הנהר או
 65 וְאָבִינָה בְּעָם הכיר מי הם העולים עמו, ולא מצא בהם משפחות
 66 לויים. אֵלָּא לְמָאן דְאָמַר - לרבא הסובר שהעולים בעל כרחם, היאך
 67 לא ידע עזרא בתחילה מי עלה עמו, והָא מִיּוֹהַר וְחִירִי - הרי נזחר
 68 לבדוק שלא ישראו פסולים בבבל, וידע מי עלה ומי נותר. מתרצת
 69 הגמרא: נְהִי דְאִיּוֹהַר בְּפִסּוּלִים - אמנם נזחר עזרא לבדוק שיעלו
 70 עמו כל פסולי היחוסין שבבבל, אך בְּשֵׁרִים לֹא אִיּוֹהַר, ולכך לא
 71 ידע עזרא מי מהכשרים עלה עד שהגיעו לנהר 'אהוא. שנינו
 72 במשנה: שעלו עם עזרא משפחות בְּהֵי לֹוי וְיִשְׂרָאֵלִי. מבארת
 73 הגמרא: מְנַל דְּסִלְקוּ - מניין שמשפחות אלו עלו לארץ ישראל,
 74 דְבְתִיב (עזרא ב ע) וַיִּשְׁבְּנוּ הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם וּמִן הָעָם וְהַמְּשֻׁרְרִים
 75 וְהַשְׁוֹעֲרִים, וְהַתְּנִינִים בְּעִרְיָהּ וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעִרְיָהּ. ומפורש בפרט
 76 שהיו עם עזרא כהנים לויים וישראלים.
 77 שנינו במשנה: שעלו עם עזרא חֲלָלֵי גִירֵי וְחִירֵי. מבארת הגמרא:
 78 חֲלָלֵי מְנַל - מניין שעלו חללים. דְּתִנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר, גְּדוּלַת חֻזְקָה
 79 - גדול כוחה של חזקה לסמוך עליה גם במקום שיש חשש איסור,
 80 שְׁנֵאמַר בעולי בבל (עזרא ב סא-סג) 'מְכַנֵּי הַכְּהֻנִּים בְּנֵי כְהֵי בְנֵי
 81 הַקּוֹזִי בְנֵי בְרוּלֵי, אֲשֶׁר לָקַח אֲבִיהֶם מִכְּנֻזֹת בְּרוּלֵי הַגִּלְעָדִי אִשָּׁה וַיִּקְרָא
 82 אֲבִיהֶם בְּרוּלֵי עַל שְׁמֵם, אֵלָּה בְּקִשּׁוֹ בְּתָבִים הַמְּתִיחִישִׁים וְ' כתב
 83 יחוסם שיוכיח על כשרותם וְלֹא נִמְצְאוּ, וְנִחַלְלוּ וְ' ונתחללו מן
 84 הַכְּהֻנָּה, וַיִּאמְרָ הַתְּנִינִים וְ' נחמיה בן חכליהו לָהֶם, אֲשֶׁר לֹא יֵאבְדוּ
 85 מִקִּדְּשׁ הַתְּנִינִים עַד עָמַר בְּהֵן לְאוֹרֵים וְתַמִּים' - אסורים אתם לאכול
 86 מבשר קדשים עד שיבוא משיח. ומוזה שאסר עליהם רק אכילת
 87 קדשים ולא אסרם בתרומה מדייקת הברייתא, שכן הוסיף וְאָמַר
 88 לָהֶם - לבני ברוזילי, מפני שְׁהָרִי אֲתֶם בְּחֻזְקַתְכֶם שהחזקתם בבבל,
 89 איני יכול לאסור עליכם דבר שכבר החזקתם לאכול, אמנם בְּמָה
 90 הִייתֶם אוֹכְלִים בְּגוּלָה, בְּקִדְּשֵׁי הַגְּבוּל - בתרומה שנאכלת בכל
 91 מקום, אֵף כֵּן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְי מוֹתֵרִים אֲתֶם לֹאכּוֹל בְּקִדְּשֵׁי
 92 הַגְּבוּל - בתרומה, אבל בקדשים שלא החזקתם לאכול, אסורים
 93 אתם אף כאן לאכלם משום שנתחללתם מן הכהונה. ועל כך אמר
 94 רבי יוסי 'גדולה חזקה'. ונמצא, שלמדים מפסוק זה שעלו עם עזרא
 95 כהנים חללים לארץ ישראל.
 96 שואלת הגמרא, איך התירו לבני ברוזילי החללים לאכול בתרומה,
 97 וְהֵלֵא לְמָאן דְאָמַר (כתובות כד:) שְׁמַעְלִים מְתָרוּמָה לְיִחוּסִין -
 98 שהוראה שמאכילין תרומה לאדם בחזקת שהוא כהן, אין צריך
 99 לבדוק אחר יחוסו, ומותר לכהן לישא את בתו, אם כן יש לחשוש
 100 בְּהֵי דְאֲכֹל בְּתָרוּמָה - באותם חללים שהתירום באכילת תרומה,
 101 שְׂמָא אֲתוּ לְאִסְפוּקִינְהוּ - יבואו להעלות אותם מתרומה ליוחסין.
 102 מיישבת הגמרא: בחללים אלו אין חשש שיעלו אותם ליוחסין, כיון
 103 דְּשֵׂאנִי תָהֶם דְרִיעַ חֻזְקַתְיָהוּ - שהורעה חזקתם, שכן שאר הכהנים
 104 היו אוכלים בקדשים, ואילו הם הותרו רק באכילת תרומה, ולכך
 105 ידעו שיש בהם צד פסול ולא יעלו ליוחסין.
 106 שואלת הגמרא: וְלֹא אֵם כְּדַבְרֵךְ שֵׁנִיכָר פְּסוּלִים וְלֹא הִידֵּה מִקּוּם
 107 לגזור עליהם איסור אכילת תרומה, מֵאֵי גְדוּלַת חֻזְקָה - מדוע אמר
 108 רבי יוסי בברייתא ש'גדולה חזקה' בכך שהאכילום תרומה מחמת
 109 חזקתם, ומשמע שגדול כוח החזקה לסמוך עליה אף שהיה לנו
 110

1 'כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְבַר לְמִשְׁפַּט וְגו' דְּכָרִי רִיבַת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקָמְתָּ וְעָלִיתָ
 2 אֶל הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ, וְכִינּוּן שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל רִיבַת
 3 בְּשַׁעֲרֵיךָ הִינּוּנו בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנֵאמַר בּו' וְעָלִיתָ: הִינּוּנו עֲלֶיהָ
 4 לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְמַדִּים מִכָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 5 אֵלָּא מִזֶּה שֶׁהִשְׁמִיעֵנוּ הַתְּנַא שְׁאֲרֵי יִשְׂרָאֵל נְבוֹהָ מִכָּל אֶרְצוֹת, מְנַל.
 6 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׁלֵמִדִּים כֵּן מִמֵּה דְבְתִיב בִּירְמִיּוֹהוּ (טו יד-טו) לְעֵינֵי
 7 הַגְּאוּלָּה הֶעֱתִידָהּ, לְכֵן הִנֵּה יָמִים פְּאִים נֵאִם ה', לֹא יִאמְרָ עוֹד הִי
 8 ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי אִם הִי אֲשֶׁר הֶעֱלָה
 9 וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן [- מִבְּבֶל] וּמִכָּל הָאֶרְצוֹת
 10 אֲשֶׁר הִרְחַתִּים שָׁם, וּמִלְשׁוֹן אֲשֶׁר הֶעֱלָה וּמִכָּל הָאֶרְצוֹת לְמַדִּים
 11 שְׁאֲרֵי יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֶרְצוֹת.
 12 שואלת הגמרא: אמנם מטעם זה שנו במשנתנו לשון 'עלו', אך
 13 מֵאֵי אִיּוֹהַר דְתֵנִי - מדוע שנו דווקא לשון 'עלו' מִבְּבֶל, תְּנִי עָלוּ
 14 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵרֵי אֵף מִשְׁאֵר אֶרְצוֹת עָלוּ. מיישבת הגמרא:
 15 שֶׁהַלְשׁוֹן 'עָלוּ מִבְּבֶל' בֹּא לְלַמְּדֵנוּ שְׁכַל כּוּנַת עֵינֶךָ עוֹרָא הִיתָה
 16 לְנִקּוּת אֶת בְּבֶל מִן הַפְּסוּלִים, וּמִשְׁנִתִּינוּ מִפְּסִיעַ לִיה לְרַבִּי אֱלֵעָזָר,
 17 דְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא עָלָה עוֹרָא מִבְּבֶל עַד שֶׁשְׁשָׂאָה כְּסוּלַת נִקְיָה
 18 מִפְּסוּלִים שְׁבָה כְּסוּלַת שְׁנִקְיָה מִסּוּבִין שְׁבָה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְעַרְבוּ
 19 בְּכֹשֶׁרִים שְׁנוֹתָרוּ בְּבָבֶל, וְאַחַר שֶׁהִבְדִּילִם מִן הַכֹּשֶׁרִים לְקַחֵם עִמּוֹ
 20 וְעָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 21 הגמרא מביאה מחלוקת אביי ורבא בלשון משנתנו: אִימְרָ, אֲבִי
 22 אָמַר עָלוּ מֵאִלְיָהוּ הֲנֵן - שנו במשנתנו שאותם פסולים 'עלו'
 23 מִבְּבֶל' כְּלוּמַר עָלוּ מִרְצוּנָם, וְרַבָּא אָמַר הֶעֱלוּם הֲנֵן - שנו במשנתנו
 24 ש'העלום מִבְּבֶל' כְּלוּמַר שֶׁהֶעֱלֵם עוֹרָא בְּעַל כְּרַחֵם. מבארת
 25 הגמרא את טעם מחלוקתם: וְקָמְיִפְלְגִי אֲבִי וְרַבָּא דְרַבִּי אֱלֵעָזָר,
 26 דְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא עָלָה עוֹרָא מִבְּבֶל עַד שֶׁשְׁשָׂאָה כְּסוּלַת נִקְיָה
 27 וְעָלָה, אֲבִי לִית לִיה דְרַבִּי אֱלֵעָזָר - אינו סובר כרבי אלעזר שעזרא
 28 עשה את בבל נקיה מן הפסולים, אלא הם מעצמם עלו לארץ
 29 ישראל, ואילו רַבָּא הסובר שהעלום בעל כרחם, אִית לִיה דְרַבִּי
 30 אֱלֵעָזָר - סובר כרבי אלעזר שכוונת עזרא היה לנקות את בבל
 31 מהפסולים, ולפיכך הפרישם והעלם בעל כרחם. מביאה הגמרא
 32 אופן נוסף בביאור מחלוקת אביי ורבא: אֲבִיעֵית אִימָא, דְּכּוּלֵי עֲלִמָא
 33 אִית לְהוּ דְרַבִּי אֱלֵעָזָר - בין אביי ובין רבא סוברים כרבי אלעזר
 34 שעזרא עשה את בבל נקיה מן הפסולים, וְהָכָא קָהָא קָא טִיפְלְגִי -
 35 אלא שמחלוקת היא באיזה אופן עשה כן. פַּר - אביי קָרַב, אֲפִרְוִישִׁי
 36 אֲפִרְוִישְׁנָהוּ וּמְנַשְׁפִּייהוּ סִלְקוּ - שעזרא רק הבדיל את הפסולים
 37 מהכשרים כדי שייכירום ולא יתערבו בהם אבל לא העלם, ואחר
 38 שהוכר פסולם בבבל, עלו מעצמם לארץ ישראל ששם לא היה
 39 ידוע פסולם, וְמַר - רבא קָרַב, שאחר שהפרישם עזרא, הוא עצמו
 40 בְּעַל פְּרִיחֵיהוּ אִסְפוּקִינְהוּ - העלם בעל כרחם, לפי שחשש שמא
 41 עדיין יתערבו בהם הכשרים.
 42 שואלת הגמרא על שיטת רבא: בְּשֵׁלְמָא לְמָאן דְאָמַר - אמנם לאביי
 43 הסובר שהפסולים עָלוּ מאליהם, ולא הכירו בהם שאר העולים
 44 עמם כל כך, הִינּוּ דְאָמַר - מובנים דברי רב וְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,
 45 שְׁכָל אֶרְצוֹת עִפְסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - שישיראל היושבים בשאר
 46 ארצות כיון שמעורבים בהם הרבה פסולים כבצק המעורב
 47 משאור מים וקמח, הרי הם ספק פסולי יחוס לגבי יושבי ארץ
 48 ישראל ששם הסנהדרין עוסקים תדיר בבדיקת יחוסם, משום
 49 הבהנים המצויים שם, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִפְסָה לְכָבֶל - ויושבי ארץ
 50 ישראל הרי הם ספק פסולים לגבי בני בבל, לפי שבני ארץ ישראל
 51 לא הכירו כל כך בפסולים שעלו מבבל ואפשר שנתערבו בהם,
 52 אֵלָּא לְמָאן דְאָמַר - לרבא הסובר שהעלום את הפסולים בעל
 53 כרחם, אם כן יצא עליהם קול שפסולים הם ובני ארץ ישראל מִדְּעַ
 54 דְרִיעֵיהוּ מִפְּסוּלִים וְנִזְהָרוּ מִלְּהַנְשֵׂא לָהֶם, ומדוע יש לחשוש
 55 שנתערבו בהם פסולים יותר מִבְּבֶל. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שגם רבא

33 בשעת מיתה, דְּבַרֵי רַבִּי. רַבִּי נֶתָן אֹמֵר, שֶׁהַבֵּעַל אֵף נֶאֱמָן לְאִסוּר
 34 אֵת אִשְׁתּוֹ מִלְּהַנְשֵׂא כְּשֶׁאִמְרָ בִשְׁעַת מִיתוֹתוֹ שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים אוֹ שִׁישׁ
 35 לוֹ אַחִים, וּלְכַאוּרָה אֵין מִשְׁנֵתֵינוּ כְּרַבִּי נֶתָן, שֶׁהָרִי מְבֹאֵר בַּהּ שֶׁאֵין
 36 הַבֵּעַל נֶאֱמָן לְאִסוּר אֵת אִשְׁתּוֹ.
 37 דוּחָה הַגְּמָרָא: אִמְרַ רַבָּא, שְׂאֵנִי הֶתֵּם בְּרִייתָא, שְׁבַה אִמְרַ רַבִּי נֶתָן
 38 שֶׁהַבֵּעַל נֶאֱמָן לְחֹזֵר בּוֹ וּלְאִוְסְרָהּ, בִּינֵן דְּבִשְׁעַת מִיתָהּ קָא הֲדַר בֵּיהּ
 39 – חֹזֵר בּוֹ וְאִסְרָהּ, אִימָא קוֹשְׁטָא קָאמְרַ – יֵשׁ סְבֵרָא שְׂאוּמַר אִמְתָּ,
 40 כְּדִי שְׁלֵא יִסְמְכוּ עַל דְּבִרְוֵי הָרַשׁוּנִים לְהַתִּירָהּ, שְׁלֵא יִהְיֶה הָעוֹן
 41 בּוֹ, אֲבָל בְּמִשְׁנֵה שְׁלֵא הַתִּירָהּ בְּתַחֲלִילָה, אֵף רַבִּי נֶתָן מוּדָה שְׂאֵינוּ
 42 נֶאֱמָן כַּעַת לְאִוְסְרָהּ, שֶׁהָרִי אֵינוּ אֹמֵר כֵּן כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה הָעוֹן בּוֹ,
 43 אֲלֵא לְצַעֲרָה.
 44 מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: אִמְרַ לֵיהּ אֲבֵי רַבָּא, וְלֹא כָּל דְּבָן הוּא – וְכִי אֵין
 45 זֶה 'כֵּל שְׂכָן', שְׁאֵם בְּרִייתָא הַבֵּעַל נֶאֱמָן לְאִוְסְרָהּ, וְדֵאִי שְׂכָן הוּא
 46 בְּמִשְׁנֵה, שֶׁהָרִי הֶשְׁתָּא יֵשׁ לְדוֹן וְזַח הֶתֵּם – בְּרִייתָא, דְּהַבֵּעַל פִּטַר
 47 אֵת אִשְׁתּוֹ מִיָּבוּם, וְעַתָּה קָא מְרַע לֵיהּ לְדַבְּרֵיהּ – מִקְּלַקֵּל אֵת דִּיבּוּרוֹ
 48 הָרַשְׁשׁוֹן שְׂאִמְרַ בְּקִדּוּשֵׁין, וּמַחֲיִיב אֵת אִשְׁתּוֹ בִּיָּבוּם, וְאִמְרַתָּ
 49 קוֹשְׁטָא קָאמְרַ – שֶׁמִּסְתַּבֵּר שְׂדַבְּרֵיו אַחֲרוּנִים אִמְתָּ, וְנִאֲסַרְתָּ עַל
 50 פִּיהּ, אִם כֵּן בְּמִתְּנִיתֵין, דְּלֵא קָא מְרַע לֵיהּ לְדַבְּרֵיהּ – שֶׁאֵין הַבֵּעַל
 51 מִקְּלַקֵּל דִּיבּוּרוֹ, שֶׁהָרִי מַעוֹלָם לֹא פִטַרְהּ מִיָּבוּם, וְעַתָּה מַחֲיִיבָהּ
 52 בְּדַבְּרֵיו בִּיָּבוּם, הָאֵם לֹא כָּל שְׂכָן שִׁישׁ לְסַמוּךְ עַל דְּבִרְוֵי וּלְאִוְסְרָהּ.
 53 מְבַאֵר אֲבֵי אֵת מִשְׁנֵתֵינוּ כְּרַבִּי נֶתָן וּבִאֲפֻן אַחַר: אִלָּא אִמְרַ אֲבֵי,
 54 מִתְּנִיתֵין – עוֹסְקַת בְּאֲפֻן דְּבִשְׁעַת מִיתָהּ לֹא מוֹחֲזֵק לָן בְּאַחֵי וְלֹא
 55 מוֹחֲזֵק לָן בְּכַנֵּי – לֹא יְדוּעַ שִׁישׁ לוֹ אַחִים אוֹ בָּנִים, וְלִכֵּן הָאִשָּׁה
 56 בְּחֻזְקַת שְׂאֵינָה צְרִיכָה יָבוּם, דְּאִמְרֵינָן, בִּינֵן דְּלֵא מוֹחֲזֵק לָן בַּעֲלָהּ
 57 בְּשַׁעַת מִיתָהּ בְּכַנֵּי, וְלֹא בְּאַחֵי, וְאִם כֵּן אִשָּׁה זֹו הִיא בְּחֻזְקַת אֵינָה
 58 זְקוּקָה לִיָּבוּם, וְלִכֵּן אִם אִמְרַ יֵשׁ לִי בְּנִים, וּמִשְׂאִירָהּ בְּחֻזְקָהּ
 59 שְׂאֵינָה זְקוּקָה לִיָּבוּם, נֶאֱמָן וּמוֹתֵרָת. אֲבָל אִם אִמְרַ יֵשׁ לִי אַחִים,
 60 וְאֵין לִי בָּנִים וְרוּצָה לְהוֹצִיאָהּ מִחֻזְקָהּ לְחֻזְקַת אִיסוּר וְלוֹזְקָהּ
 61 לִיָּבוּם, אֵינוּ נֶאֱמָן, כִּיּוֹן שְׁלֹא כָּל בְּמִינָה – אֵין לוֹ נֶאֱמָנוֹת לֹמַר
 62 דְּבַר דְּאִסְרַ לָּהּ אֲבֹלֵי עֲלָמָא וְאֵינוּ יְכוּל לְהוֹצִיאָהּ מִחֻזְקָהּ
 63 שֶׁהוּחֻזְקָהּ, וְנִשְׂאֵרָתָּ בְּחֻזְקַת הִיתֵר הָרַשְׁשׁוֹן.
 64 מִמְּשִׁיךְ אֲבֵי לְבָאֵר, אֲבָל הַכְּרִייתָא שְׁנַחֲלֹקוּ רַבִּי וְרַבִּי נֶתָן בְּנֶאֱמָנוֹת
 65 בַּעַל שְׁבִקְדוּשֵׁין פִּטַר אֵת אִשְׁתּוֹ מִיָּבוּם, וּבִשְׁעַת מִיתָהּ חֲיִיבָהּ
 66 בִּיָּבוּם, וְאִמְרַ רַבִּי נֶתָן שֶׁהַבֵּעַל נֶאֱמָן לְאִסוּר, עוֹסְקַת בְּאֲפֻן

1 – הַתּוֹרָה הֵאֱמִינָה לֹאב לֹמַר שְׂקִידֵשׁ אֵת בְּתוּ, כְּדַבְּרֵי רַב הוֹנָא,
 2 דְּאִמְרַ רַב הוֹנָא, אִמְרַ רַב, מִיָּנִן לְאָב שְׁנֶאֱמָן לְאִסוּר אֵת בְּתוּ הַקְּטַנָּה
 3 אוֹ הַנְּעֵרָה מִן הַתּוֹרָה, וְלֹמַר שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אִישׁ, שְׁנֶאֱמָר (דְּבָרִים כב
 4 טו) וְאִמְרַ אֲבִי הַנְּעֵרָה אֵל הַזְּקֵנִים אֵת בְּתִי נְתַתִּי לְאִישׁ תּוֹהָ לְאִשְׁהוֹ,
 5 וּכְשֶׁאִמְרַ הָאֵב שְׁנֵתָנָה לְאִישׁ וְלֹא אִמְרַ לְמִי, אִסְרָהּ לְכֵל הָעוֹלָם,
 6 שֶׁהָרִי אֵין יוֹדְעִים לְמִי קִידְשָׁהּ, וּכְשֶׁאִמְרַ 'הַתּוֹהָ' הַתּוֹהָ לְאָדָם זֶה,
 7 וּמוֹכַח שֶׁהֵאֱמִינָה הַתּוֹרָה לֹאב לְאִסוּר בְּתוּ, אֵךְ פְּסוּק זֶה עוֹסֵק בְּבִתּוֹ
 8 הַנְּעֵרָה, וְלִמְדִים מִמֶּנּוּ רַק עַל בְּתוּ הַקְּטַנָּה אוֹ הַנְּעֵרָה שְׁנֶאֱמָן הָאֵב
 9 לֹמַר שֶׁמְקוּדְשָׁתָּ, וְלֹא נֶאֱמָן לְבִתּוּ הַגְּדוּלָה. וְלִכֵּן, בְּרִישָׁא שְׂמִדּוּבַר
 10 בְּנִישׁוּאֵין – שֶׁהָאֵב אֹמֵר שְׁבִתּוּ הַקְּטַנָּה אוֹ הַנְּעֵרָה נִישָׂאָה אוֹ
 11 הַתּוֹרָה, בּוּזָה הִימְנִיָּה רַחֲמֵינָא לְאָב – כְּמְבֹאֵר בְּדַבְּרֵי רַב הוֹנָא,
 12 וּבְסִיפָא בְּגוּלָה וְאֵין בִּידוֹ לְקַדְשָׁהּ לֹא הֵאֱמִינָה הַתּוֹרָה, אֲבָל
 13 בְּשִׁבּוּיָהּ – לֹמַר שֶׁנִּשְׁבַּתָּהּ וּפְסוּלָה לְכַהֲנֹה, לֹא הִימְנִיָּה – הַתּוֹרָה
 14 לֹאב, וְלִכֵּן אֵין הָאֵב נֶאֱמָן שֶׁנִּשְׁבַּתָּהּ, בֵּין בְּגוּלָה וּבֵין בְּקַטְנָה: מִי
 15 שְׂמַת לְלֹא בָּנִים יֵישׁ לוֹ אַח, אִשְׁתּוֹ זְקוּקָה לְהַנְשֵׂא לְאַחֵי הַמֵּת, וְהוּא
 16 יָבוּם, אוֹ שִׁחֲלוּךְ לֵה וְאִזּו מוֹתֵרָת לְהַנְשֵׂא לְאַחֵי:

משנה

17 מִי שְׂאִמְרַ בְּשַׁעַת מִיתָתּוֹ, יֵישׁ לִי בָּנִים' וְאֵין אִשְׁתִּי תִצְטַרַךְ יָבוּם אַחַר
 18 מוֹתִי, נֶאֱמָן, אֵךְ אִם הוּחֻזַק שֶׁאֵין לוֹ אַחִים וְאִשְׁתּוֹ פִטוּרָה מִיָּבוּם,
 19 וְאִמְרַ יֵישׁ לִי אַחִים' וְאִשְׁתִּי תִצְטַרַךְ לְהַתִּיבָם, אֵינוּ נֶאֱמָן וְהֵאֱשָׁה
 20 מוֹתֵרָת לְהַנְשֵׂא אַחַר מִיתָתּוֹ, וְאֵינָה צְרִיכָה יָבוּם:
 21

גמרא

22 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא. אִלָּמָא אִדָּם נֶאֱמָן לְהַתִּיר אֵת אִשְׁתּוֹ, וְלִכֵּן כְּשֶׁאִמְרַ
 23 שִׁישׁ לוֹ בָּנִים נֶאֱמָן, וְאֵין נֶאֱמָן לְאִסוּר אִשְׁתּוֹ, וְלִכֵּן כְּשֶׁאִמְרַ יֵישׁ לִי
 24 אַחִים אֵינוּ נֶאֱמָן לְחִיבֵי אֵת אִשְׁתּוֹ יָבוּם.
 25 מְבַרֵּרָת הַגְּמָרָא: נִימָא מִתְּנִיתֵין דְּלֵא כְּרַבִּי נֶתָן, דְּתִנְיָא בְּרִייתָא, אִם
 26 בְּשַׁעַת קִידּוּשֵׁין אִמְרַ הַבֵּעַל שִׁישׁ לוֹ בָּנִים מֵאִשָּׁה אַחֲרָת, וְלֹא תִצְטַרַךְ
 27 לְהַתִּיבָם כְּשִׁימוֹת, וּבְשַׁעַת מִיתָהּ אִמְרַ שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, וְאִשְׁתּוֹ
 28 תּוֹדֵק לִיָּבוּם, אוֹ שְׁבִשְׁעַת קִידּוּשֵׁין אִמְרַ הַבֵּעַל שֶׁאֵין לוֹ אַחִים וְאִם
 29 יִמּוֹת לְלֹא בָּנִים לֹא תִצְטַרַךְ לְהַתִּיבָם, וּבְשַׁעַת מִיתָהּ אִמְרַ שִׁישׁ לוֹ
 30 אַחִים, וְאִשְׁתּוֹ חֲיִיבַת בִּיָּבוּם, הַבֵּעַל נֶאֱמָן בְּמַה שְׂאִמְרַ בְּשַׁעַת
 31 הַנִּישׁוּאֵין לְהַתִּיר אֵת אִשְׁתּוֹ, וְאֵין נֶאֱמָן לְאִסוּר אוֹתָהּ בְּמַה שְׂאִמְרַ
 32

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר אברהם סענדר שי'

שלום וברכה!

בעתו קבלתו החוברת שלו וכחצעתו הנחתי את הענין על אחרי החגים ונתקיים מרז"ל
במילי דאבות אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה, כי הטרדות לא נתמעטו אלא אדרבה,
ובמילא אינני רוצה לדחות הענין יותר ובמילא אבוא עכ"פ באיזה שורות ואתו הסליחה.

המשך בעמוד 210

58 וְאִילוּ רַבִּי יוֹסִי הָאֹמֵר שְׁלֻעוֹלַם הַקִּדּוּשִׁין חָלִים בּוֹדָאוֹת עַל אוֹתָהּ
 59 בַּת שְׂכִינֵי זֶה מֵתָאִים לָהּ בִּיּוֹתֵר, קָבַר שְׁלֵא מִחֵית אִינִישׁ לְפִסְקָא –
 60 אִין אָדָם עוֹשֶׂה דָבָר שְׁגוּרָם לְסַפֵּק, וְלִכְּן בְּרוּר שְׂכוּוֹנָתוֹ הֵיחָה
 61 לְקַדֵּשׁ אֶת אוֹתָהּ, דְּבַר שְׂמֻכּוּנָה כֶּךָ. וְהָרִי הָאִיפְסָא שְׁמַעֲיִין לָהּ –
 62 בְּמַשְׁנָה אַחֲרַת הַחֵבָרָא שְׂכַל אַחַד מֵהֶם אֹמֵר סִבְרָא הַפּוּכָה
 63 מִהַסְבְּרָא שְׁסוּבֵר כְּאֵן, דְּתֵינָן בְּמַסְכַּת נְדָרִים (ס.). אָדָם הַנּוֹדֵד שְׁלֵא
 64 לִיהְנוֹת מֵאָדָם פְּלוּנִי עַד תְּפִסָּח, הָרִי הוּא אָסוּר לִיהְנוֹת מִמֶּנּוּ עַד
 65 שְׁנִינֵיעַ – עַד שִׁיתְחַלֵּי חֶג הַפְּסָח, וּמִשְׁנַכְּנֵס לִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח מוֹתֵר
 66 לִיהְנוֹת מִמֶּנּוּ. וְאָם נִדְרָא עַד שְׁנִינֵיעַ פֶּסַח אָנוּ מִפְּרָשִׁים אֶת אַרְיֻכוֹת
 67 לְשׁוֹנוֹ כֵּאִילוּ אִמְרַ שִׁישְׂאֵר הָאִיסוּר כָּל זְמַן שְׁעִידִין לֹא יֵצֵא הַפְּסָח,
 68 וְלִכְּן הוּא אָסוּר לִיהְנוֹת מִמֶּנּוּ עַד שְׁנִינֵיעַ – עַד שִׁיגְמְרוּ יוֹם הַפְּסָח.
 69 וְאָם נִדְרָא עַד פְּנֵי פֶסַח – עַד לִפְנֵי פֶסַח, נִיתָן לְפִרְשׁ דְּבָרֵי בִשְׁתֵּי
 70 דְּרֻכִּים, אוֹ שְׁהִתְכַּוֵּן שִׁיחוּל הַנְּדָר עַד לִפְנֵי הַפְּסָח אוֹ שְׁהִתְכַּוֵּן עַד
 71 לִפְנֵי כָּל יוֹם וְיוֹם מֵימוֹת הַפְּסָח, וְנִחְלַקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי בְּדִינּוּ.
 72 רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵ, אָסוּר לִיהְנוֹת מִמֶּנּוּ עַד שְׁנִינֵיעַ – עַד שִׁיתְחַלֵּי הַפְּסָח.
 73 שִׁמְשָׁהֲגִיעַ הַפְּסָח שׁוּב אִין זֶה פְּנֵי הַפְּסָח, וְרַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵ שְׂכוּין
 74 שְׁאִפְשָׁר לְפָרֵשׁ אֶת לְשׁוֹן נְדָרוֹ שִׁישְׂאֵר הָאִיסוּר עַד לִפְנֵי הָרֵגַע
 75 הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, לְפִי שְׂכַל רֵגַע וְרֵגַע הוּא עֵדִין וְרֵשׁ לְהַסְתַּכֵּן עַד
 76 שְׁהָרִי הָרֵגַע שִׁישׂא אַחֲרָיו הוּא עֵדִין פֶּסַח, וְיֵשׁ רֵגַע סְתָמָן עַד
 77 הָרֵגַע הָאַחֲרוֹן שֶׁשׁ שֶׁל פֶּסַח, וְלִכְּן חַל נְדָרוֹ עַד שְׁנִינֵיעַ הַפְּסָח.
 78 וּמוּכַח מִמַּשְׁנֵה זֶה שְׂרַבִּי מֵאִיר הוּא הַסּוּבֵר שְׁאִין אָדָם עוֹשֶׂה דְּבָרִים
 79 בְּצוּרָה מְסוּפָקָה, וְרַבִּי יוֹסִי סוּבֵר שְׁאָדָם עוֹשִׂי לְהַחֲלִיל דֵּינִים בְּצוּרָה
 80 מְסוּפָקָה, וְסִבְרוּתֵיהֶם בְּמַשְׁנֵה זֶה הַפּוּכִים מִהַסְבְּרוֹת בְּמַשְׁנֵתֵינוּ.
 81 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי הִינָנָא בְּרַ אֲבָדִימִי, אָמַר רַב, מוּחְלָפָת
 82 הַשִּׁיטָה יְיָ יֵשׁ לְהַחֲלִיף אֶת שִׁטוֹת הַתְּנָאִים בְּמַשְׁנֵה בְּנִדְרִים, וְלִגְרוּס
 83 שְׂרַבִּי מֵאִיר סוּבֵר שִׁישְׂאֵר הַנְּדָר הוּא עַד שִׁישְׂאֵר הַפְּסָח, וְרַבִּי יוֹסִי
 84 סוּבֵר שְׁאִין אָדָם עוֹשֶׂה דְּבָרִים שִׁיבּוּלִים לְחֵלּוֹל בְּאוּפּוֹן מְסוּפָק,
 85 וּבוֹדָאי הַתְּכוּין שִׁיחוּל הַנְּדָר רַק עַד תְּחִילַת הַפְּסָח, וּבוֹהַ שִׁיטַתְּם
 86 כְּסִבְרַתְּם בְּמַשְׁנֵתֵינוּ.
 87 מוּכִיחָה הַגְּמָרָא: וְהִתְנָנָא – וְכֵן שְׁנִינֵי תוּסְפַתָּא (נְדָרִים פ"ד ה"ו)
 88 אֶת מַחְלוּקַתְּם בְּצוּרָה הַפּוּכָה מִהֵינִיסָא בְּנִדְרִים, שֶׁם נִאֲמַר לִבְנֵי
 89 הַנּוֹדֵד עַד זְמַן מְסוּיִם, זֶה הַלְּבָלָל, כֵּל דְּבַר שְׁמֻשְׁךָ זְמַנּוֹ קָבֻעַ – מְסַפֵּר
 90 יָמָיו קָבֻעַ, כְּמוֹ פֶסַח, הַנּוֹדֵד שִׁיחֵיהּ הַדְּבָר אֲסוּר עָלָיו, וְאָמַר
 91 שִׁיתְקִיִּים הָאִיסוּר 'עַד פְּנֵי' – עַד לִפְנֵי אֹתוֹ דְּבַר, כְּגוֹן הָאוֹמֵר עַד
 92 פְּנֵי הַפְּסָח, רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵ, שְׁאִיסוּרוֹ קִיִּים עַד שְׁנִינֵיעַ – עַד שִׁישְׂתִּיִּים
 93 אוֹתוֹ הַזְּמַן, וְרַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵ שְׁאִיסוּרוֹ קִיִּים עַד שְׁנִינֵיעַ – עַד שִׁיתְחַלֵּי
 94 אוֹתוֹ הַזְּמַן. וְהִינֵינוּ כְּסִבְרוּתֵיהֶם בְּמַשְׁנֵתֵינוּ.
 95 מִבְּאֵרַת עֵתָה הַגְּמָרָא כִּיצַד יִסְבְּרוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי, בְּאוּפּוֹנִים
 96 שְׂאִינִים מִבּוֹאֲרִים בְּמַשְׁנֵה: אָמַר אַבְיֵ, מַחְלוּקַת זֶה שְׁנִחְלַקוּ רַבִּי מֵאִיר
 97 וְרַבִּי יוֹסִי, הֵיא רַק פְּאָדָם שִׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיתֵי בְּנוֹת – שְׂכַל קְבוּצָה
 98 נוֹלָדָה מֵאַשָׁה אַחֲרַת, שְׁלֻדְעַת רַבִּי מֵאִיר אָדָם עוֹשִׂי לְכַנּוֹת כָּל בַּת
 99 מִהַכָּה הָרֵאשׁוּנָה כִּיגְדוּלָה, כִּיִּן שִׁישְׂאֵר גְּדוּלָה מִבְּנוֹת הַכַּת הַשְּׁנִינֵיעַ,
 100 וְכֵן עוֹשִׂי לְכַנּוֹת כָּל בַּת מִהַכַּת הַשְּׁנִינֵיעַ בְּקִטְנָה מַחְתַּם שִׁישְׂאֵר קִטְנָה
 101 מִבְּנוֹת הַכַּת הָרֵאשׁוּנָה, אֲמַל פְּאָדָם שִׁישׁ לוֹ בַּת אַחַת שֶׁל כְּמָה בְּנוֹת
 102 שְׁנוּלָדוּ מֵאַשָׁה אַחַת, לְדַבְרֵי הַכָּל – לְרַבִּי מֵאִיר וְלְרַבִּי יוֹסִי, אִם
 103 קִידֵשׁ אֶת הַגְּדוּלָה כּוֹנְנָתוֹ לְגִדּוּלָה מְפֻשָׁה, וְאִם קִידֵשׁ אֶת הַקְּטָנָה,
 104 כּוֹנְנָתוֹ לְקְטָנָה מְפֻשָׁה. וְאִין מִפְּרָשִׁים שְׂכוּוֹנָתוֹ לְאַמְצְעִית, שְׂגוּלָה
 105 מִהַקְּטָנָה בִּיּוֹתֵר, וְקִטְנָה מִהַגְּדוּלָה בִּיּוֹתֵר, לְפִי שְׂכַשְׂכַּל הַבְּנוֹת נוֹלָדוּ
 106 מֵאַשָׁה אַחַת, לְבַת הָאֲמֻצְעִית בְּשָׂמָה קְרִי לָהּ אִבִּיהָ מִכְּנָה אוֹתָהּ
 107 בְּשִׁמָּה, וְאִינוּ מִכְּנָה אוֹתָהּ כִּיגְדוּלָה אוֹ 'קְטָנָה'.
 108 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיהֵ רַב אֲדָא בְּרַ מִתְּנָה לְאַבְיֵ, אֲמַל מַעְתָּה –
 109 לְדַבְרִיךָ שְׂכַשִּׁישׁ כְּמָה בְּנוֹת מֵאוֹתָהּ אִשָּׁה אִין הָאֲמֻצְעִית מִכּוֹנּוֹת
 110 'גְּדוּלָה' אוֹ 'קְטָנָה', מְדוּעַ בְּמַשְׁנֵה אִמְרַ רַבִּי מֵאִיר שְׁאָדָם שִׁישׁ לוֹ
 111 שְׁתֵּי כִּיתֵי בְּנוֹת וְקִידֵשׁ אֶת הַגְּדוּלָה כָּל הַבְּנוֹת בְּסַפֵּק מִלְּבַד
 112 הַקְּטָנָה שְׂבַקְטָנוֹת, וְהָרִי לְדַבְרִיךָ אָדָם מִכְּנָה אֶת בַּת הָאֲמֻצְעִית
 113 בְּשִׁמָּה, וְאִם כֵּן לֹא רַק הַקְּטָנָה שְׂבַקְטָנוֹת מוֹתֵרָת, אֲלֵא אִף הַבַּת

1 קִידוּשִׁין הָרִי אִלוֹ 'קִידוּשִׁין שְׁאִין מְסוּרִים לְבִיאָה', שְׂאִינִים חָלִים, קָא
 2 מְשַׁמְעֵי לָן – הַשְּׁמִיעֵנוּ הַתְּנָא בְּמַשְׁנֵתֵינוּ שְׂבוּדָאי לֹא הַתְּכוּין הָאֵב
 3 לְקַדֵּשׁ אֶת הַגְּדוּלָה, כִּיִּן שְׂלֵא שְׂבִיב אִינִישׁ מִיּוֹדֵי דְּאִית לִיהֵ הַנָּאָה
 4 מִיָּנִיָּה – אִין אָדָם מְנִיחַ מִלְּעוֹשׂוֹת דְּבַר שִׁישׁ לוֹ הַנָּאָה מִמֶּנּוּ, כְּבַקְלַת
 5 קִידוּשִׁין עֵבּוֹר הַקְּטָנָה שְׂכַסְפָּה הַקִּדּוּשִׁין שִׁיךְ לֹאֵב, וְעִבְדֵי מִיּוֹדֵי דְּלִית
 6 לִיהֵ הַנָּאָה מִיָּנִיָּה – וְעוֹשֶׂה בְּמִקּוּמוֹ דְּבַר שְׁאִין לוֹ הַנָּאָה מִמֶּנּוּ, וְהִינֵינוּ
 7 לְקַדֵּשׁ אֶת בַּתוֹ הַגְּדוּלָה שְׂכַסְפָּה הַקִּדּוּשִׁין שִׁיךְ לָהּ, וְלִכְּן אִמְרַ
 8 הַתְּנָא שְׂבוּדָאי קִידֵשׁ אֶת הַקְּטָנָה וְלֹא אֶת הַבּוֹגֵרָת.
 9 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִי לֹא עָמְקִינָן אִף בְּאוּפּוֹן דְּאֲמַרְהָ לִיהֵ הַבַּת לְאַבִּיהָ
 10 שִׁיקְדֵשְׁנָה וְכַסְפָּה קְדוּשִׁי לָהּ, וְהָרִי בְּאוּפּוֹן זֶה הָאֵב נִדְהָנָה גַּם מִקִּדּוּשֵׁי
 11 הַגְּדוּלָה, וּשְׁמַעַם שְׂבַכְל אוּפּוֹן הַקְּטָנָה מְקוּדֶשֶׁת וְלֹא הַגְּדוּלָה.
 12 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲפִילוּ הָכִי – מְסַתְבֵּר שְׂקִידֵשׁ אֶת הַקְּטָנָה וְלֹא אֶת
 13 הַגְּדוּלָה, כִּיִּן שְׂלֵא שְׂבִיב אִינִישׁ מִצְּוָה דְּרִמְיָא עָלֵיהּ – אִין אָדָם מְנִיחַ
 14 מִלְּקִיִּים מִצְּוָה הַמוֹטְלַת עָלָיו, וְהִינֵינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת בַּתוֹ הַקְּטָנָה, שׁוּז
 15 מִצְּוָה עָלָיו מְדַבְּרֵי קְבֵלָה שְׁנִאֲמַר (יְרֵמִיָּהוּ כו 1) 'וְאֶת בְּנוֹתֶיכֶם תְּנוּ
 16 לְאִנְשִׁים', וְעִבְדֵי מִצְּוָה דְּלֵא רִמְיָא עָלֵיהּ – שְׂאִינֵיהּ מוֹטְלַת עָלָיו, וְהָרִי
 17 לְקַדֵּשׁ אֶת בַּתוֹ הַגְּדוּלָה שְׂאִינוּ מִצְּוָה לְהִשְׂאִיָּהּ, שְׁהָרִי יֵשׁ לָהּ דַּעַת
 18 לְהִשְׂאֵי עֲצֻמָּה, וְלִכְּן אִמְרַ הַתְּנָא שְׂבַקְטָנָה מְקוּדֶשֶׁת וְלֹא הַגְּדוּלָה:
 19 שְׁנֵינֵי בְּמַשְׁנֵה. מִי שִׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיתֵי בְּנוֹת מִשְׁתֵּי נִשְׂיָהּ, וְאִמְרַ
 20 קְדֻשְׁתִּי אֶת בַּתִּי הַגְּדוּלָה, וְאִינֵי יוּדַע אִם גְּדוּלָה שְׂבַגְדוּלוֹת אוֹ
 21 גְּדוּלָה שְׂבַקְטָנוֹת אוֹ קְטָנָה שְׂבַגְדוּלוֹת שְׂהֵיא גְּדוּלָה מִן הַגְּדוּלוֹת
 22 שְׂבַקְטָנוֹת, כּוֹלֵן אֲסוּרוֹת, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שְׂבַקְטָנוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי
 23 מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵ, כּוֹלֵן מוֹתֵרָת, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שְׂבַגְדוּלוֹת.
 24 קְדֻשְׁתִּי אֶת בַּתִּי הַקְּטָנָה וְכוּ':
 25 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא, מְדוּעַ הִבִּיא הַתְּנָא בְּמַשְׁנֵתֵינוּ אֶת מַחְלוּקַת רַבִּי
 26 מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי בְּשְׁנֵי אוּפּוֹנִים אִלוֹ, אִף שֶׁהֶם דּוּמִים: וְצִיְרִיכָא –
 27 הַצִּירְךָ הַתְּנָא לְהִבְיָא שְׁנַחְלַקוּ גַם שְׂקִידֵשׁ אֶת בַּתוֹ הַגְּדוּלָה, וְגַם
 28 כְּשִׁקְדֵשׁ אֶת בַּתוֹ הַקְּטָנָה, כִּיִּן דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן הַתְּנָא אֶת הַמַּחְלוּקַת
 29 קְמִיִּיתָא, בְּקִידֵשׁ אֶת בַּתוֹ הַגְּדוּלָה, הִינֵינוּ סְבוּרִים שְׂדוּוּקָא בְּהָךְ
 30 קְאָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׂמִלְבַּד הַקְּטָנָה שְׂבַקְטָנוֹת כָּל בְּנוֹתֵינוּ סַפֵּק
 31 מְקוּדֶשֶׁת, בְּכִיִּן דְּאִיכָא זוּזְרָא מִיָּנָה – שְׂכוּין שִׁישׁ לְכַל אַחַת מִזְּן
 32 אַחַת שְׂהֵיא קְטָנָה מִמֶּנָּה, לִכְּן לְהָךְ גְּדוּלָה קְרִי לָהּ – דֶּרֶךְ הָאֵב
 33 לְכַנּוֹת כִּיגְדוּלָה, שְׂשַׁבַח הוּא לוֹ לְכַנּוֹת אֶת בְּנוֹתֵינוּ כִּיגְדוּלוֹת'
 34 כְּשִׁישׁ קְטָנוֹת מִזְּן, אֲמַל בְּהָךְ – בְּאוּפּוֹן שְׂבַסְפִּיא, שְׂקִידֵשׁ אֶת בַּת
 35 הַקְּטָנָה, אִיכָא מוּזִי לִיהֵ רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי יוֹסִי, דְּמָה שְׂאֲמַר הָאֵב
 36 'קְטָנָה', כּוֹנְנָתוֹ רַק לְמִיָּךְ קְטָנָה דְּכּוּלְהוּ – לְקְטָנָה שְׂבַכְל בְּנוֹתֵינוּ קְרִי
 37 לָהּ – מִכְּנָה אָדָם בְּשֶׁם 'קְטָנָה', וְהִינֵינוּ הַקְּטָנָה שְׂבַקְטָנוֹת, שְׁאִין קְטָנָה
 38 מִמֶּנָּה, אֲבַל אֶת שְׂאֵר בְּנוֹתֵינוּ שִׁישׁ קְטָנוֹת מִזְּן הוּא מִכְּנָה
 39 כִּיגְדוּלוֹת, כִּיִּן שִׁיבּוּל לְקוּרָא 'גְּדוּלוֹת', וְאִי יִתְכֵן שְׂרַבִּי מֵאִיר
 40 יוּדַה שְׂרַק הַקְּטָנָה שְׂבַקְטָנוֹת מְקוּדֶשֶׁת. וְלִכְּן הוּצִירְךָ הַתְּנָא לֹמַר
 41 בְּפִירוּשׁ גַּם כְּשִׁקְדֵשׁ אֶת בַּתוֹ הַקְּטָנָה' סוּבֵר רַבִּי מֵאִיר שְׂכַל
 42 בְּנוֹתֵינוּ סַפֵּק מְקוּדֶשֶׁת, מְלַבַּד הַגְּדוּלָה שְׂבַגְדוּלוֹת.
 43 וְכֵן אִי אִתְמַר בְּהָךְ – רַק אֶת הַמַּחְלוּקַת שְׂבַסְפִּיא. בְּאוּפּוֹן שְׂקִידֵשׁ
 44 אֶת בַּתוֹ הַקְּטָנָה, הִינֵינוּ סְבוּרִים שְׂדוּוּקָא בְּהָךְ אֲמַר רַבִּי יוֹסִי
 45 שְׂהַקְּטָנָה מְקוּדֶשֶׁת בּוֹדָאי, כִּיִּן שְׂאֵב רִגִיל לְכַנּוֹת כִּיגְטָנָה' רַק אֶת
 46 בַּתוֹ הַקְּטָנָה בִּיּוֹתֵר, אֲמַל בְּהָךְ – בְּאוּפּוֹן שְׂהוּבָב בְּרִישָׁא, שְׂקִידֵשׁ אֶת
 47 בַּתוֹ הַגְּדוּלָה, אִיכָא – שְׂמָא מוּזִי לִיהֵ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי מֵאִיר שְׂכַל
 48 בְּנוֹתֵינוּ בְּחוּזְקַת סַפֵּק, כִּיִּן שְׂדַרְכּוּ שֶׁל הָאֵב לְכַנּוֹת כִּיגְדוּלָה' כָּל בַּת
 49 שִׁישׁ קְטָנָה מִמֶּנָּה, וְלִכְּן צִיְרִיכָא הַתְּנָא לְהַשְּׁמִיעֵנוּ שְׂאִף כְּאֵן סוּבֵר
 50 רַבִּי יוֹסִי שְׂהִבַּת הַגְּדוּלָה בִּיּוֹתֵר מְקוּדֶשֶׁת בּוֹדָאי, וְהַשְּׂאֵר אִינָן כָּלֵל
 51 בְּסַפֵּק קִידוּשִׁין.
 52 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא בְּמָה נִחְלַקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי: לְמִיָּכָא – הָאֵם
 53 אִפְשָׁר לְלַמּוּד מִהַזְּמַנּוֹר בְּמַשְׁנֵתֵינוּ דְּרַבִּי מֵאִיר הָאוֹמֵר שְׂהַמְקִדֵשׁ
 54 אֶת בַּתוֹ הַגְּדוּלָה' אוֹ הַקְּטָנָה' גּוֹרֵם שְׂכַמָּה מִבְּנוֹתֵינוּ יְהִי בְּסַפֵּק
 55 קִידוּשִׁין, קָבַר מִחֵית אִינִישׁ נְפֻשִׁיהּ לְפִסְקָא – אָדָם עוֹשִׂי לְעַשׂוֹת
 56 דְּבַר שְׂאִינוּ בְּרוּר, לְמֵרוֹת שְׂהוּא נִכְּנַס מַחְתָּמוֹ לְמַצַּב מְסוּפָק, וְלִכְּן
 57 יִתְכֵן שְׂקִידֵשׁ כָּל אַחַת מִהַבְּנוֹת שְׁנִיתָן לְכַנּוֹתָן כִּיגְדוּלָה אוֹ כְּקְטָנָה.

41 באחות אשה שמיחדת בכך שהיא ערוה - שהתורה קראתה 'ערוה',
 42 וחומר איסורה הוא שתיבין על זדונה - הבא עליה במזיד חייב
 43 כרת, ועל שנגתה - הבא עליה בשוגג חייב קרבן חטאת, ולא תפסי
 44 בה קידושין, אף כל אשה שהיא נקראת 'ערוה', ותיבין על זדונה
 45 כרת ועל שנגתה חטאת, לא תפסי בה קידושין. וזהו מקור דינו של
 46 התנא במשנתנו, שכל הנשים שאיסורן ביכרת' אין קידושין
 47 תופסים בהם.
 48 שואלת הגמרא: בשלמא - אמנם מדרשת 'במה מצינו' מאחות
 49 אשה בוליה אתיין - אפשר ללמוד לכל הנשים שאיסורן ביכרת',
 50 כיון שחומרתן שוה לאחות אשה. אלא 'אשת איש' ו'אשת אח' מנין
 51 שאין קידושין תופסין בהם. שהרי מאחות אשה אין ללמוד, שכן
 52 איבא למיפרך שאיסור 'אשת אח' חלוק מאיסור 'אחות אשה',
 53 משום שמה לאחות אשה' שפן מצינו בה חומרה יתירה שאין לה
 54 היתר במקום מצוה - שאפילו לצורך מצות יבום לא התירה
 55 התורה איסור זה של אחות אשה, ואפשר שלכך אין קידושין
 56 תופסין בה. תאמר באיסור אשת אח שהוא קל יותר, שהרי יש לה
 57 היתר במקום מצוה - במקום שמת האב ללא בניו ויש מצוה על
 58 האב ליבם את אשת אחיו, ולכך אפשר שתופסין בה קידושין. וכן
 59 'אשת איש' נמי איבא למיפרך שאין ללמוד שאין קידושין תופסין
 60 בה מאיסור 'אחות אשה', שהרי מה להקנה - לאיסור אחות אשה
 61 שיש בו צד חמור שפן אין לה היתר כתיי אוסרן, שכל זמן שאשתו
 62 בחיים ואפילו אם כבר גירשה הרי היא אוסרת את אחותה עליו,
 63 ולכך חמור איסורה אף לענין זה שאין קידושין תופסין בה, תאמר
 64 באשת איש שהיא קלה בכך שיש לה היתר כתיי אוסרן, שהרי אם
 65 בעלה שאסר אותה בקידושיו לכל העולם, יגרשנה, חורה להיות
 66 מותרת על כל העולם אף שבעלה עדיין חי. ואם כן מנין לנו שאין
 67 קידושין תופסין באשת אח' ובאשת איש'.
 68 מבאר הגמרא באופן אחר, שאין למדים שאין קידושין תופסין
 69 בכל העריות מ'במה מצינו' מאחות אשה, אלא למדים כן מ'היקש'
 70 מאחות אשה: אלא אמר רבי יונה, ואיתימא רב הונא בריה דרב
 71 יהושע, אמר קרא בפרשת עריות (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה
 72 מכל התועבת האלה ונבחרו הנפשות העשת מקרב עמם, ומלשון
 73 התורה 'כי כל אשר יעשה' יש ללמוד שהוקשו כל הנשים
 74 הכתובות בפרשת עריות בולם לדין האמור באחות אשה, מה אחות
 75 אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל העריות בולם לא תפסי בה
 76 קידושין, ובכלל זה גם 'אשת אח' ו'אשת איש', ובמשמעות המשנה
 77 שדין כל העריות שוה בזה שאין קידושין תופסין בהן.
 78 מקשה הגמרא על ביאור זה: אי הכי - אם אכן הוקשו כל הנשים
 79 הכתובות בפרשת עריות לדין של אחות אשה, ואין קידושין
 80 תופסים בהן,

1 תופסים בחיבי כריתות.
 2 שואלת הגמרא: מתקיף לה רבי אבא, מה ההכרח לדרוש מהפסוק
 3 שאינה יכולה להתקדש לכל הקרובים, ואיבא שאין הפסוק בא
 4 למעט אלא שיכולה להתקדש רק לאחר ולא לבן בעלה, שהוא
 5 הקרוב אליה ביותר ואסורה עליו בעונש מיתת בית דין, ורק בו
 6 נאמר שאין קידושיו תופסין. משיבה הגמרא: שאין הפסוק נצרך
 7 למעט בן בעלה, שהרי דין זה שאין קידושיו תופסין בה כתיב
 8 בתיב ביה, בפסוק (דברים כג א) 'לא יקח איש את אשת אביו'. ואם
 9 כן הפסוק (דברים כד ב) 'והייתה לאיש אחר' לפה לי, אלא בהכרח
 10 שמע מינה שכונת הפסוק למעט שיכולה להתקדש רק לאחרים,
 11 ולא לקרובים, ואף לא לקרובים שאסורה עליהם בכרת בלבד.
 12 ומכאן למד התנא של משנתנו שאין קידושין תופסים בחיבי
 13 כריתות.
 14 שואלת הגמרא: ואיבא - והלא עדיין אפשר לומר שאידי ואידי -
 15 שני הפסוקים נצרכו לגבי בן בעלה, שהרי הא - הפסוק 'לא יקח
 16 איש את אשת אביו' אינו מלמד אלא שאסור לבן בעלה להתחילה
 17 לקדש אותה, ואילו הא - הפסוק 'והייתה לאיש אחר' בא לחדש
 18 שאף בדיעבד אם עבר הבן וקידשה אין קידושיו תופסין בה. משיבה
 19 הגמרא: שאת דין זה שאסור לבן בעלה לקדשה להתחילה, מאחות
 20 אשה - מהאיסור לקדש את אחות אשתו נפקא - למדים בקל
 21 וחומר, ומה אחות אשה שאיסורה רק בכרת אמרה בה התורה
 22 (ויקרא יח יח) 'ואשה אל אחתה לא תקח' כלומר לא תקדש אותה,
 23 היכי מיתות בית דין כגון בן בעלה לא כל שפן שאסור לכתחילה
 24 לקדשה. ואם כן בהכרח הפסוק 'לא יקח איש את אשת אביו' בא
 25 ללמד שאף בדיעבד אין קידושין בן בעלה של האשה תופסין בה,
 26 ואילו הפסוק 'והייתה לאיש אחר' מלמד שאין קידושין תופסין אף
 27 בשאר קרוביה, האסורים רק בכרת. שואלת הגמרא: עדיין מנין
 28 שהפסוק 'אחר' בא למעט את כל הקרובים, ואיבא והלא אפשר
 29 שכיון שמצינו מפורש איסור לכתחילה באחות אשה, יש לנו
 30 לומר דאידי ואידי ששני הפסוקים נאמרו באחות אשה, הא - הפסוק
 31 'ואשה אל אחתה לא תקח' נאמר שאסור להתחילה לקדשה, והא
 32 - הפסוק 'והייתה לאיש אחר' נאמר בדיעבד, שאף אם עברה
 33 והתקדשה לבעל אחותה אין קידושין תופסין בה.
 34 מיישבת הגמרא: אין הכי נמי - אכן כך צריך לפרש שהפסוק
 35 'והייתה לאיש אחר' אינו בא אלא למעט שאין קידושין תופסין
 36 באחות אשה. ואף על פי שלפי זה יקשה דלא אשכחן - שלא מצינו
 37 הלכה זו שאין קידושין תופסין אלא באחות אשה בלבד, אבל שאר
 38 עריות מנלן - מנין לתנא שאין קידושין תופסים אף בשאר עריות
 39 האסורות בכרת. עונה הגמרא ילפינן - למדים את דין שאר
 40 העריות בדרשת 'במה מצינו' מאחות אשה, מה - כשם שמצינו

המשך מעמוד 208

ידוע אשר אין משיבין על הדרוש (כנפי יונה חלק ב' סימן קכ"ה) בכ"ז כנהוג בענינים כגון אלו אענה גם אני חלקי וידוע מרז"ל (ירושלמי סוף ברכות) פיטטיא דאורייתא טבין.

לסימן א' עה"כ צדיק הי' בדורותיו, וד[ר]ז"ל בזה משא"כ בדורו של אברהם, והקשה וכן הקשה בתוי"ש, שהרי כשמת נח הי' אברהם בן נ"ח. - י"ל בזה דהכוונה בדורותיו דבור שלו, היינו שהוא הפרנס שלו ומנהיגו וכלשון רז"ל דור ופרנסיו וכו' (ויק"ר פס"ו).

ריש עמוד ג' בענין טעמי המצות. - יעוין מ"ש בזה המורה הגדול במורה נבוכים ח"ג פרק ל"א ואילך. אגה"ק לרבנו הזקן סימן י"ט. ספר טעמי המצות להצ"צ סוף מצוה פו"ר.

המשך בעמוד 211

33 כנענים שנתחררו, מְמוֹרֵי – שנולדו מביאת איסור שהיביים
 34 עליה כרת, נְתִינֵי – גבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ודוד גזר
 35 עליהם איסור חתנות, שְׁתוּקֵי וְאֶסוּפֵי – ספק ממזרים, ועינים
 36 יתבאר בהמשך המשנה.
 37 מבארת המשנה את היתרי הנישואין שבין עשרת היוחסין: בְּהֵנִי
 38 לְוִי וְיִשְׂרָאֵל מוֹתְרִין לְבֵא זֶה בְּזֶה – להנשא זה לזה. לְוִי וְיִשְׂרָאֵל
 39 חֲלָלִי גֵרִי וְחֲרוּזֵי מוֹתְרִין לְבֵא זֶה בְּזֶה, אבל הכהנים אסורים
 40 להנשא לחללים גרים ומשחררים. גֵרִי וְחֲרוּזֵי מְמוֹרֵי וְנִתְנֵי
 41 שְׁתוּקֵי וְאֶסוּפֵי, כּוֹלִם מוֹתְרִין לְבֵא זֶה בְּזֶה, ואף שממזר אסור לבא
 42 בקהל שנאמר (דברים כא ג) 'לֹא יָבֹא מְמוֹר בְּקֵהל ה' / מכל מקום
 43 סבר התנא שמותר הוא בגרים ומשחררים כיון שהם לא נקראו
 44 'קהל', וכן מותר הוא בשתוקי ואסופי שהם ספק ממזרים, משום
 45 שרק בקהל ודאי' הוא אסור ולא ב'ספק קהל'. מבארת המשנה:
 46 וְאֵלוּ הֵם שְׁתוּקֵי וְאֶסוּפֵי שֶׁהוֹכְרוּ לְעֵיל, שְׁתוּקֵי הֵינּוּ כֵּל שְׁהוּא
 47 מְכִיר אֶת אָמוֹ וְאֵינוֹ מְכִיר אֶת אָבִיו, מחמת שנתעברה אמו בנות,
 48 ונקרא 'שתוקי' משום שכשקורא לפלוני אבא אמו משתקתו.
 49 וְאֶסוּפֵי הֵינּוּ כֵּל שְׁנֹאֲסֵף מִן הַשּׁוּק – שמחמת פסולו הוציאתו אמו
 50 לשוק, וְאֵינוֹ מְכִיר לֹא אֶת אָבִיו וְלֹא אָמוֹ. אולם אֶבְיָא שְׁאוּל הִיא
 51 קוֹרָא לְשְׁתוּקֵי שאין ידוע מי אביו, בשם בְּרוּקֵי – מלשון בדיקה, לפי
 52 שהוא טובר שמועיל לבדוק את אמו, ואם אמרה לכשר נבעלתי
 53 הולד כשר:

נמרא

54 שנינו במשנה: עֶשְׂרֵה יוֹחְסִים עָלוּ מִכָּבֶל לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. שואלת
 55 הגמרא: מֵאֵי אֵרֶץ דְּתַנִּי – מדוע שנו במשנה דווקא לשון 'עלו'
 56 מִכָּבֶל, נִתְּנֵי עֶשְׂרֵה יוֹחְסִין 'חֲלוּבֵי' לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. מיישבת הגמרא:
 57 מִלְּתָא אֲנִיב אוֹרְחֵיהּ קָא מְשַׁמְעֵ לָן – רצה התנא להשמיענו בדרך
 58 אגב דבר נוסף, שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, וּבְדִתְנֵיָא
 59 בברייתא, שנאמר בפסוק (דברים יז ח) 'כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְּכָר לְמִשְׁפָּט
 60 וגו' וְקָמַת וְעָלִית אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ, כלומר ללשכת
 61 הגזית שבבית המקדש, ששם היה מקום מושבו של בית דין הגדול,
 62 ולשון 'ועלית' מלמד שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל עִיר שְׁבָאֲרֵין יִשְׂרָאֵל,
 63 וכן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. ולכך שנו במשנתינו לשון
 64 'עליה' מבבל לארץ ישראל. מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – אמנם דבר
 65 זה שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הובא מקורו בברייתא
 66 שהרי תֵּינִי דְבַתְּיָב (דברים יז ח)
 67

1 להוכיח, שהרי לֹא אָף עַל גַּב דְּבַתְּיָב – כשם שאף על פי שלגבי יחוס
 2 ישראלים כשרים נאמר 'לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֶם' (במדבר ד ב)
 3 שהולד מתיחס לאביו, מכל מקום אֶתָא הפסוק 'יָבֵא לוֹ' וְאֶפְקִיָה –
 4 הוציא שלגבי ישראל נשוא ממזרת הולד ממזר כאמו, הֵכָא נִמְי –
 5 אף כאן בולד ממזר ושפחה, אָף עַל גַּב דְּבַתְּיָב (שמות כא ד) 'הָאִשָּׁה
 6 וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאִדְמֶיהָ' ומשם למדים שולד השפחה מתיחס אליה
 7 ולא אל אביו, מכל מקום אֶתָא הפסוק 'יָבֵא לוֹ' וְאֶפְקִיָה – הוציא את
 8 ולד הנולד מממזר ושפחה מכלל ולדות השפחה, והרי הוא מתיחס
 9 גם לאביו הממזר.
 10 מבארת הגמרא מה יענו חכמים על טענתו של רבי אליעזר: וְרַבֵּן
 11 – רבי טרפון טובר, שאין מקום לדמות ולד של שפחה לולד של
 12 ישראלית, כיון שְׁכָל וְלָד כְּמַעֵי שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, הרי הוא כְּוָלָד כְּמַעֵי
 13 בְּהֵמָה דְמִי, וכשם שלולדות הבהמה אין שום שייכות לאביהם כך
 14 לולד השפחה אין שום שייכות לאביו:

הדרן עלך האומר

פרק עשרה יוחסין

17 הפרק האחרון של מסכת קידושין נחלק לששה חלקים: החלק
 18 הראשון הוא המשכו של הפרק הקודם, ומונה את מנין היוחסין
 19 בישראל, ובאיזה אופן הותרו להנשא ולהתערב זה בזה. החלק
 20 השני עוסק במי שלא נתברר יחוסו, כיצד בודקים אחריו, ואימתי
 21 מחזיקים אותו שמן הסתם הוא כשר ואינו צריך בדיקה. החלק
 22 השלישי עוסק בפירוט היוחסין הכשרים לכהונה או פסולים.
 23 החלק הרביעי, אימתי נאמן אדם על בנו להכשירו או לפסלו,
 24 ואימתי אינו נאמן. החלק החמישי חוזר לדון בשאר עניני המסכת,
 25 ועוסק בקצת ספיקות הנולדות בקידושין. החלק השישי מבאר ענין
 26 איסורי יחוד עם עריות ועם שאר נשים.

משנה

27 המשנה מפרטת עשרה מיני יוחסין בישראל, והיתרם להנשא זה
 28 לזה: עֶשְׂרֵה יוֹחְסִים – מיני משפחות, עָלוּ עם עזרא מִכָּבֶל לְאָרֶץ
 29 ישראל. ואלו הם, בְּהֵנִי – כהנים, לְוִי – לויים וְיִשְׂרָאֵלִי –
 30 וישראלים, חֲלָלִי – כהנים שנתחללו מקדושת כהונה על ידי
 32 שנולדו מנשים הפסולות לכהונה, גֵרִים, וְחֲרוּזֵי – עבדים

המשך מעמוד 210

מצות נר חנוכה ריש פרק ג'. ועוד. בהנוגע למלח בפרט - יעויין לקוטי תורה סוף פרשת
 ויקרא ד"ה לא תשבית מלח וביאורו.

לסוף החוברת בענין גדולים בעלי תשובה שאפילו צדיקים גמורים כו' יעויין אגרת התשובה
 לרבנו הזקן סוף פרק ח' והוא מתאים למ"ש בתניא סוף פרק ז' תשובה גדולה כ"כ כו' כמרז"ל
 במקום שבעלי תשובה כו'.

נהניתי ממה שראיתי כאן בהתועדות דשמחת תורה וחבל אשר לא הי' בידו להיות נוכח
 ג"כ בהתועדות דשבת בראשית ראשית השנה. וע"פ הידוע פתגם האדמו"ר הצ"צ ששמענוהו מכ"ק
 מו"ח אדמו"ר בהנוגע לשבת בראשית, שהנהגה בו משפיעה על כל השנה כולה ויה"ר שכוונתו
 הרצוי' תחשב כמעשה בפועל.

בברכה צו א געזונטען ווינטער לו ולכל אשר לו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשט"ו
ברוקלין.
ברכה ושלוש!

מאשר הנני קבלת מכתבה - בלי הוראת זמן הכתיבה - וכבקשתה הנני עונה עליו מבלי לחכות על התור אפילו של מכתבים המהירים, ועל סדר מכתבה.

הנה פלא מה שמתחילה שכבה הניצוץ האחרון וכו' כי מאין **לאדם** ידיעות כאלו? וכנראה שכל יסודה הוא הגיל, ואין זה ראי' כלל, וכמבואר בדברי רז"ל ורואים במוחש, שנשים שגילם גדול יותר משלה יולדות בנים ובנות ונוסף על זה הרי המסתכל בעולמו של הקב"ה רואה אשר מפני - בלשון הכתוב - רבו מעשיך ד' גדלו מעשיך ד' אי אפשר לאדם אחד להקיף ולהשיג את כל הענינים, וגם לא אפילו חלק חשוב מהם וגם לא אפילו רובם של הענינים הנמצאים בהד' אמות שלו ונוגע לחייו הפרטים ולכן נפרדו בני אדם למומחים במקצועות שונים, ואין האדם הישר מחווה דעת בהחלט אלא במקצוע שלו ובהאחרים סומך על המומחה בזה.

ובהנוגע לנדון דידן, הרי אף שהתורה מתחשבת עם חוות דעת רופאים ובהוות דעתם תלוי פסקים מיוחדים אשר בשולחן ערוך, ומהנהגתו של כל אחד ואחת הוא לעשות כהוראת הרופאים בהנוגע **למעשה** בפועל ממש, אבל ביחד ע"ז לדעת **ברור** בלבבו אשר השי"ת הוא הרופא כל בשר והוא המנהיג את עולמו כפשוטו היינו בחיי היום יומים של כל אחד ואחת ובפרט ובפרטי פרטים ועאכו"כ בענינים עיקרים.

כנראה מכתבה לא הי' בענין הנ"ל חוות דעת רופא מומחה, אבל באם גם הי' מקרה כזה אצל מי שהוא הרי המקרים שטועים הרופאים בכגון דא רבו מלספור, ואין הדבר תלוי אלא בחוזק בטחונו של האדם ובהתקשרותו עם בורא העולם (על ידי אורח חיים יום יום בבטחון שבמילא גורם לשמחה, וגם שמחת היכולת לפעול דבר מה בשביל הסביבה אשר גודל הזכות בזה אין לשער, וכידוע פתגם הבעל שם טוב, אשר נשמח יורדת למטה לעולם הזה למשך של 70/80 שנה בשביל לעשות טובה פעם אחת לישראל בגשמיות או ברוחניות, ומי כמוהו כהבעש"ט שהבין גודל הירידה של הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא בביאת נשמה לעוה"ז ובכל זה אמר כנ"ל ומסר זה לדורותיו אחריו דורי בני הגלות ההולך וגובר, ובפרט כשהמדובר הוא באשה צעירה אשר עדיין לא נצלה כחותי' במילואם בהשפעה על סביבתה לעורר בהם את הטוב שבנפשם ולחזקו בטוב ואין טוב אלא תורה ומצוה, ולאו דוקא בימי השבת וימים נוראים ובמקרים יוצאים מן הכלל אלא בדוקא ובדיוק בחיי היום יומים אשר יש טועים לאמר שהם ימים אפורים), ובאמת אין נצרכה כל הסברה ואריכות לבאר נקודה פשוטה כזו ומספיקה רק מחשבה אחת אשר כל אחד ואחת מבני ישראל, שהם מבני אברהם יצחק ויעקב הרי הוא חלק מהמחבר את הבורא והבריאה ע"י חייו כמו שהם, ובפרט ע"י פעולות הנ"ל וחיבור זה הוא תכלית כל הבריאה כולה.

בודאי למותר להוסיף אשר אין כוונתי בכל הנ"ל למעט ח"ו הענין דבן ובת ואיני בא אלא להראות על האמת ה**מוחלט**, שאין כל מקום לעצבות ועאכו"כ לביטוי שכותבת ליאוש אדרבה ואדרבה.

בהנוגע לשאלתה אודות תחליפי הדירה והשנית והעיקרית לקחת ילד לתוך ביתם לחנכו, הרי זה תלוי בהשפעה שיהי' לזה עלי ועל בעלה שי' ואם ע"ז יתוסף שמחה מתחזק מדת בטחונו בהשי"ת אשר ימלא משאלותם לטובה בזחוק"ק, בודאי נכון הדבר וכמדומה שכבר כתבתי להם פעם במכתבי מיוסד על אחת השיחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר אף שמוכרח שהאדם יעשה חשבון בנפשו בכל זה מוכרח ג"כ שלא יהי' זה אלא בזמנים מיוחדים כי בלא"ה מרובה ההפסד על השכר, וכך מעשיית חשבון הנפש בכל יום או אפילו פעם בשבוע, ומוטב אשר תשקיע כשרונותי' בפעולות טובות בהשפעה על סביבה, והקב"ה משלם מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה.

בברכה לשמחה ולבשו"ט בכל הנ"ל.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

י"ז ואפלו אם דבר המתיר חשוב יותר, אם אפשר לנער האסור בלבדו - צריך לנער מתחלה, ואחר כך יטלטל הפלי עם ההתיר למקום שירצה קבלו, ואם אי אפשר לנער האסור בלבדו מבלעדי ההתיר - ינער גם ההתיר עמו אם אין הפסד קטן בנעורו, ואחר כך יטול ההתיר בלבדו ויחזירנו לפלי אם ירצה, כמו שנתבאר שם.

ואם הוא בענין שאם ינער גם ההתיר לא יוכל אחר כך לטול ההתיר בלבדו, כגון מחתה קטן שיש עליה מבעוד יום אפר שמתיר לטלטלו מפני שראוי לכפות בו רק או צואה קטנה, ויש עליה גם פן שברי עצים או פחמים האסורים בטלטול קטן, וצריך לו לטלטל האפר למקום אחר לכפות בו, ואם ינערנו עם השברים והפחמים לא יוכל אחר כך לטול האפר לבדו בידיו, כגון שהם שברים קטנים או פחמים קטנים, שאי אפשר לטול האפר מבלעדם - מתיר לטלטל המחתה כמות שהיא עם האפר והשברים והפחמים למקום שירצה.

במה דברים אמורים? כשצריך לאפר, אבל אם אינו צריך אלא לגוף המחתה - לא יטלטלנה כמות שהיא, אלא ינער האפר והשברים והפחמים במקומם, הואיל ואין הפסד בנעורם, ויטול המחתה בלבדה:

חלק ב סימן שי, דיני מקצה בשבת, סעיף יז:

ביאורי הלכה

קלב] למקום שירצה - אלא אם כן במקום שהאיסור בטל כלפי ההיתר, שאז אין צריך לנערו.¹⁴⁹
קלג] אם אין הפסד - הפסד¹⁵⁰ בדבר המותר או בדבר האסור¹⁵¹, אבל אם אין שום הפסד בניעורו אלא שזה יגרום לו לטרחה יתירה - חייב לנער¹⁵².

קלד] כגון מחתה - כלי העשוי כעין כף גדולה המשמש לחיתוי והעברת גחלים ממקום למקום¹⁵³.
קלה] רוק או צואה - אם הדרך בכך¹⁵⁴.
קלו] האסורים בטלטול - כי לא ראויים לכסות בהם רוק או צואה.

צייונים והוספות

149) כמו בקליפות ולחם שעל השולחן, או במקום שהאיסור לא מונח על עיקר הבסיס כי אם על הטפל (ראה לעיל הערה קיט).
150) או חשש הפסד (סימן שט ס"ה).
151) ראה לעיל על ס' שט הערה לד, ועל ס' רעז הערה נח.
152) מהמשך ההלכה לגבי נטילת האפר מן הארץ לאחר ניעורו (ועד"ז לעיל ס' שט שם) משמע שבמקום טרחה יתירה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקד דין התבלין ביום טוב:

ח ועכשיו כיון שאין אנו יודעים איזו מכתשת נקראת גדולה ואיזו קטנה יש לאסור הכל בכל המקומות:

ט אע"פ שאסור למדוד ביו"ט מכל מקום מותר אדם למדוד תבלין וליתן בקדרה במדה וצמצום כדי שלא יקדיה תבשילו ועכשיו שאף בחול אין נוהגין למדוד תבלין ונותנין בקדרה באומדן הדעת ואינן חוששין לקדיחת התבשיל לפיכך אף ביו"ט אסורים למדוד:

חלק ד סימן תקה דין החולב בהמה ביום טוב:

א כבר נתבאר בסימן תצ"ה שאסור לחלוב בהמה ביו"ט אפילו רוצה לאכול החלב בו ביום כמה דברים אמורים כשחולב לתוך כלי ריקן או לתוך כלי שיש בו משקין אבל מותר לחלוב לתוך כלי שיש בו מאכל לפי שמשקה הבא לאוכל הרי הוא כאוכל ונמצא שאין על החלב תורת משקה אלא תורת אוכל והרי זה כמפריד אוכל מאוכל בחליבתו ואין זה מפרק כיון שאינו עושה כדרך פריקתו שהוא הפרדת החלב שהוא משקה מנוף הבהמה שהוא אוכל:

ב כמה דברים אמורים כשחולב לתוך המאכל כדי לתקנו ע"י חלב זה או שיש בכלי פירורין והחלב נבלע בהם ומתערב עמהם יפה שאז הוא בטל לגבי האוכל ותורת אוכל עליו אבל החולב חלב הרבה לתוך כלי שיש בו מעט לחם אע"פ שמעט חלב נבלע בלחם כיון שהרבה חלב נשאר לבדו בכלי שאינו מעורב עם האוכל הרי תורת משקה עליו ואסור משום מפרק:

ג ואפילו חולב לתוך המאכל לתקנו אין היתר אלא בבהמה העומדת לאכילה דהיינו שלא הקצוה לחלבה אלא דעתו לשחטה ואם היה רוצה היה שוחטה ואוכלה ביום טוב עם החלב שבתוכה ונמצא שאין על החלב תורת נולד כיון שאף כשהיה בגוף הבהמה היה יכול לאכלו ביום טוב ואינו אלא כמפריד אוכל מאוכל המחובר לו שאין על שום אחד משניהם תורת נולד אבל בהמה שהקצוה לחלבה כיון שאין דעתו לשחטה אין עליה תורת אוכל כלל אפילו להמתירן מוקצה ביום טוב שהרי אין דעתו לאכלה ונמצא שהחלב המופרד ממנה יש עליו תורת נולד שהרי כשהיה בגוף הבהמה לא היה אוכלו ביו"ט ולפיכך אע"פ שחולבו לתוך המאכל ויש תורת אוכל עליו מכל מקום אסור לאכלו ביום טוב משום נולד למנהגינו שאנו מחמירים בנו"ט ביו"ט ואסור לחלוב שלא לצורך יום טוב:

ד כמה דברים אמורים בבהמת ישראל אבל מותר לחלוב בהמת הנכרי לתוך המאכל אף על פי שהיא מוקצית

לחלבה דאין מוקצה שייך בשל נכרי כמ"ש בסימן תצ"ה והרי זו כאילו היתה עומדת לאכילה שמותר לחלוב ממנה לתוך המאכל:

~ יום שני ~

ה וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר נחלב לתוך כלי ריקן והיא עומדת לאכילה הרי חלב זה מותר באכילה בו ביום אפילו להחלוב עצמו ואין צריך לומר שאם חלבה הנכרי אפילו מדעת ישראל שהוא מותר לפי שאין תורת נולד על חלב זה כיון שהבהמה עומדת לאכילה ואילו היה הישראל רוצה היה חולבה בעצמו בהיתר דהיינו לתוך המאכל ונמצא שחלב זה הוא מוכן מערב יו"ט שהרי בידו הוא לחלוב את בהמתו בכל עת שירצה.

ו יש חולקין על זה ואומרים דאפילו היא בהמת הנכרי ואפילו חלבה הנכרי לצרכו וישראל ראהו (דאם לא כן בלאו הכי אסור משום חלב הנכרי כמ"ש ביו"ט סי' קמ"ו) הרי חלב זה אסור בו ביום לפי שכשהיה חלב זה בגוף הבהמה היה עליו תורת אוכל מפני שהוא טפל לגבי הבהמה ונחשב אוכל כמותה ועכשיו שנחלב לתוך כלי ריקן הרי תורת משקה עליו והרי זה דומה למשקין שזבו מהאוכלין שאסורין בו ביום משום גזרה שמא יסחוט כמ"ש בס' ש"כ עיין שם.

ולענין הלכה כבר נהגו כסברא האחרונה ואין לשנות:

ז וכל זה בבהמה העומדת לאכילה או שהיא של נכרי אבל אם היא עומדת לחלבה והיא של ישראל אפילו חלבה נכרי לתוך המאכל לצרכו שלא מדעת ישראל וראהו ישראל אחר הרי זה אסור משום נולד אף לסברא הראשונה שהרי אף אם הישראל היה רוצה לא היה מותר לו לחלבה אפילו לתוך המאכל כיון שהיא עומדת לחלב:

ח וכל זה בחלב שנחלב ביו"ט עצמו אבל אם נחלב בשבת שלפניו אפילו היתה הבהמה עומדת לאכילה הרי זו כאילו היתה עומדת לחלבה כיון שאינו יכול לשחטה בו ביום ולפיכך אפילו חלבה נכרי לצרכו שלא מדעת ישראל וראהו ישראל אחר הרי חלב זה אסור בשבת (משום נולד אפילו חלבה לתוך המאכל) כמ"ש בס' ש"ה עיין שם ואפילו ביו"ט שלאחריו אסור משום הכנה שאין שבת מכינה ליו"ט כמו שיתבאר בסימן תקי"ג עיין שם הטעם אבל מותר לאכול חלב זה ביו"ט שני של גלויות שחל להיות בשני בשבת.

ואפילו נחלב ביו"ט ראשון מותר לאכלו בליל יו"ט שני מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו אפילו אם חלבו נכרי מדעת ישראל לתוך כלי ריקן והיא עומדת לחלב שהרי ממה נפשך אם יום ראשון הוא קודש יום שני הוא חול ואין איסור נולד נהגו בו ואין שייך לגזור כאן שמא יאמר להנכרי לחלוב ביו"ט לצורך הלילה כדי למהר אכילתו בליל שני אם נתיר לו

יו"ט וזה שאינו חוזר ומרקד כדי שיהא הפת נאה אלא בשביל צרור וקיסם שנפל לתוכו וכיון שלא נפל לתוכו אלא ביו"ט א"כ בערב יו"ט לא היה צריך לחזור ולרקדו:

~ יום רביעי ~

ה הלש עיסה ביו"ט מותר להפריש ממנה חלה אפילו אין לפניו כהן שיתן לו לאכול או שהוא במקומות שהחלה נשרפת ואין צורך אכילה כלל בהפרשה זו ואע"פ שהפרשת תרומות ומעשרות ביו"ט יש בה משום שבות מפני שהוא כמתקן כלי ביו"ט מכל מקום כיון שהתירו ללוש ביו"ט כדי שיאכל פת חמה ואי אפשר לו לאכול בלא הפרשת חלה התירו ג"כ להפריש:

ן אבל עיסה שנילושה מערב יו"ט אסור להפריש ממנה חלה ביום טוב שהרי היה יכול להפרישה בערב יו"ט אלא כיצד יעשה אם הוא בחוץ לארץ לא יאפה כל העיסה ביו"ט אלא ישייר מקצתה ואחר יו"ט יפריש חלה מן המשוייר ויפטור כל העיסה שאכלה ביו"ט שהקילו בחלת חוץ לארץ להיות אוכל והולך ואח"כ מפריש חלה מהמשוייר כמ"ש ביו"ד סי' שכ"ג ע"ש.

אבל אסור לאפות כל העיסה ביו"ט ולשייר מקצת הפת כדי להפריש ממנה חלה לאחר יו"ט שהרי מקצת זה אינו יכול לאכלו ביום טוב ונמצא כשאפה אותו עשה מלאכה שלא לצורך אכילה ואע"פ שהתירו למלאות התנור פת אע"פ שאינו צריך לכל הפת ביו"ט מפני שהפת נאפה יפה כשיש פת הרבה בתנור כמו שיתבאר בס' תק"ז מכל מקום לא התירו לו אלא כשכל הפת שלו שאפשר לו לאכול כל פת ופת איזו שירצה ואם יודמנו לו אורחים יכול לאכול את כל הפת אבל כשמקצת הפת אינו ברשותו לאכלו כשירצה ובערב יו"ט היה אפשר לו להפריש ולחלק מקצת זה מכל העיסה אסור לאפותו ביו"ט כמו שיתבאר.

ויש חולקין על זה ואומרים דאין איסור אלא כשאפשר לו להפריש ולחלק מקצת זה מהעיסה ביום טוב בשעה שרוצה לאפותה אבל כאן שאסור לו להפריש חלה ביו"ט אע"פ שמותר לשייר מקצת העיסה שיש באותו מקצת יותר מכדי שיעור חלה מכל מקום כיון שאותו מקצת היותר על כדי שיעור חלה אין איסור לאפותו ביום טוב שהרי הוא מותר באכילה לזרים והחלה עצמה שאינה ראוייה לאכילה אסור להפרישה ולחלקה מהעיסה אף על פי שאינו קורא לה שם אע"פ שבערב יו"ט היה אפשר לו לחלקה מהעיסה מכל מקום כיון שכשעת האפייה אי אפשר לו לחלקה מהעיסה מותר לאפות הכל ביהוד לפי שאפיית החלה היא ג"כ צורך יו"ט שאם לא יהא מותר לו לאפותה לא יוכל לאפות כל העיסה ויתבטל משמחת יו"ט.

ואע"פ שהעיקר כסברא האחרונה מכל מקום לכתחלה יש להחמיר ולחוש לסברא הראשונה:

לאכול החלב בליל שני מיד שהרי אפילו לכתחלה מותר לומר לנכרי חלוב פרתו אפילו בשבת משום צער בעלי חיים כמ"ש בס' ש"ה:

~ יום שלישי ~

ח מי שהוא מצטער מחמת רעבון מותר לינק מהבהמה ביו"ט אע"פ שאסור בשבת לפי שמפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו ביו"ט שאיסור מפרק בו אינו אלא מדברי סופרים ואם יש לו מאכל אסור לינק בפיו אלא יחלוב לתוך המאכל וכן אם יש נכרי יחלוב לו הנכרי:

חלק ד סימן תקן דיני ליישה ביום-טוב:

א אסור למדוד ביו"ט מפני שהוא עובדין דחול ונראה כמוכר ואפילו לעצמו (שאינו מוכר כלום) אסור למדוד ואפילו מתכוין למצוה כגון שמודד קמח לעיסתו כדי לידע שיעור חלה לא ימדוד אלא יקח באומד הדעת שהרי היה אפשר למדוד מערב יום טוב:

ב אין צריך לערות הקמח מהכלי לתוך העריבה אלא מותר ליקחו בידיו מהכלי אע"פ שעושה גומא בקמח הנשאר בכלי שאין איסור עשיית גומא שייך לא בקמח ולא בפירות שהרי איסור עשיית גומא אינו אלא משום בונה ואין בנין אלא בקרקע או במחובר לקרקע:

ג ההרקדה היא ממלאכות האסורות ביו"ט אפילו לצורך אכילה כמ"ש בסימן תצ"ה לפיכך אפילו ע"י שינוי אסור לרקד ואפילו לא היה אפשר לו לרקד מערב יו"ט.

ומכל מקום יש להתיר לרקד על ידי נכרי אם ישנה קצת לפי שיש מי שאומר שאפילו ישראל מותר לרקד ע"י שינוי קצת לכך יש לסמוך על דבריו להקל ע"י נכרי.

במה דברים אמורים בהרקדה ראשונה אבל אם כבר נרקד הקמח פעם אחת ורוצה לרקדו שנית ביו"ט כדי שיהא הפת נאה מותר לפי שאין איסור במרקד אלא משום שהוא בורר אוכל מתוך הפסולת ע"י נפה או כברה וכאן הכל יוצא מהנפה ואין שם פסולת ומכל מקום כיון שהיה אפשר לו לטרוח טרחה זו קודם יו"ט (ועוד שהיא כעין עובדין דחול) (לפיכך) צריך לשנות קצת ברקדתו דהיינו שלא ירקד על גבי עריבה כדרכו בכל השנה אלא על גב השלחן ואם אף בכל השנה הוא מרקד על גב השלחן צריך לעשות שינוי אחר:

ד קמח שנרקד מערב יו"ט ונפל לתוכו צרור או קיסם ביו"ט אסור ליטלו משם בידיו שהרי הוא בורר פסולת מתוך האוכל והבורר פסולת מתוך האוכל אפילו בידו חייב משום בורר כמ"ש בס' ש"ט ומלאכת הברירה היא ממלאכות האסורות ביו"ט אפילו לצורך אכילה כמ"ש בס' תצ"ה.

אבל מותר לרקדו פעם השנית ביו"ט ואינו צריך לשנות כלל שלא הצריכו שינוי אלא במקום שהיה אפשר לעשות מערב

~ יום חמישי ~

הרי הנאה מועטת זו של הישראל במילה אצל הנאת הנכרי שהיא מרובה ממנה והרי כל האפייה היא להנאת הנכרי וכיון שאפשר לחלוק עם הנכרי קודם האפייה אסור לו לאפות עיסתו של נכרי ביו"ט:

יג אם יש לאדם פת נקיה הרבה מספיק לו לכל היום אסור לו לאפות עוד פת ביו"ט (אלא אם כן רוצה לאכול פת חמה) שנילושה היום) אלא אם כן יש לו בני בית שרגיל להאכילם פת הדראה אבל אם יש לו פת הדראה הרבה מותר לו לאפות פת נקיה לצורך יו"ט:

יד אסור לעשות שאור לעיסה ביו"ט אלא ע"י שינוי מפני שהיה אפשר לעשותו מערב יו"ט שכל כך יפה הפת שנעשה שאור שלו מאתמול כמו הפת שנעשה שאור בו ביום:

טז מותר להפריש המתנות שהם הזרוע והלחיים והקבה ומותר להוליכם לכהן אפילו נשחטה בהמה בערב יו"ט והיה אפשר להפרישן קודם יו"ט לפי שאין שום איסור כלל בהפרשה זו אפילו בשבת שהרי אינו מתקן כלום שאף אם לא הפרישן הבהמה מותרת באכילה ועוד שמפורשות ועומדות הן שהרי ניכרין הן קודם הפרשה כלאחר הפרשה וכשמפרישן אינו עושה כלום:

חלק ד סימן תקז דיני אפייה ביום טוב:

א מותר לאפות בפורני דהיינו תנור גדול ופיו מן הצד כעין תנורים שלנו ואף על פי שהוא טורח טרחא מרובה יותר משהיה אופה בתנור קטן שפיו למעלה מכל מקום כיון שהוא צריך לכך כגון שיש לו אוכלין הרבה וצריך להרבה פת אין חוששין לטרחא מרובה.

במה דברים אמורים בפורני ישנה דהיינו שאפו בה כבר פעם אחת קודם יום טוב אבל אם היא חדשה שעדיין לא אפו בה כלל אסור לאפות בה פעם הראשונה ביו"ט שמא תפחת מחמת גדולה ויפסד הלחם וימנע משמחת יו"ט.

במה דברים אמורים בפורני גדולה אבל בקטנה מותר לפיכך יש להקל בתנורים שלנו שאינם גדולים מאד ועוד שתנורים שלנו אין דרכן ליפחת לעולם אפילו כשהן חדשים:

~ שבת קודש ~

ב מותר להחם חמין באנטיכי דהיינו יורה גדולה ואין חוששים למראית העין שמא יאמרו בודאי לצורך חול הוא מחמם הרבה כל כך:

ג אף על פי שעצים שנשרו מן האילן ביום טוב אסור להסיקן ביום טוב כמו שנתבאר בס' תק"א מכל מקום אם נפלו לתוך התנור או שהניחם שם נכרי שלא מדעת הישראל אם יש בתנור עצים אחרים של היתר אף על פי שעצי האיסור הם הרבה מהם מותר להוסיף ולהניח עוד עצים של היתר בתוך התנור כדי לבטל עצי האיסור כרוב

ז ואם הוא בארץ ישראל וכן בחוץ לארץ אם הוא רוצה ויכל ללוש עוד עיסה קטנה ביום טוב ויצרף שתי העיסות בכלי אחד בענין שהם מצטרפות לחלה וכיון שגם עיסה הקטנה נתחייבה בחלה על ידי צירוף זה יפריש ממנה חלה גם על העיסה שנילושה בערב יום טוב ואם רוצה ללוש עוד עיסה גדולה שיש בה שיעור חלה אינו צריך לצרפן בכלי אחד רק שיוהר שבשעת הפרשת חלה יהיו שתי העיסות סמוכות זו אצל זו כמו שנתבאר בסימן תנ"ז:

ח כמה דברים אמורים כשצריך לעיסה הקטנה ביו"ט אבל אם אינו צריך לה ביו"ט ואינו אופה אותה אלא כדי להפריש ממנה חלה על העיסה הנילושה מערב יו"ט הרי זה אסור אלא אם כן אוכלה כולה ביו"ט:

ט המפריש חלה מעיסה טמאה או מעיסה טהורה ונטמאת החלה הרי זה לא ישרפנה ביו"ט אע"פ שיש מצות עשה בשריפתה לפי שיו"ט הוא עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה לפיכך בזמן הזה שכולנו טמאים ונטמאת החלה אסור לשורפה ביו"ט וגם אסור לאפותה שהרי היא אסורה באכילה וגם למלטלה אסור שהרי אינה ראויה לכלום אבל מיד כשקרא לה שם חלה ועדיין היא בידו קודם שהניחה רשאי למלטלה לכל מקום שירצה כמו"ש בס' רס"ו ע"ש ומניחה שם עד מוצאי יום טוב ואז ישרפנה:

י כמה דברים אמורים בחלת ארץ ישראל שהיא אסורה לטמאים וכן בחלת חוץ לארץ במקומות שאין נוהגים להאכילה לכהן טהור מקרי דהיינו כהן קטן פחות מט' שנים או כהן גדול שטבל לקריו או אפילו במקום שנוהגין להאכילה אלא שאין שם כהן טהור מקרי אבל אם יש שם כהן טהור מקרי מותר לאפותה ומותר לו להוליכה לו לביתו אפילו אם הפרישה מערב יו"ט והיה אפשר להוליכה לו קודם יו"ט:

יא מותר לאפות ככרות עבות וגדולות אע"פ שככרות קטנות יש בהן טורח יותר בעריכת כל אחת ואחת אבל ככרות גדולות אין בהן טורח כל כך אין אנו מחייבין אותו לעשות ככרות קטנות כדי להטריחו ועל ידי כן לא יבא לאפות יותר מכדי צורך יו"ט:

~ יום שישי ~

יב היה לו קמח או עיסה בשותפות עם הנכרי אסור לו לאפות כל הקמח או כל העיסה ולחלוק עם הנכרי אחר האפייה שהרי הוא אופה ביו"ט בשביל נכרי ואע"פ שגם חלקו הוא משתבח ומתעלה על ידי חלקו של נכרי שהפת נאפה יפה כשיש פת הרבה בתנור מכל מקום כיון שחלקו של נכרי אינו ברשותו של ישראל לאכלו אם ירצה ואין לו בו אלא מעט טובת הנאה ועיקר הנאת האפייה היא לנכרי

ד' וכן מותר להתחמם כנגדן ולהשתמש לאורן אף על פי שהוא נהנה מגוף האיסור שהוא בעין לפי שעצים שנתלשו ביום טוב דינם כעצי מוקצה שמותר להנות מהם הנאה הבאה מאליה שאינו עושה מעשה בגוף המוקצה בהנאתו ממנה כמו"ש בסו"ת תק"ט ע"ש ואינו אסור אלא להסיקן שעושה מעשה בגוף המוקצה ועצים הללו שנפלו לתוך התנור כיון שבשעה שרוצה להסיק אינן עומדין להנאת חימום כנגדן ולהשתמש לאורן שהנאה זו היא מגוף האיסור שהוא בעין אלא כבר הן עומדין להנאת אפייה ובישול שהנאה זו היא לאחר שהאיסור אינו בעין לפיכך הן במלים ברוב אע"פ שעכשיו בשעת הסקה עדיין האיסור בעין מכל מקום כיון שעיקר הנאתן שלכך הן עומדים ולכך הוא מסיקן אינה באה לו אלא עד לאחר שהאיסור אינו בעין לא החמירו חכמים כל כך באיסור מוקצה שאין לו עיקר מן התורה וגם עיקר הנאתו אינו נהנה ממנו בשעה שהאיסור הוא בעין:

עצי היתר ואח"כ מסיקן רק שיותר מליגע בעצי האיסור קודם שיבטל ברוב.

ואף על פי שאסור לבטל איסור בידים וגם הוא דבר שיש לו מתירין שהרי לאחר יום טוב הן מותרים בלא ביטול וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף אינו בטל מכל מקום כיון שאיסורן אינו אלא מדברי סופרים וגם אינו נהנה מהם עד אחר שנשרפו שאז אופה את הפת ואז אין האיסור בעין לכך הקילו חכמים לבטלן אע"פ שהוא דבר שיש לו מתירין, ומכל מקום מותר ליהנות מהן אפילו בשעת ביעורן כגון לבשל קדרה כנגדן אע"פ שעדיין האיסור הוא בעין מכל מקום כיון שבישול התבשיל אינו עיקר הנאתו אלא אכילתו היא עיקר הנאתו ובשעת אכילתו אינו נהנה אלא מחום האש של איסור שבתבשיל וחום זה שבתבשיל הוא מופרד ומובדל כבר מן גוף האש של איסור הרי אינו נהנה כלל מגוף האיסור שהוא בעין:

~ 'תורה אור' פרשת נח - הפרשה החסידית ~

ויאמר ה' הן עם אחד¹

משם הו"ה ורק בהפלים הוא בחדש שם 'אל' כו', ובתפארת אפילו בהפלי מאיר שם הו"ה⁵.

ולתבין זה - מפני מה בתפארת הוא הפלי גם כן מבחינת שם הו"ה מה שאין כן בשארי הספירות?

ויש לתבין מה שכתוב בפאמר ד'פתח אליהו':

"אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן [...] חסד - דרועא ימינא כו', חכמה - מוחא [...], בינה - לבא כו', וכל ספירה אית לה שם ידיעא כו', ואנת לית לך שם ידיעא. אנת הוא חכים וְלֹא בְּחֻכְמָהּ יְדִיעָא. אנת הוא מביין וְלֹא בְּבִינָהּ יְדִיעָא."

דהנה תחלה הזכיר חכמה ובינה: "חכמה - מוחא" ו"בינה - לבא", ומהו שאמר אחר כך "אנת הוא חכים", דאין רצונו לומר "אנת הוא חכים" שמתלבש באותו בחינת חכמה שהזכיר תחלה, שהוא מהעשר ספירות; דמדקאמר "וכל ספירה אית לה שם ידיעא, ואנת לית

"ויאמר ה' הן עם אחד וְשָׂפָה אֶחָד לְכָל־ם כו', וְנִתְּנָה לֹא יִבְצֵר מִהֶם וְגו'" (פרשתנו יא, ו):
ולכאורה תמויה: איך לא יבצר מהם נגד רצונו ותבירך?

ומי זה אמר ותהי - אם ה' לא צוה?

גם: מה היה מחשבותם לעשות "מגדל וראשו בשמים"? (פרשתנו יא, ו) - שכל זה תמויה.

אך הנה ב'לקוטי תורה" להרח"ו ז"ל כתב בענין דור הפלגה: ש'פונתם היה להמשיך להם השפעת טובה בהכרח, בכח שמוש השמות, אף אם לא היו טובים כו', עיין שם.³

וביאור הענין יוכן במה שכתוב ב'כתבי הארז"ל" וב'פרדים' בענין ז' שמות שאינן נמחקין: שם 'אל' בחסד, שם 'אלקים' בגבורה ושם 'תו"ה' בתפארת. ופירושו, דהיינו בהפלים דחג"ת. כי האור הוא בכלם

4. (שבעות לה, א. א. ב. ובר"ף ורא"ש שם. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו הלכה ב. עין חיים שער מה פרק ג. וראה לקוטי שיחות חלק כא עמוד 195 הערה 60 ושם נקמן).

5. (ענין מה שנתבאר בפרשת בא, בפסוק 'בעצם חיים הנה' (לקמן ס, א)).

6. (תקוני זהר בתקדמה י, א).

1. (הנחת כבוד קדושת ארמו"ר האמצעי נדפסה בספר מאמרי ארמו"ר תקנן על פרשיות התורה בראשית-שמות עמוד סא. וראה אור התורה נח (בראשית פרק ו) עמוד תרסה, א. ובארוכה - תורת חיים נח סג, ג).

2. (על פי איכה ג, לו: "מי זה אמר ותהי, אך לא צוה").

3. (לקוטי תורה מהארז"ל סוף פרשת נח).

וענין זה עולה בקנה אחד עם מה שכתוב ב"עין חיים"⁹ שיש "עקודים, נקודים וברודים". והיינו, שבעקודים כל העשר ספירות הם עקודים בכלי אחד, ואין שם שום התחלקות כלל לעשר ספירות; וברודים הוא שנחלקו לעשר נקודות; וברודים הוא עולם התקון, בחינת פרוצופים כו'.

וזהו שאומר אליהו "אנת הוא דאפיקת עשר תקונין" – שהם עשר ספירות דברודים, אמנם שרשם ומקורם שהם בחינת עקודים, הרי הם "בכלי אחד" ממש כל הבחינות, חכמה ובינה כו'. והיינו לפי שהם למעלה מעלה ממהות בחינת חכמה ובינה הידועים דאצילות, (והתהוות חכמה ובינה דאצילות הוא יש מאין. היינו על ידי צמצום א"ק וצמצום הדיקנא¹⁰, עד דאבא ואימא יונקים רק מבחינת שערות כו'. מה שאין פן מאצילות לבריאה אינו רק על ידי "פרסא", שאינו מערד הצמצומים אלו שבין א"ק לאצילות, ולכן נקרא "השתלשלות").

ולכן נקראים בשם "עשר ספירות הגנוזות". ויובן על דרך משל: כי הגה כחות הנפש המתלבשים באברי הגוף, הרי הם מתחלקים כל כח מהות בפני עצמו ובאבר מיוחד בפני עצמו – כח הראיה בעין, וכח השמיעה באוזן, וכח המעשה בידים; וכן כחות עליונים מהן – כח השכל במוח וכח המדות בלב.

והנה כל כחות אלו נמשכים ומתפשטים מן הנפש האחת שהיא עצם אחד. ואם כן, החילוקי כחות הנ"ל כשהיו עדיין כלולים בהנפש, ודאי היו פולם בהתפלגות אחת ממש בלי שום התחלקות; וכמו שהנפש היא עצם אחד – ואיך הוא זה? והלא אנו רואים ראיה ושמיעה הם שני בחינות שונות זו מזו!

אלא ודאי משום כשהיו בחינות כחות אלו בנפש, הם בבחינה דקה ורוחנית יותר לאין שיעור מפשהם אחר כך בגוף החומרי, עד ששם הם פולם מיוחדים פאלו הם רק דבר אחד ממש.

ועל דרך זה יובן הנמשל: שענין עשר ספירות דאצילות, שהם כל בחינה בכלי בפני עצמו: חכמה –

לך שם ידיעא – אנת הוא חכים", זה מורה דפירוש "אנת הוא חכים" הוא גם כן בבחינה "דלית לך שם ידיעא"; ואלו בהתלבשות אור אינסוף ברוך הוא בעשר ספירות דאצילות, אזי נקרא הוא יתברך בשם, לפי הספירות שמתלבש בה; כמו שכתוב ב"פרדס" שער השמות באריכות, וכנ"ל "שם אל בחסד כו'". ואם כן, איך יתכן בחינת "אנת הוא חכים" וגם "לית לך שם ידיעא"?

אלא הפירוש, דמתחלה אמר "אנת הוא חד ולא בחושבון", ויאר על גב דאפיקת עשר תקונין" שהם עשר ספירות דתקון דאצילות, אשר כל ספירה היא בחינה מיוחדת מזולתה – חכמה, חסד כו', ואם כן הוה סלקא דעתך שגם בהעצמות יש חסד ושלוש גם כן בחינות מיוחדות – חכמה, חסד כו', לזה אמר שאינו כן, כי בחינת "אנת הוא חכים" הוא "ולא בחכמה ידיעא".

רצונו לומר: כי חכמה דאצילות נקראת "חכמה ידיעא", אף על פי שהיא גם כן באמת למעלה מעלה ממהות חכמה דבי"ע, מפל מקום בין שהיא מקור ושרש להן, נקראת "חכמה ידיעא". והיינו ששם הוא בחינת פלים ממש – חכמה יש לה בלי בפני עצמו, בינה בפני עצמו. וזהו דיקא בעשר ספירות דאצילות, אבל מה ד"אנת הוא חכים" הוא "לא בחכמה ידיעא" כלל, עד שהתהוות חכמה דאצילות מבחינת "אנת הוא חכים" הוא על דרך התהוות יש מאין ולא בחינת עילה ועלול כלל.

ולא על דרך התהוות חכמה דבי"ע מחכמה דאצילות, שזה נקרא גם כן השתלשלות, שלכך נקרא חכמה דאצילות "חכמה ידיעא" – ואיך היא ידיעא? אלא שלפי שחכמה דבי"ע נתהווה ממנה על ידי השתלשלות, והיא גלויה וידועה, לכך גם החכמה דאצילות נקרא חכמה ידיעא. וכמו על דרך שנקרא אדם דאצילות – אדם דעשייה. מה שאין פן בחינת "אנת הוא חכים" הוא "לא בחכמה ידיעא". וזהו הנקרא בלשון הפרדס⁸ "עשר ספירות הגנוזות במאצילן", שעל זה אמר "אנת הוא חכים כו'".

7. (שער כו').

8. (ראה פרדס שער ה (שער סדר האצילות) פרק ד. שער יא (שער התצחחות) פרק א ואילך. וראה גם עין חיים שער א (דרוש עגלים וישר) ענף ד. נתבאר לקמן הוספות וחי קב, סוף עמוד כ"ג. לקושי תורה בתקוני מו, ג. וראה ספר הערכים תפ"ד פרק ג עמוד רכה ואילך).

9. (עין חיים שער העקודים שער ו ואילך – על הפסוק (ויצא לא, י'): "עקודים, נקודים וברודים").

10. (ראה עין חיים שער הנקודים פרק ב. תניא, שער תיחוד והאמונה פרק ט בתקנה. בביאור יותר בכמה מקומות ברא"ח – לרוביקא שער תיחוד (לארמו"ר האמצעי) פרק ז ואילך. הנקמן בהמשך יום טוב של ראש השנה תרס"ו עמוד רכו הערה 163).

מעלה מבחינת עקודים, כי גם עקודים נקרא "אדם דבריאה" לנבי איניסוף ברוך-הוא¹³.

ועל דרך זה ההפך בין הארת הקו להרשימו שנשאר אחר הצמצום ומקום פנוי. דהנה הארת הקו מאיר בכל עולם לפי ערכו, אך הרשימו היא בחינה הפוללת לכל העולמות¹⁴.

והנה בעולם הנקודים היה שכירת-הכלים¹⁵, שזהו ענין עולם התהו. והיינו לפי שהיו רק בבחינת נקודות, כל אחד בחינה בפני עצמו. ואחר כך עולם הברודים הוא עולם התקון, שנעשו בבחינת פרצופים, שהוא להיות בחינת התפללות, שלא יהיה חכמה בפני עצמה כי אם תהיה פלולה גם כן מפל העשר ספירות. ונקרא פרצוף-אבא, וכן פרצוף-א"א שעיקרו בחינת המדות. אך פולן היו פלולים יחד, וגם המוחין דאבא ואימא מאירים בהם. והרי זה מעלה יתירה מבבחינת נקודים שהיה רק כל בחינה בפני עצמה – חסד לבדו ונבורה לבדו. אבל בתקון יש בחינת התפללות והתחברות.

(כמו על דרך משל חבור האותיות שנפרדו להיות מצטרפין יחד לתיבות. ומפל מקום אין זה כמו בחינת עקודים שהיו כולן דבר אחד ממש עד שהיו רק בכלי אחד. מה שאין כן בברודים שכל ספירה יש לה פלי בפני עצמה, רק שמתפללים מפל העשר ספירות וכו'.

ומפל מקום על ידי התפללות זו מאיר בהן הארה עליונה מאיניסוף ברוך-הוא, כי אור איניסוף ברוך-הוא מאיר ונמשך דקא במקום שיש חבור והתפללות.

וכמו למטה: "זכר ונקבה בראם" (בראשית ה, ב), ועל ידי זה "ויברך אותם" (שם) – על ידי ההתפללות כו'. וכמו בצירוף עשרה – אומרים דבר שבקדושה, ד"אפל בי עשרה שכינתא שריא"¹⁶, מה שאין כן אם היו אלו העשרה כל אחד בפני עצמו כו'.

וזהו על ידי שם מ"ה המאיר בעולם התקון, ששרשו למעלה מבחינת נקודים. כי הוא שם מ"ה דא"ק, שהוא בחינת האור הכללי, על דרך הנ"ל בעקודים, על כן ממנו נמשך התקון שהיה נעשה ההתפללות בברודים. והיינו

בחינה בפני עצמה, וחסד בפני עצמה כו'; אבל בשרשן בבחינת עשר ספירות הנגזרות הם בעילוי יותר דק ונעלה לאין קץ, עד ששם הם פולם רק דבר אחד ממש. וזהו שהן "עקודים בכלי אחד" ממש. וזה שבאצילות חכמה וחסד הם שני דברים שונים זה מזה, היינו לפי שהחכמה-דאצילות אינה בערך כלל מהות החכמה דעקודים, וכנ"ל שהיא הנקראת "חכמה ידיעה".

והנה אחר כך נמשך בחינת עולם הנקודים, ושם כל ספירה בפני עצמה, והן עשר נקודות. והיינו שפבר ירדו בירידה גדולה מפורגת עשר ספירות דעקודים שהן פולם דבר אחד כנ"ל, מה שאין כן בעשר ספירות דנקודים, וזהו כמו בחינת "חכמה ידיעה" כו'.

(והרי מוכן גדל הצמצום והירידה, כי מלבד זה שבפעקודים ועשר ספירות הנגזרות היו בעילוי רב יותר, עד שנקראו "חפים ולא בחכמה ידיעה" כנ"ל, הרי עוד זאת, כי התם, כיון שפולן בכלי אחד ואין בהם שום התחלקות, אם כן בהמשכת בחינת חכמה על דרך משל, הרי יש בזה כל העשר ספירות הנגזרות יחד, ולא בחינת חכמה בפני עצמה, כיון דהתם אין חכמה בחינה בפני עצמה כלל לבדה, כי אם כל העשר ספירות הנגזרות הם דבר אחד ממש, אם כן אין שיך כלל לומר המשכת חכמה בפני עצמה, כי אם המשכת דבר הנקרא "עשר ספירות הנגזרות" כו'¹⁷. יחד. מה שאין כן בבחינת עשר ספירות דנקודים, נתצמצם להיות חכמה נמשכת בחינה אחת לבדה ממש, וכן חסד כו'.

והרי מוכן, שאין ערוך כלל בחינת חכמה כשהיא בפני עצמה לבחינה הפוללת כל העשר ספירות יחד ממש. וכמו שאין ערוך אות אחת הנפרדת מתיבת "למשפחותיכם"¹⁸ על דרך משל, לנבי התיבה פולה כשהיו כל האותיות יחד. מלבד מה שבחינת החכמה זו כשהיא בפני עצמה נקראת "חכמה ידיעה", מה שאין כן החכמה ד"עשר ספירות דעקודים" נקרא "חפים ולא בחכמה ידיעה". וגם על זה שיך "אנת הוא חד ולא בחושבן" כיון שאין שם בחינת התחלקות עשר ספירות כנ"ל.

ומפל מקום, אור איניסוף ברוך-הוא עצמו הוא למעלה

14. (צריך עיון, דמבואר בכמה מקומות דהקו נבחר הרבה מהרשימו. וענין ב"אגרת הקדש" (סימן ב), מאמר "איהו ותיחיה": "הארת הקו והארה דהארה, והארה דהארה דהארה כו").

15. (ראה עין תיים שער ז פרק א).

16. (ברכות ג, א).

11. [נראה לי בדרך אפשר (פירושו): כולם – הערות ותקונים מכבוד קדישת אדמו"ר].

12. (בא יב, כא. מסעי לג, נד).

13. וענין מה שנתבאר על פסוק "את שבתותי תשמרו", בענין שבת-תהא ושבת-עלאה (ראה לקוטי תורה בהר מג, ב).

והתפללות זו הוא על ידי הפטול. וזהו יסוד כל התורה: להיות פטול תיש לאין. וכל השלשה דברים שעליהם העולם עומד²⁵, היינו: תורה ועבודה וגמילות חסדים – פולם ענינם פטול תיש לאין. ועל ידי הפטול נעשה ההתפללות, מה שאין בן בבחינת יש כו'.

והנה דור הפלגה אמרו (פרשתנו יא, ה): "ונעשה לנו שם 19 נפול כו'" – פירוש²⁶: שרצו גם בן שיקבלו השפע מבחינת שם הוי"ה שהוא המשכה עליונה. וזהו "ונעשה לנו שם פן נפול" – פירוש: שלא רצו שיומשך להם ההשפעה מבחינה שלמטה במדרגה, שמשם יניקת החיצונים, שניקתם מאחוריים דשם אלקים, ונקרא לכך (תרו כ, ב) "אלקים אחרים כו'", כי זהו כל עיקר מעלת עולם התקון שהוא בחינת ההתפללות. ולכן נאמר גבי יעקב "שבעים נפש" (שמות א, ה) – לשון יחיד, מה שאין בן בעולם התהו מחמת שלא היה התפללות נמשך שבירת הפלים.

ואמנם הם ידעו אשר לקבל מעולם התקון הוא על ידי פטול תיש, כנ"ל בענין התקון על ידי שם מ"ה, והם לא רצו בזה. וכמו שכתב ב"לקוטי תורה" לתר"ו ז'²⁷: שרצו לילך בשרירות לבם, ושארף על פי בן יומשך להם השפעת טובה כו', על בן נתחכמו לעשות המגדל והעיר.

והוא שנתיעצו, שעל ידי האחדות שיהיה ביניהם להיות "חבור עצבים" (הושע ד, יז), על בן על ידי זה ימשיכו להם טובה והשפעה גשמית על כל פנים, אף אם לא יהיה להם הפטול ועבודת השם יתברך.

והיינו כי ידעו בכח שמוש השמות עליונים, שבבחינת התפללות מאיר אור עליון ביותר. וכמו שנתבאר לעיל בענין "עקודים בכלי אחד", שהוא בחינת ומדרגה גבוהה מאד, שהוא למעלה מעולם התהו ומעולם התקון.

ועל בן אמרו "ונעשה לנו שם", שימשיכו גם בן משם הוי"ה, דהיינו ממקום הפולל לכל ההשתלשלות בשוה,

פי שם מ"ה הוא בחינת פטול, מלשון "ונחנו מה" (בא טו, ו) וההתפללות נמשך מחמת הפטול לאור אינסוף ברודי-הוא. ולכן על ידי שם מ"ה נעשה גם בן ההתפללות בעשר ספירות דתיקון כו' :

ומעתה יבן מה דכתפארת הפלי גם בן הוא מבחינת שם הוי"ה, מה שאין בן בפלים דחסד וגבורה:

כי הנה עיקר ההתפללות הנעשה בעולם התקון הוא על ידי קו האמצעי, שהוא בחינת תפארת, מדתו של יעקב – "שלימו דאבהו"¹⁷, "ישב אהלים" (תולדות כה, כו), שמחבר בחינת חסד וגבורה¹⁸. ולכן יעקב המשיך בחינת עקודים נקודים וברודים, שהמשיך מבחינת עקודים גם בברודים על ידי שם מ"ה, להיות התפללות כו'.

ולכן תפארת נקרא (הושע ב, יב) "אות אמת"¹⁹, מפני שמחבר ועושה התפללות שלא יהיו המדות חסד וגבורה נגדיים זה לזה.

והנה "הגדול הגבור"²⁰ הוא בחינת חסד וגבורה, "והנורא" הוא בחינת תפארת. ויש בו תוספת וי"ו – "והנורא", שנמשך המשכה עליונה שעל ידי זה נעשה ההתפללות. ובענין הנ"ל דהתקון וההתפללות הוא על ידי המשיכת שם מ"ה. וכן בעקב נאמר (יצא כה, יז): "מה נודא המקום הזה"²¹.

וזהו דבכלי התפארת הוא מאיר שם הוי"ה, שהוא הארה גדולה ונעלית יותר מבפלים דחסד וגבורה, והיינו כי על ידי שם הוי"ה נמשך בחינת ההתפללות, וזהו שכתוב (נאחמן ג, ד): "הוי"ה אחד"²².

והנה התורה נקראת (בא יג, ט): "תורת הוי"ה", כי בתורה פתיב (משלי ג, ז): "וכל נתיבותיה שלום", וכמו שכתוב: "או יחוק במעווי יעשה שלום לי וגו'"²³ – "שלום בפמליא של מעלה, ובפמליא של מטה"²⁴, שיהיה בחינת ההתפללות ויחוד הספירות וההיכלות, ועל ידי זה יומשך גילוי אור אינסוף ברודי-הוא.

מאות דבור המתחיל "החלצו מאתכם" פו, ד, פח, ב).
 23. "שלום נעשה לי" ישעיה כו, ה).
 24. (סנהדרין צמ, ב): "כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר: או יחוק במעווי יעשה שלום לי שלום נעשה לי".
 25. (אבות א, ב): "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".
 26. (ראה אור התורה שיר השירים (כרך ו) עמוד א"ג).
 27. (סוף פרשת נח שם).

17. (זהר חלק א וישלח קעא, א).
 18. (כמו שכתוב בזהר חלק ב סוף פרשת תרוקה דף קעה עמוד ב'. ויקרא יב, ב וישלח קסו, ב – נסמן בלקוטי תורה ונאחמן ה, ב).
 19. (עין בזהר ריש פרשת ויקרא).
 20. (תחלת תפילת העמידה: "הגדול הגבור והנורא". על פי עקב י, יז. נחמיה ט, לב).
 21. (ראה זהר חלק ב יתרו עה סוף עמוד ב. תקוני זהר תקון ע קכג, א).
 22. (ענין מה שנתבאר על פסוק "לחת נקמת הוי"ה במדון" (לקוטי תורה

נמשך ממקום עליון ביותר, וכמו שפתיב "חבור עצבים וגו'"³⁰, ואם כן "לא יבצר מהם כו'", ואם כן הרי חסד ושלום ימשיכו "המים היוצאים מבית ה" - לבית הכסא כו', אשת הזמיה כו"³¹, פיון שהם היו הולכים בשרירות לבם³² כו', ולא רצו לקבל הכפול והעול.

(וזהו פנין מה שפתיב (בראשית ג, כב): "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם" - ואין זה ראוי, פיון שכבר נפגם על ידי עשי'הדעת אם כן ימשיך תוקף זה דעני'החיים בסמטרא'אחרא, ויגביר הרע. וכמו שנתבאר במקום אחר³³, וכך הוא כאן).

ועל כן: "הבה ונבדלה שפנתם כו"³⁴ - "פיוור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם"³⁵, ו"כנוס לצדיקים" - שיש בהם הכפול להשם'יתברך - "הנאה להם והנאה לעולם", כי על ידי ההתפללות נמשך ממקום עליון כפול. ולכן השלום הוא ה"כלי המחזיק בברכה". :

שהוא אור כללי כנ"ל, ולא יצטרכו להיות נכנעים תחת ידי הקדושה דעולם התקון דאצילות, שמשם אי אפשר להם לקבל רק מבחינת חיצוניות כו'. והיינו על ידי האחדות וההתפללות שיהיה ביניהם.

ולכן עשו ה"עיר ומגדל" (פרשתנו שם), דהיינו שהיה סימן להם שלא יתפרדו איש מעל אחיו. כי רועי צאן היו, זה הולך אנה וזה אנה, על כן עשו עיר ומגדל גבוה כדי שיתקבצו כולם שם ולא יפרדו איש מעל אחיו²⁸. וגם על פי רוחניות גם כן, ענין העיר והמגדל היה לתועלת החבור והיחוד²⁹.

וזהו מה שאמר הקדוש ברוך'הוא (פרשתנו יא, ו) "הן עם אדוד ושפה אחת וכולם כו', ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות":

פירושי: כי לפי שבאמת על ידי ההתפללות והחבור

32. (על פי ירמיהו יא, ח: "ויכלו איש בשרירות לבם").

33. (ראה לעיל בראשית ה, ד).

34. נח יא, דח: "הבה נרדה ונבלה שם שפתם . . ונפץ ה' אתם משם על פני כל הארץ".

35. (סנהדרין עא, ב פמ"שנה [ופירושי רש"י]: "פיוור לרשעים - הנאה להן והנאה לעולם" [שהן נפרדים זה מזה ואין יכולים להענין עצה רעה ולסייע זה את זה], ולצדיקים - רע להן ורע לעולם". מסכת פלה רבתי פרק ו הלכה ד: בינוס לצדיקים, הנאה להם והנאה לעולם . . פיוור לרשעים, הנאה להם והנאה לעולם" וראה פסיקתא וזמרתא (לקח טוב) אסתר בהקדמה. ושם: "כל זמן שהרשעים מוכנסים רע להם ורע לעולם . . וקשנתקבצו כדור הפלגה, מה פתיב בהם, הן עם אחד ושפה אחת כלבם וגו', וכתוב ונפץ ה' אותם").

28. וכמו שפתיב הרב אבן עזרא [הובא בספר המאמרים תר"ל עמוד ו': "שהפיונה שלהם כבגין עיר ומגדל כדי שיהיה להם אחדות, על כן עשו עיר ומגדל כדי שיתקבצו שם כולם ולא יפרדו איש מעל אחיו, ועל ידי האחדות שלהם היו יכולים להמשיך טובה והשפעה נשמת אף שלא יתה להם הביטול ונעבודת השם יתברך"].

29. (ענין בזה פרשת נח, דף ע"ד (ע"ב) ע"ה).

30. ("אפרים הנח לו". הושע ה, יז. וראה רש"י שם י, ב: "לפי מדרש אגדה: גדול השלום שאפילו ישראל עברו עבודה זרה ושלום ביניהם אין השלום מקטרג ביניהם שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו").

31. (נ"טס סדר גיפה לאחר התרת נדרים: 'המים היוצאים מבית ה' הולכתים מבית המלכות לבית הכסא מקום המיוגפת אשת הזמיה או'יתמיד". ביהוקאל כג, מר: "אשת הזמיה").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

עילאה דבחי' שבת עילאה הוא אלף הוי' שנק' יום שכולו שבת כו' ונק' מנוחה לחיי העולמו' שהוא בחי' מנוחה העצמית משא"כ נייחא תתאה שבת תתאה היא המנוחה מן המלאכה בלבד כמשי"ת:

(ג) ותנה להבין איך יש שייכות לומר ולפרש לענין מי נח דמי המבול שהוא כמו נייחא דרוחא דשבת כו' שלזה קורא אותם מי נח דוקא. הנה תחלה יש להבין בעיקר ענין מי המבול לאיזה טעם ותועלת היו דהנה באמת יפלא מאד לאיזה טעם היה העונש למחות כל היקום כמו המבול

(ב) ויובן זה מענין מי המבול שע"ז א' כאשר נשבעתי מעבור מי נח כו'. ויש להבין תחלה למה קורא למי המבול בשם מי נח ולא מי המבול בשמם. אך הנה פי' נח יתפרש לשון נייחא ומנוחה שהרי שרש הדבר בענין תיבת מנוחה הוא אותיות נח וכמו תרגום וישבות ונח כו'. וכמ"ש בוותר בעיקר ענין השבת שנק' נייחא דרוחא ונייחא דנשמתא כו'. ויש ב' מיני מנוחה בכלל א' נייחא עילאה ונייחא תתאה ונק' שבת עילאה ושבת תתאה וכמ"ש בוותר בכמה מקומות וע"כ אמר כאן ב"פ נח נח כו' מיני נייחא הנ"ל ובחי' נייחא

מטומאת' דהיינו שיצא רוח הטומאה מן הארץ מאשר המשיכו בה חמס וגזל וזימה כו' ולע"ל כתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ שיעביר לרוח הטומאה בעצמו שלא ע"י טהרה כי יעבירנו לגמרי לפי שיהיה גלוי אור אלקות בעוה"ז השפל וכמ"ש ומלאה הארץ דיעה את ה' כו' עד שמחמת עוצם גילוי אור הקדושה האלקית ממילא יתעבר ויתבטל הרע כו' וכמו כהמס דונג כו' ולכך יהיה הזדככות החומר בתכלית בכל האדם ובכל הברואים גם המזויקים וטורפים לא ירעו ולא ישחיתו כו' כידוע במ"ש ויראוך כל המעשים כו' אך בזמן נח הוצרך ה' לטהר את הארץ מטומאתה ע"י מי המבול שע"ז יבוער הרע שנמשך בארץ וזהו כמו איש הנטמא בטומאת מת וכה"ג שיטבול במי המקוה של מ' סאה ויטהר מטומאתו לפי שמי המקוה ממועין הנובע נק' מים טהורים שיכולים לטהר את הטמא המובל בהן כמ"ש אך מעיין ובור כו' ואם ליחיד הטמא צריך מ' סאה מים טהורים לטהרתו א"כ לכל הארץ צריך להיות מים רבים מאוד שתטבול הארץ ותכסה בהן כולה גם כל החרים הגבוהים שעל הארץ כו' וזה היה ענין מי המבול בכלל לטבול את הארץ במים טהורי' הללו לטהר אותה מטומאתה וע"כ ממילא נמח כל היקום אשר בארץ:

דוקא הלא היה בכח ויכולת ה' להשחי' ולהאבד כל בשר ברגע א' בדבר או ברעב וכה"ג בכמה דרכי המות והכליון ולמה דוקא העבירם מע"פ האדמה במי המבול דוקא. ועוד שלא היה מן הראוי ומן הדין להשחית רק לאותן האנשים החמאים בנפשותם ברעתם הרבה בגזל וחמס וזנות בלבד ולמה נמח כל היקום גם בהמות וחיות כו' ולמה הוצרך לגשם ולשטף גדול וברעש גדול ובמשך זמן רב כ"כ עד שנברו המים מ"ו אמה למעלה מההרים כו'. אך הנה באמת לא היה עיקר הכוונה במי המבול רק לטהר את הארץ מטומאת' לפי שבכל עונות וחמאים דבנ"א על הארץ בואת נטמאת הארץ מאד כמ"ש ותשחת הארץ כו' ותמלא הארץ חמס כו' ובאדה"ר כשחטא בעה"ד קלל את האדמה כמ"ש לו ארורה האדמה בעבורך כו' וקוץ ודרדר תצמיח לך כו' וגם כחטא דור המבול נטמאת הארץ ונתקלקלה ביותר עד שקלל את האדמה ואררה ה' וראייה מסוף הענין בקרבן נח דכתיב וירח ה' כו' ויאמר לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כו' משמע שקללה ואררה בתחלה לפי שמלאה הארץ חמס וזימה ותמלא הארץ מאד (וכמ"ש בא"י ולא תטמאו את הארץ כו' כמ"ש במ"א) ומאחר שהארץ נטמאת ע"י חטא אנשי דור המבול הוצרך לטהר את הארץ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - כי תבואו גו' ושבתה הארץ (תקס"ב)

ומלכותו מתפשטת על אנשי מדינתו זהו רק חיזונית אצלו ולא פנימיות שלו שהפנימי' הוא שכלו ומדותיו, וכמ"כ כתיב הארץ הרום רגלי שמה שמדת המל' הוא בחי' כח הפועל בנפעלים המוגבלים ועבדות פירין זהו רק בחי' חיזוני' שבה דכלא חשיבי' לגבי עצמיות מדת מל', ולואת הארץ נתן לבני אדם להמשיך שם תוס' אורות עליונים ביתרון רב ועצום עד להפליא ע"י העסק במעשה המצות וכנ"ל ומשם יאיר ההארה בנ"ע וזהו ענין זיו השכינה וכנ"ל אך עם היות שזה נעשה ע"י המצות מ"מ היינו דוקא כשהעושה המצוה הוא איש ישראלי והיינו משום דכתיב קדש ישראל לה' ששרש נשמתם מבחי' ח"ע שנק' קדש העליון והוא בחי' אדם שעל הכסא ועל כן הם דייקא שבכחם להמשיך אא"ס ע"י מעשה המצות וזהו אשר קדשנו במצותיו פי' שהביאם למדרגת קדש העליון עד שבאמצעות ישראל דייקא תעשה המצוה ולכך

ב. והנה אנו אומרים אקב"ו, והוא שיש יתרון מעלה לישראל שקדשם שיעשו מצות [ולא לעכו"ם] שהרי עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה ואם יניח תפילין אינו ממשך כלום להיות מזה זיו השכינה בנ"ע, והטעם בזה הוא דהנה כתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לבני אדם דייקא ואתם קרוים אדם כו', ופי' כי עסק התומ"צ הוא כמשל עבודת הארץ בוריעה וחרושה וקצירה וכדלעיל פרק א' וכח זה ניתן לישראל דייקא שהם יעבדו את הארץ בזה כו' וגם כי באמת הוא עבודת ארץ העליונה להמשיך אא"ס למטה ע"י התלבשותו תחלה במדת מל' היא בחי' ממכ"ע הנק' ארץ כי שמים הוא בחי' סוכ"ע, וארץ הוא בחי' ממכ"ע כי ארץ היא העבדות פירין וכמ"כ מדת מל' נשפלת בבי"ע להחיותם בבחי' כח הפועל בנפעל כו' והוא מדרגה התחתונה שבמל' כמשל המלך ב"ו שמה שהוא מושל

וזהו מה שלפעמים מצינו דתפלה עדיפא מגמ"ח ותורה וכאמרם ולואי שיתפלל כל היום והיינו משום שאם לא ע"י התפלה היו נשארים התומ"צ למטה ולא היו נקלטים כלל בארץ עליונה כי ע"י התפלה הם מתעלים ונופל הפסולת ומה שפעמים משמע רתומ"צ עדיפא היינו משום שבאמת עיקר הווי השכינה הוא מהם כנ"ל דשכר המצוה נמשך מהמצוה עצמה והם כמו הזרע שמוזה הוא עיקר הצמיחה כו' וזהו כי חסד חפצתי שעיקר הגילוי וההמשכה הוא ע"י תומ"צ הנק' חסד כנ"ל וזוהו יובן מ"ש בוהר ובמעמי מצות להרח"ו ס"פ לך לך ע"פ ואברהם יושב פתח האהל כחם היום פ' שאברהם תיקן תפלת שחרית הוא יושב בפתח האהל שהוא ענין התגלות החסדים כמל', והענין כי פתח האהל היינו כמ"ש זה השער לה' שהוא בחי' תרעא דג"ע שבו נכנסים הנשמות להנות מזוי השכינה וכבר נת' שהווי הוא מתורתם ועבודתם ממש והוא ענין ואברהם יושב כי אברהם הוא מקור כל החסדים עליונים והוא יושב ונמשך לשם החסדים ע"י מעשה המצות ופי' כחם היום הוא תגבורת גלוי האור והווי והוא קיבוץ גדול שכל החסדים עליונים שממעשה המצות מתקבצין כשמטיבים ישראל מעשיהם בתורה ומצות ונמשכ' ומתגל' בפתח האהל הזה, אך ענין הישיבה פתח האהל היינו כמ"ש בוהר דמלכא בתרעא יתיב שהוא סימן לתגבורת גלוי החסדים כי כשהמלך יושב בחדרו אזי אין הכל יכולים לראותו אבל בזמן השמחה שהוא מטיב חסדו עליהם יושב בשער הבית גלוי לכל מי שירצה יראה אותו כו' וכמ"כ למעלה הוא ענין גלוי אלהות וחסדים עליונים בג"ע והיינו ע"י המצות כנ"ל ובצירוף העבודה בתפלה תחלה להעלות התומ"צ כו' וז"ש רז"ל בת"ח שאין בו י"ש דומה לגובר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל, פי' מפתחות החיצונות הוא בשביל פתח האהל הזה שהוא בחי' תרעא דג"ע הנ"ל שמכיון שאין לו י"ש שהוא כענין התפלה שהיא המעלה את התומ"צ לשלא ישארו למטה כו' א"כ אף שיש לו תומ"צ שעל ידן ה' נמשך גילוי אא"ס בג"ע מ"מ בהי עייל כי אין לו מקור בג"ע שהוא בחי' פתח האהל הנ"ל שיהי' נמשך לשם האור והווי אלא הזרעת התומ"צ שלו הוא כמו הזרע שזורעי' בקרקע ונרקב ונאבד כו' וכמ"כ להיפוך בתפלה בלא תומ"צ אין לו מה להכניס, כ"א בצירוף שניהם כא' התפלה והתומ"צ אזי התפלה מעלה ומגביה את התומ"צ בארץ העליונה הנק' פתח האהל להיות שם עי"ז אח"כ גילוי אלקות ותוס' אור כנ"ל, וזהו כי תבואו אל הארץ ואזי תיומ"י ושבתה הארץ, פי' וענין כי תבואו ר"ל שתמשיכו לשם גלוי אלהות ברמ"ח מ"ע ואזי תיומ"י ושבתה הארץ שגורמ' לה מנוחה כנו' בוהר ר"פ זו בהיות כי מדת מל' שהיא הארץ העליונה היא בבחי' רצוא ושוב לקבל מאא"ס שבאצילות

וצונו דייקא ל' התקשרות וחיבור כמו ל' צוותא והיינו שחיבר וקשר את המצות אליהם שיהיו המצות על דם דייקא, וזוהו יובן הטעם למה על קצת מצות מברכין בלשון על כמו על ד"ת על מצות תפילין ויש מצות שמברכין בלמ"ד להתעטף בציצית להניח תפילין כו' והענין כי המצות שבעל הוא רומזו שישראל ממשיכים אל המצות והם עצמן למעלה מהמצות כי ישראל עלו במחשבה וזהו פי' על שהוא נצטוה על אודות המצוה שהוא עצמו למעלה ממנה וממשיך בה מלמעלה והמצות שמברכין בלמ"ד הוא רומז על שהישראל מקבל מן המצוה והמצוה למעלה ממנו והיינו כמו שהוא בג"ע שהנשמות נהנין מזוי תורתם ועבודתם וכנ"ל (ונלע"ד שאין הכוונה שאותן המצות שהן בעל הם למטה מהישראל ואותן שבלמ"ד הם למעלה כו' אלא דכל מצוה מתחלה מקבלת מהישראל שהוא העושה ומתקנה ומבררה ואח"כ היא למעלה ממנו ואז הוא מקבל ממנה וע"ז אמרו ישראל מתקשראן באורייתא רק שלהראות ענין זה תיקנו חכמים בקצת מצות ל' ע"ל וגם המצות ההם הם בחי' מקיפים ובקצת מצות תיקנו בלמד והם בחי' או"פ) וזהו כללות ענין הנרמז בפ' זו כי תבואו אל הארץ כו' שש שנים תזרע שדך כו' הכונה על מעשה המצות שהם בחי' זרע שזרע בארץ העליונה שע"י אח"כ ואספת את תבואתה הוא בחי' הביורורים של הניצוצות להעלותם בשרשם ע"י מעשה המצוה ואזי נמשך עי"ז תוס' אורות בג"ע ועיקר שכר המצות הוא לעתיד וזהו ובשנה השביעית שבת לה' רמז לאלף הו' כדלקמן אי"ה, והנה כמו שהזרע הנזרע בארץ צריכה מתחלה לרקוב בארץ ואח"כ תצמיח ועשתה פרי וכמ"כ הוא במעשה המצות והתורה כנו' לעיל שגשמיות המעשה וההלכה יתבטל רק שיצמח מזה המשכת גלוי אלהות, וזהו ענין התפלה שע"י התפלה יפול הפסולת דגשמיות מעשה המצוה כמה שמוסר נפשו באחד בק"ש שע"י מגביה עמו התומ"צ למעלה ונופל מהם הפסולת והוא בחי' המוץ והתבן שהם הלבושים דאורייתא כנו' בוהר, והענין שהתפלה וק"ש למסור נפשו באחד ולצאת מגדרי הגוף כו' כי אחד הוא בחי' יהו"ע שזו' רקיע' והארץ וד' רוחות העולם כולם במילים לגבי אלופו של עולם וקמ' כולא כלא נחשב כדכתיב אני ה' לא שניתי ולכן הד' של אחד הוא רבתי שמורה על מקור בחי' הדבור כנ"ל אות ב' והוא בחי' יהו"ע כו' ואח"כ בשכמל"ו להמשיך בחי' יהו"ת אין מלך בלא עם כו' ואח"כ ואהבת את הו' שירצה ליבטל וליכלל בשם הו' אשר אני הו' לא שניתי כי רק משם אדנות בחי' בשכמל"ו נמשך כח הפועל בנפעל כו' ואח"כ והו' הדברים האלה ודברת בם ביטול רצון להיות בע"כ אתה חי חסד חפצתי להמשיך האור למטה ע"י תומ"צ עוסקים בבנינו של עולם, ועי"ז נתברר עסק התומ"צ להיות זרע צדקות ומצמיח ישועות גלוי א"ס ב"ה בארץ העליונה,

שש שנים תורע שדך כו' שהם שית אלפי שני דהוי עלמא שהיום לעשותם בעבודת הארץ לחרוש ולזרוע כו' ועי"ז אח"כ ובשבעיית שבת לה' ר"ל באלף הו' שאז יהיה גילוי האא"ם למטה ולכן תשבת הארץ ולא תזמר עוד לצאת מנרתקה ומה"ט נק' אלף הו' מנוחה לחיי העולמים משום שלא יהיה כדעכשיו שהוא בבחי' רו"ש וכמו"ש מכנף הארץ זמירות שמענו לפי שעדיין אין גלוי אא"ם ממש בארץ העליונה לכן היא בבחי' רצוא לקבל מאא"ם כו' אבל לעתיד שיהיה הגילוי מכל העבודה שבשית אלפי שני אזי יהיה בחי' מנוחה לחיי העולמים וזהו ושבתה הארץ כו':

כמו"ש בזה ע"פ למען יזמרך כבוד ולא ידום הנהורא תתאה קרי תדיר ולא שכך לנהורא עילאה וכמו"ש אלקי' אל דמי לך אל תחרש כו' והיינו כמשל הנשימה שבאדם התחתון בלבבו שהיא דופקת בכל רגע כו' וכמו"כ למעלה שבכל רגע החיות אלקי מהארץ העליונה הנ"ל בבי"ע רוצה להסתלק למקורה באצי' ומיד היא חוזרת להאיר לנבראים כמו"ש רצוא ושוב כמראה הבוק כו' ואמנם ע"י המשכות אא"ם שנמשך לשם ע"י מעשה המצות וכנ"ל בענין ואברהם יושב פתח האהל כו' אזי יהיה לה מנוחה, כי מאחר שלשם יהי' גילוי אא"ם ממש א"כ להיכן תחפוץ להתעלות עוד כו' וז"ש אח"כ

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וידבר כו' אנכי

אור הוא פי' וביאור על הוי' אחד דהיינו על עלמא דאתגליא, איך שהוא בטובו מחדש בכי"ת מע"ב והאופנים ברעש גדול כו' ושרפים משבחים באימה ואומרים ביראה קדוש, וכולם משבחים ומפארים ומעריצים ומקדישים וממליכים את שם כו', ששרשם מבחי' הדבור, ואח"כ אהבת עולם הוא ביאור על הוי' אלקינו כו' עלמא דאתכספי דהיינו איך שנשי' אהבתנו בבחי' אהבה עצמי', ובהרחב הזמן שנתמעטו הלכבות יותר וראו שאין די בזה עוד, תיקנו עוד פסוד"ז שהוא ביאור יותר.

ואח"כ בא הברכה דאמת ויציב שיש בה ט"ו ווי"ן, והנה איתא בווי"ן תתקמר דהיינו התקשרות והתחברות הוא ע"י ווי"ן וכמו"ש עשה ווי"ן לעמודים כו' וכן יתדות המשכן שהם המחברים את המשכן לארץ, והוא בחי' כי כל בשמים ובארץ ות"א דאחיד בשמיא וארעא, ולכך אומרים אמת ויציב ונכון וקיים כו' דהיינו שיתאמת אצלו ויהי' מקושר כל היום לאלקות גם אפי' בעת שעוסק כמו"מ וכה"ג, וזהו הנק' התקשרות על כל היום, ולכך הם ט"ו ווי"ן היינו בכדי לקשר בחי' י"ה בו"ה, והנה ברה"ע הוא כה' בהבראם כו' והאדם הוא בחי' וא"ו כי האדם עץ השדה, וצריך לקשר בהם בחי' י"ה, והיינו כי י"ה הוא בחי' חו"ב הנק' אין ויש והם תרין ריעין דלא מתפרשין, ולכאורה איך הם תרין ריעין כו' הלא הם שני הפכים, אך הוא מצד שהיש שם בטל בתכלית, וזהו שאומרים כאן אחר ק"ש ט"ו ווי"ן דהיינו להמשיך בחי' י"ה בו"ה שהוא מקור עלמא דאתגלייא שהוא עולם הפירוד כדי שיהי' גם בעוה"ז ביטול היש לאין כו'.

והנה אח"כ מזכירין יצ"מ, וצ"ל מה שייכות ענין יצ"מ לק"ש, אך הענין הוא דהיינו שאל יאמר האדם איך יגיע לזה המדרגה הגדולה ולנצח את היצירה שהוא בחי' מלחמה עצומה, ולהיות כי ידע אינש בנפשו איך שהוא מלא עוונות, ועוונותיכם מבדילין כו' ומאן דנפח צריך שלא יפסיק שום דבר כדי שיעלה הנפיחה, לא כן המלא עוונות כו' שעוונותיכם מבדילין כתיב, ולכך מזכירין יצ"מ דהיינו כי כמו שבמצרים היו ישראל מושקעי' כמו"ט שערי טומאה והי' גם קודם מ"ת, ומ"מ אחר יצ"מ במשך ג' ימים קבלו את התורה שהי' גילוי אלקות פב"פ כו', והיינו לפי שהי' אתעדל"ע מעצמו בלי שום אתעדל"ת כלל וכמו"ש אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ וכמשארז"ל עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה ונאלם. וזהו מ"ש בעשה"ד אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך שע"י יצ"מ הי' התגלות בחי' אנכי, וכך גם עתה ע"י תשובה גמורה יכול להיות יצ"מ לצאת מהמצרים וגבולים כי גם עתה יש יצ"מ הגם שזה הי' זמן כביר, אך התורה היא למעלה מהזמן ומקום ע"כ חייב אדם לראות א"ע כאלו הוא יצא ממצרים, אך היינו ע"י תשובה דוקא. והנה מקודם מקדימין שתים לפניה יוצר אור ואהבת עולם, והיינו לפי שבימי משה הי' דור דעה ע"כ מיד שהיו מתבונני' בפ' שמע ישראל מיד הי' נתעורר אהוי"ר כו', לפי שהיו נשמות גבוהות ולא היו צריכים הרחב הביאור להעמקת הדעת, אבל עתה שנתמעטו הלכבות וראו שאין די בק"ש לכד לפי שהוא בקיצור גדול, לזה תיקנו שתים לפניה, ודרך כלל הם פי' וביאור פסוק שמע ישראל כי יוצר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

ואתחנן אל הוי' כו', שבת פרשת ואתחנן, תער"ג

הוא מהות הנמשל כו', וכמ"ש בתו"א ד"ה פתח אליהו
ההפרש בין צמצום לפרסא, דצמצום הוא בחי' סילוק האור
וממילא האור הנמשך עי"ז ה"ז רק הארה לכד כו', אבל
פרסא הוא שמהות האור מתעלם בו כו', וכמו המשל
שמהות הנמשל מתלבש כו'. וכמו"כ הוא בחי' חכ' דא"ק
שמתלבש בזה בחי' עצמו' א"ס כו' (ועמשנת"ל פקל"ז). וזהו
קוב"ה אסתכל באורייתא דקוב"ה הוא בחי' עצמו' א"ס בחי'
כדונמת עתיק כו' שלמע' מע' מבחי' הכלל דא"ק, והוא
אסתכל באורייתא שהוא בחי' א"ק אור כללי ועי"ז ברא
עלמא כו'. והענין הוא דהנה גם בתורה יש בחי' כלל ופרט,
דהרי כל הפרשיות שבתורה ה"ה ע"פ היבור דוקא וכמ"ש
בכל פרשה וידבר ה' אל משה כו', והדבור הוא בחי' פרט
וכידוע בענין מחו"ד דמח' הוא כלל ודבור פרט כו', ופרטי
הדבור דתו' הוא ההמשכה פרטי' בע"ס דאצי' כו'. וזהו
שברוב הפרשיות נא' וידבר ה' אל משה דבר אל בני' לאמר,
וידבר הוא ל' הנהגה והמשכה כמו ידבר עמים כו', הוי' הוא
חכ' דאצי' הכולל ע"ס דאצי' וכמ"ש והוי' בחכ' כו', דעיקר
ש' הוי' הוא בחכ' כו', דאצי' בכלל הוא ש' הוי', דזהו
ההפרש בין אצי' לבי"ע דאצי' ש' הוי' ובי"ע ש' אד' וש'
אלקים כו', ובאצי' גופא ש' הוי' הוא בחכ' מפני שחכ' כוללת
כל הע"ס וכל ההשפעות שבאצי' הוא ע"י החכ' כו', ע"כ
נק' החכ' ש' הוי' היינו שהוא עיקר האצי' כו' וכמ"ש במ"א
ועמשנת"ל לעיל פרק הנ"ל. אל משה הוא יסוד אבא דאצי'
(דההשפעה הוא מבחי' היסוד כו', וענין ההמשכה מש' הוי'
אל משה, דלכאו' מאחר דמשה הוא בחי' יסוד אבא א"כ
מהו ההמשכה מהחכ' אל היסוד כו', י"ל דהנה ידוע דיסוד
שבשכל שרשו מבחי' קדמות השכל וכמ"ש אשרי משכיל אל
דל, דל הוא בחי' יסוד כנודע, ושרשו הוא מבחי' משכיל
דוקא כו', משום דההשפעה אל הזולת הוא מכח עליון דוקא
כו'. דהנה ידוע דבכדי להשפיע אל הזולת צ"ל השכל אצלו
בבחי' התיישבות ובבחי' תפיסה בכלי מוחו ביותר, שזהו
דוקא ע"י העומק ופנימי' הענין דכאשר יודע את השכל
בעומקו ופנימיותו או הוא אצלו בבחי' התיישבות היטב כו',
גם צריך להמציא ענינים והסברים במה להסביר הענין אל
הזולת, וכמו"כ צריך לשנות את השכל שיהי' לפ"ע המקבל
כו', כי השכל כמו שהוא אצלו ה"ה למע' עדיין משכיל
המקבל ולא יבין אותו ע"כ צריך לשנותו שיבא השכל באופן

ואתחנן אל הוי' כו' אתה החלות להראות את עבדך את
גדלך כו' אעברה נא ואראה כו', וצ"ל מהו"ע
ואראה את הארץ שע"ז היו כל הבקשות של משה, וכידוע
שלא בקש לישב בארץ כ"א לראות את הארץ, ומהו"ע
ראיית הארץ שהרבה כ"כ בקשות ע"ז דתקט"ו תפלות
התפלל משה כו', ומהו"ע אעברה נא כו'. גם מהו"ע שמקדים
לזה את גדלך כו' מהו אריכות ההקדמה כו', ומהו"ע אתה
החלות כו'. גם מש"א להראות את עבדך צ"ל דלא מצינו כן
בשאר תפלות של משה שיהיו בדרך שפלות כ"כ, והגם
שהי' ענו מאד כו' מ"מ התפלות שלו היו בדרך תביעה כו',
וכאן או' בדרך שפלות כו'. גם מ"ש ואתחנן ולא א' ואתפלל
כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל דא"ק הוא בחי' ממוצע בין
אוא"ס להעולמות כו', וענין הממוצע הוא בשני דברים, הא'
שהוא ממוצע בב' מדר' שבו בחי' פנימי' א"ק וחיצוני' א"ק,
דבחי' פנימי' שבו הוא ראשית הקו שכדונמת עתיק כו',
דע"ה שזהו בחי' או"פ מ"מ ה"ה בבחי' הבדלה לגמרי מן
העולמות כו', ובחי' חיצוני' א"ק הוא בבחי' כלל אל
העולמות כו', הב' שהוא ממוצע בענין ההתהוות כו',
דהתהוות העולמות הוא בבחי' כלל ופרט כו' ובחי' א"ק הוא
בחי' הכלל של העולמות כו', והיינו שאינו רק ראשית
ההתהוות שהוא ראשית המציאות כו', כ"א הוא בחי' כלל
שכולל כל מה שיתהווה אח"כ כו', אך הכל כלול בו שלא
בבחי' מציאות כלל כו', ובוה הוא בבחי' ממוצע כו'. ונת'
בענין הזמן רכל מה שנתהווה הכל הוא תחת הזמן כו',
ובא"ק לא יש בחי' הזמן מאחר שאינם בו בבחי' מציאות כו',
ומ"מ אינו למע' מהזמן לגמרי שה"ה עכ"פ בחי' מח' א' כו',
ונמצא שהוא בבחי' זמן ולא בבחי' זמן כו', ע"כ הוא בחי'
ממוצע בין האוא"ס שלמע' מגדר זמן לגמרי ובין התהוות
העולמות בבחי' ס' זמנים וזמן כו'.

קע) ועפ"ז יובן מ"ש בוהר קוב"ה אסתכל באורייתא וברא
עלמא, אורייתא היא בחי' חכ' דא"ק כו', דעל
חתו' כתי' כאשר יאמר משל הקדמוני שהיא משל לא"ס
קדמוני של עולם, דכמו המשל הוא לביש אל הנמשל כמו"כ
בחי' חכ' דא"ק הוא בחי' לבוש לאוא"ס ב"ה כו'. ומה שנק'
בשם משל הוא להורות דהאוא"ס המתלבש בחכ' דא"ק א"ז
רק הארה לכד כ"א הוא בחי' אור עצמי כו'. וכמו המשל
שמהות הנמשל מתלבש בו רק שמתעלם בתוכו אבל מ"מ

כו', ולא דברו חכמים אלא בהוה שע"י דבור התו' נעשה ההתהוות וכן התוס' אורות כו', והו"ע הדבור דתו' היינו מה שבאה בהתגלות בבחי' פרט באב"ע כו'. וגם הרי התו' נמשך ונדבר בבחי' זמן פרטי דפ' ומצוה זו נא' בזמן פלוני ופ' זו בזמן אחר, וכמ"ש ויכתוב משה את כל דברי ה' ופרש"י מבראשית עד מ"ת ומצות שנצטוו במרה, ובהרבה פרשיות נא' בתו' גופא הזמן וכמו בשנה השנית בחדש הראשון, בחדש השני כו', וכמו"כ כל הפרשיות נא' בזמן מיוחד כו', ובר"כ פ' נח נכתבה ונאמרה על זמן המבול ונח, ופ' לך לך כו' על הזמן דאברהם כו', וכן כל הפרשיות של מצות הרי נא' בחילוקי זמנים ובפרט ספורי מעשיות שבה שהיו רק לפי הזמן כמו פ' קרח ופ' בלק וכיוצא בזה, ונת"ל פ' קס"ח דבחי' הזמן הוא בעולמות ב"ע ובאצ"י הוא בחי' ס' וזמנים, וא"כ דבור העליון דתו' הוא שבא ונשתלשל בבחי' זמן וס' זמנים כו'. אכן זהו ההמשכה דרך פרט, אבל שרשה הוא בחי' מחה"ק שהוא בחי' א"ק בחי' אור כללי ונכללו כל פרשיות התורה יחד, אע"פ שלמטה ניתנו בזמנים חולפים כו' מ"מ שם נכלל הכל יחד, שהרי שם נכלל כל הזמן דשית אלפי שני דהוה עלמא וימוהמ"ש ותחה"מ הכל בסקירה א' כנ"ל פ' קס"ט, וע"כ גם התו' כמו שהיא שם נכלל הכל יחד כו', ומשם נסעה התורה ונמשכה באב"ע בבחי' המשכה דרך פרט כו'. והוה שיש ב' דעות בנמ' אם תו' חתומה ניתנה או מגילה מגילה ניתנה, דשניהם אמת, דמ"ד תורה חתומה ניתנה היינו כמו שהתו' היא בשרשה בחכה"ק דא"ק שהיא שם בבחי' כלל ונק' מא' סתום שלמע' מבחי' הגילוי והוה חתומה ניתנה כו', ומ"ד מגילה מגילה ניתנה זהו כמו שהתו' באה בהתגלות באב"ע שכל פרשה ופרשה נאמרה בזמן מיוחד והוא המשכה מיוחדת כו', והוה מגילה מגילה ניתנה כו'.

ק"צנור. והוה קוב"ה עצמות א"ס עתיק דא"ק, אסתכל באורייתא חכ' דא"ק חכ' דתורה, משל הקדמוני שעצם הנמשל מלוכש בזה, דבתורה יש כלל ופרט, פרט הוא הדבור דתורה, וידבר המשכה, הו' חכ' אצ"י שבאצ"י, אל משה יסוד אבא. וי"ל שזה"ע משכיל אל דל, יסוד שבשכל להשפיע ולשנות הענין שזהו ע"י שהענין מתעצם אצלו, ולהמציא ענינים זהו מעומק השכל ומכח המשכיל, ולמעלה מהמצאת השכל בתחלה. אל בני' נו"ה, לאמר מל' שיהי' הגילוי בבי"ע, והדבור וההמשכה הוא האוא"ס שבפרשה, שכך יהי' בנין ותיקון העולם, ת"ח בנאים, והכל נא' בזמן, ובמחה"ק שבא"ק היא בבחי' כלל, והוה תורה מגילה ניתנה פרט, חתומה ניתנה חכ' הק' בחי' כלל.

אחר מכמו שהוא אצלו ויהיה לפ"ע המקבל כו', ובכדי לשנות הענין ולהמציא ענינים הנ"ל צריך ג"כ לידע עומק ופנימיות הענין, ועוד צריך לבא לעומקו יותר מבכדי התיישבות הנ"ל, והעיקר שצ"ל בזה התעצמות הענין והוא שהענין שכלי יתעצם אצלו ואז יכול לעשות עמו מה שירצה ולשנותו בכמה אופנים שונים כו'. ובאמת בכדי לשנות הענין ובפרט בכדי להמציא ענינים זהו מכח המשכיל דוקא, שמשם נמשך השכל גלוי ומשם נמשך ג"כ המצאת הענינים במה להביא את האור שכל אל הזולת, דדוקא מי שביכולתו להמציא שכל חדש ביכולתו ג"כ להמציא ענינים במה להביא כו', ובכח המשכיל גופא זה בא מעומק כח המשכיל יותר, כי יותר בנקל להמציא שכל חדש מלהמציא ענינים לאור שכל שכבר בא בגילוי כנראה בחוש, והיינו שזה בא מעומק ופנימ' כח המשכיל יותר כו'. הרי שבכדי להשפיע שכל אל הזולת צריך להגיע בשכל זה בעומקו ביותר, וגם צריך להמשיך לזה שכל חדש מכח המשכיל מעומקו ופנימיותו כו', והוה דא' בע"ח דנה"י החדשים נמשכים מן הכתר כו', והיינו בהגדלת ז"א דנה"י נעשה חג"ת וחג"ת נעשה חב"ד כו' נמשכים נה"י חדשים מהכתר שזהו מבחי' פנימ' הכתר כו'. ועד"ז י"ל כאן דענין וידבר הו' אל משה זהו ההמשכה מבחי' פנימ' ועצמ' ח"ע בבחי' יסוד אבא כו', וי"ל שזהו בכדי שיהי' ההמשכה בבחי' מל' שהוא בחי' תושבע"פ כו' וכמ"ש במ"א בהביאור דחגרה כעוז מתני' כו'. דבר אל בני' הן בחי' נו"ה דאצ"י כי ישראל הוא ז"א דאצ"י ובני ישראל הן נו"ה כו', ובמא"א אות ב' סנ"ב כ' בני' נ"ה בני הת"ת הנק' ישראל. לאמר אל בחי' מל' דאצ"י מקור דבי"ע כו', והוה מ"ש בכל פרשה וידבר ה' אל משה כו' שזהו ההמשכה דבאוא"ס כמו שנמשך ומשתלשל בפרטי הע"ס דאצ"י עד בחי' מל' דאצ"י וע"י המל' נמשך גם בבי"ע כו', והענין המבו' בהפרשה זהו האוא"ס הנמשך ומתגלה כו', והיא המצוה פרטי' המבוארת בהפרשה או הספור דברים שבה, שכ"ז הוא המשכה מאוא"ס ב"ה ונמשך בפרטי המדר' דאצ"י וע"י מל' דאצ"י נמשך גם בבי"ע כו', שע"י"ז נעשה בנין ותיקון העולמות לפי אופן פרטי ההמשכה שבאותה הפרשה כו'. דמתחלה הרי התהוות העולמות הוא ע"י התו' ואח"כ ממשיכים תוס' אורות בעולמות, וכידוע דתכלית הכוונה בכריאת והתהוות העולמות הוא להמשיך אוא"ס בעולמות שזהו ע"י התורה, וכמארז"ל תנאי התנה הקב"ה כמע"ב אם יקיימו ישראל את תורתו כו' והיינו שע"י התו' נשלמה הכוונה בהמשכת תוס' אורות כו', והוה שת"ח נק' בנאים שהם בונים את העולם היינו שממשיכים תוס' אור בעולמות

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא ששון

ורציחה הנה זה עצמו הוא החיות שלה, דישנם בעלי חיים הטורפים ודורסים בשביל אכילתם והמה טורדים באכילתם דאו הנה זה מה שטורפים ודורסים הוא מגודל התאוה לאכילה וכמו שיש בבנ"א שהם בעלי הנאה וענג והיינו דכל מה שהם אוכלים או שותים הוא ברצון גדול ובקבלת ענג רב כמבעי הבעלי הנאה וואס לינו אין גוט עסין שזהו כדוגמת להבריל אכילת בהמה וחי' שזהו כל ענינם של הבע"ח לאכול ולשתות, מה שאין כן חיות הטורפות אין כוונתם בשביל לאכול רק דמזה גופא מה שהיא דורסת וקורעת את גופה ובשרה של זולתה ושופכת את דמה הנה מדבר זה עצמו היא מקבלת חיות וענג רב, אשר כמו"כ יש ר"ל במבעי בני אדם שיש בהם רע גמור ר"ל, והיינו מי שמבעו רע לבריות הנקרא בלשון העולם אשלעכטער מענטש, איז אשלעכטער מענטש איז בא אים איז דאך פראן רע (שלעכטס) בפועל, וויא מיר זעהן במוחש אז אשלעכטער מענטש איז אלץ וואס ער טוט איז מיט שלעכטייט, ער זוכט אלץ וואס ער קאן דעם אנדערן מאכין ניט גוט, איינג און שלעכט.

קיצור. אברהם אבינו ע"ה הי' נדיב בגופו שטרח בעצמו דוקא, והעמיד עצמו בסכנה להתפלל על אנשי סדום, ויבאר שיש במבעי בנ"א שהם במבע הרע ואכזרים כחיות טורפות האוהבים לשפוך דם ולקרוע גופם ובשרם של שאר הבע"ח.

ה) והנה אאע"ה הנה מלכד שהי' נדיב בממונו כפיזור גדול במאד שהי' לזה ועושה הוצאות גדולות ובהכנסת אורחים וכמ"ש וילך למסעיו כו' ופרש"י בחזרתו פרע הקפותיו, שהי' לזה בשביל לעשות צדקה וחסד, דהנה ארו"ל מוונתיו של אדם קצובים לו מראש השנה כו' מלכד הוצאות שבת ויו"ט והוצאות תלמוד תורה, דדברים אלו אין להם קבע דאם הוסיף מוסיפין לו, וכמאמר לוו עלי ואני פורע, וזהו הנדיבות דאברהם אבינו ע"ה שהי' לזה בשביל לעשות צדקה. אמנם כל זה הוא הנדיבות בממונו, הנה נוסף לזה היה נדיב בגופו ממש, והיינו דלכד זה מה שהיה מטריח עצמו במרחות גדולות וכמ"ש וירץ לקראתם כו' וכתוב ואל הבקר רץ אברהם כו', ופי' הרמב"ן ז"ל להגיד רוב חשקו בנדיבות, הנה לכד זה העמיד עצמו בסכנה להתפלל על אנשי סדום ועמרה, דהנה כתיב ואנשי סדם רעים וחמאים להו"י מאד, וארו"ל (סנהדרין ק"ט ע"א) אמר רב יהודא רעים בגופן וחמאים בממונו, ובמתניתא תנא רעים בממונו וחמאים בגופן, ובירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ג) שהיו רעים אלו לאלו, וכמו שאנו רואים במבעי בני אדם שיש ר"ל אנשים כאלו שיש בהם רע גמור כרציחה ושפיכות דמים כחיות הטורפות ממש, והיינו דכשם שהחי' רעה הרי כל ענינה הוא לטרוף ולדרוס דאין זה לפי שרועה לאכול כ"א שזהו טבעה לטרוף ולדרוס ולשפוך דם, והיינו דזה גופא מה שהיא טורפת ודורסת ככעם

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

מקפיצה אותו. הסנדלים וגרבי הלבן מרחפות בצורה רוחנית כרגלי נפתלי בשליחות אלקית, דבר שיכול להיות רק באדם עובד אלקים, שאפילו עקביו חשים את העונג הגדול שבמוח ואת הרצון הפנימי שבתשוקת הלב שבעבודה זו.

חלק מן האנשים היה קוצר וחלק אחר מזמר. היתה הזמרה משתפכת בחלל בעריבות מיוחדת ומהדהדת במרחק רב.

יא. הקצירה והדישה היו נערכות בשמחה רבה, יחד עם רצינות שהיתה שפוכה על כל פנים. כולם היו חגורים באבנטים וחבשו כובעים עליונים וכיפות. החום יקד והעבודה התנהלה במהירות כזו, כאילו היו אלה רגילים מכבר לעבודת שדה.

החסיד ר' זלמן הישיש, בעל הזקן הרחב המהודר וסבר הפנים המאיר והעליל, והמקצרה בידו - היה זריו ומהיר תנועה כאברך צעיר מאד. נראה בעליל שהשמחה

בעלי הטחנה את הטחנה לטחנה הפועלת באמצעות גלילים, ומשום כך אורגנה טחנת יד מיוחדת לטחינת חיטת השמורה.

בראש חודש אדר, החלה ההתעסקות בטחינת החטים. מתחילה היו החטים נבררים שלש פעמים, ואחר כך היתה מבוצעת הטחינה בסדריה הקבועים והידוריה המיוחדים. לכל דבר היה סדר קבוע.

סדר מיוחד ועבודה מיוחדת היה בשאיבת מים שלנו בערב שלפני אפיית מצות מצוה, ובהכנות לאפיית השמורה של ערב פסח. בעבודה זו עסקו קשישי תלמידי הישיבה שקבלו אזהרות והוראות מיוחדות בכל דבר, הן ביחס לשאיבת המים שלנו, הן בהכשרת התנור והן בסדרי האפיה והלישה וההשגחה על כל פרט ביחוד.

פעם אחת אירע שהגיע לשיבה תלמיד אחד, למדן ובעל כשרון וועד הנהלה של הישיבה קיבל אותו ברצון רב כתלמיד הישיבה.

הסדר בקבלת תלמידים חדשים בישיבת "תומכי תמימים" היה, שלאחר שסיימו קבלת התלמידים היו מסדרים רשימה מפורטת של התלמידים שנתקבלו. בתור "מנהל פועל" של הישיבה הייתי מכניס את הרשימה אל אבי בצירוף הרצאה כללית ופרטית בפירוט דיעותיהם של חברי ועד הבחינה הגלוי ושל חברי הועד החשאי אודות כל תלמיד בנפרד.

אבי היה מתעניין לדעת כל הפרטים ביחס לכל תלמיד ותלמיד. כשהגיע לתלמיד האמור, התעניין בו אבי באופן מיוחד, שכן הבחור היה בעל כשרונות טובים, ברם, לפי הרצאת הועד המבקר החשאי, צויין שאותו בחור הינו בעל מדות גסות וגם פניו אינן עדינות ביותר. אבי חשב רבות והתעמק בענין, עבר על ההרצאה מספר פעמים, ולאחר מכן אמר שיש לקבלו כתלמיד אלא שיהיה צורך לקחת אותו חזק בידים.

מיד לאחר אישור רשימת התלמידים, במחצית חודש חשוון בערך, הוצאתי עבור תלמיד זה סדר חמור מיוחד, ולמשגיחים על סדרי הנגלה והחסידות הוריתי להשגיח עליו במיוחד. כך נמשך הדבר במשך כל החורף.

יג. בראש חודש טבת נסע אבי לחו"ל, בתקופת ראש חודש אדר כשהיו צריכים להתחיל בבירור החטה לשמורה, כותב לי אבי באחד ממכתביו, להטיל על אותו תלמיד את כל העבודה הקשה הקשורה בהכנות לשמורה ושאתו לו כיצד מתבצעת אצלו העבודה, שכן באותה שנה היה על אבי להגיע לליובאוויטש ימים ספורים בלבד לפני פסח.

הדרת קודש היתה שפוכה על השטח כולו, הנשים והילדים של המשפחות שדרו בשצערבינא היו עומדים מרחוק ומתבוננים בשמחה הגדולה. כולם לבושים בגדי שבת, ומעל כל פנים היה אפשר לקרוא כי אכן מתרחש היום דבר בלתי רגיל.

מיד לאחר סיום מלאכת הקצירה והדישה, הלך חלק מן הקהל, ור' זלמן ביניהם, להתרחץ. בחזרה מבית המרחץ היה ר' זלמן לובש בגדי שבת והחלה תפלת מנחה. העובר לפני התיבה היה ר' זלמן עצמו, ודוקא בניגון של שמחת תורה. תחנון לא היו אומרים.

את תפלת "עלינו לשבח" היה ר' זלמן משמיע במנגינה עליזה מיוחדת, ול"עושה שלום" של הקדישים היה כבר ר' זלמן ממתין שיגלגלוהו ("איבערקוליען") כמנהג הידוע. אם היו מסרבים לכך, משום יחס דרך ארץ כלפיו, היה משמיע הפצרות "נו" וממתין בפסיעת ג' צעדי "עושה שלום" עד שהיו נאלצים לגלגלו, ואז היה ר' זלמן יוצא בריקוד עם כל הציבור.

בשעת הריקוד היה ר' זלמן מזמר את הפסוקים הנאמרים לאחר "עלינו", בקול רם ובנעימה מושכת כקצב הניגון, וכשהיה מגיע לסיום הפסוק⁴ "אך צדיקים..את פניך", היה מבצע קפיצה ומתגלגל שלוש פעמים הלך ושוב. אז הסבו כולם לסעודת השמחה, שהיתה ערוכה בגן הפרי: שולחן גדול מלא מאכלי חלב מכל הסוגים בהרחבה.

בשעת הסעודה, היה אבי אומר מאמר חסידות ומתוועד שעות מספר עם הקהל. לאחר מכן התפללו תפלת ערבית. אבי היה הולך לנוח בחדר מיוחד שהוכן עבורו, ואילו הציבור כולו היה ממשיך בהתוועדות כל הלילה. למחרת התפללו בציבור ובשעה עשר נוסעים הביתה לליובאוויטש.

ר' זלמן והחבריא היו באים רק בערב ומביאים אתם את שק החטה שנתלה על "יתד השמורה" בחדר מיוחד. יב. משנפטרו החסיד ר' זלמן לעולמו, החלו לקחת חטים ל"שמורה" במקומות שונים במושבות היהודיות שבחבל חרסון, וכן אצל החסיד הגביר ר' נחמן ז"ל דוליצקי מהחוזה שלו "ניחאיעווקע" בהשגחת הרב החסיד ר' צבי ז"ל סאנין.

בשנת תרנ"ז, השנה הראשונה להתייסדות "תומכי תמימים" בליובאוויטש, עברה כל העבודה בהכנת מצה שמורה לידי תלמידי הישיבה.

במשך כל השנים קויימה טחינת החטים בטחנת-מים, עם כל ההידורים, אבנים חדשות וכו'. באותה שנה הפכו

(4) תהלים קמ, יד.

ערך ידיעתו אז בחסידות. למדתי אתו עד לשעה שמונה. כשנכנסתי אחר כך אל אבי וסיפרתי לו ככל האמור, היה שבע רצון ואמר לי, נטענו בעזה"י אילן עושה פרי, הריני מקווה שהוא יהיה טופח על מנת להטפית, ואם כי יעבור עוד זמן רב, הרי סוף סוף יהיו ענפיו מרובים עם פירות רבים וגידולי גידוליו.

באחרון של פסח, בשעת סעודת החג אצל תלמידי הישיבה ב"זאל הגדול"⁶, אומר לי אבי:

יוסף יצחק, ראה פעולת זיעה של מצוה – בהצביעו על הבחור האמור מבלי שיבחנו בכך – הוא הרי קיבל פנים אחרות לגמרי, הגסות הוסרה ונראים פני אדם.

יד. בשנת תר"ן כתב אבי מכתב חסידות אל ש"ב הרב ר' שניאור – בנו של ר' מרדכי דוב סלונים בחברון ת"ו – בו מבאר מעלת הענין של התבוננות בחסידות לפני התפלה אחרי לבישת טלית ותפילין. תוכן המכתב מהווה השכלה עמוקה ועבודה.

בחוף לארץ לא ידעו ממכתב זה. המכתב היה בארץ ישראל אצל החסיד הרב ר' שניאור שי' שהראה אותו לאביו החסיד ר' מרדכי דוב ולעוד כמה אנשים שהעתיקו את המכתב לעצמם.

הענינים אודותם מדובר במכתב זה צריכים ללמוד בעיון רב. ואין מן הענין לדבר אודותו בשעת התוועדות, רק על כמה ראשי פרקים אפשר לדבר.

ש"ב הר' שניאור שי' סלונים בא בפעם הראשונה לליובאוויטש בשנת תרמ"ה ושהה שם כמה חדשים בתור "יושב". באותו זמן קבע לו אבי סדר בלימוד. חורף תרמ"ו נסע אבי ליאלטה ולקח אתו את ר' שניאור ולעתים קרובות למד אתו חסידות.

לימוד החסידות היה בשני אופנים, לימוד בפנים ולאחר מכן דיבור בעל-פה, הן מה שלמדו בפנים חזרו בעל-פה והן ביאורים והסברים. לפסח תרמ"ו חזר הר' שניאור לארץ ישראל ת"ו ומאז החלה חליפת מכתבים בין אבי לבינו. ר' שניאור היה שואל ענינים בחסידות ואבי עונה לו.

במשך כמה שנים הצטבר מספר נכבד של מכתבים הכוללים ביאורים של השכלה עמוקה והוראות בעבודה. המכתבים מהווים מורה-דרך הן באופן לימוד החסידות והן באופן דרכי העבודה. המכתב אודותו אנו מדברים, הינו אחד מאותם מכתבים.

קיימתי את כל ההוראות בהידור. כל העבודות הקשות בבירור החטים, בהעמדת הריחיים של יד ובטחינה עצמה, העמסתי על התלמיד האמור, עד שבמשך שני שבועות לא היה לו רגע מנוחה, לא היה לו לא יום ולא לילה והכל היה בסדר מסודר, שלא ירגיש שמתבצעת כאן הוראה מסויימת.

בדרך כלל לא היתה קיימת אצל תלמידי ה"תמימים" בליובאוויטש, השאלה "למה" או "מדוע", אם פקדו לעשות – עשו.

ישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש הושתתה על ארבעה יסודות: אמת, אהבה, נאמנות ומסירות. התלמיד בישיבה נחשב לבן, האהבה ששררה בין התלמידים היתה להפליא, הנאמנות והמסירות של התלמידים כלפי המנהלים, וכן של המנהלים כלפי התלמידים, היו במלוא מובן המושג, ורק הנהגה כזו היתה יכולה לגדל סוג תלמידים כזה שישבת "תומכי תמימים" אכן גידלה וחינכה – יברכם השם.

כשהיו צריכים לאפות מצה עבור כל אנשי הבית, הוטלה כל העבודה על שכם אותו תלמיד, כלומר – כל התלמידים עבדו, אבל את העבודות הקשות הטלתי עליו. כששב אבי לליובאוויטש הרי נוסף על הידיעות שכתבתי לו במכתבים, התעניין ביחוד ובמפורט אודות אותו תלמיד.

כשהגיעו ההכנות לאפיית מצה שמורה של ערב פסח, הרי נוסף על כל העבודות, כיבדתי את הבחור בבדיקת חמץ ב"מנין", במשרד הישיבה, עבודה שנמשכה עד לשעה שתים-שלוש אחרי חצות הלילה, ובשעה שבע בבוקר של ערב פסח היה עליו להיות במקום האפיה כדי להכשיר את המאפיה.

כשסיימו את כל העבודות, קראתיו אלי בשעה חמש בערב, וציוויתי עליו שילמד היטב את המאמר "ששת ימים" שב"סידור", ולמחר – יום ראשון של פסח – יבוא אלי בשעה שבע בבוקר ואלמד אתו את המאמר.

ידעתי שהוא אחד הממונים על השולחנות ב"זאל הגדול"⁵, ועד לאחרי ה"סדר", שבודאי ימשך עד לשעה שתים אחרי חצות הלילה, לא יהיה לו אפילו רבע שעה פנאי ללמוד. כל הענין היה כדי לראות עד כמה נוגע לו לימוד החסידות.

בשעה שבע בבוקר, היה המאמר קלוט במוחו, לפי

⁵ בשם "זאל הגדול" היו קוראים בליובאוויטש את האולם הגדול

בו היו לומדים תלמידי הישיבה "תומכי תמימים" ובאותו אולם היו התלמידים סועדים ביחד כל ימי חג הפסח. השולחנות לאכילה היו מסודרים בסדר ידוע ומסומנים במספרים, וכל תלמיד היה לו מקום קבוע לכל שמונת ימי החג, ולכל שולחן היה משגיח על הסדר שהיה מכונה

בשם "ממונה".
⁶ ביום אחרון של פסח היו התלמידים מזמינים את הרבי (מהורש"ב) נ"ע לסעודת אתם את סעודת יו"ט, והיו מאריכים בסעודה והרבי היה אומר דא"ח ולאחר מכן היו יוצאים בריקודים ושמים עד שעה מאוחרת.

ישנם חילוקי דרגות, אשם, חטאת, עולה, שלמים, תודה, מנחת עני ומנחת עשיר, וכך גם בתפלה שהיא במקום הקרבנות ישנם חילוקי דרגות.

טו. לשבועות תרנ"א הגיע לליובאוויטש ש"ב החסיד ר' מרדכי דוב סלונים – נכד הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע – אביו של הר' שניאור הנ"ל. לאותו חג שבועות, הגיעו אורחים רבים מברייה-הדעת בחסידות.

החסיד ר' מרדכי דוב הביא אתו העתק מהמכתב האמור שכתב אבי לבנו הר' שניאור סלונים. החסיד ר' מרדכי דוב שהה בליובאוויטש כמה שבועות והתיידד עם שלשה מזקני החסידים, ר' חנוך הענדל מקורעניץ, ר' שמואל ברוך מורשה ור' מאיר מרדכי מבוריסוב, והראה להם בסוד העתק המכתב.

החסיד ר' שמואל ברוך היה אחד מגדולי המשכילים, בעל חושים נפלאים ועמקן גדול. היה קשיש מאד. אינני יודע בן כמה היה אז, ודומה שגם הוא עצמו לא ידע. כשהיו שואלים אותו לגילו, היה עונה "כבר היה זמן לשכוח".

ר' שמואל ברוך בא לליובאוויטש כשנולד הסבא, הרבי מוהר"ש – בשנת תקצ"ד – ושהה אז בליובאוויטש עד שנת תר"ו. נסע לביתו ובשנת תר"י חזר לליובאוויטש ושהה שם עד שנת תרכ"ו בה נסתלק אבי הסבא, הרבי ה"צמח צדק". בשנת תרל"ב חזר לליובאוויטש ונשאר שם לכל ימי חייו.

החסיד ר' שמואל ברוך היה בקי בכל ספרי החסידות הנדפסים, כמו תורה אור, לקוטי תורה, סידור, ספרי אדמו"ר האמצעי הנדפסים, כמעט בעל-פה. בדרך כלל היה ממעט בדיבור, אבל כשהיה אי פעם מסביר איזה ענין היה מה לשמוע.

החסיד ר' מאיר מרדכי היה תלמיד מובהק של החסיד הנודע ר' שמואל דוב מבוריסוב, למד אצלו עשר שנים חסידות. הר' מאיר מרדכי היה למדן ועמקן, בקי בהרבה מסכתות גמרא. למעלה מעשרים שנה שימש כמלמד. אז – בשנת תר"ן – היה הגזבר בעסקי דודי הרז"א ז"ל בליובאוויטש והיה מתמיד גדול בלימוד הנגלה והחסידות.

החסיד ר' חנוך הענדל היה אחד המיוחדים בין בעלי העבודה, לא היה בעל השגה גדול, אבל לבו היה אש להבה ובעל מדות טובות שאין דוגמתו. את אהבת ישראל שלו אין לתאר. בזכרונות הנעורים שלי הוא תופס מקום

היה באמת רצוי מאד לסדר בעזה"י אותם מכתבים בצירוף מכתבים נוספים הנמצאים בידי במספר רב. כל מכתב הוא אוצר של ענינים המכניסים חיות פנימית בחיים החסידיים.

ההתבוננות בחסידות כשלבשים טלית ותפילין – אומר אבי במכתב זה – פועלת על חיי היום שאחרי התפלה, ועצם ההתבוננות בחסידות בשעת התפלה הוא באופן אחר לגמרי מאשר בזמן אחר, ומסביר את ה"כי קרוב אליך כו' בפין ובלבבך" שבפרק י"ז ב"תניא".

עניני העבודה המוסברים במכתב זה, הרי נוסף על כך שהם השכלה שבעבודה, גלומה בכל אימרה – חיות. הכתב עצמו טובע וטוען, מצביע על מעמדו של האדם ומורה כיצד צריכים להיות.

באותו מכתב מדבר אבי אודות ענין הרע המכוסה, שכן, ישנו אדם שמבחוץ הוא נראה לירא ה' ותוכו רצוף ח"ו מרמה, לבן הארמי – לבן, בהיר וזך מבחוץ, ורמאי מבפנים.

הדברים לא נאמרו ח"ו כדי להכאיב, אדרבה הם נאמרו ברגש של רחמנות על טבע בני אדם שיתכן הדבר שתהיה בו אשפה רבה כל כך.

מקום מיוחד תופס במכתב הענין של עול דרך-ארץ שהקיף את הכל, הן בעלי עסקים והן יושבי אוהל. כולם, בעלי עסקים ויושבי אוהל, רוצים להיות עוסקים בעבודה שבלב, אלא שטוענים הם שראשית דבר יש לעשות כלי לפרנסה, וכך שוקעים הם בעול דרך-ארץ. אבי מסביר שצעת היצר ותחבולותיו מדיחים ח"ו את האדם מדרך האמת ומעוורים את העינים בריבוי טרדות שב"עול דרך-ארץ".

פעם דובר אודות זה⁷ ששפת היתר שיש בבעלי עסקים, ריבוי הדברים בטלים שבעל עסק מדבר, משמש מפתן ללשון הרע ורכילות, ומאבד את כל המהות.

אבי מסביר במכתב את המשנה⁸ "אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק", שבעקבות משיחא, בדורות אלו המוטבעים ב"עול דרך-ארץ", שזה הנחש הכרוך, המקיף את האדם מבית ומבחוץ, והעצה לכך היא – לא יפסיק מתפלה.

עבודה שבלב מהווה, לפי דעת אבי, הרפואה הגדולה ביותר לכל מיני מחלות של מומי בני אדם. אבי רואה בעבודת התפלה את הדרך הרחבה והטובה ביותר להגיע לבית אלקים.

ומרגלא בפומיה: תפלה במקום קרבנות⁹ – בקרבנות

(9) ראה ברכות כו, ב.

(7) ראה לקוטי דיבורים, שמחת תורה תרצ"ד אות יז.

(8) ברכות פ"ה מ"א.

חשוב מאד כדמות מיוחדת במינה בין החסידים ביחד, ובמשך כמה שבועות התמידו בלימודם ודיברו החשובים. כששלושת החסידים האמורים קבלו העתק המכתב, ידיעת אבי. החלו ללמוד אותו. בתחלה כל אחד לעצמו ולאחר מכן

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

המחשבות הללו עודדו את נפשי והחזיקו את כוחי במאד. שכחתי את מעמדי ההנהגה ושכחתי את מעמדי התורה, רעיונותי התחילו להסתדר, התחלתי להתרגל עם המצב באשר הוא: הנני אסיר ולוקח לשפאלעןקע. בעבור זה, לא אדע. שם בחדר ההוא בבואי יקיפוני בשאלות, שאלות רגילות ובלתי רגילות. מן המענות יחפצו לארוג רקמת עליה, או עצי גפרית להצית את תבערת הנקמה.

לקחתי לי מעשן – פאפיראס – וסדרתי לי דברי מענה פלליים. ובאתי לידי החלטה גמורה להיות עז ותקיף, בלי חת, לדבר בשפה ברה, ולא להתחשב כלל עם האבסטאנאווקע²⁹ אשר סוכבני.

החלטתי התקיפה והמוחלטת הלזו נתנה לי הגבחה רוח, והרגש יחוס עצמי. ובה בשעה ישבתי כיושב בגן, או מטיל לרוח היום. פי אור זריחת השמש האירה את פני הפתל הלכן אשר למולי.

כמעט אשר התחלתי לעמד ללכת חזרה אל החדר ההוא אשר פתחו פתוח לרוחה לך אסיר, אך פתאם נמלכתי למה עלי למהר? האם אאחר את המועד? ובחפצי היה לסדר דברי עוד פעם. רגיל הנני אשר טרם אפתח פי לדבר דברי חסידות, הגם שהנני כבר בקי ברעיוני בכל הענין המסודר ההוא, לחשוב בו עוד פעם. ובצעת ההיא כבר תודה לא-ל באתי אל מצבי התמידי.

* * *

מה רבה היא האמונה הפנימית, האמונה התמימה הבאה בירושה לכל ישראל מאבותינו אבות עולם. ומה גדול הוא פחו של הבטחון הגמור. הם לא רק יסודי הדת, דת קדשנו, פי-אם גם יסודי חיים, החיים הרגילים, החיים הגשמיים של כל איש ישראל.

הודו לה' פי טוב על חסדו הגדול אשר כה הזדמן לי הטעות אשר טעיתי ללכת אל מבוא הלזה. אשר זה היה לי למחסה ומגן מליפול ברשת ההבהלה אשר הכינו לי נחמנסאהן ולולב.

ההשגחה העליונה הולכה אותי פאותו הקש, וכאותו העלה, המתגלגלים אנה ואנה לרוח הנושב בהם³⁰, וכמוהם פמוני, וכיתר ענין (כמעלת המדבר על הצומח, ובתוספת מעלת בעלי נשמות דקדושה הטהורה על מעלת המדבר). הנני ביד ההשגחה העליונה ית' ויתעלה.

* * *

בדא"ח - אשר השגחה פרטית היא בכל הנבראים, גם בדומם צומח וחי, ויש דין ומשפט כמה פעמים יתגלגל העלה או הקש ובאיזה

(29) המצב והסביבה.

(30) הכוונה לביאור הבעל שם טוב - המובא בכמה מקומות

עודני יושב על מקומי, ואשמע קול המולה באחד החדרים אשר מאחורי הכתל הלכן אשר למולי, לא קול ענות, ולא קול צעקה, כִּי־אם קול שחוק. אנשים הבטוחים בהוותם, ומאשרים בקלגם. ובעבור רגעים אחדים נפתחה אחת הדלתות ושלוש אנשים מתכוננים לצאת. נראה, אשר מושבי, מושב איש מוזר, ברוח בטוחה ומעשן מקטרת הבהילם, עד כי רגע עצרו לעמד על המפתן מבלי לצאת, וביטו עלי בעין בוחנת.

אנכי נשארתי לשבת באותה המנוחה אשר ישבתי בתחלה, וכאילו לא פעל עלי שום רושם אם כי דופק לכבי התגבר, באשר נפתחתי פן ישאלוני מדוע ולמה הנני יושב בזה.

אחרי הביטם רגעים אחדים, המשיכו מהלכם לשמאל הלאה אל החדר אשר דלתו פתוחה לרוחה, הנזכרת בזה פעמים ושלוש, אף אחד מהם שב לאחוריו, ויכנס אל אחד החדרים, אל איזה חדר לא שמתי לבי ואחליט כי עתה בטח יבא מי לשאלני או לחקרני מה אני עושה פה. ויבן עתה עלי לחכות מלכת אל בית הפקידות עד פי יבא מי.

בהשערתי פן היה, כי זה אשר שב על עקביו ונלף אל אחד החדרים, יצא חזרה עם עוד אחד, והאחד הלזה קרב אלי וישאלני מה אני עושה פה, ועל מי אני מחכה.

לא באתי הנה – הגדתי – כִּי־אם הביאו אותי, ויצויו עלי ללכת אל בית הפקידות, ומחכה הנני בזה על הטלית ותפלין שלי אשר האיש שהביא אותי הנה, בהיותו עוד במעוני הבטיח לי לתת לי מקום להתפלל. גם אמר כי רק על שעות אחדות, למען השיב על איזה שאלות נקראתי הנה.

חלקת דיבורי, תמימותי וקרירותי, פנראה פעלו על השואל עד כי עמד על מכונו מבלי להגיד דבר, ויבט עלי בתמהון, ובמבטו זה מדד אותי מראשי ועד כף רגלי, לא אוכל להגיד נאמנה, אבל נראה לי ברור כי איש זה נכרי הוא, אינו יהודי, רק רוסי, ומולדתו כמו מפלכי וויטעבסק, סמאלענסק או מאגילעוו. איש קר, מתון, אף כי צעיר לזמנים הנהו, לא יותר מכן עשרים וחמש, עיניו מפיקות רגש פנימי רגש אכר.

הוא מביט עלי ואני מביט עליו באין אומר ומדבר דבר. בלי פונה וחסבון, לקחתי מקטרת לעשן וגם הוא הוציא מקטרת מצלחתו וימחר לתת לי גפרורית בוערת, ויט הצידה לשבת על הספסל אשר אנכי יושב.

שלפני המאסר - שנת תרפ"ז - נדבר בתוך המאמר *** עניין שיטת הבעל-שם-טוב אודות השגחה פרטית שהוא גם בדומם צומח חי ובכל פרט ופרט וכו', אף שלא הי' שייך להמאמר. ולולא זאת - איני יודע אם הייתי יכול דורכטראגען (לסכול יסוריי ולצאת מן) המאסר.

מקום. "והדברים קל וחומר. ומה דבר קטן כזה, אם העלה הנתלש או הקש יהי' במקום זה או יטולטל למקום אחר הוא בהשגחה פרטית, ומכל שכן מה שנוגע לאיש הישראלי" (ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ד אות ג. היום יום כ"ח חשוון תש"ג*).

סיפר *** כ"ק מורי וחמי אדמו"ר***: במאמרי ראש השנה

(* וראה גם בספר השיחות תרפ"ז ע' 126 הערה 15.
 (** ראה שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג (רשימות חוב' קנא ע' 3).
 (***) נתבאר בארוכה ב'לקוטי שיחות', חלק כג ע' 157 ואילך.
 (****) בספר המאמרים תרפ"ז (קה"ת - תשמ"א נדפס על-פי העתקה מוגהת ובהוספות בגוף כתב יד קדשו -) לא נזכר על דבר עניין הנ"ל בהגשחה פרטית. ואולי נשמט על-ידי בעל המאמר מטעם הנ"ל, כיוון שלא הי' שייך (להמשך העניין בהמאמר, אף שנאמר (וכידוע בנוגע לכמה מאמרים). - לקוטי שיחות, חלק כג שם הערה 3).

עֲתָה נֹכַחְתִּי כִּי זֶה שְׁנַמְצָאתִי בְּמִבּוֹא זֶה אֵינְנוּ חֲטָא, אִךְ מִי יוֹדֵעַ אֶפְשָׁר כִּי נִחְמַנְסָאֵהוּ וְלוֹלֵב יִוְכְלוּ לַעֲשׂוֹת גַּם מִזֶּה מִנְחַת מִרְחֻשֵׁת, צְלִיל בְּלוֹל מִרְכִּילוֹת וְשִׁנְאֵת הַדַּת. אֲכַל בְּכָל אוֹפֵן הַפְּחַד סוֹר מֵאִתִּי.

* * *

עוֹדְנוּ רַק שְׁעָה חֲצִי הַרְבִּיעִית – הַגִּיד הָאִישׁ – וְכִבֵּר הִבִּיאוּ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים בְּלִילָה הַזֶּה. מְבִיאים בְּמִדָּה מְרוּבָה, כֵּן מְדַבֵּר לַעֲצָמוֹ. – אֲחִינוּ עוֹבְדִים בְּלִילָה זוֹ יוֹתֵר מִכִּפֵּי חוֹבְתָם, גַּם אֲנֹכִי עוֹבֵד בְּשְׁעָה הַרְבִּיעִית עַל חוֹבְתִי. מֵאִיִן אֵתָּה – שְׁאֲלֵנִי הָאִישׁ.

אֲנֹכִי מַעִיר קִטְנָה – עֲנִיתִי – לֹא אֲדַע אִם גַּם שְׁמַעְתֶּם שְׁמָעָה, מוֹלְדְתִי עִיר לְיוֹבֵאֵוִיטְשׁ, אֲשֶׁר מַעֲבָר אֶחָד לָהּ הַתַּחֲנָה רוּדְנִיא אֲשֶׁר בֵּין וִויטְעֶבְסֶק לְסְמֵאֲלֶעֱנֶסֶק, וּמַעֲבָר הַשְּׁנִי – הַתַּחֲנָה קְרֵאֵסְנֵאִיעַ אֲשֶׁר בֵּין אֲרֻשַׁע לְסְמֵאֲלֶעֱנֶסֶק.

לְיוֹבֵאֵוִיטְשׁ, – עוֹנָה הָאִישׁ – יְדַעְתִּי, יְדַעְתִּי הֵיטֵב. בְּעוֹדְנִי יָלַד יְדַעְתִּי אֶת הָעִיר הַלְּזוֹאת. אֵינְנָה קִטְנָה, שׁוֹק גְּדוֹל הִיָּה שֵׁם וְשִׁנֵּי בְּתֵי תַפְלָה, וְגוֹסִין – שְׁאֲלֵנִי – יְדַעְתֶּם?

גוֹסִין הַתַּחֲנָה וְהַפְּרִים אֲשֶׁר מְסַבֵּיב לָהּ, אֲדַע. שֵׁם גְּרוֹ הַרְבֵּה מִמְּכִירִי, כְּמוֹכֵן יְהוּדִים. אֵת הָאֲדוֹנִים בְּעֲלֵי הָאֲחֻזוֹת וְיוֹשְׁבֵי הַפְּרִים – לֹא, כִּי דָבָר לֹא הִיָּה לִי עִמָּהֶם.

עֲתָה נֹכַחְתִּי לְדַעַת כִּי הִשְׁעַרְתִּי אֲשֶׁר הָאִישׁ הַזֶּה נִכְרִי הוּא וּמוֹצְאוֹ מִהֲנֶגֶב הַהוּא, נִכְוָנָה הִיא.

בְּלִיבֵאֵוִיטְשׁ, – מִגִּיד לִי הָאִישׁ – הִיָּתָה מְשַׁפְּחַת צְדִיק, גְּרוֹ בְּחֶצֶר גְּדוֹל קְרוֹב אֶל הַשׁוֹק וּבְחֶצֶר הַהוּא הִיָּה בְּאֵר מַיִם, אֲשֶׁר בְּכָל עֵת הִיוֹתִי עִם אָבִי עַל הַשׁוֹק, הִיָּתִי הוֹלֵךְ לְשֵׁם לְשִׁתוֹת מַיִם. גַּם אֵת סוֹסְנוֹ הֵינְנוּ מוֹכִילִים שְׁמָה לְהַשְׁקוֹתוֹ.

כֵּן, כֵּן, – עֲנִיתִי, וְלִבִּי הַתְּחִיל לְדַפּוֹק בְּחֻזָּקָה לְגוֹדֵל הַתְּרַגְּשׁוֹתִי בְּזִכְרוֹן עֲנִינִים שׁוֹנִים. וְעַם זֶה נִפְלֵאתִי עַל הַהִזְדַּמְנוֹת הַלְּזוֹ, וְלֹא יְדַעְתִּי אִם הִשִּׁיחָה הַזֹּאת לְטוֹכְתִי הִיא אוֹ הַפְּכוֹ. וְכַמְעַט אֲשֶׁר הִחְלַטְתִּי לְלַכֵּת אֶל בֵּית הַפְּקִידוֹת.

עָלִי – הַתְּחַלְתִּי לְהַגִּיד – לְלַכֵּת אֶל בֵּית הַפְּקִידוֹת, וְעַמְדְתִּי מִמְּקוֹמִי לְלַכֵּת שְׁמָה.

כֵּן – עֲנִנִי הָאִישׁ – גַּם אֲנִי אֵלֶיךָ עִמָּכֶם, וְאַרְאֶה אֶתְכֶם מֵהַלְּעֲשׂוֹת, עִם מִי לְדַבֵּר, הֵאֵם – מִמְּשִׁיךְ דְּבָרָיו הַלְּאֶה – כִּבֵּר הֵייתֶם פֹּה? יוֹדְעִים אַתֶּם מֵהַ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת? יְכוֹלִים אַתֶּם לְכַתֵּב? לֹא – עֲנִיתִי – הִנְנִי פֹה בַּפֶּעַם הָרֵאשׁוֹנָה, אֵינְנִי יוֹדֵעַ מֵהַ עָלִי לַעֲשׂוֹת, וְאֵינְנִי יוֹדֵעַ מֵהַ צְרִיךְ לְכַתֵּב.

שֵׁם – מִגִּיד הָאִישׁ – יִשְׁנֵן כּוֹתְבוֹת, וְהֵן יִשְׁאָלוּ אֶתְכֶם, וְכָל מֵה שְׁתַּגִּידוּ יְכַתְּבוּ הֵמָּה, וְאַחַר אֲשֶׁר תִּמְלְאוּ אֶת הַאֲנַקְעֻטֵי, יוֹלִיכוּ אֶתְכֶם לְחֹדֵר הַבִּיקוֹר, שֵׁם יִקְחוּ אֶצְלֵכֶם הַדְּבָרִים הַמִּיּוֹתְרִים לְאִסֵּר, כְּסָף, מוֹרָה שְׁעוֹת, וְעוֹד. וְאַחֲרֵי כֵן יִמְסְרוּ אֶתְכֶם עַל יַד אֶחָד הַמְּשַׁרְתִּים לְהוֹבִיל אֶתְכֶם אֶל פְּקִיד אוֹתָהּ הַמַּעֲרָכָה, אֲשֶׁר שֵׁם עֲלֵיכֶם לְשִׁכַּת בְּאֶחָד הַחֲדָרִים אֲשֶׁר בְּרִשׁוֹתוֹ.

אֲנֹכִי הַקְּשַׁבְתִּי לְשִׁמְעַ דְּבָרָיו, וְנִהְיִיתִי בְּמֵאֵד עַל חֲסְדֵי ה' שְׁחֻזָּק וְאִמָּץ אֶת לְבָבִי אֲשֶׁר הַדְּבָרִים לֹא פָּעִלוּ עָלַי שׁוֹם רוּשָׁם שֶׁל פְּחַד אוֹ בְּהִלָּה. וְהִרְגַּשְׁתִּי בְּעֲצָמִי אֲשֶׁר הַתְּרַגְּלִיתִי עִם הַמַּצָּב הַהוּא,

וקויתי אשר אוכל להחזיק, בעזרתו ית', מעמדי הראוי, שלא לתת לרמוס את הַיְהוּדוּת ומבלי חת משום מעול וחומץ להביא החלטתי התקיפה מהפכה אל הפעל.

באיזה מבוא – שואל אותי האיש – הובאתם הנה.

אנכי – הנני עונה – הובאתי במבוא אשר משמאל למבוא זה שאנו הולכים בו, והייתי עיף מהלוכי על השליבות וראיתי כי במבוא זה יש ספסלים, וישבתי על אחד הספסלים לנוח.

במבוא זה – שואל האיש בקצף גדול – ויעמוד מלכת, ופניו מפיקים תמהון רב, מי אתם? ומאין באתם? וכמה זמן אתם יושבים בלענינגראד?

אנכי – עניתי – הנני הרב שניאורסאהן מליובאוויטש, בשנת תרע"ו (1915) ברחנו מהאשכנזים שהתקרכו לבוא לגבולינו³², ונסע לרוסטוב ושמה ישבנו עד שנת תרפ"ד (1924) ובשנה ההיא בחדש סיון (מאי) באנו ללענינגראד³³.

ומדוע הובילו אתכם במבוא זה? שואל כמתמיה, באיזה מקום אסרו אתכם? אם נמצאתם בקברת מורדים? מי הנה אתכם בעת המאסר? האם גם כתבי פלסטר או שארי כתובים מצאו אצלכם? ומי הביא אתכם הנה?

אותי – עניתי בקור רוח – אסרו במעוני ברחוב מאחאוואייע מספר כ"ב מעון י"ב. נמצאתי בקברת בני ביתי באכלי סעודת הלילה, איש זר זולת אנשי ביתי לא היו אצלי, כתובים, או כתבי פלסטר לא היו אצלי, ובמילא לא נמצאו, הביאו אותי הנה שני פקידים ושמותם נחמנסאהן ולולב.

יקחם אופל – אומר האיש ברוגז – ומדוע דרף מבוא זה? האם בוגד הביאו? – מדבר לעצמו – דרף מבוא זה התחילו להשתמש? ויגרר בגבחתו.

אח³⁴ – מגיד לי – נייע ויערנא, וועראיאטנא וויא כאראשויו שטוקן זדעלאלי. נאפראסנא פא עטאמו קארידארו נייע פאוועזלי בי. סקאזשי זעמליאק פראוודו אטא חוושע בודיעט.

אין לי מה להגיד – עניתי – את האמת כבר הגדתי, כי הפקידים נחמנסאהן ולולב הביאו אותי לדלת המבוא, ונחמנסאהן לחש דבר מה באזנו של השומר העומד אצל הפתח וימסרני על ידו, והשומר ההוא הגיד לי ללכת אל החדר הגדול אשר דלתו פתוחה לרוחה, אמן אנכי הייתי עיף מאד וראיתי כי במבוא זה עומדים ספסלים לשבת, ישבתי לנוח, ויותר לא אדע מאומה.

נייעט³⁵ – אומר האיש – נייע פראוודא, זדיעס קאיע צטא יעסט נייע לאדנא, ווריאש זיעמלאק, זא עטא אוו קארצער פאפאדיש לישניקיע מעסיאצאו 2-3 פאלוטשיש, יעסלי נייע באלשע, זשאלקא זשאלקא, קאיע צטא טוואריל, סקאזשי פראוודו.

חימקא³⁶ – קול נשמע מאחורינו – צטא זאבאלטאלסיא, חאדי סיוודא, סקארעי זשע, צטא טאם באלטאיש.

35) לא, לא אמת. משהו לא בסדר כאן. שקר בפך, אחא. בשביל זה תיפול בכלא (קארצער). תקבל שנים שלשה חדשי מאסר נוספים, ואולי עוד יותר. חבל. במה נכשלת? הגד האמת! 36) מה זה מפטפט אתה! בא הנה. מהר! חדל לפטפט שם.

32) ראה ספר השיחות תרפ"ז סוף עמוד 11 ואילך. ע' 15 ובהערה 27 שם.
33) ראה ספר השיחות תרפ"ז ב"מבוא" ע' ז וש"נ.
34) אבל לא אמת. בודאי יש כך עוון חמור. לחנם לא היו מובילים אותך דרך מבוא זה. הגידה נא, אחא, האמת, פן יערך לך.

סעיטשאַס³⁷ – עוֹנָה הָאִישׁ – פאגאדי סקארא פרידו, מניע אוו קאנטאָרו נאדא.

ניעט³⁸ – פּוֹנָה אֶלִי – נוזשנא זנאט אוו טשאַם דיעלא.

* * *

מתמיהתו של חימקא הבנתי, פי המבוא האפל אשר דרך בו שלחני נחמנסאהן ללכת אל בית הפקידות, הוא מבוא מיוחד לחוטאים מיוחדים במינם, ואשר הובאה זו (פלומר דרך מבוא זה) היא מורה לדעת כוכד חטא של המוכא.

אמנם עלי לא פעל זה שום רושם כלל, ופניתי ללכת אל בית הפקידות, הוא היחד אשר דלתו פתוחה לרוחה, והוא המקום אשר שם מדברים ברצון וגם באונס, כפי מליצתו של נחמנסאהן.

(38) לא. צריך לדעת מה זה.

(37) תיכף. חכה. עוד מעט אבוא. דרוש לי דבר מה בלשכה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בשני לניסן, יום אשר בו יזכור איש ואיש מהמתיחס על דגלו את מורו ורבו, וידברו יראי ד' לסדר שיעורי לימוד וזמני התועדות.

וכפי הידיעות שקבלתי רבים מאניש שיי הקדישו את היום הזה לברכת אל בשמים בתורה תפלה ולימוד דא"ח, יהי משכורתם שלמה מאת האלקים בבני חייה ומזונא רויחא, לטוב להם כהי"י בגוי"ר.

לא אפונה אשר ידידנו אניש שיי הקשורים בעב[ונ]תת אהבה, בעלי דעה ורגש אמיתי, יקבעו יום הזה (וגם הבא אחריו) ליום עבודה בצדקה תורה ושיחת רעים, בדברים המעוררים לחיזוק התורה.

יהי ד' אלקי אבותינו בעזר אניש שיי בתוך כאחב"י שיי לברך את כל מעשי ידיהם ברוי"ג.

מאד ינעם לי לשמוע מנועם שלומו הטוב, שלום התמימים יחיו ושלום ידידנו אניש שיי ומוסדי התורה אשר במחנס, ואשר מסביב להם כולם יעמדו על הברכה. שילוחיו לידידנו הרש"פ שיי התקבלו ובפרטיות יכתוב בזה ידידנו ראד"מ שיי.

בי"ה כ"ט שבט, פ"ב

כבוד ידידי תלמידנו היקר הרב הנעלה ווי"ח אי"א מו"ה אברהם נחמן שיי

שלום וברכה,

. . . ועתה אזכרה ימים מקדם, בהיותי מנהל פועל, ופקודתי שמרו, ודי עזרם, כי ת"ל עלו למעלה ראש. גם כהיום אליו כמו אל תלמיד מקשיב אדברה, ואבקשה להודיעני מכל הנעשה אתו עמו ביחוד, ובמחננו ומקום מגורו ביחוד, מי ומי מתלמידנו התמימים יחיו ואי הם נמצאים מה מעשיהם הפרטים, ומה מעשיהם לטובת הענין הכללי, השוקד עלינו כולנו כאחד, להרביץ תורה להגדילה ולהאדירה.

וחזקת והיית לאיש. בא בדברים בכתב ולשון מדברת בהחזקת התורה, כי עזרה נחוצה לנו מאד מאד, היוקר אין לשער, המחסור גדול ונורא הוא. ובה תשמחו לבבינו, כאשר גם אתם תתעוררו ליסד ישיבה, מוסדי תורה, ברוח התמימים, ונקוה לאל רחמן אשר יעיר לבבינו לעבדו ית'.

בשנה החולפת עוררתי את אניש שיי על דבר יום הילולא דהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע,

תבות התפלה

ספורי התורה הם הוראה לחיי היום-יום שלנו, מה אנו יכולים ללמוד מהספור על המבול?
הבעל-שם-טוב הנחיל לנו את המסר של ספור המבול:

המבול הוא מלשון בלבול. מי המבול הציפו את העולם ובלבלו את סדר החיים הרגיל. היבשה הפכה לים אחד גדול... גם בחיים שלנו יש סוג של מבול. יש דברים המבלבלים אותנו ומפריעים לנו לעבד את השם בשמחה ובנחת. אלו דאגות של פרנסה ובריאות, ומחשבות לא טובות. איך אנחנו יכולים להנצל מהמבול הזה?

השם מצוה את נח: "בא אל התבה!" הכנס פנימה והיה מוגן. תבה זו לא רק קפסה, תבה היא גם 'מלה נרדפת' למלה: 'מלה'...

הצווי "בא אל התבה" מורה לכל יהודי, שאם ברצונו להיות מוגן עליו להפניס אל תוך התבות, האותיות והמלים של התורה והתפלה. מה הפרוש להפניס למלים? לא רק למלמל מהר את התפלה ולסמוי... אלא להתפלל במתינות ולחשב על פרוש המלים שאנו מוציאים מהפה. כשיהודי לומד תורה ומתפלל כראוי, הוא שמור ומוגן.

לעמת זאת, אחרי המבול, השם מצוה על נח: "צא מן התבה".

אנחנו לא נמצאים כל היום בתוך ה"תבה". יש זמנים ביום שבהם היהודי עוסק גם באכילה ובשתיה, בפרנסה או במנוחה.

המטרה היא לקחת את כל מה שקבלנו בתוך ה"תבה" ולהשתמש בזה גם בחוץ, לקחת כוח מהתפלה ומלמוד התורה, שגם כשאנחנו מתעסקים בחמרייות, אנו נשארים קשורים אל השם. אוכלים כמו יהודי, שותים כמו יהודי ובכל רגע מתנהגים כמו שצריך.

זו הסבה שאנחנו קוראים את פרשת נח בתחלת חדש חשוון:

חדש תשרי הוא כמו התבה, זה זמן של חגים, של עסוק במצוות ובדברים של קדשה. אבל המטרה היא לקחת כוח מחדש תשרי לכל השנה, וכך גם בשגרה של חדש חשוון, כשאנחנו כבר מחוץ ל"תבה" של החגים, להמשיך ולעבד את השם מתוך שמחה וטוב לבב.

(ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 14 ואילך. מתוך 'שמחת דאורייתא')

פרשת נח

העולמים ללכת לאבוד במבול. הרי אומר: אם הגיע לדיעתו של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד – מוטל עליו להשתדל להכניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהצלותו לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו ידיעה זו, בהשגחה פרטית, כדי שיעלה את החפץ הזה.

(לקוטי שיחות א עמ' 10)

שני ז א ויאמר יהוה לנח בא־אתה וכל־ביתך אֶל־התבה פִּי־אתך רִאִיתִי צְדִיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה: ב מִכָּל א הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקְחֶלֶךְ שְׁבַעַת שְׁבַעַת אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: ג גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבַעַת שְׁבַעַת זָכָר וּנְקֵבָה לַחַיּוֹת זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: ד פִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַת אֲנֹכִי מִמַּטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: ה וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: ו וַנַּח בְּנֵי־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה מוֹם עַל־הָאָרֶץ: ז וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל: ח מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׂ עַל־הָאָדָמָה: ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ: י וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמְּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: יא בַּשָּׁנָה שְׁשִׁי־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיֵּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבַעַת־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ פְּלִמְעֵינוֹת תְּהוֹם רָבָה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: יב וַיְהִי הַגֹּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יג בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־זָחַם וַיּוֹפֵת בְּנֵי־נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נָשֵׁי־בָנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה: יד הָמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־

ו אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרָתוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הַתְּהִלָּה־נֹחַ: וַיּוֹלַד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: יא וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס: יב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ: יג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח לְךָ בָּשָׂר כָּא לִפְנֵי פִי־מְלֵאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ: יד עֲשֵׂה לְךָ תֵּבָת עֲצֵי־גִפְרִית קַנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וּכְפָרֶת אֶתָּה מִבַּיִת וּמַחוּץ כַּכֶּפֶר: טו וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אַרְבֵּי הַתֵּבָה חֲמֵשִׁים אַמָּה רַחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָה: טז צַהֵר א תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלְכְּנָה מִלְּמַעַלָּה וּפִתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשֶׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: (לז) יז וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמְּבּוּל מוֹם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ: יח וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתָ אֶל־הַתֵּבָה אִתָּהּ וּבְנֵיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנָשֵׁי־בָנֶיךָ אִתְּךָ: יט וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֶל־הַתֵּבָה לַחַיִּיתָ אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִיו: (ישראל) כ מִהָעוֹף לְמִינָהּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רִמָּשׁ הָאָדָמָה לְמִינָהּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לַחַיִּיוֹת: כא וְאֹתָהּ קַח־לְךָ מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וּלְחָם לְאֲכָלָהּ: כב וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ומכל החי (ו, ט)

נח נצטוו להכניס אל התבה את כל עניני העולם

וַתַּנַּח הַתֶּבֶה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הַרֵי אֲרָרָט: ־ וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֹּוֹד וְחִסֹּר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֲשִׂירֵי בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים: ־ וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן הַתֶּבֶה אֲשֶׁר עָשָׂה: ־ וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב עַד-יָבֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: ־ וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה מֵאֹתוֹ לִרְאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: ־ וְלֹא-מִצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל-הַתֶּבֶה פְּרִימִים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקַּחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל-הַתֶּבֶה: ־ וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שִׁלַּח אֶת-הַיּוֹנָה מִן-הַתֶּבֶה: ־ וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עֶרֶב וַהֲנִיחָהּ עַל-הָאָרֶץ: ־ וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יָסְפָה שׁוֹב-אֵלָיו עוֹד: ־ וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתֶּבֶה וַיֵּרָא וַהֲנִיחָהּ חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה: ־ וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יָבֹשָׁה הָאָרֶץ: ־

~ נקודות משיחות קודש ~

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה היה ענש פליה כזה. ויש לומר, דהנה שבעת המצוות שנתנו לפני המבול ענינן לשוב העולם, לשבת צרה (ונקמזות באותיות א-ז: אבר, ברפת ה', גזל, דינים, הכל (מעשה מעצועים של עבודה-זרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפיכות דמים), זנות). וכינן שאנשי דור המבול עברו על שבע מצוות אלה, לא נתקיימה המכלית שלמענה נברא העולם, ובמילא - בטלה הבריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

(רשימות, חוברת קסו)

רביעי ־ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר: ־ צֵא מִן-הַתֶּבֶה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּנְשֵׂי-בְנֵיךָ אִתְּךָ: ־ כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אִתְּךָ מִכָּל-בֶּשֶׂר בְּעוֹף

הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל צִפּוֹר כָּל-כַּנְּף: ־ וַיָּבֵאוּ אֵל-נֹחַ אֶל-הַתֶּבֶה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים: ־ וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בֶּשֶׂר כָּאוֹ כָּאוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסַּגֵּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועה תורת הבעל-שם-טוב ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, וזהו ענין "בא גו' אל התיבה" - ש'יהודי צריך להקניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידי-זה ביכולתו ליצול ממי המבול, "מים רבים" שבעולם.

(שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון ה'תשמ"ה)

שלישי ־ וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֶּבֶה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ: ־ וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: ־ וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם: ־ חֲמוֹשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה מִלְּמַעַלָּה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים: ־ כֹּא וַיִּגְוַע כָּל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם: ־ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְבָהּ מֵתוֹ: ־ וַיִּמַּח אֶת-כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר אֶל-פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רְמֵשׁ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמַּחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׂאָר אֲדָמָה וְאִשָּׁר אִתּוֹ בַּתֶּבֶת: ־ וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹת יוֹם: ־ ח א וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֵת כָּל-הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֶּבֶה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׂכּוּ הַמַּיִם: ־ וַיִּסְכְּרוּ מֵעֵינַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלָא הַנֶּשֶׁם מִן-הַשָּׁמַיִם: ־ וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּוֹד וְשׁוֹב וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹת יוֹם:

חמישי ה' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אֲתוּ
 לֵאמֹר: ^ט וְאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם
 וְאֶת־זֶרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם: וְאֵת פֶּלֶא־נֶפֶשׁ הַחַיָּה
 אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּפִהָמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ
 אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתֶּבֶה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:
^י וְהִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־
 בֶּשֶׂר עוֹד מִמֶּנִּי מִמְּבּוּל וְלֹא־יְהִיֶּה עוֹד מִמְּבּוּל
 לְשַׁחַת הָאָרֶץ: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹתִי
 הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־
 נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: ^{יב} אֶת־
 קִשְׁתִּי נֹתַתִּי בְּעַנְנִי וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין
 הָאָרֶץ: ^{יג} וְהָיָה בְּעַנְנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וּנְרָאֲתָהּ
 הַקִּשְׁתַּת בְּעַנְנֵי: ^{יד} וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי
 וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר וְלֹא־יְהִיֶּה
 עוֹד הַמַּיִם לְמִמְבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בֶּשֶׂר: ^{טו} וְהִיְתָה
 הַקִּשְׁתַּת בְּעַנְנֵי וּרְאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין
 אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 עַל־הָאָרֶץ: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אֹתִי
 הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמֹתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 עַל־הָאָרֶץ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

זאת אות הבְּרִית . . . לדורות עולם (ט, יב)

פָּרַט לְשֵׁנֵי דוֹרוֹת . . . הַזְּקֵנָה . . . אֲנִשִּׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה (מדרש רב)

יש לתמונה, פיצד אפֶּשֶׁר לומר שרק בשני דורות אלו לא
 היה צורך בקִשְׁתַּת, וְהָרִי כֵּל זְמַן שֶׁאֵין מִצָּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר אֵין
 מְקוּם לְמִבּוּל? וְיֵשׁ לומר, שְׂרָאִית הַקִּשְׁתַּת אֵין מִשְׁמַעוֹתָהּ
 שֶׁהָעוֹלָם רָאוּי לְמִבּוּל חֶסֶד־וְשְׁלוֹם, אֲלֵא הִיא אוֹת וְזָכְרוֹן לְכָךְ
 שְׁגַם אִם הָיָה הָעוֹלָם בְּמִצָּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר - מִבְּטָחִים אָנוּ שְׁלֵא
 יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל, וְאִי־רְאִית הַקִּשְׁתַּת בְּשֵׁנֵי דוֹרוֹת אֵלוֹ מוֹרָה עַל
 גְּדֻלַּת זְכוּתוֹ שֶׁל צְדִיק הַדּוֹר: אֲפִילוֹ אִם הָיָה דוֹרוֹ בְּשֶׁפֶל
 הַמִּצָּב, וְגַם לֹא הָיְתָה הַבְּטָחַת ה' - הִנֵּה בְּזָכוּתוֹ לֹא הָיוּ
 גְּעֻנָשִׁים.

(לקוטי שיחות לה עמ' 33)

ששי י" וַיְהִי בְּנִי־נֹחַ הַיִּצְאִים מִן־הַתֶּבֶה שֵׁם וְחָם

וּבְכַל־הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ
 כתיב הוצא קרי הִצְאָה אֲתָךְ וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ
 וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ: ^ה וַיִּצְאֵנִחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׂי־
 בָנָיו אִתּוֹ: ^ו כָּל־הַחַיָּה כָּל־הַרְמֵשׁ וְכָל־הָעוֹף
 כָּל רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יִצְאוּ מִן־
 הַתֶּבֶה: ^ז וַיִּבְּנוּ נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל
 הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל
 עֹלֹת בְּמִזְבְּחֹ: ^ח וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לְבוֹ לֹא אֶסְפָּה לְקַלֵּל עוֹד
 אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַעַר לֵב הָאָדָם
 רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אֶסְפָּה עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי
 כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: ^ט עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר
 וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:
^י וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר
 לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ: ^{יא} וּמוֹרָאֲכֶם
 וְחַתְּכֶם יְהִיֶּה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף
 הַשָּׁמַיִם כְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דְּגֵי
 הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ: ^{יב} כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוֹאֵחִי
 לָכֶם יְהִיֶּה לְאֹכְלָהּ בְּיַדְכֶם נִתְּנִי לָכֶם
 אֶת־כָּל־: ^{יג} אֲדֹבֶבֶשׂ בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוֹ לֹא תֹאכְלוּ:
^{יד} וְאֵדֹבֶבֶשׂ אֶת־דַּמְכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־
 חַיָּה אֲדַרְשְׁנֶנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו
 אֲדַרְשׁ אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם: וְשִׁפְךְ דָּם הָאָדָם
 כְּאָדָם דָּמּוֹ יִשְׁפֹךְ כִּי בְּצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה
 אֶת־הָאָדָם: וְאִתְּכֶם פְּרוּ וּרְבוּ שָׂרְצוּ בָאָרֶץ
 וּרְבוּ־בָהּ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

אָמְנָם, לְאֶחָרֵי עַנְיָן "בֹּא גו' אֶל הַתִּיבָה" - בֹּא הַצִּיּוּרִי "צֹא
 מִן הַתִּיבָה גו'". וְהַעֲנִין בְּנֵה:
 תְּכִלִּית הַפְּנֵה הִיא - "צֹא מִן הַתִּיבָה גו'" [וכן "כָּל הַחַיָּה
 גו' הִצְאָה אֲתָךְ", "הוֹצִיאֵם אִתָּה" (בְּעַל־כְּרָחַם)], הִנֵּנוּ, לְפַעוּל
 בְּעוֹלָם כִּפִּי שֶׁהוּא בְּמַעֲמָד וּמִצָּב דְּ"תַחְתּוֹן" (וְלֹא בַּק
 הַעֲלֹתוֹ לְמִצָּב גְּעֻלָּה, לְהַכְנִיסוֹ לַתִּיבָה).

(שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון ה'תשמ"ה)

וַיִּפֶת וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן: ^ט שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה
 בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ: ^כ וַיַּחַל נֹחַ
 אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כֶּרֶם: ^{כא} וַיִּשְׁתֵּי מִן־תִּינֵי
 וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֱלָה: ^{כב} וַיֵּרָא חָם אָבִי
 כְּנַעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בַּחוּץ:
^{כג} וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֶת אֶת־הַשְּׂמֵלָה וַיְשִׂימוּ עַל־שִׁבְמֵם
 שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיוֹת וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אָבִיהֶם
 וּפְנֵיהֶם אַחֲרָיוֹת וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ:
^{כד} וַיִּיקֶץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיָּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ
 הַקָּטָן: ^{כה} וַיֹּאמֶר אַרְוֹר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה
 לְאָחָיו: ^{כו} וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי
 כְּנַעַן עֶבֶד לָמוֹ: ^{כז} וַיִּפֶת אֱלֹהִים לַיִּפֶת וַיִּשְׁקֶן
 בְּאַהֲלֵי־שָׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֶבֶד לָמוֹ: ^{כח} וַיַּחֲזִי־נֹחַ
 אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
^{כט} וַיְהִי כָּל־יְמֵי־נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
 שָׁנָה וַיָּמָת: ^ל פ' ו' וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שָׁם
 חָם וַיִּפֶת וַיְוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל: ^{לב} בְּנֵי
 יִפֶת גַּמַּר וּמְגוּג וּמְדִי וַיּוֹן וַתְּבַל וּמִשְׁדַּךְ וַתִּירָם:
^{לד} וּבְנֵי גַמַּר אֲשַׁכְנַז וְרִיפֶת וַתְּגַרְמָה: ^{לה} וּבְנֵי יוֹן
 אֵילִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ פֶּתִים וְדַדַּיִם: ^{לו} מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ
 אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם
 בְּגוֹיֵיהֶם: ^{לז} וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:
^{לח} וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה וּסְבֹתָה וְרַעְמָה
 וּסְבֹתָכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וְדַדָּן: ^{לח} וְכוּשׁ יָלַד
 אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַיָּל לְהַיּוֹת גַּבַּר בְּאַרְצָן: ^מ הוּא־
 הָיָה גַבַּר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמַר בְּנִמְרֹד
 גַּבּוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה: וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ
 בָּבֶל וָאַרְדּוּ וְאַכַּד וּכְלָנֶה בְּאַרְצָן שְׁנַעֲרַ: ^{מא} מִן
 הָאָרֶץ הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־גִּינוֹזָה וְאֶת־
 רַחֲבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח: ^{מב} וְאֶת־רֶסֶן בֵּין גִּינוֹזָה
 וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה: ^{מג} וּמִצְרַיִם יָלַד
 אֶת־לֹדִיִּים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָכִים וְאֶת־
 נַפְתָּחִים: ^{מד} וְאֶת־פֶּתְרָסִים וְאֶת־פְּסֹלָחִים אֲשֶׁר

יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כְּפֹתָרִים: ^{מה} וּכְנַעַן
 יָלַד אֶת־צִיֹּן כַּכְרוֹ וְאֶת־חֶת: ^{מו} וְאֶת־הַיְבוּסִי
 וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת הַגְּרָשִׁי: ^{מז} וְאֶת־חֲנוּי וְאֶת־
 הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי: ^{מח} וְאֶת־הָאֲרֹדִי וְאֶת־הַצְּמֹרִי
 וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֲרַי נִפְצוּ מִשְׁפַּחֹת הַכְּנַעֲנִי:
^{מט} וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּיֹּן בְּאַכָּה גְרָרָה עַד־
 עֲזָה בְּאַכָּה סְדֹמָה וְעַמְרָה וְאַדְמָה כְּתִיב וַצְּבִיִּים
 קָרִי וַצְּבִיִּים עַד־לְשַׁע: ^נ אֵלֶּה בְנֵי־חָם
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם: ^{נא} ס
^{נב} וְלִשָּׁם יָלַד גַּם־הוּא אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֵבֶר אָחִי
 יִפֶת הַגְּדֹל: ^{נב} בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאַשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד
 וְלוּד וְאַרָם: ^{נג} וּבְנֵי אָרָם עוּז וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ:
^{נד} וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יָלַד אֶת־
 עֵבֶר: ^{נה} וְלְעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בְנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג
 כִּי בִימֹיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יֶקְטָן:
^{נו} וַיֶּקְטָן יָלַד אֶת־אַלְמוּדָד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־
 חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֶרַח: ^{נז} וְאֶת־הַדּוּרָם וְאֶת־אוּזָל
 וְאֶת־דַּקְלָה: ^{נח} וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־
 שָׁבָא: ^{נח} וְאֶת־אוֹפֵר וְאֶת־חוּיֵלָה וְאֶת־יוֹבֵב כָּל־
 אֵלֶּה בְנֵי יֶקְטָן: ^{נח} וַיְהִי מוֹשְׁבֵם מִמִּשְׁא בְּאַכָּה
 סְפָרָה הַר הַקָּדָם: ^{נא} אֵלֶּה בְנֵי־שָׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם: ^{נב} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
 בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ הַגּוֹיִם
 בְּאַרְצָן אַחֲרֵי הַמַּבּוּל: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שקיני פניהם אחרוניתי, הרי מוכן
 מעצמו שלא ראו. ויש לומר, דהנה פֶּאֶשֶׁר אָדָם רואה רע
 בזולתו, עליו לראות רק את ה"הִלְכָה לַמַּעֲשֶׂה" שבדבר, רק
 מה שנוגע אליו לעשות: להוכיחו ולהתזירו למוטב. ואם
 הוא רואה ומרגיש את רעת חברו – סימן שהרע הזה קָטַן
 גם בו, וכתורת הפעל-שם טוב הַיְדוּעָה, שהזולת הוא ראִי.
 זהו וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ – לא ראו ולא הרגישו ערוה
 וחסרון באביהם, אלא התרכזו במה שהם צריכים לעשות
 ("ויכספו את ערות אביהם"), ותו לא.

(לקטוי שיחות י עמ' 24)

ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: **א** ויחי רעו
 שתים ושלשים שנה ויולד את שרוג: **ב** ויחי
 רעו אחרי הולידו את שרוג שבע שנים
 ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: **ג** ויחי
 שרוג שלשים שנה ויולד את נחור: **ד** ויחי
 שרוג אחרי הולידו את נחור מאתים שנה
 ויולד בנים ובנות: **ה** ויחי נחור תשע
 ועשרים שנה ויולד את תרח: **ו** ויחי נחור
 אחרי הולידו את תרח תשע עשרה שנה
 ומאת שנה ויולד בנים ובנות: **ז** ויחי תרח
 שבעים שנה ויולד את אברם את נחור ואת
 הרן: **ח** ואלה תולדות תרח הוליד את
 אברם את נחור ואת הרן והרן הוליד את לוט:
ט וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו
 באור פשדים: **י** ויקח אברם ונחור להם נשים
 שם אשת אברם שרי ושם אשת נחור מלכה
 בת הרן אבי מלכה ואבי יספה: **יא** ותהי שרי
 עקרה אין לה ולד: **יב** ויקח תרח את אברם בנו
 ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי פלתו אשת
 אברם בנו ויצאו אתם מאור פשדים ללכת
 ארצה כנען ויבאו עד הרן וישבו שם: **יג** ויהיו
 ימית תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח
 בחרן*:

פפפ קנ"ג פסוקים, כצלא"ל סימן, אב"י יסב"ה לוי"ט סימן.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיתה. אמן בחיובין וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך

שביעי יא א ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים
 אחדים: ב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה
 בארץ שנער וישבו שם: ג ויאמרו איש אל
 רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה
 ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם
 לחמר: ד ויאמרו הבה ונבנה לנו עיר ומגדל
 וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני
 כל הארץ: ה ויגר יהוה לראות את העיר ואת
 המגדל אשר בנו בני האדם: ו ויאמר יהוה הן
 עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות
 ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות:
 ז הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו
 איש שפת רעהו: ח ויפיץ יהוה אתם משם
 על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר: ט על פני
 קרא שמה בכל כפי שם כלל יהוה שפת כל
 הארץ ומשם הפיצם יהוה על פני כל
 הארץ: פ אלה תולדות שם שם בן מאת שנה
 ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול:
 ק ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד חמש
 מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס וארפכשד
 חי חמש ושלשים שנה ויולד את שלח: ט ויחי
 ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים
 וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
 ז ויחיה עבר שלשים שנה ויולד את
 פלג: ט ויחיה עבר אחרי הולידו את פלג שלשים
 שנה וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
 ח ויחי פלג שלשים שנה ויולד את רעו:
 ט ויחי פלג אחרי הולידו את רעו תשע שנים

* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423

לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתחלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא,
 תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

ואלו הנה בדורו של אברהם (רש"י ג, ט)

וקשה, הרי אברהם אבינו נולד ג"ח שנה לפני מיתת נח
 וקפי שכתב האבן-עזרא: אברהם אבינו בן ג"ח שנה פאשר
 מת נח), ואיך אפשר לומר שגם לא הנה בדורו. ויש לומר,
 ש"בדורו" הפונה בדור שלו, הדור שהוא הפרנס שלו
 ומנהיגו. וכלשון ר"ל: דור דור ופרנסיו.

(אגרות קודש, כרך י, עמ' כ)

מפטיר כט ויקח אברהם ונחור להם נשים שם
 אשת-אברהם שרי ושם אשת-נחור מלכה בת-
 הרן אבי-מלכה ואבי יספה: וותחי שרי עקרה
 אין לה ולד: ויקח תרח את-אברהם בנו
 ואת-לוט בן-הרן בן-בנו ואת שרי פלתו אשת
 אברהם בנו ויצאו אתם מאור פשדים ללכת
 ארצה כנען ויבאו עד-הרן וישבו שם: ויהיו
 ימי-תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח

בחרן*:

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עז-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימנה,
 בשמאלה עשר וכבוד. וי חפץ למען צדקו, ויגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
 הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשה עבדו וב ישראל
 עמו ובנביאי האמת וצדק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
 קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
 ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

א את ירושלים רגני אשר יהיה בעקרה אשר לא ילדה על כי אנשים כלו ממנה ואינם, הנה עתה בזמן הגאולה, פצחתי פתי פה בקול רנה וצחלי אשר יהיה עד עכשיו כאשר אשר לא חלה שלא ילדה פירופים בני-שוממה עתה בגיה יהיו רבים מבני בעולה מבני מדינה אחרת, כי היתה לה בעל וילדה לו בנים אמר יהוה:

(א) רגני, לשון רנה ושמה. עקרה לא ילדה, את ירושלים אשר יהיה בעקרה שלא ילדה, כי אנשיך גלו ממך ואינם. אבל עתה בזמן הגאולה תרגי ותשמחי. פצחתי פתי פה לקרובי קול רנה. וצחלי, ועליו בקול גדול. לא חלה, שלא ילדה. והוא על שם חבלי המלדה, כמו "חיל פולדה" (תהלים מזו).

הפטרה לפרשת נח לקריאה בציבור

ולשמו"ת ישעיהו פרק נד

ב הרהיבי | מקום אהלך להחיות את כל גנוד המרוצים ויריעות משכנותיך וימו יהיו נזמים לארך ולרחב אל-תחשכי אל חמנעי מלחמותם. האריכי מיתריו החבלים התולים בשפולי האהל שהיא נוח לקשרם הטוב לחרות ויתדתוך המקועות בארץ חזקתי: ג פיימין ושמואל תפוצי את הנבילים, ותמשוך ארצך חוץ לנבילים האלה, ותרעד גוים יירש ועו שיערי ישראל לא יפסקו לכן יירשו עוד ערי עכו"ם, וגם אלה לא יפסקו להם עד וערים נשמות בין מארץ בין משאר ארצות יושבו אותם: ד אל-תיראי אל תפחדי שיתק צאתך מגלות נח בצאתך משאר גלות שמצאוך בארצך עם צרות רבות ויעות בכות ראשון וכבית שני, כירלא תבושי עוד לעולם אחר שתצאי מזה הגלות. ואל-תפלמי לקרובי ראש ולתראות גדולה בחשבך פן תגלה שוב כי לא תחפירי לא תבושי עוד ללכת גולה כי בשת עלומיך כי הבושת שהיה לך בימי געורך כאשר היית גולה ומסוללת תשפחי כי לא יקרה לך עוד וחרפת אלמנותיך תצרות שהיו לך בגלות שהיית פאלמנה לא תזכירי עוד כי מרוב טובה תשכחו כל הצרות הראשונות: ה כי בעליך כלומר ארונך, הוא עשיר יהיה צבאות שמו ותיכולת כדו כי הוא אדון צבאות מעלה ומטה ועוד וגאלך הוא קדוש ישראל אשר אלתי כל-

ארני עקרה לא ילדה פצחתי רנה וצחלי לא-חלה פירופים בני-שוממה מבני בעולה אמר יהוה: ב הרהיבי | מקום אהלך ויריעות משכנותיך וימו אל-תחשכי האריכי מיתריו ויתדתוך חזקתי: ג פיימין ושמואל תפוצי וזרעד גוים יירש וערים נשמות יושבו: ד אל-תיראי כירלא תבושי ואל-תפלמי כי לא תחפירי כי בשת עלומיך תשפחי וחרפת אלמנותיך לא תזכירי עוד: ה כי בעליך עשיר יהיה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי כל-הארץ יקרא: ו כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך

החיות שוממה, בני ירושלים שיתרו מהגלות. בעולה, ארץ אדום שהיתה משבת. ב) מיתריו, הם החבלים, ובשביל שיוכלו להרחיב את האהל, צריך להאריך את החבלים. ג) תפוצי, תתחזקי. ד) כי לא תבושי, כי לא תבושי עוד לעולם להיות בגלות. לא תחפירי, כי תהי מקטמת שלא תהי עוד לחרפה. עלומיך, געורך. והוא רמו על גלות בית ראשון וכות שני. אלמנותיך, חסרון המלכות. ה) כי בעליך עשיר, כי אדונך מגדיל אותך. ו) ואשת געורים וגו', כמו אשת געורים, שאם תפאם בעני בעלה לא יתמיד המאום, כי ישוב וירחם. ז) ברנע קמן עזבתך, אף-עלפי שארכו ימי הגלות, כלם יהיו נחשבים שיהיו גדולים כשאלמנותיך. ח) בשצף קצף, במעט קצף. י) הקרובים ימושו והגבעות תמוטינה, אף אם תכלה זכות האבות והאמהות.

יהוה ואשת געורים כי תפאם אמר אלהיך: ז ברנע קמן עזבתך וברחמים גדלים אקבצך: ח בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתך אמר וגאלך יהוה: ט פיימי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מירנח עוד על-הארץ פן נשבעתי מקצף עליך ומגער-כף: י כי הקרובים

הארץ יקרא וידו בכל משלה: ו כיראשה עזובה ועצובת רוח קראך יהוה לשוב אליו ואשת געורים כי תפאם אמר אלהיך וברחמים גדלים אקבצך ותמיד לאורך ימים: ח בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתך אמר וגאלך יהוה: ט פיימי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מירנח עוד על-הארץ פן נשבעתי שמי שבעות מקצף עליך על ידי ענוד ומגער-כף לתלותך: י כי לפעמים יקרה אשר הקרובים ימושו וסורו ממקומם והגבעות תמוטינה מלשון נמיה עלידי רעש, אבל ותסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יהוה:

יְמוּשׁוּ וְהִגְבְּעוּת תְּמוּטִינָה וְחֶסְדִּי מֵאַתָּה לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר
מִרְחֲמֶיךָ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כֶּסֶּאֱוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכַבוֹד וְלִתְפָּאֶרְתָּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: «וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ
וְאֶת־לוֹט בְּנֵי־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רִכּוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ
וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת
אֶרֶצָה פְּנִיעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה פְּנִיעַן: וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם
בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַפְּנִיעַנִי
אֲזַ בְּאֶרֶץ: (ישׂאל) וַיִּירָא יְהוָה אֶל־אֲבָרָם וַיֹּאמֶר
לְזִרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ

יב «וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֲבָרָם לְדַלְתְּךָ מֵאֶרֶץ
וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
אֶרְאֶךָ: וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדָּלְךָ
שְׁמֶךָ וְהָיָה בְּרָכָה: וְאֶבְרַכְּךָ מִבְּרִיכֶיךָ וּמִקְלָלֶיךָ
אֲאֹר וְנִבְרַכְוּ כִּי כָּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה: (יב)
וַיִּלְךְ אֲבָרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיִּלְךְ אִתּוֹ
לוֹט וְאֲבָרָם בְּנֵי־חַמֶּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה

הַקָּרִיב לְבֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי אֲשֶׁתּוֹ
הַנְּהַנָּא יִדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּמְרָאָה אֶת:
וַיְהִי כִּי־יָרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִים וַאֲמָרוּ אֲשֶׁתּוֹ
זֹאת וְהָרְנוּ אֹתִי וְאַתָּה יַחֲיוּ: » אֲמַר־נָא אֶחָתִי
אֶת לְמַעַן וַיִּטְבַּלִי בַעֲבוּרְךָ וְחִיתָה נִפְשִׁי
בְּנִלְלָךָ:

לְהִיְהִי הַנְּרָאָה אֵלָיו: ה וַיִּעַתֵּךְ מִשֵּׁם הַהָרָה
מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי
מִקְדָּם וַיִּבְנֵן־שָׁם מִזְבֵּחַ לְהִיְהִי וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה: ט וַיִּפֶּע אַבְרָם הַלֹּדֶד וַנְסוּעַ הַנְּגַבָּה: פ
וַיְהִי רַעֲב בְּאַרְץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרִימָה לְגֹר
שָׁם כִּי־כָבֵד הָרַעֲב בְּאַרְץ: י וַיְהִי פֶאֶשֶׁר

המשך ביאור למסכת קידושין ליום ראשון עמ' 1

44 כטעם שהתבאר לעיל שמסתבר שהוא חושש לשקר, שמא
45 יכחישינו האב, ואילו לְיִדְרָה – לאשה עצמה לא הִימְנָה – לא
46 האמינה התורה, ולכן אין סוקלים אותה על פי דבריה, שבדיני
47 נפשות לא נהרוג מחמת ספק, ומכל מקום היא נאמנת לאסור את
48 עצמה כדין אשת איש, כיון שאדם יכול לאסור בדיבורו את עצמו
49 ואמנם האומר שקידשה אינו רשאי לישא אותה, כטעם שהתבאר
50 לעיל שאינו חושש שהשקר, אלא סומך על כך שהיא תחפה עליו.
51 וְרַב הַסְּדָא אָמַר כַּרְב, שֶׁאֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – בֵּין כִּשְׁהָאב אֹמֵר
52 קִידְשֵׁתִי אֶת בְּתִי, וּבֵין כִּשְׁהָבֵת אֹמֵרֵת הַתְּקַדְשֵׁתִי, אִם זִינְתָה אִין
53 סוֹקְלִין אוֹתָהּ.
54 באיסור עריות אסרה תורה אף ביאת גדול על אשה קטנה, או
55 ביאת קטן על גדולה, ובאופן כזה רק הגדול נענש, אך הקטן פטור.
56 וביאת איסור הוא באיש בן תשע שנים ויום אחד, ובאשה בת שלש
57 שנים ויום אחד, ובפחות מזה אין למעשיהם שם 'ביאה' אסורה.
58 וצריך שיהיו עדים שהקטן בן ט' או הקטנה בת ג' כדי לחייב את
59 האיש או האשה מיתה.
60 מבארת הגמרא: וְאֹרְדָא רַב הַסְּדָא לְמַעְמִיָּה – לשיטתו, שאין האב
61 נאמן לחייב את בתו מיתה, כטעמו בנידון אחר, דְאָמַר רַב הַסְּדָא,
62 האומר כִּי זֶה בְּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד וּבִיאָתוֹ בִּיָּאָה לְחַיִּיב אִשָּׁה
63 גדולה שבא עליה, וכן האומר כִּי זֶה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד,
64 וּבִיאָתָהּ בִּיָּאָה לְחַיִּיב גְּדוּלָה הָאָב עֲלֶיהָ, אִם בָּאוּ עַל אַחַת מִכֻּל
65 העריות בשוגג, נֶאֱמָן הָאָב לְחַיִּיב אֶת הָאִשָּׁה הַגְּדוּלָה שֶׁבָּנוּ בָּא
66 עליה וכן את הגדול הבא על בתו כִּרְכָן עַל פִּיּוּ, כַּעַד אַחַד, אֶבְל לֹא
67 נֶאֱמָן לְחַיִּיבֵם מִפּוֹת – באופן שהיתה ביאה אסורה באיסור לא
68 תעשה בשוגג, וְכֵן לֹא נֶאֱמָן לְעוֹנְשֵׁין – לחייבם עונש מיתה אם בא
69 עליה במזיד, והיינו כעין הדין שאמר רב חסדא בסוגייתנו שאין
70 האב נאמן לחייב את בתו מיתה באומרו שהיא מקודשת, כי אין
71 האב נאמן לשום עונש.
72 זמן הגבורת של איש או אשה תלוי בשני דברים, א. שיגיעו לשנות
73 גדלות, והיינו סיום שנת השלש עשרה באיש, וסיום השנה השנים
74 עשרה באשה. ב. שיביאו סימני גדלות בגופם, והיינו שתי שערות.
75 ואם נהיו בת י"ב או בן י"ג ועדיין לא הביאו ב' שערות הקדישן
76 הקדש ונדריהם נדר, אבל קודם שנהיו בת י"ב או בן י"ג, אין נדרן
77 נדר ואין הקדישן הקדש. אבל לענף עונשין אינן נענשים עד שיהיו
78 גדולים ויביאו שתי שערות, ואם הביאו שתי שערות ועדיין לא
79 גדלו חוששים שמא שומא בעלמא היא ואינם נענשים על שום
80 עבירה.
81 מביאה הגמרא ראייה לדברי רב חסדא: תִּנְיָא בתוספתא (טהרות
82 פ"ו ה"ט) כְּוֹתִיבָה דְרַב הַסְּדָא, לגבי בן או בת שהביאו שתי שערות
83 ולא ידוע אם הגיעו לגיל בגרות, ואמר האב כִּי זֶה בְּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
84 שָׁנָה יוֹם אֶחָד וְדִינּוֹ כַּגְּדוּל, או שאמר כִּי זֶה בַּת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה
85 יוֹם אֶחָד, וְדִינָהּ כַּגְּדוּלָה,

1 כשיטת רב אסי שרק כשהאב אומר שאינו יודע למי קידש את בתו
2 יש סברה להאמין לאדם האומר שקידשה, כיון שבדאי לא היה
3 מנינו לשקר מחשש שיכחישינו האב, שהרי האב ודאי לא יחפה
4 עליו, אבל כשהאשה אומרת שאינה יודעת למי התקדשה, אין
5 נאמנות לאדם האומר שקידשה, כי יתכן שהוא סומך על כך
6 שהאשה תחפה עליו ותתירצה להתקדש לו ואף אם יבוא אחר
7 ויאמר שהוא קידשה תכחישו.
8 במשנה התבאר שהאב נאמן לומר שקידש את בתו, ועל ידי דבריו
9 דינה כ'אשת איש'. עתה דנה הגמרא אם נאמן אף לחייב מיתה את
10 הבא עליה:
11 אִיבְעִיָא לְהוֹן מַהוּ לְסוֹקֵל עַל דְּו – האם נאמן האב לומר שקידש
12 את בתו גם כדי לחייבה סקילה אם זנתה אף שאין עדים על
13 קידושין אלו, או שאינו נאמן. מביאה הגמרא מחלוקת בדין זה: רַב
14 אָמַר, אִף אִם זִנְתָה, אִין סוֹקְלִין אֶת הַבַּת עַל פִּי הָאָב, וְרַב אָסִי אָמַר
15 סוֹקְלִין. מבארת הגמרא: רַב אָמַר 'אִין סוֹקְלִין', כִּיּוֹן שֶׁפִּי הִימְנִיָּה
16 רַבְּחִינָא – מה שהאמינה התורה לְאָב האומר שקידש את בתו, היינו
17 לְעַנְי אִיפְסָרָא – לאוסרה לעולם כדין אשת איש, אך לְקַטְלָא –
18 לחייבה מיתה על פיו, לֹא הִימְנִיָּה – לא האמינתו התורה. וְרַב אָסִי
19 אָמַר 'סוֹקְלִין' עַל פִּי דְּבַרֵּי הָאָב, כִּיּוֹן שֶׁלְכּוֹלָה מִיְלִיתִיָּה הִימְנִיָּה
20 רַבְּחִינָא לְאָב – לענין כל הדינים האמינה התורה לאב, ואף לחייבה
21 סקילה אם זינתה. אמנם הוסיף וְאָמַר רַב אָסִי, וּמִדְּרַבָּא שִׁישׁ אֹפֶן
22 שהאמינה תורה רק לענין איסור ולא לענין מיתה, כְּאֹפֶן שֶׁהָאִשָּׁה
23 אֹמֵרֵת 'נִתְקַדְשֵׁתִי', שֶׁאִף שֶׁנֶּאֱמַנְתָּ לְאִסוּר עֲצֻמָּה, מִכֻּל מְקוּם אִין
24 סוֹקְלִים אוֹתָהּ עַל פִּי דְּבַרֵּי עֲצֻמָּה, וְכַפִּי שִׁיבּוּאֵר וְאָמַר רַב אָסִי
25 בביאור דברי עצמו, הִנֵּי שְׁמַעְתָּא דִּידִי – שתי ההלכות שאמרתי
26 מְרַפְּסִין אִינְרִי – 'משברות גגות', כלומר קשות ונראות כסותרות זו
27 את זו, שהרי הַשְּׁתָּא, וְמַה כְּמִקּוּם שֶׁהָאָב אֹמֵר 'קִידְשֵׁתִי אֶת בְּתִי'
28 ואיני יודע למי, ובא אדם ואומר שהוא המקדש, ההלכה היא
29 שֶׁאִם כָּא אוֹתוֹ אִדָּם לְכַנּוּם – לישא אותה, נאמן בדבריו וּכְנָם, וזו
30 לכאורה ראייה שאין הבת מוחזקת כל כך כמקודשת על פי דברי
31 האב, ולכן סומכים על דברי אותו אדם ומתירים לו לישאנה, ומכל
32 מקום אֶפְרָת – סובר רב אסי שאם זינתה סוֹקְלִים אותה מחמת דברי
33 האב, אִם כֵּן כְּמִקּוּם שֶׁהָאִשָּׁה עֲצֻמָּה אֹמֵרֵת 'נִתְקַדְשֵׁתִי ואיני
34 יודעת למי', שאם בא אדם ואומר שהוא קידשה, החמירו עליה
35 לומר שֶׁאִין מֵאֲמִינִים לאותו אדם כלל ולכן אִם כָּא לְכַנּוּם אִין כְּנָם,
36 וזו הוכחה לכאורה שחוששים לדבריה שהיא בחזקת מקודשת,
37 ואין מתירים לו אותה ללא הוכחה ברורה שהוא המקדש, אִינּוּ דִין
38 – וכי לא ראוי שיהיה הדין שְׁסוֹקְלִין אותה אם זינתה, ומדוע אמר
39 רב אסי שאין סוקלים אותה.
40 מסיים רב אסי ומבאר דבריו, וְלֹא הִיא – המבינים את דברי יראו
41 שאין זו קושיה כלל, וביאור הדינים הוא שְׁלֹאָב האומר שקידש את
42 בתו, הִימְנִיָּה רַבְּחִינָא – האמינה התורה, ולכן סוקלים אותה על פי
43 דברי האב ומכל מקום האדם שאומר שקידשה רשאי לישאנה,

לוח זמנים לשבוע פרשת נח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א									ש	א
באר שבע (ק)	06:43	06:48	08:59	09:01	09:33	09:34	10:32	10:33	12:57	12:56	18:10	18:03	18:36	18:29	17:44	18:39
חיפה (ק)	06:44	06:48	08:59	09:00	09:33	09:34	10:32	10:32	12:56	12:55	18:10	18:04	18:34	18:27	17:32	18:38
ירושלים (ק)	06:42	06:46	08:58	08:59	09:31	09:33	10:31	10:31	12:55	12:54	18:12	18:06	18:34	18:27	17:27	18:37
תל אביב (ק)	06:44	06:48	08:59	09:01	09:33	09:35	10:32	10:33	12:57	12:56	18:09	18:02	18:35	18:29	17:41	18:39
אוסטרליה, וינה (ק)	07:13	07:22	09:11	09:15	09:55	09:59	10:51	10:53	13:10	13:09	18:07	17:55	18:40	18:29	17:39	18:42
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:36	06:28	09:11	09:05	09:49	09:44	10:56	10:53	13:39	13:38	19:38	19:44	20:06	20:12	19:24	20:23
אוקראינה, אודסה (ק)	07:14	07:22	09:14	09:17	09:56	10:00	10:53	10:55	13:13	13:12	18:11	18:01	18:44	18:33	17:44	18:46
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	06:47	06:56	08:45	08:49	09:29	09:33	10:25	10:27	12:45	12:43	17:41	17:30	18:14	18:04	17:14	18:17
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	06:59	07:08	08:56	09:00	09:40	09:44	10:37	10:39	12:56	12:55	17:52	17:40	18:25	18:14	17:24	18:27
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	07:27	07:37	09:21	09:25	10:07	10:11	11:03	11:05	13:21	13:20	18:15	18:03	18:50	18:38	17:47	18:52
אוקראינה, קייב (ק)	07:20	07:30	09:14	09:18	10:00	10:04	10:58	10:55	13:14	13:13	18:07	17:55	18:42	18:30	17:39	18:44
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ה)	06:20	06:23	08:41	08:41	09:12	09:13	10:12	10:12	12:38	12:37	17:56	17:51	18:21	18:16	17:32	18:25
איטליה, מילאנו (ק)	07:39	07:47	09:40	09:44	10:22	10:25	11:19	11:21	13:39	13:38	18:41	18:31	19:10	19:00	18:12	19:13
אקוודור, קיטו (ה)	05:56	05:55	08:27	08:26	08:56	08:55	09:59	09:57	12:30	12:29	18:03	18:02	18:26	18:25	17:44	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ה)	06:12	06:04	08:47	08:42	09:24	09:20	10:30	10:27	13:12	13:11	19:09	19:14	19:35	19:41	18:54	19:52
ארגנטינה, ברזילייה (ה)	06:57	06:47	09:31	09:25	10:12	10:07	11:20	11:16	14:04	14:03	20:06	20:13	20:36	20:44	19:54	20:56
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:16	07:22	09:25	09:27	10:02	10:05	11:00	11:01	13:22	13:21	18:28	18:19	18:57	18:48	18:03	19:00
ארה"ב, ברוקלין (ק)	07:07	07:13	09:14	09:16	09:52	09:55	10:50	10:51	13:12	13:10	18:16	18:07	18:45	18:37	17:50	18:48
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	07:07	07:14	09:14	09:17	09:52	09:55	10:50	10:52	13:12	13:11	18:16	18:07	18:46	18:37	17:51	18:49
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:45	07:52	09:50	09:53	10:29	10:32	11:27	11:28	13:48	13:47	18:50	18:41	19:21	19:12	18:25	19:23
ארה"ב, הווסטון (ק)	07:23	07:27	09:40	09:41	10:13	10:14	11:12	11:13	13:37	13:36	18:52	18:45	19:16	19:10	18:28	19:20
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:57	07:02	09:11	09:12	09:45	09:47	10:44	10:45	13:08	13:07	18:18	18:11	18:45	18:38	17:54	18:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:20	07:23	09:39	09:40	10:11	10:12	11:11	11:11	13:37	13:35	18:54	18:48	19:18	19:13	18:31	19:23
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	07:03	07:10	09:10	09:12	09:48	09:51	10:46	10:47	13:07	13:06	18:11	18:02	18:41	18:32	17:45	18:44
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:31	07:37	09:38	09:41	10:16	10:19	11:14	11:15	13:36	13:35	18:40	18:31	19:09	19:01	18:15	19:12
ארה"ב, שיקגו (ק)	07:03	07:10	09:08	09:11	09:47	09:50	10:46	10:45	13:06	13:05	18:09	18:00	18:39	18:30	17:44	18:42
בלגיה, לה-פס (ה)	06:05	06:01	08:39	08:36	09:10	09:07	10:14	10:12	12:49	12:49	18:32	18:34	18:56	18:57	18:15	19:07
בלגיה, אנטוורפן (ק)	08:05	08:15	09:58	10:02	10:45	10:49	11:43	11:43	13:58	13:57	18:50	18:38	19:26	19:14	18:22	19:28
בלגיה, בריסל (ק)	08:05	08:15	09:58	10:02	10:44	10:49	11:40	11:43	13:58	13:57	18:51	18:39	19:26	19:14	18:23	19:28
ברזיל, סאן פאולו (ה)	05:34	05:29	08:09	08:06	08:41	08:38	09:46	09:44	12:24	12:23	18:16	18:19	18:36	18:39	17:56	18:49
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ה)	05:23	05:18	07:58	07:54	08:30	08:27	09:35	09:32	12:12	12:11	17:59	18:02	18:23	18:26	17:43	18:36
בריטניה, לונדון (ק)	07:24	07:34	09:16	09:20	10:03	10:07	11:01	10:58	13:16	13:15	18:09	17:57	18:44	18:31	17:42	18:45
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	07:35	07:46	09:24	09:28	10:13	10:18	11:08	11:11	13:25	13:24	18:13	18:00	18:51	18:38	17:47	18:52
גרמניה, ברלין (ק)	07:31	07:42	09:22	09:26	10:10	10:14	11:05	11:08	13:22	13:21	18:14	18:01	18:49	18:37	17:44	18:51
גרמניה, פרנקפורט (ק)	07:47	07:57	09:41	09:45	10:27	10:31	11:23	11:25	13:41	13:41	18:35	18:23	19:10	18:58	18:07	19:12
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ה)	05:33	05:27	08:08	08:04	08:41	08:38	09:46	09:44	12:25	12:24	18:20	18:24	18:39	18:43	17:59	18:53
הודו, מומבאי (ה)	06:33	06:34	08:56	08:56	09:26	09:27	10:27	10:27	12:54	12:53	18:16	18:12	18:40	18:35	17:54	18:45
הודו, פונה (ה)	06:28	06:30	08:52	08:52	09:22	09:23	10:23	10:23	12:50	12:49	18:12	18:08	18:36	18:32	17:51	18:41
הונגריה, בודפשט (ק)	07:02	07:10	09:00	09:04	09:43	09:47	10:40	10:42	13:00	12:58	17:57	17:46	18:30	18:19	17:29	18:32

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:11	06:18	08:18	08:21	08:57	08:59	09:54	09:56	12:15	12:16	17:50	17:41	16:55	17:53
יוון, אתונה (ק)	07:33	07:39	09:43	09:46	10:20	10:22	11:18	11:19	13:41	13:41	18:48	18:40	18:23	19:19
מולדובה, קישינב (ק)	07:22	07:31	09:21	09:25	10:04	10:08	11:01	11:03	13:20	13:19	18:18	18:07	17:51	18:53
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:30	06:32	08:53	08:54	09:24	09:24	10:24	10:24	12:52	12:50	18:13	18:08	17:51	18:41
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	05:24	05:14	08:01	07:54	08:47	08:42	09:58	09:54	12:48	12:48	19:05	19:13	18:54	20:01
נפאל, קטמנדו (ח)	06:03	06:07	08:22	08:23	08:54	08:56	09:54	09:54	12:20	12:18	17:35	17:29	17:12	18:05
סין, בייג'ין (ח)	06:24	06:30	08:32	08:35	09:10	09:12	10:08	10:09	12:30	12:29	17:36	17:27	17:08	18:08
סנגפור, סינגפור (ח)	06:48	06:47	09:19	09:17	09:47	09:46	10:50	10:48	13:21	13:19	18:53	18:52	18:34	19:23
פולין, ורשא (ק)	07:00	07:11	08:51	08:56	09:39	09:44	10:34	10:37	12:52	12:51	17:42	17:30	17:14	18:21
פרו, לימה (ח)	05:43	05:40	08:17	08:15	08:47	08:45	09:50	09:49	12:25	12:24	18:05	18:06	17:48	18:38
צרפת, ליון (ק)	07:57	08:05	09:58	10:01	10:39	10:43	11:36	11:38	13:56	13:55	18:56	18:45	18:29	19:30
צרפת, פריז (ק)	08:10	08:20	10:07	10:11	10:51	10:55	11:48	11:50	14:06	14:05	19:03	18:52	18:34	19:38
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:41	08:11	08:10	08:40	08:39	09:42	09:41	12:12	12:11	17:43	17:41	17:23	18:12
קנדה, טורונטו (ק)	07:31	07:39	09:35	09:38	10:15	10:18	11:12	11:14	13:33	13:32	18:37	18:27	18:08	19:08
קנדה, מונטריאול (ק)	07:10	07:18	09:12	09:15	09:53	09:56	10:50	10:52	13:10	13:09	18:10	18:00	17:42	18:43
קפריסין, לינקה (ק)	06:51	06:56	09:04	09:06	09:39	09:41	10:38	10:39	13:01	13:00	18:11	18:04	17:47	18:42
רוסיה, לובאויטש (ח)	07:25	07:36	09:10	09:15	10:01	10:06	10:56	10:59	13:12	13:11	17:59	17:44	17:29	18:39
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:59	07:12	08:43	08:48	09:35	09:41	10:30	10:33	12:45	12:44	17:34	17:19	17:00	18:12
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	06:39	06:47	08:38	08:41	09:21	09:24	10:17	10:19	12:37	12:36	17:34	17:24	17:07	18:10
שווייץ, ציריך (ק)	07:44	07:52	09:43	09:46	10:26	10:29	11:22	11:24	13:42	13:40	18:43	18:32	18:12	19:14
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:09	06:10	08:35	08:35	09:04	09:04	10:06	10:05	12:34	12:33	17:59	17:56	17:38	18:28

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל-פריעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פשוט 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב